CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIBRI VNDECIM.

THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

Qui emendatiores exeunt, locis compluribus restitutis ex vetustissimorum exemplarium collatione.

PARISIIS
APVD SIMONEM COLINÆVM.
1545.

ILLVSTRISSIMO VIRO, DOMINO IOANNI AB HANGESTO, EPISCOPO ET COMITI NOVIODVNENſi, Patricióque Franciæ, Ioannes Sturmius. S. P. D.

SAepenumero eorum admiratus ſum induſtriã, qui ſtudioſorum cauſas eò noſtris temporibus, in ſumma omnium deſperatione, reduxerunt, vt nunc ferè priſtino loco videantur eſſe reſtitutæ. Diuturnum enim his & difficile bellum aduerſus odioſiſſimam Barbarorum turbam hactenus extitit. Conflictatum vtrinq; neq; raro neque leuiter eſt, diúque in ancipiti ſtetit belli fortuna: hinc ſcilicet prudentia feliciter quidem, ſed non ſine magna ſuorũ iactura propugnante: illinc tumultuãte multitudine, ſolicitantibus diuitijs, & vndiq; inuidia grauiter cum calumnia vrgente. Sed enim iuuit Deus partes meliores, & hominum acerbitates reſpexit, ſuperiorúmq; ætatum damna præſenti rerum felicitate penſauit. Magnam laudem retulerunt literarum proceres: quos in hoc deus eſſe voluit, vt ſaniore iudicio tractaretur Chriſtianorum ſtatus. Horum iam pars mortua, Chriſto viuit, & cæleſti fruitur hoſpitio: pars adhuc ſuperſtes, & recreatur anteactis, & expectatione futurorum, optatiſſimæ mortis deſiderio tenetur. Satis nũc ferè debilitatæ ſunt Barbarorum copiæ: & ſi quid reliquum eſt, propter præſentẽ tamen hominum perſuaſionem deſinet eſſe moleſtũ: qui nobis libenter cedunt, quòd ipſe rerum exitus oſtendat quàm neceſſarius ſit artium atq; linguarum vſus. Silent igitur canes, & ſe cohibent in locis alienis, fortaſſe ſæuituri rurſus, ſi quid veteris potentiæ, ſiqua occaſio contingat. Etenim ne nunc quidem prorſus euanuit hæc peſtis: adhuc ſe ſpe tẽpeſtatis aduerſæ fouet, ſiquando ſuo more hominum res vaſtare poſſit. Veruntamen eò nunc noſtra felicitas redijt, vt ſæpe in doctorũ congreſſu oriatur temporum collatio, dubiténtq; an poſt Ciceronis ſeculũ fuerit vnquã vllum doctius. Quamobrem & mihi talia cõſideranti, videtur hæc ætas magnam ſuo prouentu ſtudijs ſpem dare ſyncerææ eloquentiæ, iucũdiſſimæ tranquillitatis, ſummæq; prudentiæ. Sunt enim magna adiumenta cum è librorum copia, quam nobis res typographica ſuppeditat: tum ex doctiſſimorũ ingeniorũ admiranda fœtura. At nihil ex omni parte beatum eſt, neq; vllus tam felix, quem nõ aliquando perturbet fortunæ mutabilitas. video magno ſuo periculo bona ſtudia laborare, dũ quidã laudis ambitione, aut auaritiæ ſtimulis moti, multa inepte ſcribunt, quidam etiam exemplo vitæ, magno ſunt dehoneſtamento humanitatis cœtui. Hic inuectiuis ſtomachatur inutiliter, ille apologijs impotenter repugnat. eſt alius qui in auditorũ corona clamat ridicule, nulla demulcẽs auditores vtilitate. item alius (quod omniũ eſt pernicioſiſſimũ) apud viros principes, quibus cordi eſſent literæ, ſermone ſtulto & geſticulationibus ineptis ſe turpiter dat, & magnũ ſtultitiæ documentum præbet. Perditur his literarũ authoritas: & paucorũ vitio fit, vt earum amor in alijs refrigeſcat, in alijs non accendatur. Si hic ambitionis & auaritiæ affectus apud homines ſtultos deſineret, meliora eſſent quæ hodie edũtur in vulgus, & principes haberemus magis fauentes: qui vt tum fouerẽt ſtudia, ita etiam in rebus adminiſtrandis eorũ qui hæc prudenter ſecuti eſſent, vterentur prudentia. Sed rebus ſuis prudentiſſime Chriſtianiſſimus Franciæ Rex conſuluit, cuius iam aula plena doctorum virorum eſt, & qui ſtudijs magnam excitauit expectationem,

olim optimarum artium & disciplinarum domicilio promisso, nunc autẽ viris do ctissimis in hoc delectis & ordinatis, vt ne quid dubij possit esse reliquum. Faxit Christus vt nobis hic vir quamdiutissime seruetur incolumis, quòd iampridẽ pacis cõmoditate vniuersum orbem mirabili gaudio perfudit, & hoc instituto suum imperium tranquillum præclarũ & beatũ reddet, reliquásq; nationes impensissime iuuabit: omnibus ad hæc principibus ornamẽto erit, & exemplo. Repeto hæc apud te vir clarissime, non quòd tibi inaudita & incognita putem, sed quòd te scio maximopere promouere bonorum studia, & mirifice delectari si huiusmodi identidem tibi cõmemorentur. Facis autem melius quàm Athenienses in Harmodij decantata passim cantilena. Nam hæc illis Tyrannicidarũ mortis memoriã non sine cõmiseratione renouabat: te vero rei pulcherrimæ & vtilissimæ consideratio, summa cum voluptate lenit exhilarátq;. Prædicant de te pleriq; tantũ illũ erga studiosos amorẽ: & tuo iure omnium laudes mereris. Volui huius rei indicium publice edere, vnde etiã tu intelligas quanta sit bonorũ de te æstimatio, quámq; ignotis sis admirationi, qui ex aliorũ prædicatione tuas laudes silentio præterire nõ possunt. Cape igitur, o vir amplissime, excellentissimi medici opus vtilissimũ, summáq; cura meditatũ: & tuo patrocinio nitatur. Bonã operam nauauit Theodoricus Gerardus in vertendis his Galeni libris: atq; vtinã neq; hęc diligentia ipsi desijsset esse salutaris. Vix enim his primũ celeriter versis, mors præuenit, ipsúmq; magno literarum dãno continuò occupat. Quanquã nõ eò translati erãt, vt ederẽtur, (nõ enim tantũ sibi tribuebat) sed vt suis priuatim studijs cõsuleret. Habuit autẽ eũ morem, vt si quem Græcæ facundiæ bonæ notæ scriptorẽ legeret, eodẽ labore latine etiam interpretaretur. Etenim prudẽter sibi persuadebat, nõ satis diligẽter legi, quod nõ recte intelligeretur: nec se posse intelligere, quod vix vertẽdo assequeretur. Quàm velim vt hoc exemplũ studiosi imitarentur. nã hoc modo & circunspexiores fierent, & minor esset pessimorũ librorum copia. Transtulit præterea in sermonẽ latinum & alia multa huius authoris, quæ ipse moriens amicorũ fidei cõmendauit, quæ vel antè versa nõ erant: vel si erant versa, at certe infeliciter & barbare. Porrò tametsi tantũ ñobis in hoc amici opere restituẽdo effectũ sit, quantũ scilicet licuit in imperfecto, & in lectione propter occupationes subsultanti, consiliũ tamẽ erat, haudquaquã sinere hominis diligentissimi labores interire, atq; id curare, nequid pereat publicæ vtilitati: quandoquidem & optima fide versum est, & latine, quod hactenus inter manus fuit barbarissimũ. Sunt autẽ necessarię omnino hæ tralationes huic seculo, quòd quidã senes ad græcã linguã accedũt, quidam infeliciter operam impendunt, atq; his adiumẽtis opus habent. Antiqui interpretes etiã hoc nomine cõmendandi sunt, quòd scripta illis erant exẽplaria, & multa habuerũt bene, quæ nunc typhographorũ imperitia & negligentia sunt corrupta, vt ex illis etiam in integrũ authorẽ restituere liceat. Nisi hæ causæ essent, malim in vniuersum interijsse interpretationes, atq; nullã indoctis occasionẽ cõtẽnendi optima relinqui, qui vana dictitant Græcorum studia, quòd omnia latina facta habeant. Sed valeãt tam inepta iudicia, neq; bonorum vtilitates interrumpi sinamus, & pro se quisq; nitatur esse commodo mortalibus. Tu vero perge vt cœpisti, vir illustrissime, rei vt honestæ, sic etiam vtili esse fautor & adiutor. Vale.

Lutetiæ Cal. Sept. Anno 1530.

SIMPLICIVM MEdicamentorum his libris à Galeno traditorum index alphabeticus. Prior numerus paginã indicat, secundus versum.

A

B

C

CLAVDII GALENI PERGAMENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS LIBER PRIMVS,

Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Quid dicatur Medicamentum, & quid Facultas: & quomodo hæc quidem actu, illa verò potentia exiſtat. Cap. I.

QVantum conferat ſimplicium medicamentotum exacte facultates cognoſcere, quámq; neceſſarium ſit tum ad variorum compoſitionem, tum ad inuentorum opportunum vſum, non habeo nunc oſtendere. Nam illud in opere de medicamentorum compoſitione, hoc in Curandi methodo monſtrabitur. Verum quod deinceps ad temperamentorum ſequitur tractationem, id in præſentia dicetur, vbi videlicet prius vocabulorum, quibus in hoc vtemur libro, ſignificata definierimus. Medicamẽtum, omne id dicimus quod naturã noſtrã alterare poteſt: ſicuti (puto) Nutrimentum, quicquid ſubſtantiam augere. Refertur enim vtrunq; ad aliquid. Porrò medicamentum ſimplex & ipſum per oppoſitionem ad compoſitum nuncupatum eſt. Eſt autem id, quod ſecundum naturam ſuam ſyncerum eſt. At Facultas, cauſa quædam eſt effectrix. Eáque partim actu ſiue energia eſt, alia in futuro tempore. Actu quidem, vt calefaciendi in igne, refrigerandi in glacie. In futuro autem, vt calefaciendi in pyrethro, & caſtorio, & ſimilibus: refrigerandi, in alterco, mandragora, & id genus. Sanè quandam eſſe facultatem, in purgatorijs quidem medicinis purgatoriam, vomitorijs vomitoriam, ſternutatorijs ſternutatoriam, bechicis (hoc eſt quæ tuſſim vel ſedant vel cient) bechicam, & vnoquoque in opere peragendo, quæ denominetur ab eo quod ipſa efficit, ferè non eſt qui ambigat. At quæ ſit huius facultatis eſſentia, quidam certe non poſſe cognoſci exiſtimarunt: quales ſunt Sceptici philoſophi, & qui inter medicos vocati ſunt Empirici. Sed & qui noſci poſſe arbitrantur, inter ſeſe diſſident. Quidam enim ad magnitudines & figuras corpuſculorum ac meatuum, quos ὄγκους καὶ πόρους appellitant, referunt. Alij ad caliditatem, frigiditatem, humiditatem, ac ſiccitatem, pro ſua videlicet vtrique prima elementorum conſtitutione. Quare & nos, quia in libro de Elementis ſecundum Hippocratem, ex calido, frigido, ſicco, & humido, cum aliorum omnium corpora, tum animantium conſtare oſtendimus: has effectricium facultatum eſſentias tum in alijs omnibus, tum in medicamentis ſtatuemus. Sic autem & in tertio De temperamentis demonſtratum eſt. Ac qui volet quæ nunc dicenda ſunt aſſequi, in eo tractatu ſe prius exerceat oportet: quippe cum illic quæ vniuerſim, ac in genere de medicamentis nouiſſe conueniat, expoſita ſint, nec hic toto vtique in genere quicquam noui dicemus: verum quæ illic generatim ſunt ſcripta, ea hic ſpeciatim elaborabimus.

Quo pacto quanq; iudicare facultatem oporteat. Cap. II.

IN primis quidem, ac maxime ſumendum eſt iudicandæ facultatis experimentum ab ea re ad quam dicitur. Siquidem non protinus ſi hominẽ refrigeret cicuta, & ſturnum refrigerabit: aut ſi ſturnum nutriat, nutriet & hominem. Eadem ratione neq; ſi hominem purget veratrum, continuo purgabit & coturnices: neq; etiam ſi has nutrire valeat, conſequens ſtatim eſt, vt & homines. Proximum eſt, vt quod ex accidenti eſt, diſtinguatur ab eo quod primario ac per ſe. Nam aqua frigida calorem quandoq; reuocat, cutem refrigerando, contrahendóque, ac condenſando. Ad id enim caloris conſequitur reuocatio, velut in tertio De temperamentis oſtendimus. Rurſum calida quoq; ipſa ſæpenumero refrigerat, excalfacientem nimirum humorẽ digerendo. Nam ſi his adamuſſim diſtinctis, ad inquirendæ facultatis explorationem acceſſeris, haud facile, mea quidẽ ſententia, falli queas. Cæterũ à nullo alio deſumi iudiciũ, quàm ab eo ad quod dicitur, id quidem perfacile eſt: non videlicet an inſecta animalia oleum interimat, neq; an pingue, aut lentum, aut lęue ſit conſiderantes, cũ calfacere, aut frigefacere, aut humectare, aut ſiccare corpus humanũ valeat, inquiritur: eundem in modũ neq; an colore ſit rubro roſa, neq; an albo ceruſſa: ſiquidem neceſſariũ nõ eſt, quicquid rubrum ſit, eſſe calidũ, neq; quicquid album, eſſe frigidũ, ſed an admota corporibus noſtris primario ac per ſe excalfaciant, ac nõ interueniente quopiam, neq; ex accidente. Ac ſi ita quidem, facultate eſſe calida, vt ſi refrigerent, frigida. Nam per deos immortales, vnde nã dicere poſſumus, an calidũ ſit facultate albũ piper, granũ cnidium, cnicus, calx & veratrũ album? aut vnde quòd frigidus ſit ſamius aſter, terra ſelinuſia, ceruſſa, nix, & lac. omnia enim ea coloris ſunt candidi, viribus vero vel maxime pugnant. Sunt ergo nix & calx colore ſimillima, viribus autem pugnantiſſima, ſed pugnantiam ſenſus diiudicat. Siquidem niuem applicatã protinus ac primo ſtatim occurſu frigidã percipimus, & quoad tangatur magis ſemper magíſq; frigefacere ſentimus. Videmus porrò ipſam neq; durare, neq; ſeruari poſſe, ſi vel leuis calor eã occupet. At calx neq; primo occurſu refrigerare percipitur, & vſq; dũ applicata manet, perſpicuo magis ac magis excalfacit. Ex quo conſtat ex eo quod ſemper vnum idémque efficiat, quoad nos contingit medicamen, propriam eius iudicandam eſſe facultatem.

Hipp. Aphoriſ. 21. lib. 5.

Alexand. Aphrod. prob. 62. lib. 1.

Quo pacto diſcernatur quod ex accidente quid faciat, ab eo quod propria facultate. Cap. III.

ET enim quod ab initio ad finem vſq; dum applicatum eſt, magis ſemper calfacit: id non ex accidente, ſed ex ſua natura eſt tale. Sic etiam quod à principio ad finem vſq; refrigerat, ex ſua facultate eſt frigidum, non ex accidente. At ſanè ſi nihil moratus, atq; ex poſteriore, ac poſt ablationem facultatem eius expẽdere voles, ſæpenumero falleris. Ac forte nonnunquam aquam frigidam, non frigidam modo, ſed & calidam poſſidere facultatem dices: vbi videlicet frigefacere ſemper dum nos contigerit apparebit, frigidam: vbi vero calorem reuocabit, calidam. Quare hæc indiſcriminata relinquenda non ſunt. Dandáq; inſuper opera, vt quodcunq; medicamentũ in iudicium vocare velis (id quod in libris De temperaturis monuimus) omnis ſit expers alienæ tũ frigiditatis, tum caliditatis: ne videlicet natiuam eius facultatem adſcititia qualitas adulteret. Ad

hæc, quæ & ipſa præcepimus, nutrimentum à medicamento diſtinguito, atque ea vtraq; ad aliquid dici memento: tum circa eandem ſæpe ſubſtantiam conſiſtere, velut & id quoq; monſtrauimus. Nec ſecius quòd quædam tota ſubſtantia in ſeſe mutuo & agant & patiantur: quædam vero vna duntaxat, aut duabus qualitatibus. Super hæc, alia itidem eſſe tenuia, ſiue tenuium partium (Græci λεπτομερῆ vocant) alia craſſa, ſiue craſſarum partium (παχυμερῆ Græci nominant.) Tenuia quidem, quæ facile in tenues comminui partes poſſint: Craſſa, quæ contra. Atque vt ſemel dicam, omnium meminiſſe diſtinctionum oportet, quas in tertio De temperamentis poſuimus, vt ſecundum illas medicamentorum omnium ſpeciei facultas explorari valeat.

De aquæ facultate. *Cap.* IIII.

ESto ſanè prima nobis in contemplationem propoſita aqua: quòd nimirum ea & cõmuniſſima hominibus omnibus ſit, tum ſanis, tũ ægrotis, & ad vitam maxime neceſſaria. Primúmq; eucrato, ſiue temperato corpori applicator ipſa neq; frigida inſigniter neq; calida: Deinde ijs qui natura ſunt intemperati: Tertio, qui affectu aliquo tenentur. Nam hoc pacto exacte in omnibus propriam eius facultatem *perpenderis. Igitur* temperato admota pluſculo tempore, *ipſum omnino refrigerabit: Intemperato vero, citius quidem* refrigerabit id quod frigidius natura fuerit, tardius vero quod calidius. Semper autem omnia refrigerabit, etiamſi non multis deinceps diebus, ſed vel vna quis hora, aut pluribus ea utatur. Nec enim talis in vllo omnium calorẽ reuocare poterit. Nam quæ ſumme frigida eſt, ſi quadrato ac iuuenili corporis naturæ pauculo tempore adhibeatur, caloris molietur reuocationem: Sin aliter vtaris, ſemper refrigerabit. Quinetiam ſi ijs quoq;, qui ſimplici laborant morbo, eiuſmodi admoueatur aqua, hos etiam manifeſto refrigerabit. Nam ſimplex ſit affectio oportet, quemadmodum vtiq; in tertio De temperamentis *definitũ eſt,* quò *videlicet* quæ adhibetur, ex ſua natura refrigeret, non ex accidente quopiam: quippe cum frequenter, vbi cõpoſitus fuerit affectus, aliud primario medicamentũ efficiat, aliud ex accidente eueniat: velut in phlegmone. Eſt enim ea affectio calidæ copioſæq; fluxionis ſoboles. At quę modice excalfaciunt pharmaca, cum ſuperfluitatẽ euacuant, protinus, opinor, & quod affectum eſt, frigidius efficiunt. Verum cũ ſimplex vnáq; fuerit affectio, quod ex accidẽte fit, in ea prouenire non poteſt. Ergo ſi hac ratione expendas, aqua potabilis omnino videbitur frigida. Non eſt tamen eadem aliarũ aquarum naturalium quæ ſulfur, bitumẽ, aut nitrum qualitatibus ſuis referunt, facultas. Siquidem earum omnino nulla, vbi alienę tum caliditatis, tum frigiditatis expers adhibita fuerit, frigefacere conſpicitur. Quinimmo nec marinã ipſam priuſquam adſcititium frigus ſummũ acceperit, admodum refrigerare apparet. Nam ſiquis in potabili aqua totum diem innatet, vt etiam non admodũ ſit frigida, ſed velut ex ſole tepens, neceſſario tamen refrigerabitur. At mare complures iuuenũ interdum pertulere non per diem modo totã, ſed etiã adiuncta nocte. Ex quo liquet, aquam potabilem certe & dulcem, ſecũdum naturam ſuam ſemper eſſe frigidam: mare vero non æque. Quòd ſi non ſemper in ſermone adijciam, potabilẽ, ſed dicam ſimpliciter, quantum ex ſe eſt, aquam eſſe frigidam, haud calumniari oportebit, tanq̃ inſufficienter & indiſtincte locutũ. Nã quæ exacte ac ſyncere aqua eſt, omnis alterius ſubſtantiæ miſtione vacans, ea ex neceſſitate ex ſua facultate eſt

Hipp. De aëre, aquis & locis.

frigida. Siqua vero per bituminosa, sulfurosa, nitrosa, aut aluminosa loca distillans, substantiæ eius aliquid absterserit, secúmq; traxerit, mista iã ea est, non autẽ exacte aqua: velut si ipse quoq; volueris aut salẽ, aut alumen, aut aliud id genus affatim aquæ miscere potabili, sicut sanè sæpenumero facere cogimur in marinæ inopia, quãdo muriã facere volumus. tunc enim salem aquæ indimus: ac tantũ ipsa facultate iã dissidet, vt si aqua dulcis, videlicet quę neq; insigniter aut calida aut frigida sit, sed velut ex sole tepida, erysipelati perfundatur, noxã omnino nullã hominis corpori sit allatura. At si marinã aquam, aut muriã, aut id genus aquã mistã, bituminosam videlicet aut sulfurosam admoueas vsqueadeo hominem offenderis, vt partem ipsam sis adusturus. Aqua igitur ipsa ex sese frigida est facultate. Porrò si extraneã caliditatẽ adeptam corpori humano perfundas, putabis forsan simplex quoddã & naturale adhibitũ medicamen: at ea quodã vtiq; modo cõposita est, aut igneæ essentiæ partem aliquã nacta, aut certe omnino ipsam qualitatẽ. Vt enim si salẽ illi miscueris, ex cõfesso fuerit cõposita: sic multo magis si igneã aut essentiã aut qualitatẽ adieceris, cõpositã quodãmodo effeceris. Est * porrò etiã aqua limosa quadãtenus cõposita, velut est aqua Nili, & quæ in Aegypto est. Sed ea per fictilia vasa percolata, planè pura efficitur. Oportet autẽ non semel, * aut bis, térue percolare, * quãdo ne sic quidem forsan adamussim purã queas efficere: verum quando qui aquæ infertur limus, omnem effugerit sensum, satis tunc est vt queas dicere, tales, vt ad vsus eiusmodi, puras esse aquas.

* al. quãdoq;
* aliàs sed
* al. quamuis

Quo pacto iudicemus aquam puram. Cap. V.

IVdicantur autem hæ tribus sensibus, nempe gustu, visu, & odoratu. Gustu pura est, si nullam offerat qualitatem, sed ad vnguem qualitatis expers appareat. Visu, cũ syncera fuerit, ac planè perlucida. Sic nec odoratu vllam præ se ferre qualitatem debet, vt sunt quædam extremæ prauitatis, quæ aut aciditatem, aut acrimoniam, aut salsedinem, aut putredinem, aut aliud indicibile aliquod vitium præferunt. Igitur aqua quæ absque his est omnibus, vt ad naturã suam certe, ne ipsa quidem adamussim syncera fuerit, sicut nec aliud vllum elementorũ sensibilũ, sed vt ad sensum & vsum syncera est. Talis ergo, vt est propositum, secundũ suam naturam frigida est. Quippe si valde excalfactam nõ modo aquam, sed vel mandragorã, vel altercum, vel cicutam, vel meconium admoueris, non solum excalfeceris, sed etiam vsseris corpus humanum. Omnia itaque quæ examinanda venient medicamina, omnis extraneæ valentísque tum caliditatis, tum frigiditatis, aliena sunto, nedum aqua.

Demonstratio, qua ostenditur aquam frigefacere ex cerati, quod ex ea conficitur, effectu. Cap. VI.

POrrò quòd aqua omnis dulcis perspicuo frigefaciat, hinc quoque didiceris. Ceratum humidum si ex aqua frigida subactum accuratéque madefactum calido affectui imponas, protinus ipsum frigefacies. Oportet autem quamplurimum admiscere ipsius aquæ: mistióque hoc maxime modo optime perficitur. Ceram quantum fieri maxime potest purissimam oleo liquantes humidum facere ceratum oportet: deinde refrigeratum, ac despumatum, sordibúsque purgatum, in mortario manibus subigere, aquam affundendo

frigidam,quantum nimirum ceratum accipere valet, ac nōdum aquā ſupernatat. Id refrigerat & eos qui in febre vtuntur, ſi hypochondrijs ſuperponatur, & omnem phlegmonen: ſimiliter herpetes quoq;, & carbunculos, tum eryſipelata,& phygethla,ac breuiter omnes morbos calidos.Ergo ſi non aquam dulcem,ſed marinā aut muriam illi admiſcens in vno prædictorū quouis vti volueris, non paruā omnino differentiā conſpicies:quippe quum id medicamentū adeò nullā propoſitarū affectionū amplius refrigerabit, vt inſuper accendat potius. Adeò multa eſt diuerſitas potabilium aquarū,& muriæ ſeu maris: ſimiliter vero & earū quæcūq; ſulfur,aut bitumen, aut nitrū, aut chalcanthū,aut miſy,aut chalcitin,aut vt ſimpliciter dicā,quę calidorū natura medicamētorū guſtu aliquod referunt.Inimicæ enim ſunt omnes calidis corporū noſtrorum affectibus.Ex quo claret has omnes facultatibus eſſe calidas, ſolam vero aquam potabilem frigidam.

Quòd aqua potabilis humida ſit. Cap. VII.

CAeterum quòd hæc quoq; propoſitarum omnium aquarum ſola ſit humida,planè ex eadem diſces methodo. Nam vlcera quæ ſupra modum ſqualida ſiccáq; ſunt, ſi hac irriges, ſtatim admodum humida molliáq; reddes, cum aliæ aquæ vniuerſæ vlcera deſiccent. Tum piſcatorum vlcera adeò videntur ſicca, ac ſi forent ſalita. Contrà eorum qui in balneis verſantur, humida apparent,ac mollia. Quin ſi imbutum linamentum vlceribus imponere libeat,humida quidem à potabili, ſicca à muria marináque reddi comperies. Aquæ quinetiam aluminoſæ,quales ſunt in Italia vocatæ Albulæ,cum alijs vlceribus idoneæ ſunt, tum vero quæcunq; fluxionibus tentantur,ea perfacilè deſiccant.Sic nec cæterarum aquarum vlla humectare poteſt, quòd videlicet non ſint exacte aqua, ſed miſta & adulterata,accepto nimirum aut alumine,aut chalcite,aut ſale,aut id genus aliquo. Quocirca earū nonnullæ vlcera quoq; exaſperant,nēpe quæ acres admodum ſunt & mordaces. Quinetiam ſitienti dulcis aqua*remedio eſt,cæteræ vero acerbiorē etiam ſitim relinquunt. Tum aqua inter cutem loborantibus aduerſiſſimū eſt & poculum & lauacrū aquæ dulcis:ſalſarū vero ac nitroſarū & ſulfuroſarum bituminoſarúmq; omniū ſanè perutile. Imitari autem potes ſicut marinam, ſic aliarum quamlibet,ſubſtantia videlicet admiſta quæ in quaque vincere conſpicitur. Nam ſulfure in aquam dulcem indito,ſulfuroſam effeceris:alumine, aluminoſam: ac eodem modo aliarum vnamquanque. *al. Lenimēto

Quòd aqua aduentitium calorem nacta, ſemper quidem humectet, non autem ſemper calfaciat: verum in ipſo quidem perfuſionis tempore calfacere, poſtea vero frigefacere conſueuerit. Cap. VIII.

HAec ergo propria aquæ natura humida eſt & frigida. Porrò aliunde calorem adepta, excalfacit quidem & humectat quibus eſt admota: verū haud ſimiliter ambo ſimul præſtare poteſt.Summe nanq; humectat ſeu tepida ſit,ſeu temperata, ſeu etiam calidior. Summe autem non calfacit,niſi quæ extreme ferueat. Quod dico,in temperata primum exploremus natura. Igitur ſi huic aquam afferas temperate calidam,eáq; vel laues,vel partem aliquam identidem perfundas: in ipſo quidem perfuſionis tempore calidiorem ſimul & humidiorem efficies: quòd ſi deinde quieſces, nec corpus frigidæ vſu poſtea cōtrahes,

conſtipabis,ac denſabis,paulo poſt ſeipſo frigidius relinqui cõſpicies:quippe cum corpus rarefactum tranſpirante immoderatius calore natiuo,frigidius efficiatur. Non tamen ſicut frigidius poſtea calidę vſus corpus deſtituit,ita & ſiccius.Quanquam profecto videri id poſſit,tum ob ſpiramentorum raritatem,tum ob corporis mollitiem,tum ob ſubſtantiæ fuſionem : pluſculum ſiquidem in ijs affectibus euaporetur neceſſe eſt. Atqui vapor humor eſt extenuatus. Verum non ita habet rei veritas. Nã mollities,quam calidæ aquæ lotionibus acquirunt corpora,ſolius humiditatis proprium ac inſeparabile ſignum eſt,in animantis videlicet corpore: velut in opere De temperamentis eſt demonſtratum. Sanè indicio eſſe poteſt vlceratarum partium caro, quæ id ipſum perſpicuò oſtendit, vt quæ in iſtis ex aqua calida perfuſionibus mollis atque algæ ritu fluida efficitur.Quanquam ſanè corpus *illiuſmodi* affectionibus inanitur, vt minus tunc in ſeſe habeat humoris quàm antea. Videríq; venia digni poſſunt , qui per calidas lotiones,atq; aquæ moderate calidæ perfuſiones ſiccari corpus exiſtimant.Nam ſimilis horum eſt error,atq; illorum qui credunt ſenes adoleſcentibus eſſe humidiores.Pluribus nanq; ſenes excrementis redundant, ſed genuinæ partes (quæ πεφυκότα μόρια nuncupant) organicæq; adoleſcentibus magis ſunt humidæ:vt id quoq; in ſecundo De tẽperamentis monſtrauimus. Perinde ſe *res habet in perfuſionibus*, ac lauacris,omníq; adeo ex aqua calida *irrigatione. Siquidẽ* humores qui *in vaſis aliíſq; inanibus ſpatijs* ſunt, exhauriuntur omnes:at ipſa vaſorum corpora,& vniuerſum genus carnoſum ſeipſo fit humidius. Atque hanc ſolam facultatem,vt conſentaneum eſt,nunquam aqua deponit.Neq; enim cũ feruens corpora exurit,quæ vſta ſunt reddũtur ſicca, vti quæ ab igne ſunt aſſa. Rurſum nec cum ſummã adepta frigiditatem per diem totum,aut etiam longiori tempore parti cuipiam perfunditur,eam ſicciorem efficit, tametſi rugoſa atq; admodũ exilis relinquitur. Verum hæc eueniunt, quòd qui in vaſis *aliíſque ſpatijs eſt humor* , exhauſtus ſit,at partes genuinæ ſolidæque nulla ſui parte ſicciores euadunt. *Huiúſq;* ſemper meminiſſe oportet,tũ toto ſermone perpetuo obſeruandum: ex euidenter apparentibus colligendam cuiuſque medicamenti facultatem : Ac ſemper ad quod quid dicitur calidum , frigidum, humidum , aut ſiccum , ad id eſſe æſtimandum.

Si à rebus cæteris de medicinarum facultate colligi quid oporteat , ex ignis cum illis commercio faciendum eſſe iudicium. Cap. IX.

POrrò ſiquis velit ex ſuperabundanti à rebus externis probationes ducere,ne id quidem prohibeo: verum animũ huic diligenter aduertat conſulo. Nam admodũ lubrica res eſt, nec paucos obtinet fallendi modos. Sed has in conſequentibus ediſſeram. Cæterum quod ſolum quis ſumpſerit,vt id quod iudiciũ ſubit medicamẽtũ,aut excalfacere,aut refrigerare probet,id in ignis cõmercio contactúq; cõſpicitur. Neq; enim vſqueadeo abſurdũ eſt,quod facile in ignẽ vertitur, in calidũ facultate putare. Memoria enim,opinor, tenemus omnia huius vocis Facultas ſignificata, quæ in tertio De tẽperamentis definiuimus. Vnũ igitur ex ijs erat & id,quod ex propria eius quod dicitur, materia, tale eſt facultate.ſiquid enim facile in ignẽ vertitur,id facultate eſt ignis,nõ actu ſcilicet.Nã hoc quod eſt Facultate,ex aduerſo ei diuidit̃ quod eſt actu.alterũ vero quod eſt per ſe, ei quod eſt ex accidẽte. Hãc ergo iudicij rationẽ cõſiderare ac diſtinguere cõuenit.

Quot & quæ prædefiniri oporteat, vt liceat ex alicuius affectione quæ ad ignem est, & quo pacto aduersum nos id ipsum afficiatur, colligere. Cap. X.

AT quibus consilium est tuto à rebus extraneis ad corpora transire animalium, videre primũ debent, an tenuis sit essentiæ, an crassæ, quod explorandum venit. Secundo, an sibi continuum, densúmq; ac solidum, an interuallis interceptũ, ac rarũ. Quocirca his immorandũ prolixius est. Videtur enim id quoddã esse principiũ, ac velut elemẽtũ multã consideratiõẽ postulans.

Quòd quæ subtiliorum sunt partium, promptius propriam exerant actionem, quàm quæ crassiorum, tametsi eandem cum illis facultatem obtineant. Cap. XI.

IGitur eorum quæ in confesso est facultate esse calida nullum omnino apparet nos excalfacere priusquã in tenuia sit cõminutũ. Nã siquis piper solidum cuti inspergat, nullã planè caliditatem percipiat: eadem ratione siquis vel linguæ imponat, aut deglutiat, aut alio pacto vtat integro, haudquaquã diligenter trito, & cribrato, ac nõ adeo cõminuto, vt pollinẽ tenuitate referat. Nã quod pollinis instar cuti inspergitur, excalfacit, ac maxime si affricueris: præterea quod linguę admotũ fuerit, aut in ventrẽ deuoratũ. At quod solidũ integrúmq; imponitur, nec cutẽ calfacit, & linguę vẽtríq; exiguũ duntaxat caliditatis sensum mouet. Itaq; cũ tenuiũ esse partiũ dicãtur quę facile in tenues partes cõminuũtur, solidarũ crassarúmq; partiũ quę cõtra: tũ dura viscosáq; ęgre ac difficulter, aut omnino in tenues cõminui nõ possint: fragilia vero, & quæ citra viscositatem mollia sunt, prõpte in tenues soluãtur: hinc cõstare arbitror, multa esse facultate calida, ac facile accẽdi, verũ nos haud facile excalfacere. Nam ignis, vt qui omniũ est tenuissimus, simúlq; calidissimus, & in ꝓfundũ facile penetrat, & cõminuit, & vincit, extenuátq;, atq; in suã deniq; naturã cõuertit, vndequaq; scilicet *cõtingẽs, & quod contingit exuperãs. At nostra caliditas supra q̃ quòd crassæ sit essentiæ, & halituosa, insuper infirma est, vt nõ facile mutet quod contigit. Ostensum est autẽ in tertio De tẽperaturis (quo sine, quæ hic dicũtur, assequi est ĩpossibile) nullũ eorũ quæ nos excalfacere *apparent, perinde vt ignẽ posse calfacere, verũ vt materiã accendi facilẽ. Siquidẽ mutationis principiũ à nostra caliditate accipiẽtia, vt calami aridi ab igne, nos cõtra recalfaciunt, & velut partes fiunt quædã caloris natiui, sicut illi ignis. Nã quod prius erat calamus, id nũc fit ignis, vt mutãtis ipsum ignis essentiam totã adaugeat. Monstrauimus autẽ quędã vbi vel leuẽ extrinsecus fuerint mutationem adepta, secundũ naturam deinde suam ad plurimam mutationẽ procedere. Quamobrem mirandum non est si quædam medicamenta primæ quidem mutationis principium à nostro calore nacta, inde iam pergant eum quoq; qui mutabat superare. Nam cũ corporis cuiusq; proprietas alia habilis sit ad suscipiendũ calorem, alia inhabilis: fit vt paria principia non sequatur par incrementũ.

* al. simile reddens, atq; exuperans id quod cõtingit

* al. possunt

Quòd pharmaca, quæ paruã sortita sunt molẽ corporeã, magis agant q̃ quæ magnam. Cap. XII.

QVin etiam quòd corpus admodũ exile facilius alteratur, mutatúrq; ab eo cui admotũ est: quòd autẽ grãdius est, nõ nisi tẽporis spatio, ac vix tandẽ etiã sensibilẽ alteratiõẽ sustinet: id cũ nõ modo à physicis naturã scrutantibus sit demonstratũ, sed cuiuis etiã homini rei ipsius experientia notũ, satis magnum adfert testimoniũ ijs quæ modo dicebamus. Quippe si piperis particulæ à nobis accipere debent mutationis initium, eóque accipiant facilius, quò fuerint minutiores: mirandum non est, si eas tanto citius excalfacere, experiamur, quanto accuratius in minimas fuerint comminutæ.

Medicamenta parem etiam ſortita tum facultatem, tum conſiſtentiam, quanto rarioribus applicentur corporibus, tanto ocyus actionem ſuam exercere. Cap. XIII.

QVinetiam quòd extima cutis ſuperficies calloſa ſit duráq; & frigida, tum quod ſub ea eſt, quanto profundius ſubeas, tãto ſit calidius, nemo ambigit. Huic ſanè rationi ſi duo etiã principia in alijs à nobis tractationibus demonſtrata adiecero, ita deniq; vniuerſum poſſis colligere. Alterum quidem ad demonſtrationem principiorũ, ſiue lemmatum, ſiue axiomatum, ſiue propoſitionum, ſiue vtcunq; nuncupare libebit, in cõmentarijs De temperamentis demonſtratum eſt, cutem videlicet omnẽ in primo ſtatim ortu ſibi eſſe continuã, at temporis ſpatio perforari, ac plurima nanciſci ſpiramenta, ritu cribrorum. Altera vtilium ad ratiocinationem propoſitionũ eſt, corpus vniuerſum expirabile eſſe, ac inſpirabile, vt inquit Hippocrates. Fuſius autẽ de hac dictũ eſt in libro De vſu pulſuum, vbi demonſtrauimus arterias, vbi ſe dilatantes vndiquaque, & per omnes meatus attrahunt, non aërem modo halitúmq; attrahere: ſed quicquid etiã trahi facile, ac tenue ſit, ad ſpiritalis eſſentiæ motũ impetúmq; expedite conſequi. Quibus ſic ſe habentibus, multæ venę arteriæque aperiuntur in cutis meatus, & in ipſius ſuperficiem internã: ac in meatuum perforationes haud pauca peruenire venarum arteriarúmq; oſcula exiſtimandum eſt: nihilóq; ſecius ad extimã ſuperficiem, ita vt ipſe oſculis ibi finiant: tum quicquid piperis ad exactiſſimũ redactum fuerit pollinem, ſimul cum ambiente aëre ab arterijs attrahi, ipſúmq; protinus à calore natiuo alterari, ídque tum ob paruitatem, tum ob ingenitam vt à calore alteretur aptitudinem. Siquidem haud aliud illi erat facultate eſſe calido, quàm facilè poſſe incaleſcere. Quòd ſi ſemel id illi inſit, mirum non eſt, per omne corpus tempore perlatum, ipſum recalfacere: ac proinde primum maximéque ab id genus medicamentis incaleſcere partes quas primum contigerint, deinde quæ his ſunt proximæ & continentes: ac ſic deinceps tertio quartóque loco, pro ſitus videlicet vicinitate, cum ea quæ primo incaluerat, incaleſcere. Hæc ſcientifica conſtant demonſtratione, non tamen ijs ſatis credibili, qui in primis non fuerint exercitati. Oportet enim in ijs quæ de Elementis ſunt ratiocinationibus eſſe verſatum, atq; in cõmentarijs De temperamentis, & vſu pulſuum: & ante hæc omnia in demonſtrãdi methodis peritũ. Sanè paucis datũ eſt omnia percurrere. Verum his quidẽ ſuffecerit (mea ſententia) in euidẽtibus duntaxat verſari, paucis attactis cõmunibus rationibus ſiue epilogiſmis. Itaq; cauſam quãobrẽ non excalfaciunt corpora humana ea quę craſſa adhibẽtur, etiamſi natura ſint calida, ijs duntaxat qui rationẽ aſſequi valeãt, dictã eſſe reputẽt, ſibíq; ſatis eſſe perſuadeãt, quod euidenter ſenſibus apparet. Apparet autẽ euidẽter craſſorũ omnium nullum prius quàm ad vnguem cõminuatur extenuetúrq;, neq; ipſum à corpore noſtro quicq̃ perpeti, neq; rurſum in nos poſſe agere. Nec enim ſolum in pipere, napy, canchry, cæteríſq; omnibus quæ nos excalfaciunt, ita ſe res habet, ſed æque item in facultate frigidis. Nam ſi quis radicis mandragoræ corticẽ in magnas partes confractã cuti imponat, aut illinat, aut deglutiat, plane nihil efficiet: at ſi admodũ ſit cõminuta, refrigerare poteſt. Sic etiam papaueris ſemen, & cicutæ (tametſi hoc ſit omnium refrigerãtium valentiſſimũ) tamen antequã exacte cõminuatur cuti noſtræ impoſitũ, planè eſt imbecillũ. Ne te ergo magna teneat admiratio quòd calami

aridi,piliq;,tametſi accendi promptiſſimi ſunt,nō tamen nos cōtactu excalfaciāt: quippe qui planè à noſtro calore mutari nequeant,vt ſic recalfaciāt:quòd videlicet pollinis ritu cōminui nō valeant:quādoquidē calamus Indicus,quem & odoratum appellitāt,quū tundi, cribrari,ac planè magis quàm qui apud nos naſcitur comminui valeat, clare nos excalfacere cōſpicitur:ſicut vno ore omnes qui ætate nobis maiores ſunt medici confitentur.

Quòd corpora rariora citius ab igne accenduntur,quàm quæ ſunt ſpiſſiora. Cap. XIIII.

PORrò conſiderandum eſt(quemadmodum propoſui)non ſolum craſſarum ſit partium an tenuium, explorandorum medicaminum ſubſtantia:verum etiam raráne an ſpiſſa denſáve. Voco ſanè rarum, cuius partes ſpatijs inanibus interceptæ ſunt. Intelligentibus videlicet nobis ac ſemper recordantibus,quo pacto dicatur ſpatium inane ab ijs qui vnitam eſſe dicunt ſubſtātiam:non quemadmodū Epicuro & Aſclepiadi eſt viſum.Imò aëre plenū eſt in raris omnibus corporibus ſpatiū inane. Vbi ergo eiuſmodi ſpatijs multis corpus fuerit diſtinctum, facilius quàm ſpiſſum accenditur, etiamſi quod ad caliditatis frigiditatiſque attinet temperiem,ſimiliter illi ſit affectum.Nam qui in ijs ſpatijs continetur aër, cum ſit ad patiendum promptiſſimus, primo ſtatim ignis occurſu accenditur atque inflammatur : vnà vero ſecum corpus vniuerſim accendit, vnamquamque eius partem nimirum occupans. Ergo ſi parua corpora, cingente ea circunquaque flamma, prompte accenduntur, (nam id clare conſpicimus) non ſine ratione corpus rarum celeriter accenditur,vtpote,quum profundas eius partes omnes flāma contingat. Sic itaque calamos aridos ignis celeriter exurit, tametſi minus ſint alia ſubſtātia calidi:idque ob meatuū multitudinem, quos aër quidē prius occupabat:vbi vero ignis cōtigit,flāma depaſcitur.Aër enim accēſus, flamma eſt:terra vero,carbo.Porro quòd aëris plenos meatus multos aridus calamus obtineat,ſummū argumētū eſt ipſius leuitas. Nam ſiccū natura corpus leue eſſe alioqui nequeat,niſi inanitate ſit præditū. Eundem in modū pumex,& ſpongia ſicca,atque omnia adeo quæcunq; fiſtuloſa ſunt,multúmque vacui obtinent. pondere ſunt leuia.Sic ſanè & calamus non eò duntaxat quòd ſiccus eſt,ſed quòd plurimi aëris eſt particeps,prompte accēditur. At à noſtro corpore ægre proinde calfieri poteſt, quòd eſſentiæ ſit craſſæ. Quando igitur medicamenti cuiuſpiam ex ignis commercio temperiem colligentes,ſcrutari ſtatuimus,an aduerſum nos eodem modo ſe gerat, ſubſtantiæ eius reſpicienda conſtitutio eſt. Nam ſi tenuis quidem ſit,ſed ſibiipſi continua:eandem & in nos naturam oſtendet, quam prius in ignem.Sinautem rara ſit & craſſa, fieri poteſt vt ab igne quidē perfacilè alteretur, non tamen à calore noſtro,ac proinde nec nos recalfaciat.

Aquam tenuium eſſe partium,nec vnquam nos ex ſua natura excalfacere. Cap. XV.

POſteaquam igitur hæc eum in modum definita ſunt, rurſum ad ſermonem de aqua redeamus. Nam quòd tenuis ſit eſſentia,argumento eſt, quòd promptiſſime per pilos & veſtimenta perfluat.Nam propter humiditatem mollitiémque, quæ nihil habeat adiunctum viſcoſitatis, diuiſibiles partes obtinet, & quæ facilè in minimas poſſint diſtrahi. Talis quum ſit, tamen neque nos ex ſua natura calfacit, neque proprium eſt ignis nutrimentum, imò

omnino contrà aduersatur, & dissidet, atque extinguit, vt quod illi sit aduersissimum. Nec mirum est, si cum igne natura tum calidissimo, tum siccissimo, pugnet aqua, quæ frigida est & humida. Coniectura igitur, vt dictum est, etiam ex ignis sumenda commercio, quo pacto quodque medicamentum in calore frigoréque se habeat: non tamen protinus existimandum, tale ad nos videri, nisi tenuium sit partium, & spissum. Sic oleum tametsi facile in flammam vertitur, non tamen admodum celeriter nos excalfacit, nimirum lenta crassáque substantia sua tenaciter his inhærens quæ primum contigit: proindéq; longissime omnibus perdurat quibus fuerit illitum, scilicet nec ab ambiente facile aut extenuari aut digeri potens, nec intrò in corpus prompte transsumi. Aqua vero econtrario & celerrime in halitum soluitur, atque expedite digeritur. Proinde etiamsi in idem vas coniectam aquam oleúmque decoquas, prior tamen aqua absumitur. Sic item si lithargyro, aut cerussa, aut id genus aliquo cum aqua diligenter commisto simul ambo decoquere voles, priorem digeri aquam experiere.

Non simpliciter quod citius ab igne accenditur, id ad nos quoque apparere calidius. Cap. XVI.

NOn ergo simpliciter quod citius accenditur, protinus id etiam ad nos apparet calidius. Siquidem ante ostensum est, vt calefacientium aliud simpliciter erat calidum, vt ignis: aliud exuperantia calidum, velut qui in nobis est calor: sic eorum quę facultate sunt calida, aliud esse eiusmodi, vt ad id quod primo & absolute est calidum, aliud vero vt ad id quod per exuperantiam dicitur. Quamobrem non absolute ab ea quæ aduersus ignem est in iudicium venientium medicaminum dispositione, ad nos transire expedit, sed adiecta limitatione proposita.

Non quod citius à frigore congelascit, eo quod tardius, absolute frigidius existimare licere, sed inter ea quæ parem sortita sunt consistentiam. Cap. XVII.

EAdem hæc limitatio itidem necessaria est, quando ex eo quòd quid facile conglatiatur, frigidum esse colligimus. Nam in ijs quæ eandem habent aut tenuitatem aut crassitudinem consistentiæ, quod ocyus à frigore congelatur, temperamenti est frigidioris. Nam si alterum sit tenuius, puta exempli causa vinum: alterum crassius, vt oleum: non est necesse aut citius, aut magis concrescere quod est frigidius. Verum si quanto alterum est frigidius, tanto alterum quoque crassius sit, similiter ambo concrescent. Cæterum magis concretum videatur, ipsa videlicet consistentiæ duritia, quod fuerit essentiæ crassioris. Nam rationabile est, reor, similiter congelatorum quod crassioris fuerit essentiæ, itidem fieri durius. At si vel alterum plus sit frigidius quàm reliquum

*al. minus essentiæ crassioris, aut contrà * non frigidius quidem alterum, sed alterum crassioris essentiæ: haud etiam pari tempore hæc congelascere est possibile: verum quod plus est frigidius quàm alterum essentiæ crassioris, minori temporis spatio: quod vero minus est frigidius quàm reliquum essentiæ crassioris, maiori. Sic magis minusque alterum videri durius, id pro excessus portione euenire est necesse.

Quo differat congelatio à refrigeratione. Cap. XVIII.

HAec ergo memoriæ mandare oportet, tum quòd non idem ſint congelari & refrigerari, & quòd illud maxime à refrigeratione proueniat. Nã refrigerari eſt frigidam accipere qualitatem. At congelari eſt dureſcere præ frigore. Ergo quæcũq; corpora tenuis ſunt eſſentiæ, cum facile perpetiantur, prompte tum incaleſcunt, tum refrigerantur, at non æque prõpte congelantur, vt aër, & ignis. Nam hic planè non congelatur: ille autem, nempe aër, non perinde vt vitrũ, vt pix, vt cera, reſina, bitumen: tametſi bitumen ſit vel calidiſſimum: verum eſſentiæ eius craſſities ac terrenitas, ad congelationis celeritatem adiuuat: ac ſi tetigeris calidum etiamnum, planè tamen cõgelatum reperias: ſicut (puto) & plumbum & ſtãnum non aliter concreta ſunt etiamnũ ferueſcentia. Sic aquam Hippocrates, quæ celeriter & incaleſceret & refrigeraretur, ſemper eſſe leuiſſimam retulit. Nam quanto tenuior fuerit, tanto pati promptior eſt. Atqui quæ tenuior eſt, minimum habet limi terreſtris. Nõ ergo abſolute, nec temere ex materiæ paſſionibus ad ignem cõijcere eius ad nos falcultatem oportet, verum adiunctis limitationibus ſuprapoſitis. Quare nec æque ſecurum iudicium, quàm id quo ad noſtrum corpus quid examinamus. Atqui hoc etiã vlterius trãſeunt, planè in multis errorum *periculis verſantur. Quanquam id* faciunt medicorum cõplures, *alij omne quod* viſcoſum eſt calidũ aſſerentes, *alij* quicquid adſtringit, nonnulli quicquid eſt dulce, quidã vero etiã quod auſterũ acerbúmve eſt. Sunt autẽ qui ſingulis illorũ contraria defendant. Sed qui in iſtis errores comitãtur, poſtea narrabo. Nunc autẽ præſentem ſermonẽ conſiliũ eſt abſoluere, nẽpe vt ſiquis ex ignis cõmercio materiã iudicare volet, nõ abſolute, neq; citra limitationem id faciendũ, neq; perinde ad ignem & hominem habere quicquid iudicatur, putandũ. Nam aqua igni aduerſiſſima eſt, vt quæ facultatem ſortita eſt frigidam & humidam. Muria vero, marina, *bituminoſáq;* & ſulfuroſa aqua, nõ æque: quippe cũ id genus omnes ab aqua ad calidius receſſerint. Verum de ſponte natis aquis (Græci αὐτοφυῆ vocant) vel hæc ſufficiant. Siquidem vbi medicaminum vniuſcuiuſque, quorum qualitates accipere aquã oſtẽſum eſt, ſermonẽ ſingillatim tractabimus: ſi nũc aut obſcurius quippiam aut imperfectius ſit dictũ, id tũc adijcietur.

Aphoriſ. 26. lib. 5.

De *aceto*. *Cap.* XIX.

SEd ad reliqua nunc liquidorũ medicaminũ tranſibimus: inter quæ vel maxima eſt controuerſia de aceto, alijs frigidũ, alijs cõtra calidũ adſtruẽtibus: nõnullis calorẽ quidẽ quendã illi cõcedentibus, ſed quendã etiam auferentibus, velut qui acetum vinũ eſſe mortuum aſſerunt. Nam hi propriã vini caliditatẽ perdidiſſe quidẽ, verũ ex putredine aſſumpſiſſe aliã quandã contẽdunt. Atq; ego ſanè nõ multũ abeſt, quin illorũ laudẽ ſentẽtiã, in eámq; prõpte accedã, próq; hac aſſertione atq; opinione pericula omnia ſubeã, ſiquã machinã aut artẽ inuenire queã, ſicut in lacte cõtrariarũ partiũ ſeparationis, ita hic quoq;. Nũc autẽ quòd lac vniuerſum nõ ſit homœomeres & ſimilare, neq; vndequaq; ſibi idẽ, clare mõſtrat coagulatio, excogitata videlicet multis hominibus ratione qua partes caſeoſæ à ſeroſis ſeparari poſſint. Atqui neq; tale quid repertũ eſt, neq; manifeſto demõſtrare poſſis, quòd quantũ eius eſt tenue, atq; exacte humidũ, hoc refrigeret: quod vero ſecundũ fecis ſubſtãtiam in eo defertur, velut in vinis, calefaciat. Nã ea

ſolùm ratione aperte quis probauerit ex contrarijs ipſum partibus cōſiſtere, ſicut lac. Sanè in omnibus liquoribus quos expreſis fructibus conficiunt, craſſum deſertur quippiam, quod tēporis ſpatio ſubſidit: fex vocatur in vino, in oleo autem amurca. Sed & in omnibus alijs ineſt quod illis proportione reſpondet, tametſi proprium nomen ſortitum non ſit, quod velut fex eſt in illis. Vtique & in aceto eſt eiuſmodi quippiam: & forſan ipſum eſt quod caloris eſt particeps. quod vero frigoris, id quod tenue eſt. Fortaſſis vero & in ipſo tenui exiguum quiddam deſertur multo tempore præparatum, alterius naturæ quàm ipſum ſit totum. Nam quòd maiori parte frigidius ſit quàm calidius, liquido ijs apparere arbitror qui vere facultatem eius expenderint.

Perperam multos cauterij inſtar acetum pronunciaſſe calidum. *Cap.* X X.

NEc ſatis mirari queo, qua ratione ducti quidam, vſque adeò calidum eſſe acetum pronunciarint, vt cauterio ipſum aſſimilarent. Nam hac, inquiunt, ratione ſanguinis eruptiones (αἱμοῤῥαγίας græci vocant) reprimit. Primùm enim tanta caliditas ſenſum noſtrum nō fugeret: deinde ad illorum calidorum imaginem omnino vtique cruſtā efficeret, calidis medicinis ſimiliter. Nam id planè in *his* conſpicimus, *vbi per* ea ſanguinem ſiſtere ſtatutum eſt, cruſtam *relinqui haud exiguam. Siquidem niſi cruſtam effeceris*, ſanguinem haud repreſſeris. Nam ea velut operculum fit corporibus ſanguinem profundentibus. Proinde ſanè etiam cauteria planè candentia illis applicare conſueuimus, compertum nimirum habentes, quæ non ſunt eiuſmodi, præterquam quòd nihil proficiant, inſuper lædere, ac ſanguinis profluuium irritare. Nec ſanè ignis ex ſua ratione, aut quòd calfaciat, ipſum ſiſtere poteſt: verum idcirco, quia cum vrit quæ cōtigerit, quod ex vſtione reliquum eſt, operculum ſubiectis partibus relinquat, *id quòd Græcis appellari* conſueuit ἐσχάρα. Latini autem cruſtam vocant. At acetum haud perinde vt cruſtam facientia *medicamenta*, ſed potius vt aſtringentia citra cruſtā, ſanguinis fluores cohibet. Itaq; hac quidē ratione nō excalfacere ſumme, ſed refrigerare putetur. Præſtat tamē, vt & ſuprà monuimus, à talibus cōiecturis recedere, vtpote quæ iudicium ad ſenſum haud*referant, neque ex propè poſitis aut vicinis, ſed è longinquo*& lōgis lēmatis ſiue ſumptionibus rationem colligunt. Aperiam autem copioſius illarum abſurditatem in libris ſequentibus.

*al.deducāt

*al.multis

Qua methodo cognoſcere liceat an calidum ſit acetum. *Cap.* X X I.

NOs autem ſecundum methodum ſiue rationem ab initio poſitam vim eius experiemur, primum in ijs quibus inculpata conſtat ſanitas: mox in intemperatis, deinde & in ægrotantibus. Itaque ſpongiam aut lanam aceto madentem cuiuis ſani corporis parti ſuperponemus: deinde, vt ante eſt poſitum, protinus rogabimus, idiotas ſcilicet, atque ex plebe aliquem (nam illorum in iſtiuſmodi incorruptum erit iudicium, quia nulli videlicet dogmati ſeruiliter ſunt addicti) nunquid calorem, an frigus percipiant. Id verò ſatis conſtat, quòd illud nec ſumme frigidum nec calidum admouebimus. Nam & de hoc ſuprà verba fecimus. Sanè ſi tale fuerit quod applicatur acetum, potiſſimum ſi non admodum inueteratum, neque extreme acre, manifeſtum principio frigus percipient, itidem & poſt vnam, duas, tréſve horas: poſtea vero, poſt ſublationem

ſcilicet,ſenſim naſcentis in parte caloris phantaſiam ac opinionem habebūt. Porrò ſi vehemēter acre acetū extiterit, & hoc etiā refrigerari ſe principio dicent, celeriter tamen recurrentem calorem ſentient,non autem longo poſt tempore, velut in recentiore,ac non valde acri aceto.Ex quibus conſtat,omnino frigidū quidem eſſe acetum,ſed quēdam etiam obtinere calorem,qui acrimoniæ ratione per accidens ſpatio temporis mediocriter corpora excalfaciat,tametſi id non vbique, ſed in quibuſdam duntaxat poſſit efficere:nam laxis ac doloris expertibus tumoribus,neq; protinus,neq; poſtea caloris ſenſum aceti vſus commouet:mordicatio tamen in illis quædam percipitur,ob quā ſæpenumero ijs qui * diutiſſime vtūtur, tenuis quidam recurrit rubor.Itaq; neq; primario, neq; proprio * ordine excalfacere videri poſſit,ſed acrimoniæ morſu irritare.Porrò quandoquidem à ſanis corporibus ad affectus ſemel delapſi ſumus, ſuggeramus quæ in calidiſſimis & frigidiſſimis * affectibus efficere queat.Ergo ſiquis ab illita thapſia vtatur,ardor aceto reſtinguitur.Id quod,cui libitū eſt,experientia diſcere licet:velut nos profectò fecimus in nobis ipſis, quò accurate medicamēti potentiā experiremur. Illitis enim multis in locis tibijs, vbi poſt quatuor, quinquéve horas inflammari cœpiſſent, huic quidem parti acetum,illi aquam *inſperſimus:alij* vero oleum,*alij* roſaceum inunximus: *& alijs atque alijs alia* atque alia, *quæ aut acrimoniam hebetare*, aut calorem refrigerare creduntur : ſed eorum omnium acetum compertum eſt efficaciſſimum.Quocirca manifeſtum eſt,non eo quòd acrimoniam, ac mordacitatē obtundat,ſicut oleum & roſaceum(nam id præſtare hæc poſſunt) ſed quia refrigeret,tale eſſe.Quippe ſi excitatas à thapſia phlegmonas aliter ſanare non poteſt acetum,niſi aut refrigerando,aut morſum ſiue acrimoniam obtundendo,nec alterum præſtare valeat, conſequitur vtiq; neceſſario reliquam vim ſanaſſe. Alias porrò reliquas calidas paſſiones omnes, phlegmonas puta, herpetes, phygethla, eryſipelata,carbunculos,aliàs plus,aliàs minus refrigerare cōſueuit. Quapropter niſi vehementia illi atque aſperitas facultatis moleſta ineſſet, haud alio ſanè vtēdum ad refrigerandum foret.

*aliàs intemperanter

*aliàs temperamento

*aliàs ſenſionibus

Quibus rationibus ſint vſi tum hi qui ſumme calidum,tum hi qui ſumme frigidum eſſe acetum pronunciarunt. Cap. XXII.

TAmetſi quidam reperiantur,qui maximum id caliditatis eius argumentum conſtituunt.Non enim,inquiunt,neque acre, neque mordax, neq; aſperum,neq; erodens foret, niſi affatim illi ineſſet caliditas. Nam ſicut frigidi eſt contrahere ac denſare,ita calidi ſecare atque diuidere:id quod in primis efficere acetum valet:quippe quod ſecet atq; erodat, nō modo animantiū corpora,ſed & grumos,callos,lapides, fictile,æs,ferrum, plumbū,ac tantum non velut ignis cuncta peruadat ac penetret,nec vlla poſſit ſubſtantia penetrationis eius vehemētiam aut ſuſtinere,aut illi reluctari ac reſiſtere. Nam ſubtile haud ſecus eſſe atque ignem,nō leui teſtimonio illi tactum eſſe: quin & guſtantibus ita videri,& per ſubtiliſſima veſtimēta promptius aqua perfluere,omniáque exedere, vti paulo ſupra diximus.Et quídnam,obſecro,aliud ipſum acetum his verbis quàm ignē pronunciant? Non aliter quàm qui frigore grumos ipſum ſoluere contendunt, premendo videlicet,denſando,ac omnia vndequaque ſtringendo, ac ſiquis digitis amplectens compreſſerit.Nā hi rurſum adeo excedunt, vt & niue frigidius ipſum

adſtruant.Sed vtrorunque caſtiganda immoderatio eſt. Neque enim vt frigidum ſit,iam niue frigidius:neque vt calidum, omnium calidiſſimum pronunciandum eſt.Siquidem niſi iuxta medium foret,ac lõge ab extremorum vtroque diſſitum, non tanta incidiſſet de facultate eius controuerſia.Nam de cicutæ aut mandragoræ viribus nemo ambigit,neque de naſturtij, & canchryos, verum illa omnibus medicis in confeſſo eſt facultate eſſe frigida,hæc vero calida. Eundem in modum altercum & meconium frigida, piper & napy calida. Ad hæc innumera ſunt alia quæ aut eſſe calida,aut frigida,vno ore medici omnes fatentur.

Quòd acetum neutrum eſſe dicimus,vt ad ſumme calida,& ſumme frigida,quia neutrius extremorum eſt particeps. Cap. XXIII.

CAeterum acetũ, ſicut vtiq; & roſaceum,neq; eſſe ſumme calidum, neq; rurſum ſumme frigidum,vel ex ipſa dubitatione ſatis cõſtat. Neutrum enim horum ſit neceſſe eſt. Siquidem cum neutra tripliciter dicantur, vti diuiſit Herophilus,partim amborum extremorum æquali participatione,partim neutrius,partim nunc illius,nunc huius,omnino & hæc aut aliquo ſignificatorum,aut aliquibus,ex neutrorũ natura fuerint.Mihi ſanè magis videtur vtriuſque extremorum participatione.& quòd nũc ſenſibiliter calfacere videatur,nunc rurſum refrigerare. Sic ergo neutra dici poſſint acetũ & roſaceum. Quòd ſiquis ea neutra oſtendere conetur,quia neutrum participent, ne illi quidem etiam forte probabiles quædam rationes deerunt,ſed nõ erunt demonſtratoriæ ac ſcientificæ.Id me exacte compertum habere confido,& maxime de aceto. Nam quòd ſuæ vtriſq; ſint rationes probabiles,tum ijs qui frigidiſſimum demonſtrãt,tum ijs qui calidiſſimum, nõ paruũ indicium eſt,ipſum vtriuſq; eſſe particeps. Admodum tamen difficile eſt ratione, cõtrariorum participationẽ probare, cum nõ liceat ſubſtantiam eius aut ſoluere, aut ſcindere, velut in lacte facimus, & alijs cõpluribus, quæ omnia ſermonis progreſſus aperiet.Proinde euidentius magíſq; periculo vacans principium optamus aſſequi.Porrò vt mihi quidem videtur,indagandum illud principium eſt ex naturæ tum tenuitate,tum craſſitie, de qua dictum quidem ſupra eſt,verum nunc quoque copioſius de illa diſſerere expedit, quandoquidem & Plato de principijs longum haberi ſermonem oportere prodidit.

Gal.initio artis paruæ.

Quo pacto aërem dicamus tenuium eſſe partium, & nec omnem ignem eſſe tenuium partium,nec quicquid tenuium eſt partium,eſſe ignem. Cap. XXIIII.

IGitur nemo aërem nõ dicit eſſe tenuem, quòd videlicet in tenues facile partes cõminuatur,quódq; per corpora denſiſſima expedite penetret:aut ſi ex alia re quapiam tenuitatis vocabulum illi attribuant,clare nos doceãt.Nec enim ex corpuſculis exilibus tenuibúſq;,vt alterius ſectæ principes aſſerunt,& nos quoq; aërem cõſtitui fatebimur.Nam cõtinuus eſt,totúſq; vnus,nihil vſquam in ſe vacui cõtinens.Porrò in eiuſmodi corporis natura tenuitas intelligitur ex ſola in tenuia diuiſionis celeritate. Verũ ſi ea ratione aër eſt tenuis,haud omnis ignis tenuis iudicabitur:quippe cũ æs,ferrũ,lapis,lignũ,atq; adeo quicquid in carbonẽ verti poteſt,ſit ignis,nõ tamen quàm antea tenuius:flãmæ tamẽ, cũ aliud ſint ignis genus,re vera tenues ſũt. Quocirca nõ omnis ignis eſt tenuis,neq; quicquid tenue,protinus & ignis fuerit.Si quidẽ & pruna ignis quidẽ eſt,ſed nõ tenuis:

& aër tenuis,verum non ignis.Quid ergo tam in promptu habent haſce propoſitiones vtraſq; tum medici,tum philoſophi paulominus omnes,omnē ignē eſſe tenuem,& quicquid tenue ſit,eſſe igneum? Nam ſi acrius quis attēderit, animúmq; diligenter aduertat,haudquaquam dixerit, prunā aëre tenuiorē. Memoria nanq; repetamus ambientis nos aëris puritatē ac partium tenuitatem in vehementi frigore & boreali conſtitutione, ipſámque ſi lubet cum ferro cōponamus ignito: manifeſto enim ex illius modi exemplis cognoſcemus, frigidum quid eſſe quod ſit exacte tenue & calidum quod ſit craſſum.

Non omne quod mordax eſt, tenue eſſe aut calidum. Cap. XXV.

QVocirca haud concedendū arbitror quibuſdā, qui acetū ex ſua mordacitate tenuium partiū calidúmq; eſſe colligunt. Nec enim quicquid tenue fuerit, id & calidum eſt:forte vero nec quicquid mordax fuerit, & tenue. Verum in præſens id illis detur: tametſi adferre liceret, niuē boream, aquā frigidā,non oculis duntaxat,ſed & vlceribus & raris corporibus omnibus mordaces:vti Hippocrates inquit, vlceribus frigidū mordax. Verumetiam ſi quis & il- *Aphoriſ. 20*
lud,vt dixi, concedat, quicquid *mordax fuerit, eſſe tenue,* non ſtatim & calidum *lib. 5.*
conceſſerit. *Itaque nec acetum proinde* quòd mordax ſit, calidum fuerit, ſed tenue,vti aër borealis,non tamen calidum.

Quomodo acetum obſcure videatur calfacere. Cap. XXVI.

VNdenam igitur quibuſdam obſcuræ cuiuſdā caliditatis ſenſus oboritur? Fortaſſis,vt ante dixi,ex contrarijs facultatibus compoſitum eſt, perinde vt lac.Forte vero caloris ipſius reuocatione. Poſſit autē, cum aſperū moleſtúmque habeat tranſitum,dolorem inde ciere, atq; eum in locum calidam elicere fluxionē.Siquidē id palàm eſt,partibus dolentibus quippiam influere. Ve- *Gal. lib. 11.*
rum multum influere nequeat : quandoquidem acetum frigidum eſt, & pro- *Method.*
inde id quod accurrit, repellens.At quod planè tenue eſt, id medicamenti anſas effugiēs,præterlabitur,neq; in parte figitur: haud etiam retrorſum, ſicut id quod craſſum eſt,repulſum.Sanè ad vnguem tenuis quidam effloreſcere rubor in partibus ab aceto irritatis conſpicitur.Forte vero alia cauſa eſt,quæ comprehendi nequeat. Nam ob id ipſum procul ordiendā facultatis explorationē prohibuimus, quia in naturalia incidere problemata neceſſe eſt, eáque non leuibus ambiguitatibus perplexa.Nobis igitur haud ſtatutum eſt,ſicut ijs qui naturam rerum ſcrutantur,omnes omnium rerum cauſas exquirere,verum medicaminum facultates cognoſcere,quò & illis dextre vti,& boni compoſitorum euadere artifices poſſimus.Nam quod ſit impoſſibile aut probe ipſum medicamentum componere,aut eo quod ab alio compoſitum eſt, idonee vti, antequam ſimplicium medicaminū facultates pernoueris, abunde in libris tum De curandi ratione,tum De medicaminum compoſitione conſcriptis oſtēditur. Cum ergo is nobis in hac tractatione propoſitus ſit ſcopus,vbi primum quod ab illis vtile eſt inuenerimus,à phyſicis problematis recedendum eſt, quæ innumeris dubitationibus ſunt intricata: quippe cum in qua in vniuerſum temperatura,aciditas, dulcedo, lentities,amaritudo,ſalſedo,auſteritas,acrimonia,& aliarum qualitatum ſingulæ prouenire ſunt natæ, phyſici viri ſcrutari nituntur, hæſitationes tum plurimæ,tum maximæ in

oratione exiſtere aſſolent. Has ego non ſecus vitandas cenſeo, quàm quædã præcipitia, cum præſertim ad manum ſit via regia, qua medicamenta iudicare liceat. Primúmque quod paulo ante pręcepi, perpendendum nullam in ambiguo eſſe facultatem eorum quæ vehementer aut excalfaciunt, aut frigefaciũt: verum de quibus ambigitur, neutra ſint neceſſe eſſe. Deinde pleráque vt ad ſenſum ſimplicia, ex pugnantibus conſtare facultatibus. Non enim ſolum lac, ſed etiam ſulfuroſæ, bituminoſæ, nitroſæ, & quæcunque eius ſunt generis ſponte prouenientiũ aquarum, ex pugnantium facultatum miſtura naſcuntur. Siquidem aqua ex ſua natura frigida eſt & humida: bitumen autem, ſulfur, miſy, chalcitis, & eius generis alia, calida. Meminiſſe vero etiam oportet, calidorum haud pauca craſſæ eſſe eſſentiæ, nec pauciora frigidorum, tenuis: ac ſecundum hæc principia tutò de medicaminũ viribus pronunciare. Sat igitur fuerit tenue, refrigeratorium, exiccatoriúmq; acetum dixiſſe, omiſſis de eo rationibus nimis phyſicis, quæq; magis ad naturam rerum ſcrutantes attinent. Nam ex illorum ſcientia, quo pacto alijs medicamentis miſceri ipſum licet cognoueris.

Veteres medicos perperam indefinitam reliquiſſe facultatis eiuſdem generis medicamentorum qualitatem. Cap. XXVII.

QVocirca non poſſum eos non culpare, qui de viribus eius prolixa quædam nugãtur & garriunt: magis etiam paulo minus medicos omnes, quibus curæ non fuit ſimplicium omnium medicamẽtorum in maioris minoríſque ratione vires diſcernere, ſed ſatis eis fuit, hæc quidẽ, verbi cauſa, calfacere dixiſſe, illa vero refrigerare: tum hæc humectare, iſta exiccare. Nec enim abſolute ſic nouiſſe expedit, ſed quatenus pſyllium refrigeret, quatenus ſolanũ, aut ſcãdix, aut ceruſſa, aut portulaca, aut lactuca. Tum quatenus excalfaciat caſia, quatenus cinnamomũ, aut amomum, aut cardamomum, aut maiorana. Sic & in humectãtibus & exiccãtibus pharmacis. non enim vtile eſt generale ſolum nouiſſe, verum quid primum receſſerit à ſymmetro & medio contrariorum facultatibus: deinde quid illi proximum: tum tertium, quartum, quintúmque, ſi fieri poteſt, receſſum ſiue ordinem planis limitibus diſcernentem definire oportet: quandoquidẽ in tali facultatum notitia tum artificialis ſimplicium vſus conſtitutus eſt, tum à ratione proficiſcens ac methodo cõpoſitio. Facítq; præter hęc, vt quæ cõpoſita iam ſunt, rite vſui accõmodare poſſis. Sanè id quidem difficultatis atque laboris pleniſſimũ eſt, multámque poſcens tum diligentiã, tum vſum. ab experientia vero auſpicari in id genus omnibus neceſſe eſt, velut iam propoſitũ eſt: tum tutò ac diligenter colligere, ambiguis quæſtionibus ſe implicare cauendo. Eóque mirari quiſpiam poſſit eos qui talia exquirũt, cum illos ſeſe ſuis manibus implicantes multis, quæ quærunt & ſcribunt, videat, quemadmodum conſueuit Herodotus.

Perperam ſuperioris ſeculi homines à compoſitis medicamentis orſos, eorum quæ in illa ingrederentur ſimplicium pharmacorum iudicaſſe facultates. Cap. XXVIII.

SIquidem ab omni vetuſtiſſima compoſitorum medicaminum hiſtoria orſi, ad expendenda quę in illis ſunt ſimplicia tranſeunt. Ac quoniã his, exempli cauſa, calfacientibus medicamentis admiſtum inuenitur acetũ, proinde & ipſum eſſe calidum contendunt. Neq; enim an recte admiſtum fuerit,

conſtare poteſt priuſquam eius ſeorſum vim totam perſpexeris. Neq; ſi id detur, etiam nota eſt componendorum medicaminum ratio, per quam iudicantes inueniemus, qua ratione multis excalfacientibus medicamentis vnum admiſtũ ſit frigidum, aut certe refrigerantibus quod calfaciat. Porrò, vbi etiam latentes affectus memorant, ad quos congruere videantur, ac deinde dogmaticis opinionibus paralogiſmos connectunt, ex quærendis quærenda, ex obſcuris obſcura inuicem colligentes, tum profecto vel maxime alijs ſuas produnt ineptias ac nugas.

Quòd & Empiricis contradicendi præbeant occaſionem, qui citra iudicium ac diſcrimen & ſimpliciter compoſitis omnibus facultatibus fidem habent. Cap. XXIX.

* NAm quòd ex æquo compoſitis facultatibus omnibus fidẽ habeant, tanquam fieri non poſſet, vt pars magna earum errore non vacaret, perperámq; eſſet compoſita, talia iactando, Empiricis reprehenſionis locũ ipſi exhibent. Dicent enim, arbitror, ſicut ſanè dicunt, fruſtra nos primas effectricéſq; cuiuſque medicaminis facultates exquirere, cum ab experiẽtia inuenta iam antea ſit tum compoſitorum, tum ſimplicium medicamẽtorum innumera multitudo, quibus & ipſi fidem habẽt qui fruſtra *primas facultates* exquirunt. Quippe ſi particulares eorum *vſus omnes comperti* ſint, eóſq; vnanimiter omnes prædicẽt, cæterum de cauſis ob quas agunt nondum conueniant: liquet nõ ex primarũ facultatum notitia medicamentorum tum vſum, tum cõpoſitionem eſſe inuenta, ſed ea cõpoſuiſſe experientiam, at rationem nihil aliud quàm probabilitatem conſequi. Hæc atque eiuſmodi alia multa, qui experiẽtiam ac vſum profitentur medici, rite in illos dicere videbuntur, qui omnibus quomodocunq; conſcriptis pharmacis fidem habere nõ verentur, probabiles cauſas tamẽ interim titulis virium ac promiſſis eorum aptare nitũtur. At ego nec illud quoq; in illos addere grauabor: Herodotum alias ſectas omnes prauas reputantem, præter eam quæ ſpiritibus omnia tribuit (πνευματικὴν Græci vocãt) Metrodorum omnes præter Aſclepiadeam, & Zenonem præterquam quæ ab Herophilo inuenta eſt, & Hermogenem pręter eam quæ Eraſiſtratum authorẽ habet, & alium atq; alium omnes damnãtem extra ſuam de compoſitis tamen medicamentis citra iudicium atque experimentũ ſcriptis omnibus fidem tribuere, ſiue à ſectę ſuæ hominibus ſint ſcripta, ſiue diuerſæ, ſiue etiam à quopiam ex plebe: quin vero etiam cauſas ſubinde reddere conantur probabiles medicamentorum peſſima ratione compoſitorum, & (quod hoc eſt mirabilius) etiamſi nullum eorum quæ laudant, fecerint periculum, ſed alijs duntaxat credant: quemadmodum cum quidam nuper mirificas multáſque podagrici medicamenti laudes iactaſſet, atque eo etiamnum loquente forte fortuna aduenieſſet podagricus quidam, qui tam mediocriter laborabat, vt incedere etiam poſſet, nóſq; iuſſiſſemus in illo primum præberet experimentum, ille acquieſcens pedi pharmacum appoſuit. At vir ille noctem totam inſomnem egit, ac poſtero die tantum abeſt vt commode ſicut antea incederet, vt ne geſtari quidem poſſet. Adeo citra vllam explorationem ac temere tum alijs quidem fidem habent, tum alios alij ſcientes ac ſponte fallere gaudent. Porrò etiamſi omnes medicamentorum quæ memorant, compoſitiones probe eſſent comparatæ, veruntamen ſpeculationis eorum vſum ijs quæ factitant euertunt. Aiunt enim ad pręparanda medicamenta compoſita, eáque rite vtenda, ſimplicium facultates inſpici ac conſide-

**al. Dicere enim omitto eos Empiricis quoq; reprehenſionis locũ exhibere, q prompte compoſitis facultatibus fidem habeant, tanquam fieri nõ poſſet ut pars magna earum errore nõ uacaret, perperámque eſſet compoſita.*

rari, ínque eorum teſtimonium tantum nõ omnes veterum citant, Eraſiſtratum, Herophilum, Philotimũ, Dioclem, Praxagoram, & ipſum etiam Hippocratem. Porrò vbi ad exploranda ea accedunt, ita nobiſcum agunt, ac ſi omnes perſpectas iam haberemus facultates compoſitas. Atqui inquiet, opinor, ad eos quiſpiam: Quo pacto non fruſtra ſimplicium quæratis facultates, ſi omnes compoſitorum iam noſcitis? nam ſi quarum gratia ſimplicium facultates inquiritis, eas omnes iam nouiſtis, ſuperuacaneum eſt illas exquirere. Cæterum ſi vel hoc quoque quis illis concedat, ſaltem id quod & ſupra poſitum eſt quo pacto perferat, cũ pugnantia cum rebus apparentibus, prolixis rationibus adſtruere conantur?

Senſus haud contemnendos eſſe, tanquam ad explorandas ſimplicium medicaminum facultates ſint inſufficientes. Cap. XXX.

SIquidem in quendam etiam iam incidi tantæ ſtupiditatis hominem, vt contemnendos eſſe ſenſus exiſtimaret. Quem cum rogaſſet quis, num ipſi piper album videretur calidũ, & ita, vt par erat, annuiſſet, rurſúmq; alter percontaretur vnde id ſciret, ac ille reſponderet, tale apparere, merito ab ijs qui præſentes erãt deriſus eſt, *qui quod diceret non intelligeret*. Ipſum enim hoc apparere, *fidem haberi ab illo ſenſui indicabat, quem paulo ante tãquam fallacem* contempſerat. Nam per deos, vnde ignem ſcimus calidum? aut quo ſyllogiſmo docti, aut qua demonſtratione perſuaſi? Tum vnde glaciem frigidam eſſe didicimus quàm ex ſenſu? Ac poſtea reperiantur qui ipſo ſenſu neglecto phyſicis problematis libros impleant. At non illo ex genere eſt, quam ob cauſam acetum terram fermentat? Licet enim nobis dicere quòd nos lateat, ſicut talium problematum pleraq;. Si vero quis prompte dicat, quia aut calidum ſit aut frigidum (vtrũque enim dicunt) in ambiguas obſcuráſque rationes ſeipſum conijciet.

Vtrum in oxycrati potu acetum admiſtum ſit duntaxat vt aquam deducat: an etiam vt ipſum quoque refrigeret. Cap. XXXI.

MEcum certe probe actum putem, ſi quæ ſenſui apparẽtibus vicina ſunt, atq; in propinquo poſita, exacte inuenire poſſim, diſcernẽs in eis ac ſeparãs quod ex ſe eſt, ab eo quod ex accidente prouenit: velut æſtiuo tẽpore oxycrati potu quidam planè refrigerantur, atque expertes ſitis permanent: ſed nondum conſtat, an id aceti gratia eueniat: pauculum ſiquidem eius copioſæ aquæ miſtum, non calidum, ſed quàm fieri poteſt maxime frigidum ebibunt: nam dixerit forte quiſpiam, quia * tardiuſcula ſit aqua, & plurimum temporis moretur in hypochondrijs, nec deorſum concedens, nec in corpus ſe diffundẽs, idcirco illi acetum miſceri tanquam in omnem partem ferendæ futurum vehiculum. Sic etiam ſi cum vino bibatur aqua, ſitim efficatius extinguit quàm ſi ſola, ſcilicet vino ipſam ad diſtributionem promouente. Itaque refrigerationem, ſitíſque ſanationem ab aqua prouenire, vt quæ frigidæ naturæ ſit & humidæ: cæterum adminiculo eſſe, ac velut alas illi ad omnes corporis partes permeandas addere tum vinum, tum acetum, quæ ipſa nequaquam frigida ſunt & humida. Siquidem præſtare, ſic ſola exhiberi potius, quàm cum aqua, quando ea facile præ tenuitate in corpus digerantur, & ab hypochondrijs recedant. Porrò quoniam ſemel in hunc ſermonem deuenimus, nihil obſtat quo minus omnem exacte perficiamus.

* *al. legitur tardiuſcule permeet*

Nam quòd fieri poſſit vt & aquã acetũ deducat,nec tamẽ ipſummet refrigeret, & non deducat ſolũ,ſed etiã refrigeret,certo certius eſt. Verũ vtrũ cum veritate cõiunctum ſit,id conſiderationẽ poſtulat. Diſtingui autẽ id poſſit tantũmodo,ſi cui exhibeas acetũ & vinũ,vtrũq; ſeorſum & per ſe. Apparet enim à vino homini ſemper ſitim increſcere,ab aceto vero epoto interim quidẽ augeri,interim vero ſedari.

Quæ ſit ſitis cauſa Cap. XXXII.

QVippe cum & ſitis duplici ratione prouenire ſoleat,partim humoris inopia,partim caloris copia. Quamobrem mirum videri nõ debet,ſi priorem quidem ſanare nequeat, alteram poſſit. Siquidem humectare nequit,at refrigerat non inſtrenue. Quapropter neque à ſicca diſpoſitione prouenientem ſitim,neque à calida & ſicca vnquam ſanare queat epotum acetum. At ſiquando in vnum coeant humiditas atque caliditas, eiuſce quidem ſitis optima medela acetum eſt. Rara ſanè eiuſmodi affectio eſt,in aquæ inter cutem affuſionibus(παρεγχύσεις Græci vocant) nonnunquam proueniens: congeſta nimirũ in ventre ſalſi humoris copia:tum etiam ſi quibus pituita ſalſa ventri illita inhæſerit. At qui aliter ſiti premuntur,puta in febribus ardentibus,& aduſtis omnibus, quiſque æſtate laborant, ac in graui *æſtu, compoſita ijs eſt affectio,* ex caliditate videlicet & ſiccitate:*quare non iniuria cõpoſita illis* medela eſt acetũ, vt quod ſtenue refrigeret, & quòuis expedite permeet: & aqua, quæ ſupra quàm quòd refrigeret,omnium ſit vel humidiſſima:nihil eſt enim aqua humidius.

Medicamentum quod in iudicium venit:non miſtum,ſed ſimplex eſſe oportere. Cap. XXXIII.

QVemadmodum ergo haud ſatis ſecura eſt procul à ſenſu ducta de explorando medicamento ratiocinatio, ita nec ipſius alteri cuipiam permiſti vſus. Siquidem *ipſum per ſe ſolum* quod iudicandum venit, expendere oportet tum in ſanis corporibus,*ijſque* temperatis & intemperatis, tum in morbo alicui obnoxi*js*. In temperatis quidem velut ſupra poſitũ eſt: In intemperatis,ſicut dixit Hippocrates,naturis picrocholis,hoc eſt, quæ amaræ bilis ſucco abundant, vtiliſſimum eſſe acetum:qui vero temperaturam ſortiti fuerint melancholicam,aduerſiſſimum. Porrò in morbo aliquo affectis, ſi ſimplex fuerit,in ſimplici exploretur affectu:Sin miſtum alicui,neceſſe eſt quod commiſcetur,temperatura ſit medium,ſicut in aqua & cerato ſimplici ſuperius declaratum eſt. Rationabile quippe arbitror, quod nulli diuerſi temperamenti ſit miſtum, ſed quàm fieri queat medio coniunctum, ipſum eorum quæ perficiuntur, cauſam exiſtere. Nã ſimplici cerato quod neq; calfaciebat,neque refrigerabat,aqua admiſta frigida,refrigerauit:quippe quæ tẽperiẽ habebat frigidã. Quòd ſi excalfacientiũ quippiã eiuſmodi cerato cõmiſcuiſſes,profecto calidũ id medicamentũ euaſiſſet:quemadmodũ in affectibus cõpluribus ſæpenumero euphorbiũ aut caſtorium tẽperauimus. Sic ſi acetũ ſimplici adamuſſim cerato cõmiſceas,cerato ipſo lõge frigidius medicamẽ effeceris:tanquã nimirũ quod admiſtũ eſt,ſit frigidũ. Erítq; tibi id remediũ vel optimũ ad eryſipelata,phlegmonas,herpetes,carbunculos. Sin autem quod miſtum eſt,tanquam ſimplex expendas(nam id etiã moliuntur) longe maxime hallucinaberis. Nã vlcerum glutinatoriũ non acetũ,ſed oxycratũ dicendum eſt,aliã multo naturam ab aceto obtinens. Siquidẽ quemadmodum carnem

Hipp. li. 3. De morbis acutis cap. De oxymelite.

producere nequit ærugo,ſed ceratum exiguum quiddam habẽs æruginis:ad eundem modum neque acetum cõglutinat,ſed aqua aceti pauxillum accipiẽs.Ipſum vero per ſe ac ſyncerum acetum vlcera quæ glutinationem deſiderant, mirum in modum exaſperat.vtpote tenuitate erodens , ac dolorem excitans. Quamobrem haud merito,nec cõuenienter talia dictitant,nec melius item faciunt,quum ignotis ignota connectunt.

Quòd neque adſtrictoria omnia conglutinent,neque conglutinatoria item omnia adſtringant. Cap. XXXIIII.

QVippe cum nihil ſeorſum de glutinandis,aut carne implendis, aut cicatrice obducendis vlceribus demõſtrarint,ex inductione tamen colligũt, adſtringentia omnia dicentes glutinatoria.Oportet autem non ex inductione,ſed per demonſtrationem in genere talia accipere,quemadmodum nos facturi ſumus in curãdi rationis commentarijs. Immo abſolute quiduis tale dictũ, non modo indemonſtratum eſt,ſed etiam falſum.Neque enim chalcitis,neq; galla,neque malorum punicorũ putamina,neque omphacium,neque alumẽ,multóque minus æs vſtum,neque aëris ſquama, neque miſy, vlcera glutinare poſſunt: aliáque innumera ſunt inter adſtringentia, quæ glutinare nequeant.Porrò ſiquis non hoc,ſed glutinatoria omnia adſtringẽtia dixerit,proferẽtur & hic quoq; non pauca quæ citra adſtrictionẽ cõglutinẽt. Neutra igitur vera oratio eſt,ſi ſimpliciter atq; indiſcrete efferatur: neque cum dicunt adſtringentia omnia vlceris glutinatoria:neq; cum aiunt,quæcunq; glutinantur,adſtringentiũ beneficio glutinari. Porrò multo ſanè etiã magis his tum abſurda,tũ falſa ac præter ſenſum aſſerũt, cũ mordacia,acria,amara,ſalſa, ad hæc quæ molliſſimas iucundiſſimáſq; ſortita ſunt qualitates,adſtringere dictitant: tanquã nõ ad guſtus ſenſoriũ pertineat quod adſtringit,ſed ex illorũ impoſitione atq; arbitrio debeat accipi. Malũ enim granatũ, & malum,verbi cauſa,& meſpilum,& pirorum quædã genera,& myrta,& ſorba, vinúmq; tum aminæũ,tum marſum,euidenter nos adſtringũt.At triticum,& zea, & milium,Herodotum forſan adſtringebant,aliorum autẽ hominum neminem. Sexcentos enim quandoque ſuper his ſum percontatus,& in primis ſuper amylo: nam & ipſum adſtringere ait Herodotus,ſicut & piper,quod nec ipſum vllum omnino aliorũ hominum qui ſyncere & incorrupte qualitates expendunt,adſtringit.At Herodotus cuncta cõfundere in idem nõ eſt veritus:aítq; & quæ acerrima ſunt facultate,& quæ ſumme rodunt,& quæ molliſſima ſunt ac mitiſſima,omnia adſtringere:tanquã in hoc,vt quoſdam ſenſu defraudet,victoriã ſtatueret.Verum nõ ita ſe res habet,cum ea vel maxima futura ſit prauitatis dictorũ eius probatio.

Quòd non omnia adſtringentia refrigerent. Cap. XXXV.

** al. Aſclepiadeus Demetrius*

QVemadmodũ vero* & Aſclepiades Metrodorus tãquã illum etiã ſuperare contenderet,adferendis de ſenſu mẽdacijs,cum alia quædã,tum reſinam & bitumen calfacere nos denegat,atq; adſtringentia omnia refrigerare dictitat:cum ſi nihil aliud, ſaltem chalcitis,chalcãthos,& miſy,quę valenter adſtringunt, tantam aſſecuta ſint caliditatem,vt nos etiam exurant.Nihil eſt ergo mirandum, ſi prolixa quædã nugentur, ſeipſóſq; nonnulli homines fallant, cum de manifeſto apparentibus verum fateri non audeant.

Perperam Herodotum ac Dioſcoridem quæcunque aut profluuijs, aut dyſenterijs mederentur, adſtringentia cenſuiſſe. Cap. XXXVI.

DEinde ex eis quidam, puta Herodotus & Dioſcorides, medicamẽta quædam ex eo quod diarrhœis, aut dyſenterijs medentur, adſtringere ea colligunt: quanquam ne minimum quidem habeãt adſtrictionis, immò prorſum contrà rarefacientia nimirum ſint & laxantia: cũ alioqui quæ adſtringũt, corpora contrahant, condenſent, conſtipent, atq; conſtringant. Nam ſemel ſenſibus pro nihilo habitis atq; contemptis, euerterũt confuderũntq; omnia quæ planè ſenſu dignoſcere eſt, hæc praua ratione aſſerentes. Nã adeps caprinus omnibus quæ aut guſtu aut facultate ſunt adſtringentia, aduerſiſſimus eſt, velut etiã farina triticea, & amylum, & innumera eorum quæ vim habent tum emplaſticã, hoc eſt illinendi, tum mitigatoriam, atq; acrimonias hebetandi, eáq; ratione ijs qui acria mordaciáq; per aluũ excernunt, auxiliantur. Quod ſi ob hęc adſtringãt, eſto ſanè & oleum ex adſtringentiũ numero, quoniã ſæpius ijs qui grauiter mordicabãtur, infuſum profuit. Eſto vero etiã & cera, & adeps ſuillus, tum gallinaceus, & anſerinus, chondri tragíq; ſuccus. Nam hęc quoq; infundimus, & ceratũ quãdoq; ijs qui mordicantur, ſicuti & adipem caprinum. Verũ efficacius auxilium affert caprinus: quia ſcilicet facilius & concreſcit, *& inteſtinis inungitur,* plurimóq; tempore inhæret. Porro *ſiue ob craſſitiem, ſiue aliam ob cauſam celeriter concreſcat,* non eſt opus in præſentia inquirere, re ipſa euidẽter apparente. Verum quẽadmodũ quòd ocyſſime concreſcat, atq; inteſtinorũ morſus obtundat, ex rei euidẽtia credibilius eſt: ſic ſanè etiã quòd nulla ipſi inſit aut frigiditas, aut adſtrictio. Atq; hi quidem ex obſcuris ratiocinantur de apparentibus: immo autem, ſi verum fatendũ eſt, ſeipſos potius decipiunt. At nos tanto decet magis ad ſenſum accedere: tantóq; diligentius perpetuo illi attendere: quanto plura in eo peccent ſophiſtæ omnes, falſáque de eo aſſerant, Rurſum ergo, vbi prius illis in memoriam reuocauerimus, quę idiotas non fugiunt, ipſiſq; haud ignota erant, cum nondum contendendi libidine in ſenſus perueniſſent cõtemptum, poſtea autem per ſuperuacaneã ſapientiam amiſerunt, ad id quod continuum orationi eſt tranſibimus.

De proprijs ſenſus cuiuſque ſenſibilibus. Cap. XXXVII.

VNaquæq; ſenſibilium natura priuatim ſubiecta eſt. tactui quidẽ caliditas ac frigiditas, durities ac mollities: albedo vero, nigredo, flauedo, rubor, atq; vt ſummatim dicã, vniuerſum colorum genus, viſui: amaritas, dulcedo, auſteritas, acerbitas, aciditas, ſalcedo, acrimonia, guſtui: planéq; demens videatur, ſiquis guſtu colores iudicare tẽtet, aut ſapores viſu. eodem modo de tactu cognoſcendum eſt, reliquíſq; ſenſibus. ſiquidem tactu iudicandæ ſunt differentiæ tangibiles, auditu audibiles, odoratu odorabiles. Quæ cum ſic ſeſe habeant, audiamus quæſo Platonem guſtabiles differentias exponentẽ. Haud tamen animus ipſius phyſiologiæ attendendus eſt. *Plato in Timæo* Nec enim nunc tempeſtiue eius meminero, neque in hoc viri teſtimonium cito: ſed tantũ vt dicã qua de re quodq; nomẽ efferre Græcis mos eſt. Auſculta ergo differentem Platonẽ: Tenduntur à lingua venulæ ad cor, ſaporum nunciæ, in quas ſiqua ita inciderint, vt * rariorem molliorémque *a'. *humidã mollémque* carnis partẽ penetrantia, terreſtri ſua natura liquefacta, venulas contrahant atque deſiccent: ſiquidem aſperiora ſint, acerba: ſin minus aſpera, auſtera nuncupentur.

Cæterum,quæ eas abſtergunt,totámq; linguam abluunt,ſi quidem id ſupra modũ efficiant,ſimúlq; aliquid abſumant,vt de natura aliquid colliquent (qualis eſt nitrorum facultas)amara omnia appellantur. At quæ nitri virtute inferiora ſunt, ac moderata vtuntur abſterſione, ſalſa citra aſperã amaritudinem, & grata nobis magis apparent. Quæ vero oris caliditati applicata, ab eóq; mollita & feruefacta, ipſum viciſſim recalfaciunt,atq; accendunt,præq; leuitate ad capitis feruntur ſenſus,ac quæq; obuia incidunt,talia omnia has ob vires acria nũcupata ſunt. Eadem vero iſta interdũ à putredine attenuata,& anguſtas ingrediẽtia venas,partes inibi tam terrenas,quàm quodãmodo aërias, mutuo incurſu mouẽt,ac miſceri cõpellunt,commiſtas vero circumlabi alias, & alias ingredi, ingreſſúq; ſuo penetratas, concauas circuntenſáſq; efficere,eáſq; humore circũfuſo cõcauo,interim terreno, interim liquido vaſcula aëris ex aqua concaua rotũdáq; effici.ac quæ ex puro cõſtant, perlucida ſunt, & vocantur ampullæ: quæ vero ex terreſtri agitato elatóque,ebullitio fermentatióque nuncupantur. Harũ affectionum cauſa acidum cognominatur. Omnibus vero quæ de iſtis dicuntur,affectio contraria ab occaſione naſcitur contraria. Porrò vbi ingredientium conſtitutio in humidis familiaris linguæ habitui exiſtit,quæ exaſperata quidẽ fuerint,lenit:quæ vero præter naturam aut coierint,conſtiterintq;,aut fuſa laxáq; fuerint,partim cõtrahit, partim laxat, omniáq; quãmaxime ad naturæ ſtatum *reducit:quicquid eiuſmodi eſt*,iucũdum, ſuauéque & cognatũ eſt omnibus, violentarúmq; paſſionũ remedium ac medela, nominatúrque dulce. His verbis Plato,quæ nos vocare ſolemus auſtera,quæ acerba,quæ ſalſa & nitroſa, quæ amara,quæ acria,quæ acida,quæ dulcia,expoſuit. Id videlicet quòd à nobis στύφον, ſiue adſtringens dicitur, ipſe auſterũ nuncupans:nam ſic à vetuſtioribus Græcis appellari ſolet. Non tamen omnia in vnum confundit:ſicut ij faciunt qui & piper adſtringere dictitant, cum ex acrium ſit natura,& acetum quod ex acidis eſt: nec ſanè etiã veriti dulciſſimorum quædam adſtringẽtium numero adſcribere. Ex quo fit, cum omnia confundant, vt protinus nec facultates inuenire omnino valeant. Omnis enim inuentionis,demonſtrationíſque principia ſunt,quæ ſenſui,atque intellectui euidentia ſunt. At iſti hæc ambo perturbant:atque omnes in vnũ confundunt cum ſenſuum actus & paſſiones, tum multo etiam magis intellectus ac rationis:nimirum haudquaquam in ſpeculatione logica verſati. Itaque operæprecium eſt, nugacem illorum loquacitatẽ omnibus modis effugere:nequid nobis quoque affricetur vitij ex tam prolixa illorum futilíque nugacitate. Porró haud leue negocium eſt,dedocere ac tranſmutare eos qui ab illis vſqueadeo peruerſi ſunt, vt & ſenſum contemnant, & nequaquam in ſpeculatione logica ſe exercuerint,planéque rudes ſint rationum quas de natura philoſophi conſiderant. Omnino enim ſaltem vel id didiciſſent, quæ in illis ſunt ambiguitates, fugiendas eſſe, cautéque obſeruandas: tum ſenſibus magis ſuper ſimplicium medicaminum facultatibus, quàm rationibus haud ſatis integris * confidendum.

**al. committendum iudicium.*

De proprijs linguæ ſenſibilibus. Cap. XXXVIII.

VErum tales dedocere,ac velut tranſformare eſt impoſſibile. At aliorum tamen gratia,nimirum quos conatus noſter iuuare poterit, reſumenda eſt,diligentérque definienda,tota de proprijs linguæ ſenſibilibus oratio.

Nuncupatur igitur tum à Theophraſto, tū ab Ariſtotele, tum à Mneſitheo medico, guſtandi facultas, Græce χυμὸς (nos ſaporẽ dicimus) ſecunda ſyllaba à μ litera incipiente. At ex humido ſiccóque conſiſtentia, eorum videlicet quæ à calore concocta ſunt, χυλὸς (nos ſuccum dicere poſſumus) à litera λ ſecūda incipiente ſyllaba. Tametſi ab ætate illis maioribus non modo Athenienſibus, ſed & Ionibus vtrunque per μ literam ſcribi conſueuerit. Siquidem & apud Platonem, & apud Hippocratem, veteréſque comicos ſic ſcriptū reperitur. Vocetur autẽ à nobis in præſenti quidẽ opere, clarioris doctrinæ gratia, guſtatoria facultas, ſiue qualitas, ſiue vtcūque cuique appellare libet, per literam μ, χυμὸς (nos ſaporem nominabimus.) Humor autem incraſſatus tum in animantibus, tum in plantis, χυλὸς, ſecunda ſyllaba à litera λ incipiente (nos, vt diximus, ſuccum vertemus.) Sciendum ergo, ſapores, qui tum in vnoquoque animali ac planta, tum in terra inueniuntur, plurimos eſſe, nec facile ſpecierum numero comprehenſibiles, cæterum differentias guſtabiles alijs octo viſas, alijs numero ſeptem, nonnullis autem & his quoque pauciores. At Plato in Timæo in ſuprapoſita dictione primum duos ſapores memorat eiuſdem ſpeciei, ſed in ratione maioris ac minoris differentes : Eorum alterum auſterum, alterum acerbū nominat: Fuerit autem auſterus, quem ςύφοντα (adſtringentem voco) nuncupamus : *Porrò acerbus huius intentione prouenit, velut & ipſe Plato ſignificauit. Atque hos ſanè pro vna ſpecie numerabimus.* Altera eſt eorum quæ illis oppoſita ſunt, nitroſorum videlicet, ſalſorum, & amarorum: Et in his quoque amarus ex nitroſi prouenit intentione: Salſus vero aut nitroſo imbecillior, aut adſtrictionis quoque aſſumens aliquid. Deinde à Platone acris expoſitus eſt, mox acidus, poſtremo dulcis. At à Theophraſto additus eſt vnctuoſus, ſiue pinguis: à Platone quidem in ſermone de proprijs linguę ſenſorijs præteritus, verum paulo ante plantarum ſuccis adſcriptus, vbi vinoſum ab oleoſo & melleo diſcernebat. Porrò in illo ſermone tribus nūc dictis vnū adiecit ſucci genus vna appellatione comprehenſum, ὀπὸν nominans: Vbi autem ad guſtus ſenſoria tranſijt, protinus in ipſis dulcem memorauit: nihil enim retulerit, dulce an melleum dicas, velut nec pingue an oleoſum: Omiſit autem pinguem, vt qui ad guſtum nihil attineret.

Lib.6. De cauſis plantarū.

Lib.6. De cauſis plant.

Qua differat adſtringens ab auſtero & acerbo. Cap. XXXIX.

QVale autem eorum ſit vnumquodque exponere quidem exacte eſt impoſſibile, quandoquidem nec aliam vllam ſenſibilem paſſionem, verum ei qui eodem ſenſu communicat licet ſuggerere. Ergo ſiquis aut cydonia (aut) mala, aut meſpila, aut myrta guſtauerit, proculdubio cognoſcet alium nobis ab his in lingua moueri ſenſum, aliū ab adſtringentibus corporibus. Nam quæ adſtringunt, (aut refrigerant,) introrſum pellere cōtactam noſtri partem ex omni parte apparent, idque æquabiliter, velut pellentia, ac ſtipantia, contrahentiáq;. At auſtera in profundum etiam ſubire videntur, atque aſperum quendā inæquabilémq; mouere ſenſum, tanquā reſiccātia, & humorem omnem corporum ſenſibilium depaſcentia. Ex quo fit vt alia ſit paſſionum proprietas, quæq; haud facile lucidéq; explicari poſſit, tum ab adſtringentibus nos corporibus, tum ab auſteris ſaporibus. Sed quiſquis homo mentem habet, facile quod dico cōprehenderit. Porrò quando quod linguæ noſtræ admotum fuerit corpus, valide deſiccat,

cõtrahit,& in multã profunditatẽ vſq; illam exaſperat,ſicut pira ſylueſtria immatura,& corna,eiuſmodi omne acerbum appellatur,ab auſteris intentione dũtaxat diuerſum. At quod nos adſtringens vocitamus,haud temere à Theophraſto dictũ reperias. Videtur autem idem ſignificare quod auſterum,aut certe commune eſſe genus tum huius,tum etiam acerbi. Quæcunque vero linguam dum contingunt non contrahunt,eam neque conſtipant, velut adſtringentia, immo contra planè agere apparent,nempe detergere & abluere,etiamſi adſtringentium quippiam adiunctum ſit,hæc omnia ſalſa cognominamus. At quæ his etiam magis detergũt, adeo vt etiam exaſperent,amara nominantur. Porrò quę mordicant rodúntq;,ídq; cum valida quadã caliditate, acria vocantur: Si vero ſine hac mordent,acida: cæterum hæc fermentandi quoq; vim obtinent: At quæ velut inungũt atq; implẽt, ac in ſtatum ſuum reſtituunt exaſperatas ac veluti eroſas linguæ particulas, hæc ſi cũ voluptate manifeſta contingant,dulcia:ſin hac ſine, pinguia vocitantur. Atque hoc quidem pacto,quantum in me fuit,res explicatu longe difficillimas verbis exponere ſum anniſus. Miror autẽ qui tam prompte omnia adſtringentia nominẽt,ſiue acria ſint ſiue amara,ſiue dulcia,ſiue pinguia,ſiue acida: cum iam olim rebus ipſis impoſita ſint nomina, atq; affectuum ſenſibilium non exigua in nobis differentia ſit. Præſtitiſſet fortaſſis, ſi quidem naturales ſcrutari rationes voluerunt,apparentia non euertere,nec appellationes confundere:verum inquirere cuius tẽperamenti,aut diſpoſitionis,aut corporis conſtitutionis,aut quomodocunque nominare velint,ſoboles ſit adſtrictio, cuius ſalſedo, amaritas, aciditas, acrimonia,dulcedo,pinguitudo,quæ Plato, Ariſtoteles,ac Theophraſtus conati ſunt definire. Clarum quippe eſt ſi ex calido, frigido humido ſiccóque coeuntibus omnia ſunt miſta,etiam dictarum quanque qualitatum ex horum conſtare miſtura. Itaque ſi quemadmodum dictorum ſaporum quiſque proueniat,exponere conarentur: lubens equidem auſcultarem, gratiámq; haberem non exiguam. At ſi neque hoc efficiant, immo inſuper ſaporũ omnes differentias in vnũ confundant, vt parum abſit quin corpora omnia adſtringentia nuncupẽt:ſanè nec audire ipſe velim,illóſque obſecrarem,vt inanem contentionem relinquant.

Non ad totam rerum naturam iudicandas medicamentorum facultates,ſicut naturales philoſophi faciunt,ſed ad noſtram naturam. Cap. XL.

AT nos equidem in cõſequentibus oſtendere conabimur, cuiuſnam temperamenti ſaporum quiſque ſit ſoboles. In præſenti autem diſcipulos ad experientiam acceſſuros id modo aſſueſcere velim,vt quod ad artem eſt vtile,ſeligant,vbi iudicare velint quo pacto vnumquodque nos medicamentorum afficiat. Quippe non quale ex ſe ſit,& ad totam naturã cõſideramus. Nam hoc pacto neque acetum, neq; marinam aquam nos exiccare poſſe, aut ſicca eſſe facultate dici manifeſtum eſt. Siquidem vtrunque illorum actu eſt humidum. Verum ſi nos exiccare appareant,ſicca dicentur,ad nos videlicet,& noſtram naturam parem ſiccandi poteſtatem obtinentia. Quin etiam & calida,& frigida,& humida eodem dicentur modo,vbi nos ſcilicet calfaciãt,refrigerent, atq; humectẽt, eáque ad nos,non ad totam naturam, nec ex ſe. Atqui ſi huius duntaxat meminerimus, certiſſima omnium erit iudicatrix experientia. Quam qui relinquunt, atque aliunde ratiocinantur,non ſolum falſa pro veris ducunt, ſed etiam tractatio-

nis vtilitatem deſtruunt. Proinde nobis propoſitum non eſt, quale ex ſua natura quodque ſit medicamentum exquirere, verum quid in nobis efficere poſſit. Atqui hic primi libri finis eſto. At in ſecũdo deinceps, oleo ac roſaceo in ſermone exemplorũ vice poſitis, prauas & inibi ratiocinandi vias monſtrabimus. quibus cũ medicorum complures vtantur, in primis quidem ſeipſos decipiunt, ſecúmq; alios multos in errorem pertrahunt. Porrò vbi id erit abſolutum, ad tertium commentariorum tranſiens, quæſtiones logicas, quæ vniuerſam de ſimplicibus medicamẽtis enarrationem antecedunt, explicare conabor: Vt videlicet in quarto ipſas iam facultates omnium definire liceat, quas protinus à principio fuiſſem aggreſſus, niſi plena paralogiſmis atque erroribus omnium propè iuniorum eſſent volumina. Quos prius extergere, atq; ex animis diſcentium delere oportet, nequid veritati obſiſtat. Nam, vt Hippocrates inquit, ſic etiam ait Plato, Non ſolum impura cor- *Aphoriſ. 10. lib. 2.* pora quanto plus nutrias, tanto magis lædas: verumetiam impuris animis ſi nutrientes ſermones offeras, non modo nihil proſis, verũetiam magnopere obfueris. Itaq; his de cauſis, tum etiã quia amicorũ pleríſq; viſum eſt, vt iuniorum medicorum argueremus errores, non tantũ in congreſſibus, quos quotidie cũ illis habemus, ſed etiã hiſce cõmentarijs: neceſſe mihi fuit diutius prioribus iſtis duobus immorari, quò videlicet in tertio *purũ animi auditorem nactus, quíq;* veras aſſequi rationes *poſſit, tum ea exponã, quæ de huius ſpeculationis principijs nouiſſe oportet:* tum deinceps omnes medicamenti cuiuſq; facultates enarrem. *Id autẽ fiet in* vniuerſum, vt reor, libris vndecim, ea fermè magnitudine conſtantibus, cuius eſt hic, qui eſt omnium primus. Qui cum conuenientem nunc nactus ſit modum, finem per hanc dictionem accipiat.

FINIS PRIMI LIBRI.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER SECVNDVS, THEODORICO Gerardo Gaudano interprete.

Quòd ſophiſtæ, qui fidem ſenſibus abrogant, demonſtrationis principia incertiora quàm quæ demonſtrantur efficiant. Cap. I.

PRolixa nobis vt ſit de ſimplicium medicaminũ facultatibus oratio, limites ſuos excedentes ſophiſtæ efficiunt. Nam cũ procul principia ducant, ſenſúmq; pro nihilo habeant, ſeſéq; in illa conijciant, quæ philoſophis etiam ambigua ſunt: ſimul & ea quæ ipſi ignorant, & ea quæ aperte cognoſcuntur ſubuertunt. Eáq; pleríq; eorum faciunt nõ modo naturalis ſpeculationis, ſed etiã logicarũ methodorum imperitia, quibus vtatur neceſſe eſt quiſquis demonſtrare quid aggreditur. Itaq; cũ neſciant tũ ea quæ bene à phyſicis ſunt inuenta, tum etiam ea de quibus non iniuria illi dubitarunt, vtriſq; tamẽ contraria aſſerere ſæpenumero nõ dubitant. Sed, Deum immortalem, age obſecro, ſi nunc ego ſic orſus dicere, quòd cũ quatuor ſint elementa, aër, terra, aqua, & ignis, nulli alij tamen congenita ſit albedo, ac ſplendidus color extra ſplendorẽ & ignem: ac deinde citato Empedoclis, ac nonnullorũ phyſicorum aliorũ teſtimonio, ſplendida corpora omnia plurimũ in ſe ignis habere dicam, haud curans aut niuẽ, aut ceruſſam, aut glaciem, aut alia innumera tũ ſplendidiſſima, tum frigidiſſima inſpicere: ac mox ſuggerente quopiã procedentẽ à ſenſu confutationẽ tergiuerſatus, ad rationẽ accedi iubeam, ac per eam de rerũ natura conſiderãdum, haudquaq̃ ſenſibus irrationalibus vniuerſum cõmittendũ cenſeam, nunquid mentem habentibus inſanire videar, haud intelligens vnde rationis deſumpſiſſem initium? Nam mea quidẽ ſententia, ex ſenſu & per ſenſum omnia id genus ſumũtur axiomata, nẽpe ſolem eſſe ſplendidũ, flammas ſubflauas, carbones pleroſq; flauos. Ergo ſi à ſenſibus recedendũ eſt, nulla ſuppetet demonſtratio neq; nobis eorum quæ modo diximus, neq; Empedocli cum ait:

Vndiq; ſplendentem ſolem, calidúmque videre.

Quæ ſi vera ſunt, perſpicuum eſt, multo ante illa fidẽ habendam ſenſibus. Immo, inquiunt, mortales cũ ſimus, à ſenſibus auſpicemur neceſſe eſt: verũ illis haudquaquam perpetuo immorandũ, ſed ad partẽ diuiniorem accedẽdum, nempe rationẽ: Nam ſenſum & animãtibus rationis expertibus ineſſe, rationẽ ſolam hominibus eſſe cũ dijs cõmunem. Atq; hi in longũ orationem extendunt. Quinetiam ex illis quidã & Anaxagoram in teſtimoniũ euocant, qui niuẽ pronunciarit nõ eſſe albã. Hic, inquiunt, vir phyſicus excelſior, ac ſupra ſenſum extitit, atq; eius contemnit phãtaſmata. Ad rationẽ ire pergit, eáq; duce rerũ naturã ſcrutatur. At ſi me quod in mentẽ venit fari oportet, qui liber ſim ſcilicet, & in tota adeo vita extra veritatem ſtuduerĩ nihil: ad inſaniæ extremũ, & vltra, perueniſſe eos arbitror, quos talia nugari non diſpudet. Nã ſi quæ per ſenſus euidenter apparent, euertant: vnde ſumant demonſtrationũ principia, nõ habebunt. Sin autẽ ab his tanq̃ à fide dignis

exordiantur, quo iure ijſdem poſtea diffident? Nam demonſtrationum principia certiora ſunt quàm ea quæ per illa demonſtrantur: quippe cum iſta aliunde fidē mutuentur: demonſtrationum vero principia non ſolum ipſa per ſeſe, verumetiā ad quærendorum inuentionem, quibus credatur idonea ſint.

Quòd abunde ſufficiat iudicandis medicamentorū facultatibus, quæ per ſenſum accipitur experientia, iunctis duntaxat paucis epilogiſmis, ſiue rationibus communibus. Et quo pacto rationem experientiæ ſubſcribere oporteat. Cap. II.

EQuidem optarim nullas nō res clare ſub ſenſus noſtros cadere, nec quicquā eſſe quod illos fugeret. Hoc enim pacto nihil dubium, nihil ambiguum aut anceps vſquā foret. Verū quoniam illos quædā effugiunt, rationem illis ſuperinducere conādum eſt, ſic tamē, vt nō procul, vt illi factitant, nec confuſa & infinita colligamus. Verū ante omnia nominum ſignificata diligenter definiamus, nequis poſtea per æquiuocationē falli poſſit. Deinde quod ex ſe quid agit, ab eo quod per accidens, ſeparetur. De quibus ſupra accurate diſſeruimus, ſignificatáq; eorū quæ facultate aut calida, aut frigida, aut ſicca, aut humida, aut quiduis aliud dicuntur, diſcreuimus. Tum quo pacto propriam cuiuſq; medicamenti facultatē ab ijs quæ ex accidenti ſunt ſegregans inuenire quis poſſit, generatim quidē in tertio De temperamētis expoſitum eſt, atq; in hoc tractatu membratim enarrabimus, ceu in primo iā libro cœpimus, vtq; ibi in aceto & aqua, ita hic in oleo & roſaceo facturi ſumus, ſi modo prius oſtenderimus, quantum delinquant medicorū nonnulli, qui longe demonſtrationū ducunt principia. Nā quid oportuit olei aut roſæ reſpexiſſe colorem, quādo rebus ipſis varie vti liceat, nec in ſanis ſolū corporibus, ſed & ægrotātibus? quippe cū ipſas per ſe roſas, aut ſuccum earum expreſſum corpori tum ſano, tū ſimplici affecto morbo, vt ſupra diximus, liceat imponere, atq; oleo dulci miſcētes, corporibus aut valenter refrigeratis, aut excalfactis applicare, ſiue affricando, ſiue perfundendo, ac irrigando, tū in corpus quoq; aſſumere, ídq; aut ſuperne per os, aut inferne per ſedē, ac ſic tandē quid ad vnumquenq; vſum proueniat, inſpicere. Nā hoc ſanè nomine medicamentorū omnium vires contemplamur, vt ſit quo vti liceat, hypochondrijs, aut capite ardore afflictis, aut refrigeratis, aut exulceratis, aut phlegmone occupatis, aut id genus aliud perpeſſis, tū ipſis, tū alijs omnibus corporis partibus. Ergo cū tā perſpicua ſimul ac cōpendioſa adſit via ad ea quæ inquirimus, etiámne colores æſtimabimus, aut odores, aut conſiſtentias, aut formas medicamenti cuiuſq;? perinde factitantes, atq; ij qui ex imagine aut ficta aut picta cognoſcere quempiam volunt, cum ipſum aſpicere non denegetur quem agnoſcere cupiunt.

Quòd neq; à colore, neq; ab odore, neq; à conſiſtentia, aut conglaciatione, neq; à duritate, neq; à leuitate ratiocinari de medicinarū facultate oporteat. Cap. III.

ATque hac vtiq; parte nō leuiter peccare mihi videtur: multo etiā magis cū inconcluſa atq; indemonſtrata nugantur, demōſtrandi rationis planè imperiti. Nā donemus ignem aut flauum, aut rubrū eſſe aut vtcunq; voluerint: nec enim refert: quid ergo id facit ad hoc, vt omne rubrum ſit calidū? Nā omnis ignis, verbi cauſa, ruber dicendus eſt: at omne rubrum ignē dicere, ridiculū eſt: multóq; etiā plus, ſi omne rubrū calidū quis dixerit. Nā ſi principio aſſumptum

esset in oratione, omne calidum esse rubrum, licuisset fortassis mutua axiomatis conuersione rubrum omne calidū concludere: licet nō obscure & illic peccetur. Nā quæ mutuo conuertūtur (quod ἀντιστρέφειν vocant) nō quæ simpliciter conuertuntur quod est ἀναστρέφειν orationes, vere de se mutuo dicuntur. Veruntamen propinqua ea fuerit, opinor, deceptio. Atqui quoniā nec illud orationis initio assumptum erat, nēpe omne calidū esse rubrum: haud licet mutua cōuersione omne rubrum calidū esse colligere. Tribus ergo modis in sermone peccant, qui aiunt rosas temperatura calidas, quòd sint rubræ. Primū quòd nō demonstrata hac propositione, omnis ignis rubet, cōuertere ex hac aliā, videlicet, omne rubrum est ignis, tanq̄ veram conantur. Secundo quòd nesciunt orationes, quæ mutuò conuertuntur cū veris, & reciprocæ sunt, (ἀντιστρέφοντας vocant) nō itē conuertētes simpliciter, (quas ἀναστρέφοντας appellant) esse veras. Tertio quòd etiā si mutuo conuerterentur, nō tamen omne quod colore sit rubro, calidum esse, ex mutua illa cōuersione sequatur: sed alterū quoddā eius tale axioma, rubrum omne esse ignē. Porro quòd talia in rē præsentem nō modo sint inutilia, sed etiā palàm falsa: cuiuis notum est. debemus enim, nō an omne rubrum sit ignis, sed quòd omne rubrum calidum sit, ostendere. Nā si quicquid rubet, ignis fuerit, erit nimirū & rosa nobis ignis. Cæterum logicas methodos ignorātes medici primū in hoc maxime peccāt, quòd proprijs finibus excedant, nimirum cū sufficiens sit experientia, iunctis saltem paucis quibusdā epilogismis, medicaminū vires exquirere. Deinde tā fœde in rationibus hallucinātur, ac pueri modo speculationē logicā ingressi. Eisdē erroribus tenētur, qui ex odoribus medicaminū facultates conijciunt. Nec enim quicquid bene redolet, calidum est (quod quidam dictitant, haud intelligentes quo pacto inaudire oporteat quæ ab Aristotele & Theophrasto super hac re sunt prodita, ea quę nos in quarto harum cōmentationū definiemus) neq; quicquid calidum est, bene olet. Quinetiā neq; siquid graue olens est, calidū etiam fuerit: neq; si calidū, etiā graue olens. Sic nec siquis quicquid grauiter oleat, frigidum dicat, nec si quicquid frigidum sit, grauiter olere, verum dixerit. Siquidem calidorū innumera sunt, partim bene olentia, partim grauiter olentia, partim neutra: similiter quoq; frigidorum. Quanq̄ quid calida dico ac frigida? cum debeā dicere calfacientia nos, ac refrigerantia, quæ vtiq; inquirimus. Nec enim quod absolute calidū est, aut quod ad hoc expenditur, nunc considerare propositū est, sed quod corpus humanū excalfaciat. Nec sanè etiā quod absolute frigidum, sed quod hominē refrigeret. Denuo ergo hic hallucinātur in homonymia, haud distinctis nominū significatis, tāq̄ siquis de cane terrestri disserens, ad marinum se oratione transferat, existimans vt animātis vtriusq; nomen vnū, ita & naturā quoq; vnā esse. At nobis demonstratū aperte est in cōmentarijs De temperatura (quos & hancce antecedere tractationē protinus in initio cōmonefecimus) aliud esse facultate calidum, aliud actu: & huius quod actu videlicet calidum est, aliud absolute dici calidum, aliud per exuperātiā, aliud ad symmetrum sui generis, aliud ad quiduis obuium collatū. Quin & hominem nō absolute calidum, vt ignē, sed exuperātia calidum diximus. Siquidem maiorē in eo calidi portionem inesse, q̄ frigidi, Ergo & quęcunq; ad hunc dicuntur calida potestate, illum excalfacere dicuntur: faciléq; de illis initur iudicium, & per experientiā expenditur, paucis indigens (vt supra cōmonui) epilogismis. Quos cum sophistæ excedant: & tēpus adolescentulorū frustra terunt, & sophismatis cauillisq;

homines ſeducentes eorum ſoluendorum imperitos,falſis eos dogmatis opinionibúſq; implent.Debebant enim neq; colores memorare,neq; odores,imò ne conſiſtentiam,neque leuitatem, aut aſperitatem,aut eius generis quodcunq;. Nã quid refert oleum an lentũ ſit,aut lęue,aut ſplendens,aut liquidum, aut pallidum,aut pingue,aut lubricum,ægréq; corporibus illitum exiccari poſſit? Quippe cum ex nullo omnium eiuſmodi colligere poſſis, ipſum eſſe facultate aut calidũ,aut frigidum,aut humidum,aut ſiccum. Siquidem ex genere ſplendentium lęuiúmq; & lentorum,partim ſunt quæ planè nos calfaciant,partim quę refrigerent,tum alia quæ exiccent,alia item quę humectent,& in ſingulis accidentibus ipſi,nõ tantum oleo,ſed etiã in alijs omnibus,nihil reperire eſt,quod ſolidum perpetuúmq; ſit,vt in eo generalem conſtituere propoſitionem liceat.

Quòd ſophiſtæ rationibus haud vſi ſint ſcientificis ad ea lemmata,ſiue ſumptiones,ex quibus perperã de medicinarũ facultatibus colligũt,ſed aut ex inductionibus,aut ex exẽplis. Cap.IIII.

NAm omitto,quòd nõ ſcientificis in omnibus id genus ſint vſi rationibus ſophiſtæ ãd inueniẽda lemmata,ſed ex inductione,& quod omnium peſſimum eſt,quòd nec quæ ſit inductionis natura vnq̃ inſpexerint. Quòd ſiquis eos in id prouocet,neq; ſequi audent:& ſi de demõſtratione quis quid agat, increpant.Imò,quod etiã deterius eſt,nõ ex inductione ſolum ratiocinari aſſueuerunt,ſed nonnunq̃ etiã ab exemplis,tanquã rhetores.Nã qui frigidum eſſe oleum aſſerit proinde quòd lentum ſit vt pituita,is per exemplum concludit, par robur præbens demonſtrationis, atq; is qui ipſum calidum cõtendit, quia lentum ſit vt viſcum.Nec ſecus is qui calidum dicit,quoniã facile in flammã vertatur vti bitumen,atque is qui frigidum probat,quòd facile cogatur ac concreſcat vt aqua.Nã differt,ex exemplo aut exemplis quid ſuadeas,an ex inductione. Siquidem qui ex exemplis fidem facit: vnum aut duo generis eiuſdem adfert,aut certe planè paucula,pleriſq; ſcilicet præteritis.Qui vero ex inductione,omnia cõprehendere nititur quæ per experientiam ſunt cognita:nec quicquam præterire,quoad eius fieri poteſt,quod apertum vulgo ac perſpicuum ſit,ſtudet, niſi quod occultum eſt & paucis cõprehenſum.Quamobrem violenta eſt, & vehementer perſuadet quæ ab omnibus quę experiẽtia ſunt cognita,ducitur inductio:ſolíſq; ijs mẽdaciũ perſpici poteſt,qui in demõſtratorijs methodis ſunt exercitati.Quare nos de ea copioſius in demõſtrationis libris diſſeruimus,ac forte etiã ſeorſum de ea librũ cõponemus.

De oleo aduerſus Archidamum. Cap. V.

PAlàm autem fiet nihilo ſecius & nunc quoque inductionis natura,multóq; & magis exempli. Nã omnia in ſumma percurrere ſtatutũ eſt quæ de olei facultate à medicis ſunt prodita,eáq; probabiliter quidem,quòd ita viderentur:at nõ vere: ac primum illud quod à Diocle in Archidamo ſcriptũ eſt,quòd Archidamus dureſcere vríq; cutem ijs qui in eo fricarentur exiſtimarit: quapropter etiã ſiccam frictionẽ prætulit.Oleum enim accendi atque exurere cũ à frictione incaleſceret,putabat:ac propterea admodum humorem exhaurire atq; ſiccare,nõ ſecus atque ea aſſorum quæ vngi ſolent. Nam & ipſa magis dureſcere, quàm ſi ea citra oleum aſſaueris. Præſtat autem totã adſcribere dictionẽ Dioclis. Habet autem ea hunc in modum:At cũ oleo fricare nõ perinde probabat. Primũ «

enim inæqualem fieri eiusmodi frictionem putabat, quòd manus laberentur scilicet,nec æque carnẽ apprehendere propter pinguitudinẽ possent. Præterea durescere atque aduri cutem in illis magis qui sic fricarentur existimabat, quàm qui sicca vterentur frictione: oleum quippe accendi & vrere à frictione incalescens, queẽadmodum in assis quæ vncta sunt, magis q̃ non vncta, vbi oleo accenso incalescunt,& valde exiccãtur, indurescúntq;. Similiter quæ in oleo coquuntur, dura exustáq; effici eandem ob causam. Ad hæc queẽadmodum ligna & coria,& alia cõplura quæ ex oleo fricantur,oleum intrò imbibunt:ita putabat & corpora. Quod cũ fieret,multa quæ solita essent cum spiritu effluere per carnẽ,ac foras prorũpere,tunc concludi arbitrabatur:ceu cũ cribris,linteis,lana,omnibúsq; adeo per quæ percolari quid assolet,perfunditur ac inũgitur,nõ æque liquores fluere per ea valent. Porrò vbi ea excretio intercepta est,quædã intrò recurrere, quædã aceruata inuicémq; implicita meatus opplere,retenta scilicet ab oleo, quòd visco quid simile habeat:sicut in alijs omnibus apparet,quod pingue est,pulueres ac festucas, omniáq; eiusmodi consectari. Deniq; vbi obstructi iã meatus fuerint,perpetuo ac sensim omnia deterius perfici esse necesse,quàm in ijs quæ pro consueto geruntur naturæ modo. Putauit quoq; oleo inesse mordacitatẽ,cuius vi oculi illachrymarent,& guttur in tussim cieretur(quod κέρχνειν vocant) tũ aluus raderetur,excrementáq; redderentur sanguinolenta eo *bibito:proinde qui citra frictionem* vngerentur, nihil affligi:infirmiorem enim esse mordicationẽ, quàm quæ sensum aliquem mouere posset. At si per frictionem carnẽ subintret,mordicationem moliri maligniorem:velut multa medicamẽtorum.vbi enim illinuntur,minus valent:at cõpressa introq; subeuntia magis agunt:sicut sanè si vrticis, & alijs multis sensim quempiã contingas,nihil læseris: sin ferias aut premas,vtiq; offenderis. Hæc ergo sunt quæ Diocles in Archidamo prodidit,quorũ simul tum probabilitatem,tum prauitatẽ conspicere est. *Siquidem quòd quicquid in oleo coquitur,propriã amittat* humiditatem, ac friabile *durúmq; celeriter reddatur*,cũ alioqui nihil in aqua tale perpetiatur:ipsa nos docuit experientia. Quãobrem hac vtiq; parte nihil Archidamus mentitus est: debebat tamen, sicut Aristoteles & Theophrastus, aliíq; nõ pauci philosophi eiusmodi problemata in physicis quæstionibus & ꝓponunt, & soluunt,ipse quoq; (si quidem omnium rerum causas scrutari voluit) perinde vt illi,vti proponere,sic quoque soluere. At cum id minus facere appareat,in hoc vel maxime mihi delinquere videtur. Nã quod apparet euidenter,id semper primũ ponendũ est:ac deinde,sicui libeat,causam eius inspicere debet,physica problemata hunc in modum cõponens. Cur oleum quæ in ipso coquuntur,sicca & friabilia efficiat:aqua vero, humida & mollia.aut, Quãobrem in oleo cocta siccescant: at quæ aliter in eo madidata sunt,magis propriã seruent humiditatẽ,quàm si omnino nõ essent madidata. Qua ratione scillæ & vrticæ morsus sanet. Qua de causa his medeatur, cum ipsum oculos mordicet. Qui fiat,vt reliquum corpus vniuersum non mordicet, sed oculos duntaxat. Quare guttur exasperet,vlcera vero leniat. Quo pacto ventrem subducat. Quo modo lassitudines sanet. Quãobrem inunctos tueaẽ à frigore. Quare animalia insecta interficiat. Cur lora & coria emolliat:at quæ in ipso coquuntur,duriora omnia efficiat. Atq; hoc vnũ est problematum genus,ad physicum duntaxat attinens. Alterum vero,quod cõmune quoq; eorũ est,qui artẽ quãuis exercent,est tale. Quã ob causam carnes piscésq; assantes

coci oleo prius illinant. Quid sit quòd athletas oleo fricent gymnastæ. Quid etiã quòd pueros pædotribæ. Nã cuiusq; talium problematũ ab experientia profectã causam assignare liceat: cocis nimirũ respõsuris, propterea se pisces ac carnes oblinere, quod siccæ adustæq; extimæ eorum reddantur partes, si citra pinguedinem assentur. athletas vero se ex oleo fricare dicturis gymnastis, tum quòd quæ ante inerant lassitudines ipsum exoluat, & quæ futuræ sunt mitiget, tum quòd frictionem æqualẽ & mitem planè efficiat, corpúsq; ad motus futuros præparet. Eas ob res ipsi quoq; pædotribæ pueros se & ante, & post exercitia inungere dicent. Cur autẽ oleum lassitudini medeatur, haud etiã nouit nec gymnastes, nec pædotriba, nec medicus experientia curans: nec tamen quia id nesciant, ab euidenter apparentibus recedent. Siquidem tametsi ignorant, quãobrem veratrum albũ sursum purget, nigrum deorsum detrahat, neq; compertum habent, quare cnicus pituitã ducat, atram vero bilem epithymum: tamen medicamentis ad ea vtuntur, ad quæ vtenda docuit experientia: & eos quibus est opus curant, & euidenter apparẽtibus fidem habent, eósq; qui contraria rationi adstruunt, derident.

Quod præterquam quòd pugnantia de olei facultate Archidamus afferat, insuper improprijs vtatur exemplis. Cap. VI.

AT Archidamus præter quàm quòd multa quæ perspicuo apparent contemnit, insuper & hac quoq; parte taxandus mihi iure videtur, quòd dicat meliorem esse frictionem siccã, quàm quæ cum oleo adhibetur, quia corpus durius & siccius ijs qui vnguntur, efficiatur: mollius autẽ ijs qui fricantur sicci. Dicit porrò nihilo secius & in illa ipsa dictione paulũ progressus, ligna, pelles, aliáq; quæ ex oleo fricantur, ipsum in profundũ transmittere, ídq; maximũ esse testimonium, quòd in corporibus nostris intrò subiens meatus oblinat, ac humidorum prohibeat effluxus. Atq; ego quidem quomodo hæc consonent, nescio: si enim humorũ effluxus prohibet oleum, haudquaq̃ siccum dicendũ foret, ac proinde frustra id tanq̃ desiccans in frictionibus repudiat. Falli præterea in hoc mihi videtur, quòd similiter affici putet tũ ea quæ in illo coquuntur, tum eos qui fricãtur. Nec enim eadẽ agere dixerim oleum calidum, frigidum, temperatũ, tepidum, aut feruens, sicut nec aquã ipsam. Apparet enim & ipsam, si frigida applicetur, cõdensare, constipare, contrahere, constringeréq; & repercutere: sicut si extreme feruida, adurere. At si tẽperata adhibeatur & moderate calida, laxare, rarefacere, fundere, digerere. Porrò si nec insigniter calida nec frigida admoueatur, sed velut quę fontana vulgò dicitur, tunc propositorũ nihil efficiet: verum propriã sui facultatẽ exeret. Sic siquis oleum expendere volet, ab omni prius liberum alieno tũ calore tum frigore ipsum efficiat, atq; ita demũ ad explorandum accedat: quippe quod summe frigidũ fuerit, nõ ex sua duntaxat facultate, sed ex alienę qualitatis excessu nõnihil in cõtactis operabitur: Ita quoq; quod magnopere calidũ. At si vtroq; ipsum liberans, sic demum examinare voles, hoc duntaxat pacto propriã olei vim inueneris. Quapropter cũ quis ex more oleo fricatur, sicut gymnastici omnes, in solo fricatur oleo, quod nimirũ absq; omni sit aliena qualitate: at si admodum excalfacto, aut summe vtatur refrigerato, iã compositã edi actionem necesse est, nẽpe ex propria olei facultate, & aliena qualitate. Sæpe vero propriam cuiusq; medicamenti facultatem obscurari omnino necesse est, vbi valentem aliunde qualitatem

acciuerit. Itaq; qui ſimile fuerit, herbas in oleo feruente coquere, ac exercitantium corpora fricare? Maxime ſiquidem, vti ſupra oſtendimus, extrinſecus ductas probationes fugere oportet, cũ liceat nimirum propriã cuiq; adhibere experientiam. Quod ſi quando tamen id quiſpiã facere volet, certe ſimilia cõparare conabitur, ſicut in corijs faciebat & loris. Nec enim quiſpiã oleo in igne præcalfacto, neque in niue refrigerato, ſed obuio quoq; accepto vnuſquiſq; corium ac lora cõfricat. Ita puto & pædotribæ factitant, quolibet obuio oleo pueros fricantes, neutiquam aut in igne excalfacto, aut in niue refrigerato. Alioqui ſanè & nos nõ raro caput ardore grauatum olei admodum frigidi perfuſione refrigerauimus. Porrò ſi ſalis nihil oleo ſit inditum, tanto magis refrigerabit. Sin etiam omotribes, hoc eſt crudum fuerit, multo profecto etiam amplius.

Quomodo frigidum paremus oleum. Cap. VII.

POrrò præparare illud ſolemus non aliter atq; aquã, nẽpe prius excalfacientes, ac deinde aqua mergentes ſumme frigida: at ſi etiã fons in ipſum cũ ſtrepitu decidat, vaſculo nimirum, cui ineſt oleum, ante diligenter occluſo, magis quoq; ac magis ita reddetur frigidum. Multum itẽ frigefeceris, ſi præcalfactum in puteum ita demittas, vt aquã contingat: quanq̃ quod aquã nondum tangit, frigidum item euaſerit, ſed nõ perinde. Atq; hoc pacto præparandò frigidum reddimus oleum: contrà, calidum. Quo ſanè modo etiam vtimur in refrigeratis corporibus, in alueum olei calidi demittentes, quibus pars quæpiam obſtupuit, aut tremuli ſunt, aut cõuulſione, aut palpitatione tẽtantur, aut motu, ſenſúve priuãtur, aut etiã ægre ſentire poſſunt, aut eiuſmodi quippiam perpeſſos. Ergo ſiquis ex vniuerſo vſu de medicaminum facultate pronunciet, nunquid excalfacere & refrigerare, tum exiccare & humectare nos oleum, velut Dioclis Archidamus, ſiquidem pugnantias conſiderare animaduerteréq; neſciat, putabit. Nã cum exiccari & fragilia effici quæ in oleo coquuntur dicit, exiccantem & digerentem eius facultatẽ oſtendit. At vbi intro in coria ſubire, poróſq; noſtros * oblinere, ac naturales humorum effluxus prohibere, rurſum ſanè quodammodo cõtrariam eius facultatem demonſtrat tum digerentibus, tum exiccantibus. Atque in iſtis vel adhuc quæ apparent proferens, de illis non recte ratiocinatur. At vbi de mordicatione agitur, nõ ea omnia cõmemorat. Nã quòd oculos mordicet, quòd guttur exaſperet, ſiue ad tuſſim prouocet, quòd ventrem radat, atq; ſeceſſus ſanguinolentos efficiat: abunde magna teſtimonia ſunt, mordacem illi ineſſe facultatem. At quòd vlcera dolore liberet, & ventris mordicationes aut irrigatũ, aut infuſum omnino ſanet, quæq; morſu irritantur mitiget, cum & ipſa non parua ſint contrariæ ipſius facultatis indicia: planè omiſſa ſunt. Cæterum ſi vtriſq; propoſitis quis ratiocinari volet, duorũ alterũ eueniet: aut enim id faciet vt Empiricus, qui experientiæ omnia tribuit, dicétq; ſe in collatione ad aliquid cuiuſq; medicamenti facultatem per experientiam cognoſcere, ipſius autem per ſe propriam ignorare naturam: aut vt Rationalis, contrarias ineſſe ipſi medicamento facultates, mordicantem & lenientem: ac deinde ingenti tenebitur anxietate cauſam dicturus cur interim altera earum agat ſenſibiliter, interim altera, reliqua aut perdita, aut non clare apparente. Quarũ omnium dubitationum ſolutiones, ſiquidem vt phyſica proponantur problemata, ſanè quàm difficiles ſunt: ſin vt ad vſum referantur

al. obſtruere

artis, multam requirunt experientiam: epilogiſmos autem non ita multos, ſed exactos ac definitos. Nam primum, an omne oleum oculis mordax ſit, nécne, experientia incunctanter definire præſtat, haudquaquam ex tempore in vtranque partem rhetorum more diſſerere: tum an omne æque guttur exaſperet, aut ventrem ſubducat aut radat, vt nonnunquam cruentas moueat excretiones: an oleorum hoc quidem hæc faciat, illud vero non: & aliud magis, aliud minus. Olei differentias nunc recenſeo, nequis heterogenes, ſiue alterius generis exiſtimet, ſicut cicini, rhaphanini, caryini, balanini, ac ſimilium. Nam & horum vires medicus noſcat oportet: ſed in præſentia eas enumerare non expedit. Satis eſt enim, mea quidem ſententia, principio proprijſſimum & quod maxime ab omnibus hominibus vocatur oleum, cõſideraſſe: quãdo & ipſe fructus ex quo fit oleum, ſolus ex omnibus oliua nũcupetur, & arbor olea (græce vtrunq; ἐλαία vocatur, & ipſum oleum ἔλαιον) ipſúmque ſimpliciter primario oleum dicitur: at reliqua omnia per tranſlationem & abuſum.

De differentijs proprie vocati olei. Cap. VIII.

HVius ſanè quod proprie oleum appellitant, de quo omnis in præſenti ſermo habetur, plures dico eſſe differentias. Secundum ætatem quidem, cum aut recens eſt, & velut muſtum, aut ætate vigente, aut vetus. Secundum præparandi modum, cum aut ſimplex ſolúmque & impermiſtum fuerit, aut cum ſale præparatum. Secundum fructus ipſius diuerſitatem, cum is aut immaturus, aut maturus extiterit. Secundum inductam arte alterationem, cum aut quomodo ab initio præparatum fuerit, ita ſeruatur, aut candidum efficitur. Scriptum vero eſt de albificatione eius & ab alijs non paucis, & nos quoq; in ſequentibus de illo nonnihil trademus. Horum omnium oleorum facultates ipſe equidem experiri ſtudui: quid autem in quoque fieri deprehenderim, poſtea exponam. At nunc abſoluere ſtatui primum quod erat in manibus. Perperam enim mihi videntur medicorum plerique tum experiri medicamenta, tum de viribus eorum ratiocinari.

Quomodo cuiuſque medicamenti facultatem experiri oporteat. Cap. IX.

QVippe cum experiri ſolũ oporteat quæ impermiſta ſunt, & ab omni extranea qualitate aliena: eáq; primum in optima corporis conſtitutione, deinde in intemperatis, demũ in morbis ſimplicibus: ſicut in libro hunc antecedente, & in tertio De tẽperamentis definitũ eſt. Ratiocinari vero, id quod ex accidente eſt, ſemper ab eo quod per ſe eſt, diſtinguentem.

Quòd non ſolum in explorandis medicamentis medici hallucinentur, ſed etiam in opinionibus quas habent de affectibus. Cap. X.

AT nonnulli medicorum non in iſtis modo hallucinantur, verum etiam in opinionibus quas habent de affectibus. Nam oleum quòd laſſitudinibus remedio ſit, omnes propemodum fatentur: cæterum quis affectus ſit laſſitudo, non conſentiunt. Hic enim articulorum eſſe ait ſiccitatem, ex motionibus deſiccatorum: Alter & muſculorum adijcit: Alius porrò contra quàm hi, humiditatem multam, & tenſionem, & caliditatem: fluxione nimirum par-

tibus vehementer agitatis effuſa. Alius non humorum multitudinem, ſed qualitatem ſolam cauſatur: prouenire inquiens in motionibus immoderatis pinguedinis carniſq; teneræ colliquationes quaſdam, quarũ pars foras tranſpiret, reliquum retineatur in corpore: & hoc cũ acre mordáxq; ſit, affectionem efficere vlceroſam. Itaq; etiamſi in hoc conueniatur, quòd laſſitudines ſanet oleum, attamen ob ancipitem atq; ambiguum corporis affectũ, nihil queat certi de olei facultate colligi. Atq; id ſanè non tantũ in laſſitudine vſu venit, verumetiã vbi doloris cauſa, aut mordicationis, aut phlegmones gratia bibendum oleum exhibemus, aut per ſedẽ infundimus, aut identidem perfundimus. Siquidem vlceribus phlegmone affectis non ſolum, ſed & cum aqua moderate calida perfundimus, vt in laſſitudinibus cũ lauacro aquæ dulcis: ſed nec quæ ſit in phlegmone affectio, cõſentiunt. Porrò vbi per ſedem ipſum ingerimus, aut bibendum offerimus, ne tunc quidem cognoſcimus euidenter, cuínam corpori ipſum applicamus, an pituitæ, an bilis, an aliorum aliquorum recrementorum pleno. Conſtat enim, nõ perinde hominẽ affecturum, vbi pituitæ viſcoſæ inteſtinum omne ſimul cum ventre plenum offendet, atq; vbi bilioſis excrementis refertum, aut alijs quibuſdã acribus humoribus, aut ſtercore multo, aut horum quidem nullo, ſed incidet in ventrem inteſtináq; vndiquaque pura: aut præterquam quòd pura, etiam exaſperata reperiat.

Quòd vt quis probe de olei facultate ratiocinetur, debeat etiam affectionem hominis æſtimare, & de ipſo oleo quale ſit præfinire. Cap. XI.

ITaq; negligenter admodum & ſegniter de his omnibus medicorum pleriq; ratiocinantur, haud indicantes nec quo pacto affecto homini oleum exhibent, nec qualénã ipſum. Ac mox tamen dicunt, alij mordicare & radere prorſum partes corporis internas, alij vero etiamſi præfuerit mordicatio, & huic mederi. Nec enim parum intereſt, an inijciatur in ventrem pituita ſcatentem oleum omnino expers ſalis (Græci ἄναλον vocant) & quod re vera oleũ eſt: an quod plurimum accepit ſalis, in ventrem purum. Vtrunq; enim aluum ſubducit, diuerſis tamen facultatibus. Nempe illud quod ſale vacabat, in pituitoſo ventre per lubricitatem, ſimiliter maluis, blitis, moris: Quod vero ſalẽ habet, in puro per acrimoniam, perinde vt muria, & marina aqua. Et ſanè hoc quidem radet, alterum nõ radet. Ergo nec abſolute oleum quoduis interna omninò radere dixerimus, aut deiectiones moliri cruẽtas, neq; mordicationes lenire: verùm id cui ſal eſt inditus, in puro ventre radere: cui autem non, in pituitoſo non radere.

Quòd ſalſuginoſa & acria ex accidente quandoque morſui medeantur, nempe ſecum quod mordicat educentia. Dulcia vero & epiceraſtica contrà morſum etiam aliquando ex accidente exaſperant, nimirum cum vnà corrumpantur, & foueant alántque cacochymian. Cap. XII.

NOnnunquam vero mordicationes ex accidente quod ſalſuginoſum eſt, ſanauerit, velut melicratum, ſalſugo, ſerum lactis. Educunt enim ſecum hæc nonnunquam ſuccum mordicationem facientem, ac mordacitatis redduntur medela, perinde vt cætera omnia quæ abluunt & abſtergunt. Sed non ſtatim vbi immiſſa ſunt hoc genus medicamenta, morſum ſanant, quin potius tunc etiam exaſperant. Siquidem euacuationis, haud miſtionis ratione ſana-

tionem moliuntur. Quippe ceratũ ex roſaceo & adipe aut pinguedine infuſum, ſæpenumero morſibus continuò ſuccurrit, ídq; miſtionis ac temperationis ratione. Sed & oleum ipſum ſolũ, ſed dulciſſimũ, id frequenter præſtitit: ſicut certe etiã adeps hirci, aut ſuccus chondri, aut ceratũ ex oleo dulci. Nos autem ſæpenumero quibus ex frigore interna dolore torquebantur, ingeſto oleo calido dolore mox ſæpe liberauimus: ac ſi maius eſſe frigus conijciebamus, addidimus & anethum, oleũ excalfaciẽtes: ſi vero adhuc etiã maius, rutã quoq; & bitumen. Eiuſmodi igitur auxilia omnia quòd frigori medeantur dolores mitigant, nõ propterea quòd lædentem humorem attemperent aut educant. At in idem vniuerſa confuſa ſunt pleriſq; medicorũ, qui nec norunt dolorẽ ab intemperantia natũ, ab eo qui ex cacochymia oritur, diſtinguere: nec quòd medicamentorũ quæ doloris gratia inijciuntur, alia excalfaciendo partẽ refrigeratã ſanant, alia humorẽ mordicantẽ euacuando, alia miſcendo. Sed & ſubinde miſtæ exiſtunt affectiones, ex intemperie videlicet, & mordicatione. In quibus nos conſueuimus anethinũ, aut rutæ oleũ infundere, anſerino in eo liquato adipe: is ſi non adſit, ſaltẽ gallinaceo: ſi nec is quoque, vel aliorũ aliquo: quòd ſi horum nullus ad manũ fuerit, cerã miſcemus mordacitatis expertem (voco autẽ ſic *eã quæ lota eſt*) aut certe *oleum ipſum* quod effectum eſt *candidum, infundimus*. Nã id ceræ mordacitatis experti proportionale eſt. Temeraria itaq; pronunciatio eſt atq; indefinita, tum eorum qui oleum omne omni tẽpore mordicans adſtruunt, tum eorũ qui leniens. Nã quod ſalem accepit, mordax eſt: quod autẽ eo caret & dulce eſt, quãtũ quidẽ ex ſe eſt, lenire poteſt. Nã videri poſſit & ipſum quandoq; pro affectibus quibus applicatur, haud etiam eſſe eiuſmodi. Vnũquodq; enim tẽperantium medicamentorum (Græci ἐπικεράννυντα, ſiue ἐπικεραστικὰ nuncupant) vbi valentius euaſit humoribus mordicãtibus, morſum eorũ retundit. Verum ſi aut valentioribus facultatibus, aut multis paucũ miſtum fuerit, vnà & ipſum corrumpitur, alítq; cacochymiã, ſiue ſucci malignitatẽ. Quãobrem protinus euacuandi ſunt qui ab ijs quæ tẽperandi naturã habẽt, irritantur atq; exaſperantur: vtpote qui multa nec facilè mobili corruptione ſint repleti.

De lacte. *Cap. XIII.*

SIc ſanè lac frequenter ſimul atque ſumptum fuerit, alijs aceſcit, alijs in nidorem vertitur, prius quàm probe concoctum corruptionem temperet. In quibus vtiq; primum maxima cacochymiæ pars euacuari debet, atq; inde ſumendus chondrus, & ptiſana, & lac, & alia, quæ vbi probe fuerint cocta, conferunt ad euchymian, hoc eſt ſucci in corpore bonitatem. Non tamen quod ad hoc attinet, omnia exiſtimare oportet, aut deteriores, aut contrarias in ſeſe obtinere facultates, neq; in ſermone ſcientẽ eorum quæ eueniunt partem alteram omittere: id quod fecit Archidamus in oleo. Siquidẽ memorabat oculos ab eo mordicari, guttur ad tuſſim excitari, & ventrem radi: Cæterum quòd ſtomachum ſæpe cum valenter morderetur, oleum protinus dulciſſimum ſanauit, & iniectum totius vẽtris mordicationes lenijt: & à thapſia, vrtica, & ſcilla in cute excitatas ſedauit: eorũ mentionẽ non fecit. Ego vero non ambigo, neq; fidẽ non habeo ijs qui aiunt, rebus propemodũ omnibus multas ac diuerſas ineſſe facultates: quin oſtenſurũ me idipſum polliceor in libro ſequenti. Attamen nõ proinde adſtruo eã quę in quoq; exuperat, non poſſe cognoſci. Verũ ſi quod ex accidente eſt ab eo quod per ſeſe, diſtinxeris, omnia clare cognoſces. Cõtẽplator enim vtrũq; in

exemplis,propoſitis videlicet exempli cauſa duobus hominibus, quibus ſimiliter os ventris mordicetur,& qui pariter aut ſuccum ptiſanæ,aut chondrum,aut panẽ lotũ ſumpſerint:deinde alteri mordicationẽ reſtinctã,alteri vero inauctã ponito: obſecro, nũquid ſuccus ptiſanæ,aut chondrus, aut panis ex ſe mordax eſt, per accidens autẽ in altero hominũ morſum non modo non inauxit,ſed mitigauit : an quantũ ex ſe quidẽ erat mitigauit, per accidens vero in altero irritauit? Ego ſanè ex ſua natura epiceraſticũ eſſe dico ſuccũ ptiſanæ,& chondrum,& panẽ,& per Iouem lac quoq;:cæterũ in altero homine morſum auxiſſe, quòd properaſſet à corruptione ſuperari. Atq; ea vtiq; eſt (certo ſcio) veterũ propè omniũ ſententia,ſed & recentiorũ optimi quiq; ita ſapiunt. Verũ ſiquis fuerit quẽ ego neſciã (nec enim quicq̃ eſt quòd non audeant iuniorũ medicorũ quidam) qui contendat,ex ſua natura corruptiones augere chondrũ, panẽ,aut ptiſanã, cæterũ in quibuſdã ex accidenti nimirũ mitigare:is inquã qui talia iactabit,nullã aſſertionis ſuæ demonſtrationem afferre poterit. At nos dicimus,quòd ſi ptiſana natura foret cacochymos malíve ſucci,haud vnq̃ mordicationẽ mitigaret. Atqui conſpicitur frequenter tũ ſuperne ſumpta,tum per ſedem iniecta mitigare : Ex quo patet,per ſuã quidẽ naturam boni eſſe ſucci:verũ interdũ vnà cum ijs ſuccis qui mordicationes excitant, corrumpi, & ipſum augere ſymptoma.

Quomodo diſcernendum ſit, à cacochymíſne mordicatio ſanata ſit, an ab epiceraſticis, hoc eſt temperantibus. Cap. XIIII.

FOrte igitur nos roget quiſpiam, an nullum vnquam cacochymorum mordicationem curauerit? Equidem id non raro factum cognoui : verum ea dico non temperando, verũ id quod mordicabat vnà ſecum educendo,mordicationes ſanaſſe. Ac proinde & ſtatim,& vſq; dum euacuentur, hominem mordicare, & inſuper euacuata aſperum relinquere ſenſum in partibus, aliud medicamen requirentem. Quod non faciunt quæ boni ſunt ſucci & dulcis (Græci εὔχυμα & γλυκύχυμα nominant.) Etenim & protinus mitigant, & abſq; vt euacuationem efficiant, tum ſenſum aſperũ nullum inducunt, quin potius ipſa contrà ſenſuum medentur aſperitati. Itaque chondrum,lac,ptiſanã in eiuſmodi affectibus & edenda præbemus,& per ſedem inijcimus, vbi videlicet melle,aut quopiam eiuſmodi quod infeſtabat exterſerimus : quo tempore opportunus eſt & adeps,& ceratũ dulce,& oleum dulce. Porrò & in præſenti & in ſequenti deinceps ſermone omnia me dulcia dicere exiſtimato,tum ea quæ ſalem non ſunt experta, tum ea quæ ſunt elota. Quatuor itaq; indicijs ac notis,cũ poſſis quod per ſe lenit diſtinguere ab eo quod per accidens,facile cuiuſq; talium medicamentorũ facultatẽ inuenies. Primũ indicium eſt,an ſtatim mitiget, an non. * Secundũ,an ſimul vacuet moleſtantia,an non. Tertiũ,an aſperitatẽ quandã in corporibus relinquat, an non. Et quartũ,an non ita affectis vtile & cõmodum videatur. Nam cũ nec protinus mordicationẽ ſanat, verũ maiore cũ vehementia excernitur,neq; intus medendo remanet,& moleſtã corporibus aſperitatẽ relinquit,quam,ſi denuo offeratur,exaſperat:argumentũ eſt rodentis ac mordicantis eſſe naturæ,cæterũ ex accidente quandoq; morſus ſanare. At quod & continuo mitigat, & nullã excretionem prouocat,ſed nec exaſperat dum intus manet, immo exaſperatorum medela exiſtit,ipſum quidem natura bonum eſt:verum interdũ à cacochymia,quę ipſum

** al. ſecundum,an ſimul cum lædentibus euacuetur, an non*

alterat corrũpítq;,mordax efficitur. Atq; hæc ita à me dicta sunt, vt simul vtriusq; medicamentorũ generis & tempus, & vtendi modum, simúlq; facultatis inueniendæ rationem docuerit oratio, demonstrauerítq; & ptisanæ succum, & chondrum, & tragum, & lac, & panem elotum, ex genere esse euchymorum: quin & pinguedinem, & adipem, & oleum dulce, & cerã dulcem ex mitigantium esse natura. Fuerit autẽ cera dulcis, & quæ natura est talis (nam quædã gustantibus amaræ sunt) & quæ præterquam quòd est talis, ín aqua bona elota est.

De ratione abluendi & candida faciendi medicamenta. Cap. XV.

LAuanda porrò est non tantummodo cera, sed & pix, & resina, & oleum, & quicquid aliud aquæ misceri non patitur. Primúmq; modice concalfactum, mox in vas lati oris ac magnum, cuique insit aquæ copia purissimę simul & omnis qualitatis expertis, infundito. Nam in ea quicquid id sit quod abluitur, acrimoniam suã exuit. Deinde cõterito, tũdito, frangito, manibúsq; impense subigito, vt vnaquæque videlicet abluendi medicaminis particula aquam possit contingere. Denique effusa priore aqua, rursum quod lauatur excalfaciens, in aliam aquam æque syncerã inijcito, rursúmque diutissime contundito, donec qualitatem suam in aquam deponat. Id autem gustu datur cognoscere. Mox vero & tertio, & quarto, & sæpius deinceps idem faciendum, donec aqua nullam etiã ex abluto medicamento qualitatem recipiat. Atque hunc in modum omnia quæ excalfieri & fundi sustinent, lauabis. At si qua sint lapidosa & dura, velut cadmia, & æris squama, & æs vstum, ea exacte in tenuia cõminuentem, plurimũ in aqua terere fontali purissimáq; oportet, subinde priore effusa, quoad nihil in aqua innatet, maneátq; aqua prorsum à contriti medicaminis qualitate immunis. Nã quandiu aut qualitatis eius quippiã in gustu appareat, aut aliquid innatet, tandiu terendũ atq; effundendũ est. Nam si hoc pacto quiduis eorũ quæ lauari possunt, abluas, mordacitatis expers euadet. Et sanè oleum non tantũ mordacitatem exuit, sed etiã cãdidius interea efficitur. Oportet vero ipsum nõ perinde vehemẽter verberare vt picẽ, aut cerã, aut resinã, ne videlicet adeo aquę misceatur, vt ęgre postea separari possit, sed ita, vt vbi quiescere paulisper siueris, facile possis innatans detrahere. Sunt & alij modi quibus oleum efficere possis candidũ, quos scriptos inuenies apud eos qui præparationũ libros conscripsere, & qui de materia prodidere, vt & apud Dioscoridem in primo. Verum pleriq; eorum consumentes quod in oleo aqueum ac rufum est, reliquum candidum efficiunt. At hic abluendo, veluti ipsum abstergendo ac detergendo, candidum efficit.

Quòd non colligatur oleum ex eò quòd ad tussim quendam cieat impetum, proinde esse mordax: neque enim omne quod ad tussiendum impetum ciet, mordax est: neq; solum quod mordax est, ad tussim impetũ mouet, sed & quæ pinguia sunt. Cap. XVI.

DE medicaminum quæ lauari candidáque effici solent, dispositione, aliàs dicetur: nunc ad propositum reuertor. Oleum quod non sit omphacinum vocatum, hoc est, crudum (id enim adstringit) neque cum sale præparatum, neque recens, ac velut etiámnum feruens, ad hæc omnia accurate lotum, id neque epotum, neq; infusum mordicationem exercebit. Quod si guttur ad tussis impetum prouocet, non idcirco mordax dicendum erit. Nam quicquid

mordax eſt & acre,ad tuſſim impetum prouocat: non tamen quicquid impetum ad tuſſim prouocat, mordax eſt & acre:hoc enim duntaxat pacto mordax eſſe oleum conuiceris, ſi quicquid ad tuſſim impetum mouet, mordax eſſe confeſſum fuerit. Occurrit itaq; denuo hic error non leuis, ſed pernicioſus,in concluſi conuerſione cōmiſſus.Confeſſum enim eſt,omne mordax impetum ad tuſſim mouere,& confeſſum eſt,oleum omne ad tuſſim mouere impetum:verum his ſuppoſitis nō conficitur oleum eſſe mordax,neq; ſi categoricas,neque ſi hypotheticas efficiamus propoſitiones: quòd ſcilicet ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis nihil concludi in ſecunda figura poſſit,neque concluſio ex neceſſitate ſit vera.Fient autem in ſyllogiſmo categorico duæ ꝓpoſitiones iſtæ. Omne mordax ad tuſſim impetum ciet:ſed &,omne oleum ad tuſſim impetū ciet: quibus confeſſis nihil concludi poterit. Hypotheticā vero propoſitionē, quam Chryſippus ἀξίωμα συνημμένον nuncupat,veram accipere nō licet, neque à ſenſu,neque ex conſequētia rationali. A ſenſu enim, aut per ſenſum,aut ex ſenſu, aut vtcunq; nominare placebit,id genus ἀξιώματα deſumpta ſunt:nēpe, Omne mordax ad tuſſim impetū ciet:&, Siquid mordax eſt,itidem & ad tuſſim impetū ciet:&,Nō ſi omne mordax ad tuſſim ciet impetū,protinus quicquid ad *tuſſim ciet impetum*,mordax erit:neq; omnino ad hoc,*Siquid mordax eſt,hoc & ad tuſſim impetū ciet,ſequitur in vniuerſum iſtud,* ſiquid ad tuſſim impetū ciet,ipſum & mordax eſſe: ſed id quidem,ſi non cieat ad tuſſim impetum,haudquaquam mordax eſſe, id inquam verum eſt: quippe cum mutuo conuertantur.Non tamen ſi quid ad tuſſim impetū ciet,continuo & mordax eſt. ſimpliciter enim hoc conuertitur, & non mutuo. Demonſtratum autem in methodis logicis eſt, quæ ex mutuo veris conuertuntur orationes, ipſas quoq; veras eſſe:at quæ ſimpliciter conuertuntur,non perpetuo eſſe veras.Illas quidem ἀντιστρέφοντας vocant,has vero ἀναστρέφοντας. Igitur ſi non ex neceſſitate verū eſt, ſiquid ad tuſſim impetum *mouet,idem mordax eſſe,neque* ſanè oleum proinde quòd ad tuſſim impetum moueat,mordax eſſe concludi *poterit. Hoc enim duntaxat* pacto,nempe ſi in confeſſo eſſet,omne quod ad tuſſim impetū moueat,itidem mordax eſſe,vere talem confici concluſionem inueniretur,Si ad tuſſim impetum mouet oleum,vtiq; & mordax eſt: quò videlicet ad hanc ſequatur orationem, facta tali aſſumptione: Atqui ad tuſſim mouet impetum oleum: ſequitur ergo iuxta primam orationem indemonſtratam,mordax igitur oleum eſt.Verum enimuero non hoc pacto colligendum illis fuerat, quòd *ſiquid mordax eſſet, continuò & ad tuſſim moueret: ſed quòd ſola mordacia ad tuſſim impetum prouocant.ita enim concluderetur, quicquid ad tuſſim moueret impetum,eſſe mordax. At hoc ipſum, ſola videlicet mordacia ad tuſſim impetum ciere videri, & aliene à ſenſu dicitur (quippe cum & pinguia mouere ad tuſſim impetum appareant) & quod quæritur, prompte aſſumptum eſt neque ex ſenſu,neq; ex demonſtratione. Præterea hominum id eſt ignorantium,quænam ſit ad tuſſim impetum mouendi affectio, quam fortaſſis ipſis exponere præſtiterit.

al. ſi quid ad tuſſim moueret,cōtinuo & mordax eſſet

Quomodo & per quæ ad tuſſim impetum cieri contingat. Cap. XVII.

Ontingit autem ad tuſſim impetum cieri inæqualitate quadam in gutture præter naturam proueniente: quippe cum ſpiritus per puram leuémque ferri viam conſuetus, ſi quando in eminentia quædam impin-

gat, tumultum quendam ac velut inæqualem concuſſionem in gutture efficit, atque ita ad tuſſim animal prouocat: nam vt alias quoq; multas natura hominibus ſalutis gratia ingenitas indidit paſſiones, ad eundem modum & ſternutationem, & tuſſim: Sternutationẽ quidem, vti ea quæ in naribus infeſta moleſtáque ſunt, propellerent: Tuſſim vero, vt quæ in gutture. Porro duplex ea affectio eſt, aut reſiccata exaſperatáve quæ in arteria eſt mẽbrana: aut inæquali in ea corpore delato, ſiue id liquidũ ſit natura, ſiue ſolidũ. Hinc ſeu panis micula, aut alterius cuiuſpiam edulij, nobis inuitis in ſpiritus meatũ decidat, tuſſire adigimur, ſeu ſi bibentibus affatim ipſius potus quippiam eò influat, ſimiliter irritamur, atq; ad tuſſim compellimur. Percolatur enim perpetuo per aſperam arteriam in pulmonem ipſius potus tã exile quippiam, vt protinus ab inſtrumentis raptum perfacile quocunque diſtribuatur, nec tamen vſpiam aceruatim in ſpiritus ſemita cõſiſtat, neq; animal ad tuſſim irritet. At vbi vel id ipſum pluſculum, vel aliud quodpiã ſeu liquidum, ſeu ſolidum corpus in aſpera defertur arteria, iam inde tuſſire neceſſe eſt, donec à ſpiritus vehementia quod moleſtat propulſatum eijciatur. Proportionale quippiam huic accidit, vbi in membranã ipſam internam arteriæ exaſperatã ſpiritus impingit, niſi quòd hæc affectio alia à iam dicta ſit. Nunc enim ab arteriæ membrana, *aufertur abraditúrq; quippiam: intus vero adhæret aliquid in priore* affectu. Porrò vtrique cõmunis eſt ſpiritalis viæ inæqualitas. De quibus fuſius in cauſis ſymptomatũ diſſeruimus. Cæterũ impræſentiarũ cognouiſſe ſufficit, quòd mordacia omnia gutturis exaſperatione, oleoſa vero & pinguia illitu inęqualitatẽ & ad tuſſim impetũ efficiant. Quicquid enim extra naturã in arterię incidit tunicã, tenacitérq; illi inhæret: tũ organis ipſis, & qui per ea defertur ſpiritui inſolens eſt, tũ animãti quoq; moleſtũ. Nec id nunc dico, quin pleraq; ex oleis qualitate mordicantia ſint. Nã & quæ admiſtũ habent ſalẽ, & prorſus recentia ſunt, ea omnino mordacia quoq; ſunt: nõ propria ſui eſſentia, ſed quoniã omnibus plantarũ ſuccis geminũ inſit excrementũ (quod abunde indicauit Theophraſtus, & nos poſtea cõmõſtrabimus) alterũ craſſius, ac velut terreſtrius, alterũ tenuius, & velut aquoſius. Sanè & oleo ambo hęc inſunt, ad cõcoctionẽ & ſecretionẽ tẽpus poſtulãtia. Porrò tẽpore quidẽ alterũ reſidet, alterũ vero cõſumitur: ac primũ quidẽ, quod videlicet & terreſtre eſt & craſſum, ſubſidit, amurca nuncupatũ: alterũ vero tenuius, ac velut aquoſius, quodãmodo & ipſum cõpoſitũ eſt, ex aërea ſcilicet eſſẽtia, & tenui ſeroſa.

Quot modis aqueum & tenue excrementum ab oleo ſeparari queat. Cap. XVIII.

CAeterum ſeroſum iſtud rufi coloris eſt, à craſſo illo terreſtríque ſubſidente ſcilicet qualitate abſterſa. At oleum ipſum tũ minime mordax, tum candidũ ſua natura exiſtit. Quapropter vbi tenue hoc excrementum ſeparatum fuerit, candidius etiam dulciúſque efficitur. Separatur vero multis modis. Aut enim in ſole feruente lati oris vaſculo olei pleno depoſito, conchis in altum ſublatis, ſubinde cum ſtrepitu deſuper conturbant: aut calidos vaſculis oleum continentibus cineres ſubijciunt, ſolarem quàm fieri poſſit maxime calorem imitati (maiorem enim idcirco vitant, quòd ipſum in qualitate alteret, promptéque fumum excitet) aut nucleos oliuarum, aut frumentũ circuncirca apponunt: aut medicamẽta vaſis ipſis inijciunt. In ſumma, quod aqueũ eſt, exigunt atq; conſumunt, reliquum autẽ ſeruant. Itaq; ſi tã dulci candidóq; accepto oleo, cuíq;

ab initio ſal inditus eſt, ipſum inſuper, vt ante poſitum eſt, laues, id tibi medicamētorum omnium minime mordax erit. Ac nos quidē perſæpe oleum eiuſmodi bibendum nōnullis exhibuimus, nóſq; ipſi experimēti gratia ſumpſimus, prorſúmque nullam inteſtinis mordacitatem attulit, gutturíq; minime ad tuſſim impetũ commouit, cúmq; oculis eſſet infuſum ſenſum mouit exiguum, ipſa potius nouitate atq; inſolentia, quàm acrimonia moleſtum. Atq; eiuſmodi ſanè oleum, ad vnguem oleum exiſtens, cuncta tum humectat, tum emollit, vbi nec ſumme (vt monuimus) frigidum, nec calidũ applicetur. Porrò cui iniectus ſal eſt, nonnulla quoque ineſt neceſſario mordacitas. Verum mirer ſanè ſiquis tantũ indat ſalis, vt oleoſam pinguémque ſubſtantiam exuperet: vtq; Archidamum ſcilicet referat, qui ait cutem aduri *ijs* qui in oleo fricantur: quandoquidem & id ſæpenumero factum vidi, cum aliorum nonnullorum gratia, tum podagræ & arthritidis: fricant enim quidam partes affectas trito in pauculo oleo ſale multo, ídq; per intermiſſiones, haudquaquã in paroxyſmis, tum vt ſuperfluum omne exiccent atq; diſcutiant, tũ vt partibus infirmis bonã comparent habitudinem ac robur. Atque in hoc quidē ſal exuperat, in oleo vero ſuperatur, potiúſq; eorum quæ in oleo rigata ſunt, facienda cōparatio eſt, quàm quæ in eo decocta, vtpote qui hominem feruenti nequaquam oleo *decocturi ſumus, verum temperato vncturi. Pręſtat enim, id quod aliquoties ſupra* monuimus, ipſum rei euentum ſenſu *perceptibilē* & exacte manifeſtum inſpicere. Neq; enim ſanè extrinſecus quæſitis opus exēplis eſt, in rebus nimirum quæ tam clare cognoſci poſſunt. Quin ſi quando forte obſcurũ ſit quod quæritur, adeo vt ex alijs ſibi fidem poſcat, neque illic ſanè remotiſſima diſſimilimáq;, propinquis præteritis, accerſenda ſunt quærendæ facultatis teſtimonia. Sanè euidēs lucéq; clarius omnibus hominibus eſt, quòd frictio ex oleo magis quàm ſicca *laſſitudinem* aufert, corporáque emollit, cohibens occludénſque quicquid è nobis foras *effluere eſt natum, haudquaquã digerens* & exiccans. Idipſum & Diocles ipſe confeſſus eſt, vt qui *oblinere poros oleum dixerit*, quæq; effluunt cohibere, tum coria emollire. Quòd ſi rerum euidentia illi non ſufficiebat, ac proinde extrinſecus adducere coniecturas potius illi viſum eſt, ea quæ in oleo frigido rigantur, memorare, non quæ in feruenti decoquuntur afferre debebat.

Quòd perperam Archidamus inæqualem ex oleo frictionem aſſeruit. Cap. XIX.

QVemadmodum in talibus, rerũ tranſgreſſus eſt euidentiam, ita illic quoque, dum ait inæqualem eſſe ex oleo frictionem, manibus videlicet lubrice labentibus. Nam contrarium omnes manifeſto percipimus, nimirũ cum quæ ex oleo fit frictio, æqualis exiſtat: inæqualis vero ſicca. Cutem enim in frictionibus ſiccis manus coadducunt, ac velut duplant, violentérque ac præter naturã cōplicant, Dein vbi nō amplius prior velut duplatio labentes ſequi manus poteſt: ipſa quidē recurrit, atq; ad cōtinuũ reuellitur: manus vero ſemel ac vno impetu in alterã cutis partem tranſeunt, inferiorem tranſgreſſæ duplationis partem. Ac proinde inæqualem, durã, laborioſam talem ſentimus frictionem: duram quidem, quoniam cutis violenter & tenditur, & concutitur: eiſdem de cauſis & laborioſam: porrò inæqualem, quandoquidem non in omnes cutis partes fricantes incidunt manus, verum infernam duplationis partem perpetuo tranſiliunt: id quod fit tum ob naturales cutis aſperitates, ídque potiſſimum in natu grandioribus:

tum quod laxa eſt cum alijs propè omnibus cutis, tum gracilibus maxime & ſenibus. Quippe ſi lęuis æquabiliter tota, & tenſa exacte cutis foret: haud facile plicari poſſet, nec inæquales in ſe manuum efficere decurſus: verũ facile reor antrorſum percurrerent, à primis ad reliqua delabentes: nimirum cum nullã ſecum cutis partem ducerent. Atqui cum laxa ſit & aſpera, externo quopiã medicamento indiget, quod & rugas eius impleat, & fricantibus manibus lubricitatem præbeat: quas ad res oleo nihil aptius inuenias. Mireríſque profecto Archidamum, qui nec rei ſit reueritus euidentiam, neque quæ ſit in eo ratio inueneritipſe, ſed in vtriſque pronunciarit contraria: quippe cum inæqualis ſicca appareat frictio, æqualis vero quæ adminiſtratur cum oleo: Ijs atteſtatur maxime ratio, non minimum cauſam exponens.

Redarguit prauam medicamentorum facultates inueniendi rationem. Cap. XX.

VErum de Archidamo & Diocle ſatis in præſentia. Volo enim (quandoquidem ſemel aggreſſus ſum prauam facultatis inueniendæ viam oſtendere, oleo pro exemplo vſus) omnẽ celerrime orationem abſoluere. Igitur cum veteres philoſophi calidum eſſe oleũ aſſeuerant, non paruo (vt putant) argumento, quòd celeriter ſcilicet in flammam vertatur: contradicentes quidam, id illi accidere aiunt, quoniam tenue eſt, & aëreũ: cæterũ frigiditatẽ eius inde adeò monſtrari, quòd hieme ocyſſime cõcreſcat: nec enim vino ſolum acetóq;, ſed etiã aqua ipſa promptius à frigore deuinci. Ad ea vero rurſus contradicẽtes alij, quòd aëreũ quidem ſit nõ negant, ídque ex leuitate perſpicuo apparere dicunt: non tamen frigidũ eſſe facultate fatẽtur: quippe cũ aër omnis ſit natura calidus, vti generatio quoq; eius indicio eſt: nimirũ cũ ex tenuata ſolutáq; calore aqua, aër efficiatur. Cõſtátq; iam inde maximã eos ingredi quæſtionẽ clariſſimis philoſophis dubitatã. Siquidẽ Ariſtoteles, quíq; eũ ſectantur, calidum eſſe aëra exiſtimant, at Stoici frigidũ. Porrò ad celerẽ olei cõgelationẽ, quod viſum eſt illis qui frigidũ ipſum aſſerunt: hi qui calidũ cõtra cõtendũt, nõ tam valide cõcreſcere vt aquã cõtra opponunt: neq; enim congelationem ab eo eſſe aiunt, ſi exactè expẽdamus, ſed velut conſiſtentiam & incraſſationẽ, quia videlicet craſſum eſt & viſcoſum, nõ quia frigidum. Itaq; & hic rurſum vtrinq; in ambiguum oratio perducitur. Illis quidem, ex eo quòd celerius à frigore vincatur oleũ, quàm aqua: his vero, ex eo quòd aqua oleo plus cõgeletur, contraria adſtruentibus. Ad hoc itaq;, quod de his addubitẽt, neq; quòd aëreum ſit, omnibus confeſſum eſt. Etenim leuitas quidẽ, inquiunt, huius indicium foret: at craſſities nõ paruam adfert cõiecturam ipſum eſſe terreum. Porrò quidam ambo cõponentes, aëreum ſimul & terroſum cõſtituunt. Sunt qui hos deridẽtes, id quod cum primis oleo ineſt, nempe humiditatem, adimere ipſos oratione dicant. Ad hæc nonnulli ex eo quòd viſcoſum ſit, frigidum eſſe contendunt, alij vero calidum, nõnulli ſiccum, poſtremo quidã etiam humidum. Etenim niſi contractæ cõpactæq; partes eius forent, & inuicẽ exacte adhęrerent, viſcoſum haud fore: atqui illos omnes frigiditatis eſſe effectus. Nam fundere, extenuare, ſoluere, partes à ſe inuicem ſeparare, eã vero eſſe calidi naturam. At alij contrà, viſcoſum nihil fieri pronunciant citra calidi victoriam, veluti in ſuccorum omniũ patet decoctione, tum eorũ qui ex herbis exprimuntur, tum qui ex fructibus: quippe qui cũ aquei principio ſint, ac conſiſtentia tenui liquidáq;, vbi decocti fuerint,

craſſi viſcoſiq; euadant. Quin & ex particularibus vtriq; exemplis contraria probabiliter adſtruunt:alij viſcum,mel,picem liquidam,reſinam,& alia id genus quæ in profeſſo & viſcoſa ſunt & calida,proponentes:alij cicutæ,pſylij,atriplicis, blitíque ſuccum memorantes,& ad hæc veluti colophonem quendã orationi pituitã proferentes:liquidò enim ipſis ea & viſcoſa eſſe & frigida videtur. Quin & ex eo quòd quibus venæ ſectione ſanguis detrahitur,oleum inſtillatum fluidum reddat ſanguinem,vtroſq; contraria adſtruere videre eſt. Alij enim tanquam calore fundens, alij vero tanquam frigore lubricitatem præbens, non ſecus ac glaciem fluxibilitatem ipſum facere aſſerunt. Atq; inde aliò verſi, de lubricorũ omniũ natura diſceptant,ad extremam vſq; garrulitatem oratione promouentes. Porrò horũ errorem condemnantes quidã, vt ipſi aiunt,pinguitudinem proponunt, quæ proxime ad olei naturã accedit, & euidenter deprehendi poteſt cuius ſit temperamẽti: quippe quæ in nobiſmetipſis cõſiſtat,nec fallere nos queat. Nã in ſanis,inquiunt, & bene nutritis corporibus multa prouenit pinguitudo,quę ne inſanus quidẽ frigida dixerit:talia enim fieri robuſta natura, quã omnes naturales philoſophi calidam eſſe rem confitentur. Sed his ediuerſo quidam in frigidis temperaturis pinguitudinem prouenire aiunt:velut fœminæ indicant,quíq; ocioſam vitam tranſigunt. Iam vero & inter gentes vbi frigus quidem ſuperat,pingues,vbi vero calor, graciles prouenire homines aſſerunt:proferúntq; exempla, Gallos, Thraces, Bithynos,Ponticos,Galatas, ſicut frigidæ regionis incolas, ita quoq; in vniuerſum pingues:Arabes vero,Libyos,Aegyptios,Aethiopes,quíq; terram inhabitant calidam,graciles & aridos omnes. Nonnulli vero citra particularia exempla,vniuerſali inter ſeſe ratione contendunt,partim pinguem in nobis ſuccum prouenire nõ poſſe,niſi probe à natura cibi conficiantur,aſſerentes,partim ín cibis quidem contineri confitentes,à noſtro tamen calore cõſumi, velut à flamma oleum: qui vbi infirmior eſt redditus,in corpore aceruari. Sunt qui animãtia quoque in medium afferant,vt quæ natura frigidiora ſunt,pinguiora omnia reperiantur,vt vrſi,oues, ſues,quæ calidiora,itidem & ſicciora,gracilioráq;,& pinguitudine vacãtia, vt leones,pardales,canes. Præterea inde adeo,quòd madefactæ oleo apes,muſcæ,veſpę, formicæq; intereant:alij quidẽ calidum, alij frigidum cõprobare ipſum tentant, ac rurſum alij humidum,atq; alij ſiccum. Etenim cum iam dictæ animantes exangues ſint, ac proinde frigidæ, quidam eas celeriter refrigerari ab oleo aiunt, atq; ita mori: quidam contra dum excalfiunt, haud poſſe in contrarium mutationem perferre. Quin & quòd immoderate exiccantur,alij:quippe cum natura iam antea exiccata ſint,immoderationis ratione offendi: alij vero quòd humectentur,ídque naturę ipſorũ cõtrarietate. Atq; quòd in inſectis animantibus cõtraria inuicẽ colligant,mirum fortaſſis videri nõ debet,ſed quòd ex ijs quæ nobiſmetipſis accidũt, in vtranq; partẽ diſſerunt,id vero admiratione dignũ eſt. Quippe alij plus,alij minus ſudare nos inquiunt, ſiquis in balneo vngatur. Nec tamen ij qui plus aſſerũt, de falcultate eius vniuerſali inter ſeſe conueniunt,neq; ij qui minus: verum ex ijs qui plus nos ſudare aſſerunt, quidã calori acceptum referunt, quidã vero viſcoſitati:priores quidẽ calidum ſudores prouocare natũ dicentes,viſcoſum vero alteri. Quippe venandi & aceruandi eorum quæ hactenus celeriter defluebant,proindéq; ſenſum fallebant,facultatem obtinens, manifeſtã ita ſudorũ copiã efficere. Porrò qui minus ſudare volunt eos,qui aut in balneis,aut exercitijs vnguntur,alij quidẽ

illinendi facultatem, alij vero refrigerãdi vim illi attribuunt. Quinetiam ex apparentibus, alij resiccare, alij humectare ipsum dicunt: humectare quidẽ, quotquot plus sudare inũctos cẽsent: resiccare vero, alij. Quinimo & quod à frigore tueatur inunctos, alij quidẽ crassitudine viscositatéq; instar vestimẽti ac munimenti frigus arcere, alij vero per calorem naturalem contacta excalfacere referunt. Porrò etiã ex eo quòd quæ in libris atramento conscripta sunt, nihil vitiet aut deleat, haud aliter quàm arena cinísq;, cum reliqua liquida omnia deleant: quidam siccã, & velut exuccam eius naturam adstruunt, quidã vero partium crassiorũ, ac minus elaboratarum. Sic & quòd alijs non cõmisceatur, hoc alij quidem leuitati, partiúmq; tenuitati, alij vero crassitudini viscositatíque adscribunt, cum succis sui similibus misceatur, vt maluæ decocto. Eadem asserunt & de hoc quod terra non probe oleo irrigetur, tametsi alijs liquoribus madescat, vt vino, aqua, aceto. Ac nonnulli quidem hic essentiæ causantur siccitatem, alij tenuitatem, sunt qui crassitudinẽ. Etenim qui tenuitatẽ pro causa afferunt, intactos transire poros terræ aiunt, at qui crassitudinem, omnino ne ingredi quidem illos asserunt. Neutros vero arguere queas, cũ vtraq; de causa quædã ne propinquis commisceantur, prohiberi possint. Siquidem physicorum nõnullis meatuũ cõmoderatio, mistionis esse causa videtur. Atq; ego nunc sanè illa, in summa tantũ relatis solis ratiocinationũ occasionibus, commemoro. Quod si quis singillatim vnũ quodq; extendere velit, atq; hincinde in vtranq; partem disserere, non vnũ ille volumen, sed etiam complura meo iudicio explebit. Licet enim vel iam nunc prospicere, quàm non longus solum orationis hic euasurus sit error, (nec enim tolerari posset) verum quòd summam etiã interim attinget physiologiã, sic vt dijudicari nõnunquã nequiret. Porrò si cui constaret omnino inutilem esse medicis, longe etiam magis eam rationum viam arbitror effugeret. Non enim absolute an calidũ, frigidum, humidũ, siccúmve vnumquodq; medicamentorũ sit, inquirimus, neq; an formicas, apes, vespas, aut aliud animalium humectare valeat, aut resiccare, calfacere, aut frigefacere, sed quomodo ad corpus se habeat humanum. Cum liceat igitur in hominibus experimentum capere, non recte ad alia vertuntur.

Quæ sit recte experiundæ olei facultatis ratio. *Cap. XXI.*

AT recta experiundi ratio, in primis quidem ea est, quæ in corporibus habetur temperatis, deinde ea quæ in intemperatis, mox, vt sæpenumero antea monuimus, quæ in calidis, frigidis, humidis, ac siccis morbis. Vbi animum aduertere iussimus, vt quod per sese quid ageret, ab eo quod ex accidenti distingueretur. Id quod futurum est, primũ quidem si quàm fieri potest simplicibus affectibus admoueas: deinde si an protinus ab initio quod sensu possit percipi, suam vim exerat, consideres, an post temporis aliquantũ, aut deniq; vbi ablatum fuerit, velut aqua frigida, quę caloris efficit repercussum: ad hæc alienæ qualitatis misturæ expers vt sit, danda quàm maxime opera est. Quomodo ergo oleum quis tale efficiat, supra positum est, verum quomodo simplici morbo applicari queat, nunc dicemus: id modo prius cõmemorantes, quòd in morborũ differentijs ostensum est, corpora quædam ad calidius versa videri citra aut malum succum aut pectoris viscerísve * inflãmationẽ, velut in ingẽtibus exustionibus euenire assolet: Quædam vero ad frigidius, vt in vocatis iam passim consueto nomine perfrictio-

* al. plenitudinem

nibus(ψυγμὸς Græci vocant.)In talibus vtiq; affectionibus si oleum adhibeas, manifestò comperies,refrigerare nos an calfacere sit natum. Sed illud tamen cõstet, vt omni prorsum aliena vacet qualitate vehemẽti. Id enim perpetuo in omni medicamento memoria tenere oportet.Atq; hæc quidẽ summa est rationis.At opus ipsum quod perficitur,experientia cõmonstrat.Nam qui ardore tenentur,tantum abest vt à calore liberentur,vt etiam magis exæstuent, & procedente tempore calidiores euadãt.At algẽtibus,ex olei inunctione perspicua nulla aut noxa,aut vtilitas affertur.Ex quo liquet,quòd etsi calfacere est natum, non tamen admodum id posse nec euidenter,sicuti resina,pix,bitumen.Inaudienda est nunc pix nõ sicca, itidem nec resina,nec bitumen siccum.nec enim ipsis inungi quis possit,neq; item quæ sol liquarit:quippe hæc nec simplicia,nec sponte nata sunt medicamenta:verum resina,quæ Græcè αὐτόῤῥυτος,à spõtaneo fluxu dicitur, quam in Laconia & Cilicia optimam prouenire nouimus, aut terebinthina, aut lentiscina, quæ liquida etiamnum ac recens sit,aut ex pinea , quæ in fictilibus superne olei ritu innatat: pix autem liquida, aut potius quod oleosum in ea superne fluitat, quod vtique πίσσανθον, hoc est, picis florem nuncupant: est enim reuera tanquam picis flos: sic bitumen adhuc liquidum,quod ex* Medea importatur:omnia enim hæc pinguia sunt,plurimúmq; oleosæ naturæ possident, *velut myrrha,stacte,& picinũ,iunipe*rinum,cedrinũ,laurinúmq; oleum,& alia eiusmodi clarissime refrigeratos recalfaciunt,exæstuantes vero summe excruciant.Atq; hæc quidem vtrisq; excalfacere, cõfessum est,at oleum neutris admodũ,neq; refrigeratos scilicet excalfacere, nec excalfactos offendere.nõ tamen obscure ijs qui ex ardore febricitãt,fastidij cuiusdam causa est, calorémq; augere apparet, quemadmodũ in exquisitis erysipelatis, quippe quæ biliosæ sunt fluxiones:manifestò enim in his calorẽ adauget, etiamsi applicetur vel frigidissimũ.Etenim in ardoribus si salis sit expers,& alioqui etiam candidum,nõnullum sanè solatiũ,si modo frigidũ perfundatur,affert. In erysipelatis autẽ, quantumuis sit frigidũ,nihil iuuerit. cæterũ lædere omnes quæ ex pura bile sunt fluxiones,vel maxime est natum,at quæ ex sanguine constant illi permisto,has quidem minus, non tamen vulgariter. Porro istis etiam minus, sed tamen perspicuò affligit inflammationes etiamnũ feruẽtes. Ex quibus omnibus cõiecturam ducenti,visum est tandem calorem parem eis quibus applicatur accendere. Apparet enim corporibus mediocriter calidis admotum, moderate illa excalfacere:quæ vero valide,validum accendere calorem.

*Nicomedeia

Quòd oleum ex eorum sit numero quæ ex æquo nos excalfaciunt. Cap. XXII.

DIctum est igitur, in tertio De temperamentis, venítq; nunc iterum dicendum, quòd vnũquodque medicamentorũ quæ corpori applicantur, quæ quidẽ calida esse facultatibus diximus,caloris sui principium à nobis accipiens,partim similiter nos recalfacit,partim valẽtius. Atq; ex ijs quæ nos æqualiter recalfaciunt,oleum mihi esse visum est, particulares eius vires inspiciẽti.cõperi enim perpetuò calorem efficere tepidũ in ijs quæ mediocriter essent calida,feruentem in feruentibus:proindéq; mihi est visum neq; cõuulsiones,neq; tremores,neque sensum tum difficilem,tum deperditũ magnopere aut iuuare,aut lædere.Quippe iuuare nequibat,cum valenter excalfacere non posset,nec lædere itẽ valebat,cũ omnino nõ refrigeraret. At vbi adscititiũ comparasset calorem vehe-

mentem, multum prodeſſe: nẽpe vbi in alueolos olei calidi, in quo radices quædã aut herbæ excalfaciendi facultate pollentes incoctæ erant, ita affectos demiſiſſemus. Vnde merito velut materia quædã cæterorum fuerit medicaminum. Nam ſi frigida illi cõmiſceas, frigidum efficietur quod miſtũ erit, ſin calida, calidũ (quippe quod ex media temperie eſt, vtriſq; ſummis inſeruit) vtpote quod ſi calido cõmiſceatur, id quod ex ambobus miſtum erit, frigidum efficere nõ valeat, nẽpe cũ ipſum nõ ſit frigidũ, neq; ſi frigido, calidũ: quippe cum ipſum nõ ſit calidum. Itaq; nõ immerito alij calfacere ipſum aiunt, alij vero negant. Calfacere enim videatur, cum ad parẽ calfaciẽti corpori calorẽ peruenit: hac enim ratione recalfacere rurſum poteſt. Quod vero quam acceperat augere caliditatẽ nõ poteſt, haudquaquã calfacere videtur: quippe cũ nõ quã accepit, ſeruare, ſed augere, calfaciẽdi ſit opus.

Quænam ſint principia tantæ de medicamentorum facultatibus ambiguitatis. Cap. XXIII.

EIuſmodi porrò ambiguitatum tria ſunt principia. Quòd non diſtinxerint genera eorum quæ nos excalfacere dicuntur, & quòd homonymijs ſiue æquiuocationibus vtantur confuſe, & quòd nihil relinquant medium. Itaq; calfacere nos dicuntur, & *quæ energia ſiue actu ſunt calida*, vt ignis, & *quæ poteſtate. Tum quæ poteſtate ſunt calida, partim alimenta ſunt, partim medicamenta*, partim tegumenta. Porrò calidum quoque ipſum & quod actu eſt, ita nominare conſueuimus, & quod poteſtate, velut ſubinde ante monuimus. Sed & calidum actu eſt & quod ſimpliciter eſt calidum, vt ignis: & quod per exuperantiam, vt animal: & quod ad ſui generis ſymmetrum cõparatur: & quod ad quiduis obuium. At quod poteſtate dicitur, primũ quidem diſtinguitur cõtra id quod eſt ex accidenti: deinde totidem habet ſignificationum differentias, quot actu calidum. Etenim cum ſit velut apta quædam materia ei quod eſt actu calidum, partim ad ea quæ abſolute calida nuncupantur, partim ad ea quæ per excellentiam quandam, tum ad quiddã ſui generis, aut ſpeciei deniq;, & ad obuium quiduis collatum, propria vtiq; fuerit materia. Quocirca cũ ea conſideremus calida, quæ referuntur ad hominẽ, vt alia prorſum omittantur, æquum exiſtimamus. In iſtis ergo omnibus peccare ſolent qui de medicaminum viribus conſiderant: & præterea quòd mediocritatis tum in naturalibus noſtris temperaturis (vt in opere De temperaturis oſtendimus) tum in medicamentis expendendis prætereant. Siquidẽ tanquam neceſſario id cuius perpenditur facultas, medicamentũ aut calidum, aut frigidum, aut humidũ, aut ſiccum eſſe debeat, ita verba ipſi faciunt, ac ſi nõ fieri poſſet, vt in calfacientium nos ac refrigerantium medio quiddam cõſiſtat, atq; aliud rurſus inter exiccantia & humectantia. Adeo inuenire eſt quoſdam ſtupidos, vt ne vbi audierint quidẽ veritatem, aſſequi poſſint. Itaq; quoſdã etiam noui, qui contrà contendere adſtruereq; conarentur, nihil temperamento eſſe medium.

Quòd compluribus nos modis calfacere oleum appareat, nempe vt alimentum, vt medicamentum, vt tegumentum: & quòd excalfacientium nos ac refrigerantium medium quodammodo obtineat. Cap. XXIIII.

VErum hos in libris De temperamentis iuſtis confutauimus rationibus, nihilo ſecius idem in ſequẽtibus facturi. Huic autẽ libro finem iam imponere ſtudens, ad oleum reuertor. Accidit enim illi vt fortaſſis tanquã

alimentum nos excalfaciat, vbi ſcilicet intrò in corpus aſſumitur: probatis enim quibuſdã tum medicis, tum philoſophis, ſicut ex cibis, ita ex oleo corpori fieri appoſitionem viſum eſt. Accidit vero illi vt tanquã medicamen medium ſit nos calfacientium & refrigerantium, tum etiam velut tegmen nos excalfacit: naturæque eius vel maxime propria eſſe imago videtur eiuſmodi. Nam quẽadmodum veſtiſtimenta à nobis ipſis excalfacta, rurſum nos recalfacere cõſueuerunt, ita & oleũ. Sed quemadmodum illa excalfaciente corpore calidiora non euadunt, ita quoq; nec oleum. Recte autem perpendas rem totam, non ad præſens modo, ſed & ad futura omnia vtilem, ſi aëris nos ambientis memineris: qui interim eo qui in nobis eſt calore vſqueadeo redditur frigidior, vt munimentis quibuſdam aduerſus eum tegminibúſq; ſit opus: interdum vero vſqueadeo rurſum calidior euadit, vt ferre nequeas, fugiáſq; ſub tectum aliquod vel vmbram: eſt autem etiam quando tanta eſt moderatione præditus, vt neq; tepefaciẽtia, neq; refrigerantia expoſcas, ſed citra omnem moleſtiam ſenſúmq; in eo verſeris. Tertiam hãc temperiẽ quam modo dicebam, ſymmetram moderatámq; atque aliarum mediam eſſe ſtatuo: ac corpus noſtrũ neque excalfacere, neq; refrigerare: cum aliarum duarũ altera nos excalfaciat, altera vero refrigeret. *Similémq; eſſe dico mediæ & tẽperatę aëris nos ambientis temperaturæ, tum qui à veſtimentis, tum qui ab oleo prouenit, calorẽ. Porrò ſi ne ſic quidẽ* etiam clarum euaſit quod indicare volo: at illo ſaltem modo apertius opinor intelliges. Duos mihi animo intelligito homines corpore ſimiliter tẽperatos, mutuo ſeſe contingentes vel pectore & ventre ſolo, vel manibus & cruribus. Quòd ſi eandẽ duobus iſtis hominibus nactus ſit tẽperiem aër illos ambiens, vt in tribus ijs corporibus par inſit calor, nullus ab altero tunc excalfieri dici queat. Nam quæ ſimilia vndiquaque corpora ſunt, à ſe mutuo nullam accipiunt mutationẽ. At ſi frigidus ſit ambiens, mutuo ſe calfacere ij homines dicentur, tametſi haudquaquam excalfaciant, ſed frigus modo arceant. Vulgo itaque aſſueti abuti vocibus, id quod frigus arcet, excalfacere aiunt: haud ſanè recte. Atqui permittendum ipſis eſt, vt prout velint appellent: cæterũ per calfaciendi verbum in vtraque dictione idem ſignificari, id vero neutiquam cõcedendum: haud enim idem eſt, an ex ſe quid cuipiam calorẽ præbeat, an frigus prohibeat. Quibus ſic ſe habentibus, quæcunque foris nobis iniecta eãdem corpori caliditatem obtinent, ſiue à ſeſe ipſis, ſiue ab alijs, ſiue à nobiſmetipſis eam nacta fuerint, exacta loquendi ratione neque calfacere nos, neq; refrigerare dicendum. At ſi cui abutĩ libeat, nõ repugnandum: modo in dictione ſignificationum differentiam commemoret. Siquidem alio quodammodo calfacere nos dicitur aër calidior, atque alio modo qui ſit moderatus. Reſpondet autem proportione aëri calidiori, pyrethrũ, napy, piper: moderato autem: pinguitudo, & oleũ: actu enim aëres ſunt calidi: potentia vero medicinæ. Aëra enim calidum haud ipſi efficimus, ſed quoniam in eo verſando talem ipſum experimur, ita nuncupamus. At medicamenta, ſicuti in tertio De temperamentis demonſtratũ eſt, principiũ ad excalfaciendũ tranſmutationis à nobis accipientia, partim æque nos recalfacere ſunt nata, partim plus, partim minus. Ex genere autẽ eorum quæ æque nos recalfaciunt, oleũ eſt: Cui eidẽ quoque à viſcoſitate, ac quòd difficulter item defluat, tum quod meatus infarciat, obſtruátq; duplici ratione vt excalfacere videatur euenit: tum inde adeo quòd inſtar veſtimenti aut munimenti illinatur: tum quòd meatus infarciat, prohibeátq; fo=

ras effluere magnam vaporosi intus caloris partem. Eadem ratione nec vt resiccentur corpora nostra permittit, nisi sanè applicetur calidũ, idque pluſculo tẽpore. Has itaq; vires eius cum homines omnes experientia compertas habeant, quos largius ſudare volunt, ſiue à balneo, ſiue balnei expertes: ijs non protinus ab initio oleum admouent: verum in ijs qui morbo laborarunt, vbi ſudare inceperint, tum excalfactum * perfundunt. In ijs vero qui etiamnum laborant, vbi abunde iam ſatis ſudarint: Porrò in ſanis, ſiquidẽ ex longo itinere, aut exercitatione, alióve quouis pacto corpus ipſis exhauſtum eſt, eis inungi & ante ſudorem permittunt: verũ quibus cruditas eſt, aut corpus habent plenum, quod πληθωρικὸν vocant, his neque in balneo inungi concedunt.

* al. circum liniunt

Quòd medium ſit oleum inter humectantia nos, & exiccantia. Cap. XXV.

ATque hic quoq; mihi videtur oleum eſſe mediũ inter humectantia nos & reſiccantia, velut inter excalfacientia & refrigerantia medium conſiſtere ſupra demõſtrauimus: humectat enim aqua, exiccat vero tum laurinum, tum cedrinum oleum. At quod ſimpliciter ſic admouetur, citra vllam videlicet ex arte cõciliatam à nobis *aut caliditatem aut frigiditatem* (huius enim in *omnibus ſemper meminiſſe oportet*) *talẽ* ſeruat noſtrã temperiem, qualẽ ſcilicet accepit: quàm fieri poſſit maxime vaporoſas omnes corporis expirationes prohibens. Porrò ſi pluſculum membra frices oleo, calorẽ ex frictione adſcititium comparabis. Atq; hac interim ratione laſſos nõ parũ iuuabis, partim quòd in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, & quæ indurata ſunt emolliat: partim quòd humiditatẽ acrẽ ac ſubtilẽ, quæ in laſſitudine ex colliquatione proueniẽs ſub cute latebat, per halitũ digerat. Conſpiciuntur enim exercentibus tum foras effluere ſudores, tum intus in ventrem nõ pauca defluere excrementa, quæ velut liquamina ſunt. Ex hiſce autẽ colligendum eſt, cõplura toto in corpore eiuſmodi relinqui, quæ euacuationẽ depoſcãt. Quippe duplex in laſſitudinibus affectio naſcitur, ſicut alibi oſtendimus. Nã ſimilares quidẽ animantis partes reſiccãtur, humectãtur verò vacua ſpatiola, nõ vtili & naturali humore (nã ſic foret plethωra, ſiue repletio) ſed tenui & acri mordacíq;: proindéq; remedijs indigẽt duplicibus, tum ijs quę ſiccitatẽ corporis irrigent, tũ ijs quæ humorẽ acrẽ euacuent. Itaq; ad hæc ambo aptiſſima ſunt dulciũ aquarũ lauacra, nimirum quæ humiditate ſua inſtrumẽtorum corrigant ſiccitatem, & caliditate tenuem atque acrem humorem eliciãt. At ſi corporibus inhærere poſſet aqua, nec facilè deflueret, ipſa quidẽ per ſe ſufficeret. Atqui quũ ea quæ foris circũfunditur, facilè defluat, & quæ in poros ingreſſa corporis nullam habens anſam prompte effluat, in hoc ſanè ipſum vtiliter miſcetur oleum, maximéq; iuuat, ſi ex vtroq; quis diutius fricetur, id quod veteres Græci χυτλοῦσθαι nominabant: cui oppoſitũ impoſuerunt vocabulũ ξηραλοιφεῖν, quod eſt ſicca vti frictione. Eſt ſanè & hoc quoq; quodãmodo laſſitudinẽ ſanare potens, ſed multum relinquitur ab eo quod χυτλοῦσθαι nuncupant. Nam vt reliqua taceã, vbi cum oleo aqua cõtunditur teritúrq;, haud facilè ſolubili miſtione coit, vt quibus ita corporibus inungatur oleum, neceſſe ſit & pluſculum inhærere aquam. Quare hic item velut materia eſt quędã oleum, humectantium exiccantiúmq;, ſicut ante oſtenſum eſt, excalfacientium & refrigerantium. Quippe quod ſi exiccanti cõmiſceas, totum effeceris exiccans: ſin humectãti, & ipſum humectans red-

dideris.Sæpéq; quod ex ambobus cõſtat, maiorem adipiſcitur humectandi facultatem,quàm id quod primario eſt humectans:quod in aqua accidit.Nã ea primario madefacit:Verum cum haud ita diu inhæreat,nec actionem obtineat diutinã, leuiter vtiq; prodeſt.Cum ergo illic velut vinculũ fiat oleũ,cogátq; plurimũ quibus auxilio eius opus eſt,inhærere,longe omnium optimum redditur remedium exiccatis ſqualidiſq; corporibus.Sed ſi exiccans oleo medicamen cõmiſceas, puta chalcitin,pyrethrum,gallam,ſtruthion,ſiccãs erit quod ex vtroq; cõmiſtum fuerit.Itaq; cum omnibus quæ ſibi cõmmiſcentur, ſubſeruiat, recta ratione velut omnium exiſtit materia:tametſi vtique neceſſario propriam eorum actionẽ retundit quidem ac minuit,non tamen vtilitatẽ: immò eſt vbi eam quoque adaugeat. Haud eſt enim idẽ(quod forte quis autumet)actionẽ augere cuiuſpiam, & vtilitem:quippe cum actio ſecundum propriam cuiuſq; facultatem, vtilitas vero nõnunquam ex accidenti agat. Differemus autẽ poſtea vberius de vtilitate quæ per accidens euenit,& nunc quoq; hactenus de ea dicetur,quatenus in pręſenti eſt cõmodum.Quippe contuſa cum oleo aqua, quod hydrelæum vocant,magis auxilio eſt laſſitudinibus, quàm ſi eſſet ſola:non quidem quòd ſuæ vires intendantur, ſed quòd quibus opus eſt,*diutius inhæreat.*

Quod materiæ rationem obtinet,in miſtis mediam tenere temperiem debere,alioquin enim futurum,vt miſtorum ſibi aduerſetur actioni. Cap. XXVI.

QVòd autem niſi mediam habeat tẽperiem id,quod ea quæ primario quibus opus eſt auxiliantur velut deuinciat,ſæpenumero ipſorum repugnabit actionibus,ex ipſa medicaminum natura generatim addiſcere liceat, ſpeciatim autem ex medicamentorũ hiſtoria:generatim quidem,quoniã id quod miſcetur, *ſi in contrarium retrahat, admiſti ſibi facultatem medicamenti vincere* interim poterit,& *in alteram planè ſpeciem quod* ex ambobus miſcetur transferre.Siquidem quod materiæ rationẽ in miſtura præſtabit, *nullam inſignem* neque ſpeciem,neq; facultatẽ exerat oportet.In particularibus vero experiundis hoc maxime pacto addiſces,nõ debere id quod materiæ rationẽ obtinebit, aut excalfacere,aut frigefacere,aut humectare,aut reſiccare,ſi primum quidem in memoriã reuoces quæ ſupra de reſina,& pice liquida,myrrha, bitumine, tũ cedrino, & laurino, cæteríſq; quæ excalfaciunt, cõmemorauimus. Hæc enim omnia in aqua trita ad modum olei,calfaciunt magis quàm refrigerant, deſiccant plus quàm humectant:quamobrem laſſitudinis ſenſus non admodũ ſoluere valent:haud enim eandem cum aqua vim obtinent,quò ſcilicet auxilio magis ſint,quàm aduerſentur: neq; mediam inter extrema naturã ſortita ſunt, vt videlicet tanquã materia quædam inſeruiant primario agenti:deſiccant enim & excalfaciunt potius, nõ humectant ac refrigerant,velut aqua.Si vero excalfacientiũ admodũ reſiccãtiúmq; cuipiam aquam cõmiſceas,non modo nihil eorũ quæ agere nata eſt, fieri videbis, ſed prorſum obſcuratã,tanquã omnino admiſta nõ eſſet.Siquidem chalcitis,ſandarache,miſy,cæteráq; quæ nos vehementer tum excalfaciunt, tum reſiccant, validas etiamnum ſuas vires etiam aquæ permiſta obtinent.Omnino ergo conſtat,mediã obtinere temperaturam debere,quod vtriſq; extremis tãquam materia inſeruiet: quem in ordinem oleum ſi ſtatuas , nihil vtique peccaueris, quippe cum omnia ſingillatim opera tibi conſentiant.Et accuſabis prolixitatis non nos vtiq;,ſed qui

recta via præterita prauam prolixámque ſectantur: quorum ſanè cauſa hunc nos ſermonem extendere ſumus coacti.Ipſa enim veritas celerrimam inuentionẽ obtinet:vt quæ ab euidenter apparentibus exoriatur. Haudquaquam tamen eouſq; orationem prolõgaui, quouſque licuerat omnia quæ praue ab ipſis prodita erant ſcripturum, cauſáſque errorum edocturum pollicito. Sanè cauſas dixiſſe neceſſe fortaſſis fuerit:nempe quò qui ex ipſis proueniunt paralogiſmos in tota particularium medicamentorum iudicandi ratione cauere poſſis, verámque doctrinam cum maiori ſcientia percipere.Creſcit enim nobis de rebus fides,vbi nõ ſolùm ipſam veritatem cognorimus,ſed etiã paralogiſmorũ omniũ cauſas edidicerimus.

De roſaceo. Cap. XXVII.

QVod ſanè in ſequentibus efficiemus.Nunc autẽ vbi de roſaceo ad ea quæ ab initio ſunt dicta adiecerimus,orationẽ hoc in loco ſiſtemus. Igitur dictum eſt,quòd neque odoribus, neque coloribus, neq; alij omnino accidentium animum adhibere in expendendis facultatibus rationabile ſit,ſed ijs quę perſpicuò apparent tum in ſanis corporibus, tum in ægris. Oſtenſum etiam eſt, oleum vbi ſalis expers purúmque ad vnguem fuerit, ex media eſſe materia. Conficiendum itaque roſaceum,quod exactum ſimul ac ſimplex, réq; vera roſaceum erit, ex hoc videlicet oleo, dandáque opera, ne quid in ſe medicaminoſius contineat,vti apparare ſolent vnguẽtarij,quò videlicet tum magis duret,tum odoratius euadat,oleum videlicet prius quàm roſas inijciant,odoramentis præcondientes. Ac præſtiterit fortaſſis,ipſis etiam nominibus ea diſtinguere:quod veteres feciſſe conſtat. Oleum etenim,roſaceum nominare adſolent, quod abſque odoramentis præparatum eſt:cui autem & horum aliquid inditum fuerit, non id etiam oleum,ſed vnguentum cognominant.Itaque cum oleum velut materia quędam ſit excalfacientium refrigerantiúmque medicaminum,ex media videlicet temperatura,conſtétque ex oleo & roſis roſaceum,eſt vtique & ipſum talis temperaturæ,qualis eſt roſarum ſuccus.Sanè vero facillimum fuerit, nõ modo roſarum ſucci per ſe,ſed oleo quoque roſaceo confecto,in ſanis pariter atque ægrotis(vt iam frequenter monuimus) virium eius periculum facere. Experieris ergo eos qui aduſtione tentantur,ab eo refrigerari,protinúſque vtilitatem aliquam percipere: qui vero refrigerati ſunt,omnes lædi,vti facilè ex vtroque intelligas,vires eius refrigerare magis quàm excalfacere. Non tamen valida à roſaceo apparebit refrigeratio,ſed quæ proxima videatur temperiei mediæ.Voco autem id genus medicamenta, lucidioris doctrinæ gratia, ex prima natura ordinéque refrigerantium: ſicut rurſum quæ paululum à media temperie ad calidiorem declinarunt,ex primo receſſu & ordine excalfacientium.Atque hęc quidem impræſentiarum de roſaceo nouiſſe oportet. Neceſſe enim erit & in ſequenti libro ipſius medicamenti meminiſſe,& quæ reliqua ſunt,dictis adijcere.

LIBRI SECVNDI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER tertius, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Cap. I.

QVòd equidem nihil, niſi quod vtilẽ curãdis morbis foret, hoc tractatu deſcribere decreuerim, primò potiſſimúmque deos huius rei teſtes habeo, deinde & amicos meos, qui me, tũ vt hoc opus aggrederer, tũ vt quæ ab alijs perperã de medicamentorũ ſimpliciũ facultatibus ſunt prodita, quoad liceat cõmemorarẽ, aſſidue hortari nõ deſtiterunt. At ſiquis erit qui orationis nimia grauetur prolixitate, nõ id mihi iure imputauerit, ſed ijs medicis quibus pro veris probabilia potius ſcribere ſtudium fuit. Nã & ego nunc quidẽ etiã magnopere vereor, ne quia nimis paucis illos cõfutauimus, ſophiſmata quædã cõuerſantes cũ illis adoleſcentulos à recta opinione deijciãt: quandoquidẽ ſi in dialecticis methodis exercitati, aut captionũ ſoluẽdarum periti ad libros legẽdos accederẽt, tũ ſanè & ab ijs qui falſis demõſtrationibus vtuntur, magis ſibi cauerẽt: & nos qui veritatẽ cõpendio tradimus, rectius intelligerent. Quoniã verò vel ipſorũ medicorum pleriq; nequaquã in iſtis ſunt exercitati, tum inter illos quoq; nõnulli reperiuntur ingenio natura tardiuſculo: ij niſi noſtris ſuppetijs, qui ſophiſmata arguimus, iuuẽtur, nõ ægre perſuaſi in ſophiſtarum ſententiã perducentur. Itaq; quod ad iſtos attinet, deeſſe huic etiam operi quippiã videatur. Verumenimuero quãdo ad omnes mihi orationem accõmodare non licet, cum tanta ſit eorũ qui hæc legent, nõ modo naturarum, ſed etiã ætatis & habituum diuerſitas: quod vtiq; viſum eſt fore maximæ parti vtiliſſimũ orationis genus, id ſuperioribus duobus cõmentarijs ſecuti ſumus. In quorum priore quidẽ de aquæ acetíq; viribus cõtemplati ſumus. In ſecũdo maximã partẽ de oleo peregimus, pauculis poſtea de roſaceo adiectis. At in hoc tertio libro eiuſmodi vtemur oratione, qualẽ ab initio ꝓtinus habere inſtitueramus, ídq; definitis primũ vocis cuiuſq; ſignificatis. Deinde tractatus huius velut elemẽta tardituri, mox velut ad ſyllabas accedemus: ex q̃bus operis finis, ad quẽ cõtẽdimus, prõpte ſequẽt.

Quot modis dicatur calidum, humidum, frigidum, ſiccum. Cap. II.

CAeterum vocum definitio nihil accuratius edocebit, quàm quæ in tertio De tẽperamentis, ſimúlq; in primo cõmentariorum iſtorũ ſunt prodita: repetã tamẽ eã nihilo ſecius & impræſentiarũ. Corporũ vnũquodq; aut calidum, aut frigidũ, aut humidũ, aut ſiccũ & dicitur, & apparet, interim quidẽ ex ſua natura, interim autem aduentitia qualitate aſſumpta. Conſueuimus autem quod ex ſua natura eſt, primario, & ſecundũ ſe, & per ſe potentia tale & eſſe & videri dicere: quod vero adſcititiam acquiſierit qualitatẽ ex accidenti quopiam eſſe videríq; eiuſmodi. Porrò eorũ quæ propria ſua natura aut calida, aut frigida, aut ſicca, aut humida dicũtur: quædã actu ſeu energia talia exiſtunt, alia potẽtia: differẽte quidẽ hoc potẽtię modo, quẽ nũc dicebamus, ab eo quẽ paulo antè diximus. Illic enim ex aduerſo diuidebatur ei quod ex accidenti dicitur: hic vero ei quod

actu.Sed & eorũ quæ actu dicuntur,aliud quidẽ abſolute eſt calidum, frigidũ, ſiccum,aut humidũ,velut elementa:aliud exceſſu,vt homo,equus,bos,canis,& vniuerſa animalia:aliud ad ſymmetrũ ſeu generis ſui,ſeu ſpeciei,vt verbi cauſa,leo cũ homine cõparatus,homo autẽ ætate florẽs cum puero:aliud ad quiduis obuiũ,vt Dion ad Theonem.Quin & corpora quæ potẽtia talia, aut talia dicuntur,vnumquodq; vt ad id quod eſt actu relatũ dici neceſſario monuimus.Id quidẽ quod facilè accenditur,ad id quod actu eſt abſolute calidũ:hoc vero quod alia calfacit,ad id quod per exuperãtiã:ſic quod hominẽ calfacit,eſſe vt ad hominẽ potẽtia calidũ: quod vero bouẽ,aut equũ,vt ad bouẽ & equũ:ſimiliter hoc huic,verbi cauſa,homini,illud vero illi calidũ,frigidũ,ſiccũ,aut humidũ eſt,illius vnius naturę cõparatũ.

Ad quid,& quæ nominum diſtinxiſſe ſignificata conduxerit. Cap. III.

EX hac nominum diſcretione & ad aſſequendã iudicij cognitionẽ ipſorũ nõ parũ ſumus adiuti.Siquidẽ ſi ad hominẽ quid dicatur calidũ,frigidũ, humidũ,ſiccũ,à cæteris omnibus recedendũ, & in ipſo duntaxat homine periculũ ſumendũ explorãdũmq; cenſuimus:Si vero quid ad equũ,bouẽ,ceruũ, aut aliorũ animaliũ quoduis,in ipſo rurſum periculũ faciendũ erit.In his vero & illos quoq; caſtigauimus,qui ex *cõſiſtẽtia,colore,odore,* ſapore, grauitate, leuitatéq; *cuiuſq; medicamẽti exiſtentẽ* in ſingulis facultatẽ inuenire tentarunt. Atque hæc omnia vtiq; recte nominũ diſtinctioni cõſentanea videntur.At quę velut elementa huius eſſe tractationis propoſuimus,in primarũ cõſiſtere qualitatũ cognitione oſtendimus.Quas quidẽ in libro De elementis ſecundum Hippocratẽ, humiditatẽ,ſiccitatẽ,caliditatẽ,frigiditatémq; eſſe demonſtrauimus:propemodũ vero harum quoq; intentionẽ aſſequebamur ex ſignificatis nominũ recte diſtinguẽdis.Etenim cum medicamentũ ab alimento diſcerneremus, quòd medicamẽtum in qualitate alteraret,alimentũ vero ſubſtantiæ corporis adſimilaretur:recte hinc ad alterantium nos qualitatum inuentionem perducti ſumus.

Quòd cum duplicia ſint genere quæ alterant,alia ſpecifica,alia minime,in ſpecificorum genere conſiſtant medicamentorum facultates. Cap. IIII.

PPorrò cũ duplices ſint in genere alterationes,aliæ ſpecificę,quæ proprie ſanè & primario dicuntur alterationes:aliæ vero quæ cõtundũt & contrahũt corporis noſtri particulas,quas vtiq; potius per abuſionẽ quàm proprie ac primum alterationes cognominant:in primo genere medicamẽtorum contineri facultates cenſemus. Nec enim quicquam ex ſpecie in ſpeciem mutari queat citra excalfactionem,refrigerationem,humectationẽ,& reſiccationem.Dico autem ex ſpecie in ſpeciem,velut cum ex pane,ptiſana,lẽte,ſanguis,pituita,bilis tum flaua,tũ atra,atq; ex his iterũ adeps,os,neruus,caro,arteria,vena,atq; adeo cæterarum animantis partium vnaquæq; gignitur. At ſi ſecando nos quippiã,velut vitrum & enſis:aut contundendo,vt lapis & plumbũ: aut ſegregata coarctando, vt vinculum quadamtenus partes alteret, ea haud pharmaca fuerint: quippe cum eiuſmodi alteratione nullæ rerum omnium ex propria recedant natura. Etenim ſiue minutim panem frangas concidáſq;,ſiue minutim cõciſum colligas,nõ tamen propriam ideo formam exuet, neque caro ex pane fiet per contuſionem, neq; os,exempli gratia,per coarctationẽ.Verum dum in ventre veníſq; concoquitur,in ſanguinem pituitámq; abit, atq; inde ex iſtis in os,carnem & alias corporis

partes tota sua substãtia alteratur, veterémq; naturam exuit, in aliam transiẽs speciem. Nec tamen ab alio quopiam quàm calore, frigore, humiditate, siccitatéque eas quæ fiũt in aliam essentiæ speciem alterationes mutationésq;, singuli corporis affectus accipiunt, vt demonstratum est. Atq; hac ratione primas & elementarias specificas qualitates quatuor esse diximus, humiditatem, siccitatẽ, caliditatẽ, & frigiditatem: quærimúsq; quam harũ medicamentũ vnumquodq; in mistura pollentem possideat. Atq; protinus in hoc primum pleriq; eas inquirentiũ lapsi mihi videntur, quòd videlicet pollentem absolute tanquã naturales quidam philosophi considerarent. Præterea complures quoque eorum decipi videntur, quòd sine certa methodo *Aristotelis* Theophras*tí*que libros perlegant.

Quòd solis philosophis conuenit de calido, frigido, humido, & sicco, vt ad totam naturam distinguere, medicis vero vt ad homines. Cap. V.

SIquidem permagni refert, an totius naturæ respectu, an hominũ duntaxat, de calido, frigido, humido, siccóq; definiamus. Nã totius naturæ respectu bifariam horũ vnumquodq; dicitur, partim absolute, partim per exuperantiã. Absolute quidẽ vnumquodq; elementorũ: homo vero, equus, & bos, per exuperantiam. Iam autẽ cũ *ad aliquid respiciendo* exploratio *fiat, illud modò* cõsiderandũ erit, quódnã sit *illud ad quod dicitur. Nos vero medici non id* quærimus, an in aqua marina humidi simpliciter plus sit quàm sicci (id enim clare cõspicimus) sed si ad hominẽ cõferendo: neque tamen rursum ad hunc simpliciter, ac si leonẽ illi cõpares: quippe cũ sic homine humidior marina fuerit. Quónam igitur pacto scrutabimur, an sicca sit facultate marina? Quónam alio, obsecro, quàm an corpus humanũ in æqualitate quadã resiccare valeat? Itaq; in hoc vnũ modò cæteris relictis intendendũ. Atqui contra faciunt medicorũ pleriq;. Nam ad quiduis potius *respiciunt* quàm ad hoc. Quomodo ergo ad hoc solũ cõuersi, reliquis prætermissis, quánam in hoc agendi facultate polleat marina cognoscemus? An videlicet corpori applicãtes, sicq; eius periculũ, quod factũ est, sumẽtes, lauãdo, rigãdo, fouendóq;, tum subinde lanam, aut spongiã marina madentẽ partibus applicando, ad hæc emplastris ceratísq; miscẽdo, atq; in his omnibus, ab eo quod ex accidenti quãdoq; euenit, id quod à propria ipsius medicamenti vi proficiscitur distinguendo? Nã in hoc omnis inuentionis summa consistit, quam vix quisquã illorũ attingit. Sed eos philosophorũ verba decipiunt, haud potẽtes homonymiam percipere.

Quòd per exuperantiam dici, bifariam apud philosophos accipiatur, nempe vbi aut mole quid exuperat, aut qualitate. Cap. VI.

NAm non solũ, vt modo diximus, aliud simpliciter, aliud per exuperantiã ab ipsis dicitur (simpliciter enim ignis calidus est, per exuperantiã homo) verum quod per exuperantiã dicitur, bifariã quoq; dici autumãt: partim secundũ substantiæ molem (velut & nos quoq; in temperamentorũ cõmentarijs diuisimus) vt si cados duos aquæ summe feruentis vni cado aquæ maxime algentis infuderis: partim vero secundũ qualitatũ effectũ. Atq; hoc quod ad dogma cõsequitur, ita dicunt, nõ ex ijs quæ euidenter apparent, sed per syllogismũ accipiẽtes. Nam supponentes frigidũ omne contrahere cõstiparéq;, & substantiam reddere immobilem, aut ęgre mobilẽ: calidum vero rarefacere, fundere, coquere, moue-

re:rationabiliter in plantis omnibus vincere calidũ pronunciant:ſiquidẽ haud aliter neq; nutrimenti ex terra digeſtionẽ prolixiſſimã,neq; alterationem eiuſdẽ,neque concoctionẽ,quin nec incrementũ prorſum plantarũ,neq; germinationẽ,neque fructuũ generationẽ perfici poſſe, niſi calidũ ſuperaret: atq; ita rurſum inter plantas,alias calidiores,alias frigidiores cõſtituunt.Ex eadẽ iſta hypotheſi pendet ea ratio,qua roſas eſſe calidas contenderunt. Siquidẽ in illis, ſi in alijs vllis plãtis, plurimũ vincit caliditas.Ex altera rurſum hypotheſi depẽdet quod de oleo & adipe adſtruunt.Nam quod ocyſſime inflãmentur, idcirco calida eſſe ea facultate iudicãt.Et alio rurſum modo quæcunq; dulcia ſunt,calida eſſe dicũt: ſiquidẽ quod familiariſſima ſint,ſimillimáq; tẽperaturis noſtris quæ calidæ natura ſunt,ideo & ipſa quoq; calida eſſe volunt. Atq; philoſophis quidem, vtputa qui de tota natura ſcrutãtur, recte talia & quæruntur & dicũtur. At medicis, quibus alius eſt ſcopus propoſitus,haud perinde recte:quippe cũ in roſarũ effectibus calidũ nõ vincat:neq; ſanè quoduis aliud plantæ genus,eo quòd plantæ eſt,calidũ dici debet:quoniã nos haud ita calidum quærimus,ſed vt ad hominẽ: ſiquidẽ ſi quia in actionibus ſuperat caliditas,propterea calidũ quid dices,planta vnaquæq; calida erit,multóq; magis animalia omnia. Dicant igitur,ſi lubet,papauer,mandragorã,cicutã,ſalamandrã eſſe calida:verũ nemo id dicit, ſed velut vno ore omnes eſſe frigida hæc omnia pronunciãt.Atqui animal eſt ſalamandra,quod & nutritur & creſcit,& mouetur, quæ ſanè calido in miſtura vincente prouenire aſſerunt. Quid ergo in iſtis quidẽ ad hominẽ reſpiciunt,in alijs vero ad totã naturam, aut primarũ qualitatũ actiones? At ego nõ ſalamandrã modo aut cicutã vt ad hominẽ frigida eſſe dici oportere cenſeo,ſed alia omnia ad eundẽ modũ iudicanda. Siquidẽ cicuta ſturnos non modo nõ refrigerat,& enecat,vti nos,ſed & alit quoq;,& nimirum etiam calfacit. Quicquid enim ſubſtantiã alit calidã,calorẽ eius quadãtenus*& auget* & tuetur. * aut
Atqui corporis ſturnorũ calida eſt ſubſtantia,nõ modo quà animalia ſunt,ſed etiã * aut
quà ſanguine prędita.Sanè ſubinde in alijs multis tractatibus demõſtratum à nobis eſt, amicitias quaſdã pugnantiáſq; qualitatum omnibus rebus ineſſe: ac quod familiare eſt, expedite aſſimilari: quod vero cõtrarium ad internecionẽ ducere tũ animantia,tum plantas: Præterea familiaritates illas à totius ſubſtantiæ proprietate oriri:Id quod ſæpenumero à me & dictũ eſt & oſtenſum.At iſti cũ ęgre id capere poſſint, ſegniter & falſe de cõplurium medicaminum viribus pronunciant. Vna enim duntaxat illorum examinandorũ regula eſt, nempe ea quæ ad hominẽ fit exploratio,id quod ſecundũ accidens, ab eo quod eſt per ſe ſemper diſtinguendo.Cui ſiquis animum intendat, is nec acetum, nec roſaceum calidum vnquã dixerit:quippe cum vtrunq; nos primario & per ſe refrigeret:acetum quidẽ valide, leuiter autẽ roſaceũ. Porrò quidnã hoc ſit Leuiter, ego exponã. Vnà enim cũ eo tota medij temperamenti medicamentorum omnium ratio cõſpicietur, cuius & in præcedente libro mentionẽ fecimus,vbi de oleo diſſerebatur.

Quomodo iudicanda ſint quæ ex media ſunt temperie,nempe ſi mediæ temperaturæ ſimilem ipſa temperaturam obtineant. Cap. VII.

SI quippiã eſt ex applicatis nobis ſeu corporibus ſeu medicamẽtis, quod actu ſic calidũ ſit vt ad nos,aut ex contactu ſimiliter calidũ euadat,id ex media eſt temperie,cũ nobis nimirum collatũ:ſiquidẽ ſecundũ ſe queat

per exuperantiam dici calidum, velut & nos quoq;. At ſiquid nondũ adeo calidũ eſt vt nos, neq; admotum tale redditur, id temperie humana frigidius eſt, quantũcunque in eo caliditas exuperet. Etenim admotum, calorẽ qui in nobis pręerat, auferet detrahétq;: Quippe ſi datis duabus aquis calidis, quarũ altera plus, altera minus caleat, miſceas minus calentẽ magis calenti: huius certe feruorem extinxeris. Sic ſi in caliditatem roſacei, quæ tepida eſt vt ad temperiem humanã, caliditatem indideris humanam, prorſum ab hac quid detrahes, & refrigerabis.

Quòd ſæpenumero pro corporis noſtri diſpoſitione, quod per ſe calidum erat, refrigerare eſt viſum: quódq; per ſe erat frigidum, excalfacere. Cap. VIII.

NOn ergo ſtupenda magnopere res eſt, ſi quicquam eorum quæ proprie & per ſe ſunt calida, cum calidiore altero cõmiſtum, frigidius efficere ipſum queat. Ea enim eſt cõmunis alterabilium corporum omnium natura, vti in ſe & agant, & patiãtur admota: quódq; minus eſt calidum, à magis calido calidius euadit: quod vero magis calidũ, à minus calido contrà afficitur. Nã id vel ex ipſo tactu clariſſime diſcas. Etenim eadẽ ſubinde illi tum calida tũ frigida eſſe videntur: calidiori quidem facto, frigida: frigidiori vero, calida. Propoſuit autem mihi dudum quiſpiã, quamobrem in balneis frigidũ meiamus, foris vero calidũ: haud intelligẽs, in balneis vrinam quidẽ perinde ac foris tepidam eſſe, verum nos non æque extrinſeca corporis ſuperficie, & dum lauamur, & ante affectos eſſe. Nã in balneo ipſo calidior ea nobis eſt quàm vrina, extrà autẽ frigidior. Quare & vrina non abs re illi calida extra balneum apparet, in balneo autem frigida. Quod enim minus quàm ipſa calidũ ſentitur, velut refrigerans habet: quod autem magis calidum, tanquã excalfaciens. Liceat vero tibi periculi faciundi cauſa, poſtquã abunde lauãdo incalueris, pelui aquæ modice tepidæ intrò iuſſu tuo allata, in eam manum aut pedem immittere: apparebit enim aqua non tepida, ſed admodum frigida. At ſi protinus balneum ingreſſus, aquã peluis tetigeris, minus videbitur frigida: perpetuo enim quanto plus fueris præcalfactus, tãto apparebit frigidior. Nec mirum videri debet, ſi putealium aquarum pleræq;, quæ videlicet fontes profundos admodum habeant, contactæ hieme videantur tepidæ. At ſi à balneo manibus contingas calidis, multóque magis ſi etiamnum in lauacro conſiſtens, haud profecto apparebit tepida. Itaq; tactum calidi frigidíq; dignoſcendi normã ponentes, ac eius diſpoſitioni iudicium ipſorũ omne tribuentes, merito ſanè crebro fallimur, vt qui quod haud ex ſe eſt frigidũ, id frigidum eſſe dicamus: quod vero calidum ex ſe nõ eſt, id eſſe calidũ pronunciemus. Hinc fit vt dum lauamur, frigidam eſſe vrinam credamus: contráq; frigore rigentes, aquã è puteis hauſtã calidã exiſtimemus. At ſi affectionum, in quibus eramus dum vtranque contingeremus, obliuiſcamur, ac ſolius eius qui in nobis factus eſt ſenſus meminerimus, periculũ eſt, ne forte aquam aliquando abſolute dicamus calidam, vrinam vero abſolute frigidam: Atqui neutra abſolute aut calida aut frigida eſt, ſed vt ad nos: Nec vt ad nos rurſum abſolute, verum hoc videlicet pacto affectos. Abſolute autem vtraq; qualis ad nos eſt, dici poſſit, ad mediam, eandémq; optimam noſtri temperiem collata: vt ſi ad hominem abſolute expendatur, omnino ſanè ad temperatum & eucratum expendi oporteat. Sanè & hæc quoq; peccata omnia à nominum definitione dependent, quam paulominus omnes habent contemptui. Etenim cum calidum

& frigidum partim absolute dicatur, partim per exuperantiam, partim vt ad symmetrum sui generis comparatum, partim vt ad quiduis obuiũ collatũ: iure optimo in homonymijs identidem fallimur, nescij quidem quónam horum modorũ quid calidum iudicemus, ad alterum tamen transeuntes. Verum sexcenties nunc dictum est, dicetúrq;, quod in quarto & vltimo eorum quæ modo recensuimus significatorum, de medicamentorum viribus considerare oporteat.

Quòd experientia cognoscere iudicaréque medicaminum facultates oporteat. Cap. IX.

NOn enim an absolute vnumquodq; ipsorum calidum sit, vt ignis (nam id omnino etiam foret impossibile) aut an per exuperãtiam, vt sanguis, considerare propositum est: neque an vt ad symmetrum sui generis aut speciei dicatur calidum, vt leo in animantibus, & quod florentis ætatis est in quauis specie ad ætate prouectum: sed an ad hominem sit calidum, frigidum, humidum aut siccum medicamentorum vnumquodque, id vero inquirere statutum est. Neque rursum ad hunc, tanquam id quod ad aliquid aliud comparatur, sed si facultate, hoc est, si admotum ipsi, eam partem quam tetigerit reddat aut calidiorem, aut frigidiorem, aut humidiorem, aut sicciorem. Itaq; in experientia & iudicandi & dignoscendi *consistet ratio. Licet reperiantur* medicorũ plerique, *qui experientia posthabita, an* rubra *sit* rosa, an *bene olens*, considerant, negligentes vbi caput ipsis exæstuat, coronis ex rosa contextis, capitíque impositis, aut succo eius, aut oleo rosaceo, sic vel ipsa experientia id quod res est discere. Nam si excalfiant, magis etiam calida fuerit: sin refrigerentur, frigida: quod perinde est atq; refrigerandæ humanæ naturæ facultate pollere. Nã id perpetuò memoria tenere oportet, quod tametsi sexcenties dicere non grauatus sim, tamẽ multi ne sic quidem id capiunt: atq; ignoscendum sanè illis est, vt quos sophistæ prolixis suis nugis peruerterunt. Et profecto experientiæ quidem ratio tam facilis est, cum in rosis, tũ in cæteris medicamentis omnibus. Nã rosis aut coronari liceat, aut eis cõtritis hominis æstuantis os vẽtriculi illinere, aut succum earum expressum ebibere, aut oleo aquæve mistis aliquam corporis partem cõfricare. Sed quid hæc multis commemoro, cum nonnulli mistum opobalsamo rosarum succum sub Canis ardoribus refrigerij causa corporibus inungant, vsu videlicet ipso docti cum hoc fecerint, abunde refrigerare? At Herodotus medicus præ eximia videlicet sapientia, ne mistum quidem aceto rosaceum, quod proprie oxyrhodinon vocant, refrigerare nos concesserit. Postea memor illo se vti in principijs morborum phreniticorum, nec ignorans quantam sibi contradicentium turbam inde cieret (quippe omnibus propè medicis confessum est, adeo vt vel Thessali sequaces, hominis impudentissimi, negare non audeant, repellendum refrigerandúmque in principijs esse potius quàm calfaciendum aut laxandum) non refrigerare ipsum inquit, sed adstringere. Atqui difficile sanè illi neutiquam fuisset, siquando æstu nimio affligebatur (nam & homo erat, opinor, eisdem obnoxius passionibus quibus & nos) caput oxyrhodino perfundere, sícque experientia medicamenti effectum cognoscere. Immò facilius puto fuerat refrigeratum eo vti, caput perfundendo, auribúsque instillando, ac naribus infundendo, totámque adeo frontem perfricando, quemadmodum amaricino, irino, cæterísq; eius generis vnguentis calidis vti assueuimus, cum non mediocriter quidem secũdum eum calfaciat oxyrhodinon,

ex duobus calidiſſimis ſcilicet confectum medicamentis. Cæterum, ſi Herodotus eo vti auſus non eſt, æquum arbitror, vt qui nunc viuunt, eius in ſeſe periculum faciant, vbi aut algent, aut æſtu laborant, velut nos ſæpe in nobiſmetipſis experti ſumus, aliorúmque complurium æſtuantium caput perfudimus. Pręſtat enim ipſos prius in ſeſe quæ proferunt expertos, ita denique ea nobis conſulere, ac literis poſteritati prodere.

De roſis, & quod ex eis conficitur, roſaceo, tum chamæmelo, & lini ſemine. Cap. X.

VErumenimuero tametſi contradicere nemini ſtatueram, tamen neſcio quo pacto huc illorum me impudentia adegerit. Rurſum itaq; redeo ad id quod ab initio propoſuerã, nempe, experientia iudicãdas medicamentorum potentias: ídq; tum in ijs qui inculpata ſanitate fruuntur, illis vtendo, tum in ijs, qui quoad fieri licet, quàm maxime ſimplicibus tenentur ægritudinibus, aut calidis aut frigidis, aut humidis aut ſiccis. Ita enim ſi iudicaueris, oleum neq; calidum neq; frigidum, vt ad hominem temperatum inuenies: roſaceum vero aliquatenus iam eo frigidius, non autem vehementer frigidum: verum, vt ego nominare conſueui, in primo ordine ſeu limite refrigerãtium. Nam vt aqua, verbi cauſa, alia ad vnguẽ temperata eſt, alia aut calidior, aut frigidior, nõ adeo tamen vt poſſis extreme frigidam aut calidam dicere: ita in medicamentis quoq; oleum quidẽ ex media exiſtit temperie: at roſarum ſuccus ex frigidiore quidem, ſed non ita multo: verum caloris eſt, vt diximus, tepidi. Eiuſdem cum illo ordinis eſt, quod ad calorem tepidum attinet, linoſpermon quod vocant: verum eſſentiæ ſuæ craſſitudine non paruo diſcrimine ab illius natura recedit: quum roſarum ſuccus exquiſite tenuis ſit eſſentiæ: cui rei indicio eſt, quòd celerrime areſcat, nec quicquam obtineat viſcoſitatis, tum cæterorũ vnguentorum odores exoluat ac obſcuret. Neq; enim alia re efficere id videtur, quàm quòd odoratus meatus opplere præoccupet. Nam cum tranſire ac penetrare illa cunctantur, antè ipſe præoccupat, atque illos implet. Eſt & chamemælũ tenuitate quidem roſæ perſimile, calore vero ad olei vires magis accedens, homini tum familiares, tum temperatas. Quapropter laſſitudini, vt ſiquid aliud, cum primis confert, doloréſque ſedat mitigátque: præterea tenſa remittit & laxat: quæq; mediocriter dura ſunt emollit, quæq; conſtipata rarefacit. Ad hæc febres quæ citra viſceris alicuius inflãmationem infeſtãt, diſcutit diſſoluítq;: ac præſertim quæ ex humoribus bilioſis, aut cutis denſitate proueniunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ ſapientiſſimis Soli conſecratũ eſt, febriúmq; omnium vnicũ putatur remediũ. Verum hac quidem in re à veritate aberrant. Solas enim quas dixi febres ſanare poteſt, eáſq; percoctas: licet ſanè pulchre etiã reliquas omnes adiuuet, quæ melãcholicæ ſunt aut pituitoſæ, aut ex viſceris inflãmatione prognatæ. Nam & harũ remediũ chamęmelum eſt vel ſtrenuiſſimũ, vbi cõcoctis adhibetur ſcilicet: quapropter & hypochondrijs, vt ſiquid aliud, gratum exiſtit. Quin & tale quoq; eſſe lini ſemẽ vetus ſermo prædicat. Nã & ipſum quoq; reuera quæ circa hypochondria ſunt viſceribus gratũ eſt, minus tamẽ chamæmelo: quippe cum & minus calidum ſit, vt eſt dictum, & præterea eſſentiæ craſſæ. Verũ roſa illis nequaquã his in rebus propinqua eſt: tametſi quod ad caloris tepiditatem & eſſentiæ tenuitatem attinet, perquàm ſanè & ipſa inflãmationibus in hypochondrijs conſiſtentibus vtilis eſſe poſſit, niſi adſtrictio (quæ vnà quoq; illi ineſt)

multifariam læderet, quæ maxime ijs obeſt, in quibus chamæmelum præcellit: nempe condenſata corpora rarefaciens, indurata molliens, tenſa relaxans. Nam ijs omnibus inimica adſtrictio eſt. Attamen ad aſſenſus augmentáq; inflãmationum, ac potiſſimũ earum quæ in exterioribus membris extant, chamæmelo roſaceum præfertur: quippe cũ hæ tepida caliditate cum leui adſtrictione indigeant. In principio enim quæ refrigerant atq; adſtringunt: per incremẽta vero tepida, & mediocriter conſtringentia: At in vigore ac ſtatu inflãmationum, quæcunq; tum moderate calfacere laxaréq;: per declinationes, quæ tum calfacere, tum valenter diſcutere valent, magis cõpetunt. Ac de iſtis omnibus fuſius in libris De medendi methodo tractabimus. Nunc ad propoſitum conuertor.

Quòd pro diuerſis corporum affectibus aliàs aliter agere ſunt nata tum quæ mediæ tẽperaturæ medicamenta ſunt, tum quæ paulum in alterutrã partem declinant. Cap. XI.

ETenim quæ mediæ ſunt temperaturæ, & quæ vtrãuis in partem leuiter declinant medicamenta, interim calfacere videbuntur, rurſúmq; refrigerare: interim vero neq; excalfacere, neque refrigerare, ſed ſicuti corpora acceperunt, ita ea ſeruare. Nec id illis ab re accidit. Siquidem aqua tepida & vrina in balneis quidem frigidæ, algẽtibus vero calidæ nobis apparent. Cum ergo ex eo quod affecta corpora varijs ſubinde modis diſponantur, ipſum quod afficit, varie quoq; agere contingat: liquet ex hoc, non roſam, non oleum, non chamæmelum, non lini ſemen, ſed neq; anethum, neq; farinam aut fœnigræci, aut triticeam, neq; alia ſexcenta, quæ partim adamuſſim mediam tẽperiem ſortiuntur, partim paulũ ab ea recedunt, eandem vbique editura eſſe actionẽ: quando nec ſani eandem omnes temperaturã obtinemus, nec eiſdem morbis affligimur ægroti. Iam roſaceum mediam inter oleum & roſarum ſuccum tẽperiem poſſidens (illo enim minus eſt calidum, hoc autem magis) refrigerat quidem exuſtos, ídq; caliditatis ſuæ tepore: algentes vero paulum etiã calfacit, quòd videlicet is quoq; effectus caloris ſit tepidi: quẽadmodũ balneę rigentes quidẽ excalfaciunt, æſtuantes vero frigefaciunt.

Quòd ex æquo & quod curatur, & quod curat, à medio diſſidere debeat, ídque vtroque in contraria recedente. Cap. XII.

QVocirca ſi aut refrigerantibus medicamentis, aut excalfacientibus roſaceum indideris, ſicut nec magnopere obfueris, ita nec admodum profueris. Nam caliditas tepida nec eſt ſufficiens quæ refrigerata ſunt lædere, nec eadem curare potens. Etenim quicquid curari debet, tanquam quod ab immoderatione ſeu ametria ad cõmoderationem ſeu ſymmetriam reducitur, non id quod bene tẽperatum ſit requirit, verum id quod contrariam habeat intemperaturam. Siquidem ſi aquam frigidam temperatã efficere ſtudes, tẽperatam ei miſceri nõ oportet (ſic enim tepidum euadet, quod ex vtriſq; cõmiſtum erit) ſed feruens petenda eſt, eáq; frigidæ miſcenda. Hactenúſq; moderata calidior eſſe debet ea qua frigidam tẽperare voles, quatenus videlicet & frigida ipſa ſymmetrã frigiditate exuperat. Nã ſicut quæ leuiter tantũ ſymmetra frigidior eſt, ab ea quæ multo eſt calidior, mediã non recipiet tẽperiem: ſic nec quæ longe frigidior, ab ea quæ paulo calidior. Verum ſi quod curationem poſtulat, multo eſt frigidius, neceſſe eſt, quod ipſum curabit, multo quoque calidius exiſtat: Sin paulo frigidius, paulo

etiam quod curabit, calidius erit. Vt autem vno verbo exprimam, tanto abesse à medio quod medebitur, quanto ipsum cui medela adhibetur, oportet: nimirum cum in contrarium vtriusq; vergat excessus. Nam quod eandem in partem cum corpore curando, idq; æquo temperamento recessit, id quidem idoneum non est quod alterationem vllam inuehat: quare affectum neq; lædet, neq; iuuabit. Quod autem minus aut plus recessit, alterabit quidem omnino affectũ. Sed quod longe plus distat, protinus etiã nocebit. At quod minus est, iuuabit quidem non tamen persanabit. Ergo si affectio quidem frigida sit, at calor medicamenti tepidus, omnino necesse est affectum iuuet quidem, verum haudquaquã ad naturalem symmetriam reducere poterit: quare nec persanabit. Rursum si affectio quidẽ sit parua, nempe vt à symmetra naturæ caliditate ad tepiditatem declinet, sítq; medicamen frigidum, omnino refrigerari affectum, lædíq; à frigore necesse erit. Eodem quoq; modo si calidior sit moderata temperatura affectus, à similibus ipsius medicamentis in eodem statu seruabitur: lædetur autẽ à calidioribus. Porrò iuuabitur quidem ab ijs quæ se sunt minus calida, non tamen penitus persanabitur. Sanè & hic quoq; rursum homonymia in totã extensa vitã, crebróq; nos fallens occurrit. Etenim quod mediocriter est calidũ, id subinde calidũ appellamus, sicut balneum quod est eiusmodi, ac *poculũ: tum id quod ab hoc multũ etiã deficit*: ad hęc quoq; *& quicquid calidius* est. At si exquisita *nominũ vteremur appellatione, quod* symmetrum est, non calidũ, sed eucratũ, hoc est tẽperatum nuncuparemus: Quod autem ab huius excederet modo, si ad calidius quidẽ immoderatione sua accederet, tum plus, tum minus calidũ: sin ad frigidius, plus minúsq; frigidum. Sic opinor in medicamentis si exquisite loqueremur, quiddã vocaremus eucratum & medium, velut oleum. Siquid autem eo esset calidius, calidũ, vt fœnũ græcum: sin frigidius, *frigidum*, vt rosam. Cæterum huiusmodi nominũ abusus causa extitit, quòd non omnia corpora *ab id genus medicamentis refrigerentur*, quale est videlicet rosaceum. Nam cũ alia peræque *illi frigida sint*, alia *etiã frigidiora*: illa quidẽ prorsum ne alterat quidẽ, hæc vero etiã calfacit: sanéq; absurdũ videri possit, *si cũ quid* excalfacere fateamur, tamen frigidũ vocitemus, ac si quis aquã putealem, quæ hieme manibus refrigeratis tepida videtur, frigidã appellitet. His ergo occasionibus perturbatus confusúsq; nominũ vsus, rerũ quoq; vnà confudit notitiã. Similiter vero & de sicco & humido, confusis ipsorũ nominibus, rerum quoq; notitia confusa est. Ac si tametsi exile videatur nominũ significata probe distinguere, attamẽ maximum habere momentum & facultatem ad rerũ cognitionẽ deprehenditur. Sed de humido & sicco paulo post dicetur, vbi videlicet omnem de calido & frigido sermonem perfecerimus. Nam non multum etiã reliquum esse videtur, vbi videlicet iam semel apparuit, nihil miri esse, ab eodem medicamento corpora diuersa alia quidem excalfieri, alia vero refrigerari, alia autem neutrum omnino perpeti. Etenim in eo quod ad aliquid, facillimum est ad particularia accedentem dicere, quòd eiusmodi corpori admotum rosaceum, in qua ipsum tẽperie nactũ est, in ea seruare potest: alteri vero illiusmodi applicatũ, excalfacere, alij autẽ, refrigerare. At in vniuersum de facultate eius pronunciare, id verò difficile est absq; vt nomina distinguas, atq; de ijs conuenias. Fuerit autẽ tum distinctio, tum conuentio talis. Quãdoquidẽ corpora humana tũ ijs quas ab ortu nacta sunt temperaturis, tum ijs quas ex ætate postea acquirunt, tum ijs quæ ex vitæ cõsuetudine adue-

niunt, plurimũ inter se differunt, ab eisdẽ ea medicamentis varie alterentur necesse est. Quippe si iuuenem natura calidũ, ex vitæ instituto artificium exercentem, vetulæ muliérculæ eidémq; natura frigidæ compares, non minus illum excellere comperies, quàm si valide calfacientium medicamentorum quippiam cum refrigerantibus componas.

Quòd generales medicamentorum facultates, ad mediam referentes temperiem, expendere oporteat. *Cap.* XIII.

MEdium ergo horum mihi quempiã intelligas, qui & natura protinus ab initio sit eucratus, hoc est tẽperatus, & moribus ac consuetudine conuenienti hanc tueatur eucrasian: dein tres hosce tanq̃ temperaturæ scopos animo cõmendes, ac circunspicias, quod in genere calidũ est & frigidum, & siccum & humidum medicamentũ cuius ex ipsis temperiei respectu tale appellare sit optimũ. Nónne ad tẽperatissimã, quæ vnica est, paritérq; reliquarum media? an ad immoderatas & intẽperatas, atq; indefinitas, ac propemodũ numero infinitas? Sanè mihi ne conferenda quidem distinctio videtur, neq; vlla propè consideratione indigere, sed homini vel paulum etiã ingenij habenti perspicuum esse, corpus omnibus numeris absolutũ & decorum, simpléxq; & vnũ, velut regulam quandã & scopum proponendum, ac ad ipsum alia omnia dirigenda esse. Esto ergo nobis corpus hoc medicamentorũ facultatis regula: quódq; similem illius temperiei caliditatem accendit, vocetur tẽperatum etiamsi vel maxime excalfacere senem refrigeratum videatur. Quod vero calfacit aut refrigerat corpus eiusmodi, illud quidẽ calidum, hoc vero vocetur frigidũ. Esto autẽ, quò hæc dilucidius tradantur, ipsorum excessuum ordo, ad frigidum quidem primus, cuius esse dicas rosaceum: * secundus, cuius sit ipsa rosa: post hunc tertius & quartus, quoad sermone ad frigidissima pertigerimus, nẽpe cicutam, succum papaueris, mandragoram, hyoscyamum. Rursum ad calidum, anethum quidem, & fœnumgræcum, prima. Secunda vero deinceps, quæcunq; videatur secunda, tertiáque & quarta, donec ad exurentia peruentum sit. Ad eundẽ modũ in medicamentis humectantibus ac siccantibus rursus à symmetro exorsi, ordines deinceps ad summa vsq; constituamus. Nam huius notitiæ ad medendi methodum nõ paruus est vsus, si verum dicere oportet: imò nisi quis hoc pacto definiat, officiet magis legẽtibus quàm proderit. Siquidẽ medici multi, qui nunc quidem simplicium medicamentorũ vires exponunt, præter alia multa quæ delinquunt, hoc maxime noxium est cernere, nẽpe quòd in calidis, verbi gratia, anethum, & fœnumgræcũ, & misy, & calcem, indifferenter numerent: in frigidis rosaceum, mandragorã, & cicutã: tanquã scilicet propinquum sit aut calci fœnumgræcum, aut cicutæ rosaceum, ac nõ multis mediantium medicamentorũ ordinibus disiuncta. Verum nos pro viribus rem tam immensam támq; operosam in ordinẽ redigere tentemus, exponamúsq; quæ viribus propinqua sunt, quæq; longe dissita. Atq; id quidem efficiamus, nõ probabiles sermones, sed certã ac definitã experientiã pro iudice sumentes: velut & id quoq; superius sæpenumero admonuimus. Enimuero eiusmodi iudicium vt tutissimum quidẽ erit, ita prolixum quoq;, ac plenũ laboris, dum propositi finẽ per hanc consequamur. Eos tamen qui hæc relegere volent, hoc vnicum ac solũ efformare atq; artificiosos reddere poterit, ac velut oculum quo veritatem agnoscant, præbere.

* al. & ipsa rosa: secũdus, rosæ succus

Ergo quæ adhuc reliqua ſunt ad totã velut elementarem conſtitutionẽ, poſtquã ea hoc libro confecerimus, in quarto de ſaporũ viribus diſſeremus: quandoquidẽ & hoc quoq; ita viſum amicis eſt: in quinto autẽ de omnibus in genere ſimpliciũ medicaminum ſecundis quidem ac compoſitis facultatibus: atque ita ad particularia in ijs qui dehinc ſequentur libris tranſibimus.

Quòd quæ ſenſu ſimplicia videntur medicamina, perſæpe compoſitas obtineant vires, imò vero etiam nonnunquam contrarias. Cap. XIIII.

RElinquum autem eſt id cuius ſubinde iam antè neceſſario mentionẽ quidem fecimus, verũ abſolute nondũ expoſuimus. Eſt autem iſtud, nempe omnia propemodum medicamẽta, licet ſenſu ſimplicia appareant, natura tamen eſſe cõpoſita: quin & ſubinde quoq; diuerſiſſimas in ſeſe continere facultates, nempe excernendi & ſiſtendi, incraſſandi & extenuandi, rarefaciendi & condenſandi, illinendi atque abſtergendi, * tendendi & laxandi, cæteráſq; oppoſitiones vniuerſas, vt in ſequenti hunc libro patebit. At mirum hoc videri minime debet in id genus facultatibus, cum vni & eidẽ medicamento vim calfaciendi & refrigerandi ineſſe appareat, aut exiccandi, & humectandi, aut tenuium partium & craſſarum. Quippe niſi primæ *efficaciſſimæq; virtutes* hoc pacto cõplicarentur, haud *ſanè quæ ex illis* ſequuntur, *ſimiliter cõplicatæ forẽt. Quin ſi nos ipſi rhu ſiccum*, verbi gratia, melli cõmiſceamus, quod ex ambobus miſtis confectum eſt, non modò adſtringendi, ſed etiã abſtergendi poſſidere facultatẽ concedemus: nec cohibẽdi ſolùm vẽtris, ſed & euacuandi. At in lacte duas contineri facultates, nempe excernendi, ac ventrem ſiſtendi, haud itidem concedimus, tametſi id perfacilè in ſerum ac caſeum ſegregetur, confeſſúmque ſit omnibus, illud quidem ventrem ſubducere, hunc vero eundem cohibere.

* al. contrahendi

Quòd & braſſica duas, eáſq; contrarias, in ſeſe facultates obtineat. Cap. XV.

QVòd vero & braſſica duas, eáſq; contrarias, in ſeſe facultates obtineat, neq; id quidẽ etiã facilè concedimus. Nã ſi ſuccum eius expreſſum aut ſolum, aut cũ melle hauſerimus, expurgare ipſum cernimus: attamen quoniam quod reliquum eſt, edere nequeamus, adſtrictorium eſſe diffidimus. ſed ſi totã concoquas, primámq; eius aquã, in quam ſuccũ depoſuit, effundas, iterúmq; eam alteri aquæ puræ inijcias rurſúmq; concoctam eximas, ſuccum quidẽ purgare offendes, braſſicã vero ipſam ventrem adſtringere: multóq; magis ſi nõ bis duntaxat, ſed ter aut quater aquã effuderis. Nã quanto exquiſitius in aquã ſuccum ſuũ depoſuerit, tanto & illi quidẽ maiorem purgandi vim adijciet, & reliquam ſui ſubſtantiam, quæ velut holeris ipſius caro eſt, reſtringentem efficiet. Eadem eſt ratio in beta, atqueadeo in omnibus fermè quibus ſapor aut acris, aut nitroſus, aut ſalſus ineſt. Quippe & lẽticula ipſa, tametſi ſatis magnã adſtringendi potentiã guſtu referat, tamen eiuſmodi quid ſortita eſt. Nam & huius decoctum, ventris ſoluendi vim obtinet. Verum hic ſuccus etiã, ſi deguſtes, perſpicuam miſturã repræſentat, tanq̃ ſi nitroſo auſterum quid cõmiſceas. Sed & conchularũ maris, cæterorúmq; ferè oſtreorum ſuccus planè tum ſalſus eſt, tum ventrem ſoluendi vim obtinet: quãuis eorũ caro ventrem reprimat. Verum quod dico deprehendes, ſi ea quoque

quo modo brassicā cēsuimus,præparare nō graueris.Nam & gallorū veterum ius ventrem ducit:tametsi caro eundē sistere potest.In æris autē squama sicut duplex qualitas,ita gemina quoq; facultas inest:nā & adstringit & mordicat:quare adstrictione quidē siccatas vlceratarum carnium cicatrice obducit,mordicatione vero præhumidas colliquat.Quòd si intrò in corpus sumatur,purgat quidē ventrem, verum non cohibet. Vincitur enim ea adstringendi facultas ab acri purgatoriáq; potentia,tanq̃ si rhu succum scamoneæ cōmisceas.Nam quod ex ambobus mistū erit,soluet ventrem,haud sistet,licet gustu austeritas exuperet.Sic autē non pauca purgantium medicamentorū cum carne mali cydonij exhibita, gustu quidem fallunt,at effectu solo quid valeant cōmonstrant. Dātur vero quædā cum palmulæ carne,alia autē cum myrtis, alia cū mastiche chia, aut alio quopiam eorū quæ tum grata sunt stomacho,tū adstringunt,quò scilicet gustum fallant,simúlq; stomachum minus euertant.Verū tametsi ea quæ gustu percipitur qualitate,expurgantia ab adstringentibus vincantur,alia tamen facultate ipsa vincunt:persæpe enim lingua à materiæ victa est copia:cæterū actio pro facultatis viribus ac robore perficitur. Itaq; cū substantia exigua quidem,sed validis prædita viribus,mista alteri substantiæ plurimæ,eidémq; imbecillæ,in corpus intrò peruenit,gustum quidem fallit,attamē effectum q̃ illa efficaciorē exhibet.Sanè permultos huius rei admiratio detinet,rémq; rationis expertem absurdámq; existimant,si corpus quodpiam adstringens purgare queat,velut aloe,& æris squama,atque æs vstum.Nam cōtrarium potius oportebat,aiunt,nēpe ventrē reprimere,haudquaq̃ ciere. Cæterum quod malum,verbi causa,cui indita est scamonea,adstringens purgat, nemo miratur: tametsi hinc orsis facilius erat,opinor, & in aloe mistā inesse facultatem colligere.Ac si quod ex ea purgat,ab eo quod nō purgat,segregari posset,nō etiā admiratione afficeret: quanq̃ id sanè quodāmodo præstari queat. Nam si aloe accurate lauetur, aut debiliter,aut planè nihil vētrem subducit.Idem vsuuenit æris squamæ,æríq; vsto:quippe quæ nos diligenter elota obscurā modo purgandi vim retinuisse sumus experti.Quinimmò ipsius quoq; qualitatis medicaminosus sapor primo statim gustu facultatis mistionem demonstrat.Nā si vnica semper qualitas vnicuiq; gustu astringentium medicaminum inesset,haud sanè inter ipsa alia esui apta,alia medicaminosa forent,sed tantū in plus ac minus astringendo differrent. At nō ita se res habet.Nā hæc quidem, adstrictio mitis ac suauis apparet,alia molesta ingratáq;,& medicamētosa.velut piri quidē,mali,& mali punici,suauis:squamæ vero æris & aloes,ingrata atque medicamentosa:tametsi malo cydoneo æris squama minus adstringat.quāobrem nec adstrictionis vehementia eam qualitatis absurditatem inuehit: similiter vero & alia eorū quæ esui sunt,aloe,æris squama, & ipso etiā ære vsto plus adstringant.Atque in hisce vtiq; substantiæ mistura clare perspicitur. At in alijs etiāsi non appareat,tamen eā ratione colligere oportet, ac nō putare aliud in aloe adstrictionem moliri,aliud in malo.Vnū enim in omnibus efficere pro sua natura nō adstrictionē modo,sed & aliarum qualitatū vnamquanq; rationi consentaneum est. Cæterum quia nullū omnino ab alijs qualitatibus syncerū reperitur, idcirco diuersi effectus ab alijs atque alijs adstringentiū edi cōspiciuntur.Nā alius est effectus mespili,alius squamæ æris,alius aloes,alius mororum,exempli gratia,aut gallæ,aut corticis mali granati,aut aluminis,aut rhu: præstitissétq; forsitā,qui de adstringentium medicaminū viribus pronunciare sunt

ausi,in genere de ipsa potius adstrictione,haudquaquã de adstringentibus dixisse. Nam quod adstringit,nõ adstringit modò,sed & pręter adstrictionem acre est,aut pingue,aut dulce,aut amarum,aut salsum,aut acidũ. At adstrictio vnũ id solum perpetuò est quod est, vti & salsitas,& dulcor,& aliarum qualitatũ vnaquælibet. Quòd si vt adstrictio,ita adstringens vnũ esset, sanè vnum quoq; perenniter eius esset opus: Verum cũ præter adstrictionẽ insuper alias qualitates recipiat non paucas,semper quidem omnibus illis aget, sed euidentius aliàs per aliam,nempe vincentem:idq; vt ad corporis scilicet cui admotũ est,affectionem:quippe cũ & lac,& lens,& brassica, horũ interim citare aluum,illorũ vero sistere cernãtur.Et causam quidem quãobrem nõ perpetuò euidenter agat in corpore vnoquoq; vnica duntaxat qualitas,vísque medicamẽti,eã quidem iã mox in sequenti sermone edisserã: Impræsentiarũ vero id quod res habet cõmemorare solũmodo proposui, nequis plerisque medicamentis contrarias tum qualitates, tum facultates inesse diffidat. Sed & id quoq; multã consideratione & distinctiones nõ paucas requirit,tametsi omnibus perfacile videatur,contrarias inuicẽ & qualitates & facultates inuenire. Ergo citra cõtrouersiã omnes propemodũ adstringens contrariũ ei quod purgat, esse statuunt. Verũ neq; vllo modo huic contrariũ est:quod nos procedẽte sermone declarabimus. *At in præsentia ex superabundanti illud quoq; monstrabimus, etiamsi ea quis esse* contraria ponat,*nihil inde sequi absurdum:cũ fieri possit*,vt in vnã substantiam cõueniant vel maxime cõtrariæ tum qualitates, tum facultates: quippe cũ supra ostẽderimus, in succis aliud esse quod grauissimũ est, aliud quod leuissimũ,aliud tertiũ toti succo permistum.Nec miri quicq̃ est,si & in rosæ succo aliud quidẽ est grauissimum, amurcæ & feci proportionale:aliud leuissimũ,& ipsum proportione respondens flori in quoq; succo supernatanti: *aliud* tertiũ,quale est quod *in musto* feruet : ad hæc quartũ, ipsum videlicet purissimũ ac syncerissimum,*cuius hæc tria excrementa existunt.Euenit* autem alios quidem vniuersos succos aut acescere,aut corruptos putrescere:sola vero *oleum,mel,& vinũ,*in longum tẽporis spatium perdurant.Itaque neq; per ebullitionem,neq; per secretionẽ horum succorũ has excrementorum differentias inuenire perspicuo licet: verum protinus ab initio coctione quadam illis est opus, aut saltem alicuius perdurantis succi mistura. Nam sic rosæ succum melli miscentes, aut oleo incoquentes, aut totas rosas ei immergentes,reponimus.Cæterum quòd & in his quoque probabile sit quatuor illa inesse genera, proprium ipsius succi videlicet, & tria excrementa, intellectu clarum est,ac potissimum quia qualitas earum non simplex est,imò adstrictionem quoque quandam obtinere,si rosam dentibus mandere voles, videtur. Habet autem & dulcedinem, & amaritudinem, quasíque mordicationem quandam leuem. Verum satis erat, etiamsi horum nihil gustantibus deprehendi posset, tamen ex eo quòd non extreme adstringat, aliorum quoque saporum misturam intelligere. Etenim si solus sit austerus, summus itidem fuerit. At si non summus, sequitur quòd neque etiam solus. Quam enim proposui adstrictionis generationem,eam si solam citra alias inesse cogites,summa hæc sit necesse est : quomodo si sola corpori cuipiam caliditas summe inesset, id ignis vtiq; foret. Nam contrariorum misturæ,summitates ipsas frangunt.

Quam ob rem lingua, tangentibus ipſam diſſimilaribus corporibus, ac per diuerſas eius partes ſimul agentibus, non quam in omnes illa partes inferunt, percipit affectionem, ſed ea ex parte primo affecta in totam ipſius diffunditur ſubſtantiam. Cap. XVI.

ATque in ſimilaribus quidē partibus calor, frigiditas, ſiccitas, humiditas, particulares omnes differentias efficiunt: in diſſimilaribus verò, acrimoniæ, aciditates, auſteritates, acerbitates, dulcedines, amaritates, ſalſitates, aquoſitates, & vnctuoſitates. Itaq; vnaquaq; ſimilarium in ipſis partium nō multas, ſed vnā qualitatē obtinet: quod vero totū eſt diſſimilare, cōplures. Nā ſi mille, exempli gratia, hoc in cyatho huius ſucci corpora cōtineātur diſſimilaria, fieri poteſt vt centū adſtringant, ſexaginta mordicent. ſexcenta ſint dulcia, ducenta amara, quadraginta ſalſa, ſicq; mutua miſtione tēperata hęc omnia ſint, vt partē nullā ſenſibilem accipere ſit quātumuis paruā, quæ nō ſit omnium particeps: vt in linguæ contactu omnes quidem agant, diuerſa tamen vnaquæque eius parte, nempe cui ipſam appropinquare contigerit: ipſa vero affectio, ex eo quod primo affectū eſt, in totā eam diffundatur: veluti ſi in frigore ingenti digitum vnum in aquā gelidam repente immittas, tota interim manu horrebis, ſæpenumero verò & corpore toto. Nam velox eſt ex eo quod primo affectum eſt in corporibus ſenſilibus, in totum animal diffuſio, vt videlicet cum calfacto vnà concaleſcat: refrigerato, ſimul refrigeſcat: ſiccato, pariter ſicceſcat: humectato, cohumeſcat: atqueadeo frequenter etiā contraria vno tēpore perpetiatur. Quò autē id facilius quod dicitur intelligas, alteri etiā exemplo adhibere animū præſtiterit. Vidiſti opinor quandoq; coniecto in aquā quietam lapide, ex hoc quidem moueri aquā incipientem, in orbem autem motum extendentē, tanq̄ centrum ſit id quod percuſſit. Cū ergo vno tēpore in diuerſas placidæ tranquillæq; aquæ partes duo lapides coniecti duos effecerint circulos, qui per ſeſe inuicē ferantur, contrarios conſpicies in quauis aquę particula motus. Quæ res viris etiā naturæ ſtudioſis dubitationem nō paruam attulit, num aliæ partes ab vtroq; motuum, an eædem ab vtroq; mouerentur. Nam quòd circulus circulū nō ſiſtat, nec vltra prorſúmq; ferri prohibeat, id manifeſtiſſime cernitur. Idipſum item fieri mihi intellige, cum eodē tēmpore pedes quidem in calidā, manus vero in frigidā indideris. In totum enim corpus vtriuſq; affectionis motus peruadit, contrariíq; inuícem occurrunt. referátq; forſan nihil, etiamſi contraria nō incedant ſemita, ſed vnus ab vno, alter ab altero pede proficiſcatur: Tunc enim nec nihil pati corpus, nec ab altero duntaxat dicere queas: nā & manifeſtò patitur, & ab ambobus patitur, incaleſcens ac frigeſcens. Quod vtiq; & in febribus lepyrijs & hepialis euenire autumo, extra q̄ quòd in illis nō extrinſecus, ſed ex ipſo corpore caliditatis frigiditatíſque affectus exoritur. Quòd ſi quis dicta aſſequi nequeat, certe ex eo quod iā dicetur, facillime periculum facere poſſit. Etenim nō longe ab ijs quæ inquirimus abeſt, ſed ex linguæ affectuum numero exiſtit. Nam ſi parē abſinthij portionem melli exquiſite cōmiſtam, linguæ imponas, γλυκύπικρον (quēadmodum poētæ cognominant) hoc eſt, ex amaro dulce, quod ex ambobus miſtum fuerit, videbitur: nimirū cum haud alio tempore mellis ſaporē lingua ſentiat, alio verò abſinthij, neq; alterū ſolum, verum perpetuò ex vtriſq; inſolentem quandā miſtionem permiſtā. Tale quid euenit cū in vnum ſuccum coierint auſtera & nitroſa facultas, ſiue id natura miſcuerit, ſiue à medico fuerit cō-

poſitum. Nam eodem tempore lingua vtriuſq; ſucci qualitatem percipit: ac ſi percipit, nimirum & afficitur, ídq; pro familiaribus illorũ viribus. Neceſſéq; eſt quanq; aliarum corporis partium ſimiliter affici, etiãſi qualitates ipſas nõ ſentiat. Neque enim in patiendo aut nõ patiendo, ab alijs linguã differre putandũ, verum eò quòd ipſam nihil familiarium affectuum ob exquiſitã ſentiẽdi facultatem latere poſſit. Quòd ſi ad id nõnihil faciat ipſius raritas: quippe ſucci facilius in profundum penetrantes, atq; in molliculas partes actionem exerentes, tum validã quidem affectionem, tum vero ſenſum eius imprimunt euidentiorem: veruntamen maior vis in ſenſu accurato potius q̃ in affectionis robore conſiſtit: cum affectionis robur nihilo ſecius & in exulceratis partibus fiat, ſed quia exacta ſentiendi vi carent, idcirco ſuccorũ qualitates nõ percipiunt. Liceat vero cũ in illis, tum etiã ante illas, nõdum videlicet cute exulcerata, miſtã ex contrarijs facultatibus actionem ſimul, in corpore fieri colligere. Etenim ſi parti inflãmatæ ſolani ſuccum imponas, denſari eam conſtiparíq;, & cohiberi tranſpiratus conſpicies. Itaq; ſi pluſculo idipſum tempore facias, nõ rubram ſeruabis particulã, ſed aut liuidã aut atram efficies: id quod aſſidue in eryſipelatis à medicis pleriſq; fieri videre eſt: nã & ea tẽpore dura atráq; immodice refrigerãdo efficiunt. Quòd ſi ergo nõ ſolanum, ſed anthemida, hoc eſt chamæmelum parti inflãmatæ impoſueris, eam prorſum cõtra affici videbis: quippe quæ rara, fuſa, mollis, laxáq; euadet, cum nondum cutis exulcerata fuerit, multúmq; illius ſuperfluitatis quæ in ipſa parte continetur tranſpirabitur, nec liuida vnq̃ atráve erit, etiamſi vel plurimis deinceps diebus chamæmelo vtaris. Fundere enim hoc ac digerere per halitũ poteſt, haudquaq̃ contrahere, condenſaréve, aut tranſpiratus prohibere. Quòd ergo ſolano chamæmelum cõtrarium ſit facultate, illinc liquet. Quòd vero etiamſi vtranq; cõmiſceas, euidenter tamen vtriuſq; vires perſpicies, ego ſanè expertus ediſſeram: quanq̃ te quoq; malim ipſa re experiunda euentũ cognoſcere, quàm narranti mihi fidẽ habere: id quod ſcio efficiet quiſquis veritatis amore tenetur. Oportet vero vt in re iã patenti orationem ſequentẽ abſoluere. Si enim ſimul impoſitis ſolano & anthemide, neq; ita denſa, dura, tenſa, liuidáq; reddatur, atq; ſi ſolo vſus ſolano eſſes: neq; adeo rara, mollis, laxa, rubénſq;, ac ſi chamæmelo ſolo vſus fores, ſed dictorũ vtriuſq; mediã accipere affectionem particula conſpicitur, cõſentaneum eſt vtrunq; medicamentũ ſecundũ ſuã operatũ eſſe facultatem. Nã ſi neutrum quicq̃ egiſſet, ſed quieuiſſet vtrunq;, quam ab initio affectionem particula habebat, eã haud dubie ſeruaſſet, nõ ſecus ac ſi omnino nihil impoſitum foret. Sin autẽ alterum quidem eorũ operatũ fuiſſet, alterum vero penitus deuictum, non mediã affectionẽ, ſed extremarum alteram perpeſſa particula eſſet. At ſi vtrunq; egit, eáq; contraria facultatibus fuere, contraria vtique eodem tẽpore corpus perpeſſum eſt: Nec enim partitis inter ſe agẽdi vicibus operabantur, tanq̃ ſi vtriſq; exẽpli cauſa totũ diem impoſitis, ſex horis prioribus medicamentorum alterum, reliquis verò ſex alterum ſuo viciſſim munere fungeretur: nugax enim hæc eſt hypotheſis, nec ſolum demonſtratione, ſed probabilitate quoq; omni deſtituta. Quanq̃ profecto nec ita quidem fundi contrahíq; ſubiectã contingit ſubſtantiam, velut in ijs qui in balneis lauantur, poſteáq; ingrediuntur frigidam, ſed potius ita vt ſi lauanti frigidam aquam adſpergas. Sic enim nõ diuerſis temporibus, ſed eodem contraria perpetietur. Igitur quemadmodum in medicamentis cõpoſitis mirũ non eſt, ſi contrarij ſimul affectus corporibus infligãtur:

licet ſolæ ſint in explorationem legendo, & experientia vires eorum ſcrutando. Quippe quiduis te, quod modò ſit aut acerbum, aut auſterum, aut amarũ, in experimentum ducere, tanquam in eo acerbitatis, auſteritatis vel amaritatis factuꝛum periculum, planè abſurdum arbitror. Nam ſi vnam duntaxat qualitatem poſſideat, idem erit medicamenti ipſius & qualitatis exprimentum: ſin multas, ex omnibus nimirum miſtam actionem edet medicamentum: quo fit vt qualitatis vnius eius quæ in iudiciũ veniebat actio obſcura & incerta adhuc permaneat. Itaque ſi, vt propoſitũ eſt, iudicare oporteat, non recte ſenſerunt qui nihil prorſum pronunciari poſſe de ſaporum facultatibus exiſtimarunt, quíq; aliter iudium ineundum cenſent. Siquidem & de ipſis aliquid aſſeri poteſt, nec iudiciũ aliter quàm nunc eſt propoſitum iniri conuenit. Sanè ſi id modo dixiſſent, planè opus nõ eſſe ſaporum conſideratione, cum vires medicamentorum expendimus (nam abſque his medicaminum vires experientia inuenire licet) laude illos potius, quàm vituperatione dignos putarem. Verum vbi tanquam de re neceſſaria quidẽ illa ſed incomprehenſibili diſſerunt, bis reprehendendos iudico, tum quòd rem nõ neceſſariam habeant pro neceſſaria, tum quòd conſequi eam ſe poſſe deſperant. Nam facultatis medicamenti cuiuſuis iudicium, abunde citra ſaporũ dignotionem ſola reperitur experientia, eum in modũ habita quem ſexcenties iam antea poſui. Atq; ego ſanè nunc, non quaſi aliter inueniri quod inueſtigatur nõ poſſet, ad ſermonẽ de ſaporibus deſcẽdi, ſed partim propter eam quæ ad principia eſt ſequelam, vt videlicet oſtenderem, omnia ad elementorum rationes conſequi, nec quicquam vſquam inueniri pugnans: partim vero etiam vt illos coarguerem, qui adſtringẽtia omnia excalfacere contendunt. Quinimmo fuerit etiam nõnullus eius ad pręſens negocium vſus: ſed hæc poſtea monſtrare conabor. At nunc ad rem propoſitã reuertor, moneóq; & hortor qui veritatis ſunt amatores, vt ipſimet adſtringentia omnia deguſtent, vti nos fecimus: ac vbi inuenerint aliquo in corpore perfectã adſtrictionem, quoad liceat ab aliarum qualitatum miſtione alienam, tum deniq; experientia expendere tentent frigidum ſit an calidum, humidum an ſiccum corpus eiuſmodi. Sed hoc quiſquis capiet, ſeorſum ipſe faciet. Ego vero vt aliquid de mea afferam pronunciémq; experientia fortaſſis neceſſarium fuerit, atq; in hoc quidem libro in genere, membratim autem in commentarijs ſequentibus. Fuerit autẽ generalis de omnibus ſermo eiuſmodi. Corpus omne adſtringens, ab alijs, quod ſenſu animaduerti poſſet, qualitatibus ſyncerum, perpetuo comperi experiendo frigidum: quinetiã nonnulla ex ijs quæ qualitatibus miſta erant, nempe quæ modice dulcia, aut amara, aut acria, aperte quoq; refrigerãtia reperi, ſcilicet cum in eis adſtringendi refrigerandíq; facultas ita vinceret, vt alias obſcuraret. Eadem ratione acida vniuerſa, tum ea quæ ſimpliciter acida eſſent, ſicut oxalida, & oxylapathum: tum miſtis quoq; alijs qualitatibus quædã ſiue dulcibus, ſiue acribus, ſiue amaris, nihilo ſecius refrigerãtia expertus ſum, qualia ſunt mala punica, mala, pruna, vuę, mora, ficus, ceraſia, ipſúmq; adeo acetum: ſed huic, vt ſupra poſitum eſt, permiſta eſt quædam acrimonia: fructibus autem ijs quos ὀπώρας Græci vocant, dulcedines quædam & acerbitates: quibuſdam vero etiam amaritates quædam obſcuræ ac leues. Tum item quæ adſtringunt pariter, atq; acida ſunt, ea omnia quoq; manifeſto refrigerare experiẽtia cognoui. Sola vero dulcia omnia pro dulcedinis modo protinus etiam calorem continent. Quocirca eorum quæ admodũ dulcia ſunt, nullũ

omnino eſt frigidum. Fuerit tamen & aliquid modice dulce, frigidum, ſcilicet quando plurima corporis ipſius ſubſtantia aquea extiterit, ſed non adeo tamē frigida, vt id quod valde acerbum eſt, aut acidum, ſed ſicut alicubi retro diximus de illis quæ tepidum calorem poſſident. Porrò amara omnia calida ſunt, vt bilis, nitrum, vina valde vetuſta, ac numeroſa ſeminum copia. Nam & ſemen rutæ, potiſſimum ſylueſtris, & tordyli & ſpondyli, melanthijque & lupini: magíſq; agreſtes, orobi, & inter hos potius agreſtes, quíque à ſecure pelecinus nuncupatus eſt, reperitur autem in tritico, amygdalæ quædam, quę ob id ípſum amaræ vocitantur, & cucumerum quædam ſemina, & ſemen mali medici, & ad hæc infinita alia amara apparent guſtantibus.

Quòd per acerbi ſaporis exolutionem naſcatur & auſterus ſapor, & acidus, & dulcis, ac pinguis. Soluitur autem acerbus ſapor, cum frigidus ſit & terrenus, aut excalfactione, aut humectatione, aut ſimul vtraque. Cap. VIII.

SEd infra copioſius de amaris agemus. Nunc rurſum reſumpto de adſtringentibus atque acidis ſermone, conueniētem ei finem imponamus. Ergo auſterum quòd ſit acerbum exolutum, ſenſum ad memoriam reuocare oportet. At quæ ſit eius generatio, nunc dicam. Quādoquidē corpus acerbum terreum eſt ac frigidum, tripliciter neceſſario exoluitur: aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrunque ſimul perpetiens. Itaque ſi caleſcat duntaxat, nec ſit humidius nec mollius, ſed durū manens, ſolam acquiret dulcedinem, velut robuſteæ glandes, ac potiſſimum quæ vocantur caſtaneæ. Sin tantum humeſcat, ſi quidem id craſſarum ſit partium & aquea humiditas, auſterū euadet: cuiuſq; enim ſaporis vires aquea retundit ac hebetat humiditas: Si vero tenuiū partiū ſit & aërea, aceſcet: oſtēſum nanq; eſt, frigidum ſubtile acidā efficere qualitatem. At ſi pariter & humeſcat & calefiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea vero trāſibit in pinguedinem. Perſpicuum ergo hinc iam euaſit, quo pacto fructus principio acerbi cum ſint, proceſſu temporis quidam planè dulceſcant, quidam aceſcāt, nonnulli fiant auſteri, aliqui etiam acerbi permaneāt, tum quidam etiam pingues reddantur. Et ſanè ſecundum propoſitarum qualitatum miſturas variam ſortiuntur mutationem. Acerbus ad extremum perſeuerat fructus ilicis, arbuti, fagi, corni: ſiquidem frigidus ſiccúſq;, qualis erat ab initio, permanet, tantummodo mole increſcens, nulla præterea magna accedente alteratione. Nam & arbores ipſæ tum dēſiſſimæ ſunt, tum ſicciſſimæ, ac frigidiſſimæ. Acerbus ſimul & dulcis myrti fructus eſt, & piri agreſtis, ac roboris. Magis tamen dulcis quàm acerbus fructus caſtaneæ quē nominant. Tantum * acerbus vitis amineæ tum fructus, tum vinum, ac quotquot his ſimilia ſunt. Auſterus vnáq; dulcis fructus palmæ, & inter vina ſurrentinum, ſabinum, albates, vt vocant, & quæ eius ſunt generis. Solummodo dulce theræum, & ſcybeliticum, & ſyręum, & alia quæcunque cum iſtis conueniunt. Pinguis exacte tum fructus, tum ſuccus oleæ, tum etiam alij omnes ex quibus oleum cōficitur, ſicut rhicini, raphanidis, & ipſa ſeſama, nucéſq;, & amygdala. Nam id genus omnia vetuſtate prorſum efficiuntur pinguia, quippe in quibus aquea quidem excrementitiáq; humiditas digeritur, propria vero à calore natiuo elaboratur atque exacte concoquitur.

* *auſterus*

Quòd amara ab immodico naſcantur calore, & immodice ſint calida: dulcia vero omnia calida ſint miti caliditate, quæq; non ſupra modũ noſtram exuperet caliditatem. Cap. IX.

QVicunq; ergo fructus oleoſi ſunt ſolũmodo, edẽdo ij ſunt & dulces: quibus vero alteraſcentibus amaror aduenit, ij edi nõ poſſunt. Quippe amarum omne edi nequit: taléq; efficitur à caloris exceſſu, ſicuti poſtea docebimus. Verum dulce omne calidum eſt, nec immodice calorẽ noſtrum exuperat: immò ſicut aqua calida, cuius cõtactus voluptati eſt, maxime vbi frixerimus, hactenus videlicet nos excalfaciens, dum concretas frigore in nobis particulas fundat, nõ tamen ſoluat aut ſecet diſtrahátve continuum, ea, inquam, vt ſumma afficit voluptate, ac vtiliſſima eſt: ſic omne eduliũ dulce, calidum ſanè omnino eſt, ſed nõ tantũ calore excedit, vt is lædat, ac moleſtus ſit, ſed inter limites ſe cõtinet fundentis, leuigantis, ac mollientis. Rurſum mihi hic memoria repete quæ ſæpe ante poſui, quædã eſſe quæ vna, quædã quæ duabus in ſeſe qualitatibus & agunt & patiuntur, quædam vero etiã totis ſubſtantijs ſuis: quorũ in numero & medicamenta non pauca poſui, & nutrimenta vniuerſa. Horũ duplex eſſe genus apparet, prout ſignificauit & Theophraſtus. Nam *quædã ſunt pinguia, velut pinguedo: quædã dulcia magis minúſve, velut fructus omnes quibus veſcimur, & carnes animalium*, tũ herbæ item multę, ac radices, floréſq;, & germina. Nã tametſi ſunt inter ea quędã acerba, ſicut pira ſylueſtria & corna, omnino tamen dulcedine participant, niſi ſumme ſint acerba, velut galla, rhus: verũ ob hæc iã pro medicamentis ijs magis quàm pro cibis vtimur. Apparent enim quæ citta laborãt mulieres, quíq; * ſanati ſunt, & quibus exolutus eſt ſtomachus, eá appetere deguſtare: alioqui ſi eſuriant, contrà reſpuere potius tum acerba, tum acida: expetunt autem ac ſũmunt quæ dulcia ſunt & pinguia, híſq; expleri deſiderant. * *impleti*

Quòd pinguia, atq; adeo quæcunq; nutriunt, ex dulcium ſunt genere. Cap. X.

SAnè vero fortaſſis & pingue ipſum dulce eſt, & quicquid nutrit, ex genere eſt dulciũ. Euenit autem id illis nõ abs re, ſed ſecundũ ipſam quantum fieri poteſt nutrimenti ſubſtantiã: quippe nutritio eſt euacuati repletio. Atqui quod euacuatũ eſt, familiare erat: quãobrem & quod nutrit, familiare ſit neceſſe eſt. Porrò ſi familiare & iucundũ amicúmq; fuerit, protinus etiã vt ad id quod nutritur, modice calidũ. Sed in hoc nõ parua eſt maioris minoríſq; ratio: quando nimirũ nec ad cibos accedimus planè ſecundũ naturam affecti. Solũ enim corpus eorum qui cibũ deſiderant, inanitum ſit oportet, ſi exacti futuri ſint familiaris ipſorum qualitatis cognitores. Nam ſi præter id calidiores quàm cõueniat aut frigidiores euaſerint, ſeu toto corpore, ſeu pertinentibus ad linguã ac ventrem locis, nõ ſolũ quæ nutriant, verũ etiã quæ refrigerent aut excalfaciãt, poſtulabũt. Proinde ſanè cibi quoq; illis aliàs alij vidẽtur iucundiores. Nã cum duplex ſit genere iucundũ: alterum, quod impleat id quod euacuatum eſt, cuiuſmodi eſt nutrimentum: alterũ quod medeatur ei quod alteratũ eſt, id quod iam medicamentum eſt: euenit vtiq; cibis, vbi non modo vacuatis exhibentur corporibus, ſed etiã qualitate aliqua mutatis, vt duobus nominibus delectent, vt cibi ſcilicet, & vt medicinæ. Sed vt medicamenta quidẽ, refrigerando quædã, & excalfaciendo, & exiccando, & humectãdo ex ratione iuuabũt & proderũt: Vt nutrimẽta vero, ſola ea quæ

cognata sunt, & familiaria totis nutriendorũ substãtijs. Protinus vero istis adest, vt conuenienter scilicet sint, ad ea quæ nutriũtur, calida. Quãobrem nec eduliorũ, nec medicamẽtorũ vna est animãtibus omnibus species. Siquidẽ pro sua vnaqueq; familiari substantia simul & affectione tũ delectantur, tũ iuuãtur ab vtrisq;. Sed si hęc sic habẽt, id quod in cibis minus erit dulce, minus quoq; erit calidũ: quod dulcius, tanto nimirũ erit calidius, quanto videlicet dulcius. Sin ad immodicum recidat calorem, nec eiusmodi dulce erit, sed iam amarũ apparebit, velut mel vetustũ atq; decoctum, itidémq; aliorum dulcium vnumquodque.

Quòd amara dulciáq; partim adscititio calore fiant, partim proprio & ingenito. Cap. XI.

ETenim vt à moderato calore bifariã cuiq; corpori dulcedo ꝓuenit: partim enim sũt ꝓprio & insito calore dulcia, partim vero adscititio: ad eũdẽ modũ amara. Alia enim sunt quæ suapte natura excalfiunt per eas quę tẽporis spatio eueniũt mutationes: alijs autẽ id accidit ab acquisititio calore accẽsis. At de amaris post dicetur. Cæterum dulcia calore proxime accedũt ad ea quibus apparent dulcia: fiunt autem talia (vt ante dictũ est) bifariã. Quædam proprio calore, vt mel: quædã adscititio, vt sunt omnia quæ ab igne præparãtur, ac proinde dum calida sunt, suauiora ijs quibus nutritione est opus, apparẽt. Porrò mustũ nõ suo modò, sed & acquisititio calore dulce esse videtur. Multum etiã ceu ardoris (Græci ἐμπύρευμα vocant) vt Aristoteles & Theophrastus cẽsuere, ex solari calore tum acinis, tũ alijs inest fructibus: à quo id quod illis aqueũ, ac velut etiamnum semicoctum reliquum est, ad concoctionẽ ducitur conficitúrq;: ac trãsmutanti simile redditur. Nam ex quibuscunq; pomis si succum exprimas, eum protinus nõ secus atq; mustũ feruere deprehendes: tanto tamẽ feruoris discrimine, quanta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. Sed vbi iam quod aquosum ac semicoctum erat, transmutatum fuerit, atq; confectum, & is qui feruorẽ cõcitabat calor euanuerit, iam tum deniq; quæ propriæ sunt succorũ proprietates, synceræ conspiciuntur. Itaq; tunc quæ propria vinorũ natura sit agnoscimus. Qua in re animũ diligenter aduerte, vt austera sensim austeritatẽ deponant. Semper enim quæ inueterantur, acredinem quandam & dulcedinem adsciscunt: quæ vero prius inerat illis adstrictio, eam tempore abijciunt. Est autem in quibusdã vinis, postquã efferbuerint, dulcedo quædam syncera, suauis & propria ipsius succi naturæ: nõ qualis ante erat, mista scilicet ex proprio, atq; eo qui circa semicoctũ aquosúmq; excrementum erat feruore. Igitur si confessum est, vina omnia vetustate fieri calidiora, austera vero primum quidem tempore dulcedinem quandam atq; acrimoniã deposita adstrictione acquirere, ac deinde increscente acrimonia sensim dulcedinem deponere, ac subinde rursum maiori tẽpore acria admodũ euadere, assiduéq; amarescere, ac deniq; vbi crassescere incipiunt, penitus fieri amara: sanè constat dulce austero esse calidius, ac dulci amarum. Atqui si verum est, dulcedinem à moderatione prouenire caloris, patet *adstrictionem à frigido vincente perfici.

*acerbitatẽ

Quòd & acidi succi ex frigore proueniant. Cap. XII.

POrrò quòd & aciditas frigoris vi eueniat, & antea ostendimus. Veruntamen, quandoquidem in præsenti disputatione de naturali vinorum quę tẽporis spatio fiat alteratione docuimus, nõnihil quoq; & de nõ naturali

dicamus.Itaq; vt vinum acerbum, tempore dulcius primũ, mox acrius amariúſq; efficitur,deniq; planè etiam amarum redditur:ad eundẽ modũ quod velut rigorẽ perpeſſum eſt,acidius protinus redditur,ac ſi prorſum refrigeretur,penitus aceſcit. Itémq; quod in fructuum collectione,vindemiáq; per aſſiduã pluuiam aliena humiditate impletum fuerit,quódque alio quouis modo humiditatem accepit,leuì occaſione ea omnia prõpte aceſcunt:cõtra euenit ijs quę igni admouẽtur.Nam & protinus ſtatim, & temporis progreſſu poſtea ſemper dulciora euadunt. Quòd ſi multo etiam tempore durauerint, & ipſa nihilominus quàm cætera amareſcunt, videtúrq; id ſibi quodammodo ſecundum naturalem conſentaneum eſſe rationẽ. Nam ſi omphax acida eſt, vua vero dulcis, ac fructibus omnibus maturatio à ſolari prouenit calore, planum eſt, imperfectius & frigidius eſſe quod acidum,perfectius vero & calidius quod dulce fuerit. Cum ergo vinum perfrictione rurſum aceſcat,manifeſtum eſt,in eum illud humorem conuerti, ex quo prouenerat. Diuerſis tamen hactenus viribus omphacis acetíq; ſuccus conſtant. quòd aceto accedat ex putrido calore acrimonia quædam.Proinde Ariſtoteles recte dixit acetũ proprio quidem vini calore eſſe frigidum,adſcititio calidum. At omphacis ſuccus calorem non habet, ac proinde neque acrimoniam. Accedit vero & in ſubſtantiæ tenuitate diuerſitas. Siquidem *omphacis ſucco acetum tenuius eſt, cui rei & ſenſus adſtipulatur.Excellit enim quæ ab* aceto infligitur frigiditas,eam quæ ab omphacis ſucco,vehementia & miſtione:imbecillior enim eſt quę ab omphace fit refrigeratio:cum etiam alienæ in ſe caliditatis ne minimum quidem contineat. At quæ ab aceto proficiſcitur, tanto eſt validior, quanto & tenuior: ineſt vero illi & acrimonia quædam excalfaciens quæ tamen ſatis non ſit ad ſuperandam ab aciditate prouenientem frigiditatem: verum quæ tranſitus modo celeritatem promoueat.Nam quanto calidum frigido facilius penetrat,tanto acris ſuccus aptior eſt, qui ſenſibilium corporum meatus *tranſeat,*quàm *acidus.*Itaque *ille* velut præcedens viam ſternit:hic vero *haud ita tarde* inſequitur: quo tempore ſenſus perficitur miſtus,& qui ægre exponi queat,vtpote qui nec planè frigidũ eſſe acetum denunciet: quippe cum in eo ignea quædam percipiatur acrimonia: nec planè calidum.Nam perpetuò quæ ex præcedente fit acrimonia calfactionem frigus ab inſequente aciditate occupans,obſcurat,protinúſq; extinguit:quo fit vt maior multo ex frigore percipiatur ſenſus,quàm ex calore.Porrò ſi plurimo *melli* aceti paulum admiſceas, ſtatim & calorem & frigus manifeſte percipies. Nam ſi paulum mellis aceto multo permiſceas, magis frigidum,quod fuerit miſtum, quàm calidum videbitur.Sin multo *melli* pauxillum miſceas aceti, plus calfacere quàm refrigerare conſpicietur: & ſi pari mole vtraque miſcueris, acetum tamen etiam viribus ſuperare comperies.Quòd ſi,vt eſt dictum,plus ſit multo mellis quàm aceti,æqualia rurſum frigus ac calorem in ea miſtura conſpicies.Multis enim numeris acetum plus ab ijs quæ moderate ſunt calida,ad frigiditatẽ receſſit, quàm mel ad caliditatem.Proinde & ſupra demonſtrauimus,fieri non poſſe vt vehemens coeat cum dulcedine caliditas: vetúſq; illud verbum pulchre dictum eſt: « Vera inter ſeſe omnia conſentanea eſſe,ac conuenire. Etenim ad hypochondria ardentia præſtantior eſt ſuccus omphacis quàm aceti, quòd nec violentam , ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam mordaci admiſtam caliditati. Debent enim qui ſic laborant,ſine violẽtia mitigari,vt eſt dictum, nec foris vllã adſciſcere mordacẽ aut

caliditatem,aut acrimoniam.Atq; hæc quidē iam curandi attingunt methodum, quæ multis in locis huic tractationi cōmunis eſt.Quare ijs denuo relictis ad propoſitum reuertamur.Itaq; omphacis ſuccus non acidus modo eſt, ſed & acerbus. Nam,vt ſupra propoſitū eſt, omnes propè arborū fructus ortus ſui principio, teſtimonio etiam Theophraſti,guſtātibus acerbi ſunt:dein vbi humore implentur, accedit quidē aciditas,decedit vero acerbitas:haud tamē & quod accedit,& quod amittitur,par eſt in fructibus omnibus, neq; ſi ſpeciem,neq; ſi genus reſpicias.Etenim inter omphacas aliæ plus acerbitatis, aliæ aciditatis minus obtinent.Sunt & quæ pari portione ambas ſortitę ſint:omnes tamen ad refrigerandos ardores non abs re conueniunt: quippe cum non ſolum quod acidum eſt,frigidum ſit, ſed & quod acerbum,velut & ante à nobis dictum eſt.Recedit ſanè & hic rurſum oratio ad curandi methodum : quare & rurſum ad propoſitum illam reuocemus. Porrò propoſitum,vt reor,ab initio fuerat,de ſaporibus omnibus diſſerere: ac nunc quidem ferè de omnibus verba fecimus:interim tamen orationis affinitate & alia attingere coacti. Nec enim de acerbo modò,& auſtero,& acido iam diximus, ſed & perſæpe de dulci,& amaro,& acri:reliqua tamen,quò tota oratio perfecta euadat, adijcienda etiam ſunt.atque in adſtringentibus haud ita multum etiam reliquum eſt,quod non ex iam dictis clarum euadat.

Vnde arbitrati ſunt quidam à calore acidum prouenire ſaporem? Ex eo quòd vina nequaquam fortia,vere æſtatéque mutentur. Cap. XIII.

AT in acidis deeſſe fortaſſis etiamnū videatur,quod eximios quoſdā medicos fefellit.Nam eo quòd vina inualida,vere atq; æſtate alterētur atq; aceſcant,hyeme vero ſuas ſeruent qualitates,hinc adeo quibuſdam à calore aciditatem naſci viſum eſt.Quorū auget opinionē & quod vehementius motum eſt,& quod longius aduectum. Talia enim omnia cum infirma fuerint,celerrime aceſcunt.Quinetiā quidā qui de re ruſtica ſcripſere dolia in ædibus ad Aquilonem expoſitis defodienda cenſent:tanquā frigus ſcilicet qualitatem eorum ſeruet,mutet autem caliditas.Sanè vero & id ſæpenumero ipſa experientia cōprobatum conſtat. Aceſcunt enim vina quædā prōpte,vbi in Meridianis & ſoli expoſitis locis repoſita fuerint. Videórq; dictorum hinc iam orſus ſolutionem. Etenim quòd non omnia caliditate aceſcant, ſed quæ initio tantum frigidiora ſunt,nec id veteri alicui accidat,id nobis ad veritatem viam inueniet.

Qua de cauſa ab externo calore vinum natura frigidum infirmúmque corrumpitur? Quia ſcilicet res quælibet in propria natura proprio ſeruatur calore, corrumpitur vero ab extrinſeca immoderatione,atque extinguitur. Cap. XIIII.

QVippe cauſam ſermo ſcrutabitur,propter quam vinum natura frigidum atq; inualidū ab extrinſeco arguatur calore.Quanquam per verbum,arguatur, iam dictum,omnes prius dictæ ambiguitates diſſoluantur:perſimile enim quid vicinis accidit quę natura frigidiora aquoſioráq; ſunt,quale flammis exiguis & imbecillis:quippe ſi eas ad ſolem feruidū exponas, aut prorſus obſcurari.aut deniq; etiam extingui conſpicies. Sic quoq; ſi ardentem lucernam aut iuxta flammam vehementem magnámq; deponas, aut ad ſolem feruidum exponas , marceſcere vtique ac diſſipari protinus videbis. Quinetiam ſi validum

ventum facias infirmæ paruæque flammæ, citius eam extinxeris quàm inauxeris. Natura enim infirma, validũ neq; motum, neq; calorem ſuſtinet, verũ ab ijs diſſipatur potius quàm augetur & creſcit. Quanquam ex induſtria multis in locis vina & commouent & tranſportant, ſicuti ſanè & in ſolem efferunt, atq; excalfaciũt, vt etiam quædam inſuauia fiant, fumi contrahentia qualitatem. Apud nos ſanè in Aſia in tecta ędium ęſtate omne propè in lagœnas trãſfuſum imponunt, poſtea in edita cubicula, ſub quibus inferne multa flamma luceat, tranſportant. In ſumma autem ad Meridiem ſolémq; cellas obuertunt, in quibus & citius ea matureſcant, & potui idonea euadant. Nam quod multo tempore alijs, hoc ijs quæ ſic excalfacta ſunt, breuiſſimo aduenit. Porrò nihil mirum eſt, qui de colẽdis agris memoriæ prodiderunt, ob eam quam de ſua regione habebant experientiam, audacius atque inconſiderantius de vinis omnibus definiuiſſe. At Theophraſtus atq; Ariſtoteles experientiam etiam vlteriorem nacti, & in perſcrutandis naturæ rationibus exercitatiores, ac diligentius omnia diſtinguẽtes, cum multa huiuſmodi, tum vero de vino nos docuerunt, quòd ſimile illis atq; corporibus noſtris accidat. An nõ enim & ipſa quoq; prout aut robuſta ſunt, aut infirma, ab ijſdẽ tum iuuari, tum lædi cõſpicimus? Etenim vt exercitia valida, & ſol, calida, atq; robuſta corpora etiam validiora efficiunt: proſternunt autem & digerunt refrigerántq; quæ non ſunt eiuſcemodi: ſic vina natura calida motus velut ventilans, ſol excalfaciens, flammęque iuxta ardentes, celerius cõcoquunt. Quæ vero frigidiora ſunt & dilutiora, eorum arguunt omnia id genus imbecillitatẽ, celeriúſq; perpeti cogunt, quę alioqui poſt paſſura eſſent: quippe cum ita comparatum ſit, vt res quælibet in propria ſeruetur natura calore proprio, corrumpatur autem ab immoderatione extrinſeca, nempè caloris humidi aut frigoris abundantia. Atq; quod ab vtroq; efficitur, vnũ eſt, nõ tamen vnus generationis modus: quare non æque ab idiotis omnibus facilis cognitu eſt hæc corruptionis ratio. Etenim vbi quid rerum calidarum à frigore deuictum eſt, ne vulgo quidem ignotum eſt. At vbi à circunſiſtente foris calore validiore digeſtum ac diſſipatum eſt, eos ſanè qui circa naturam exercitati non ſunt latet, ignorantes caliditatem mediocrem omnibus eſſe vtilem, immoderatam vero non minus frigiditate noxiam.

Quòd in ſaporibus aciditas prouenit, calore ipſos quidem incipiente concoquere, non autem perfectam mutationem atq; alterationem afferre potente. Cap. XIIII.

CAeterum in genere hoc noſſe pulchrum eſt, quòd aciditas in ſaporibus naſci potiſſimum videtur, dum à calido quidem mutatur, vt tamen nõ ſuperet: id quod ex acidis ructibus vel maxime conijcias. Nam hi haud quaquam, vbi nulla prorſum facta in ventre eſt ciborũ alteratio, prouenire ſolẽt: quemadmodum nec vbi optime concocti, ſed tantũ vbi ſemicocti, vt ita dixerim, fuerint. Voco autem ſemicoctos qui à ventriculi calore alterationem perpeſſi, nõ etiam perfecte ab eo ſuperati fuerint. Sic lac, ptiſanæ ſuccus, & quęcunq; eius ſunt generis, tempore æſtiuo citius aceſcunt quàm hyeme, poſtulántque ædes frigidas, vt in ijs repoſita pluſculo tempore perdurent. Ex quibus omnibus patet, quòd à calore mutante quidem, non tamen prorſum vincente, aciditatis generetur qualitas: atque ob id pleriſque ineſt fructibus priuſquam maturuerint: Idque etiam ijs quæ ab initio de ſaporibus acidis diximus, conſentaneum videtur.

Etenim si simile quid illis vsuuenit quod Borealibus cõstitutionibus accidit, vt tenuis scilicet essentiæ sint, simúlque frigidi: nasci eos haud sine calore satis constat, sicut nec illum ipsum aërem. Proinde quoque quæ summe nos refrigerant ac interimunt, veluti cicuta, papaueris succus, hyoscyamus, mandragora, minime omnium acida sunt: quippe licet frigidi sint sapores acidi omnes, haud tamen eousque refrigerant, vt interficiant: non enim subtilis forent essentiæ, si extreme essent frigidi. Itaque non modo iam quòd frigidus sit sapor acidus, sed & quatenus, iam apparuit. Exploranda porrò eius natura est in oxylapatho & oxalide, quam etiã oxyda nuncupant: est autem hæc holus syluestre: in istis enim maxime mihi syncerus est visus ac simplex, nullius particeps acerbitatis, vt solẽt arborum fructus: perspicuò enim hi cum acerbitate quadam admistam habẽt aciditatem, sicut cum acrimonia acetum. Itaque quod proprie in saporibus appellatur acidũ, à sola lingua percipi potest, sicut & acre: cæterum quod vtriq; commune est, nempè mordacitas, etiam à tactu sentitur: vtraque vero lingua agnoscere nata est: nam quæ cõmunia sunt, sicut & reliqua corpora sensilia: quæ vero propria, tanquam gustus organũ percipit: ídq; mihi videtur illi eximiũ ac peculiare esse iuxta totarũ substãtiarum tum proprietatem, tum vt ita dicam, alienitatem. Dictum autem demonstratúmq; sæpenumero est, nec secius aliàs quoq; repetam, quid sit secũdum totas substantias agere, aut pati: immò vero & hactenus eius nunc meminero, quod in rem præsentem satis sit, hinc sumpto initio. Ex quatuor elementis, particulatim corporibus omnibus constant generationes impares mistura, ac diuersę. Siquidem quædam ignis aliorúmve elementorum in se plus continent, quædam aquæ: sicut alia, si fors ita tulit, terræ, nonnulla aëris. Ex eiusmodi itaque imparitate proprietates corporum particularium sunt perfectæ: ex elementis quidem, plantarum: ex his autem, animalium, sicut in libris De elementis, demõstratum est. Porrò transeunt quædam quidem protinus in sese mutuo, nonnulla vero mediantibus alijs: velut terra in triticum, hordeum, & alia id genus: rursum horum vnumquodque in carnem humanam: cum tamen ipsa terra caro vt fiat sit impossibile, eam videlicet quæ in medio est mutationem transiliendo. Attamen eorum quæ in sese mutuò transeunt, quædam promptam celerémque, quædam diuturnam alterationẽ obtinent: at quæ similitudinibus propinqua sunt, celerẽ: quæ vero remotiora, tardiorẽ. Oportebat itaq;, meo quidem iudicio, innasci animãtibus organum, quod substantiarũ similitudines ac dissimilitudines discernẽdi potestate polleret: quod agnoscens rerum naturas, familiaria quidẽ eligeret, aliena vero refugeret. Eiusmodi ergo lingua est, quæ exuberanti sensu non calida modo frigidáque, humida atq; sicca, sed etiam quæ familiaria, quæque nõ familiaria sunt agnoscit: in hanc enim duntaxat particulam complures inseruntur nerui: cum aliæ omnes aut vnius tantum, aut duorum sint participes, nec ita magnorum tamen. Porrò cũ quædam naturæ nostræ magis sint familiaria, quædam minus: ac partim in hac coniugatione, partim in illa: necessariò plures gustus qualitates exiterunt. Cæterum omnium quæ nutriunt, communis dulcedo est. Nam quicquid nutrit, aut plus, aut minus est dulce. His vero quæ non nutriunt, commune est id quod per negationem aut priuationem sic dicitur, velut non dulce, & indulce. Particulares autem differentiæ complures merito euaserunt: quia id quod cuiq; rerum familiare est, vnum est: nempe quia & natura eius familiaris, vna: aliena

vero,plurima:partim plus,partim minus à ſubſtantia eius diſſidentia. Quæ itaque ſumme acida ſunt, acerba, aut amara, aut ſimpliciter aliam quamuis qualitatem præter dulcem ſortita ſunt, ea omnia nutrire nequeunt: ſicut quæ ſolum dulcia ſunt,omnia nutriunt: inter ea autem quæ miſta ſunt, quotquot dulcia ſimul & acerba ſunt, craſſioris ſunt eſſentiæ, & temperaturæ frigidæ: velut paulo ante oſtendimus. Quotquot vero acida ſimul ac dulcia, tenuiora quidem ſunt, quàm acerba: ſed & ipſa tamen refrigerant. Quinetiam amara quidem calida ſunt, ſed acria his etiam calidiora. Nutriunt ergo hæc omnia, ſi iunctam habeant dulcedinem.Cæterum per ſe dictorum nullum,vt nutriat,ſatis eſt. Porrò duplici ratione miſta eſſe aſſolent,nempe vt diſſimilaria ſint, & diuerſas habeant qualitates in diuerſis partibus:aut ſimplicia & ſimilaria, ſed quæ in mutua eorum quæ multum diſſident, alteratione conſiſtant: neque enim mel extemplo fit amarum, ſed aut multa coctione aut vetuſtate amaritudinẽ induit:nec id tamen illi niſi pedetẽtim accidit:neque quotquot ex fructibus dulces ex amaris euadunt, ſicut quidam cucumeres & melopepones, & ipſi repente ſemélque ab initio qualitatem abijciunt. Nam ijs quæ à natura mutantur, ſenſim fiunt mutationes: potiſſimũ vbi in multum diſſidentes, aut planè contrarias qualitates alteratio ſiue tranſitus perficitur. *Sicut ergo quod eſt ſumme dulce,aptum eſui eſt: quod vero ſolũ ac ſyncere amarum,eſui ineptum*: ſic quæ in medio ſunt eorum, nutriunt quidem etiam,verum minus quàm dulce. Eadẽ ratio eſt in alijs qualitatibus. Nam nutrire præter dulcem nullæ omnino poſſunt. At elementa multo ſanè etiam minus nutriunt,nullámque guſtui qualitatem offerunt: proinde & terra, & aqua (ſunt enim ambo guſtui inſipida) minime nutrire idonea ſunt, ſicut nec aër, nec ignis. Itaque pro horum interim admiſtione, dulcium ſæpe qualitas exoluitur, aquea ferè eſſentia in pumilium (ἐπίγεια Græci vocant) fructibus ſuperante(nam triticum,hordeum, fabæ,cicer,& quæ eius ſunt generis, cum propter humiditatem principiò qualitatum propè expertia ſint, tẽporis ſucceſſu maturata ac ſiccata dulciora euadunt) terreſtri vero & ſicca in paleis, fœno, gramine, & harundinibus ſiccis,& lignis: quorum tamen quædam priuſquam aruerint, dulcia nobis ſunt, nutrimentúmq; interdum corpori exhibent,velut palmæ cerebrum (ſic enim nominant ſummam eius particulam) & gramen, & molles maluarum radices, maxime quæ in Aegypto proueniunt: ad hæc plerarúmque arborum germina. Siquidem quod nutrit, à ſimilitudine quæ illi eſt ad id quod nutritur,dulce apparet: à diſſimilitudine vero,non dulce.Porrò multæ cum ſint diſſimilitudines,multas proinde neceſſe eſt qualitates eſſe non dulces: quas verbis quidem efferri eſt impoſſibile:attamen memoriam earum mouere ſuggereréque quodammodo licet, cum omnes homines certiſſime norint, alium fieri in lingua ſenſum atq; affectum ab acerbis,alium ab acidis,& alium à ſalſis,aliúmque ab amaris.

Qua de cauſa quæ igni admouentur, alia ſuauiora,alia inſuauiora efficiantur. Et *qua de cauſa edulia quædã cum per ſeſe edi non poſſint, ſuauitatem tamen ijs præbeant quæ per ipſa præparantur.* Cap. XVI.

Itaque quemadmodum edulia quæcũque nutriendorum naturæ ſimillima ſunt, ea & dulcedinem ſummam præ ſe ferunt, nec vllam præparationem poſtulant, ſic quæ temperaturam nacta ſunt remotiorem,alia

condimentis,alia coctione, alia vtroque indigent. Nec verò mirum eſt,cum condimentorum nullum edendo ſit, ſuauitatem tamen ijs augere quæ per ipſa præparantur : quippe cum fieri poſſit, vt immoderatis duobus coeuntibus, id quod ex ambobus miſtum ſit, cōmoderatū euadat, ac proinde quoque dulce appareat: cum immoderata minime ſint talia : poſtea vero quàm & per elixationem & per aſſationem,& omnino per calidum quiddam præparatio fiat ciborum,nihil etiam abſurdum eſt aut ambiguum , quæ prius non erant ſuauia, tunc fieri ſuauiſſima. Apparet enim calidi natura quibus admota fuerit, ea celeriter alterare, atque in aliam ſpeciem mutare. Quocirca nec id quoque dubium eſt, quædam ſuauiora, quædam vero inſuauiora effici igni applicata:tum quædā tempore minimo, quædam, plurimo coqui debere. Etenim quæ nutriendorum corporum temperaturis ſimillima ſunt, ea vel citra coctionem aut præparationem iam dulcia apparent. Quæ vero diſſimilia ſunt, omnia inſuauia ſunt antequā præparentur. Porrò quæ nimiſquam calida ſunt,frigido corrigi debent: quæ vero multum frigida,calidorum miſtura ciborum, & igni, ad eundem modum humiditate, quæ terrea ſunt & ſicca:ſiccitate, quæ plus quàm conueniat aquea ſunt & humida. Siccitates ergo, humidorum admiſtio : humiditates vero, ſiccorum miſtura igniſque emendant. Maximam rei dictæ fidem affert quæ in ore fit mutatio. Nam qui pluſculum ſuſtinuerunt ieiunium,ijs ſaliua ſalſa redditur:qui vero plurimum,non ſalſa modò,ſed & amara. Sic etiam corpus vniuerſum, bilioſum habitum contrahit,ac ſi perinde vt lingua ſenſu polleret, ſalſedinem quoque quæ in ipſo eſt,atque amaritudinem perfacilè,reor,perciperet, ad hæc etiam ipſam dulcedinem quæ ſemper naturali ineſt ſanguini. At nunc vbi vaſe quopiam aut rupto, aut aperto affatim calidus ſanguis in linguam effunditur, dulciſſimus apparet: vtique ſi ſecundū naturam habuerit.Nam morbidus,amarus aut ſalſus eſt, aliámve eius generis qualitatem præ ſe fert.At qui in toto eſt corpore, nos fugit,nō aliter quàm aut bilis, aut pituita.Quanquam & bilis quidem flaua vel minima quapiam parte linguam contingens,perpetuò amara appareat:atra vero acida.Porrò vbi pituita linguam attingit,partim quidem dulcis,partim acida, partim ſalſa ſæpe eſt manifeſtò viſa, cum & ipſa in toto animali incognita ſit.

Qua de cauſa mel à caliditate validiorem amaritudinem contrahit, lac vero frequenter etiam dulcius efficitur, cum tamen vtraq; guſtui ſint dulcia? An quia mel cum ſumme ſit dulce, nec quicquam addi poſſit ad dulcedinem,in conſequentē recidit qualitatem:lac vero minus dulce cum ſit,quod reliquum eſt à calore accipit? Cap. XVII.

NIhil mirum igitur neque cur rerum omnium dulciſſimum mel, ſuccum generet amariſſimum,neq; cur id maxime ætate florentibus,& calidis natura,& febrientibus, accidat. Nam vt foris, cum pluſculum igni admouetur,amarum efficitur: ad eundem modū & in animantium corporibus,vbi ſyncerum validúmq; nactum calorem fuerit,bilioſum ſuccum procreat. At in temperaturis frigidioribus, ſiue propter ætatem, ſiue propter naturam corporis, ſiue etiam ob morbum facilè in bonum & moderatū ſanguinem conuertitur: quippe cū neque nimium in ijs corporibus aut excalfiat,aut alteretur, verū ei quod modice coctum fuerit,ſimile quiddam perpetiatur,planè illis adſimilatur,prorſúmq; ſeruat dulcedinem. Et quid obſecro miri,ſi à valentiore animantis calore,aut lon-

giorē coctione veterem mel dulcedinē exuat? tum etiam citra hæc per suum ipsius calorem spacio temporis amarū euadat? Nam in mutationis duntaxat celeritate, haudquaquā quòd aliam perpetiatur passionē ab alia causa, differentia consistit: quippe & passio est eadem, & causa quæ mutat. Passio quidem amaritudo: causa vero caliditas immodica. Porrò immodicum, quod ad alterationē ducit, duplex est: aut enim in admoti consistit robore, aut in tēporis diuturnitate: alterum ex nobis & igni, alterum ex seipso mel accipit. Et merito sanè tēpore maiore id fit ex ipso: siquidem quod mutat, imbecillius est. Ergo quod à minore longiori fit tēpore, quid mirum est à maiore in breuiori perfici? Cæterum lac etsi gustu sit dulce, tamen ex sese nunquā amarum efficitur, Vincitur enim in eo à frigore magis caliditas, quàm ipsa vincat: proinde etiam repositū acescit. Ex tribus enim substantijs qualitate dissidentibus (velut supra quoq; dictum est) constat. Prima quidem crassa, ex qua caseus conficitur: altera pingui, ex qua butyrū: & tertia aquea, quod serum nuncupamus. Verū ex hisce pinguis quidē vel maxime temperata est, crassa vero paulum ab ea declinat, at excrementū illud serosum, & frigidum & humidū est. Quare lac vniuersum à modicę caliditatis corpore longo interuallo relinquitur: quapropter ex se acescit potius quàm amarescit. Ac si gustari posset, vbi in ventre & per venas concoctum est, *ipso etiā melle dulcius* inueniretur. Nā quod *foris & ex sese mel obtinet, id dum* coquitur, *lac accipit. Et cū admodum ingens* in animante calor extiterit, tantā acquirit lac dulcedinem, quantā mel deperdit. Rectáq; id ratione euenit: etenim quod summe dulce est, ac proinde etiā nihil apponi ad eius dulcedinem possit, id vt in consequentē verti pergat qualitatem necesse est. At cui quid deest, id per concoctionē acquirit. Proinde sanè lac vbi cruditatem in ventre perpetitur, duplicē suscipit alterationē. In frigidiore nanq; ventre acescit: in calidiore nidorosum amarúmq; efficitur. Non tamen mel coquendo vnquā aciditatē admittit: quippe cū calidius sit, quàm vt vbi nō superetur acescat. Etenim vtraq; linguā mordicant, tum quod acidū est, tum quod amarū, non tamen id tanquā propria linguæ sensibilia possident. Quippe si in aliam quāuis carnem cute spoliatā ipsa inieceris, & illā sanè etiam modebunt. Ex quo constat, mordacitatem à tactu proprie, nō à gustu sentiri. Quin & quæ acria appellantur, velut pyrethrum, allium, cæpa, non linguā modo mordicant, sed & omnē reliquam nostram carnē: cōmunísq; est mordicatio tribus istis saporibus, acido, amaro, acri: Verum acido quidem, vt frigido simul & subtili (nam & id sæpe monstratum est) amaro vero & acri, vt calidis.

Quòd sapores acres omnium sunt calidissimi. Cap. XVIII.

QVòd itaque sapor amarus calidus sit, modo ostendimus. At de acri vocato principiò, ne demonstratione quidem est opus: præuertit enim sensus euidentia, rationis fidem, quare nec quisquā de ipso addubitauit: imò & Plato de eo tanquā omnium calidissimo pronunciat, tum Aristoteles quoque, & Theophrastus. Atq; adeo nec veterū, nec recentiorū quisquā est qui secus sentiat, quippe cū excalfactio ex essentiæ eius sit ratione. Itaq; si vel ex plebe quempiam roges, quid vocet edulium acre, dixerit sanè, puto, quod fortiter dum gustatur excalfacit, velut piper, pyrethrum, nasturcium, allium, cæpa, & id genus omnia: videtúrq; id adeo saporum genus, cū appellatione careret propria, cōmuni per

excellentiam vſum. Nam cũ & ſapor amarus, & ſapor acidus, ambo etiã acres ſint: in quocunq; tamen corpore vehementem cõperimus acrimoniam, tametſi neque amarũ ſit, neq; acidum, acre appellare conſueuimus: quanquã multa in ſpecie ſint corpora eiuſmodi: alia enim edi poſſunt, alia eſui ſunt inepta. Ea igitur quæ idonea ſunt eſui, dulcem quandã ſaltem obſcurã admiſtam habeant qualitatẽ neceſſe eſt: proinde multis ipſorum pro opſonio vtimur, multis vero vt condimentis tantum: at vt cibo, ipſorum omnino nullo, ídq; ob virium vehementiã. Porrò eorũ quæ nõ edũtur, alia mortifera ſunt, alia ſimpliciter medicamenta: omnia ſaltẽ cuti noſtræ impoſita vlcus celeriter moliuntur. Quin & horũ quoq; nonnulla qualitatem quandã amaram prẹferunt, quemadmodũ eſculentorũ quædam dulcem: non tamen vocantur amara: quandoquidẽ hæc in eis leuis eſt & infirma, valida autem vis acrimoniẹ. Sunt & quæ ne guſtare quidẽ audeas, cuiuſmodi eſt thapſia, cantharides, & ea quæ eroſione aut putrefactione interimunt. Sed & horum guſtum eſſe acrem ex ijs conijcere licet quæ in toto agunt corpore. Multa vero etiã ipſo ſtatim odore aliena ſunt, planéq; pugnantiam cũ homine indicant, velut & hæc ipſa quẹ nunc dicta ſunt, & cicutæ, papaueris, mandragoræ, & hyoſcyami ſuccus. Quin & nuper quoq; herbæ ſuccum conſpeximus, quẽ Centurio quidã ex barbarica circa Aegyptum regione cõportauerat, odore adeo graui, adeóque inamœno, vt ne guſtare quidem auderem, ſed letalem eſſe conijcerem: vtebatur autẽ ad vrgentes articulorũ dolores: atq; ipſis etiam laborantibus refrigerandi pollere facultate eſt viſa. Eſt autẽ colore ſubflauo, odore tam graui, quàm cicuta: niſi quòd leuẽ quandam inſtar aromatum odoris adferat gratiã. Nomen herbæ ex qua ſuccus hic exprimitur, lycoperſium eſſe dicebat. Verum de facultatibus deleterijs alibi tractabitur. Scire autẽ oportet, acres ſapores omnes (nam de iſtis agebatur) ſumme eſſe calidos, ac deinceps poſt illos eſſe amaros, deinde vero dulces. Cum vero in omnibus ampla ſit latitudo, is qui magis aut acris, aut amarus, aut dulcis eſt, magis quoque eſt calidus: qui vero minus, tantũ amittit caloris, quantũ abeſt ab exacta guſtus qualitate. Terminus autem ſeu finis ſaporis amari eſt abſtergere: acris vero, vrere: at dulcis, nutrire: vbi videlicet in ſua quiſq; natura abſolutus fuerit, hoc eſt, vbi quoad fieri poſſit, minime alienis permiſti ſint qualitatibus: velut amarus prorſum quidẽ eſt calidus: verũ qui nũc primũ ex dulcis mutatione natus eſt, & minus amarus eſt, & minus calidus. At qui diutiſſime ante mutatus eſt, ſumme amarus eſt, & proximè ad acrẽ pertingit, vt nõ abſtergat ſolũ ſed etiã exedat & mordicet: velut ariſtolochia quidẽ, iris, & panax, id modo poſſunt, nẽpe vlcera abſtergere, atq; expurgare. At vitis agreſtis, quæ Græcè ſtaphis agria dicitur, nihilo ab iſtis amaritudine vincitur, niſi vel ipſa quoq; vincat: eſt enim iã etiã acris, ídq; valde: tũ multum quoq; calida, vt non ſordem vlceribus auferat modo, ſed & ipſam quoq; carnẽ colliquare poſſit. Porrò quod in vlceribus nati ſunt præſtare amari ſapores, id ipſum in corpus aſſumpti efficere valent: abſtergunt enim, expurgántq;, & quæ in venis eſt craſſitiem incidunt: quamobrem menſes mouent, educendóq; ex pectore pulmonéq; puri auxiliantur. Et in ſumma, ſiue craſſa in eis pituita, ſiue pus, ſiue aliud quippiam contineatur eiuſmodi, expurgant: eáque ratione & comitiali morbo cõpetunt, quicunq; certe naturã non habent deleteriam ac venenoſam. Illi enim toto genere præter naturam ſunt. Sed & ijs qui ſanguinem ſpuunt, noxij ſunt: quippe cum iſti adſtringentia & viſcoſa, non incidentia diuidentiáque ex-

poſcant. Atque hæc quidem iam quadamtenus curandi attingunt methodum.

Quà differunt amarus acriſque ſapor? Quòd amarus præter quam quòd calidus ſit, etiam eſt ſiccus: at acris, vtiq; qui nō exactus eſt, vberē quandā humiditatē obtinet. Cap. XIX.

POſtea vero quàm de ſaporibus amaris definiuimus, diximúſque quòd incidendi vim habeant & extenuandi, tum abſtergendi, ac nimirum etiā calfaciendi, hactenus tamen, vt non vrant, rurſum ad acres orationem vertamus. Ac primū exacte ipſos calidos dicimus, deinde exedentes, vrentes, cruſtam molientes, ac deniq; etiam colliquantes, eóſq; omnes vel cuti impoſitos eſſe huiuſmodi. Sin intrò in corpus ſumantur, ſi quidem tota ſubſtantia animanti cuipiam ſumme aduerſentur, putrefacientes omnes eſſe, eiúſque generis animantium deleterios. Sin caloris duntaxat immoderatione, ſi craſſæ ſint eſſentiæ terréæq;, interiora exulcerandi pollere facultate: ſin tenuis, vrinā mouendi, ſudoréſque ciendi vim habere: in ſumma autem, incidendi, & digerendi per halitum. Ex quo genere quidā tum exſpuitionibus ex thorace, tum menſium motibus auxiliantur. Cæterum quando ſit, quo modo, & qua methodo vtendū, non eſt præſentis tractationis exponere: de omnibus ſiquidē eiuſmodi *in curandi* methodo diſſeretur: quare *de acrium ſaporum natura plura ſcribere ſuperſedebo: ſat enim fuerit diſtinctiones* adijcere exa*ctiores, quibus* ab amaris differunt. Nec enim ſola caliditate vehementi ab illis diuerſi eſſe conſueuerunt, ſed quòd amari omnes non modo calidā habeant facultatem, ſed & ſiccam, cineri (vti eos quis optime cōparet) adſimilem. Acres autem, quicunq; vtiq; amari non ſunt, multam interim humiditatem admiſtam habent, proindéq; corporū eiuſmodi nō pauca à nobis eſitantur. Porrò quòd non calidus modo, ſed & ſiccus eſt omnis ſapor amarus, in primis nos maximéq; diſcreta docet experientia, de qua ſæpenumero verba ſupra fecimus. *Ijs* vero qui præter experientiam per rationem etiā ſcrutantur, ſimiliter accidit. Admodum itaque excalfactis dulcibus, ſiue id ab igne, ſiue à calore ingenito, amarorū corporum conſtare generationē indicauimus: quæ protinus conſiſtentia quoque ſicciore apparent: tum vero quoniam abſumatur ſemper ac defluat ab eis humor in vaporē à calore ſolutus, neceſſe eſt reliquum terrenius ſicciúſque effici: quippe cū dulce præterquā quòd calidum ſit, ſiue plus, ſiue minus, neceſſario ſanè & humidum plus minúſve exiſtat. Si autē corporis noſtri naturæ maxime eſt ſimile, ipſa vero ſit temperate tum calida, tum humida, id quod ex dulci ſuperaſſato prouenit, perinde vt calx ciníſq; calidum ſiccúmq; neceſſario efficitur: proinde abſtergere quoque, cōminuere, ſecare craſſos viſcoſóſque humores, ſicut cinis & nitrum, eſt natū. Nec enim aërea eſt, neq; tenuis, neque aquea eorum conſiſtentia: ſed, vt paulo ante dictum eſt, terrena, exacte à calore elaborata, ac velut ſuperaſſata ipſorum eſſentia. In cōparatione ergo adſtringentium quidem, non parum ijs tenuiora ſunt medicamenta amara, vt ad acria vero, craſſiora: quamobrem neque facile craſſos viſcoſóſq; humores pertranſeunt, velut ea quæ ſunt tenuiore eſſentia, nec incidere perinde vt craſſiora nequeunt. In medio autē vtriuſque exceſſus ſint oportet quæ inciſura ſunt, nēpe vt neque prompte penetrent perinde vt flamma, neq; dum cunctantur tardántq;, diſſecare non poſſint. Verum de iſtis in ſequenti libro, qui ex ordine eſt quintus, tractabitur. Nunc autē tantum nouiſſe ſuffecerit, quòd qualitas omnis amara calidis ſimul ſiccíſque ſubſtātijs accidit, & præter hæc

tenuibus & terrenis. Inaudiendum eſt autẽ totũ quod dicitur,coniunctim, haudquaquam vtrunq; ſeparatim legendum. Nam ſic pugnare cum terreno videatur tenue. Verum non ſimpliciter tenue,ſed vt in terrena conſiſtentia tale eſſe amarũ aſſero,velut calx & cinis, & quicquid exacte peraſſatum fuerit, ciniſque redditũ: forte autẽ verius adſimiles fuligini, ac ipſius flammæ fauillæ: quippe quæ guſtantibus apparet amara. Ergo craſſum & terrenum eſt corpus, ferrum,ac lapis:fauilla autem & cinis tenue. Ignita itaq; ferrum lapíſque,calce cineréq; ſunt craſſiora, multóq; magis quàm fauilla: ad hæc quoq; & calidiora. Sed ferro lapidíq; ignito, ea quæ per eroſionem interimunt medicamenta, ſimilia ſunt : quæ à corporis nimirum calore huc perducuntur : velut chalcitis,myſi,ſori:ad hæc arſenicum,hydrargyros,lythargyros,& alia innumera : craſſarum enim ſunt partium id genus omnia,ac poteſtate calida, ac proinde tẽporis ſpatio accenſa per eam quæ eſt in animante mutationem, non aliter quàm lapis ferrúmq; ignitum ventrem tum exulcerant,tum exurunt, cũ ſcilicet in corpus diſtribui præ grauitate haud poſſint. Iſtis autẽ ſubtiliora ſunt,tametſi & ipſa terrenæ ſunt conſiſtentiæ,calx,cantharis, lepus marinus:quorum quædã vſq; ad iecoris pertingunt regionem,quædam vero vſque ad veſicam & pectus,in tanto interim itineris ſpatio igneam acquirentia naturam. Porrò *ariſtolochia & iris his etiã ſubtiliores ſunt : quippe quæ tum humidæ eſſentiæ*,tum aëriæ plus quàm illa *obtinent : quod hinc* conſtat,quòd neq; adeo ſint ſicca duráque, neq; adeo grauia , quapropter & deleterium effugere genus.Sanè vero & cantharis,parce interim ſumpta,quibúſq; oportet admiſta, præterquam quòd veſicam nihil offendat , etiam renes expurgat : imò & quæ efficaciora conficiuntur ad vrinas mouendas medicamenta, nonnihil habent cantharidis. Sed de hiſce aliàs habebitur ſermo.

Quòd ſapor amarus inſit corporibus temperamento ſiccis, & ſi planè amarus ſit, eſculentus non ſit. Cap. XX.

AT amarus ſapor quòd ſiccis temperie corporibus inſit,hinc colligere licet, quòd & minimè omnium amara putreſcant miniméq; vermes aliáque nonnulla animalcula , qualia in radicibus herbíſq; ac fructibus putreſcentibus prouenire ſolent , procreent. Maxime nanque videmus in humidis naſci corporibus vermes,ac putrilaginem. At quæ exacte amara ſunt (voco autẽ ita quæ nulla ſenſu notabili alia participant qualitate) omnibus propè animantibus,nedum hominibus,eſui inepta ſunt : quippe cum animal omne plus minúſq; ſit humidum:amara autem,ſicca:haud aliter quàm cinis & puluis. Itaq; neque cinerem,neque pulverem,neque fauillam,neque calcem animal vllum eſitat,neque eorum quæ planè amara ſunt quicquam. Abſinthium enim non ſolum amarum eſt,ſed & adſtringit: marina vero aqua ſalſa potius eſt quàm amara, plurimum in ſe habens aquæ potabilis : id quod & ab Ariſtotele olim ſatis eſt demonſtratum. At aqua quæ eſt in lacu Palæſtinæ in caua Syria , quem alij quidem mare vocant mortuum, alij ſtagnum bituminoſum, guſtantibus non ſalſa modò, ſed & amara eſt.Salem vero etiam habet ex ſeſe natum,perinde amarum: primóq; ſtatim aſpectu vnà cũ vniuerſo mari tum candidior, tum craſſior apparet, ſalſugini meræ ſimilis:in quam ſi ſalem inijcias, ne liquari quidem etiam poſſit:plurimũ enim eius in ſe habet: ac ſiquis in eam ſe mergat,continuò ſale tenuiſſimo velut conſperſus

vndique emergere conſpicitur. Quapropter etiam aqua illa quàm cætera marina grauior eſt, ídq; tanto pondere quanto fluuiali marina. Itaque ne ſi teipſum quidem dimittas, in profundum deferri poſſis : ita attollit eleuátque aqua:non ſanè quia natura leuis ſit, quod quidam veterum ſophiſtarum prodidit, ſed vt cenſuit Ariſtoteles, propter grauitatem inſtar luti quæ leuiora ſunt geſtans. Proinde ſi hominem ligatis manibus pedibúſque in ſtagni illius aquam conieceris,deorſum haud feretur:quin vero ſicut naues in mari onera plura quàm in fluuijs citra ſubmerſionẽ portare valent,eundem in modũ in ſtagno mortuo multo plura quàm in mari. Tanto enim eſt quæ in illo eſt aqua, marina grauior, quanto marina lacuſtri aut fluuiali. Ineſt enim ei ſalis ſubſtantia, quæ terrea grauíſque eſt. Ipſíque tibi marinam, ſi lubet,efficere licet, ſale in aqua fluuiali colliquato, cognoſceréq; quãto grauior reddatur aqua eiuſmodi quàm ſit dulcis. Quin & modum iam inuenerunt,moderatã ad ſaliendum conficiendi ſalſuginem, ſi ouum in ea videatur natare.Nam vbi etiamnum ſidit,ac nondum ſuper ſalſuginis ſuperficiem innatat, aquoſa magis eſt & dulcis:grauiter vero ſalſa eſt,vbi tanta eſt ſalis copia indita,vt amplius liquari qui poſtea adijcitur nequeat. Quam aquam ſi pendere non grauaberis, omnium aquarum comperies grauiſſimã. Itaque ego quandoq; inanem eſſe diuitis cuiuſdam ambitionem oſtendi,qui tantã in Italiam maris mortui aquã deuexit, quæ ciſternam implere poſſet. Nam id ipſum ego expedite præſtiti,ſale plurimo in aquã potabilem coniecto. Longe etiam grauiorem eiuſmodi effeceris aquam,ſi quamplurimum ſalis liquatum ſub Canis exortum,vbi potiſſimum æſtus iam fuerit valentiſſimus, torreri ſiueris, haud aliter quàm in ſtagno bituminoſo:ſic enim hæc aqua perinde vt illa grauis efficietur:ac ſi ligatum hominẽ, aut aliud animal,in ipſam conieceris,inſtar nauis ſuper aquam feretur. Quin vero & amarior protinus quoq; eiuſmodi erit aqua, ſi decoquere ipſam in igne lubeat. Nam quicquid ſalſum pluſculum excalfeceris, amarum tibi euadet. Sic & ipſius bituminoſi lacus aqua in caua calidáque regione contenta, dum ſole torretur,amara efficitur:proindéq; æſtate quàm hyeme amarior eſt. Ac ſiquid eius hauſtum in vaſe cauo regionéq; aprica (quemadmodum nos effecimus) æſtiuo tempore deponas,continuò amarior ſeſe reddita videbitur.Verum hæc omnia ijs quæ paulo ſuperius de amari generatione diximus,abunde ſubſcribunt. Cæterum cuius gratia oratio ad bituminoſum digreſſa eſt ſtagnum,id nondum omne expoſitum eſt:nullum enim in eo neq; animal,neque planta ineſſe conſpicitur:imò cum duo in eum fluuij confluant longe maximi, piſciúmque copia ſcatentes,maxime qui propè Ierichontem fluit,quem Iordanem nominant,nullus omnino piſcium fluuiorum oſtia excedit:ac ſi captos quis in lacum inijciat, celeriter mori conſpicit:adeo eſt omnibus tum hominibus,tum plantis inimicum quod exacte amarũ eſt,& quod ſqualidum pariter & ſiccum eſt, atq; natura velut fuliginem ab exaſſatione referens. Quanquam ne illius quidẽ ſtagni aqua exacte amara ſit: quippe cum nec ipſe ſal. Vocant autẽ id Sodomenum,à circumiacentibus ſtagnum montibus,quos Sodoma appellitant. multíq; ipſum accolæ ad omnia,ad quæ nos alio vtimur ſale, accommodant. Vis eius non modo plus quàm cuiuſuis alterius ſalis exiccatoria eſt, ſed & extenuare nata : quia ſcilicet plus quàm alius exaſſatus eſt. Omni enim ſali obſcura quædam adſtringendi vis ineſt, qua eas quæ condiuntur carnes conſtringit, denſátq; : potiſſimum vbi durus & minime fragilis extiterit.

Talis est exactissimus quidem fossilis ferè omnis: Minus autem illo marinus: tum qui multis in locis aquis leuiter salsis arescentibus prouenit: Tertium locum obtinet, abstergere magis quàm adstringere contraheréq; potens: Proximas his vires habet Sodomiticus, æque atq; marinus durus: cæterum ob admistam amaritudinem, facultatem valentius abstergentem ac digerentem quàm marinus possidet. Sic & nitrum ipsum, & ipsius spuma, & quod composita appellatione vocatur aphronitrum, cæteris magis extergere possunt, nempe quia minime adstringunt, & exacte sunt amara.

Quòd sapor salsus calidus sit & terrestris, eáque ratione quadantenus sapori amaro similis. Cap. XXI.

ETenim propinquus est sapor salsus amaro: quippe terreni ambo sunt, & calidi: non obscura tamen diuersitate dissident, quòd videlicet amarus à calore arido plus sit extenuatus & elaboratus. Sic in genere salis, qui durior est & densior, terrestriórq;, qualis ferè est vniuersus fossilis, minus calidus est, subtiliúmq; minus partium: qui vero rumpi facilis, laxúsq;, tenuior simul & calidior facultate est: qui autẽ inter ipsos subamarus est, mediã quodãmodo naturã inter salem durum & aphronitrum obtinet. Sanè & inter aphronitra, quædã sunt duræ crassæq; essentiæ, quæq; nec facile liquari in aqua queant. Verum de prauis non est in hoc loco nobis sermo, sed de ijs quę iuxta nominis rationem, essentiam habent spumosam, qualis vtique est ipsa nitri spuma. Est enim ea omnium modo dictorum tenuissima: velut & Asiæ petræ flos: multum enim & hic quoq; tenuis est, sed aphronitro minus calidus. Quare vtique carnium excrescentiam minore cruciatu colliquat: mordicat autem eas nitri spuma: mordicat vero & aphronitrum, nec secius quoq; & ipsum nitrum, tametsi illis sit minus calidum. Verum supra monuimus, essentiam crassam plus erodere, vbi nimirum calorem quendã nacta fuerit. Nulla enim eius pars sine cruciatu celeritérque transit, sicut eius quę subtilis est, verum retenta & immorans ac tardans, plusculóque tempore vni corporis nostri particulæ inhærens, haud immerito molesta redditur, instar pali carni infixi.

Quòd odorata omnia calida. Cap. XXII.

CAeterum vbi de saporibus omnibus, quæ conuenire visum est, exposuimus, reliquum fuerit de odoribus disserere: quippe cum huius sensibilium generis gratia, odoris sensum natura crearit. Sanè plerique similiter saporibus nos afficiunt. Siquidem acida omnia, & ante ista ipsum adeo acetum similiter odoratum gustúmq; mouet: tum acria quoque, velut allia, cæpæ, & ipsa non minus quàm gustum, odoratum quoque offendunt, mordicántq;. Sic in alijs singulatim similis propemodum est odoris sensus sensui gustus. Itaque quorundam corporum, etiam non gustantes, qualitatem cognoscimus, veluti fimi: proinde omnino ne gustare quidem aggredimur: quia scilicet admodum fides habeatur odoratui. Quinetiam si qua boni odoris edulia putrilagine corrupta, odore nos suo offendunt, protinus ea abijcimus haud gustare dignati: feréq; in omnibus mutuo consentiunt odoratus & gustus: attamen in, odore, suauissimis, velut rosæ, plurimum differunt dissidéntque: tantum enim abest vt gustantibus suaues

ita neq; in ſimplicibus, cũ & ipſa ſenſu quidem omni atq; cognitione ſimplicia appareant, verùm natura ſint cõpoſita. Quinetiam quemadmodũ in ijs quæ nos cõponimus ac cõmiſcemus, interim, ſi ita viſum eſt, plus adſtringẽtis ſucci indimus, interim plus dulcis, aut amari, aut ſalſi, aut acris, aut alterius cuiuſpiam contrariorum, nõnunq̃ vero vtroſq; partibus paribus: ita quoq; naturã in arboribus, fruticibus, herbis, animalibus, & in ipſa quoq; terra cõtrarios temperare ſuccos paribus aut portionibus, aut viribus alienũ non eſt. Poteſt etiam quãdoq; alterũ vincentem efficere. Itaq; actiones eorũ in miſturis paribus ſimiles euadent, in imparibus autẽ diuerſæ. Ne quis ergo putet, quod & ſupra monuimus, nihil referre, adſtringentem ſuccum dicas, an adſtrictionem. Nã adſtrictio vna res intelligitur, adſtringens vero duplex: ſicut & calfaciens partim ſimplex & ſummũ, vt ignis: partim per exuperantiam caloris, vt ſanguis. Sic adſtringens quoq; aliud ſummum eſt, vt exempli cauſa, alumen, & melanteria, ſiue atramentum ſutorium, & galla, & rhus: Aliud quia adſtrictionis cuiuſdã eſt particeps, velut pirum, vinum, malum, roſa: nam minimum omnino eſt in roſa quod adſtringit, multis numeris eo quod non eſt eiuſmodi ſuperante. Quapropter non abs re exigui quoque adſtrictionis effectus ſunt, tanti ſcilicet, dum à relaxandi facultate quę roſæ ineſt, corporum illi admotorum robur non exoluatur. Itaque mirandum non eſt, medelam eſſe eam inflammationum ac potiſſimum dum increſcunt adhuc atq; augentur, plúſque etiam dum incipiunt.

Quòd roſaceum, vtpote olei roſæque mediam ad vnguem naturam obtinens, inflammationum optimum in augmento remedium ſit. Cap. XVII.

ROſaceum vero (vtpote cuius natura olei roſæq; in medio eſt) in inflammationum augmentis optimum eſt remedium. At oleum ipſum cõmodum eſt vbi inflãmationes maxime vigent: id quod experimenta docent: cauſam autẽ nos in tractationibus De medendi ratione exponemus. Porrò roſaceum vt quod in medio eorũ ſimplicium ex quibus confectum eſt conſiſtit, vtiq; & in medio tempore vtilitatem oſtendit. Nam per initia repellere cõprimeréque influxus magis oportet: in vigore autem ita per halitum digerere, vt morſus abſit: at in incrementis repellere ſimul ac digerere. Id quod ſiquis nudum, citráq; iam dictas ratiocinationes audiat, fortaſſis fidẽ non habebit. Nunc autem mirer, ſiquis adeo ſit ſtupidus, vt rationi nondum acquieſcat. Nam ſemel vnóq; impetu ab adſtringentibus contrahentibúſq; ſubſtantiam, ad laxantia fundentiáq; tranſire, planè abſurdum eſt: ſicuti ſanè æquum eſt, in intermedio principij ſtatúſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere ſicut in principijs, nec itidem digerere ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi conditio media eſt inter contraria, ita medicinam quoque mediam eſſe oportet, quæ videlicet nõ vt in principijs adſtringat, nec vt in vigore digerat. Atqui medium omne ex contrarijs miſtum eſt, iiſque totis per tota temperatis, aut per exiguas particulas ſenſum effugiẽtes eorum quibus apponuntur. Porrò hoc an illo modo roſaceum miſtum eſſe ex cõtrarijs velis, mea quidẽ certe nihil refert: nã vtroq; modo propoſitũ demonſtrari poteſt. Satis autẽ certo ſcio, ſi ratiocinationes de his omnes tum quas Theophraſtus memoriæ prodidit, tum quas nos toto hoc tractatu cõplectimur, multũ animo verſaueris, te ſecundũ miſtionis modũ reperturum. Quin & in profundum

penetrare, & corpora arentia magis quàm oleum humectare rosaceum potest: arbitrórq; subinde rosaceo te prædensas coriaceas tunicas teri vidisse: quoniam neq; oleum, neq; hydrelæum (quod ex aqua & oleo mistis constat) eas probe mollire ac madefacere possit, quia videlicet crassiorũ sunt partium, quàm vt penitus imbibi ac penetrare queant: rosaceo vero præter cætera quæ potest, paucula quædam inest adstrictio, haud parũ huic rei conferens. Nã quę magnopere austera acerbáq; sunt, primo statim contactu externã superficiem condensantia, humorẽ ingredi imbibíq; prohibent: at quæ paululũ quidẽ adstringunt, cæterũ plurimũ in se continent essentiæ tum tenuis, tum tepidæ, tantum abest vt præ adstrictione ingredi altius corpora admota prohibeantur, vt etiã ab ea, magis scilicet impellente, iuuentur. Quæ autẽ penitus tenuia calidáq; sunt, magis digerunt discutiúntque humores ex corporibus quibus admouentur, quàm alios ipsa apponant. Porrò quæ frigida sunt & crassioris essentiæ, omnino nullum introducere humorẽ queunt. In quibus vero humiditas inest tenuis pariter & tepida, hæc per essentiæ quidem tenuitatem & tepiditatem prompte mobilia, corporum quæ contingunt, meatus subire nihil prohibet. Quòd vero non admodũ calfaciant, ex eo liquet, quòd existentem in illis humiditatem non digerant. Si vero præterquã quòd sint eiusmodi, insuper exiguam *adstrictionẽ possideant, quę tenues particulas meatũ iam ingressas in profundũ propellere valeat, ipsámq; extrinsecus superficiem* quadamtenus constringere ac condensare, ea inter omnia humectantia efficacissime humectant. Adstrictionis enim natura est, vt meatus occludere præoccupans, vicinámq; substantiam ad se contrahens, constipánsq;, ijs quæ humectare valent, impedimento existat. At quæ adeo infirma est, vt in rosaceo, quę ipsa vincatur potius quàm vincat, tenues calidásq; rosacei particulas præuertere quidẽ nequit, sed vbi illæ altius penetrauerint, in ipsam iã tum superficiem externã agere incipit, pro viribus constipando, contrahendo, ac condensando. Ex quo necessariò sequitur, vt quæ ingredi meatus anteuerterint exigua corpuscula, intrò propellantur, ac meatibus præclusis foras regredi inhibeantur.

Quòd quæ frigiditate interimunt deleterijs, ex mutationis celeritate vti corrũpant euenit, ac proinde alienã requirant caliditatẽ, quæ velut manu in totũ deducat corpus. Cap. XVIII.

SAnè ad opera eiusmodi non mediocriter confert innata corporibus nostris caliditas: quippe quæ intrò ad se attrahat, & cõminuendo extenuet. Hinc est quòd & quæ natura frigida sunt medicamẽta, nempe quæ deleteria nuncupantur, vtputa cicuta, papauer, hyoscyami semen, mandragora, & quæ eius sunt generis, citius magísq; in calidis naturis vim suam exerant, cuius & tu, tametsi vnum ex ambiguorum difficiliúmq; problematum numero habitum id fuerit, haud difficulter, modo nõ segniter ijs quæ dicimus aduerteris animum, solutionem inueneris. Etenim cum sit impossibile vt talia interficiant, nisi prius cor ipsum refrigerent, sanè intrò comminuta extenuatáque ingrediantur necesse est. Id quod ex sua natura præstare nequeunt. Quippe quæ crassarum sunt partium, nec facile moueri possunt, nec vt minutim concidantur, prorsúmq; ferãtur, ex sua natura obtinent: verum adscititiam caliditatem requirunt, quæ in minuta secet, extenuet, atq; cõminuat, quæq; velut manu ducat, atq; in subtiles partium omniũ meatus deducat. Itaq; si quãdo ea absit, cũctãtur, tardántq; in maioribus meatibus

hærentia,& venis atq; arterijs velut innatantia,ac temporis ſpatio interim per longos errores ac multas iactationes ab humoribus qui in eis ſunt, viciſſim nonnihil perpetiuntur.Oſtenſum eſt enim iã ſæpenumero,in ſeſe mutuò qualitates omnes quadãtenus agere.Nam & lapis ab aſſiduo aquæ ſtillicidio excauatur,gladiúſque cerã ſecando hebetatur. Monſtratum etiã eſt, actiones à ſolidis animantium partibus perfici,quare cũ hæc nondũ à refrigerantibus medicamentis refrixerint,animans ſuperſit neceſſe eſt. Porrò refrigerari nequeunt prius quàm illa in proprios iſtorũ meatus ſubierint: atqui ex ſua id natura craſſioribus frigidíſq; medicamentis datũ non eſt,niſi ſuccurrat quod velut deducat.Deducit porrò vt cauſa primaria,arteriarũ attractio (oſtendimus enim ipſas inter dilatandũ vicinũ omne attrahere) vt ſecundaria vero & materialis, eſſentiæ tenuitas: quam cũ ex natura ſua non obtineant frigidiora craſſiorúmq; partium medicamenta, ijs vtique opus habent quæ præbeant. Corpora itaque quæcunq; tẽperaturæ ſunt frigidioris, ea arteriarum tractũ imbecilliorẽ quàm calida poſſident (id quod etiam demonſtratũ eſt)atq; in minutas particulas medicamentorũ ſubſtantiam redigere celeriter nequeunt. Proinde medicamentũ & ipſum cunctando tardandóq; tẽporis ſpatio aliquid perpetiatur par eſt. Itaq; *interim accidit vt concoquatur, velut lactucæ ſuccus. Nam & is tẽpore concoquitur. At ſi integer ad cor pergere properaret,*nõ ſecus atq; cicuta *hominẽ* interficeret: euenit autẽ id ipſum alijs quoq; omnibus admodum refrigerantibus ſuccis.Nã niſi celeriter interimere poſſint,ſanè ex hoc omnino nullius effectus redduntur.At quæ aut eroſione aut putredine enecant,ijs vt tẽpore inualeſcant accidit. Siquidem tẽporis ſpatio putreſcunt omnia, eóque magis quò fuerit humidior calidiórq; locus. Merito ergo fit, vt quæ frigore ſuo noxam inferunt, *ijs* actionis celeritas ad perniciem proficiat: *quippe quæ alioqui* tẽpore excalfacta,vim per quam agebant,*deperdant. At quibus actio* conſiſtit in putredine,*ijs* tempus actionẽ *adauget,quoniam ſcilicet* & putredinem.Nec enim animal *vllũ* interire poteſt,quin cor ab agendi munere ceſſet: fieri porrò vt ceſſet nequit citra maximã intemperiem. Siquidem nõ ſimpliciter quàm par eſt aut calidius,aut frigidius,moueri deſinet: Eodẽ modo ſi modice ſiccũ aut humidũ euadat:minus enim ſuo fungetur ob haſce quidẽ intemperies munere, cæterum motu non vacabit prius quàm immenſam aut caliditatem aut frigiditatem,aut effectricum qualitatum aliquam acceperit. Porrò medicamentis quæ frigore occidunt,vbi ad cor pergere cunctantur,ſimile quid accidit,quod lignis humidis viridibus frequẽter euenit. Hæc ſiquidem ſi multa aceruatim in ignem conijciantur, eum celerrime extingunt: ſin vndiquaq; in orbem cõpoſita prius ſiccentur,ac incaleſcant,& deinde ſenſim inijciantur,tantũ abeſt vt extinguant,vt etiam alimento illi efficiantur. Sic hominem quidem cicuta necat tum ob meatuum amplitudinem, caloríſque multitudinem,tum ob attractionis arteriarum robur validum etiamnum ad cor pertingens.Sturnos vero ob cauſas contrarias haud enecat,vtputa cũ & retineatur & cunctetur, ac ſeſe temporis tractu concoqui prærarárıq; à corde tanquã à foco præcalfactum ſinat,non ſecus ac ligna extrinſecus. Quare nec id quidẽ mirũ dubiúmq; relinquitur,ſed eſt quale lactucis accidit,quippe quę moderato eſu hominẽ nutriant.At ſi quiſpiã expreſſum earũ ſuccũ largiter hauſerit,non ſecus profecto morietur, quàm qui aut cicutam,aut papauer ſumpſerint. Sic lactuca ſi cor refrigerauerit, interimit: ſin concoquatur, alimentum animali

efficitur. Ad eundem arbitror modum cicuta hominem quidem celeritate diſtributionis interficit,ſturnos vero tarditate ipſa nutrit. Si vero exiguum quiddã ſumatur, mortem homini nequaq̃ inferet. Id quod anus Athenienſis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria eſt. Etenim ea ab exigua cicutæ portione auſpicata,nullo detrimento ad permagnam progreſſa eſt copiam: principio enim paucum exiguitate ipſa deuictum eſt: aut conſuetudo naturale reddidit.Nec enim nunc locus eſt,vt cur plurimũ poſſit conſuetudo,cũq; velut altera ac adſcititia natura ſit,vti à veteribus proditum eſt,cauſam reddam. Nam ita maius euaderet operis acceſſorium, quàm ipſum opus, vt omittam quod ſeparatim de hoc tractauimus.Verum connectendus eſt perficiendúſq; præſens ſermo.

Quòd medicamentorum quæ frigiditate ſua interimunt, nullum prorſus genere letale ſit,ac deleterium,ſed ſola quantitate. Cap. XIX.

EOrum ergo medicaminum quæ frigore interimunt: nullum genere letale eſt, ſed ſola quantitate. At in erodentibus, putrefacientibus atque excalfaciẽtibus haud ita ſe res habet:ſed de his paulopoſt dicetur.Quæcunque autem frigiditate occidunt, ea exigua quantitate ſumpta mortẽ non adferent, non magis quàm ſi copioſæ flãmæ pauxillum aquæ inſtilles, aut lignum inijcias humidũ ac viride. Quemadmodũ itaq; niſi calorẽ habeant abundantem, qui tum comminuat,tum ad cor vſque perducat, interficere non poterunt: ſic ſi quod cõminuit ac deducit,multo valentius fuerit, prorſum deuincet,mutabítq;, ac alimento vt ſibi ſit medicamentum, efficiet.

Quòd medicamenta quæ natura ſunt frigida, iure à veteribus poteſtate frigida appellẽtur. Cap. XX.

QVamobrem eius quoq; nunc protinus meminiſſe oportet,veteres medicamenta natura frigida, poteſtate meritò dixiſſe frigida. Nam ea quoq; quadãtenus vt refrigerent,potentiã à nobis accipiunt,ſicut excalfaciẽdi calida.Quòd ſi alio modo illa,alio vero iſta,nihil vtiq; refert:generale enim idẽ cõmunéq; vtriſq; eſt,nẽpe alterationis principiũ ex paſſuro corpore in acturũ medicamentũ procedẽs.Nã quæ poteſtate quidẽ ſunt calida,alterãtur eo dũtaxat,quòd incaleſcant à nobis:at quę natura frigida,tũ quòd cõminuãtur,tũ quòd adſcititiũ accipiant motũ. Cum itaq; ipſis tanq̃ frigidis agere abſq; corporis patiẽtis auxilio nõ licet,iure poteſtate frigida dicũtur.Nã vt actu nos frigefaciant,nõ prorſum ex ſeſe obtinent,verũ à nobis prius perpetiãtur vt refrigerent oportet.Etenim in minuta conteri,& aduentitium motum accipere, paſſiones ſunt medicaminum.Attamen ſicui libeat ea actu frigida nominare,haud equidẽ repugnem,modo omnis in verbo diſſenſio ſit,res autẽ vtriſque confeſſa.Siquidem(quod paulo ſupra monuimus)id genus omnia calidum corpus quo agere poſſint poſtulant. Eapropter meconium,hoc eſt ſuccus papaueris, & cicuta, ſi vino miſta bibantur, ocyus necant,licetnõ quouis tẽperata modo.Si enim ipſa pauciſſima plurimo vino miſceãtur,prorſum deuíci poſſint.Si vero pauculo multa,deducũtur quidẽ ad cor,vinci autẽ nequeunt. Si quis vero papaueris ſuccum,quãtus interficere poteſt,hauſerit, ac etiãnum tamen ſuperſit, recta ratione & hunc quoq; ſanabit large epotũ vinũ vetus,& copioſum,magíſq; etiã ſi generoſum fuerit:nã id quoq; magis calefacit. Quòd vero cor nõdũ admodũ refrixerit liquet,quandoquidẽ adhuc homo viuit.

Tum autem digeſtionis in corpus tarditate quadamtenus mutatum iam à corpore eſſe pharmacum,ſicuti lignum viride vbi proxime ignem aliquandiu iacuerit:nec id quidem obſcurum eſt. Calidum itaque id temporis vinum ebibitum præſentiſſimum eſt remedium,nóſque etiam quendam extreme iam refrigeratum vini leſbij potione ſeruauimus:potéſtque idem falernum,ſurrentinum,ariuſium, tmolites auſterum, ac quotquot calida ſimul & exquiſite vinoſa fuerint vina, eundem cum leſbio præſtare valent effectum. In ſumma quod tenui perlucidáq; ſubſtantia eſt,colore vermiculo aut flauo,odore gratum,quódque multam aquę miſturam expoſcit, id tum admodum excalfacere eſt natum, tum facile vndique per corpus vniuerſum deferri. Tale ergo natura vinum,ætate vetus,meracius miſtum, eos etiam qui refrigerati iam ſunt perſanat, nec ſolum à papaueris ſucco, aut alio quopiam refrigerantium medicaminum, verumetiam qui in morbis aut ex ſtomachi, aut ex cordis dolore animi patiuntur deliquium. At quod cum refrigerantibus medicamentis,quò celeriorem mortem afferant,bibitur,id nec multum eſt,nec generoſum,ſed quod comminuere ea, ac diſtributionis ſui impetu in cor perducere modò valeat. Atque de his quidem hæc ſufficiant.

De actione medicamentorum, quæ putrefactione & eroſione nos necant. Cap. XXI.

QVoniam autem de ijs etiam medicamentis,quæ eroſione ac putredine interimere ſunt nata, dicturum me, quòd tempore pernicioſiora reddantur, & ipſo genere naturam noſtram corrumpere poſſunt, non modo multitudine, velut refrigerantia, ſum pollicitus: tempus nunc eſt de his dicere. Coniuncta eſt enim quadamtenus quæ de his habetur oratio, ijs quæ de medicamentis poteſtate calidis dicuntur. Veriſimile ſiquidem eſt pleraque eorum etiam actu eſſe calida,ſed idcirco nos fugere,quoniam aut ipſi plurimum habeamus caloris:aut craſſa eorum eſſentia ſit. Redigamus enim eadem rurſum in memoriam, nempe quòd in balneo frigida videatur vrina:itidémq; memoria repetamus,quòd cum in ſolium calidum deſcendere non valeremus,aliud prius minus calidum ingreſſi,nullo negotio quod antea intolerandum videbatur, poſtea pertulerimus. Quin & aqua fontium tempore hyberno quibus manus algent,tepida apparet,cũ alijs minime videatur eiuſmodi. In ſumma enim (id quod antea quoque diximus) pro ſuo vnumquódquę affectu corpora admota ſentire conſueuit. Sic ergo ſi manum habens frigidam, eam in tritici aceruum immiſeris, luculenter calorem percipies:ſin calidam,nequaquam. At ſi ſtercori columbino accumulato, potiſſimũ ſylueſtrium columbarum, manũ inſeras, etiamſi calidam,manifeſtam tamen ſenties caliditatem. Sic miſy,ſory, chalcitis,ærugo, calx,aliáque id genus innumera, ſi illis aceruatis manum altius inijcias, protinus videbuntur eſſe calida. Cæterum ſi bolum ex eis vnum aliquem acceperis,cuius extrinſeca ſuperficies ab ambiente extrinſecus aëre ſit refrigerata,merito nullum percipies calorem : quippe qui refrigeratas tantum eius partes contingas, ídq; antequam in minutas redactæ ſint. Ad eundem modum hyeme ſæpenumero tum putealis aqua,tum magis fontalis, calida tangentibus eſt viſa:verum ſiquis calfactis prius manibus contigerit,frigida videbitur: memoraríq; ſanè poſſint alia id genus infinita, quibus facilè adduci quiuis poſſit,vt credat medicamẽta poteſtate vt ad nos calida,alteri animantium generi actu eſſe calida.

Quòd rectè quæ erodendo putrefaciendóq; interimunt medicaměta, genere, nõ quãtitate deleteria sunt dicta: & quòd quanto in corpore morantur diutius, tanto & magis agere sunt nata. Cap. XXII.

AT que hæc quidem obiter dicta sunto. Cæterum quæ nos contactu aut per putredinem, aut per erosionem interficiunt (nam de his habebatur oratio) ea rectè quidem ratione humanæ naturæ deleteria toto genere existimata sunt, non vt frigefacientia, duntaxat quantitate: hæc enim interdum vincuntur, & nutrimentũ animali redduntur: putrefacientia autem etiam si quantitate minima sumantur, omnino tamen corrumpunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditatéque putrescere solent. Atqui calidus humidúsque sanguis est. Itaque putrescere nunquam cessare possunt, simúlque vicissim putrefacere, quæ σηπεδονώδη à putrefactione vocantur medicamina. Proinde longo etiam post tempore à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimum quæ crassa, terrenáque essentia sunt. Hæc enim corporibus nostris inhærentia insidentiáque dein temporis spatio putrescentia erodunt corrumpúntque vicinas corporis partes.

Qua causa putrefacientia medicamina, licet genere letalia sint, non tamen perpetuò occidant. Cap. XXIII.

AT quæ tenuiora sunt, etiam excerni interim cum excremẽtis possint: feréque accidit, vt duas ob causas istas quandoque medicamenta putredine erosionéve necantia non interficiant: vnã videlicet, quam modo admodum dicere desij: nempe cum vnà cum excrementis excernuntur priusquàm iniuria corpus afficiant: alteram, si cui accipienti bona faueat fortuna, videlicet aut cibis, aut quæ alioqui conferunt, vtenti: aut medicum qui curando præsit, nacto. Nam vbi grauis ab ijs noxa illata est, malum neque victus ratione, neque generosorum medicaminum, medicíque auxiliantis ope sisti potest. Quòd si prorsum exile sit deleterium, nihil repugnat quò minus illud quoque nihil perficiat, propterea quòd cum recrementis excerni possit, aut idonea victus ratione superari: vtputa si cantharidis sit centesima drachmæ particula: nam id priusquã noxam animali inferat, vnà cum vrinis excernatur. Sanè cantharides vrinam cientibus medicinis miscentur, sicut pleraque alia letalia alexipharmacis, hoc est amuletis. Atque id genus medicamenta composita si apte temperata fuerint, omnino efficacissima sunt: quemadmodum quod ex cantharide conficitur, vrinæ mouendæ accõmodũ est. Feruntur enim alioqui sponte sua cãtharides per vrinã ad vesicam, atque sic rodendo eam exulcerant: verũ vbi paucum ex illis, multis miscetur bonis atque vtilibus, illa quidem velut manu ducunt, rodere tamen nequeunt. Opus est enim vt quicquid agat, etiam si sit valentissimum, aliquantam tamen & magnitudinem habeat: quando nimirum & ignis ipse si prorsum minimus sit, præter quàm quòd non vret, ne calfaciet quidem: quippe cum & centesima scintillæ portiuncula sensu à nobis sit imperceptibilis. Ex quibus omnibus patet, quæcunque frigiditate interimunt, si paucula sumantur, nutrire corpus posse, velut lactucæ succum: at quæ putrefaciendo erodendóq;, ea nunquã nutrire, ne si præ paruitate quidẽ innoxiè corpus permeent: genere nanq; talia humanæ aduersantur naturæ.

Quòd in medicamentis, diſſimilaris ſubſtantiæ reperiatur miſtura: ac proinde vbi fine ſuo purgantia fruſtrantur, interim quidem extreme lædimur, interim nequaquam: quippe vbi deleteriam in ſe vim permiſtam obtinent, ad corrũpendũ conuertuntur. Si vero vim nõ habeant deleteriã, cõcoquuntur, talémq́ generant ſuccũ, qualẽ trahere nata erant. Cap. XXIIII.

QVemadmodum in ſaporibus ante monuimus, nullum propè eorũ alienæ eſſe qualitatis expertem, verum ſiue in arboribus, ſiue in herbis, ſiue in fructibus miſtos ſemper alterius generis eſſe ſaporibus: ita in medicamentis intelligere oportet, multas diuerſi generis miſtas eſſe ſubſtantias: id quod inuenias, ſi conſideres granum cnidium hoc à cnico differre, quòd plurimum habeat caliditatis. Nã ſimilitudinẽ vtriuſq; ſubſtãtiæ tactu viſúq; cognoſcere liceat: prætérq; ea tertium eſt, quòd ambo pituitam detrahant. Oſtenſum eſt ſiquidem nobis in cõmentarijs De naturalibus facultatibus, quòd qualitatum quæ in ſubſtantijs ſunt proprietatibus attractiones perficiantur. Attamen grano cnidio multum permiſtum caloris eſt, qua re à cnico diſtat. Idcirco purgãtium medicamentorum, vbi forte purgatione fruſtrantur, quædam extra quàm quòd noxam corpori nullam afferunt, etiam alimẽtum homini præbent: alia vero in corruptionẽ, ac tanquam in venenum vertuntur. prorſum enim medicamentum expurgans vel cum vno ſaltem humorum, qui in corpore ſunt noſtro, ſimilitudinem quandam obtinet, non autem perpetuò permiſta eſt illi vis quædam venenoſa: quamobrem nec perpetuò licet non purget, iniuria afficiet, verum concoctionem accipiet, talémque producet humorem, qualem trahere natum erat.

Quamobrem, quum qualitatũ proprietate attractiones perficiantur, purgantia medicamẽta quidem perpetuò humores attrahant familiares, nec tamen vnquam à familiaribus attrahantur: An quòd efficaciora ſunt purgantia medicamina, ſic vt attrahere potius quàm attrahi ſint idonea? Cap. XXV.

NOn autem me fugit, qui in naturalium facultatum cõmentarijs exercitatus ante non ſit, haſce ratiocinationes nõ ſatis conſequi poſſe. Demonſtratum enim ibi eſt, pleraſque perfici attractiones qualitatum familiaritate: proinde quanq; ſingillatim animantis particulam familiare ſibi nutrimentũ attrahere. Ad quam ſententiam ſeu dogma ſequitur medicamenta purgantia eſſe quidem detrahendis humoribus familiaria, verum quæ attrahunt, quodammodo eſſe efficaciora valentioráque, ſicut magnes lapis ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat, ínque ferri metallis reperiatur, eíque magnopere ſpecie perſimilis ſit, verum fortior eſt quodam modo, vt attrahere ſit aptior, quàm attrahi. Quin nec cnicum quoque à pituitæ natura alienum eſſe diffidendum eſt, vti colore ſuo præ ſe fert: ſed tamen calore ipſo quàm pituita valentior eſt, vt trahere quàm trahi magis par ſit. Ad eundem autem modum granum cnidium, ſed ſiquando forte à corpore noſtro vincatur (id quod aſſidue cnico vſuuenit, rarius autem grano cnidio, nimirum ob robur) vice purgationis alimentum efficitur: velut veratrum ſemper coturnicibus. Volo autem (quandoquidem in hunc ſermonem deſcendimus) logici cuiuſpiam meminiſſe theorematis, quod & in commentarijs De demonſtratione monſtrauimus, cæterum in rem præſentem haud inutilis. Eſt autem theorema eiuſmodi. Demõſtrationũ aliæ, quòd ex neceſſitate hoc illi inſit, eò

concludunt: Aliæ, quòd ineſſe poſſibile eſt. Harum ipſarum quædam in id quod ex neceſſitate ineſt recidunt, quando videlicet ex neceſſarijs conſequuntur principijs, velut in hoc ipſo quod modo monſtrauimus. Siquidem in grano & cnico pituitoſum ineſſe ſuccum euidenter monſtrare non eſt: tamen poſſe eſſe, ac probabile veriſimiléque eſſe, ratione colligitur. Sed quia attractiones ſubſtantiarum fieri ſimilitudine oſtendimus (demonſtratum enim ſubinde eſt, in purgationibus attractionem eſſe eorum quæ purgantibus medicamentis ſimilia ſunt, haud vero omnium ſimul ſuccorum alterationem) ſimilitudinem ineſſe quandam vtriſque ſubſtantijs, & eius videlicet quod purgat, & eius quod purgatur, neceſſe eſt. Porrò cum quod purgatur, pituita eſt: quod trahit, pituitoſum ſit oportet. Pituitoſum autem eſſe oportere quod trahi diximus, non autem planè pituitam. Etenim ſimilitudinem ineſſe ſubſtantijs diximus, non identitatem: contrarium enim cernimus. Nam neque ferrum attrahit ferrum, neque caro carnem, ſed lapis ſideritis ferrum, caro ſanguinem. Differunt enim, mea quidem ſententia, idem & ſimile. Quippe pituitæ pituita eadem eſt, & cnicum cnico, ſimilis autem pituitæ cnicus, non tamen idem. Neque enim quæcunque aut bilioſa aut pituitoſa dicimus, perinde tanquam bilem aut pituitam cõtinerent ſic nuncupamus. Huius enim opinionis abſurditatem deteximus cum in *Naturalium* facultatum commentarijs, tum multis alibi locis.

Quòd in purgantibus medicinis duplex inſit ſimilitudo, nempe quædam actu, & quædam potentia. Cap. XXVI.

QVapropter prætereunda ſunt omnia huiuſmodi. Illud vero rurſus repetendum eſt, quòd ipſorum purgantium medicaminum quædam iam etiam poſſident idoneam ad attractionem ſimilitudinem: quædam non perfecte quidem eam obtinent, verum in animantis corpore accipiunt, non ſecus atque vrentia medicamenta, quæ cauſtica Græci vocant. Itaque duplex quoque in his ſimilitudo eſt, vna actu, altera potentia, velut & in alijs omnibus. Quin & permiſti ſunt ſimilibus in vnoquoque ſuccis, alij diſſimiles, qui partim quidẽ medicaminoſi ſunt, partim non. Quare vbi purgationem haud aſſequuntur quædam purgantium, malum corporibus noſtris inferunt, quædam vero alimentum exhibent.

De immoderatis purgationibus, quas ὑπερκαθάρσεις *Græci vocant.* Cap. XXVII.

POrrò quoniam ſemel ſermonem de purgantibus medicamentis attigimus, præſtiterit fortaſſis non nihil quoque dicere de nimijs purgationibus, quas ὑπερκαθάρσεις Græci vocant, quaſi ſuperpurgationes dicas. Euenire igitur eæ ſolent, cũ purgans medicamen vſqueadeo inualuit, vt in vaſorum ad ventrem pertinẽtium oſculis mordicationẽ apertionémq; multam relinquat: aſſiduéque irritans conuellénſque corpora, quæ in vaſis ſunt vires diſſoluat atque deijciat. Nam quod in ventre euenire conſpicimus, vbi vires eius in extremam inciderunt infirmitatem, idem in venis accidere putandum. Quid porrò eſt quod in vẽtre euenit? vomitus totius eius quod deglutijt, vbi videlicet ſuperiores eius partes debilitas occupauit: inteſtinorũ vero leuitas, vbi inferiores. Oſtenſum eſt autẽ & de hiſce latius in tractatu De vacuandorum cauſis. Huiuſmodi affectũ exiſtere

in venis exiſtimandū eſt in ſuperpurgationibus. Cum autē per initia modica etiamnum ſit & apertio, & imbecillitas, tum quod & tenuiſſimum eſt, miniméq; naturæ familiare, excernitur: ſed vbi vtraq; adaucta eſt, iam tum etiā craſſa, & quæ naturæ animalium familiariſſima ſunt, euacuantur: quamobrē flaua bilis primo, pituita ſecundo loco, tertio loco atra bilis, poſt hæc poſtremus omnium in ſuperpurgationibus effunditur ſanguis, vtpote qui naturæ ſuccus ſit familiariſſimus. Ante hunc vero primus quidem qui tenuiſſimus, poſtremus qui craſſiſſimus. Diſſeruit autē & Hippocrates in opuſculo quod De natura humana inſcribitur, de ordine qui in iſtis euacuandis ſeruari ſolet, ac nunc quoque ne quid huic ſermoni deſit, dicendum eſt. Etenim ſi quod pituitam ducat medicamentū exhibeas, prima quidem in ſuperpurgationibus flaua, mox atra, tertio loco ſanguis eijcitur. At ſi quod flauam bilem detrahat, pituita conſequetur, tertia atra, quartus demum reddetur ſanguis. Quin & ſi atram bilem purgare ſit natum, eam quidem primam euacuabit: poſt quam flauam, deinde pituitam: omniúmque poſtremus ſequetur ſanguis, tanquā ex inanimis iam vaſculis effluens, vt quæ ſumma iam debilitas occupet, quæq; ad extremam oſculorum apertionem peruenerint. Ex quibus manifeſtum eſt, poſtremum in ſuperpurgationibus vacuari humorem, qui idem & familiariſſimus eſt: aliorum autem vnumquenq; *prout aut craſſus eſt, aut tenuis.*

Qua cauſa in ſuperpurgationibus humores minime purganti medicamento familiares itidem euacuentur: nempe propter vaſorum infirmitatem, propter oſculorum laxitatem, propter purgantis mordacitatem. Cap. XXVIII.

CAeterum cauſæ quamobrem omnino & qui alieni ſunt à purgante medicamento ſucci, vnà excernantur, in hiſce tribus conſiſtunt, vaſculorū ſcilicet imbecillitate, oſculorum laxitate, & purgantis mordicatione. Cum enim vaſcula non amplius in ſeſe continere ſuccos poſſunt, & oſcula eorum recluſa fuerint, nec irritare medicamentum deſinat, poſſitque nō amplius familiarem trahere ſuccum, neceſſe omnino eſt reliquos quoq; quo diximus ordine excerni. Satis enim erat vnica mordicatio, quæ organa ad excretionem excitare poſſet: quanto ergo magis id fiet, vbi & apertio, & imbecillitas vaſorum coierit: fit autem vt ſupra diximus, apertio ob medicamenti potentiam: ob quam videlicet mordicatio item prouenit. Vaſorum autem imbecillitas, tum ob ingētem defatigationem (quam ſcilicet dum à purgante medicamento mordicarentur, ac veluti emulgerentur, acquiſierant) tum ob intemperantiam, quæ in ſuperpurgationibus occupat. Quēcunque enim humorum penitus euacuaueris, intemperantia conſequatur neceſſe eſt. Itaque quòd à purgante & alieni quoque vacuentur ſucci, eas habeto cauſas: porrò quòd ſupradicto ordine, vacuandorum humorū tum tenuitas tum craſſitudo in cauſa eſt, & ad hæc prout magis & minus animantium conſtitutioni ſuccus quilibet familiaris eſt.

LIBRI TERTII FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER quartus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Cap. I.

QVo pacto igitur dicatur frigidum, calidum, humidum, ſiccúmq; facultate medicamentum: tum qua ratione id explorare oporteat, ſuprà definitũ eſt. Porrò quoniã nõnulla emollientia dicũtur, relaxãtia, rarefaciẽtia, cõdenſantia, emplaſtica, ac digerentia, multáq; his ſimilia alia, præſtiterit & de his diſſerere: vnà vero cum iſtis, aut etiã ante ea, de ſaporũ omniũ & eſſentia, & facultate, de qua & in fine primi horũ commentariorum verba fecimus, quando ſcilicet Platonis ex Timæo dictionẽ adſcripſimus. Verum ibi quidẽ, vt mentionẽ facerem paſſionũ ſenſibilium, quas lingua in quoq; eorum perpeti eſt nata: at hic de eſſentia & facultate ſaporũ, ſermo habebitur: quandoquidẽ & aliæ animantis partes ſimiliter vt lingua, à facultate ſaporũ perpetiuntur, ſed paſſionum ſenſum nõ exacte percipiunt. At lingua præterquam quòd perpetiatur, ſenſus etiã perfectionẽ poſſidens, earũ omnium naturas dignoſcere poteſt. Nec enim hoc dicendum eſt, calidũ, frigidũ, humidũ, ſiccúmq; linguã calfacere, frigefacere, ſiccare, aut humectare poſſe, aliarum vero quanuis nõ poſſe, immò vti hanc, ita & alias omnes ſingula afficiunt & alterant, tantũ diuerſitate in ipſis exiſtente pro minoris maioríſq; ratione: haudquaquã in ipſo, vt ſic dicã, affici, aut non affici. Quippe quòd lingua nõ ſecus atq; alia quæuis animantis partium, calidum, frigidum, ſiccum, humidúmq; dignoſcere corpus valeat, cuiuis clarum eſt: amaritatem vero, dulcedinem, ſalſitatem, aciditatem, auſteritatem, acerbitatẽ, acrimoniam hæc ſola diſcernere creditur: tametſi paſſionum ſimilitudinem inuenire eſt cum in alijs partibus omnibus tum in vlceratis. Nam cutis duritas denſitáſque excludit, reſiſtit, prohibétque quò minus foris incidentium facultates intrò in carnem ipſam penetrent.

Quónam modo frigidum corporibus noſtris mordax appareat, & quà differat ab ijs quæ caliditate mordicant: nempe quòd continuũ diuellat: cuius rei cauſa eſt, quòd & tenues humores cõpreſſu exprimantur, & vacua ſpatia relinquantur, & mollis ſubſtãtia in arctiorem locum contrahatur: at calidum, quia ſubſtantiæ continuitatem erodat.

Cap. II.

Aphoriſ. 20. lib. 5. SIc enim & illud ab Hippocrate dictũ eſt: Vlceribus frigidũ mordax, tametſi cuti priuſquã vlceraretur, mordax nequaq̃ eſſet. Eſt vero & oculis, & naribus, & ori, externis partibus animalis, frigidũ mordax, nec minus internis, vẽtri, & inteſtinis, vt difficile ſit nõnunq̃ diſcernere, an à frigore quis, an ab humorum mordicetur acrimonia. Eueniunt autem hæc nõ ab re. Siquidem cum frigidum quæcunque contingit, eorum & contrahat ſubſtantiam & condenſet conſtringátq;, primum tenues tum excernantur humiditates neceſſe eſt, ſicut ex oculis lachryma, ex naribus muccus: poſtea vero etiam mordax appareat, licet alia ratione quàm calidum. Nec enim erodendo quod continuũ eſt, ſed diuellendo, moleſtum ac mordax eſt frigidum. Quare nec duris corporibus tale apparet.

Nam dum mollia contrahuntur comprimuntúrq;, humidum exprimi cõtingit, ſimúlq; partes diuelli:humidum quidem,ſicut in ſpongia à manibus noſtris contracta cõpreſſáque:diuelli autem,ſicut in ijs quæ diſtrahuntur diuelluntúrq;, ſiue à noſtris manibus, ſiue aliunde. Tale quid rara molliáque corpora à frigido perpetiantur neceſſe eſt, raritate frigus prompte intrò recipiente, multóque etiam promptius partibus in ea mollibus: quæ in profundo ſunt,à frigore concreſcentibus.Frigidum itaque ſpiramenta cuncta in raris corporibus ſubiens,qualia ſunt vulnerata omnia,oculíq;,& nares,ac os,ventérq;,omnes refrigerandorum corporum partes circunquaq; amplectitur,& quodãmodo multis circunquaq; anſis eas contrahens atq; condenſans,à continuis auellit. Quæ dum patiuntur, multa fieri ſpatia inania neceſſe eſt:non tantũ quia tenues exprimantur humiditates:verumetiam quia ſubſtantia mollis in arctum contrahatur. Atqui ſpatium inane in ſibi continuis corporibus,ſeruata etiamnum cõtinuitate,fieri non poteſt. Ergo ſi fieri id cõſtet,clarum eſt illã deperdi,ac corpus cõtinuũ diſtrahi, ex quo moleſta mordáxque ſenſus exoritur affectio.Tametſi nõ eadem vtriſq; qualitas eſt,tum ijs quę frigore mordicant,tum ijs quæ calore:ſed in illis protinus & cõtractionis cõdenſationíſq; ſenſus percipitur,in his diſſolutionis & fuſionis.Quin nec par eſt vtriuſque *affectus celeritas,verum in refrigerantibus quodammodo tardior* & cũctantior eſt mordacitas, at in excalfaciẽtibus celerrime penetrat.Quãdo *igitur* abunde definitum eſt tum ipſa rerum natura, tum etiam qui in nobis fit ſenſu, claréq; expoſitum eſt,quo pacto calidum,quóque frigidum mordax appareat, colligere quenq; apud ſeſe nunc oportet vel antequam à nobis id audiat, mordicantiũ medicaminum alia calida facultate, alia frigida, neceſſario eſſe: à nobis autem diſtinctiones eorum exacte addiſcere licebit, vbi prius cõmonefecerimus, poculum & balneum cũ temperata ſunt,calida à nobis dici nonnunquam *appellationis abuſu*: quandoquidẽ eucrata ſiue *temperata dici debebãt*, ac *ſymmetra* potius quàm calida. Ergo quæ ſic calida ſunt, grata amicáque ſunt: funditur enim quod in corporibus noſtris conſtiterat,atq; concretum fuerat:quo maxime affectu voluptas animantibus conſtat. At ſi moram etiã trahãt,* ſenſim quoq; & ipſa moleſta euadunt. Ad tantam enim fuſionis immoderationẽ ſic recidũt,vt ſubſtantiã noſtram etiam digerant,diſſoluant,atq; diſpergant.Verum nec ſic quidẽ mordicatione infeſtant,ſed animi afferunt deliquium,viréſq; deijciũt,vt mors quoq; tandẽ ſequatur.At quæ *his* magis ſunt calida,ſecant,diſtrahunt diuidũntq; ſubſtantiam: quare neceſſario mordacia videntur,velut aqua feruens,ac ipſe ignis. Eundem in modum frigida quæ contrahunt,nondum tamen contacti corporis continuitatẽ diuellunt,frigida duntaxat ſunt,haud etiã mordacia.At quæ ſupra quàm quòd cõtrahunt,etiam conuellunt,ea vtiq; omnia violenta condenſatione vtuntur, quocirca & mordacia apparent.Igitur ſubiectam materiam contrahere & condenſare,frigidi ſemper propriũ eſt:fundere autem atq; liquare, calidi:vtriuſq; vero immoderatius aucti,cõmunis eſt mordicatio.Etenim quæ ſumme frigida calidáque fuerint,præter omnes alias,quas modo memorabam,raras molléſq; partes,cutem etiam noſtram inuadunt. Memini me quandoq; per niuem iter feciſſe tam altam & copioſam, vt nulla terræ pars nuda conſpiceretur. Aër exactiſſime purus erat, ſpirabátq; à niue quidam ventus adeo frigidus, vt non oculos modo & nares, ſed & totam adeo faciem mordicaret, verumetiam ſiquis forte manum protuliſſet,

* *aliàs iure*

similiter illam afficeret. At quæ à summa frigiditate, aut caliditate absunt, cutem nó mordicant. Frigida quidẽ, quoniam cótinuitatem eius ob duritiem distrahere nequeant, nec in profundum subire præ superficiei densitate valeant. Calida autem, tum quòd nó erodant, sed duntaxat fundant, tum quòd interdum meatus prompte penetrent. Plurimũ autẽ ad id genus passiones facit essentiæ medicamẽtorum vel tenuitas, vel crassitudo. Siquidẽ frigida quæ tenuium partiũ sunt, cum magis in profundũ traseant, vehementius etiã proinde mordicãt. Calida vero quæ crassarum sunt partium, quoniam plus vlcerant, violentius idcirco etiã affligunt. Tenuiorum itaq; partiũ aër est, crassiorum terra, medium eorũ tenet aqua. Sed aër accensus fit flamma, terra autẽ pruna: At aqua vehementẽ sanè caliditatẽ accipit, sed nec flamma, nec pruna propter innatã humiditatem efficitur. Siquidẽ flamma & pruna, ignis sunt genera: Ignis autem omnis calidus est & siccus: At aqua sicca vt sit, fieri nequit, proindéq; ipsius ignis exacte qualitatem sicut aër & terra nó accipit. Nullum est itaque æque calidum pharmacum, vt aut flãma, aut pruna, aut feruens aqua, immò vt sit vel calidissimum, omnino tamen plurimum ab illis vincitur. Procedit autem ad vstionem vsque medicamentorum caliditas, vbi videlicet in crassa consistit essentia. Quæ vero subtilium partium sunt calida, nonnunquam omnino non *mordicant, sed calfaciunt duntaxat. Est autem vbi & mordicent, non tamen vrant.*

Quæ vocemus tenuium partium & quæ crassarum. Cap. III.

SEd quid tenuium partium, quídve crassarum esse intelligamus, cõmemorare oportet. Nempe quæ celeriter in tenuia soluuntur, tenuiũ appellantur partiũ. At quæ id perpeti nequeunt, crassarum. Quòd ergo ea soluantur, calor qui est in animantis corpore, cui vnumquodq; applicari contingit, *in causa est. Quod autẽ in tenues crassásve* partes comminuantur, id à sua ipsorum natura obtinent. Quocirca refrigerantiũ medicaminum ea quæ crassarum sunt partiũ, mordicare nequeunt, vtpote quæ extimã cutis superficiem penetrare non valeant. At quæ tenuiũ sunt partiũ, & perfacile penetrare possunt, & in profundum subeuntia molles animãtis partes mordicant. Mordicant etiã magis quæ cum tenuiũ sint partium, insuper inæquabilẽ obtinent tẽperiem. Sed supra demõstratum est, inæquabilia esse propemodũ omnia. Quippe aut impossibile est, aut perdifficile, vllam inuenire substantiã quæ adamussim similarium sit partiũ. Vinũ nanq; diximus vnũ quidem habere in se recremẽtum crassarum partiũ: vnde, dum temporis spatio secernitur, fertúrq; deorsum, fæx cõsistit: aliud vero secũdũ quod florem nuncupant, quod dum vinũ feruet supernatat, sed postea ad fæces subsidit: tertium, aqueum, quod toti vino permistũ est, hoc primario potissimúmq; feruet: quartum præter hæc est ipsum reuera vinũ. Ostensum vero etiam est, quòd tum in oleo, tum in lacte, tum in alijs omnibus succis eadẽ sit recrementorum natura, multóq; magis in totis plantis, metallicísq; omnibus. Quæ memoria tenẽtes nũc tempestiuũ est de medicamentis omnibus considerare. Ac primũ omnium cauendum est, ne nobis quoq; quod plerisq; omnibus qui talia scrutantur, accidat. Nam quasi omnia similarium forent partiũ, ita disserunt, nec concedunt neq; vinum, neq; oleum, neq; reliquorũ vllum ex diuersis facultate partibus consistere: immò multo magis mirãtur, si de aceto audeamus dicere, ipsum ingenitã vini caliditatẽ

perdidiſſe,cæterum ex putredine aliam adeptũ: cuius ſanè ſententiæ eſt tum Ariſtoteles tum Theophraſtus.Nam vinoſæ vini partes, dum ipſum in acetum tranſit,refrigerantur : at aqueum recrementum putreſcens adſcititiam qualitatẽ obtinet,velut cætera omnia quæ putreſcunt:fítque acetum quiddam ex cõtrariæ facultatis partibus compoſitum,partim refrigerantibus,partim calidis, ſicuti vſtorum lignorum omnes cineres. Etenim in illis aliquid velut fomes quidam igneus per exiguas partes diſperſum eſt, quod & valde calidũ eſt: reliquum omne tũ terreum eſt tum frigidum.Idcirco cum cinis aqua maceratur, ac per rariuſcula quædam corpora modice colatur, fit vt calidæ acreſq; partes vnà ferantur: reliquum quod eſt,frigidum eſt, nempe quod igneas ſuas particulas in aquam depoſuerit. Vocant eam aquam homines Græce κονίαν, Latine lixiuium : ídque proportione quadam aquæ marinæ, & muriæ diſpoſitionis, generationis & facultatis ergò reſpondet:illa enim ex aqua ſaléque conſtãt:at aqua quę cinerem abluit,tum ex ipſa, tum ex partibus quas ſecum rapuit, compoſita, hoc pacto effecit nominatam κονίαν, id eſt,lixiuium: quod niſi antea ſcias ex aqua ac fuliginoſis cineris partibus effectum,forſitan ſimplex & incompoſitũ eſſe corpus exiſtimes.Eiuſmodi quiddã in aceto nobis euenit. Nam cum nequeamus ſenſu cernere ipſius generationem, rationi diffidimus.Cæterum ſi nihil aliud, ſaltem cõſiderantes omphacis cum eo differentiam,æquum eſſe credere ſciemus,quòd nõ acidus modo, ſed & acris quidam alius ei permiſtus ſit ſapor:quamobrem perfecte omphacis ſuccus refrigerat, hinc eſt quòd ſumme ardoribus proſit, ſiue ori ventris impoſitum, ſiue totis hypochondrijs,ſiue cuilibet alij quod refrigerare libeat.Secus vero habet acetũ: nec enim ad vnguem vnum eſt, neq; tantũ acidum, ſed & acris alius quidam ei ſapor permiſtus eſt.Itaq; quod tantum eſt acidum,quicquid id fuerit, planè frigidũ eſt, ſiue pirum,ſiue malum,ſiue acinus vuæ,ſiue rubi,ſiue ipſius mori, ſiue rhœas fructus,hoc eſt mala punica,ſiue quiuis alius tum fructus,tum ſuccus,tum plãta,vt oxylapathum,& oxalis,quam eandem oxida quoq; nominant.Quippe ſi guſtanti vehemẽs atq; manifeſta illi ineſſe aciditas appareat, nec quicquã præ ſe ferat acrimoniæ,omnino hunc ſuccũ refrigerantẽ reperies:quin confidenter vtitor,ſiue ad ardores vti conſiliũ eſt,hypochondrijs impoſito, ſiue ad eryſipelas, ſiue ad alium affectũ calidũ.Similiter quoq; frigidos affectus ab eo omnes palàm lædi cõperies. Porrò vbi miſta tibi qualitas appareat cum acrimonia, coijciendũ eſt caliditatem quoq; ineſſe,Sin iuncta ſit adſtrictio,aliud eſt frigiditatis genus:nam acida frigiditas tenuium eſt partium,at adſtringens craſſarum.

Cap.10.li.6. De cauſis plãtarum.

Quomodo exerceri oporteat in agnoſcenda cuiuſq; ſaporis facultate. Cap. IIII.

Sed horum paulopoſt probationes afferemus in medium.At quod prius conſilium dari oportet ijs qui talia abſque ſophiſtica arrogantia, immò vnius veritatis gratia ſcrutantur , id nunc tempeſtiuum eſt expromere: nempe quòd non ſola ratione exerceri per eas methodos logicas,ad quas nunquã hortari deſino, quáſque in demonſtrationum commentarijs tradidi, ſed etiã guſtandi exercere ſenſum in ſaporibus oporteat,principióque in ijs exquirendis ſolicitos eſſe,quæ vnam quampiam habeant qualitatem manifeſtiſſimã: vt ſi acrimoniam cogitatione complecti clare velis,id in allio,cæpis, & quæ ipſis ſimilia ſunt, efficies aſſidue guſtando,plurimũmq; dentibus mandendo,tum in longo vſu paſ-

ſionis exiſtentis ſenſum memoriæ diligenter mandando atque infigendo: Sin adſtrictionem,in galla,rho, & ſimilibus: Si vero amaritatem, nitri fellíſque guſtu: Si autem dulcedinem,guſtu ſiræi & mellis. Ad hæc ſiue ἄποιον, hoc eſt quod qualitatis ſit expers,ſiue qualitate quod ad ſenſum attineat,medium voles comprehẽdere,aquam guſtare iubeo,ac diligenter memoriæ commendare, eámq; potiſſimũ quæ nullam dictarum præferat qualitatum,neq; dulcedinem, neque amaritatem, neque acrimoniam,neque aciditatem: præter hæc quæ neq; ſupra modum ſit aut calida,aut frigida. Nam hinc exorſus promptius & ad aliorum obſcurorũ omniũ ſaporũ agnitionem peruenies, & ad eorũ quos ego quidẽ dulces,alij vero aqueos appellitant:qualis vtiq; eſt calamorum viridium, & graminis(agroſten Greci vocant)ad hęc tritici,hordei,zeæ,aliorúmq; multorũ quę Theophraſtus recẽſet,inquirés an plures ſint ponendæ dulcium ſaporum ſpecies,an vero in maioris tantũ ac minoris inter ſe differre ratione exiſtimandi ſint.Sed de his alibi definiam.

Quòd pharmacorum emplaſtica vocata,cum media ſint in caliditate ac frigiditate, terreſtria quoq; eſſe,ac ſine mordicatione ſiccare oporteat. Cap. V.

POrrò ſi qualem præbet ſenſum aqua planè omnis qualitatis vacua, talem in re ſicca inuenias,ea nimirum extra omnem eſt inſignem tum caliditatem,tum frigiditatem,mediam quoad fieri queat conſtitutionem obtinens,aut certe paulum ad frigidius declinans. At ſi talis cum ſit in caloris frigoríſq; differentia,inſuper conſiſtentiam nacta ſit ſiccã:terreſtris ſit,ac citra morſum deſiccet,neceſſe eſt. Appellitant eius generis medicamẽta omnia medici emplaſtica:velut pleraq; quæ exacte lota ſunt, Amylum, Pompolyx,Ceruſſa,Calx, Cadmeia, Terra Cretenſis, Cimolia, Chondrus, Samius aſter, & fullonum terra,ex emplaſticis ſunt pharmacis.Sunt vero ex eis nonnulla nõ terrena ſolum, ſed aquea natura.Quinetiam quædam non parum in ſe aëris cõtinent,omnia quidem glutinoſa,ac proinde emplaſtica.

Quòd duplex eſt emplaſticorũ medicaminũ natura. Nam *partim terrena ſunt atque exacte ſicca:partim planè viſcoſa ac lenta,ſed miſta aqua terráq;,atque vt plurimũ etiam aëre: communiter vero omnia mordicatione vacant.* Cap. VI.

DVplex ſiquidem eſt emplaſticorum medicaminum natura, altera exacte terrea & ſicca,altera viſcoſa quidem omnino,ſed ex aqua & terra,& plerunque etiam aëre miſta,ſicut oleum dulce.Poſitum autẽ retro eſt,quid dulce vocitem.Ergo hoc ex aëroſa,terrea, aqueáque eſſentia temperatum eſt. At oui albumen ex iiſdem quodammodo,ſed magis tamen terrenum oleo eſt. Quin & quod lactis eſt caſeoſum,emplaſticum quoque eſt, & ſuillus adeps. Nam tauri ſanè & hirci pinguedo acrimoniam & multam,& igneã poſſidet:bouis item* ouíſq; adeps acris eſt. Nam talium animantium pingue ob craſſitiem adeps appellatur. Eſt enim non calidior tantum,ſed & magis terrenus ſuum adipe. Porrò anſeris & gallinacei calidior eſt pinguedo & ſiccior,quàm ſuũ: quin & ſubtiliorum partiũ, & minimum terreſtris,ſicut & auium omnium: quandoquidem & corporis ipſarum ſubſtantia non parum habet aëris. Sed de his alibi tractabitur. Quæcunque ergo pinguedines nondum vllam nactæ ſunt acrimoniam,emplaſticam & illinẽdi poros facultatem obtinent,eámq; tanto efficaciorem,quanto ſicciores,magíſq;

*capræq;

terrenæ fuerint. Huiuſmodi eſt cera elota: deponit ſiquidem & ipſa quã habebat à melle acrimoniã. Satis vero cõſtat, hæc à me non dicta eſſe de cera quæ natura ſua amara eſt, qualis eſt pontica. Ex abſinthio nanque ea amaritudinem obtinet: ac ſi vel ſexcenties eam laueris, prorſum tamen omnem amaritatem haud elueris. Fugienda vero etiam illa cera eſt, quæ ex acri & thymoſo melle conficitur, cũ planè ab omni mordacitate alienum præparare voles medicamentum. Quocirca ad lauandũ idonea eſt, quæ ex melle facta eſt tum aquoſiore, tum minime mordaci.

Quòd adſtringentia medicamenta acidáque, licet vtraque qualitate ſint frigida, inde tamen diuerſa ſunt, quòd adſtringentia terrena ſint craſſæque eſſentiæ, acida vero tenuis. Cap. VII.

Atque emplaſtica quidem medicamenta eiuſmodi ſunt: ſed ad acida adſtringentiáque reuertor. Adſtringentia certe terrena ſunt & craſſa corporis conſiſtentia, qualitate vero frigida. Acida autem tenuitate pollent corporis, ſed perinde vt adſtringentia refrigerãt. Vtriq; gemina probatio eſt, nempe ex ſenſu, quæ ab inductione eſt: & ex ratione, quæ ex ſubſtantia eorum colligitur. Prior autem probatio dicetur, quæ vulgo quidem eſt apertior, cæterũ ad ſciẽtificam demõſtrationem minus habet virium. Arborum fructus quotquot nobis vbi maturuerint dulces apparent, nuper enati, acerbi ſiccíq; ſunt conſiſtentia, pro ſui nimirum parentis quiſq; natura (ceu quodam ait loco Theophraſtus) oliuæ, vuæ, mala, mala punica, mora, palmulæ, pira: at progreſſu tẽporis humidiores redduntur, acquirúntq; pro acerbitate aciditatẽ, quã ſenſim exuẽtes poſtea dum matureſcunt ac perficiuntur, dulces euadunt. Sunt qui nõ in arboribus, ſed poſtea cũ decerpti condití q; aliquandiu fuerint, dulcedinẽ accipiunt. Alij ſunt qui non interueniente aciditate, ſed palàm ab acerbitate in dulcedinem trãſeunt, ſicut oliuæ. Quin quòd calido matureſcunt coquuntúrq; omnes, clarum eſt: tum quòd idipſum duplex ſit: alterũ proprium, & cuiq; ingenitũ: alterum externum, à ſole videlicet, ſed tamen naturæ ipſorum cõueniens ac familiare: ſiquidẽ meminimus quæ nobis perpetuò propoſita ſunt elementa, & ipſum vtiq; clare cognorimus. Porrò ſi cum initio acerbi eſſent, tempore matureſcentes dulceſcunt, ſequitur ex calore ipſis prouenire dulcedinem, acerbitatem vero aciditatémq; conſtitiſſe ex frigore. Quoniam autem principio lignoſi cum ſint (vt & Theophraſtus dixit) ſicci quoque ſunt: ſimúlq; acerbi, verum affluentis poſtea humoris copia acidos efficiat: palàm eſt ſaporem acerbum magis eſſe terrenum, acidum autem magis humidum. Itaque & Plato recte definijt dicens. Quæcunque partes eiuſmodi in ſuccis deferuntur terreſtres, eæ liquefactæ contrahunt atq; exiccant humidas linguæ ſenſibiles partes: ac ſi exaſperant, acerbæ: ſin minus id faciant, auſteræ apparent. Recte autem & nos præter hæc dicemus, frigidum eſſe temperie ſaporẽ eiuſmodi. Nam ſi terrenus fuiſſet duntaxat, emplaſticus, non acerbus foret. Iámque oratio quodammodo ad eſſentiam ipſam tranſgreſſa ſaporum, demonſtrationẽ attingit ſciẽtificam. Quippe ſi ab acerbo ſapore manifeſte linguam contrahi, ſiccari, aſperaríque contingit, oſtenſúmq; ſuperioribus libris eſt, ab vnico frigido contrahi, conſtringi, denſaríq; corpora: liquet planè frigidum eſſe ſaporem acerbum. Quoniam porrò inæquabiliter deſiccat (id eſt enim quod exaſperat) fuerit ſanè omnino etiã terrenus. Siquidem aqueus omnia æquabiliter penetrat atq; peruadit, eíque inſe-

parabile eſt ac perpetuum, etiamſi diuulſus ſit, vt rurſum vniatur, at terreno corpori quod in ſaporibus defertur, iam antea ineſt diuulſio, ſimúlque vt nunquam deinceps facile coeat. Quin ſi eius recorderis quod vtriuſque ſingulatim paſſionis eſt proprium, iiſdem ipſum ſubſcribet ac teſtificabitur. Velox ſiquidem acidorum ſaporum tranſitus in ſentientibus partibus fieri conſpicitur, acerborum autẽ tardus. Tum acida quidem in alto magis agere apparent, in ſuperficie autem acerba. Hæc itaque omnia craſſarum eſſe partium acerba indicant, acida vero tenuium. Multũ inter ſe hæc cõueniunt, tum ea quæ à rerũ dicta ſunt eſſentia, tum ea quæ per inductionem eorũ quæ ſenſu ſunt inuenta. Porrò nihilo deterius fuerit, mentionem rurſum de nominũ vſu facientes, hæc quoq; adijcere, nempe quòd vtraq; adſtringere dicantur, tum quæ acerba ſunt, tum quæ auſtera: ſed in maioris minoríſque ratione inter ſe differant. Tum quòd multæ inſunt medicamentis qualitates, non diuerſæ tantum, ſed & pugnãtes, atq; interim etiam ſubcontrarię. Id quod retro ſatis oſtenſum eſt: cæterum ab eo nunc rurſus ordiri neceſſe eſt. Nam ſi guſtanti tibi idem acerbum & mordax appareat, id miſſum facias medicamentũ iubeo: atque illud quæras, quod abſq; mordacitate adſtringat. Ac ſi neq; acidum appareat, neq; dulce, neq; amarum, ſed quàm fieri maxime poſſit vnã poſſideat qualitatem à *miſtione alienam, nempe adſtrictionem, ita* deniq; experientia examinabis: quomodo ſæpenumero faciẽdum ante propoſui. *Sin adſtringit* ſimul ac mordicat, aut aliam quãuis qualitatem ſeu facultatem adſtrictioni iunctã habeat, fruſtra eſt ac ſuperuacaneum, vbi adſtrictionis actionẽ explorare cõſiliũ eſt, ad experimẽtum tale ducere pharmacũ. Incertũ eſt enim, num ob adſtrictionẽ, an ob aliã quampiam admiſtarum illi qualitatum, an ob vtraſq;, ſic in corpore illi applicato egerit. Etenim chalcitis, miſy, chalcanthos, ſori, æris ſquama, cũ ſimul adſtringãt & mordicent, ſecundum vtraſq; qualitates in quouis admotorum corporũ actionem exerunt, nec tamen docere nos aperte queunt, an ab adſtrictione vrendi vim habeant, an ab acrimonia. Mittere itaq; illa præſtiterit, & multa deinceps alia guſtare, ſynceram ſeorſum adſtrictionem intuentẽ, ac quoad fieri poſſit per ſeſe exiſtentem: ac vbi tandem talem quampiã repereris, ita deniq; medicamentum iudicare ijs methodis quas ſupra à me frequenter audiuiſti: vtpote ſi guſtanti tibi balauſtium, aut galla, aut citinus, aut hypocyſtis, aut ſolanũ, aut glaucium, aut acacia, aut ſuccus rhu, aut id genus aliud exacte quidem eſſe appareat acerbũ, nec vllam manifeſtam habens aliam qualitatem: in hoc iam expendere ac diligenter explorare adſtrictionis actionẽ oportet. Porrò exploratio ipſa fieri (vt ſæpe diximus) debet tum in optima corporum conſtitutione ad vnguem ſanorũ, tum in ſimplicibus affectibus, ſeu calidis, ſeu frigidis, ſeu humidis, ſeu ſiccis. Nam ſi corpus ſanũ manifeſtò refrigerare cernatur, & calidis proſit affectibus, & euidentem quoque laboranti ipſi frigidam afferat qualitatem: audendum erit de adſtrictione, quòd refrigeret, pronunciare. Sin contra appareat, ſanáq; ab eo corpora incaleſcant, & calidi affectus exaſperentur, frigidíque iuuentur: nõ refrigerare, ſed excalfacere medicamentum eiuſmodi putandum eſt. Eodem modo de acribus ſumendum experimentum, in cæpis, allio, pipere, pyrhetro, zinzibere, ſtruthio, helenio, calce. Etenim quemadmodũ qui ſolani ſuccum piperi miſcuit, neutrũ ſatis explorare poteſt: ſic nec quæ à natura ſunt miſta. Eundem in modum contemplandum de acida qualitate, de amara, de dulci cenſeo, vehementes nimirum, & quæ quantum

ſint,vt amaritudinem non paucam præ ſe ferant, quanquam amarum nunquam odoratum eſt,neque vt medicamen nobis ſuaue,neque vt cibus. Quænam igitur huius ſit diſſonantiæ cauſa, licet Theophraſtus quæſiuerit, tamen præſtiterit & quæ nos de ea cognoſcimus exponere. Amari ſaporis generationem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire iam clare docuimus: apparuítque calidiora ſimul & tenuiora temperie eſſe amara, quàm dulcia, ſed & odoris ſenſus in ipſis cerebri eſt ventriculis,velut & id quoque alibi à nobis demonſtratum eſt:& odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia. Ea enim quæ à corporibus defluunt, ambienti permiſta, ac deinde per narium inſpirationem in cerebrum delata, ſenſum mouent. Recta ergo ratione, quæcunque * odorata, eadem & calida ſunt: quippe cum vaporum copia à calore proueniat, non tamen protinus quicquid odoratum eſt, ſuaue eſſe colligitur. Siquidem non omne id ſpiritui in cerebri ventriculis contento familiare eſt. Etenim quemadmodum qui linguæ obueniunt ſapores,ij qui familiariſſimi, ijdem & dulces erant: qui vero non familiares, complures habebant differentias: ita odores qui familiares ſunt cerebri ſpiritui, ijdem & grati ſunt & ſuaues:qui vero nõ familiares,multis differentijs à ſeſe mutuo diſſident.Cæterum nõ omnibus impoſita ſunt nomina perinde vt ſaporibus. Dicimus enim quippiam acidum acrémque habere odorem, ſed auſterum, acerbum, ſalſum, aut amarum haud etiam dicimus. Verum in haſce duas appellationes odorabilium pleraque reducimus, beneolentia, & graueolentia appellantes: beneolentia quidem proportione quadam ad ea quæ linguæ ſunt dulcia:graueolentia vero ad ea quæ non dulcia: vno enim nomine totum hoc in ſaporibus genus appellari nequit. videtur autem à corporibus non odoratis aut omnino paucum defluere,aut quod pro mole ſua non ſit moderatum, ſicut in ijs quæ exacte tum ſalſa, tum acerba ſunt. Exacte autem cum tale aut tale quid dicimus,ſyncerum, & quantum fieri poſſit, alterius qualitatis expers dicimus. Siquidem craſſa vtriſque eſſentia eſt, & ad hoc acerborum etiam frigida:quare veriſimile eſt, quod ab ijs defluit, paucum eſſe & craſſum, & mole ſua velut terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidere.

* *al.halituoſa omnino*

Quòd neque ex odore, neque ex colore certò quid definiri de medicaminum temperie poſſit. Cap. XXIII.

ITaque haud ſolida res eſt, ex odore de ſenſibilium tẽperatura conijcere perinde vt ex guſtu. Nam quæ odore carent: craſſam quidem eſſentiam obtinent: cæterum quæ ſit eorum in calore frigoréque natura, id vero nondum conſtat. At quæ odorata ſunt, tenuia vtique ſunt quadantenus & calida. Verum eius tenuitatis caliditatíſque quantitas haud etiam indicatur. Porrò maxima potiſſimáque cauſa, quamobrem in odoratis nihil euidens de temperatura iudicari queat, inæqualitas eſt ſubſtantiæ,de qua ſæpenumero verba mihi iam habita ſunt,vbi demonſtrabam,corpora pleraque diſſimilari eſſe ſubſiſtentia. Ac nunc quoque etiam claritatis gratia in exemplo proponam, nempe roſam, quæ non ea modo ratione diſſimilaris eſt,qua pars quidem eius continet,pars vero continetur (continens quidem,durum & terreum:quod continetur,ſuccus eſt humidus) ſed quòd & ſucci ipſius tria ſunt excrementa, quemadmodum ſupra neceſſarium eſſe demonſtratum eſt:vnum terreum,quale eſt in vinis fæx:alterum

aëreum, quod ipſum quoque vini flori proportione reſpondet: tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem efficere corruptionémque diximus, vbi nimirum neque deuictum, neque planè alteratum ebullitionis tempore fuerit. Sanè huius excrementi gratia quidã ſuccos non niſi coctos reponunt, alij in ſole feruenti præſiccatos: nam terrei aëriíque gratia non admodum corrumpendos metuunt, cum ea & ſeparari videant, ægréque corruptibilem ſortita ſubſtantiam: quandoquidem temperamentum nacta ſunt ſiccum. Sed de iſtis ſupra abunde diſſeruimus. Cæterum in roſæ natura aliud guſtãtibus acerbum eſt, quod terreum vt ſit & craſſum frigidúmque, neceſſe eſt: aliud vero amarum, quod tenue eſt & calidum: & tertium in his aqueum, neceſſario quidem frigidum, ſed in tenuitatis craſſitudiníſque oppoſitione quadãtenus ſummorum medium: cuius miſtura neque ipſum illud adſtringens, neque ipſum amarum, ſumme eſt tale quale dicitur: qualitates enim omnes exoluit aquei admiſtio. Ipſum itaque hoc aqueum elaboratũ extenuatúmque atque excalfactum quodammodo videtur, ac proinde facile in vaporem ſolui, & hac ratione roſam tum odoratam eſſe, tum celerrime reſiccari. Atque hæc omnia de ea ex guſtu conijcias: at per odorem haud æque, quippe cum non æque omnes eius partes euaporent, nec perinde ſenſum moueant. In guſtu autem omnes ſimiliter *guſtabilium corporum particulæ in linguã incidunt, ſenſúmque mo uent pro ſua natura ſingulæ. Quare certum tutúmque non eſt*, de tota medicamentorum facultate ex odore conijcere. Nam ea ſola agnoſci poſſunt quæ modo poſuimus. Multo minus ex coloribus de medicinarum virtutibus colligere quid valeas: quippe cum in ſingulis coloribus calida, frigida, humida, ſiccáque reperias: quemadmodum in primis huius operis commentarijs oſtendimus. In quoque tamen ſingulatim genere aut ſeminis, aut radicis, aut ſucci ex colore indicationem quandam liceat ſumere: vtpote cæpa, ſcilla, vinum, quanto fuerint albidiora, tanto & minus ſunt calida *: quæ vero ſubflaua fuluáque*, calidiora. Idem vſuuenit tritico, milio, ochris, phaſelis, ciceri, ireos radici, aſphodelíque, aliíſque cõpluribus. In quoque enim genere in vniuerſum fulua, flaua, rubráq; omnia albis ſunt calidiora. Itaque & ſi hinc quoque de medicamentorum viribus coniectura fieri queat, tamen ſermoni adijciatur, optimum ſanè eſſe (vt & dictum & oſtenſum ſæpenumero eſt) per experientiam diſcretam facultates inuenire, in hac enim falli non poſſis: quanquam prius quàm experientia virtutem agnoſcas, guſtus pleraque indicet, pauculum etiam approbante ipſo odore.

LIBRI QVARTI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER quintus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Cap. I.

QVintum librum de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus orſurus,ea primũ repetã, quæ ſupra demonſtrata in rẽ præſentẽ cenſentur accõmoda,ſumpto ab elementis principio,aqua videlicet,igne,aëre,ac terra,quæ nõnulli à qualitatibus denominãtes,humidũ,calidũ,ſiccũ, & frigidũ eſſe aiunt.Sũt ergo qualitates hæ,humiditas, ſiccitas,caliditas,frigiditas.Quę vero ab illis denominãtur corpora,ea ſunt tũ cõmunia omniũ elementa,tũ ea quę per alicuius harũ excellentiã aut humida,aut ſicca, aut calida,aut frigida nũcupãtur,tum ea quę ad cõueniens ſiue ſymmetrũ generis eiuſdẽ aut ſpeciei conferuntur,quęq; ad quiduis obuiũ.Sanè de horũ differẽtia frequenter tractauimus,nec minus diximus quatenus differat nutrimentũ à medicamẽto,& ꝙ nutrimentũ vincitur ac ſuperatur ab eo quod nutritur, medicamentũ autẽ cõtrà:ipſum enim vincit atq; ſuperat corpus cuius fuerit medicamentũ:quippe cum vtriuſque referatur ad aliquid notio.Oſtenſum præterea eſt,medicamentum alterare natum eſſe aut vna quapiã qualitate,nempè aut calfaciendo,aut refrigerando,aut humectando,aut ſiccando,aut dictorum coniugatione quapiam: aut tota ſui ſubſtãtia, ſicuti cõplura letalium medicamentorũ,nec pauca alexiteriorũ ſeu amuletorũ, tum purgãtia omnia, ac pleraque eorũ quæ epiſpaſtica,hoc eſt attrahentia nuncupant. *Sed de iſtis quæ reliqua ſunt infra adijciam.* Quæ vero vna duabúſve qualitatibus in vniuerſum corpus noſtrũ agunt, ea hoc in libro exponam,rurſum hic ſumpta hypotheſi ſuperius demõſtrata,quòd ſimplicium medicaminum pleraque diſſimilarium ſint partium,réq; vera cõpoſita:cæterũ appellari ſimplicia,quòd cuiuſmodi ſunt,talia natura ſint,nec quicq̃ ex noſtra induſtria aſſumpſerint : quinetiã quòd quædã craſſarum ſunt partium, & terrena ſuis ſubſtantijs,quædã tenuia & aërea,alia vero aquea,& dictorũ media.Hæc cum ſint ſuperioribus libris demonſtrata,hypotheſes mihi ſunto ad ea quæ nunc dicenda veniunt.His ergo propoſitis ordienda iam oratio eſt.

De vſu medicamentorum. *Cap.* II.

VSus eſt frequenter hominibus medicamentorũ ob id ipſum tantũmodo, vt aut refrigerent,aut humectent,aut calfaciãt,aut ſiccent,aut per cõiugationem horũ quid agant.Interim vero,vt quod ſupra modũ laxatũ eſt contendant atq; contrahant,aut quod intenſum eſt laxent, aut quod condenſatũ eſt rarefaciant,aut rarũ condenſent,aut durum emolliant,aut immodicam mollitiem ad duritatẽ reuocent,aut plenũ euacuent,aut vacuum impleant,aut generis eius aliud quid agant. Nã quiſquis perfrixerit,non medicus tantũ, ſed quiuis etiã ex plebe,ab ipſa rei natura ductus,calfaciens medicamen inuenire deſiderat:aut ardẽti febre æſtuãs,quòd refrigeret.Sic priuatus quiſpiã ſi vlcus habeat nimis molle ac humidũ,id medicũ deſiccare iubet:aut ſi ſiccũ,& exuccũ,humectare. Quinetiã

qui ſiccitatem pariter, atq; caliditatem toto corpore percipiunt, ceu qui æſtuant, ſiue vſti ſunt, aut defatigati, lauari expetunt, frigidámq; bibunt, tum quicquid refrigerare, ſimul & humectare poteſt, ſtudioſe exquirũt, votíq; ſæpe cõpotes fiunt, atque ipſa natura duce eorũ remedia plerique idiotarũ inueniunt. At phlegmones, ſcirrhi, œdematis, eryſipelatis, putredinis, herpetis, gangrenę, nullus ex illis ſibi remedium perueſtigandũ ſumit, tanq̃ vnumquodq; eorũ maius iã ſit quàm pro captu hominis plebeij, ac ſcientiã requirat venerabiliorem. Eam ſcientiã nuncupant Medicinã, & qui eam exercet, Medicũ. Atq; hucuſque & ipſi procedunt, vt ſciant vlcus cauum carne impleri, ſordidũ purgari debere, æquabile cicatrice induci. Nõ tamen norunt quid carne impleat, quid purget, quid cicatrice inducat. Sic ſanè etiam ſi muſculum habeant durum aut tenſum laxúmve, quòd duro quidẽ mollientibus ſit opus, tenſo autẽ laxantibus, laxo vero contẽdentibus, id ſatis perſpiciunt, nõ tamen cõpertum habent medicamentũ, quod aut emolliat, aut laxet, aut cõtendat, ſed ea inuenire opus eſt ſolius medici. Siquidẽ inuenias ex plebe quoſdã, qui non ſecus atq; medici medicamentorũ pollent inuentione, ſed hactenus, dum calida modo ac frigida, humida ac ſicca perquiruntur: verum in ijs quæ modo dicebamus, prorſum rudes reperias. Tametſi, ceu ante monuimus, haud omniũ tum calfacientium, tũ refrigerantium, tũ humectãtium, atq; exiccantiũ, æque facilis eſt atque expedita inuentio. Quippe quòd napy pyrethrúmq; excalfaciunt, & portulaca ſolanúmq; refrigerant, tũ aqua & oleum humectant, & acetũ & marina aqua deſiccant, penè omnibus nõ medicis duntaxat, ſed & idiotis confeſſum eſt. At roſaceum ánne calfacere, an refrigerare dicendũ, ſimiliter acetum, oleum, & eius generis nõ pauca, ingenti cõtrouerſia iactata ſunt. Verũ de talium facultate in quatuor ante hunc libris diſputauimus. In primo ac ſecundo ſophiſtarũ redarguẽtes epicheremata, ſeu in vtranq; partẽ ratiocinationes, & mõſtrantes verã methodum, cuius quis ductu medicamentorũ facultates inueniat. In tertio, miſſis ſophiſtis, omnes ab initio logicas expoſuimus quæſtiones, quibus maxime inſiſtas, quibúſq;, vt ſic dicã, artificioſe efformatus, idoneus ſis ac ſufficiens, qui medicamentorum omniũ facultates inueſtiges. In quarto de ꝓprijs linguæ ſenſibilibus diſſerui, quos ſapores appellitant, id indicãs, quo pacto hinc orſus, primas inuenias tũ qualitates, tũ facultates. Attigi porrò etiã quatenus vſus requirebat in extremo libro qualitates odoratus, docens quantũ itidẽ & hinc iuuari queas ad primarũ inuentionem facultatũ. At in hoc quinto libro aliud mihi propoſitũ eſt facultatũ genus expromere, quas vocare potes ſecũdas ac tertias poſt primas & omniũ cõmunes. Siquidẽ cũ particulatim vnũquodq; nõ pari modo ex illis tẽperatũ ſit, aliud, puto, ex ijs laxatorium euaſit, aliud intẽſoriũ, aliud emolliens, aut indurans, aut rarefaciens, aut cõdenſans: tum ex operibus quæ edere nata ſunt, facultates in ſe habere dicta ſunt rarefaciendi, condenſandi, emolliendi, indurandi, illinendi, extergendi, attrahendi, repellendi, ad hęc laxandi, cõtendendi, ora reſerandi, ac cõtrahendi, incraſſandi, extenuandi, dolores ſedandi, ac ciendi (illas ἀνωδύνους, has ὀδυνηρὰς nominant) concoquẽdi, puris mouendi, digerendi per halitum, ſudoris prouocãdi, ſoporis conciliandi, ſtuporis accerſendi, animum alienandi (ἐκστατικὰς nuncupant) putrefaciendi, vrendi, erodẽdi, cruſtam faciendi, fundendi, denſandi, ſuccum prauum procreandi, attemperandi, purgandi, ſiſtendi, exaſperandi, leniendi, infarciendi, fárctu liberãdi: ac cum vlterius etiã procedunt, ac propè particulatim opera appellant, vrinas ciendi, vo-

mitus proritandi,subducendi ventris,ac lubricandi,per nares & os purgandi,quas ἐῤῥίνους & ἀποφλεγματικὰς vocant,menses mouēdi aut cōprimēdi,similiter lactis ac seminis tum generādi & extinguendi, tum prouocādi & reprimendi,magísq; etiā cū à iecore hepaticas,à liene splenicas,ab auribus oticas,ab oculis ophthalmicas,à dentibus odonticas, à coxa ischyadicas, à renib⁹ nephriticas,à pedibus podagricas,ab articulis arthriticas,à costis pleuriticas,à tussi bechicas,& à calculis cōminuendis λίθων θρυπτικὰς facultates vocitant,ad particulares perueniunt. Pari modo quædā dicta est à procreanda in vlceribus carne facultas sarcotica, ab inducenda cicatrice epulotica, à glutinando colletica, à purgatione cathartica, ab excrescentia carnis detrahēda cathęretica:feréq; numerari nequeant omnes particulatim facultates,si ab vnoquoq; singulatim eorū quæ perficiūtur deflexa illis imponere nomina aggrediamur.Sed pręclarius sanè ac methodo dignius est,si missam facientes orationem tum prolixā, tum confusam, cōmodis speciebus cōpositas medicamentorū facultates cōpendio definiamus, nō puris mouendi aut mitigandi,aut doloris sedandi,aut per halitū digerendi,aut laxādi in triticeæ farinę cataplasmate facultatē inesse dictitantes,sed modice tum humidā,tum calidā:superius *nanq;* positū est,in *quo significato eiusmodi dictionē efferimus. Similiter & irim nō vrinas,aut men*ses prouocās,*aut bechicū esse* medicamē, aut pleuriticis,aut peripneumonicis,aut purulentis(quos ἐμπύους vocant) cōgruere, aut morbis comitialibus,& spasmis,& palpitationibus,& tremoribus,& ruptionibus, & spasmatibus prodesse,neq; carne implere,aut purgare sinuosa vlcera,aut lateris,iecoris,lienísve dolores sedare,neq; chœradas discutere, aut carne ossa implere,ad eundē modū neq; geniture profluuio congruere,aut in vteri fomenta vtiliter misceri emollientē & referantē: *quin* nec quod neuos & ephelides detergeat,& *inueteratū capitis dolorē* sanet,aut fœtū corrūpat detrahátq;: sed sufficit *hactenus dixisse calidā, hactenus* siccā, & eatenus tenuiū partiū illi obuenisse temperiē,sícq; tū omnia quæ nūc memorata sunt,tum longe item plura indicata fuisse: quin alio quoque modo de ea dixisse sat est amaram esse,sed non extreme,immo ita vt dulcedo quædam admista appareat. Ac primus doctrinæ modus empiricorum proprius est, secundus virum potissimum rationalem decet: atque hunc mihi nunc exponere statutum est.

De pus mouentibus,atque emollientibus medicamentis. *Cap. III.*

CAeterum vniuersa ea quę quatuor superioribus libris sunt dicta,propria sunt ipsius de medicamentis speculationis, nisi si quando per affinitatē curādi methodum sermo attigit:at in quo nunc versamur,ad illā magis pertinet:quapropter sæpe consiliū mihi fuit,omnino intactū præterire. Verū quādoquidē visum est præexercendos esse eos qui assequi deberent curādi rationis intentiones,& pleriq; ex amicis,potissimúmq; ij quorum in gratiā hunc tractatum conscribere sum aggressus,ita me facere cēsuerunt:idcirco sermonem hūc hoc in libro absoluam, sumpto exordio ab emollientibus,& pus mouentibus. Quæ cum vtraq; sint calida humidáque,diuerso tamen vtrunq; modo. Hæc enim ceu simillimum corpori in pus mouēdo calorē producētia, absq; vlla existentis in eo humiditatis,aut consumptione,aut adiectione:illa vero ceu maiorem quàm pro natura accendentia,ac nonnihil quoq; humiditatis contrahentia. Porrò perspicua est notáque pus mouentium notio. Siquidem suppuratio in pus est mutatio.

Tribus modis dicitur molle & durum, partim vt extreme tale, partim vt per excellentiam, partim vt ad ſymmetrum generis eiuſdem aut ſpeciei, aut quiduis obuium. Cap. IIII.

Sed de emollientibus medicamentis, ipſáq; adeo emollitione nõ perinde ſimpliciter loqui licet, quia videlicet nec de duro mollíque corpore, Siquidẽ partim abſolute durũ dicitur, vt terra: partim per exceſſum, vt vnguis, calcar, cornu: partim ad ſymmetrũ ſui generis aut ſpeciei, vt hoc animal, puta elephas, aut hic homo, puta Hercules: partim ad quiduis obuiũ collatũ, vt Diogenes ad Ariſtotelẽ. Pari modo dicitur molle, aut vt ſumme eiuſmodi, aut per exceſſum, aut ad ſymmetrũ ſui generis aut ſpeciei, aut ad quiduis obuiũ. Quòd vero tripliciter quoq; id genus omnia dicere liceat, partim vt à miſtura aliena, ſummáſq; habentia qualitates à quibus nuncupata ſunt, partim vt ad ſymmetrũ ſui generis aut ſpeciei, partim ad quiduis obuium collata, & quod nihil retulerit, illo an hoc modo dixeris, frequẽter mihi oſtẽſum eſt. Omiſſis itaq; cæteris ſignificatis, de mollibus duriſq;, vt ad optime cõparatũ habitúmq; hominẽ contẽplemur, quẽ ſanè regulã ac menſurã ſtatuimus omniũ quæ eum in modũ dicũtur: nec tamen ad illius partẽ quãcunq;, puta os adipémve, ſed quę tẽperie media eſt, nẽpe cutẽ, maximéq; eã quæ in manibus eſt, vbi perfecta eſt tangendi potẽtia. In vnũ autẽ redit, ſi quod per exceſſum ad totã ſubſtantiã dicitur, ſic molle durúmq; appellites, quãdoquidẽ medium quoddã eſt tactus noſter: vti & Ariſtoteli viſum eſt, & Plato quoq; ſenſiſſe videtur, cũ ait. Dura quidẽ quibus caro noſtra cedit, mollia vero, quæ cedunt carni. Nam cutẽ hominis eo ipſo in libro, Timæo ſcilicet, genere eſſe carnẽ oſtendit. Quin & Ariſtoteles cũ ait molle eſſe quod in ſe cedit, durũ quod nõ cedit, idẽ quod Plato ſenſiſſe videtur, & maxime quòd ad tactũ ea iudicanda cenſet, tanq̃ ad medium. Quod vero in cõparatione ad quiduis obuium durum eſt ac molle, id in eo quòd magis minúſq; cedat, iudicari videtur. Quin & ipſam cutem noſtram aut muſculum aut partẽ aliam quamlibet cũ induratam dicimus, cum naturali eius ſtatu aduentitium affectum conferentes ita nominamus. Sanè corporum hoc pacto affectorum ad ſtatum naturalem reditus emollitio eſt.

Quot modis fiunt dura? nempe aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, aut harum coniugatione quapiam. Cap. V.

Porrò cũ varie quidq; durius efficiatur, nẽpe aut ſicceſcẽs, aut cõcreſcens, aut nimia repletione, adeo vt vehementer diſtendatur, aut cõiugatione quapiã, ſequitur, vt & propria ſuáq; cuiq; emolliendi ſit ratio. Itaq; de omnibus deinceps diſtinguamus. Interim illud prius cõmonefaciẽtes, nominũ verborúmq; copiã plerunq; nõ eſſe indecorã, ſed potius eius cõtrarium: illiberalẽ vero tũ eſſe, cũ non eſt neceſſe de illis diſtinguere. Nã ita & Plato prodidit. Et nobis in pręſens neceſſitas incũbit de duri ſignificatis definire, principio rurſum ab ijs deſumpto quę modo dicere deſijmus. Nã quod in ſe cedit, molle eſt, ſiquidẽ corpus ſimplex fuerit. Siquidẽ quod ex pluribus cõſtat aut ſeſe contingẽtibus, ſicut tritici aceruus, aut inuicẽ implicatis, vt lana & pili, ſimul & cedere poteſt, nec tamen eſſe molle. Cõtra in ijs quæ ſũme plena ſunt, velut vtres, veſicæq;, neutrũ latus in ſe cedit, nec tamẽ quod cõtinet durũ eſt, ſicut nec quod cõtinet vbi ĩpletũ eſt, durius ſe ipſo euaſit, aut aduẽtitiũ aliũ affectũ eſt adeptũ, niſi ꝙ nũc tẽſum eſt, quod hactenus fuerat laxũ. Quãobrẽ ego id renitẽs, Gręcè ἀντίτυπον, nõ durũ appello, quãdo nimirũ

accuratius loqui ꝓpono. Permitto tamẽ qui velit durũ appellare:quin & ipſe perſæpe ſic nuncupo. Sed illud tamen moneo,nõ vnã eſſe induratorũ naturã,neq; vnã medelã. Nam quod à ſiccitate induratũ eſt,humectari poſtulat:quod vero à congelatione,excalfieri: quod autẽ à repletione,inaniri:quod deniq; à ſiccitate ſimul concretionéq;, humectari ſimul ac cõcaleſcere:quod vero à cõgelatione pariter & impletione,pariter quoq; & calfieri & euacuari. Siccãtur itaq; corpora citra cõgelationem,tum in validis exercitijs,tũ in ſole feruenti,tum in inedia ingẽti,tum in febre ardenti,& medicamẽtis quæ ita ſiccant vt nõ refrigerent quoq;. Congelantur à vehementi duntaxat frigore. Sicut ſanè & implentur à largi tantũ humoris affluxu. At ſiccantur ſimul & congelantur coeuntibus quæ ſimul conuenire poſſunt cauſis: vt ſiquis ſupra modũ laboret in frigore. Sic quoq; replentur ſimul & congelantur ab influxu frigido,ac partis refrigeratione. Frigoris rurſus ipſius cauſa triplex eſt:vna à foris incidentibus, puta, aëre, aqua, medicamento, quod ſæpe factitant in eryſipelatis. Altera eſt propria patientis particulæ temperies. Tertia ab influente in ipſam humore prouenit. Nam is ſæpenumero ſeipſo calidior effectus eſt, aut putreſcens, aut contactu calidarum natura partium alteraſcens,cum interim quod partibus natura frigidioribus affricuit frigus, plurimo perdurat tẽpore. Atque tot quidem modis corpora tũ indurantur, tum molliuntur. At medicamen emolliens (Græcè vocant μαλακτικὸν) non de omnibus ijs modis efferre videntur,ſed peculiariter de ijs quæ congelatione induruerunt, magíſq; etiã ſi in eis contentus ſit humor præter naturam,velut in ſcirrhoſis. Quippe ſi à ſiccitate induruerit,humectare,non mollire id præcipiunt,ſicut impleta euacuare,nõ emollire. Sed de nominibus neq; contendere honeſtum eſt, neq; curioſum eſſe neceſſe: verum rerum inſiſtere diuerſitatibus præſtat:in quibus ſiquid peccatur, ingens ægrotis damnum malúmq; prouenit. Itaq; quod reſiccatum eſt, humectãtia poſcit remedia,de quibus ſupra abunde diſſerui. At quod à frigore congelatũ eſt, excalfacientia poſtulat:quę nec ipſa obſcura ſunt. At quod impletũ eſt,aut refrigerantia requirit, aut excalfacientia,aut quæ proprie vocãtur ſiccantia. Vniuerſa ſiquidem hæc humorem ſuperfluum euacuant,ſed ſua ac peculiari quodq; ratione. Frigida quidẽ duobus modis,nempè repellentia,ſimúlq; cum calore multã educẽtia humiditatẽ,ſicut Ariſtoteles docuit. Quæ vero excalfaciunt,dum cõtentũ in caleſcentibus corporibus humorẽ in vapores diſſoluunt. Quæ autem deſiccant,velut quæ vocantur diaphoretica,hoc eſt per halitum digerentia, & ipſa duplici ratione,aut humores ebibentia cũ poris quibuſdam inſunt, aut totã alterantia partem. Verum quando tempeſtiuus cuiuſq; ſit vſus,non eſt præſentis negotij definire, ſed ad curandi attinet methodum. Quæ vero à frigore pariter & ſiccitate induruere,ea excalfacere pariter & madefacere expedit,non ſicut pus mouentia calore & humiditate, ſecundũ naturã attemperatis, ſed tanto eſſe medicamen expedit calidius,quanto exuperauit frigiditas:tantóq; *ſiccius,quanto & vicit ſiccitas. In quibus menſuram finire ad curandi itidem methodum pertinet. Sufficiat autẽ hic medicamentorum ſpeciei formulam quandam exponere, ídq; pauculis exemplis. Igitur oleum & aqua calida humectant ſimul & excalfaciunt. Quòd ſi ambo in vnum miſceantur,multo magis tũ excalfaciet, tum humectabit quod ex ipſis erit miſtũ,ſicut aquæ potabilis balnea cũ oleo copioſo exhibita. Idẽ efficit eduliorũ qualitas,ſi ſimiliter habeat. Itaq; ingẽtis famis,quã βουλιμίαν nominãt,illiuſmodi

Cap.5. lib.4 Meteor.

* humidius

ſunt remedia. Eſt enim ea affectio frigiditas iuncta ſiccitati: & ſanatio eius per cõtraria perficitur. Veruntamen cataplaſma quod ex farina triticea conficitur, in tẽperatis naturis pus mouens, nec quicq̃ naturalis partium humiditatis aufert, quod quidẽ relatu ſit dignum: multóq; magis nec apponit: ſicut nec calorẽ intẽdere poteſt, nec hebetare, ſed tantũ in ſubſtantia ipſa augere. Cæterum non idem eſt, qualitatem intẽdere, & augere ſubſtantiam. Sed hæc paulo poſt accuratius oſtendam. Attamen id genus medicamenta humida calidáq; dicimus, nõ ceu calidiora humidioráq; quàm noſtra ſit ſubſtantia, ſed ceu ſimilẽ habentia nobis tẽperiem, quæ calida & humida eſt iuxta veterẽ ſermonẽ, velut in libris De tẽperamentis oſtendimus. Nec tamen ſic aquã humidã aut *galbanũ calidum dicimus: ſed illam tanq̃ quæ carnẽ noſtram riget, hoc tanq̃ quod calfaciat. Nam tametſi aqua calida euacuare partes quæ per humorũ influxum contumuerunt valeat, ſimilares tamen ſaltem omnino humectat, ſicut in primo libro à me monſtratum eſt.

** uetus interpres legit, ignis*

De *medicamentis pus mouentibus.* *Cap.* VI.

MEdicamenta itaq; quæ pus mouent, eo quòd perinde vt aqua calida excalfaciant, ſuperfluum in ſpatijs vacuis contentũ humorẽ per halitũ digerunt: *ſicut in libello De inæquali intẽperie monſtrauimus. Ipſis tamẽ* ſimilaribus corporibus ſecundũ naturã *affectis, humiditatis nihil* neq; adijciunt, neq; adimunt, quod quidem manifeſtum ſit, & ſentiri queat. Quippe cũ tẽperaturã poſſideant ſimilem, earũ ſubſtantiã tueri potius quàm alterare poſſunt. Nam in ſuppurationibus humiditas quidẽ alteratur, itémq; ſiqua ſit caro contuſa: cætera vero omnia quæ ſecundũ naturã habent, ſubſtantiam ſuã ſeruant. Etenim cũ tres in animalium corpore fiant alterationes: vnà planè ſecundũ naturã eſt, cũ videlicet *in ventre cibus* coquitur, *aut in* viſceribus & vaſis qui inibi generat̃ ſuccus, vnde rurſum pars vnaquæq; *nutriatur. Altera* cõtra planè pręter naturã, nempè in putreſcentibus omnibus. Atque hæ quodãmodo *inuicem ſibi* cõtrariæ ſunt. Tertia ex vtraq; miſta & media eſt, partim primę quicq̃ obtinens ac naturalis, partim huius contrariæ quæ eſt præter naturã. Siquidem alterationi ſecundum naturam duo hæc inſunt, vt & ex familiari animantis *natura fiat alteratio, & ab ingenito calore planè ſuperetur. Ei vero quæ præter naturam eſt, & ab aliena caliditate mutatio prouenit, & ad nihil vtile. At media earum, quæ ſcilicet ſuppurationes comitatur, ab ingenito quidem fit calore, ſed non planè vincente: neq; enim ex materia peragitur quæ prorſum benigna ſit, quemadmodũ nec ex omnino aliena. Itaque quemadmodũ naturales alterationes, quæ ab innato proueniunt calore, à ſimili extrinſecus iuuantur, pari modo & quæ in mouendo pure conſpicitur. Nã quid æque cõcoctioni vẽtris cõferre nouimus, atq; corpus humanũ illi impoſitũ? Proinde quidã puellos noctu admouentes per quietẽ, longe euidentiſſimũ adiumentum ſentiunt. Confert ſiquidẽ amplius, magíſq; multo familiaris eſt eo calore qui à fomentis paratur. Eiuſdẽ gratia vtilitatis quidã paruos catellos per quietẽ ventri imponunt, copiã coquentis cibos caliditatis adaugentes, nõ qualitatẽ. Tale eſſe debet quod ad mouendũ pus adhibebitur medicamentũ, qualis eſt in naturis temperatis calor natiuus. At ſi iuſto calidior natura fuerit, in eo corpore, quod pus mouebit medicamen, calidius ſit oportet: tanto nimirum tẽperato calidius, quanto & natura eius temperatam in caliditate exuperat. Itaq; clarum iam illud eſt ex

** materia*

curandi methodo,cuiuſq; ſingulatim hominis ſuũ ac proprium eſſe puris mouẽdi medicamentum.Nec minus illud conſtat, quod ſæpenumero iam demonſtratum,horum comprobatur teſtimonio,omnes medicamentorum facultates vt ad optime temperatum hominẽ explorandas. Siquidẽ nulla conſtitui ars poſſit, niſi prius velut regula ac ſcopo generi materię in qua verſatur conſtituto,ad illũ iam particularia omnia dirigantur.Rurſum ergo propoſito tanquã ſcopo quodam in hoc ſermone optime temperato homine,eius reſpectu aliud eſſe dicimus medicamentum pus mouens,quàm quod indurata emollit, eſſéq; eorum temperaturas, quas ſuperius eſſe poſuimus:Eius quidem quod naturæ in mouendo pure auxilio eſt commoderatam & ſimilem ei corpori cui admouetur:ac proinde quod natura noſtra humida ſit & calida, humida calidáque medicamenta eiuſmodi frequenter appellari:Eius vero quod indurata emollit, temperata natura multo calidiorem, non tamen iam valde calidam.

De ortu ſcirrhi. Cap. VII.

ORitur autem induratorum affectio ex fluxione viſcoſa & craſſa , paruis particulæ poris ſiue meatibus impacta. Digeſto vero per halitum quod tenue eſt eius ac ſubtile,ac *deinde quod reliquum eſt refrigerato ac velut congelato,vocata ſequitur ſcirrhωſis:ac proinde frigidum* pathos aiũt, & per calfacientia curari. Porrò quoniam cum frigiditate humor redundat ſuperfluus, idcirco etiam cõpoſitam eius eſſe medelam, ob refrigerationẽ ſcilicet excalfacientia poſcente affectu, ob alienam vero & ſuperuacaneam humiditatẽ, euacuantia. Vnde fit,vt eorũ quæ ſcirrhi in morem indurata ſunt,nullum curari valeat,neque à valide exiccantibus, neq; à fortiter excalfacientibus, neq; ab ijs quæ vtraq; hæc præſtare poſſunt.Nam quæ valide excalfaciunt,hærens ac contentum in particula humidum violenter digerentia atq; elicientia,reliquũ omne deſiccant, & incurabile conſtituunt:quæ vero fortiter *deſiccant*,etiãſi non excalfaciant,tamen ipſa non per mediũ,euacuando ſcilicet quod ſubtile eſt, ſed ex profeſſo , ac ex natura ſua ad ſummam*duritiem infixam particulæ fluxionẽ adigunt.Sola igitur ea quæ calfaciunt,ſed non admodũ,vnáq; exiccant non magnopere,eiuſmodi ſanare affectus poſſunt:vocantúrq; ea medicamenta Græcè μαλακτικὰ (Latine emolliẽtia nomino)eodem tempore vtrunque agentia,nempe quod congelatum eſt fundẽtia, & ſenſim per halitum digerentia.

* *ſiccitatem*

Emollientia medicamenta in hoc à pus mouentibus differunt,quòd emollientia calidiora ſunt, & moderate deſiccant exiſtentẽ in partibus humiditatẽ:pus autẽ mouẽtia corporibus quidẽ noſtri ſimilem calorẽ obtinent,ſed tamen exiſtentẽ in eis humiditatẽ ſeruant. Cap. VIII.

QVapropter calida ſunt id genus medicamenta, nec admodum ſicca, atq; à pus mouẽtibus eo diſſidentia,quòd calidiora ſint, & ſicciora. Illa enim cognatam ac ſimillimam corporibus noſtris caliditatem poſſidẽt:emollientia vero licet validiorem habeant,non tantam tamen vt attractionis violentia reliquum deſiccent.Præterea ea quæ pus mouent , humorem qui præfuit in partibus induratis,ſeruant:emollientia vero paulũ quiddam eius abſumunt. Proinde quamuis innumera ſint calfaciẽtia ſimul atq; exiccantia medicamenta,ſola tamẽ ea quæ conuenientẽ ac ſymmetrum calorem poſſident,vnáq; illi reſpondentẽ ſortita ſunt ſiccitatẽ,mollire quæ ſcirrhi inſtar indurata ſunt,poſſunt,quale eſt bdel-

lium,ſtyrax,galbanum,thymiama ammoniacũ,medulla tum ceruina, tum vitulina,adeps caprinus,& taurinus,& quæ eius ſunt generis. Nam nũc conſiliũ nõ eſt omnẽ expromere materiã,ſed ſolũ de id genus facultatibus omnibus generalẽ cõſtituere doctrinã. Præſtat nanq; in genere de pus mouẽtibus atq; emolliẽtibus cognoſcere, quòd illa ęqualẽ accendunt calorẽ ei qui eſt in homine ſecundũ naturã: quæ vero emolliunt,multo maiorẽ. Quocirca illa quidẽ quantitate potius quàm qualitate caloris agere ſunt nata:at quæ indurata emolliũt,qualitate potius. Itaq; ſi in parte quæ ſuppuratione indiget,aſſiduò impoſitas ſeruare manus, aut aliam quamuis partem poſſibile foret,celerrime ſic ſuppuratio procederet. Pari quoque modo ſi medicamentũ hominis temperaturæ ſit quamſimillimum,ocyſſime concoquet quod in pus verti debet,vt eſt nonnunquam caro, nimirũ vbi cõtuſa fuerit,interdum vero humor qui phlegmonen produxit.

Quòd pus mouentia etiam emplaſtica eſſe conueniat. *Cap.* IX.

QVinetiam quòd emplaſticũ eſſe debeat eius generis medicamentũ,vt exacte ſuppuratorium ſit, & ipſum liquidò mihi apparere videtur. Nam ſi ſubſtantiam innati caloris augere, nõ intendere qualitatẽ ipſam conueniat,poros corporis obſtructos eſſe neceſſum eſt,quò videlicet halituoſos tranſpiratus includant. Siquidẽ ea cataplaſmata quæ aut detergentia, aut validius excalfacientia, halitus difflari permittunt,exiccant quidẽ,ſed pus non mouẽt. Talis eſt hordeacea,cicerum,fœnigræci,fabaceáq; farina,amplius etiã ærina,eruina, panici, lupinorum, milij,omniúmq; adeo exiccantiũ: quippe cum tum per ea quæ detergunt,etiamſi non admodũ excalfaciant,ſed quia obſtructione liberant, reſerántq; meatus, vnà quoq; calor particulæ euolet, vt naturalis haudquaquã ſeruetur cõmoderatio:tum ab admodũ excalfacientibus huius etiã non parũ vacuetur, & qui reliquus eſt incaleſcat,ex quo fit vt natiui caloris ſubſtantia diminuatur,ſed qualitas intendatur. Quorũ neutrum fieri expedit, verum halituoſum & calidũ ſpiritum contineri quamplurimũ,& ad vnguem caliditate ſymmetrũ:quippe cũ hic in pueris copioſiſſimus, omnes actiones naturales adaugeat .Sed ſunt quos id fugit, & cum hoc quod ignorent,Hippocratẽ inſuper accuſare nõ verentur,quòd dixerit creſcentia plurimum habere caloris innati. Sed nos dicta eius haud perperã capere oportet,ac cognoſcere innatum dixiſſe calorem,quem in quoq; animantium & natiuum ſpiritum nominamus,de quo & Ariſtoteles ſcriptũ reliquit. Verũ nihil prohibet,ſanguineam ſubſtantiã ſimúlq; * aëream vnà cum ſpiritu calidum inaudire innatum. Ac Stoici quidẽ nunc ipſum ſpiritũ animæ eſſe ſubſtãtiam autumant. Nos ſanè de animæ ſubſtantia non admodum pronunciare quippiam audemus,& ad pręſens ſuperuacaneum arbitramur. Quanquam nos iam ante ſpiritum innatum,etiamſi non ſit animæ eſſentia,ſaltem primũ eius eſſe inſtrumentũ in cõmentarijs de Hippocratis Platoníſque placitis demonſtrauimus:& certe dicimus eum ſpiritum in omnibus animantis contineri partibus,ſed nõ * vndiquaq; eſſe ſui ſimilem,veluti nec ſanguinem,eſſe neceſſe. Tum in ſpatijs inanibus non paruam eius ineſſe ſubſtantiã,immò potius velut materiam quandam leuiculam etiãnum mutationem expoſcentem ad innati ſpiritus qualitatibus ſuis abſoluti generationem, nihilo ſecius tame n iam tum etiã admodũ ad naturalia opera cõducentem. Porrò autem vnum ex naturalibus operibus eſt,ea quæ in pus fit cõuerſio. Nam

** aliàs ſeminalem*

** ubique*

& illic quædam perficitur coctio. Cum autem quidquã coquere consiliũ est, quã plurimum, meo iudicio, spiritũ seruari intus oportet. Atqui digeritur tum ab euaporantibus ac detergentibus, qualis est hordeacea fabaceáq; farina: tum à resiccantibus, qualis est panici, lupinorũ, milij: tum ab excalfaciẽtibus, qualis est fœnigræci. Quin multo etiã magis ab ijs quæ simul & excalfacere & resiccare possunt, puta lolio, eruo, cicere, ochris. Igitur omniũ ad puris generationem aptissimũ est, ex ijs vtiq; quæ perfunduntur aqua temperata, aut cui additum oleum est, quod hydrelæum Græci vocãt: ex ijs vero quæ irrigantur, oleum temperatũ. At ex ijs quæ ex hydrelæo illinuntur, farina triticea, & panis ipse. Sed is modice coctus sit oportet. Nam qui plurimum coctus est, quodammodo siccior est, aptúsq; phlegmonis quæ ægrius concoctionẽ admittunt: qui vero minus, ijs quæ admodũ calidæ sunt atq;, vt sic dixerim, feruent, congruit. Tum cui plus additũ olei fuerit, pertinacius coctioni aduersantibus conuenit: Cui minus, feruentibus magis competit. Et sanè quod ex pane conficitur cataplasma, difficulter coctioni cedentibus phlegmonis idoneum est, siquidẽ pani tum sal, tum fermentũ admistum est. Quod vero ex triticea farina præparatum est, calidioribus *vtilius est*. Et *ipsius* etiam triticeæ farinæ *quæ pura est, tum panis quoq; qui purus* est, *puri mouendo cõpetentior* est, nimirum cum furfur minus sit calidus, & magis desiccet. Farina autẽ pura, quæq; alere est nata, humida est & calida: qualia certe ad pus producendũ conferre ostẽdimus. Itaq; medicamenta quæ phlegmone tentatis imponuntur* partibus, si calida sint & humida, ad pus mouendum conducunt, vti adeps suillus, & vitulinus, Nã tauri & capræ acriores esse ostendimus: quamobrẽ phlegmonis tum frigidioribus, tum durioribus magis congruunt. At suillus *ijs* quæ proprie phlegmone appellantur, familiarissimus est. Est & adeps gallinaceorũ familiarissimus, *magísq;* etiã anserũ, quodãmodo tamen ad *digerẽdum potentior : est* enim substãtia sua tenuior, sicut & bubulus & caprarũ crassior & terrenus magis. Quin & agrestiũ animaliũ omniũ acrior est adeps simúlq; siccior multo quàm domesticorum, maximéq; pardalis & & leonis. Quare horũ nullus omnino puri mouendo idoneus est, sed, vt dixi, suillus & vitulinus. Porrò pus mouent & pix, & resina, nempè oleo quopiã aut rosaceo subactæ. Sed & hic ad feruentes phlegmonas ex rosaceo eas liquare oportet: ad frigidiores vero excalfacientiũ quopiã, puta cicino, raphanino, veteri sicyonio. Quòd siquando sola vtaris cera, alijs ad manum nullis, ad pus mouendũ, & ipsam in excalfacientium quopiã dissoluere oportebit: quippe cum ipsa per se minus sit calida quàm vt pus mouere possit. Siquidẽ illinendi certè vim obtinet. Solis itaq; feruentibus phlemonis apta est, ex calidorũ oleorum quopiã liquata, Verũ quemadmodũ hæc symmetria ac mediocritate inferior est, vt ad medias tẽperie phlegmonas, hominúmq; & partium naturas, sic paulũ quiddam excedunt resina & pix. Quapropter hæc omnia simul mista moderate pus mouent. Sed hæc iam ad tractatum de medicamentorum compositione attinent, quẽ vt aliquatenus attingeremus, speculationis ipsius nos sequela adegit. Rursum ergo ad propositũ reuertor. Est autẽ propositũ, definire quæ sit in genere pus mouentium natura. Dictum vero est, quòd modice eam humectantem & excalfacientem esse oporteat: quod alijs verbis est, vt neq; excellat, neq; inferius sit temperatura corporis ipsum immutantis, sed quoad fieri possit simillimũ. Cæterũ quòd medicamentũ puri mouẽdo idoneum tale sit facultate, & actu, siue energia fiat eiusmodi, dum corpori no-

* *aliàs ulceribus*

ſtro admotum eſt, ſæpenumero iam ante dictum eſt: ſed nunc nihilo ſecius id repetimus, quandoquidẽ ſemper eius meminiſſe oportet. Atq; eiuſmodi eſt pus mouentis medicamẽti temperies. Porrò corporis ipſius cõſtitutio emplaſtica eſt: qua maxime pollent quæ lenta & viſcoſa ſunt, velut adeps porcinus, butyrum, thus, & quod ex farina triticea conficitur cataplaſma: quippe quæ moderate tum calida, tum humida lentáq; ſunt, ac proinde puri mouendo idonea. Chondrus tamen farina triticea ſiccior eſt, quanquã nihilo minus lentus ſit, niſi forte etiam amplius: vnde fit vt in medijs temperatura phlegmonis puri mouendo ineptior, in humidioribus etiam triticea farina præſtantior ſit. Verũ & hæc iam pręſentis cõmentationis limites excedunt. Itaq; denuo ad medicamenta duritates emollientia reuertor, hactenus & hic curandi methodũ attingens, quantũ dicendorũ claritati conducat. Scirrhum vocant tumorem pręter naturã, doloris vacuũ, ſed durũ. Sunt autem inter eos quidam, qui vbi plurimũ increuerint, ſimulátq; indurati fuerint, nõ modo dolore carent, verum etiã ſenſum exiguũ, aut etiam nullũ habent reliquũ: porrò naſcuntur ex humore craſſo & frigido, quales ſunt in animalium corporibus duntaxat duo, bilis videlicet atra, & ſuperexiccata pituita. Proinde tumores ſcirrhoſi omnino aut pituitoſæ ſunt ſubſtantiæ, aut atrabilariæ, aut ex vtraq; miſti. Sed de agnitione eorũ non eſt nunc tempeſtiuũ diſſerere, verũ de medicamentis emollientibus illud vt nũc dicam opportunũ eſt, nempè quòd proprie vocãtur emollientia, quæ medentur ſcirrhoſis tumoribus ex pituita reſiccata craſſóq; humore prognatis. Conſueuerunt autem ij potiſſimũ in muſculorũ capitibus, & qui ex eis prodeunt tendonibus conſiſtere. At quæ ab atrabilario ſucco duruerunt, cancroſa ſunt omnia, & ab emollientibus medicinis exaſperantur. Sed ijs quo pacto proſpicere oporteat, in Cõmentarijs methodi curandi docebimus. Quæ vero à lento craſſóq; humore congelato indurata ſunt, calida poſcunt ſiccáq; medicamenta, ſed non tamen quæ valida ſunt ac violenta: ſed ſufficit interim vt ſecundi aut tertij ſint ordinis excalfacientium, primi exiccantium. Porrò cum nõ exigua ſit in corporibus ſic induratis maioris minoríſq; latitudo, neceſſe vtiq; eſt & medicamentorum illis medentium non paruã eſſe latitudinẽ. Siquidem adeps caprinus, & gallinarũ, quæ ſic indurata fuere iuuarunt. Verum illi quidẽ imbecilliores ſunt, & moderatas duritates emolliunt. Valentior gallinarũ gallorúmq; adipe anſerinus eſt, caprarum vero hircinus, validior quoq; & taurinus, ſed minus tamen quàm hircinus. Quinetiam medulla ceruina modice emollit, & poſt eam vitulina: quippe cum id genus omnia medicamẽta calida ſint, & mediocriter ſicca, multóque magis excalfacere quàm exiccare nata. Vnde ſi quis forte ea quandoq; calida dicat & humida, non repugnandum: nam paulũ abſunt ab ijs quæ neq; humectãt, neq; deſiccant. Eodem ex genere ſunt, quanquã validiora, ammoniacum thymiama, & ſtyrax, & galbanũ, & bdellium ſcythicum: ſed ad emolliendũ præſtantiora ex ijs ſunt quæ recentia ſunt. Siquidẽ inueterata validius quàm oportet deſiccãt. Id ipſum vſuuenit in medulla & adipe, quippe quę & ipſa vetuſtate ſeipſis tũ acriora, tum ſicciora euadunt. Quin & oleum quoq; ſicyonium ex hoc eſt genere, nec in poſtremis id quod inueteratum eſt, & ea quæ præparantur, vt ſuſinũ. Sed de cõpoſitis hic dicere ſtatutũ nõ eſt. Porrò radix altheæ, & cucumeris agreſtis, nõnullæq; aliæ plantæ, partim in oleo, partim in aqua decoctæ, emollientiũ medicamentorum facultatem induunt, ſicut maluæ agreſtis folia tum cruda, tum cocta. Atq;

hoc ſimplex medicamentum eſt, ſicut porcinus adeps vetuſtatem paſſus, ſed ſalis nihil oportet adijcere, ſicut nec alijs quæ emolliunt: valde enim deſiccat ſal. Porrò quæcunq; alia emollire poſſunt, ſeu ſimplicia ſeu compoſita ſint medicamenta (alibi enim ea recenſebimus) calida ſunt ex ſecundo & interdũ ex tertio ordine, leuiter vero ſicca. Sed & his ſanè illinendi vis (emplaſticam vocant) inſit neceſſe eſt, non aliter quàm ijs quæ pus mouent. Sed quanto maiore euacuandi facultate pollere debent, tanto vtiq; minus etiam meatus illitu obſtruere.

Quòd medicamenta indurantia humido frigidóq; ſint temperamento. Cap. X.

SAnè emollientium facultas medicamentorum abunde iam expoſita eſt, proinde deinceps de indurãtibus verba faciã. Frigida itaq; hęc ſint oportet & humida, velut ſemperuiuũ, portulaca, pſyllium, lẽticula paluſtris, ſolanum: aut hoc quidẽ certe non eſt temperamento humido, ſed mediũ abſolute humectantis & exiccantis, ex pugnantibus facultatibus compoſitũ, exiccante videlicet & humectante: nimirũ cum & duplicem in ſe habeat ſubſtantiã, terrenã & aqueam. Sed iam nõ eſt mihi conſiliũ, ad particularem materiã ſermonẽ deducere, verum generales duntaxat breuiter facultates definire. Sanè ſiquid ſimul & refrigeret & *deſiccet, & ipſum profecto omnino indurabit: ſed nõ eſt ex ijs quę* proprie indurant. *Siquidem cõgelatione* potius quàm euacuatione durũ efficitur corpus, prout ſupra poſuimus. At ſiquid ſit quod proinde quia natiuum humorem non retinet, induratum eſt, id ſiccum potius quàm durũ appellabimus: conſtátque eius ſanatio rigatione & humectatione, non emollitione: ſicut certe & tenſio curatur laxatione, & laxatio tenſione.

De tendentibus laxantibúſque medicamentis. Cap. XI.

SEd hæc vt ſe habeant liquidò *conſpiciuntur*, cũ in cute, quemadmodũ & ab Hippocrate *dictũ* eſt, cutis duræ mollificatio, tenſæ laxatio: tum etiam frequẽter in articulis. Igitur laxatio prouenit humectatis immodice quæ circa eos ſunt ligamentis pariter & tendonibus: tenſio vero nõ etiã ſimpliciter, ſed aut pluſculũ exiccatis, aut refrigeratis, aut phlegmone affectis, aut ſcirrho. Atq; ita quidẽ in articulis. In cute vero non tantũ ita, ſed muſculis quoq; qui ei ſubiecti ſunt, quoquo modo in tumorem ſublatis. Nã & præ carnis ſæpe copia quibuſdã tenditur, Quod vero & in plegmonis idipſum illi accidat, ſupra poſitũ eſt. Quamobrẽ nõ ſimpliciter vna eſt ſpecies laxantium remediorũ, vtpote cũ alia humectando, alia calfaciendo, alia vero emolliendo, quædã euacuando, nonnulla tumores præter naturã purgando, alia etiam per cõiugationem horũ quampiam agentia, laxare aſſolent. At Theſſalus, feréque ſequaces eius vniuerſi, ſicut in alijs multis, ita & in his appellationes ſimul cum rebus cõfundunt, quicquid obuium eſt, citra vllam examinationem cõſcribentes. Quãobrem vbi quæ in manibus ſunt abſoluerimus, neceſſe nobis forſan fuerit aliquando in eos ſtylũ cõuertere: impræſentiarum autẽ quod dicta cõtinuo ſequitur perſequamur, rurſum ſumpto principio ab ijs medicamentis quæ vocantur emplaſtica, quia ſæpe iam ante & de ijs diximus. Breuiter ergo emplaſticũ medicamẽtum eſt, quod tenaciter corporis poris ſiue meatibus illitum inhæret. Porrò abunde dictũ eſt nobis de pororum, quos nos ſtatuimus, natura in libris De tẽperamentis, demõſtratum autẽ eſt & in libro hunc præcedente, mordacitate vacare omnino debere medicamẽtum emplaſticũ:

nã si qua illi inerit mordacitas,hęrere in poris nõ poterit,sed omnino facile excernetur, aut partiũ aliquã liquãdo,aut certe humorẽ aliquẽ ex alto attrahẽdo. Sed & illud satis cõstet,terrenæ cõsistẽtiæ viscosum omnino esse oportere emplasticũ.

Quòd poros purgantium medicaminum vnumquodque calidum sit, & tenuium partium: nam amara omnia & nitrosa sunt. Cap. XII.

SEd de istis supra abunde dictum est. Quod vero illi contrarium est, dici queat poros repurgans,& infarctu liberans, sicut & ipsum emplasticum non modo emplasticum dicitur, sed & ἐμφρακτικὸν quasi dicas infarciens. Fuerit autem id sicut effectu cõtrarium,ita & corporis natura,neq; viscosum,neq; mordacitatis expers,sed nitrosum & subtile.Nã in ratione maioris ac minoris differunt,substantię genere minime diuersa,tum emplastica ab ijs quę sordẽ nutriũt, tum repurgantia ab extergẽtibus. Nam quæ in superficie sordẽ auferunt, siue in cute,siue in vlceribus,ea extergentia siue rhyptica nominantur. Quæ vero poros etiam expurgant,ea subtiliorũ his partiũ sunt & emplasticis cõtraria: proinde pororum ecphractica & eccathartica,quasi expurgãtia & farctu liberantia dicas, appellantur.Sunt autem hæc tum *nitrosa,tum* amara.Atq; cuti extimæ *imposita solam nitrosam qualitatem* possideant *exactã est opus ad ea peragenda quæ dicta* sunt.At intrò in corpus assumpta, etiãsi adiuncta sit quædã adstrictio, possint tamen sic quoq; magnos purgare abstergereq́; meatus, cuiusmodi sunt in vasis. Nã foris meatuum exiguitas prius ab adstrictione occlusa,quàm probe queat expurgari,non etiã inde in altũ abstergẽtem substantiã recipit,nec expurgatur. At quæ circa ventrem sunt partes omnes,quæq; in iocinore , liene, aliisq; omnibus visceribus, cum maximos in se meatus habeant , maius accipiunt commodum ex vasorum corroboratione,quàm propter osculorũ exiguitatem lædãtur.Proin intus absinthiũ repurgare potest,foris non potest: quippe quod cõpositum est,vt supra dixi,ex amara acerbáq; facultate. Quamobrẽ eius generis medicamenta particulatim vt persequar,nõ est necesse.Quæcunq; enim repereris nitrosa & amara,ea ad purgandos meatus omnes valere noueris.At cutis vniuersæ ac vlcerũ sordes,non hæc tantum,sed & viribus minora auferre possunt, qualia sunt dulcia quæ tenuiũ sunt partiũ,puta mel,& ex cerealibus seminibus quædã, vt eruum, fabæ, hordeũ, lupini:Quanquã in ipsis fabacea hordeaceáq; farina tantum extergit,nõ etiã meatus farctu liberat: erui autẽ & lupinorum potissimũ si amari fuerint, supra quàm quòd extergunt,nõnihil quoq; meatus purgare valent. Simile quiddã amygdalis accidit:nã & horũ ipsorum ea quæ amara sunt,& detergunt, & meatus expurgãt: quæ vero edendo sunt,detergunt quidẽ,non tamen infarctu liberant.Quin & vrticæ semen nõ secus atq; eruum amygdaláq; amara,meatus purgat.Ex eodem genere scilicet sunt scilla & iris,& quæcunq; alia vincentem in se qualitatẽ amaram possident. Siquidem nitrum ipsum per se, & aphronitrum,(& spuma nitri,) & seriphon,& abrotonum,& id genus reliqua cũ cibo potúq; assumpta eandẽ vim obtinent.Protinus enim his inest,vt crassos lentósq; humores extenuandi vim obtineant,sicut emplasticis omnibus crassos lẽtósq; corporis succos reddẽdi.Quãobrẽ lentis ac pituitosis thoracis pulmonísq; humoribus,aut puri & incidendis & extenuandis & educendis aptiora inuenire alia præ istis medicamenta nequeas. Iisdem istis & iocinoris obstructiones expurges, & modicas etiã lienis:nam quæ maiores

ſunt, vehementiora deſiderãt, nempe capparis corticẽ, radices tamaricis, ſcolopendrion, & ſcillam, & eam quæ id ipſum nomine repræſentat, aſplenos appellata. Sed tamen iſtis variè vtendũ in quoq; viſcerum eſt: ad iecur, ipſis per ſeſe duntaxat: ad lienem vero, miſtis aceto, aut ei incoctis: ad thoracẽ pulmonémq;, melicrato, ptiſanæ, oxymeliti, aut dulcium vinorum cuipiã. Sed hæc ad curandi pertinent methodum: proinde in præſens rationibus ea confirmare omitto. Nã & in illo opere, & in alio quod De componendis medicamentis inſcribetur, eas explicabo.

Quòd vrinam cientia ex acrium genere ſint, ac proinde calida & ſicca, tum quòd ſanguinem ſeroſum ſegregent, craſſum vero cogant. Cap. XIII.

PORrò quæ neceſſe eſt vt dictis adijciã, ea duntaxat expromã, nempe cum plurimam mouere vrinã annitimur, non admodũ dictis vtẽdum pharmacis, ſed quæ acriora ſunt, & magis excalfaciunt. Dictum ſiquidẽ ſupra eſt, acre omne eſſe calidum: eius generis ſunt ſemen apij, petroſelini, fœniculi, dauci, agrioſelini, ſmyrnij, & ſanè ipſum quoq; ſeſeli, & ammi, & phu, & meon, & aſaron, & acoron, à quibus ſanguis nõ extenuatur duntaxat, ſed & funditur ac ſecernitur, non ſecus atq; lac quod coagulatur ſeroſo videlicet & tenui ſeorſum ſegregato, craſſo vero in ſeſe coeunte. Siquidẽ quò facillime ad ſe attrahãt renes quod in ſanguine aqueum tenueq; ac ſeroſum eſt, vtraq; hæc cõferunt, nẽpe totius ſanguinis primum fuſio, deinde ſegregatio, quorũ neutrũ abſq; valido calore peragi queat. Quãobrem puris ex thorace expuitioni ea omnia aduerſa ſunt: quippe cũ natura eorum ſit tum excalfactoria exiccatoriáq;, tum etiã ſecretoria, & coactoria. Cogitur quidẽ in ſeſe quod craſſum eſt, excernitur vero ac ſecernitur in ipſo coactu quod in ſanguine ſeroſũ ac tenue defertur. Atq; hoc ad ſeſe trahere renes anteuertunt: quòd vero coactũ eſt atq; exiccatũ, haud etiã facile expuitur. Proinde vt modo poſui, incidendi vim habeat eiuſmodi medicamentũ oportet, ſed nõ tamen inſigniter calidã, ne videlicet valide deſiccet: ac eiuſdẽ profecto cõmoditatis gratia cũ ſorbitiunculis potionibúſq; humectãtibus exhiberi poſtulat. At quæ renes expurgant, & ipſa quidẽ incidentia ſunt, verum larga humiditate nõ indigent. Porrò quæ calloſas ſiue tophaceas conſiſtentias incidere ſunt idonea, & ipſa vtiq; admodum incidunt, ſed minimũ caloris poſſident. Quippe caliditas callum porúmve ipſa contrahit ac procreat, nõ incidit neq; diuidit. At quæ minus ſunt calida, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoq; ſunt, velut radices regiorum nominatorum aſparagorũ, & rubi, & bethonica, & poliũ, tum ochra, & vitrũ vſtum, & ex ſcilla confectũ acetum, & quæ ſunt eius generis. At Theſſalus inſulſiſſimus atq; imperitiſſimus, ſicut pleráq; alia artis contumelijs ac probris immeritò afficit: ita & hæc quoq; diſcerpere contendit, nullum eſſe medicamẽtum cenſens quod proprie ſit aut hepaticum, aut nephriticum, aut pleuriticum.

Quòd rarefacientiũ temperies moderatæ ſit tum caliditatis, tum ſiccitatis, conſiſtentiæ vero tenuium partium: anaſtomoticorum autem tum calidior, tum etiam mordax atque acris, ac craſſarum partium: porrò cõdenſantium adſtringens & aquea potius: ſtipantium vero ſiue στυφωτικῶν, craſſarum partium, & frigida. Cap. XIIII.

SEd illius peccata alijs libris detexi in præſenti autem libro reliquas Simplicium medicamentorum facultates ediſſeram, exordio rurſus ab aperientibus ac rarefacientibus (illa anaſtomωtica, hæc aræωtica nominant)

desumpto. Videntur enim & hæc quodam sanè modo iam dictis esse vicina: nempe quæ extergere, incidere, obstructiones tollere, diuideréque diximus: quanquam non vndiquaq; esse similia. Sanè & horum ante omnia distinguenda notio est, ac sic inquirenda substantia. Quæ cutis meatus reserant, rarefacientia dicimus: quæ vero uasorum oscula, aperientia. Quin & illis contrarium, quod poros contrahit, condensans appellitant: quod autem osculum occludit, haud etiam proprio designant nomine, sed generalioribus, puta contrahens, occludens, constringens, obstruens nominant. Porrò vtriusq; natura sic habet: rarefacientiũ quidem tum modice calida est, tum minimum desiccãs, tum tenuium partium: aperientium vero, tum crassarum partium, tum acris ac mordax. His porrò contrariorum, cõdensantium quidem frigida sanè, sed nõ terrena, neq; aërea, sed potius aquea. Eorum autem quæ apertiones siue anastomωseis occludunt, crassarum partium, & frigida. Exempla horũ sunt, rarefaciẽtis quidem naturæ chamæmelum, & althea, & quod ex ipsis præparatur oleum, nec minus quod ex agrestibus cõficitur cucumeribus. Quin & vetus, & cicinum, & raphaninum oleum ex eadem sunt nota. Aperientis vero facultatis, quæ acria sunt simúlq; terrena omnia, cyclaminus, allia, cæpę, fel taurinum, vnguentorúmq; adeo omnium quæ simul crassarum sunt partium, & calida, subsidentiæ: cuiusmodi est irinum, & amaracinum, quæ vtique & occæcatas aperiunt hæmorrhoidas. Porrò quę vteri os à phlegmone, aut scirrho, aut ariditate occlusum aperire dicuntur, ex accidẽti, nõ autẽ primariò & per se eiusmodi habere facultatem censentur, velut nec ea quæ labiorum à phlegmone occlusorum, aut genarum, aut narium, aut gutturis, aut præputij, aut sedis, aut alterius eiusmodi osculi instrumenti phlegmonen sanant, atque occlusionem corrigunt. Ea nanque phlegmonen soluere dici possint, haudquaquam aperientia siue anastomωtica. Peccat sanè in istis Dioscorides, nonnunquam aperientis inquiens facultatis medicamentum quod laxat, aut emollit, aut humectat, aut phlegmonen soluit. Atque rarefacientium & aperientium eiusmodi sunt essentiæ. At eorum quæ ipsis contraria sunt, condensantium quidem, aquæ est frigidæ, semperuiui, portulacæ, tribuli viridis, psyllij, herbæ quam muris aurem vocitant, lẽticulæ palustris, & vt semel dicam, quæcunque refrigerant, sed non adstringunt. Proinde & mandragora, cicuta, altercum, papauer, ipsas nunc dico herbas, siquis modice vtatur, condensandi vim obtinent: sin liberalius, non modo condensandi, sed & obstupefaciendi: si vero etiam plurimum, nõ tantum obstupefaciendi: sed & enecandi. At eorum quæ aperientibus aduersantur, substãtia, cum sit crassarum partium, & frigida, adstringentium est omnium, quæ quidem admistam non habent acrimoniam. Quorum sanè materiæ abunde multa posuimus in quarto huius exempla: in quo & essentiam eiusmodi medicaminum terrenã frigidámq; esse exposuimus. Mirum ergo videri non debet, si sola contrahere occluderéque possit aperta præter naturam vasorum oscula: soli enim huic, quæcunque requirunt ea quæ contrahi debent, omnia adsunt: nimirum quæ consistentiæ crassitudine foris incumbat, nec paruos meatus penetrare possit, tum frigiditate sua intrò premat, atq; vndiquaque in sese contacta vicináque corpora cogat ac contrahat. Nam proinde quod desiccat (eiusmodi enim esse ostensum est quicquid adstringit) humorẽ depascitur, & partem roborat. Itaq; si hæc omnia conueniãt, osculum cludetur, ceu à manibus foris, ipsis nimirum adstringentis substantiæ partibus contractum. Ea

vero medicamenta quæ frigida quidẽ ſunt aut æque,aut amplius,ſed ſubſtantiam ſortita ſunt aqueam,ea inquam,debiliter & contrahunt, & conſtringunt, nimirũ propter mollitiem:quippe quicquid valenter tum cõſtipare, tum cõſtringere debet,robur quoddam renitens & durũ habeat oportet:quo cum careãt medicamẽta naturæ magis aqueæ,tenues quidem poros in vnoquoque corpore contrahunt atq; condenſant, cæterum inſtrumentum vndiquaq; totũ conſtringere nequeunt. Quamobrẽ merito talia cõdenſantia quidem ſunt(Græce πυκνωτικὰ) nõ tamen obſtruentia,(Græce στεγνωτικὰ dicta.) Intelligas nunc velim obſtruentia ſiue ſtegnotica me dicere corpora, quæ ſenſibiles excretiones cohibent: corpus enim ſtegnoticum,quod στέγει ſiue claudit ac cõtinet in ſe, nec quicquã quod ſenſu queat percipi,ex ſeſe emittit, Græce στεγνὸν nuncupatur. Atq; hæc eiuſmodi ſunt tum temperaturæ,tum facultatis. At rarefacientia prorſum quidẽ calfaciũt:nec enim aliter diffundere & laxare poſſent ſubſtantiam:ad quod conſequitur, vt & pori dilatentur. Debent autem non admodum eſſe calida temperie:ſi quidem ea iam acria ſunt,& inhorrere faciunt:neq; item exiccatoria : nam & hæc ſenſilia corpora colliquant, dolorémque in ipſis excitant.

Quòd eſcharotica craſſæ ſint conſiſtentiæ,ac vehementer cauſtica,ſiue vrentia:adeo vt corpus ſenſibiliter colliquent: ac ſeptica, quæ videlicet non dicuntur proprie cauſtica, & ipſa colliquare ſunt nata:non tamen tam valenter quàm eſcharotica:ad hæc conſiſtentia ſunt tenui,ac proinde latentem moliuntur colliquationem. Cap. X V.

ITaq; quæ citra moleſtiã excalfaciunt, ea ſola omniũ ſunt rarefacientia. Si vero nõ modò calida fuerint,ſed etiã conſiſtentia craſſa,ſi quidẽ vehemẽtia ſint,& cauſtica,hoc eſt vrentia:& ignis inſtar corpus colliquãt, & ſæpe eſcharas,hoc eſt cruſtas,ritu cauterij efficiũt. Porrò ſi debilius quàm vt vrere poſſint calfaciãt,anaſtomoticã ſiue aperiẽdi vim obtinẽt. Itaq; medicamẽ omne anaſtomoticũ eſſentię quidẽ terreæ ſimúlq; igneæ eſt,hactenus tamen excalfaciẽs, vt nondum vrat. Si porrò cauſticum ſit,non tamen vehementer,præterea eſſentiæ tenuioris,id planè ab omni aberit mordacitate:aut cum exiguo tum dolore,tum morſu carnoſas partes eliquabit. Nam quod non confertim alterat, vti quæ vehementer ſunt calida,quódq; non ægre penetrat,ſicut quæ craſſæ ſunt eſſentiæ,latentem actionem obtinet. Siquidem alterationes ſubitæ confertæque, mutationes maxime ſenſibiles ſunt,tum penetrationes quæ violentæ ſunt. Quippe quod in craſſa eſſentia cauſticum eſt, id cuicunque inhæſerit parti, ſtipitis ritu infixum excruciat. Verum hoc quidem eſcharoticum eſt, perinde vt cauſtica: cæterum de quibus nunc agitur,cruſtam non faciunt,& vocantur ſeptica, hoc eſt putrefacientia, haud quidem appellatione propria (nam quæ vere ſunt ſeptica, humectant ſimul & calfaciunt)veruntamen ſymptomatis ſimilitudo,vt ſic appellemus,efficit:vtpote cum ab vtriſq; nullo doloris ſenſu fiat corruptio. Multis enim modis corrumpi quid poteſt. Siquidẽ quæ nimio plus refrigerata ſunt aut excalfacta,tum exiccata aut humectata,ea omnia corrumpuntur : cæterũ non quicquid corrumpitur,σήπεσθαι:hoc eſt putreſcere dicimus,ſed quibus id cũ fœtore accidit. Sed de nominibus non admodum eſſe ſolicitum oportet : verum nouiſſe expedit ea medicamina,quæ ſepta & ſeptica nũcupantur,vt ſunt auripigmentum(ἀρσενικὸν Græci vocant)ſandaraca,chryſocolla, dryopteris,pityocampe, aconitum, omnia

tum eliquare,tum colliquare,ac potiſſimum carnem tenellam, ídq; abſq; dolore. Sed ſunt inter ea quædã quæ proprie vocant cathęretica,hoc eſt detractoria, eíſq; vtuntur ad inducendam vlceribus excreſcentibus cicatricem. Sunt tamen & ipſa eiuſdem genere facultatis,ſeptices ſcilicet: verum tantulo imbecillioris, quòd extimam modo ſuperficiem quam contigerint detrahant,non tamen in altum ſubire valeant,velut aſiæ petræ flos,quanquam nec talia ipſius reuera facultatis cicatricem inducentis,quam vocant ἐπουλωτικὴν,ſunt.Siquidem quæ huius ſunt facultatis,non detrahere,neq; liquare carnem ſunt nata, verum indurare & deſiccare,cuiuſmodi ſunt alumen,galla,omphacitis vocata, æs combuſtum , maxime lotum: nã quod lotũ nõ eſt,quiddam obtinet cathæreticum, velut & ęris ſquama. Quod vero lotum eſt, omnium medicaminum cicatricem inducentium longe præſtantiſſimum eſt:quippe quod probe cicatricẽ inducit, modice adſtringat oportet atque deſiccet.Quapropter ſpinæ Aegyptię fructus,& mali granati putamina ſicca, & eius generis vniuerſa cicatrici inducendæ ſunt medicamina.

Quòd cicatricẽ inducentia medicamẽta adſtrictoria eſſe & deſiccatoria conueniat:quæ vero vlcerum caua implent,mediocriter extergentia,& morſu vacantia. Cap. XVI.

CAeterum confuſa eſt apud pleroſq; medicorum non ſolũ appellatio, verumetiam omnium id genus medicaminum facultatis cognitio. Siquidem quæ carnem detrahere ac colliquare ſunt nata, ea nõnunquam nominant epulotica,hoc eſt cicatricem inducentia,ſcilicet quòd horum ſæpe vſu vlcera ad cicatricem perueniãt:ſed id neque primariò,neq; peculiari ipſorum facultate,neq; in omni vſu ſequitur.Siquidem ad exactum pulueris lęuorem redacta id genus medicamenta per ſpecilli cuſpidem carnem leuiter cõtingentia,ad cicatricem vlcera perducunt. At ſi paulo largius vtare, mordicant colliquántq; carnẽ, & vlcus cauum efficiunt,contra quàm in ijs quæ re vera ſunt epulotica.Siquidem niſi ſatis magnam eorum quantitatem imponas,nihil proficies.Id enim eſt in planis vlceribus ad cicatricem ducendis conſilium,vt caro alteretur, fiátque cutis:id quod perficitur per ea quæ illam contrahere,conſtringere,cõſtipare,denſare,præterea ſiccare,& calli inſtar indurare valeant:quippe cum cutis velut in callum durata caro ſit.Quæ igitur medicamenta ſic agere poſſunt,primariò propriéq; dicũtur epulotica,ſiue ad cicatricem perducentia:cætera vero,nempe cathæretica,hoc eſt detractoria,ſecundario,& per accidens: ſicut & ea quæ abſque adſtrictione deſiccandi vim habent mordacitatis expertem. Nam & hæc quoq; ex accidente cicatricem inducunt,cuiuſmodi vtiq; medicamẽtum eſt myrrha, & lythargyrus,& oſtreum,& diphriges combuſta:quandoquidẽ & ipſa ſæpenumero cicatricem inducunt illita.Cæterum ſcire oportet,vbi tum in his libris, tum alijs omnibus hãc vocem,ſæpenumero,adijcio,id me velle ſignificare,quòd aliquando promiſſa fruſtrentur,propterea quòd nec primariò,nec ſua facultate efficiant.Porrò epulotica medicamenta vlcus omne planũ claudere cicatrice valẽt:ſicut mediocriter citráque morſum abſtergentia cauitates implere. Cæterum de hoc genus medicamentis fuſius dicetur in commentarijs De ratione curandi,cum qua multis locis magna eſt huius libri affinitas,ceu etiam ab initio præfatus ſum. Proinde ſuſpẽſo de iſtis ſermone,ad alterum genus facultatum, nempe attrahentium & repercutientium,ſiue repellentium,tranſeundum cenſeo.

Quòd attrahentium eſſentia & calida ſit, & tenuium partium: repercutientium vero & frigida, & craſſarum. *Cap. XVII.*

IGitur attrahentes ſunt, quæ ex alto vehementius extrahunt: repercutientes vero, quæ in altum occurrentes ſibi ſuccos repellunt. At eſſentia illis quidem calida eſt, & tenuium partium: his vero frigida, & craſſarum. Attrahit enim perpetuo calidum, repellit vero frigidũ: verum quod cum caliditate coniunctam habet partium tenuitatem, trahit vehementius: quod vero cum frigiditate partium craſſitudinem, id violentius propellit. Itaq; ex actionis vehementia nomen vtriq; impoſitum eſt. Atq; adſtringentium quidẽ nota eſt eſſentia: attrahentiũ autẽ alia ſpõte nata eſt, alia vero ex putreſcẽte areſcẽtéq; generationẽ ſortita. Spõte nata, vt dictamni eſſentia, & propoleos, & thapſię, & ſagapeni, & ſuccorũ cyrenaici & medici, & ſi quis his ſimilis alius extiterit. Ex putrefactione, qualis eſt fermenti, & pſorici, quod vocant. Quòd ſi fimis quoq; ex putrefactione generatio conſtat, vtiq; omnes attrahendi facultate pollebunt. Sed non parua illis ineſt diuerſitas. Nam columbinus admodum attrahit: ex æquo autem vtrinque ab hoc receſſerunt, ad calidius quidem anſerinus, ad frigidius vero gallinaceus: hoc etiam magis vincuntur humanus *& ſuillus. At canũ ſtercus ſimile eſt medicamẽtis extergentibus, maxime ſi veſcantur oſſibus.* Crocodilorum autem terreſtrium ſtercus magis etiam id perficit atq; abſoluit. Sed & aliud eſt attrahentium genus medicamentorum, quod qualitatis familiaritate attrahit: id quod aliud eſt nihil, quàm totius eſſentiæ ſimilitudine, ceu quæ nutriuntur, familiaria nutrimenta attrahunt. talium medicamentorũ ſunt purgantia omnia, & nõnulla alexiteriorum ſiue amuletorum. Cæterũ calida vt ſint id genus omnia neceſſe eſt. Nam inter ea quæ eſſentijs ſimilia ſunt, quod calidius eſt, id potentius attrahit, vtpote quod ſimilitudini auxiliariũ adiunxerit calorẽ. *Siquidem* cum ipſum duabus cauſis attrahat, ſuperabit id quod vnà dũtaxat trahit. Porrò nihil refert ἐπισπαστικὴν, aut ἑλκτικὴν, aut ἑλκυστικὴν δύναμιν dicas, Latine attrahentem ſiue attractoriam facultatem.

Alexiteriarum & alexipharmacarum facultatum, quædam alterando quod mortiferum eſt iuuant, quædam vero euacuando. Et earum quæ alterant, aliæ vna aut duabus qualitatibus agunt, aliæ tota eſſentia. Similiter quæ euacuant, quædam ſubſtantiæ ſimilitudine euacuant, quædam caliditate ſubtili ac tenui. *Cap. XVIII.*

VErum quandoquidẽ de iſtis abunde dictum eſt: tranſeamus ad facultates quas vocant alexiterias: & alexipharmacas. Eſt autẽ harũ natura duplex. Siquidem quædã alterant, quædã vero euacuant ex corpore patiente, ſeu venenum corrumpens, ſeu deleteriũ pharmacũ. Alterant igitur aut vna qualitate, aut duarum cõiugatione, aut deniq; tota ſubſtantia. Euacuãt totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partium. Quatuor itaq; ſunt vniuerſæ differentiæ proficiſcentis ab illis vtilitatis, duæ alterantes, & duæ vacuantes. Atque ea ſanè quæ qualitatis contrarietate auxilio eſt, manifeſta eſt. Nam ſi frigidum ſit medicamen deleterium, aut venenũ animantis, ab excalfacientibus petendum remedium: ſin calidum, à refrigerantibus. Si vero humidum, ab exiccantibus: ſin ſiccum, ab humectantibus. Sic etiam ſi humidum ſit & frigidum, ab exiccantibus & excalfacientibus: ſin calidum & ſiccum, ab humectantibus & refrigerantibus: &

in reliquis duabus coniugationibus ex proportione. Sed nec obſcura eſt alteratio quæ fit per totius ſubſtantiæ facultatem,vtiq; ijs qui memoria tenent quę demõſtrata ſunt in cõmentarijs De naturalibus facultatibus, & in illis quæ inſcribũtur De temperamentis.Siquidẽ facultates quæ deleteria medicamina alterant,naturã habent mediam inter cõpora perpetientia, & medicamenta ipſa lædentia, vt videlicet eadem ſit proportio corporis ad facultatẽ alexiteriam, quæ illius ad deleteriam:& rurſum deleterij ad alexiterium,quæ alexiterij ad corpus.Ea propter propemodũ omnia quę deleterijs aduerſantur,ſi largius ſumpta fuerint,grauiter animantis corpus oblædunt.Quáobrem ea moderatione quantitatis omnes id genus facultates,exhibere oportet,vt neq; copia nimia corpus offendãt, neq; exiguitate ſua à deleterijs vincãtur. Sed hoc iã attinet ad curãdi methodũ.Nũc autẽ quæ reliqua ſunt perſequamur.Omne deleteriũ venenum à foris impoſitis medicamentis euacuatur,nẽpe aut caliditate attractionẽ molientibus,aut totius ſubſtãtiæ ſimilitudine.Sed & hic quoad fieri poterit maxime mediũ natura alexiteriũ ſit oportet,corporis videlicet quod curatur,& veneni lædentis. Nam ſi aduerſiſſimum foret corpori,in ipſum ageret potius,ceu deleteriũ,haud euacuaret venenũ.Etenim, vt claritatis gratia ſummam rurſus repetamus,ſcire oportet, deleterias facultates vniuerſas temperatura eſſe aduerſiſſimas corporibus quę ab ipſis læduntur.Itaq; ſi à ſimilibus temperie medicamentis euacuentur,erunt & hæc corporũ naturis cõtraria.Sanè & ſunt quadãtenus contraria, non tamen adeo vt interimant, ſed ambigant potius,in medio ſita eorũ quæ ex profeſſo corpus animantis lędunt,& quę iuuãt.Porrò nihil intererit,deleterias facultates,an phtharticas, an phthoropœas, an alio quouis modo appellare voles:ſimiliter nec an alexiterias,an alexipharmacas.Attamen ſi qui ea quæ venenatarũ beſtiarũ ictus aut venena ſanant,alexiteria nominare velint,quæ vero medentur deleterijs,alexipharmaca,ceu quidã cenſuere, diſceptandum cum iſtis ac pugnandum de nominibus nõ eſt.Nec enim ex iſtis comparatur curandi morbos peritia,ſed ex rerum ipſarum cognitione.

Quòd anodynorum,hoc eſt dolorem ſedantium, & paregoricorum, hoc eſt lenientiũ aut mitigantium vocatorum medicamentorum, quædam reuera ſunt eiuſmodi, velut calida coniunctam habentia partium tenuitatẽ:alia vero nomine duntaxat,veluti narcotica,hoc eſt ſtupefacientia,qualia ſunt refrigerantia omnia. Cap. XIX.

Porrò quandoquidẽ & de his quod ad præſens cõueniat ſatis iam expoſitum eſt,trãſeundum deinceps eſt ad ſermonẽ De facultatibus anodynis,hoc eſt dolorẽ ſedantibus,& paregoricis aut prayntícis,id eſt lenientibus aut mitigantibus,aut vtcunq; nuncupare libebit. Facultas igitur anodyna, alia reuera eſt,alia tantum dicitur, tanquã ſi quiſquam hominem mortuũ dicat anodynon,quia dolore vacet.Cæterũ facultas reuera anodyna eſt eorum quæ primo ordine excalfaciunt,ſi vtiq; in eſſentia tenui contineatur.At facultas eorũ quę dicuntur,frigidorũ eſt, quæ abſoluto vtentia frigore partem obſtupefaciunt. Eſt autem ſtupor paulo minus quàm inſenſibilitas,ac ſenſus priuatio. Porrò quæ affectum ſanando,dolorẽ ſedant, nec ea merito anodyna dici poſſunt. Nã id cõmune eſt omnium quæ curant.Itaq; quæ reuera ſunt anodyna,partiũ ſint tenuium,& *calidiora quàm quæ ſymmetra ſunt,neceſſe eſt,vt ſcilicet euacuẽt,ac digerant,tũ rarefaciant,extenuent,cõcoquant,& ęquabile reddãt quicquid in partibus dolore

* *non multo calidiora*

vexatis aut humorum acrium,aut le͂torum,aut crassorum,aut multorum tenuibus spiramentis infarctorum,aut etiam vaporosi,aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum commodum nõ inuenientis inhæsit, atq; inclusum est. Itaq; nihil prorsum adstrictionis habeãt oportet, ne si pars quidem aut etiam affectus exposcant.Ex quibus liquet,quòd interdum affectionem nõ iuuabunt,sed dolorẽ tantummodo mitigabunt,quãdo videlicet reuera dicentur anodyna.Interdum vero etiam affectum ipsum adiuuabũt,& facultatem habebũt duplicem,nempe anodynam,& sanãtẽ.Sed de talibus copiosius agetur in curandi voluminibus.At in præsenti hoc dixisse sufficiat,nempe quòd horum anodynorũ proprie nũcupatorum medicamẽtorum quædam,vt est ante dictum, primi sunt ordinis excalfaciẽtium, quæ sanè proprie sunt anodyna,ceu oleum anethinũ:quædã vero similiter vt corpus nostrum,velut pus mouentia nuncupata,de quorum materia supra dissertum est,Sed de ipsorum vsu in libris De curandi ratione definietur.At ea quę καταφορὰν, id est soporem epota moliũtur,ac proinde ὑπνώτικα,hoc est somnũ cõciliantia à plerisq; appellantur, temperiem sortiuntur vel summe aduersam ijs quæ reuera sunt anodyna.Refrigerant siquidem omnia corpus, & sensum eousq; obstupefaciunt, vt si paulo liberalius ebibantur,mortem afferant. Cæterum ad vsum propositum optima *sunt quæ desiccant.Nam quæ frigida cum sint, humiditatis item copiam obtinent*,ceu cicuta,ea potui non sunt vtilia:talis est mandragora,excepto cortice radicis sicco, & altercum, præter semen. Sed tamen & in his candidum semen atro præstat. At sunt quæ tota essentia nobis contraria sunt. proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit,omnino lędat necesse est,ceu dryopteris,& pityocampe,& thapsia,& solanum manicum,& hydrargyros, & fungorum nonnulli, præterea saliua & fel venenatorum animalium. Nam talia omnia genera sunt deleteria, non quantitate. Ac proinde nihil eorum *in alexiterias antidotos inditur*, veluti papaueris succus,& *myrrha,& styrax, & crocus.* Siquidẽ hæc si largius bibantur,quædam dementant,quædam mortem inferunt: verum conuenienti quadam mensura alijs admista adiuuant.Porrò quæcunque inter ea mentem lædunt, continuo etiam pleraque caput degrauant, vaporum prauorum congerie ipsum implentia.Sed & quædam os ventriculi tentant atque affligunt, vt & inde caput per consensum lædatur. Communiter vero vniuersa duobus modis cerebrum affligunt lædúntque, aut cum tota substantia sunt cõtraria, aut cum vna duobúsve qualitatibus temperaturam immutant.

Duobus modis dicitur cathartica,hoc est purgãs,facultas:aut enim quocunq; modo expurgans corporis recrementa,aut quia vim attractoriam familiarium succorum obtinet. Cap. X X.

CAeterum quoniam de his sufficienter dictum iam est, quod quidem ad præsentia faciat,tempestiuũ nũc est,resumptis dictorũ capitibus,ea adijcere quæ sermoni reliqua esse videãtur. Nam in veritate quidẽ nihil est reliquũ,nimirum cum secũdæ iam facultates omnes sint expositæ,quales sint genere scilicet,nec paucæ speciatim superius explanatæ ceu exẽpla, vnde quis orsus, quorúmq; auxilio reliquas ipse queas assequi. Verum nihilo sese res deterius habebit,si claritatis gratia breuibus iterũ capitibus ea fuero complexus.Prim facultatem omnes purgatoriam in ore habẽt,haud tamen omnes perin gunt: quia vocabulum duo significat : Alterum commune omnium c

modo animalis excrementa expurgant: Alterum vero quod per excellentiam de ijs tantummodo dicitur, quæ aut per vomitum, aut per ventris deiectionem purgent: non tanquã eiuſdem ſit generis tum ea quæ fit per nares, tum ea quæ per os fit purgatio. Vocant autem ea medicamenta, quæ naribus (quas Græci ῥῖνας nominant) capitis purgandi gratia infunduntur errhina. At quæ in ore colluũtur, aut dentibus manduntur, omnia vna nomenclatura comprehendentes apophlegmatizonta nuncupant. Eiuſdem cum iſtis ſunt generis, quæ vuluæ admota expurgãt. Quæcunque ſiquidem purgare animaduertimus, ea trahendi vim poſſident, alia vnum quempiam ſuccum, alia duos, aut etiam plures: & id illis inter ſeſe commune eſt. Nam quæ craſſis lentíſq; humoribus extenuãdis aut vrinã ciere poſſunt, aut ex pectore pulmonéq; eijciendis excreationibus auxiliari, purgant ſanè & ea quidẽ quodã modo, verũ antedictis nõ ſimiliter nuncupantur, ſed alia vocantur vretica, alia bechica, alia menſes mouentia, hac re à ſuperioribus diuerſa, quòd non habeãt vim familiarium ſuccorũ attractricem, vt illa. Quamobrẽ & in hiſce ſermo aliã diſtinctionem poſtulat, nempe huiuſmodi. Quæ in peſſis, aut fomentis, aut quouis modo ſimili, vuluæ admouentur, ea duplici ratione agere conſueuerunt. Nam alia calfaciendo duntaxat prouocant, alia facultatibus attractorijs & purgatorijs, quas vocãt, quas demonſtrauimus trahẽdorũ familiaritate attractiones peragere. At quæ hoc nomine bibuntur, vt ſanguinem extenuent, & meatus obſtructione liberent aperiántq;, ea trahendi facultate vacuationem non perficiunt. Atq; priora quidem cum purgantibus eiuſdem ſunt generis, ſecunda vero cum ijs quæ lac & ſemen generãt: de quibus paulo infra verba faciemus, vbi prius de bechicis diſſertum à nobis fuerit: quandoquidem & hæc bifariam nominata ſunt, partim quia tuſſim prouocent, partim quia ſedent. Atqui contrariæ horum facultates ſunt. Alia enim extenuandi naturam habent, alia incraſſandi. Atq; extenuandi quidem facultas in calidis & tenuium partium ſubſtantijs ſita eſt, incraſſandi vero in frigidis & craſſarum partium eſſentijs ineſt. Atque hic ſermo hoc in loco finẽ habeat. Conuenit autem tranſire ad id quod paulo ante diſtulimus. Eſt enim ſocietas & ſimilitudo quædam tum operum tum facultatum in ijs quæ prouocant ſedántq; menſes, lac, & ſemen. Sed & affinia illis quodammodo vicináque ſunt quæ vrinas mouent, & bechica. Proinde de quolibet ſeorſum diſſerendum eſt.

Quòd lac generantium, aut ſemen prouocantium facultas moderate ſit calida & humida, alimentorum vero in totius eſſentiæ conſiſtat ſimilitudine. Cap. XXI.

LActis & ſeminis effectrices facultates ſunt partim in medicamẽtis tãtum, partim in alimentis. In medicamẽtis, cum ſuccos pituitoſos excalfacientes in ſanguinem vertimus. In alimentis autem ſecundum ſubſtãtiæ totius ſimilitudinẽ, vbi videlicet boni ſunt ſucci, & humida, ac tepide calida, ceu ipſum lac. Siquidem ſanguis caloris eſt particeps animali mediocris: plus quàm verò mediocris, bilis: ſicut pituita, frigiditatis. In medio autem pituitæ & ſanguinis eſt lac, vtiq; quod ad calorem attinet: Nõ tamen æque ab vtroq; abeſt, ſed longius abeſt à pituita, propius accedit ad ſanguinẽ. Cum ergo minus quàm expediat ad n lactis venit, velis autem copioſe prouenire, ipſum cõtemplator ſanguinem. n paucior eſt quàm cõueniat, aut deterior. Itaq; qui paucior eſt, vniuers rationẽ expoſcit humectantem & excalfacientem, qui autem deterior

est, si quidem biliosus fuerit, primum purgationem desiderat, mox victum quem modo dicebamus: sin pituitosus, medicamenta requirit excalfacientia, aut primo aut secundo ordine, non tamen desiccantia. Verum inter ea potiora sunt quæ non tantum sunt medicamenta, sed & nutrimenta, velut eruca, fœniculum, anethum. Dico autem ipsas herbas etiamnum virentes & humidas. Nam siccæ, plus quàm oporteat & excalfaciunt & desiccãt. Huius generis est & smyrnium, apium, sion, polium, eáq; virentia prius quàm siccentur: quippe quũ ea quæ desiccant, humorem sanguinis depascentia, ipsum crassiorẽ simul pauciorémq; efficiant: tum si natura quoq; sint calida, iusto etiam calidiorẽ, sin frigida, frigidiorẽ. Debet enim esse modice calidus, ac neutiquam crassus, vt lac generet. Quocirca quę sunt illiusmodi, extinguunt magis lac quàm procreant. At quæ sic vt dictũ est calfaciunt, nullámque insignem adiunctam habẽt siccitatem, lactis procreatricem habere facultatem merito dicta sunt. Verum ea numero sunt perquam exigua. Nec enim profecto facile inuẽtu est quod propositam in temperie sortitum sit mediocritatem: cæterum infinita sunt & multitudine incomprehensa quæ lac lædãt: Etenim quęcunque plus quàm expediat calefaciunt, quæque desiccant aut refrigerant, partim qualitatem ipsius sanguinis vitiantia, partim ipsum minorem reddentia, lac prouenire prohibent.

Quòd menses mouentium medicaminum facultas calidior est, & modice desiccat, alimentorum vero est secundum totius substantiæ similitudinem. Cap. XXII.

Porrò dictis adsimilẽ vim obtinent, quæcunq; prouocare aut sedare mẽses possunt. Vtrorunq; enim cõmunis materia est, nempe sanguis in venis cõtentus. Itaq; vbi hic fluxilis fuerit, & qualitate contẽperatus, *vtiq; abũdantẽ suppeditat copiã. Cõmunes quinetiã vberibus vteróq; venæ sunt nõ exiles. At quæ nam eæ sint, alibi dictũ est. Itaq; vbi ad alterutrã partiũ sanguis defertur, altera siccescit. Proinde quibus mẽses mediocriter ferũtur, ijs lac in mamillis (non) colligitur: quibus vero hoc large suppetit, ijs planè menses supprimuntur. Itaque mirandum non est, si tum victus, tum medicamenta similia sint, nempe & ea quæ generant sedántq; in menses singulos ex vtero purgationem, & ea quæ lactis in vberibus generationem procurant ac supprimunt. Quãquam hactenus differant, quòd & calidioribus & magis incidentibus purgatio menstrua nonnunquã indigeat: quippe quũ ea in parte sitæ venæ magis aperiri debeant, quàm quæ tendunt in mammas, & sanguinem fluxilem magis requirant, nimirum cum vterus ad delationem eius nihil conferat. Mittũtur enim in venas quæ illi cõmittuntur, haud attrahũtur menses. At sanguis in vbera nõ tantũ mittitur, sed & trahitur: ac proinde leuiore subsidio medicaminum opus habet, cũ non abunde in mammas confluit. Et medicinæ quæ iuuant vt sanguis in mamillas eat: deficientes atq; imperfectas purgationes etiã adiuuãt. Sin autem multum oblæsæ sint, aut planè retentæ, nulla ex eiusmodi eas sanare potest: verũ Sabina, & Meum, & Iris, & Calamintha, & Pulegium, tum Dictamnum, Asarũ, Castus, Casia, Cinamomũ, Amomum, Aristolochia, Bunium, & eius generis reliqua absolutas vteri purgationum retentiones sanant: nam talia quoq; vrinam promouent. Sed ab ijs quæ hoc ipsum tantum appellantur, nempe vretica, hoc quidem differunt, quòd non vehementer desiccent. Siquidem excalfactio tribus generibus medicaminũ communis est, puta

* utrique

quæ lacti procreando ſuccurrunt, quæq; menſibus ciendis,aut vrinæ conueniunt. Differunt tamen caloris menſura:tum etiã quòd quædam deſiccant, quædã non. Siquidẽ quæ nõ deſiccãt,& modice excalfaciunt,lacti generando vtilia ſunt.Quę vero plus excalfaciunt,nõ tamen valenter deſiccant, mẽſibus eliciendis ſunt congrua.Verum & vtraq; hæc vrinas prouocant:& ad hæc cum primis ea quæ deſiccãtia etiam calefaciunt. Proinde ea peculiariter dicuntur vretica,ſiue vrinam mouentia,non quia ſolũ moueant vrinas,ſed quia ſolas, abſq; vt etiã menſes aut lac. Nam præter alia & reddendis ex pectore pulmonéq; excreationibus incommoda ſunt deſiccantia.Poſcunt enim & ipſa incidi quidem, at non ſiccari,ceu & renum veſicæq; calculi.Verum de talibus medicamentis ſupra diſſerui.

Quòd quæ ſemen prouocant,quorundã vt medicamentorũ quidem facultas eſt flatuoſa & calida,aliorũ vero vt ciborum flatuoſa quidẽ etiam,ſed tota ſubſtãtia familiaris. Cap. XXIII.

VT lac, ita & ſemen quædã generare dicuntur, & quæ his ſunt contraria, extinguere:tum quædã prouocare,& ipſis contraria ſupprimere: ac generare quidẽ,quæ procreant quod antea nõ erat, extinguere vero quæ corrumpunt:prouocare autem,quæ quod in alto deliteſcebat, in apertũ proferũt, & his contraria,quæ ſupprimũt.Igitur ſemen generant cibi quidem qui bene nutriunt,& flatuoſi ſunt,totíſq; ſubſtantijs familiares,medicamenta vero flatuoſa & calida.extinguũt autẽ deſiccantia & refrigerantia omnia, & quæ totis ſubſtantijs ſunt cõtraria.Porrò prouocãt quæcunq; calida ſunt & flatuoſa abſq; deſiccatione, ſupprimunt vero cõtraria.Etenim cũ ſeminis ſubſtantia ex bona ſuperfluitate generationem ſortiatur,ſítq; etiã efflatuoſa, bene nutriant & flatuoſa ſint neceſſe eſt quæcunq; ſemen aut procreare,aut prouocare poſſunt. Itaque bulbi, cicer, fabæ, polypodes, conus, edulia dicuntur multi ſeminis,& ſunt.At ſcincus & ſatyrion medicamenta ſunt.Porrò ſimul cibi ac medicamina multi ſeminis ſunt lini ſemen & eruca.Cæterum quæ refrigerare ſunt nata tum edulia,tum medicamina ſemen cogẽtia,incraſſantia,& ſtabile reddentia,vim habent ipſum ſuprimentem,non autem corrumpentem:nempe lactuca,blitum,atriplex,cucurbita,mora,melopepones,cucumeres ſeu pepones,ſeu non pepones, hoc eſt maturi,ſeu non. Porrò quæ reſiccant, prorſum ne eſſe quidem ſemen permittunt, etiamſi calida ſint natura, velut ruta.Si autem non calfaciunt, multominus, vt nymphæa, Atq; hæc ſanè rationabile eſt ſubſtantiæ proprietate cõtrarie affecta eſſe ſemini. Eãdem proportionem tum eſculentorũ tum medicamentorũ eſt inuenire in lacte & mẽſibus. Porrò alio modo ſub idem genus cadunt,quę reſpirantium inſtrumentorũ reijciendis excreationibus auxiliantur,quæq; vrinã ciere poſſunt.Hæc enim omnia extenuãdi facultatem obtinent,vti cõtraria incraſſandi.Sed de victu extenuante priuatim conſcriptum eſt,nihilo ſecius in eodem volumine indicatis quæ incraſſent.Verum extenuantia & incraſſantia medicamenta ex libris qui deinceps ſequentur ſeligito:in extenuãtibus quidem ſcopum habẽs caliditatem iunctam partium tenuitati.in incraſſantibus vero contraria.Oſtenſum enim eſt in ſuperioribus libris,quòd propria quædam ſit medicamentorum eſſentiæ tenuis natura, non ſolis excalfacientibus coniuncta. Eadem ratione & incraſſantium natura non ſolis ineſt refrigerantibus. Cæterum vt in talibus facultatibus proportio quædam ineſt, eundem in modum quærendum eſt in omnibus, etiamſi nomen non ſit impoſitum.

Vocantur enim quædam oxydorcicæ facultates, quæ oculos, vbi nullum illis insit sensibile pathema, male tamen munere suo fungētes corrigunt, & in integrum restituunt. Ac nimirum & in auribus, & in naribus, & in quouis aliorum sensuum singulatim proportione talis quædam sit facultas necesse est, nec tamen facultas nominata est ab acumine auditus oxycoos, sicut nec in olfactu, nec in gustu, nec in tactu, cum tamen in rebus ipsis sensilibus ex proportione insit. Porrò siquis similitudinem plus etiā extendat, per quamq; nostri particulam talem existere medicamentorum facultatem necesse est, à qua videlicet melior reddatur partis ipsius actio, vt verbi causa, ventris actio. Siquidem talem eius imbecillitatem inuenire est sæpenumero, qualis est in oculis amblyopia, hoc est hebetudo visus, cum ij nec phlegmone teneantur, nec influxu torqueantur, nec vlcerati sint, nec aliud quiduis mali perpessi. Et sanè medicamenta quæ affectū ventris eiusmodi emendant, peptica siue concoquentia nuncupantur, appellationis quidem figura nihil proportionale habentia oxydorcicis, cæterum opere ipso & facultate similia.

De facultatibus à partibus corporis cognominatis. Cap. XXIIII.

PORRÒ quoniam & quasdā appellatas à corporis partibus facultates esse diximus, *nihilo fuerit deterius & de his disserere.* Nec enim (*quod quispiam forsan existimet*) omnibus partis affectibus congruunt, nec ita vni, vt alij nihil prosint, sed quoniam frequentissime aut maxime agant ea in parte à qua nomen sunt mutuatæ. Ophthalmicæ quidem, quandoquidē maxime ac plurimum ad oculos ipsas vsurpamus, velut collyrio διὰ ῥόδων, & alio διὰ πομφόλυγος, & ex cnico quod vocant, & ex thure, & alijs omnibus quibus vti quidē liceat & ad aures affectas, aut os, aut nares, præterea pudendū, & anum: verū non ita frequēter, nec tanto cū fructu. Rursum autem alias nuncupamus hepaticas, alias, splenicas, pleuriticásq;, & stomachicas: *nimirum cū & ipsas* ea in parte quam nomine designant, sæpissime simul ac potissime prodesse cōspicimus. Porrò quæ sit profectus & adiumenti causa, in opere De curandi ratione explicabimus, in quo cętera quoque omnia de medicamentorū vsu exponentur. Itaq; nihil etiam hic hærendum atque immorandum est, nisi quod vocabulorum nonnihil declarandus est vsus: quem cū alij nonnulli recentiorū medicorū, tum præsertim qui vocātur Methodici, inaniter innouarunt atque induxerunt.

De inani nominum vsurpatione, quam medici recentiores & inter eos maxime Methodici induxerunt. Cap. XXV.

NAm quòd stalticas quasdam facultates, hoc est sistentes seu supprimentes, & constringentes, & contrahentes, & repellentes, aut alias id genus proferant, id nequaquam absurdum est, nec obscurum. At cū metasyncriticas tum materias, tum facultates nominant, nec apertū est quod dicunt, nec verum, nec etiam sectæ congruens eorum, qui se fugitare profitentur quæ à dogmaticis opinionibus (ἀπολήψεις vocant) proficiscitur indicationem. Sufficere nanq; aiunt sibi apparentes cōmunitates. Atqui, excedentibus corporis meatibus ex statu naturali in statum præter naturam, in proprietate excedendi existere quædam pathe, ea dogmatica hypolepsis est. Sequitur vero ad hanc quasdā esse facultates eiusmodi παθῶν metasyncriticas, videlicet quę cōmutent meatuum alienā à natura

confuſionem:nam ſic vſurpant nomina Theſſali ſequaces:atq; ad ea quæ diutina fluxione vexantur,facultates eiuſcemodi adhibent,cũ nec monſtrarint meatuum alterationes in talibus prouenire affectibus,neq; quòd hæc medicamenta tranſmutare (nam ita verto τὸ μετασυγκρίνειν) vitiatũ meatuum ſtatum poſſunt, demonſtrare valeant. Nam,per deos immortales,cur obſecro napy,thapſia,pyrethrũ, capparis radix,& abſolute quæcũq; vrere poſſunt, ſi diutius corpori inhæreant,meatuum ſtatum cõmutant? Nam quòd partes quæ tentantur aſſidua fluxione,ab hoc genus medicamentis iuuentur, perſpicuè videtur: at quamobrem iuuentur,naturalis ſpeculationis problema eſt. Ac nos quidem dicimus earum frigidam ſimul atque humidam eſſe temperiem,ac proinde poſcere medicamenta quæ ſimul & excalfaciant, & deſiccent. Atque alij aliam cauſam proferent, pro opinione nimirũ quam conceperunt de corporis elementis. Nec tamen vſurpari cõuenit metaſyncriſeos vocabulum à quo quam alterius ſectæ, præterquam eorum qui animantium corpora & exiſtimant & appellitant ſyncrimata, ſeu confuſiones ex corpuſculis inſecabilibus,minimiſq;, & partitionis expertibus, ac ſimilaribus: quanquã nec iſtis omnibus,ſed ijs duntaxat,qui,vti Theſſalus in Canone,meatuum alterationi id genus morbos aſcribunt. Non enim quà methodicus eſt Theſſalus id dicit (ſiquidẽ *vbi tanquã methodicus diſſerit, illic* ab * *obſcurorũ recedit indicatione*) ſed quà dogmaticus, ſcilicet ab *ijſdem quæ Aſclepiades ponit elemẽtis* exorſus,cæterum haud vbique ſequens. Sed nunc tempus non eſt ſuper talibus prolixius diſſerere. Nam quædam curandi methodo magis ſunt propria,quædam vero in opere de Themiſonis & Theſſali ſecta exactius expromentur. Tempeſtiuum itaq; nunc eſt, contractis huius libri velis quieſcere, ſi modo duo illi præterea capita adiecero:alterum ſuperius dilatum,nempe de facultatibus contrarijs: alterũ ad *inſequentem ſermonem neceſſarium*, definiturus ſcilicet cuiuſq; tum excalfacientium,tum refrigerantium,tũ exiccantium atq; humectantium ordinem.

* *oſculorum*

Quo pacto contrarias iudicare facultates oporteat. *Cap. XXVI.*

IGitur contrarias iudicare facultates ex operibus oportet, ſicut toto hoc libro ſæpenumero oſtendimus,dicentes quaſdam facultates emplaſticas:& his contrarias extergentes tum farctu liberãtes & infarcientes, præterea emollientes & indurantes,ac laxantes & contendentes: nam adſtringentes,aut acres,aut amaras,aut acidas,aut dulces,nõ facultates medicamentorũ, ſed guſtus eſſe qualitates monſtrauimus.Itaque in his aut prorſum quærenda non eſt contrarietas, aut non vt in facultatibus quærenda. Quanquam & in iſtis duplex eſt ſcopus, nempe earũ actiones, & temperaturæ. Actiones quidem, in denſando & rarefaciendo,aut quippiam ex alto extrahendo,aut repellendo,incraſſando materias,aut extenuando,aut infarciendo meatus,aut farctu liberando. Temperaturæ vero in calido,frigido, humido, & ſicco:de quibus omnibus abunde in quarto libro determinatum eſt:monſtrantibus nobis quòd adſtringens terreſtre ſit & frigidum:acidum vero ſubtile frigidum:amarũ autẽ terreſtre ſubtile: denique quod abſq; inſigni qualitate frigidum,aqueum.Sic acre igneum oſtendimus:ſalſum vero terreſtre calidum, nondum tamen igneum:ſimiliter dulce calidum, ſed nondũ vrens. Quæ vero oleoſa ſunt,omnia aquea ſunt & aërea. Secuta ſanè ſunt temperaturas eorum & opera.Nam adſtringens contrahere,conſtringere,denſare,repel-

lere,& incraſſare:præterea ante omnia hæc refrigerare exiccareq́; natum eſt: Acidum vero incidere,extenuare,diuidere,farctu liberare,perpurgare(διακαθαίρειν Græci vocant) citra excalfactionem. Acre vero ſimiliter vt acidum agere, quod ad extenuationem perpurgationémq; attinet: cæterum hoc differt,quòd acidum refrigeret,acre vero excalfaciat:ad hęc quòd illud repercutiat,hoc attrahat & digerat. Sic amarum quoq; meatus perpurgat, abſtergit,extenuat,incidit humorum craſſitiem abſq; manifeſta excalfactione: Frigidum vero aqueum incraſſat,cogit,contrahit,conſtringit,extinguit,atque obſtupefacit. Porrò acre extenuat,perpurgat, digerit,perrumpit,attrahit,& eſcharam ſiue cruſtam efficit. At ſalſum contrahit, conſtringit,condiendo ſeruat,deſiccat citra apertam aut caliditatem aut frigiditatem.Dulce vero cõcoquit,laxat,rarefacit.Oleoſũ deniq; humectat,emollit,laxat. Facilius itaq; iam erit ex modo dictis ponderantem ſapores, inuenire qui temperamento,quíque operibus ſint contrarij.

De limitatione ac finitione ordinis cuiuſque excalfacientium, frigefacientium, humectantium, & deſiccantium. Cap. XXVII.

PORRÒ congruens iam tempus eſt,definitis temperamẽtorum & facultatum *quæ in medicamentis ſunt ordinibus, hunc librum* abſoluere. Igitur *ſymmetrum* appellare medicamen conuenit, quod neq; excalfacit, neq; deſiccat,neque frigefacit, neq; humectat, neq; calidum,frigidum,humidum, ſiccúmve eſt. Quod vero aut calidius,aut humidius,aut frigidius,aut ſiccius eſt, à vincente ſeu excedente cognominatur facultate.Porrò per vnumquenq; exceſſum quatuor poſuiſſe ordines, quod ad vſum ſpectat,ſufficit:calidum quidem nominantes primi ordinis, quod nos excalfacit,nõ tamen euidenter,verum vt opus ſit inſuper demonſtratione rationali: ſic frigidum,humidum,& ſiccum,quod demonſtrationem requirat etiã, *nondum actionem valentem* adeptum. Quæ vero manifeſte aut calfacere,aut frigefacere,aut humectare,aut deſiccare poſſunt:ea ſecundi eſſe ordinis dicentur.At quæ iam vehementer quidem,non tamen ſumme, tertij. Quæ autẽ adeo excalfacere poſſunt,vt eſcharã moliantur,& vrant,quarti. Sic quoq; quæ vehementius refrigerant,adeo vt extinguant,& ipſa quarti ſunt ordinis.Cæterum nullum inuenire eſt quod quarto ordine deſiccet,quod non etiam vrat:nam quod ſumme deſiccat,omnino id etiam deurit. Attamen tertij ordinis exiccantium eſſe quippiam queat,quod non vrat,ceu omnia quæ vehementer adſtringunt,ex quibus eſt omphacion,rhus,alumen, balauſtium, galla omphacitis. In his autẽ ipſis quædã vicina iam ſunt adurentibus, vt ſquama æris, & æs vſtum, quaſi inter tertium quartúmq; ordinẽ dubie hæreant.In medio tertij eſt æs vſtum, ſi lotum ſit. In principio tertij hypocyſtis. Sic autem & in ſecundo & quarto differentias conſtituere licet triplices. Nec enim perinde vrit cauterium, & napy,licet ambo quarti ſint ordinis. De his ſanè omnibus in ſequẽtibus libris per ſingula ſeorſum medicamenta determinabitur.

LIBRI QVINTI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER ſextus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

DE ſimplicium medicaminum forma pariter & facultate ſcribere nobis aggreſſis, primis duobus libris ante omnia prauos modos ratiocinationum, quibus recentiorũ medicorum plerique vſi grauiſſime hallucinantur, indicare eſt viſum. In tertio velut elementa quædam totius doctrinæ tradidimus. Deinde vero in quarto de ſaporũ natura diſquiſiuimus, ſtudio inueniendorũ omnium quæ ex illis ad facultatum conducere cognitionem poſſent. Diſſeruimus autem in extremo ipſius libri de qualitatibus medicamẽtorum quæ ad odoratum attinent. Porrò in quinto ad reliquum facultatũ genus tranſgreſſi, quod quidẽ ab ipſis operibus quæ peragere natæ ſunt, denominatur, & illic quoq; cuiuſq; ſubſtantiam oſtendimus. Et ſanè generalis ſermo de ſimplicium medicamentorum facultate vniuerſus iam finem ſortitus videtur. Tẽpus vero eſt ad ſermones particulares, ſeu ſpeciales, ſeu vtcunq; nominare cuiq; viſum erit, tranſire. Et ſanè hi priuatim in vnoquoq; medicamine peragentur, ceu protinus in initio fecimus: in horum cõmentariorum primo quidem de aqua & aceto contẽplati: in ſecundo vero de oleo & roſaceo. niſi quòd illic velut in exemplis ſermonem tranſegimus aduerſus eos qui non recte de illorũ facultate quid protuliſſent: hic autem breuibus de vnoquoq; diſſeram, non amplius curãs, ſiquis male de quouis eorum quippiam pronunciarit: id tantum ſcripturus quod mihi videbitur veriſſimum, omiſſa aduerſus illos qui quid peccarunt, concertatione. Porrò quòd non modo obſcura futura eſt oratio ijs qui ſuperiora ignorant, verum demonſtrationis quoq; fide deſtituta, vel me tacente clarum arbitror. Sed tamen & in memoriam reduxiſſe forſan præſtiterit, primum quidem quòd in natura temperatiſſima faciendũ eſt medicaminum facultatis periculum, (deinde in intemperata,) poſtea deinceps in morbis ſimplicibus. At ſiquis ex guſtus qualitatibus indicatorie conjectari velit de eorum facultate, in quarto monſtrauimus quænã ſit in his methodus. Siquis ergo aut negligenter lectis ſuperioribus, aut planè non lectis, ſtatim ad hunc librum pergat, feſtinans quamprimũ medicaminũ facultatis peritus effici, haud certam eorum habebit notitiam. Cæterum quoniam medicamenta omnia partim ſunt partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquores (quos ὀποὺς Græci vocant) aut ſucci, partim vero ex metallis ſumuntur: optimum mihi viſum eſt de plantis ante omnia diſſerere, tum quòd numeroſiſſimum illarum eſt genus, tum quòd virium robore præcellentiſſimũ: inde de metallicis tractare, atque hinc ad animalium partes tranſire. Quinetiam eo illas ordine perſcribere decreui, qui in elementis viſitur, eas plantarũ primo loco collocans, quarum appellationes initium ſui ſortita ſunt elementum α: ſecundo vero loco quæ à β incipiunt, & ſic tertio, quarto, quintóq; loco: atque ita deinceps, pro literarum videlicet ordine. Nam & Pamphilus eum in modum tractatum de herbis compoſuit. Verum is ad fabulas verſus aniles eſt, ſimúlque præſtigiaturas

quaſdam deliras Aegyptias, iunctis nõnullis incantationibus,quas cũ herbas colligunt admurmurãt.Et ſanè vtitur ad periapta, id eſt ea quæ ſuſpendũtur,& manganꝰas nõ ſolum curioſas,& à medicina alienas,ſed etiam falſas vniuerſas. At nos neq; horũ quippiam,neq; nugaces iſtorũ narrabimus tranſformationes: nec enim vel paruis admodũ pueris vtiles tales eſſe fabulas exiſtimamus,nedũ ijs qui medicinę opera obire properãt.Et profecto ꝓptinus in Aphoriſmorũ initio ab Hippocrate dictũ mihi videtur, Vita breuis,ars vero longa:vt tẽpus nõ in inutilia impẽderemus, verũ quammaximo ſtudio feſtinaremus viam incedere cõpendioſiſſimã, nẽpe per ea quę ſunt in arte vtiliſſima.Pleraq; vero iſta herbarũ nomina aut Aegyptiaca,aut Babylonia,quæq; nõnulli aut priuatim,* notę gratia illis impoſuerunt, *aut cõmuni quorundã conſenſu* hic adſcribere mihi viſum eſt ſuperuacuum:nã præſtat,ſiquis hæc volet curioſius perſequi, ſeorſum & per ſe apud illos legere qui tranſtulere : nã ita & libros illos inſcribunt,vt qui eos non cõpoſuerint: velut Xenocrates Aphrodiſienſis fecit,vir cũ in alijs ſupra modũ curioſus, tum à præſtigiatura non alienus. At Pãphilus,is ſcilicet qui libros De herbis cõpoſuit , planè ex ijs quæ vel ipſe ſcribit,præ ſe fert grãmaticum,indicãtq; ſe nec cõſpexiſſe herbas de quibus conſcribit,nec vires earũ expertum,ſed ijs qui ante ipſum ſcripſere, fidẽ habuiſſe citra vllã explorationẽ.Sic ſanè libros expleuit,annexo ad quanq; herbam nominũ aceruo, deinde etiã exponens ſiqua ex homine ferebatur tranſformatio:tum epodos & libationes atq; thymiamata,quæ in colligendis illis adhibebãtur,adſcribens:necnõ & alias eiuſmodi præſtigiaturas nugaces.At Anazarbenſis Dioſcorides quinq; libris materiã omnẽ vtilem abſoluit,nõ herbarũ tantũ,ſed & arborũ,& fructuum,& ſuccorũ,& liquorum,memorans inſuper & metallica omnia,& partes animaliũ.Et mihi vtiq; videtur omniũ perfectiſſime tractatũ de materia medicamẽtorũ confeciſſe. Nã licet à maioribus eo plurima de illis bene ſcripta extent,tamen à nemine omniũ æque de omnibus:niſi ſiquis Tanitrum prædicet Aſclepiadis.Nã & huic cætera bene dicta eſſe probãtur extra ratiocinationes quas ſuper cauſis affert.Atq; hæc nimirũ perlegere debet quiſquis peritus medicamentorum materiæ euadere ſtudet. Ad hæc quoq; quæ ſcripta reliquit Heraclides Tarentinus,& Crateuas,& Mantꝰas:verũ illi nõ ſimiliter ſcripſerunt,nec in vnũ collegerunt omnia,ceu Dioſcorides,qui de materia quinq; libris fecit titulum, verũ ſeorſum,verbi cauſa, de præparatione & probatione ſcripſerunt,vt Heraclides Tarẽtinus:ſeorſum vero de purgãtibus,aut propotiſmis,aut clyſmis,vt fecit Mantꝰas : ſeparatim de facilè parabilibus remedijs,vti Apollonius:aut de ijs quæ ſecundũ locos,vt Mãtꝰas. Porrò plerũq; medicamentorũ vſum veteres in curãdi tractatibus prodiderunt,vt & iuniorũ medicorum propè omnes. Nã & ab Hippocrate dicta ſunt multa, & ab Euryphõte,& Dieuche,& Diocle,& Pliſtonico,& Praxagora,& Herophilo.Nec eſt veterũ medicorum quiſquã,qui nõ aliquid plus minúſve arti contulerit ad medicamentorũ ſcientiã,ídq; citra præſtigiaturã aut mẽdacium,quæ poſtea inuexit Andreas.Itaq; cui ocium ſuppetit legendis vtiliter de medicamentis ſcriptis libris,multos quidẽ habet,vt eſt dictum,antiquorũ, ſed nec paucos iuniorũ,aduſq; Pãphilũ & Archigenem. Quin & Rufus Epheſius cũ multa medicamenta in curãdi libris conſcripſerit , tũ de herbis verſibus hexametris quinq; libros cõpoſuit.Nec metus eſt,defecturos libros vtiles, etiãſi in tota vita quis aliud nihil q̃ de medicamentis legere volet.Verũ abſtinendũ ab Andrea eſt, aliíſq; ſimiliter mendacibus:multóq; etiam

magis fugiendus Pãphilus,qui ne per ſomnium quidẽ herbas vidit,quarũ aggreditur figuras perſcribere. nã id genus hominũ(quomodo aſſimilauit eos Heraclides Tarẽtinus)ſimillimũ eſt præconibus,qui formã ac notas fugitiui mancipij,licet ipſi nõ viderint vnq̃, præconio tamen publicant : notas enim ab alijs qui norunt accipiunt,& çeu cantilenã eas proferunt:vt ſi forte is quẽ pręconio indicant, propè adſiſteret,agnoſcere tamen nõ poſſent. Equidẽ non poſſum non accuſare & illos quoq;,qui primi herbarũ formas ſcriptis docere ſunt conati,cũ melius exiſtimem ab ipſo præceptore oculis diſcere,ac nõ adſimilari ijs qui ex libris prodeunt gubernatores: nã ſic & verior & manifeſtior eſſet doctrina, non herbarũ modo & fruticum arborúmq;, ſed & aliorũ omnium medicaminũ. Verum enimuero ſi omnino libris eſt opus,quis adeo miſer eſt,vt præteritis ſcriptis Dioſcoridis,Nigri, Heraclidis,Crateuæ,& aliorũ innumerorum qui in arte ipſa conſenuerunt,libros grãmaticos ſcribentis incãtationes,transformationes,& decanorũ dæmoniorúmq; herbas ſacras perferat? Nam quòd hominibus iſtis præſtigiatoribus vnicũ fuerit ſtudium, vt vulgus imperitũ talia ſcribentes in ſui admirationẽ verterent, vel ex ipſis Pãphili libris diſcere liceat,qui primã inter herbas conſcripſit Abrotonon,omnibus nobis cognitã:ac deinde Agnon ſiue viticem,& ipſam admodũ notã:inde Agroſtin herbã,nec *vulgo ignotã : mox Anchuſam,quã nec ipſam quiſpiã ignorat:ſicut nec Adianton,quæ illi deinceps ſcripta legitur:atque in his vtique nihil,* quod quidẽ ſciam,ſuperuacuum ſcribit : verũ poſtea herbæ meminit nomine (vt ait)Aeti,hoc eſt Aquilæ, de qua fatetur Græcorũ nulli quicq̃ eſſe proditum,verũ ſcriptã ſe reperiſſe in libello quopiam ex ijs qui inſcribũtur Mercurio Aegyptio, continẽte trigintaſex ſacras horoſcoporũ herbas.Quas clarũ eſt eſſe omnes nugas meras,atq; autoris ipſius figmẽta ſimilia Ophionicis Conchlacis.Nec enim prorſum quiſpiã extitit Conchlax : ad riſum enim fictum nomen eſt, ſicut pleraq; alia in libro eius conſcripta.Nec trigintaſex herbæ illæ vltra nomen ipſum quicquam ſunt,nec vlla ipſis res ſubiacet : verũ Pamphilo ocium fortaſſis ſupererat,inutiles fabulas libris intexere. At nos nunc quoq; tempus nos perdidiſſe arbitramur,qui prolixius eorum meminimus.Itaque quæ vtilia ſunt,iam nunc ordiamur.

Abrotonon.

ABrotoni herbæ nec ſpeciem formámve ſcribere poſt tot tantóſq; viros oportet,nec particulares actiones, ceu illi factitarunt,quas vt non definite diſtinctéq;, ſaltẽ clare ſignificarunt:verũ & nos quoque eas copioſius exponemus in opere De cõponendis pharmacis, ſimúlq; De paratu facilibus: interim vero etiã in Curãdi methodi libris, nimirũ vbi expoſcet vſus. Verũ quod ab initio propoſitũ fuit,nempe vniuerſales duntaxat medicamentorũ omnium facultates inſpicere,id quidẽ & in alijs conſentaneum eſt,& nunc ſanè etiam faciendum dicendúmq;,Abrotonon eſſe calidũ & ſiccum facultate,in tertio ordine ſiue receſſu poſt media ſitum. Porrò quòd eiuſmodi ordo vt ad temperatã naturã expenditur,ſæpe ante diximus.Sed & inueniemus tẽperiem eius nõ minimũ quidem & ex guſtu ducta coniectura, vtpote cũ ſit admodũ amarum. Porrò ſaporẽ eiuſmodi,cũ terrenæ ſit eſſentiæ,à largo calore extenuatũ oſtendimus. Itaque non inſtrenue excalfacit pariter & deſiccat.Quinimmo & cũ diſtincta illa experientia,de qua ſupra frequenter dictũ eſt,diligenter exploraſſemus, ex eadẽ temperie medi-

tamen hoc cõperimus. Nam ſiue comã cum floribus (nã reliqua eius palea inutilis eſt) contuſam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: ſiue eo in oleo macerato caput voles aut ventrem perfundere, admodũ calfacere reperies. Quin & ſi quibus per circuitũ redeunt rigores, eos ante inuaſionem rigorum hoc voles confricare, minus vtiq; rigore concutientur: immò & ſenſus quidẽ protinus vbi admotum fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par eſt, nimirum cũ ſit amarũ, ac proinde vel anteq̃ experiaris manifeſtum, ſi quidẽ memoria teneas quæ in horũ cõmentariorum quarto de amari ſaporis natura prodidimus. Sciéſq; protinus, quòd & digerẽdi & incidẽdi quandã vim habeat: ſed & quòd magis q̃ Abſinthio id ipſi neceſſariò inſit, in promptu erit colligere, primũ quidẽ ex guſtu (pauciſſimæ ſiquidẽ acerbitatis particeps Abrotonon eſt, nõ paucæ vero Abſinthium) deinde ex eo quòd inimicum ſit ſtomacho Abrotonon, velut etiam Seriphon: gratũ vero & amicũ, Abſinthium. Siquidem de iſtis ſupra oſtenſum eſt, quòd amarũ ipſum per ſe omnifariã infenſum ſit ſtomacho: auſterum vero, aut acerbum, aut in ſumma adſtringens, ſtomacho amicũ. Porrò vbi qualitates hæ inuicem permiſtæ fuerint, quę vehementior fuerit, ea vtiq; vicerit. Atq; hæc ſatis eſt in hoc tractatu nouiſſe. Monſtrabitur autẽ in libris De ratione curãdi, quo pacto quis optime medicamento eiuſmodi vti poſſit. Ac proinde quærendũ haud etiam eſt, quamobrem cũ malo cydonio cocto illitũ aut pane, oculorũ ſanet phlegmonas, neq; cur cum farina hordeacea tritum ac coctum digerat phymata. Neutrum ſiquidẽ horum nec aliorũ quiduis huic propoſito nobis tractatui proprium eſt: ſed qui Empiricã profitentur doctrinã, ij in paratu facilibus medicamẽtis ea conſcribunt. At qui ex ratione artem tractare volunt, ijs opus eſt methodo curandi. Nam alioqui damnũ magis q̃ vtilitatẽ ex tali conſequãtur narratione. Sanè Hippocrati, qui in Aphoriſmis ſcripſit: Dolores oculorum ſoluit meri potio, aut balneum, aut fomẽtatio, aut ſanguinis miſſio, aut purgatio: nec adiecit quóſnã dolores vini potio, quos balneũ, quos fomẽtũ, quos ſanguinis miſſio, & quos purgatio, ignoſcendũ forſan quis arbitretur, tribus, vt arbitror, de cauſis. Siquidẽ aphoriſticã faciebat doctrinã, in qua propter breuitatẽ & cõpendium pleraque ita dici conceſſum eſt: & omnia quæ dolores ſoluunt enumerauit, tametſi non definijt ad quem dolorem quódnam ex illis congrueret. Tum multis in locis aliorũ librorum occaſiones nobis præſtitit, diſtinctiones in ijs quæ hoc pacto dicuntur inueniendi. At qui neque in alijs libris de talibus ſcripſere diſtinctionibus, aut in enarratorio & prolixo tractatu aphoriſticè tamen ac breuiter ſcribunt, aut inſuper etiã ex multis vnũ tantum indicant: ij plus nos lædunt q̃ iuuant. Nam cũ ſint multæ in ophthalmijs differentiæ, atq; vna duntaxat ex eis prædictum poſcat cataplaſma, aliæ vero omnes ab eo lædantur: ſi quis ad id omnes ſine diſcrimine adhibeat, multo plus lædet quàm iuuabit. Ad hunc itaq; modũ non tantũ de Abrotono, ſed de alijs quoque omnibus ſcribendum nobis eſt, eas quidẽ facultates quæ ſunt in calefaciendo, frigefaciendo, humectando, ſiccandóq;, ijs quas ſæpenumero memorauimus methodis, reperientibus: quę vero ſecundũ totius ſubſtantiæ proprietatem perficiuntur, ſola experientia. Et de his oſtenſum eſt quod deleteriæ ſint, & deleteriarum alexiteriæ & purgatoriæ. Nam has ex ratione inuenire eſt impoſſibile, pręterquam quòd in quibuſdã ſuſpicionem duntaxat probabilem inuenire liceat. At de facultatibus quæ hoc pacto inueniũtur, ſeparatim poſtea diſſeremus, vbi videlicet prius

ſingulatim per quodq; medicamentum de ijs quæ calefaciendo, frigefaciendo, humectando, ſiccandóq; agunt: tum de ijs quæ ad has conſequuntur, narrationẽ abſoluero. Porrò vbi vnũ modo adiecero, finem faciam de Abrotono dicendi, nempe quòd ſumme ſuſpiciendus ille Pamphilus etiamſi hanc primam herbarum recenſuit, ac forſan vt nullam deinceps aliam, tamen hanc ſaltẽ oculis ſuis conſpicari voluerit, attamen vel maxime hallucinatur, exiſtimans hãc herbã à Romanis appellari Santonicum: differt enim ab Abrotono Santonicum, velut etiã Dioſcorides exactiſſime ſcripſit in tertio de materia, & omnes id norunt tum medici, tum rhopopolæ. Nam Abrotoni duæ ſunt ſpecies, altera quam marem, altera quã fœminam nuncupant: quod ipſum definitum eſt tum apud Dioſcoridem, tum apud ipſum Pãphilum, alióſq; innumeros. At aliud eſt ab eo Abſinthium, cuius rurſum tres ſtatuendæ ſunt ſpecies, quarũ vnã eodẽ cum genere ipſo nomine appellitant: cuiuſmodi potiſſimũ eſt Põticum: alterũ Santonicum: tertium Seriphum. Si vero aliud placet appellare Abſinthium, aliud vero Seriphum, aliud autẽ Santonicum, nihil intereſt, quod ad præſens certe attinet. Nec enim nomen diuiſuri venimus, ſed ſtudium nobis eſt ipſis de rebus. Porrò quoniã hæc tum ſpecie ſeu forma, tum guſtu, tũ facultatibus inter ſeſe diuerſa ſunt, non obſcure: vno, ſi ita lubet, omnia nomine nuncupes, verũ exacte vires earũ edoceas. Ac nos ſanè ſufficiẽter ipſas formas à Dioſcoride explicatas eſſe, aliiſq; non paucis, iã diximus. Itaq; denuo eadem ſcribenda nõ ſunt, quæ maioribus recte ſunt prodita. At ſiquid illi in facultatibus omiſere indiſtinctum, cuius profecto gratia ad hanc narrationem venimus, ea nos adijcere tentabimus. Abſinthium quidẽ dictis minus eſt calidũ, nempe plurimam obtinens adſtrictionem. Quod cũ ſit & minus quoq; tenuium quàm illa partium, & vtiq; minori etiã quàm illa ad eundem modũ extenuandi facultate, attamen nõ minus deſiccatorium eſt. At cęterorum Santonicum quidẽ à Santonia regione in qua naſcitur, nomẽ ſortitum, proximã habet facultatẽ. Seripho paulo imbecillius in extenuando & calfaciendo deſiccandóq;. Porrò ipſum Seriphon Abrotono minus eſt calidum, verũ calidius Abſinthio, ſtomacho impendio inimicum, nẽpe cũ amaritate ſalſedinem quandã prę ſe ferens. Sed & quandã, licet minimã, adſtrictionem obtinet. Sic & Abrotonon & Santonicum admodũ infeſta ſunt ſtomacho. Solum autẽ inter ea Abſinthium, & maxime ponticũ, gratum eſt ſtomacho, quia plurimã adſtrictionẽ continet. Abrotonum vſtum, calidũ, ſiccúmq; facultate eſt, magis etiã quàm Cucurbita ſicca vſta, & Anethi radix. Hæc enim vlceribus humidis ſimul & citra phlegmonen callo induratis cõueniunt, ac proinde maxime vlceribus quæ pudendorũ præputijs cõpetere videntur. At cinis Abrotoni vlceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco cũ oleo tenui, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut veteri & maxime Sabino ad alopecias accõmodatur: tum barbã ſegnius tardiúſq; enaſcentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: ſed nec minus illis lentiſcino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium eſt partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum: quas vtiq; maxime eius facultates nouiſſe oportet, nec quicquam etiam particulare in hoc tractatu requirere.

Agnos. Vitex.

Agnos, aut lygos, hoc eſt vitex, planta illa fruticoſa, calidus quidẽ eſt & ſiccus tertio ordine, verum multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu acris ſimul & adſtringens: ipſas tamen vitices ad medicinã habet inutiles: cæterum folia ſeménq; calida

ſiccáq; facultate ſunt, ſubſtantia vero tenui. Nã & vtentibus ita apparet, & guſtantibus acre ſimul & ſubadſtringens percipitur tum folium, tum flos, tum ſemen. Edendo tamen etiam ſemen eſt: verum tam perſpicuo calfacit, vt capiti hoc nomine dolorem pariat. At ſi frigatur (nam & ſic editur cum tragematis) minus caput tentat. Porrò flatus ventris diſcutit & cum non frixum, & multo magis cum frixum fuerit. Cohibet porrò impetus in venerem, tum frictionis expers, tum etiã ipſam expertus: folia item floréſq; ipſius fruticis idipſum pręſtare poſſunt. Itaq; nõ tantum eſa potáq; ad caſtitatem conferre creduntur, verũ etiam ſubſtrata. Hinc eſt quòd Athenis in Theſmophorijs, hoc eſt ſacris Cereris, mulieres totum ſibi fruticem ſubſternunt. Hinc illi quoq; nomen inditũ agni, hoc eſt caſti. Ex quibus omnibus manifeſtũ eſt, ſi quidem memoria teneamus quæ ſuperioribus cõmẽtarijs ſunt dicta, agnum calfacere, ſimúlq; exiccare, tum omnium maxime flatus diſcutere. Porrò quòd tenuiũ ſit partiũ, facultas eius indicio eſt. Nã quòd caput tentat, nõ magis à multitudine vaporoſi ſpiritus ab eo prognati, q̃ à caliditate eius ac ſubtilitate partiũ fieri rationabile eſt. Nã ſi flatuoſum ſpiritum procreare poſſet, ſanè & ventrẽ inflaret, & venerem ſtimularet, perinde vt eruca. Verum cũ non tantũ nõ excitare, immo etiã reprimere queat, *fuerit profecto ſecundũ rutæ maximè facultatem tum in excalfaciendo, tũ in reſiccando*, nõ tamen *illi* par eſt. Nã vtroq; paulo eſt inferior. Siquidẽ ruta tum magis eſt excalfactoria, tum magis deſiccatoria. Differt etiã qualitatis ſimul ac facultatis miſtione. Nam agni ſemen ac germina modicã ferunt adſtrictionẽ: at ruta vbi aruerit, exacte amara eſt & acris: vbi vero humida, ſubamara. Non tamẽ auſteritas aut acerbitas illi ineſt, aut ſicui videatur ineſſe, ea vtiq; omnino obſcura (ſcio) videbitur, nec par ei quę eſt in agno. Quocirca & ad iecur & lienẽ indurata & obſtructa agni ſemen potius q̃ rutæ cõpetit. Sed hęc ad curãdi iam methodũ pertinẽt, quã vt omnino nõ attingã de medicamentorum pronuncians facultatibus, fieri nõ poteſt: verũ celeriter ad rem propoſitã reflectere, viri eſt vtiq; tẽperati. Magíſq; etiam id in ſequẽtibus medicamẽtis efficere conabor, hoc eſt, vbi ex quibuſdã euidentibus generalẽ facultatẽ collegero, particulares poſtea actiones omittã. Nam in præſens id nouiſſe ſufficit, quòd agnus calidus eſt & ſiccus facultate, ídq; nõ mediocriter, ſed tertio exceſſu, tũ admodũ tenuium partiũ. Hæc qui norit, ac poſtea methodũ curãdi didicerit, ipſemet inueniet quo pacto menſes per ipſum cieat, quo pacto partes induratas digerat, quo pacto laſſitudinẽ ſoluens, ſeu acopum, & excalfactorium ex eo vnguẽtum præparetur.

Agroſtis. Gramen.

Graminis radix modice frigida eſt, & ſicca: mordacitatem quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. At herba ipſa primo quidem exceſſu refrigerat, in humiditate vero & ſiccitate moderata. Porrò ſemen alibi quidem imbecillum eſt, in Parnaſo vero deſiccatorium, & tenuium partium, & ſubacerbum.

Agroſtis eſculenta.

Gramen eſculẽtam habet radicem, vbi mollis fuerit, dulcem quidẽ inſtar aquæ, ſed acre quiddã exiguum & ſubacerbũ obtinentẽ. Hæc herba planè aquea guſtantibus eſt. Ex quibus apertum eſt, radicem modice eſſe tum frigidam, tum ſiccam, ac proinde cruenta vlcera glutinare. At ipſa herba illita non vehementer refrigerat, in medio conſtituta humiditatis & ſiccitatis. Porrò mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua eſt quidem, ſed interdum tamen lapides frangere aſſolet,

ſi quis eam decoctam ebibat. At ſemen alterius quidem imbecillum eſt: eius vero quæ in Parnaſſo naſcitur, vrinã ciet, & fluxus ventris & ſtomachi reſiccat: vis enim eius eſt exiccatoria, tenuium partium, & ſubacerba.

Anchuſa.

Anchuſæ quadruplex ſpecies eſt. Quarum onoclea quidem radicem habet admodum refrigerantem & deſiccantem, tum adſtringentem & ſubamaram, tum quæ ſufficiat extenuandis & extergendis humoribus bilioſis, corporibúſque condenſandis. Cæterum folia habet imbecilliora quidem radice, adſtringunt tamen & ipſa, & deſiccant. Porrò lycopſos cognominata refrigerat & deſiccat, magíſq; quàm onoclea adſtringit. At onochelos calidior eſt, & magis medicata. Nam pluſculum habet & guſtu ipſo protinus acrimoniæ. Hæc vero etiam calidior eſt reliqua & parua, quæ & amarior, & magis etiam medicata eſt.

De Anchuſarum differentia.

Anchuſæ nõ omnes eaſdem vires obtinent. Nam onoclea quam vocant, radicẽ habet ſimul adſtringentẽ & ſubamarã, corporibus condenſandis & modice extenuandis idoneam tũ abſtergendis quoq; & abluendis bilioſis & ſalſis ſuccis. Dictũ enim ſuprà eſt, quòd qualitas acerba *miſta* amaritudini ea præſtare queat. Sic ſanè *aurigini & lienoſis & renum affectibus eſt vtilis. Sed & refrigerare idonea eſt.* Et ſanè cum polenta illita iuuat eryſipelata, & abſtergit non modo epota, ſed & foris impoſita. Proinde vitiligines & lepras ſanat cũ aceto. Ac radicis quidẽ hæc opera ſunt, & operũ facultates quas diximus. At folia ipſius herbæ radice quidẽ ſunt imbecilliora, nõ tamen aliena ſunt à reſiccatione, & adſtrictione. Itaq; etiam profluuium ſanant pota cũ vino. Et quæ lycopſos nominatur, eodem modo eryſipelatis congruit, & radicem habet quàm onoclea magis adſtringentem. At onocheli & *alcibiadiæ cognominatæ vis magis eſt* medicata. Nam & guſtu protinus maiorẽ habet acrimoniam, & eos *qui à viperis morſi ſunt, admodũ* iuuat tum illita, tum ſuſpenſa, tum eſa. Reliqua vero, nempe quarta quæ parua eſt, & ferè nomine caret ex illis ſola, alcibiadio quidem perſimilis eſt, verum & amarior, & magis medicaminoſa, ac proinde ad latos lumbricos idonea, oxybaphi menſura cum hyſſopo & naſturtio epota.

Agarici radix.

Agarici radix, hoc eſt quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulo poſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, leuiculæq; adſtrictionis. Eſt & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quę ſuperius dicta ſunt meminerimus, quòd medicamẽtum hoc cõpoſitum eſt ex ſubſtantia aërea & terrea à caliditate extenuata. Porrò minimum habet eſſentiæ aqueæ. Hac ratione & digerendi vim habet, & craſſitudinem incidendi, tum infarctus viſcerum expurgandi: proinde regio morbo laborantes ſanat, eos vtiq; qui ſic ab infarctu iecoris laborant. Iuuat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate: tum rigores per circuitum recurrentes ex craſſis aut viſcoſis humoribus natos ſanat. Iuuat & morſos à beſtijs frigore lædentibus, aut cõpunctos, tum foris in affecta parte impoſitum, tum intrò in corpus ſumptum pondere drachmæ vnius cum vino diluto. Eſt & purgatorium.

Agerantum.

Agerantũ facultatẽ digerẽdi habet, & leuiter quadãtenus phlegmone liberãdi.

Adiantum.

Adiantum in caliditate quidē & frigiditate ſymmetrum eſt, verū deſiccat, & extenuat, & digerit. Etenim caput ex alopecia glabrū capillis cōueſtit, & ſtrumas & abſceſſus digerit, lapidéſq; frāgit epotum, & viſcoſorū craſſorúmq; è pectore pulmonéq; excreationibus nō mediocriter cōfert, & ventris profluuium ſiſtit: nō tamen vllā manifeſtam caliditatē affert, ſicut nec frigiditatē. Verum poſuerit ipſum quiſpiam ſecundum hanc oppoſitionem & temperiem in ordine medio.

Aezoon. Semperuiuum.

Aezoon vtrunque, tum maius, tum minus, deſiccat quidem leuiter, quādoquidem & mediocriter adſtringit, omnis alterius vehementis qualitatis expers: quare in eo plus cæteris abundat eſſentia aquea. Cæterum non mediocriter refrigerat. Eſt enim ex tertio ordine, & receſſu refrigerātium. Hinc etiam ad eryſipelata, & herpetes, & phlegmonas à fluxione natas accommodatur.

Aegilops. Auena.

Aegilops digerendi vim poſſidet: id quod ex guſtu patet: leuiter enim eſt acris. Verum & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas ſanat.

Aera. Lolium.

Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus, magis quàm iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verum multum in hoc deficit. Secundum hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundi vero extremo exiccantium.

Aegyrus.

Aegyri flores calidi quidem ſunt in primo receſſu à temperatis: at in differentia quæ habetur in ſiccando & humectando, paulum quiddam ad ſiccius deflexerunt, ſed & ſubtiliorum potius quàm craſſiorum ſunt partium. Et folia quoque ipſius quodammodo floribus ſimilia ſunt, niſi quod ad omnia imbecilliora, minúſque efficacia. Sed & reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porrò ſemen tum reſina, tum floribus & ſubtiliorum eſt partium, & exiccantius, non tamen admodum calidius.

Acacia.

Acaciæ & planta ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidē & imbecillior, & minus mordax redditur, vtpote acrimoniā quandā in lauatione deponens. Porrò ſi parti alicui ſanę illinatur, protinus eā & ſicciorē, & cōtractā efficiet, nullū quidē caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodū valentē. Vnde cōſtat medicamen id eſſe frigidū & terroſum, immiſta quadā etiā eſſentia aquea. Et ſanè cōiectura eſt, nō eſſe ſimilare, verū quaſdā in ſeſe diſperſas habere partes tenues & calidas, quæ in ipſa ablutione ſegregentur. Eſtóq; & hoc tertij ordinis exiccantium, & ſecundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, abſque eo vero primi.

Acalephe. Vrtica.

Vrtica: & huius herbæ tum fructus, tum folia (nam hæc potiſſimum ſunt vſui) admodum digerentis ſunt facultatis, adeo vt & phymata & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & venerē extimulant, & maxime vbi cum muſto ſemen bibitur. Porrò quòd non vehementer calfaciat, ſed multū tenuium ſit partium, teſtimonio eſt craſſorū viſcoſorúmq; humorū ex pectore pulmonéq; eductio, tū quòd partes quas contigerit pruriant. Porrò flatuoſum eius, cuius eſſe

particeps dicta est,dum concoquitur,nascitur : non enim actu flatuosa est, sed facultate. Ventrem autem modice subducit ipsa duntaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione. Et gangrænosa, & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordicationem postulant,ea cõuenienter sanat : nimirum cũ subtilium partium sit,& tẽperaturæ siccæ, nõ tamen tantũ habens caliditatis,vt iam mordicet.

Acanthos. Spina.

Acanthos, alij quidem Melamphyllum nominant, alij vero Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent, ac radix exiccatoria est,& leuiter incisoria, & tenuium partium.

Acanthion.

Acanthium:radix huius & folia facultatis sunt excalfactoriæ,vt & ijs qui conuelluntur auxilientur.

Acantha leuce. Spina alba.

Acantha leuce. Hanc quidam Leucacanthon nominant: radix eius desiccatoria ast, & modice adstringens. Quamobrem & cœliacos & dysentericos iuuat, & sanguinis reiectiones cohibet,œdematáque illítu contrahit,ac dentes dolentes iuuat,si decocto eius colluantur: semen tenuis essentiæ & calidæ facultatis est. Itaque potui dari ijs qui conuelluntur conuenit.

Acantha Aegyptia.

Spina Aegyptia,quidam Arabicam vocant:similis autem est spinę albę nostrati, verum facultate validius adstringente pariter & desiccante. Itaq; profluuium muliebre radix eius iuuat,& alia quibus auxilio est,quæ apud nos nascitur spina: sed efficacius tamen omnia iuuant tum radix,tum fructus. Hic vero & columellæ prodest, & ijs quæ in sede inflata sunt : tum vlcera ad cicatricem ducit,mediocrem habens & non molestam adstrictionem.

Acorum.

Acorum,huius vtimur radice,quæ gustu acri est,& modice amaro,odoréq; nõ iniucundo.Vnde manifestũ est quòd facultatis calidæ est,& cõsistẽtiæ tenuis. Huic cõsentaneũ est,vt vrinã moueat,& lienes induratos iuuet,tũ ceratoidis crassitiẽ detergeat simul atq; extenuet:sed ad hoc melior est ipsius succus.Omnino vero siccificũ esse clarũ est.Et sanè ordinis esto tertij ĩ vtorq;,ĩ calfaciẽdo scilicet & desiccãdo.

Aconitum, siue Pardalianches.

Aconitum,siue Pardalianches.Hoc septicæ & deleteriæ facultatis est.Itaque in cibo potúque fugiendum:attamen ad putrefaciendum quædam extra os & sedem aptum est: herbæ autem radix ad hæc est vtilis.

Aconitum, seu Lycoctonum.

Aconitum,seu Lycoctonum:est & hoc similis alteri facultatis,sed peculiariter lupos interficit,sicut illud pardos.

Acte. Sabucus, & Ebulus.

Acte, tum magna illa & arborea, tum herbacea, quam & Chamæacten Græci vocant (Latini hanc Ebulum, illam Sabucum) vtraque potentiam habet tum desiccandi, tum conglutinandi,modicéque digerendi.

Alimum.

Alimum:hæc planta frutex est, plurimo in Cilicia præcipue prouentu, vbi & germina eius recentia esitant,& reponunt quoque in posterum futura vsui.Semen

pariter & lac planta ipſa generat,éſtq; guſtus acris & ſubadſtringentis. Ex quibus omnibus palàm eſt, ipſam eſſe diſſimilarem. Maior autem pars eius calida eſt temperate, cum humiditate inconfecta, & leuiter flatuoſa.

Aloe.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit:& quæ naſcitur in magna Syria, aquoſior eſt,& facultatis imbecillioris:attamẽ vſqueadeo deſiccare poteſt,vt vulnera glutinet. At in regionibus calidioribus,qualis eſt Cœloſyria,& Arabia,multo eſt melior.Optima autẽ Indica,cuius liquor eſt id quod ad nos importatur cognominatũ Aloe, medicamentũ ad plurimas res propter ſiccitatẽ mordicationis expertẽ vtile.Eſt autẽ non ſimplicis naturæ,ſed,vt eſt indicio guſtus,adſtringit ſimul & amara eſt:adſtringit quidẽ modice,ſed fortiter amara eſt.Subducit & ventrem,vtputa ex numero medicamentorũ, quæ Græci ab excernendo ſtercore vocant,ἐκκοπρωτικά.Itaq; ex dictis patet(ſi quidẽ memoria tenemus quę in quarto libro ſunt demonſtrata)quòd tertij ſit ordinis exiccãtium,calfaciẽtium autẽ aut primi intenſi,aut ſecundi remiſſi.Sed & ipſius facultatis miſturã atteſtantur particularia eius opera. Nam & gratũ ſtomacho medicamen eſt,vt ſiquid aliud: & ſinus glutinat. Sanat & vlcera quæ ægre ad cicatricẽ duci poſſunt, & maxime quæ in ano ſunt & pudẽdo. Iuuat & eorum phlegmonas aqua ſubacta,& vulnera eundem ad modum glutinat. *Cõgruit ſimiliter vtenti & ad phlegmonas in ore,ac naribus &* oculis. In ſumma,repellere & digerere ſimul poteſt,cũ hoc vt paulum extergeat, quantum videlicet vlceribus puris non ſit moleſtum.

Alyſſon.

Nuncupata eſt hæc herba alyſſon, quòd mirifice iuuet morſos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data ſæpe in totum ſanauit: atq; hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictúmq; prius eſt talem facultatem ex ſola percipi experientia, & planè nulla cõſtare methodo. Quòd ſiquis ad multa experiatur,cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam,& digerentem,cum hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat.

Alſine. Auricula muris.

Alſine,aut Myoſota.* Siquidem hęc facultatem Helxinæ obtinet,nempe refri- * *similem*
gerantẽ & humectantẽ:eſt enim eſſentię aqueæ,frigidæ:quare & citra adſtrictionẽ refrigerat. Quocirca ad feruẽtes phlegmonas & mediocria eryſipelata cõpetit.

Amaracon. Maiorana.

Amaracon excalfacit non inſtrenue,non valde autem deſiccat, ſed in caliditate quidem tertij eſt ordinis,in ſiccitate vero ſecundi.

Ambroſia.

Ambroſia illita vim habet adſtringentem,ac repellentem.

Ami.

Herbæ quam vocant Ami,ſemen maxime eſt vtile:facultatis eſt excalfactoriæ, & deſiccatoriæ, tenuiúmque partium. Sed & guſtu ſubamarum eſt, & acre.& clarum eſt quòd & digerat,& vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo reſiccandóque ex ordine tertio intenſo.

Amaranthum.

Amaranthum facultatis eſt incidentis & extenuantis:coma igitur eius menſes cum vino pota educit. Sed & grumos ſanguinis liquare ac ſoluere creditur, non

ſolum in ventre, ſed & in veſica: Sed tunc potius cum mulſo bibenda. Et omnes ſimpliciter fluxiones pota deſiccat, ſtomacho infeſta.

Amorge. Amurca.

Amurca terreſtris eſt ſubſtantiæ, calidæ, non tamen tantũ poſſidet caliditatis vt palàm mordicet. Quòd ſi coquatur quoque, multo etiã magis terroſa redditur: & fuerit ſanè ex ſecundo ordine excalfacientium, & ſiccantium intenſo quodãmodo magis. Sic & vlcera corporum temperatura ſiccorũ curat: quæ vero in alijs omnibus ſunt, exaſperat. Siquidem contrahit perinde vt reſina, & pix ſicca, & bitumen. Quæ & ipſa in corporibus admodum duris, quæ vulnus habent aut ſinum, glutinatoria ſunt: alia vero omnia contendunt atque irritant.

Ampelopraſon.

Ampelopraſon. Si inter allium & praſon, hoc eſt porrum, medium quiddã concipias, facultatem ampelopraſi inueneris. Eſt enim agreſte, vt ſic dicam, porrum: quamobrem & acrius eo & ſiccius eſt, ſicut agreſtia omnia reliqua hortenſibus, ac proinde ſtomacho quàm illud nocentius: ſed & craſſos & lentos humores potentius incidit, valentiúſque infarcta organa, obſtructione liberat. Hac quoq; ratione vrinas ſæpe prouocauit, vbi à craſſis & lentis retinebantur humoribus. Adeo vero eſt calidum, vt illitum cataplaſmatis modo exulceret. Dictum eſt autem retro, quòd quæ eum in modum ſunt calida, extremi ſint ordinis.

Ampelos agria. Vitis agreſtis.

Vitis agreſtis racemi extergendi vim habent, vt epheles, & næuos, & id genus omnia in extima cute exiſtentia curare poſſint. Sed & adſtrictionẽ quandam extrema germina (ἀκρέμονας Græci vocant) obtinent, quæ & ſale condiri aſſolent.

Ampelos hemeros. Vitis ſatiua & culta.

Vitis cultæ adſimilis facultas eſt agreſti, ſed ad omnia imbecillior.

Ampelos leuce. Vitis alba.

Ampeli leuces, quam & bryoniam & pſilothrum vocant, prima quidem germina ab omnibus pro more edi vere ſolent, vtpote eduliũ ſtomacho propter adſtrictionem acceptum, ſed & ſubamaram & modice acrem adſtrictionẽ poſſident: quare & vrinam modice cient. At radix & abſtergentem, & deſiccantem vim habet, & moderate calidam: quamobrem & lienes induratos liquat tum epota, tum foris cum ficubus impoſita: & pſoram & lepram ſanat. Porrò fructus eius racemi ſpeciem præferens, ijs qui coria * depſant, eſt vtilis.

* *denſant*

Ampelos melæna. Vitis nigra.

Vitis nigra. Vocatur autem hæc proprie bryonia, ſupradictæ tamen ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

Amygdala.

Amygdala, quæ quidem palàm amara ſunt, omnino extenuandi vim poſſident, quod & qualitas ipſa indicat, & experientia cõprobat. Ac de amara quidẽ qualitate in quarto horum cõmentariorum proditum eſt. Cæterum duo experientiæ exempla proponi ſatis eſt, vnde vim eorum poſſis diſcere. Siquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmq; humorũ impendio conferunt. Porrò hæc oſtenſa ſunt, genere quidem incidentis, ſpecie vero extergẽtis eſſe facultatis. Quin & quòd per accidens facultatẽ item habeant ab obſtructione liberãdi, & ipſum ſupra demõſtratũ eſt. Sed & experientia monſtrat.

Nam in iecore crassorum viscosorúmque humorũ in extremis vasis impactorum obstructiones, abunde expurgant expediúntq;. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum (sanant). Porrò & ipsa arbor similem sortita vim est. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephelιs purgant. Quotquot vero sunt amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quę tamen dulcedine superante occultatur: cæterum id temporis spatio clarum fit. Demonstratum autem retro est, qualitatem dulcem moderate esse calidam.

Ammoniacum.

Ammoniacum, opos siue liquor est ferulæ cuiusdam: hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeo vt & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chœradas per halitum digerat.

Amomum.

Amomum acoro similem facultatem obtinet, nisi quòd acorum siccius sit, maiore autem concoquendi facultate amomum.

Anagallis.

Anagallis vtraque, tum ea quæ cœruleum habet florem, tum ea quæ purpureum, admodum extergentis sunt facultatis. Habent vero nonnihil etiam caloris, & quandam trahendi facultatem, adeo vt & infixa corpori extrahant. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. In summa autem, desiccandi vim habent citra mordicationem: quamobrem & vulnera glutinant, & putrida adiuuant.

Anagyrus.

Anagyrus frutex est grauiter olens, & digerentis excalfacientísque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cum propter humiditatis admistionem minus sint acria, idcirco tumentia reprimunt: at resiccata incidentis sunt exiccantísque facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis eius cortex. Semen autem magis subtilium est partium. Sed & vomitum prouocat.

Androsæmum.

Androsæmum, planta fruticosa, natura duplex: vnum enim ascyron, & ascyroιdes nuncupatum est, species hyperici. Alterum vero à quibusdam dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum vero facultas modice extergens & desiccans, vt & ambusta curare credantur. Cæterum in vino austero decocta, vinum ipsum vulnerum grandium glutinatorium efficiunt.

Androsaces.

Androsaces, amara & acris herba. Potest autem resiccata ebibitáq; tum ipsa, tum fructus eius magnopere vrinã prouocare, & nimirũ etiam digerere, & desiccare.

Andrachne. Portulaca.

Andrachne, frigida & aquea tẽperie est, paucæ particeps austeritatis, proinde fluxiones repellit, & maxime biliosas & calidas: cum eo quòd eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerãdi quidem facultate tertij excessus à tẽperatis ac medijs, in humectãdi vero secũdi. Hac ratione & ęstuantes, vt si quid aliud, adiuuat, tũ ventris osculo imposita, tũ totis hypochondrijs, maxime in febribus hecticis. Pręterea dẽtiũ stuporẽ sanat, nẽpe quę ab acidorũ cõtactu aspere exiccata fuerãt leniens, atq; replens, vtpote cũ viscosam habeat humiditatem. Similiter vero & succus eius. Itaq; non foris modo impositus, sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniã autẽ restringit,

vtiliter dyſentericis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed ad hæc quidem multo eſt, quàm herba, ſuccus ipſius efficacior.

Anemone.

Anemonæ omnes extrahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatẽ obtinent. Itaque radix commanſa pituitam euocat, & ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcerum anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſéſque appoſitæ eliciunt, & lac trahunt.

Anethum.

Anethum adeo excalfacit, vt habendum ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij remiſſi. Exiccantium vero ordinis eſt ſecundi incipientis, aut primi finientis. Itaque merito in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquẽtibus vocatis medicamẽtis, niſi quatenus paulo illis tũ calidius tum ſubtilius eſt, ac proinde digerens. Vſtum autẽ tertij ordinis tum excalfacientium, tũ deſiccantium fit, & proinde vlceribus nimis humidis mollibúſque prodeſt, potiſſimum ijs quæ in pudendis conſiſtunt: at quæ in præputio ſunt inueterata, ea probe cicatrice includit. Cæterũ viride humidius eſt ſcilicet, & minus calidum: itaq; magis concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minus digerit. Idcirco mihi videntur veteres coronis ex eo plexis vti ſolere.

Anthillis.

Anthillis duplex eſt, ſed vtraq; modice deſiccat, vt & vlcera glutinet. Cæterum altera, ea ſcilicet quæ chamæpityi adſimilis eſt, quadantenus ſubtiliorum eſt partium quàm altera, adeo vt & comitialibus competat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt.

Anthemis, aut Chamæmelum.

Anthemis, aut Chamæmelum. *Dictum quidem in tertio libro* copioſius eſt de hac herba, dicetúrque nunc ſummatim quòd calfacit & deſiccat in primo ordine: eſt & tenuiũ partium, ac proinde digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim obtinet.

Aniſum.

Aniſi ſemen maxime vtile eſt, acre & ſubamarum, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis, ſicut & in calfaciendo. Proinde & vrinam ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit.

Antirrhinum.

Antirrhinum aut anarrhinum ſemen habet vituli naribus ſimile, ad ſanationes inutile. Ipſum autem adſimilis eſt cum bubonio facultatis, ſed multo minoris. Itaque ex illo de hoc conijcito.

Aparine.

Aparine, quidam philanthropon, alij omphalocarpum cognominant, modice extergit, & deſiccat, habétque nonnihil ſubtilium partium.

Apios. Pirus.

Piri folia pariter ac turiones auſtera ſunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ, ex quibus clara quoq; tẽperies eſt, inæqualis ſecundũ partes. Nam pars vna terrea eſt, alia aquea, cæterũ vtraq; frigida: tũ alia tẽparata. Proinde eſu pira ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibent. Illita autem deſiccant, & modice refrigerant. Nam ego ijs illitis vulnus glutinaſſe me memini, cũ aliud ad manũ eſſet nihil.

Achrades. Pira syluestria.

Achrades vocatæ, magis quàm pira reliqua adstringunt, & desiccant,& proinde sanè maiora vulnera glutinant,fluxúsque repellunt.

Apocynum,aut Cynocrambe.

Apocynum,aut Cynocrambe.Vocant autem quidam eam Cynomorum,quãdoquidem canes celerrime interimit, sicut Lycoctonon lupos. Est autem hominibus venenum,herba multum grauiter olens:proinde omnino calida est non instrenue,nõ tamẽ proportione desiccat.Itaq; illita admodũ digerẽtis est facultatis.

Argemone.

Et huius herbæ facultas abstersoria est,& digerens.

Arisarum.

Arisarum multo minus est Aro.Radicem habet oliuæ magnitudine,sed multo est ipsa acrius.

Aristolochia.

Aristolochiæ radix multo est ad medicationes vtilissima, amara & subacris.Sed ex illis omnium subtilissima est rotũda:aliarum vero duarum quæ Clematitis appellatur, fragrãtior est:itaque ea ad vnguenta vtuntur vnguẽtarij:sed ad sanationes infirmior.*At longa minus quidem tenuitatis obtinet* quàm *rotunda* : sed nec ipsa inefficax est,verum *abstergendi* atque excalfaciendi potẽtiam possidet,minus quidem quàm rotunda abstergens ac digerens, sed non minus calfaciens, immò forsan plus quoque.Itaque in quibus vsus est modicæ abstersionis,commodior est longa,puta in vlceribus carne explendis, & fomentationibus vteri. At in quibus crassum humorem validius extenuare oportet,illic vsus est rotundæ.Proinde dolores ab infarctu aut crassitie crudorum spirituum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit,& putredines sanat,& sordida vlcera repurgat,*dentes & gingiuas* candidas efficit.Auxilio est & *asthmaticis,singultientibus*,comitialibus,podagricis, si cum aqua *bibatur* : tum ruptis & conuulsis, vt si quod aliud medicamentum,idoneum est.

Arceuthus. Iuniperus.

Iuniperus, calida & sicca, vtrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est,sed non similiter siccus,verum in hoc primi fuerit ordinis.

Arctium. Lappa minor.

Arctium illud quod thapso verbasco est simile,radice tenera,cãdida,dulci,caule oblongo & molli, semine Cymino simili, facultatis est admodum tenuiũ partium,& ob id exiccantis(extergentísq;,) tamen modice.Quamobrem radix ac semen eius cocta cum vino quadantenus dolores dentium mitigant. Porrò ambusta & chimethla non horum modo decoctum perfusum, sed & caules teneriores sanare possunt.Arctium aliud,lappa maior,bardana. Alterum vero Arctiũ, quod *Prosopitida vocant, cuiusque folia cucurbitæ simillima sunt, nisi quadantenus * *prosopida* tum maiora,tum duriora:digerit simul & desiccat,sed & adstringit nõnihil: quãobrem folia eius veteribus vlceribus mederi possunt.

Arnoglossum. Plantago.

Arnoglossum, mistæ & hoc est temperaturæ, habet enim quiddam aqueum frigidum,habet vero & austerum quiddam,id quod terreum est, siccũ, frigidum. Itaque refrigerat simul & desiccat, & in vtroq; secũdi excessus à medijs est. Porrò

medicamenta quæ cum hoc quòd refrigerant, vnà etiam adſtringunt, ea & ad vlcera rebellia omnia, & ad fluxiones & putredines conueniunt, ac proinde & ad dyſenterias. Nam & ſanguinis profluuia ſiſtunt, & ſiquid aduratur refrigerant: tum ſinus quoque glutinant, & alia vlcera recentia ſimul & vetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certe nulli ſecundum eſt Arnogloſſum, ídque temperaturæ ſymmetria & conueniẽtia. Nam ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem quæ nõdum obſtupefaciat, & fructus & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi quòd tum ſiccioris, tum minus frigidæ. Sed & ſemen ſubtilium eſt partium, & minus frigidæ facultatis: nempe difflato ex eo ac digeſto excremento aqueo. Hac ratione & radicibus vtuntur ad dentium dolores tum mãdentes tum collutionibus incoquentes: præterea ad iocinoris & renum obſtructiones non has tantum adhibent, ſed folia quoq;, & multo magis ſemina. Hæc enim omnia quandam in ſe abſtergendi facultatem obtinent: quam & in herba viridi ineſſe ſatis conijci poteſt, verum ab humiditatis copia deuinci.

Arum.

Terrena & ipſum eſſentia conſtat, ſed calida: proinde extergendi vim poſſidet, verum non valentem, ſicut Dracontium. Eſt itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. *Radices eius maxime ſunt vtiles: ſiquidem comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidunt, adeo vt & excreationibus* ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontium.

Artemiſia.

Duplex quidem eſt herba Artemiſia, ſed vtraq; excalfacit, & modice deſiccat: & ſunt, quod ad calfactionẽ attinet, exceſſus ſecũdi: quod vero ad reſiccationem, aut primi intenſi, aut ſecundi remiſſi: ſunt autem & modice tenuium partium. Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt, & ad fomentationes vteri.

Aſarum.

Huius herbę radices vtiles ſunt, facultate ſimiles radicibus acori, intenſiores tamen. Itaque ex ijs quæ de illis prodita ſunt, hic facienda coniectura.

Aſclepias.

In tertio Dioſcorides de hac herba conſcripſit: at nos eius nondum periculum fecimus.

Aſpalathos.

Aſpalathus guſtu quidem acris ſimul & adſtringens eſt, facultate vero ex diſſimilaribus conſtat, nempe partibus ſuis acribus excalfaciens, partibus vero alijs, auſteris ſcilicet, refrigerans. Itaque vtriuſque ratione deſiccat, & proinde ad putredines & fluxiones eſt vtilis.

Aſparagus.

Aſparagus petræus aut myacanthinus abſtergendi vim habet, ídque citra manifeſtam aut caliditatem aut frigiditatem. Hinc renes ac iecur infarctu liberat, & maxime herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maxime dentes requirunt. Porrò Athenienſes per ph dicunt Aſpharagus.

Aſplenum.

Aſplenum, tenuium quidem partium, non tamen calida eſt herba. Hac vtique ratione & lapides frangit, & lienes liquat.

Aſtragalos.

Aſtragalos fruticellus eſt exiguus, radices habens adſtrictorias: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenue exiccantium. Nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatam ſiſtit, ſiquis in vino decoctam radicem bibat. Plurimus huius fruticis prouentus eſt in Pheneo Arcadiæ.

Aſter atticus.

Aſter atticus. Alij bubonium vocant, non ob id tantũ, quòd illitum, ſed etiam quòd ſuſpenſum bubonas ſanare creditur: habet quiddam etiam digerens, habet vero non minime & refrigerans quiddam ac reprimens : vt miſtæ ſit potentiæ, vti roſa: verum id non adſtringit.

Aſtaphis. Vua.

Aſtaphis, culta quidem, concoquendi, adſtringendi, & leuiter digerendi facultatem poſſidet. At agreſtis vehementer acrem obtinet, adeo vt ex capite purget, quod ἀποφλεγματίζειν Græci dicunt, abſtergátque valenter. Itaque ad pſoram accommoda eſt. Sed & vrendi vim habet.

Aſphodelus.

Aſphodelus. Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, *Aſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis: vſtæ autem cinis calidior, & exiccantior, ſubtiliórque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & alopecias ſanat. * Ariſari

Atractylis.

Atractylis, aut Cnicus agreſtis: hæc planta ex ſpinarum eſt genere: facultatem habet deſiccandi & modice digerendi.

Atraphaxys. Atriplex.

Atriplex humida & frigida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à medijs, frigida vero primi, quam vtiq; tepidam eſſe caliditatem poſuimus, cuiuſmodi roſis ineſt: nõ tamen adſtrictionis eſt particeps, ſed aquea eſt, & minimum terrena, ſimiliter maluæ. Quin & ventrẽ celeriter permeat, vt illa, ob lubricitatem. Porrò paululum omnino eius eſt quod digerendi obtinet potentiam. Hortenſis autem atriplex & malua, quàm agreſtes tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Proinde phlegmonis & phygethlis incipiẽtibus gliſcentibúſque, & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenſes, vigentibus autem & declinantibus ac indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergẽdi vim habet: itaque ad auriginem ex pituitæ infarctu prognatam vtilis eſt.

Aphace.

Aphace vim habet adſtringendi, ſicut & ipſa lenticula (φάκων, Græci vocãt.) Sed & ſimiliter vt lenticulæ edi ſolet: cæterum ægrius quàm illę concoquitur: valentius autem deſiccat, & moderati caloris eſt.

Abſinthium.

Abſinthium adſtrictoriã, & amaram, & acrem ſimul qualitates poſſidet, excalfaciens pariter & extergens, & roborans & deſiccans: proinde bilioſos ventris humores per egeſtionẽ infernam propellit ac per vrinas euacuat. Magis autem quod in venis eſt bilioſum, per vrinas expurgat. Ob hæc cõtentam in vẽtre pituitam nihil adiuuat ſumptũ: ſic ſanè ſi in thorace aut pulmone contineatur. Nam adſtringens in eo facultas, quàm amara, valentior eſt. Porrò quod inſit quoq; acrimonia, idcirco maiori portione calidũ eſt quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim com-

prehenſam eius temperiem ſecundum primas circumſcribere facultates (etſi anomœomeres & diſſimilare ſit) calidum ipſum dixerim primi exceſſus, ſicum tertij. Succus autem huius longe quàm herba ipſa calidior eſt.

Balanos.

BAlanus myrepſica, hoc eſt glans vnguentaria, adfertur ex barbarica regione. Vtuntur vnguentarij carnis eius ſucco, qui facultate calidus eſt. Reliquiæ autem vnde expreſſus eſt ſuccus, terreſtres ſcilicet & duræ, vincentem habent qualitatē amaram. Sed & admiſta eſt quædam adſtrictio: Proinde extergentem ſimul & incidentem contrahentémque & ſtipantem effectum poſſident. Itaque ad ionthos, lentes, ephelin, & prurituū, deinde & ad pſoram, & lepram conueniunt. Verum enimuero & lienes liquant iecúrque indureſcentia. Quòd ſi quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter ſubducit. Itaq; quum hoc medicamento vtimur ad viſcerum expurgationem, & maxime iocinoris lieníſq;, ex oxycrato ipſum exhibere conſueuimus. Gaudet vero vel maxime alioqui aceto ad actiones extrinſecas. Adeo enim efficax efficitur, vt & pſoras, & lepras extergeat, & *multo etiam magis quæ his ſunt minora, lentes, vitiliginē, ionthos, ephelin, exanthemata, achoras, tum vlceroſa, & quæ craſſi ſunt ſucci omnia.* Sed & cicatricibus decorem affert. Porrò quòd cū illinenda eſt lieni, præſtet admiſtā eſſe farinarum quampiā exiccantium, cuiuſmodi eſt erui ac lolij farina: id iam potius ad componendorum medicaminū tractationem, haudquaquā ad præſens inſtitutum pertinet: ſed & in paratu facilibus ipſum dicetur. Verum in præſens ſufficit abſtergentem & incidentem cum adſtrictione quapiam propoſiti medicaminis dixiſſe facultatem, ac ſic ad aliud trāſgredi: cortex tamen eius admodū adſtringit. itaque & hunc quoque poſſis *vbi validus vſus eſt adſtrictionis*, accommodare.

Balſamum.

Balſamum deſiccat & excalfacit ſecundo exceſſu: eſt autem & tenuium partium, adeo vt odoratum ſit. Sed liquor eius ſubtiliorum etiam partium eſt quàm ipſa planta, non tamen adeo calidus, quàm quidam exiſtimant, tenuitate partium falſi. Porrò fructus eius perſimilis facultatis eſt, cæterum longe in ſubtilitate partium inferior.

Balauſtium.

Balauſtium flos eſt agreſtis punicæ, ſicut domeſticarum cytinus: valenter guſtum adſtringit. Et ſanè deſiccantis & refrigerantis facultatis eſt, & nimirum etiam craſſæ eſſentiæ, ſi quidem memores ſumus eorum quæ in quarto horum commētariorum ſunt prodita, vbi oſtendimus omne adſtringens terreſtre eſſe frigidum. Aliarum autem qualitatum nullius prę ſe fert indicium. Proinde ipſum quis cenſeat ſtrenue & exiccare & refrigerare. Siquidem non perperam in quarto horum voluminum terreis frigidis corporibus adſtringentem ineſſe qualitatem demonſtratum eſt. Sanè vero & euentus ipſe comprobat. Nam ſi intertriginibus & alijs vlceribus ipſum illinas, celerrime illa videbis cicatricem cōtrahere. Hoc ſanè nomine & ad ſanguinem reijcientes, & ad dyſenteriam, tum ad ventris vteríque profluuia non eſt quiſpiam medicorū qui curandi tractatus cōſcripſere, qui hoc non vtatur medicamento.

Batus. Rubus.

Rubi folia,germina,flos,fructus,& radix qualitate adſtringente participãt,eáq; non obſcura. Sed hoc inter ſe differunt, quòd folia mollia & recens nata plurimũ in ſe habeãt ſubſtantiæ aqueæ,paucum vero adſtrictionis:eadẽ ratione & germina. Itaq; ſi mandantur,aphthas & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare valent. Eſt enim eorũ temperies & ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus,ſi quidem maturus fuerit,nõ parũ habet ſucci calidi tẽperati,qui dulcis eſt,vti monſtrauimus. Itaq; ob hoc & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida ſubſtantia terrea vincitur, ac proinde acerbus eſt & valde exiccatorius. Et ſanè vterq; recõditur validius quàm recens deſiccans. Sed & flos eandẽ vim fructui immaturo poſſidet:vtraq; ad dyſenterias, & ventris profluuium, tum robur deperditum, & ſanguinis expuitionem idonea remedia. Porrò radix præter adſtrictionem non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & lapides renum comminuit.

Batrachium.

Batrachium quatuor habet ſpeciatim diffrẽtias. Omnia vero vehemẽter acrem qualitatẽ poſſident,adeo vt cũ dolore exulcerẽt:hac ratione ſi moderate ac cõuenienter vtare,pſoras & lepras excoriant,& vngues diuellũt:tum leproſis ſtigmata digerũt,& acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tempore admota. Nam ſi diutius inhæreant,non excoriatur ſolũ ipſa cutis, ſed & in cruſtam vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera,ſi imponas virentia. Porrò radix arefacta ſternutationẽ prouocat ſimiliter alijs quæ valẽter deſiccant. Sed & dentes dolẽtes iuuat,vt & frangat eos,valẽti ſcilicet exiccatione:& vt ſemel dicam, calida & ſicca valde eſt tum radix,tum vniuerſa adeo herba.

Bdellium.

Bdellium,quod ſcythicum nominant,quod ſanè & atrius eſt,& reſinoſum magis, emollientis admodum & efficacis virtutis eſt. At alterum, nempe arabicum, quod dilucidius eſt,magis deſiccat quàm emollientia. Igitur recens & humidum eſt,& contuſum facile molleſcit,ad omnia ad quæ ſcythicum idoneum. At quod antiquius eſt,& admodum guſtu amarum,& acre,& ſiccum,ab eorum quæ indurata molliunt mediocritate excidit. Vtuntur autem quidã illis,& potiſſimũ arabico,& ad bronchocelas,& hydrocelas,ſaliua matutina ieiunáq; ſubigentes,vt emplaſtri conſiſtentiam accipiat. Porrò arabicum & calculos renum in potu ſumptum frangere apparet,tum vrinas ciere, & crudorum flatuum diſcurſus,prçterea laterum dolores & rupturas perſanare.

Bechium. Tuſſilago.

Bechium inde adeo nũcupatum eſt,quòd bechas,hoc eſt tuſſes & orthopnœas iuuare ſit creditum,ſiquis folia arida aut radicem in prunis vrens aſcendentem inde fuliginem inſpiratu attrahat. Eſt autem modice acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſſus credita ſit rumpere. Sanè folia virentia partes cruda phlegmone obſeſſas illitu extrinſecus adiuuant, nempe ob aqueæ ſubſtãtiæ admiſtionem,qua omnia viridia teneráque participant,alia plus,alia minus. Nam ſicca bechij folia acriora ſunt quàm vt plegmonis conueniant.

Blitum.

Blitum holus eſt eſculentum humidæ frigidæque temperaturæ in ſecundo

maxime exceſſu à temperatis.

Bulbus ſatiuus.

Bulbus eſculẽtus quidem frigidiorem & craſſiorem lentúmq; ſuccum procreat. Nam & coctu difficilis eſt,& flatuoſus,& venerem prouocans.Attamen illitus ob amaritatem ſimul & adſtrictionem abſtergit ſimul & glutinat,& nimirum etiam exiccat. Eſt enim oſtenſum, amaritudinem in extergentibus eſſe ſubſtantijs, adſtrictionem vero in glutinantibus.At ſiccitas vtranq; conſequitur.

Bolbos emeticos. Bulbus vomitorius.

Bulbus vomitorius multo eſt calidioris temperaturæ quàm ſuperior.

Bubonium.

Bubonium,aut Aſter atticus, nuncupatum eſt ita, quia creditum eſt bubonas ſanare tum illitum, tum inguini adalligatum. Eſt autem mediocriter digerentis facultatis,quia videlicet & modice calidũ eſt, nec vehementer: nec ita deſiccat vt tendat.maxime cum etiamnum molle ac recens fuerit.

Bugloſſum.

Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque vinis iniectum, lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditũ eſt. Sed & ijs qui ob ſupremi gutturis(pharynga Græci vocant)aſperitatem tuſſiunt,coctum in melicrato conueuit.

Bunium.

Bunium, alij Arcticum,adeo excalfacit, vt & vrinam moueat, & menſes prouocet:ſed & pſeudobunium adſimilis illi caliditatis eſt.

Buphthalmum.

Buphthalmum ſic appellatum eſt à floribus,qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles,colore autẽ anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multo tum maiores,tum acriores: proinde & vehementius digerunt, adeo vt & duritias ſanent cerato miſti.

Brathy. Sabina.

Sabina ex numero eſt fortiter exiccantium,ídq; ſecundum tres qualitates quas in guſtu præ ſe fert,ſimiliter cupreſſo,niſi quòd ea & acrior eſt, & vt ſic dixerim, magis aromatica,ſeu odoratior.Igitur huius quam modo dixi qualitatis eſt particeps,nẽpe acrimoniæ cõſiſtentis in tẽperamento calido, præterea amaritudinis & adſtrictionis obſcurioris quàm in cupreſſo. Quantũ enim ipſa cupreſſum ſuperat in acrimonia, tantũ ab ipſo ſuperatur in adſtrictione. Quo manifeſtũ eſt quòd omnino calidior eſt cupreſſo,& ob id etiã potentius digerit. Itaq; glutinare nequit vulnera ob ſiccitatis & caliditatis robur.Nã vtriuſq; illi tantũ ineſt,vt etiã tendat, & inflammationẽ afferat. At putredinibus ſimiliter cupreſſo accõmodari poteſt, maxime vbi rebelliores fuerint & diuturniores. Nã hæ citra noxam vim medicamenti perferũt.Quin & quæ atra ſunt reddita,& admodũ ſordida, ea cũ melle expurgat. Carbunculos itẽ ſoluit. Porrò eſſentiæ tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſiquid aliud:& ſanguinẽ per vrinas mouet. Fœtũ etiã viuentẽ interficit,& mortuũ educit:Eſto autẽ hoc medicamen tertij ordinis tũ excalfacientiũ,tũ deſiccantium,ex numero eorũ quæ vel maxime tenuium ſunt partium. Et hoc vtique nomine vnguentis inditur, & maxime gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam vero etiam cinamomi vice duplum eius ſubijciunt. Eſt enim extenuandi & digerendi facultatis,ſi epotum fuerit.

Bretanica.

Bretanicæ herbæ folia adſtringẽtia ſunt, & vulnerũ glutinatoria, ſimilia agreſtibus lapathis, niſi quatenus atriora ſunt, magiſq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde natus eſt adſtringere: itaq; coctũ quidã reponunt tanquã inter ſtomatica medicamenta efficaciſſimũ. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia.

Bromus.

Bromus vnũ ex leguminibus. verum vt medicamentũ ſimilem hordeo vim obtinet. Nã illitũ deſiccat & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiẽ autem habet paulo frigidiorẽ. Nõnihil etiã adſtrictionis obtinet, vt vẽtris profluuia iuuet.

Bryon thalattion. Alga.

Bryon thalattion cõpoſitum eſt ex terrena & aquea eſſentia, vtraq; frigida. Siquidem & guſtum adſtringit, & calidis quibuſuis illitum, ea refrigerat & adiuuat.

Bryon aut Splanchnon. Muſcus.

Bryon, quidam vero Splanchnon. Inuenitur autem in quercubus, & piceis, & populis albis, vim habet adſtringentem inualidam. Nec enim multum eſt frigidum, ſed proxime fermè medijs, quia videlicet & digerendi & emolliendi facultatis eſt particeps, maxime quod in cedrinis lignis reperitur.

Gallium.

GAllium inde adeo nomen ſortitum eſt ſuum, quòd lac coagulet. Adſimile autem eſt aparinæ, facultatem obtinens exiccatoriam & ſubacrem: flos eius ſanguinis profluuijs competere videtur, & combuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

Gentiana.

Gentiana. Huius herbæ radix multum eſt efficax *quum opus eſt extenuatione,* purgatione, abſterſione, obſtru*ctionis liberatione: nec mirum ſi hæc* poſſit, cum impenſe ſit amara.

Gigarta, ſiue acinorum vuæ nuclei.

Acinorum vuæ nuclei ex ſecundo ordine ſunt exiccantium, refrigerantium vero primo. Subſtantia eorum craſſa eſt & terrena: cui guſtus indicio eſt, nimirum quum acerbi appareant. Quin & experientia comprobat. Nam o*mnibus* ventris cum profluuio *iunctis affectibus impendio* conferunt.

Gingidium.

Gingidiũ ſicut guſtu amaritatẽ & adſtrictionẽ pręfert, ſic tẽperie quoq; ipſa caliditatem & frigiditatem. Secundũ vtranq; vero qualitatem deſiccatorium eſt. Sed enim ſtomacho amicũ eſt, vtpote nõ paruam obtinens adſtrictionem. Quãobrem non admodum cõſpicuam caliditatem poſſidet: duobus autem numeris deſiccat.

Glaucium.

Glaucium adſtringit cum quodam faſtidio. Tum adeo inſigniter refrigerat, vt ſolum ſæpe eryſipelata, vtique ſi valentia non fuerint, curare poſit. Miſtura eius compoſita eſt ex aquea terreáque ſubſtantia: vtraque ſanè frigida, verum non ſumme, ſed ceu aqua fontana.

Glaux.

Glaux herba. & ipſa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod ſi ſit, *calida* quodammodo humidáque fuerit.

Glichon. Pulegium.

Pulegium:& hæc herba,quandoquidem acris & ſubamara eſt.valde tum excalfacit, tum extenuat. Porrò quòd excalfaciat, abunde magnum eſt teſtimonium, quòd illita rubrificat:& ſiquis diutius toleret,exulcerat quoque. Quòd vero extenuet,ſatis indicat, cum humida, craſſa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat,menſéſque moueat.

Glœos. Strigmenta balneorum.

Glœos modice emolliendi vim obtinet.

Glycyriza. Dulcis radix.

Huius fruticis radicũ ſuccus in primis vtilis eſt, ſimiliter vt eius radices dulcis, ſimúlq; leuiter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verũetiã veſica ſcabra,ídq; tẽperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ tẽperaturæ:nam tale monſtratũ eſt eſſe dulce: ſed cũ adſtrictio quædã adiũcta ſit,vniuerſum eius temperamentũ,quantũ ex caliditate & adſtrictione eſt,tepidæ potiſſimũ caliditatis fuerit, quãproxime accedẽs ad ſymmetrum ſiue temperatũ. Porrò quoniã temperie quoq; eſt humidũ id quod modice eſt dulce,iure ſanè etiã ſiti congruens medicamentũ eſt, nimirũ modice humidũ, ſimul & humana natura frigidius.Refert Dioſcorides, radicem ſiccã ad læuorem redactam,pterygiorum ſeu vnguium oculorum idoneum eſſe illitu remedium.

Glycyſida. Pæonia.

Glycyſida,quam pentorobon & pæoniã nũcupant,radicẽ habet leuiter adſtringentem cũ quadã dulcedine:ac ſi pluſculũ dentibus mandas,acrimoniã itẽ quampiam ſubamarã ſubeſſe percipies. Proinde mẽſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate.Sanè tundere eam neceſſe eſt,ac ita cribratã inſpergere. Expurgat porro etiam iecur obſtructum,& renes:ſed hæc efficere nata eſt quà acris & ſubamara eſt:quà vero quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes fluxiones ſiſtere poteſt.Cæterũ eam tunc in auſterorum vinorũ quopiam decoctam potare conuenit.Eſt porrò omnino & reſiccatoria. Eapropter haud deſperauerim eam ex collo pueris ſuſpenſam merito comitialem morbum ſanare. Equidem vidi puellum quandoq; octo totis menſibus morbo comitiali liberũ, ac poſtea forte fortuna cum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuo conuulſione correptum,rurſúſq; ſuſpenſo in locũ illius alio, inculpate poſtea egiſſe.Porrò viſum eſt mihi ſatius eſſe rurſum id collo detrahere,certioris experiẽtiæ gratia: id cum feciſſem,ac puer iterũ eſſet conuulſus. magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpẽdimus,ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer,nec poſtea conuulſus eſt.Rationabile itaque erat,aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas,affectos ita locos curare, aut aërem à radice aſſidue mutari & alterari.Nam hoc pacto ſuccus cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat,& melanthium frictum palàm catarrhos & coryzas deſiccat,ſiquis id in calidum linteum rarum liget, aſſiduéque calorem ex eo per inſpirationem in nares attrahat.Quin etiã ſi compluribus linis,& maxime marinę purpurę, collo viperæ iniectis illis viperam præfoces:eáque poſtea cuiuſpiam collo obuincias, mirifice profuerit tum pariſthmijs, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant.Sanè de talibus priuatim aliquando forte conſcribã.At nunc pæonię cognoſcendum temperamentũ eſt tum exiccatoriũ,tum ſubtiliũ eſſe partiũ,haud tamen

inſigniter calidum,ſed aut ſymmetrum,aut pauxillo calidius.

Gnaphalium.

Gnaphalium inde adeo nominatum eſt, quòd folijs eius mollibus pro tomento vtantur.Sunt autē candida,& modice adſtringunt,ac proinde quidam id exhibent ex auſterorum vinorum quopiam dyſentericis.

Gongilis. Rapum.

Gongilidis ſemen venerem excitat,vtpote ſpiritum flatuoſum procreans.Sic & radix coctu difficilis eſt,inflátque,& ſemen generat.

Damaſonium. Aliſma.

DAmaſoniũ,aut Aliſma. De hac herba in tertio libro tradit Dioſcorides, quòd radix eius epota dyſenterias ſanet, & aluum ſiſtat, atque œdemata mitiget.Sed nos ea quidem experti non ſumus: quòd autem conſtitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit, pota comminuat, id certe experti ſumus.Ex quo liquet quòd abſterſoriam quandam facultatem obtinet.

Daucus. Staphylinus.

Daucus, quem quidam ſtaphylinum nuncupant, agreſtis quidem domeſtico minus eſt eſui idoneus, cæterum in omnibus vehementior: at domeſticus eſui aptior: ſed imbecillior,acrem,& calefaciendi facultatem obtinet,ac proinde etiam extenuandi. Certe radix præter iam comprehenſa flatuoſum quiddam obtinet ac venereum.Semen autem domeſtici quidem & ipſum quandam ad venerem ciendi potentiam poſſidet. Agreſtis vero planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde vrinam menſéſque ciet.

Dauci ſemen.

Dauci herbæ ſemen excalfaciēdi vehemēter facultatē habet,adeo vt inter prima efficax ſit tum vrinæ mouendę medicamen,tum menſibus prouocandis.Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum valet. Ipſa vero herba ſimilem quidem vim obtinet, tamen ſemine infirmiorem,nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam,quanquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

Daphne arbor. Laurus.

Lauri arboris & folia & fructus deſiccant & calfaciunt vehementer, plúſque etiam fructus quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt & calidus, plus tamen amarus, habétque etiam adſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodeſt: bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere.

Daphne herba.

Daphnes herbæ,quam & daphnen Alexandrinam appellitāt,temperatura euidenter eſt calida, & guſtantibus acris ſimul eſt & ſubamara, potáque tum vrinas, tum menſes prolicit.

Chamædaphne.

Porrò chamædaphnes germina tenera edi quoq; aſſolent.Eſt autem perſimilis viribus daphnæ Alexandrinæ,ſicut ſanè & quod daphnoides nuncupant.

Dictamnum.

Dictamnum tenuiore eſſentia conſtat quàm pulegium, cætera illi ſimile. At quod vocant pſeudodictamnum, ad omnia imbecillius dictamno eſt.

Dipſacos.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccatoria eſt, habétque nonnihil & abſterſorium.

Dorycnidium.

Dorycnidium temperamento papaueri ſimile eſt,& mandragoræ,ac quæcunq; parem habent refrigerandi potentiam : excellit & frigiditate aquea: quamobrem pauculum quidem,ſoporem conciliat,pluſculum vero ſumptum interimit.

Dracuntium. Dracunculus.

Dracuntium quiddam Aro perſimile obtinet tum folijs, tum radice, cæterum illo tum acrius eſt,tum amarius:ac proinde calfactoriũ magis,& tenuioribus partibus. Habet etiam leuiculam quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum comprehenſis duabus qualitatibus,acri ſcilicet & amara cõiuncta eſt,medicamentum factum eſt,vt quæ maxime,efficax. Nam radix viſcera omnia expurgat,craſſos potiſſimum & lentos ſuccos extenuans : optimúmq; remedium eſt contumacium vlcerum , quæ κακοήθη nuncupant. Expurgat quoque extergétque profecto ſtrenue tum alia quæ exterſionem deſiderant,tum vitiliginem cum aceto,tum folia item,vtpote ſimilem facultatem habentia,vlceribus vulneribúſque recens inflictis accommoda ſunt,& *quanto minus fuerint ſicca,tanto magis conglutinant.* Nam quæ ſicciora ſunt, viribus ſunt acrioribus quàm vt vulneribus conueniant. Creditum quoque eſt,caſeum humidum ſi illis foris tectus reponatur,ob temperaturæ illorum ſiccitatem à putredine conſeruari. Fructus valentior eſt non folijs tantum,ſed & radice:itaque & cancros & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoque eius vitia oculorum expurgat.

Dryopteris. Filicula.

Dryopteris guſtu miſtam qualitatem præfert,dulcem,acrem,amaram, in radice vero item acerbam. *Facultatem habet* ſepticam : proinde etiam pilis glabram cutem efficit.

Drys. Quercus,ſiue Robur.

Quercus partes omnes adſtringentis facultatis participes ſunt. Sed plus tamen habet quæ in trunci cortice membrana ſubeſt,tum quæ ſub glandis ipſius caliculo,ea videlicet quæ fructus carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre,& ſanguinis expuitiones,tum dyſenterias,& diuturnos ventris fluxus commodam eſſe credunt. Maxime vero ea vtuntur decocta. Valentius tamen adſtringunt fagus & ilex,ſeu quis eas ſpecies eſſe Roboris velit,ſeu toto genere diuerſas. Quin & folia harum plantarum tenella illita non inſtrenue deſiccare valent, minus autem quæ ſunt alterius Roboris, nimirum quanto minus ſortita ſunt adſtrictionis. Siquidem ego quandoq; glutinaſſe me vulnus memini ſecuri inflictũ,cum nullum adeſſet ad manum medicamen præter ipſius quercus folia : terebam ea in lęui petra,& vulnus omnémq; vicinum locum cõtexi. Eandem folijs vim habet & fructus Roboris,eóq; medici nonnulli ad incipientes & creſcẽtes vtuntur phlegmonas. Nam quæ iam vehementes ſunt,adſtringentia reſpuunt. Sed talia ad curãdi potius rationem quàm præſentem tractatum attinent. Cæterum in præſentia nouiſſe,quòd eatenus adſtringentem, quatenus dictum eſt, facultatẽ quercus obtineat,ſufficit:ac proinde deſiccandi, atq; adſtringendi: excalfaciendi autem paulo infra media,in genere ſcilicet eorum quæ(vt ſic dicam)tepida ſunt.

Ebiſcus. Althea.

EBiſcus, ſiue althea: eſt autem malua agreſtis: facultate digerendi, laxandi, ἀφλέγμαντος, hoc eſt phlegmone leuãdi, mitigãdi, cõcoquendi difficiles coctu* phlemonas. Radix porrò eius & ſemẽ cætera quidẽ pari folijs modo *abſceſſus agunt, verũ tenuiorum partiũ, magíſq; exiccatoriã, ad hæc magis exterſoriã facultatem oſtendunt, vt & vitiligines detergant, & ſemen renũ calculos cõfringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam, diarrhœam, hoc eſt profluuiũ, & ſanguinis reiectionem aptum eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

Ebenus.

Ebenus ex ijs lignis eſt, quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluũtur. Vis ei ineſt excalfaciendi, extergendi, & tenuium partium. Quamobrem quæ pupillas offuſcãt, extergere creditur: miſcetur alijs remedijs ocularibus, quæ ad vlcera multa, fluxiones & bullas ſiue puſtulas accommoda ſunt.

Elæa. Olea.

Oliuæ rami quantum habẽt adſtrictionis, tantæ & frigiditatis participes ſunt. Fructus vero, ſi quidem ad vnguem maturuit, moderate calidus eſt: ſin immaturus eſt, magis tum adſtringit, tum refrigerat.

Elæon. Oleum.

Oleum *quod ex oliuis cõficitur*, quod ſanè proprijſſimo nomine oleũ appellamus, cuiuſmodi ſit tẽperaturę, ſuperioribus libris definitũ eſt. Quippe humectatorium eſſe & moderate calidũ oſtẽdimus. Eiuſmodi eſt quod eſt dulciſſimũ: fítq; potiſſimum ex oliuis, quas Græci δρυπεπεῖς vocant, nos druppas. Cæterũ quod omotribes & omphacinũ nũcupãt, id quantũ in ſe habet adſtrictionis, tantũ etiã illi ineſt frigiditatis. Porrò oleũ vetus quod quidẽ ex dulci ĩueterato efficitur, & calidius eſt, & potẽtioribus ad euaporãdũ viribus. Quod vero ex crudo, *id dũ reliquũ* quippiã ſeruauerit adſtrictionis, *miſtæ permanet facultatis*: *vbi vero illã* prorſum abiecerit, *reliquo* fit ſimile. Quinetiã quicunq; in præparando ramos inijciunt, ij & ipſi omphacino ſimile oleũ efficiunt. Cæterũ rogandũ nõ eſt, quo pacto ſit pręparatũ, ſed guſtandũ eſt potius: ac ſi pręferat adſtrictionis quippiã, eatenus etiã frigidũ eſſe exiſtimandũ, ceu illud quod ab Iberia portatur, quod ſpanũ, id eſt Hiſpanicũ nominant. Quod ſi nequaquã guſtãtibus adſtringere appareat, ſed adamuſſim videatur dulce, id modice eſſe calidũ putandum. Porrò ſi tenue quoq; cernatur (tale eſt quod purũ eſt, quódq; intuenti tranſlucidũ videtur) ac modicũ eius latiſſime per cutẽ extẽſum ſibi maneat continuũ, celeritérq; à cute cõbibatur, id vtiq; pro optimo ducendũ, ac olei virtute quàm maximè pollere, quale eſt Sabinũ. Porrò quòd oleum lotũ minime omniũ mordacitatẽ cõtinet, ſupra poſitũ eſt. Cæterũ quo potiſſimum modo id probiſſime laues, in ſequẽti tradam opere, quod inſcribetur De medicaminũ compoſitione: vbi & de ſicyonio, & ſi quod eius generis pręterea oleũ eſt, agetur: nũc ſermo mihi eſt de ſimplicibus, adijciámq; & de alijs olei ſpeciebus. Vocatur enim quoddã cicinum oleũ, in Aegypto maxime proueniẽs ex fructu ricini. Tum rhaphaninum, ſeſaminũ, amygdalinũ, caryinum: ad hæc ſinapinũ, lentiſcinum, laurinũ, melãthinum, terebinthinũ, maſtichinum, myrtinũ, balaninũ, hyoſcyaminum: nec pauca præter hæc ex fructibus expreſſa omnia, cæterũ tantũ inter ſeſe diſcrepãtia, quantũ & fructus ipſi à ſe inuicẽ diſſident. Eſt enim cicinũ tum tenuius, tum ad diſcutiendũ potẽtius, quã ſimillimũ oleo ex oliua vetuſto. Quãobrẽ

ſiquando in medicamenti cõpoſitione cicinũ oleum adſcriptũ fuerit, ſi ipſum non adſit, cõmuni vtendũ oleo, maxime ſi fuerit ſabinum. Raphaninũ autẽ cætera huic ſimile eſt, ſed calidius tamen, at hoc etiã calidius ſinapinũ. Huic ſimile eſt quod ex melanthio, hoc eſt gith, conficitur. Pugnant cũ iſtis myrtinum & ſeſaminũ, tum quòd adſtringant, tum quòd craſſarũ ſint partiũ. Miſtæ facultatis eſt lentiſcinum & terebinthinum, & maſtichinũ: nõ enim tantũ emolliunt, ſed & adſtringunt. Amygdalinum porrò amaritatem exuperantẽ poſſidet, cæterum cuiuſdã etiã adſtrictionis eſt particeps: non tamen carynum, ſed id vel maxime ſimplicis eſt digerẽdi facultatis. Calidius eo eſt laurinum, & hoc etiam magis cedrinum: proximum ei eſt quod ex nigra pice cõficitur. Dadinum, minus quidẽ laurino calidum, verum valentius deſiccans. Hyoſcyaminum vero miſtæ facultatis eſt, emolliendi videlicet, & refrigerandi. Oleum porrò cicinũ ventrem ſubducit. Hoc vero magis, quod fit ex gnidio grano, tanto nimirũ, quanto granũ potentiorẽ purgandi vim obtinet, quàm cicis, id eſt ricinus. Iam quod ex agreſti oliua oleũ exprimitur, non ſimplicẽ temperaturã obtinet: ſed extergit, ſimúlq; adſtringit. Squalidiſſimũ id eſt ex omni olei genere, & poſt iſtricum quoq;: deinceps illis eſt Hiſpanũ. Pinguiſſimum eſt libycum, & cilicium: ſimul autem pingue & tenue ſabinum. In medio cõprehenſorum omniũ ſunt tum id quod per Cyclades inſulas naſcitur: tũ quod per Græciã, Aſiámq;. Porrò oleũ pingue æſtimatur iudicatúrq; viſcoſitate: tenue vero, ſi perluceat, ſi purum ſit, ſi plurimum minima eius portione inungatur, ſi facile à cute cõbibatur. Ex dictis cognoſcere iam liceat & de alijs olei generibus quæ æquiuoce ipſis dicuntur vnguẽtis, puta roſaceo, melino, liliaceo, & quæcunq; id genus floribus, fructibus, germinibus, folijs in oleo maceratis conficiuntur. Horum quodq; vbi vnà cum aromatibus præparantur, vnguentum efficitur. De his copioſius dicetur in opere De componendis medicamentis. Porrò vbi quod impræſentiarum vtile eſt expoſuero, deſinã. Pro cuiuſq; iniectorũ natura oleum variari contingit. Ex ijs ergo quæ in toto hoc opere de quoq; inijciendorum generatim diſces, ſingillatim quoque confectum ex ijſdem oleum cognoſcere dabitur.

Elatine.

Elatine modice tum refrigerat, tum adſtringit.

Elaphoboſcus.

Elaphoboſcus facultatis eſt excalfactoriæ, & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ ſecundo maxime exceſſuum ordine.

Elenium. Enula campana.

Elenij herbæ radix maxime eſt vtilis, non primo ſtatim occurſu excalfaciens, ac proinde non dicenda eſt calida & ſicca exacte, ceu piper, tum atrũ, tum cãdidũ, ſed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex pectore pulmonéq; craſſos lentóſq; humores, idoneè commiſcetur. Rubrificãt eius quoq; vi partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt nonnullæ coxarum paſſiones, iſchiadas vocant, & exiguæ aſſiduæq; articulorum quorundam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

Eleliſphacos. Saluia.

Eleliſphacos euidenter excalfacit, ac leuiter ſubadſtringit.

Elleborus. Veratrum.

Elleborus vterq; tum albus, tum niger extergentis eſt & excalfacientis faculta-

tis.Quāobrem ad alphos,lichenas,pſoras lepráſq; accōmodi ſunt. Quinetiam niger ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſve diebus,callũ detrahit. dentibus prodeſt cum aceto colluentibus. Sunt autem in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium.Porrò niger guſtu calidior eſt,candidus amarior.

Elxine.

Elxine, Alij perdiciũ nominant,alij partheniũ,alij ſideritin, ſunt qui heracleam appellitent:cæterũ vis ei ineſt abſtergendi & cōſtringendi cum humiditate ſubfrigida.Quamobrem phlegmonas omnes in initio & augmēto ſanat vſq; ad ſtatum (ἀκμὴν Grȩci vocāt)& maxime ſi calidȩ fuerint.Quinetiā incipientibus phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur.Tum etiā ad auriũ dolores phlegmonoſos ſuccus eius mediocriter profuerit.Gargarizandũ itē nōnulli exhibēt ad pariſthmia.Sunt vero etiam ex medicis quidam,qui ijs qui diutina tuſſi vexātur,illam exhibuerint.Certe euidens extergendi experimentum præbet & in vaſis vitreis.

Elxine.

Elxine, quæ & ciſſampelos nuncupatur,digerendi facultatem obtinet.

Elymus, Meline, Panicum.

Panicum ex leguminum genere eſt, milio ſpecie ſimile, facultate certe pauci nutrimenti,& exiccatoria.Siſtit quoque nonnihil ventris fluxus,ceu ipſum etiam milium.Si vero foris illinatur,exiccat atque refrigerat.

Empetron.

Empetron ad ſolas purgationes eſſe videtur commodum, bilem ac pituitam educens.Guſtu ſalſum eſt:proinde ad alia quoque vtaris licet,ad quȩ pollere oſtēdimus ſubſtantiam ſalſam.Nominatur item praſoides.

Epithymum.

Epithymum thymi facultatem habet,ad omnia efficacius:exiccat & excalfacit in tertio gradu.

Epimedium.

Epimedij vis eſt moderate refrigeratoria cum aquea humiditate:quare nullam habet inſignem qualitatem : vberibus illitum ea recta ſeruare poteſt. Aiunt vero ſi potu hauriatur,ſterilitatem parere.

Epimelis.

Epimelis: acerba hæc planta eſt, vtq; dixerit quiſpiam, pomus ſylueſtris. Vocatur autem ab Italiæ ruſticis Vnedon. Ingens eius in Calabria prouentus. Fructus eius acerbus quidem eſt, nihilominus tamen ſtomacho ingratus, & capitis mouens dolores.admiſta ſiquidem ei eſt aliena quæpiam qualitas.

Erebinthus. Cicer.

Cicer,legumen eſt flatuoſum,copioſi nutrimenti,aluo mouendæ habile, ciendæ vrinæ idoneum,lacti & ſemini generando aptum:prolicit vero & menſes.Porrò quod vocatur criũ,hoc eſt arietinũ, cæteris efficacius vrinā prouocat. Decoctũ eius calculos renũ cōfringit.Reliquũ autē cicerũ genus(vocatur autē orobiæum) eadem vi pollet,puta attrahēdi, digerēdi,incidendi,extergendi.Sũt enim calidi,& modice ſicci: participes item ſunt amaritatis: cuius vi & lienem, & iecur ,& renes expurgant, pſoráſque & lepras, & lichenes extergunt, tum abſceſſus poſt aures prouenientes (παρώτιδας Græci vocant)& teſtes induratos diſcutiunt.Tum etiam vlcera,quæ cachoëthe vocant,cum melle ſanant.

Erebinthus agreſtis.

Erebinthus agreſtis ad omnia efficacior domeſtico eſt, hoc eſt tum calidior, tum ſiccior, quanto & acrior & amarior.

Erice.

Erice digerẽdi per halitũ facultatẽ obtinet, Flore eius potiſſimũ ac folijs vtẽdũ.

Erpylus. Serpyllum.

Serpyllũ vſq; adeo excalfacit, vt & mẽſes, & vrinas moueat: guſtu multũ eſt acre.

Eryſimum.

Eryſimi ſemem ſicut guſtu naſturtio apparet ſimile, ita facultate igneum eſt, excalfactorium. Porrò vbi in eclegmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua maceratum refrigerare, aut linteolo inuolutum & cruſta piſtoria circunlitum torrere. Vtile eſt cum eclegmatis ad promouendas craſſorum lentorúmque pectoris pulmoníſque humorũ exſpuitiones. Quin & parotides induratas & duritias antiquas vberum & teſticulorum iuuat. Refert Dioſcorides, quòd cum aqua & melle cataplaſtri in morem illitum occultis proſit crancris.

Erythrodanum. Rubia paſſiua.

Eſt autem tinctorum rubia radix acerba, & guſtu amara. Itaq; quæcunq; agere dictæ ſunt ſuperiore libro, vbi eiuſmodi coĩuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe cum & lienem & iecur expurget, & vrinas craſſas multáſque, ac nonnunquam etiam ſanguinolentas moueat. Quin & menſes ciet, & mediocriter quæ exterſionem poſtulant extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis, hoc eſt coxendicum doloribus afflictis, & reſolutis, in potu cum melicrato exhibeant.

Eupatorium.

Eupatorium herba ipſa tenuium partium, incidendi extergendíque facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet: quocirca obſtructiones iecoris expurgat. Ineſt itidem ei & adſtrictio quædam, per quam robur viſceri addit.

Euphorbium.

Euphorbium cauſticæ ſiue vrentis & tenuium partium facultatis eſt, alijs ſuccis ſimiliter.

Ephemerum.

Ephemerum, nõ illud letale ac deleteriũ, ſed alterũ, quod & irin agreſtẽ cognominant, folia & caulẽ lilio ſimilem obtinet, radicem oblongã, nõ rotundã ceu colchicum, digiti potiſſimum craſſitudine, adſtringens, & boni ſuauíſque odoris. Ex quibus palàm fit, facultatis temperaturæq; eſſe miſtæ, nempe repellentis, & halitu euaporantis. Teſtificantur opera quæ particulatim edit. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentiũ doloribus colluitur. Tum phymatũ augmẽto & ſtatui folia congruunt. Oportet autem ea in vino decocta prius quàm pus moueas, illinere.

Echinus herba.

Echini herbæ fructus acerbus eſt, ac proinde repellentis & exiccatoriæ facultatis. Vtuntur eo ad oculorum fluxiones & aurium.

Zea.

Zeia vniuerſa ſua facultate quodammodo in medio eſt tritici & hordei. Itaque ex illis cognoſcatur.

Zingiber.

Zingiberis radix vtilis eſt, vtiq; quam ex Barbaria ad nos conuehunt. Excalfacit, ſed non primo ſtatim occurſu velut piper: vnde ſanè & minus eſſe ſubtiliũ partiũ quàm piper exiſtimandũ, ſi quidẽ in tenues ſolueretur partes, & celerrime actu vt illud fieret calidũ. Apparet enim illaborata & craſſior adhuc quædam ei ineſſe ſubſtantia, nec ea ſicca & terreſtris, ſed humida potius atque aquea. Quo fit vt facilè perforetur, cum ſcilicet recrementitia inſit humiditas. Neq; enim quicquam eorum quæ aut planè ſicca ſunt, aut humida, ſed elaboratam & familiarem continentia humiditatẽ, huic vitio obnoxia ſunt. Idem vſuvenit piperi lõgo. Atq; hinc eſt quòd diutius perſeuerat quæ proficiſcitur à zingibere aut pipere longo caliditas, quàm quæ ab albo aut nigro. Nam ſicut ab aridis calamis flamma ſimul celerrime accenditur, & vndequaque diſpergitur: eundem in modũ quæ à ſiccis poteſtate medicamentis editur caliditas. At quæ prodit ab humidioribus, ſeu ligna ſunt viridia, & tardius accenditur, & durat diutius. Ex quo fit vt vtriuſque medicamenti diuerſus ſit vſus. Siquidem vbi totum corpus celeriter excalfacere conſilium eſt, ea tunc exhibenda ſunt quæ & celerrime à caloris noſtri contactu incaleſcant, & promptiſſime vndequaque *ferantur. Verum vbi partem quamuis refrigeratam excalfacere ſtudemus, contrà agendum, nimirum quæ tarde caleſcentia* plurimo tempore perdurent, ea præbendo. Cæterum licet zingiber & piper album hac ratione à nigro pipere differant, non magna tamen eſt differentia: at naſturtium, napy, thapſia, & agreſtium columbarum ſtercus maiori tempore perfecte accenduntur, & plurimo tempore perdurant.

Zythus.

Zythus acrior eſt non parum hordeo, & ſucci praui, vtpote qui ex *putredine* proueniat: eſt & flatuoſus: tum *partim acris eſt & calidus: parte vero plurima* frigidus, aqueus, acidus.

Zyme. Fermentum.

Fermentum tenuium eſt partium, & mediocriter calidum. Proinde ſanè ſine moleſtia ac mordacitate quæ in profundo ſunt tum extrahit, tum digerit. Cæterum ex contrarijs & ipſum facultatibus temperatum eſt, ſicut alia multa. Particeps nanque eſt aciditatis cuiuſdam frigidæ, & caliditatis ex putredine *natæ*, cui accedit ad ea *quæ* ex ſalis *eſt* & *farinæ* natura.

Hedioſmos. Menta.

HEdioſmos: alij vero minthen odoratã nuncupant. Eſt enim & alia quædã minthe nõ odorata, quã calaminthen vocãt. Vtraq; guſtu acri, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalfacientiũ. Infirmior tamen eſt mẽta odorata quàm calamintha: minus excalfacit. Vt enim in vniuerſum dicã, hæc ceu ſylueſtris quędã eſt, illa ceu domeſtica: quamobrẽ ſanè ob eam quæ ex cultu accedit humiditatẽ, mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatẽ ſemicoctã & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ temperaturam in abſceſſibus ea quidã cum polenta miſta vtũtur. Id quod in calamintha facere nequeas, propterea quòd valẽtius tum excalfaciat, tum deſiccet, quàm id genus poſcãt. Habet vero etiam quiddam amarum in ſe & acerbum: illo quidẽ lumbricos interficit: acerbitate vero ſi cum oxycrato bibatur, recentes ſanguinis reiectiones reprimit. Subſtantiæ eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partium.

Hedyſarum.

Hedyſarum, aut pelecinus. Huius fruticis ſemen colore ruffum eſt, vtrinq; anceps, vti ſecures. Amarum & ſubacerbũ apparet. Quãobrem potum gratũ eſt ſtomacho, & viſcerũ obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fruticis germina.

Hem erocalles.

Hemerocalles radicem habet lilij radici ſimilem, nõ figura tantum, ſed & viribus: prodeſt, non ſecus atque illa, igni ambuſtis: quippe quæ leuiter digerentem facultatem habeat, & cum hoc nonnihil adſtringentem.

Hæmionitis.

Hæmionitis ſimul & adſtrictionem & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota lienoſis auxilio eſt.

Herigerωn.

Herigerωn facultatẽ miſtã obtinet, ſimul refrigeratoriã, & modice digerentem.

Heryngium.

Heryngium caliditate aut parum aut nihil poteſt, quod temperatum eſt ſuperat: cæterum non paruam habet ſiccitatem in tenui eſſentia conſiſtentem.

Thalietrum.

THalietrum folia habet coriandro ſimilia, caulem craſſitudine rutæ. Vis ei ineſt exiccatoria citra morſum: itaque vlcera inueterata ad cicatricem perducit.

Thapſia.

Thapſia acrem habet ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate coniunctam. Quamobrem ex alto violẽter extrahit. & quod extraxit digerit. Verum pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat, vt quæ larga humiditate impleta eſt, cuius vitio etiam fit vt celeriter corrumpatur.

Thermus. Lupinus.

Lupinus edi poteſt coctus, multis antè diebus per macerationem amaritudine in aqua depoſita. Fítque tunc nutrimentum ſucci craſſi: cęterum vt medicamentũ ita pręparatus ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritas, extergendi digerendíque vim obtinet. Interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum vitiligines, achoras, puſtulas, exanthemata Græci vocant, pſoras, gangrænas, vlcera maligna, quæ cacoëthe vocant, iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandóq;: expurgat iecur & lienem cum ruta & pipere ſuauitatis gratia aſſumptum. Elicit menſes ac fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Porrò lupinorum farina ſine mordicatione digerit: nec enim liuida tantum, ſed & chœradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca coquatur oportet, ídq; pro laborantiũ temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Sed nõ eſt præſentis inſtituti talia diſtinguere. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcunq; modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt vero etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt.

Thermos agrios. Lupinus agreſtis.

Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior domeſtico, eiuſdem ge-

nere cum ipſo facultatis.

Thlaſpi.

Thlaſpi ſemen habet & ipſum facultatẽ acrem, adeo vt internos abſceſſus potum diſrumpat, menſes ciet, & fœtum necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſuperne, tum inferne bilioſorum humorum euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

Thridax. Lactuca.

Lactuca humidum eſt frigidúmque holus, nõ tamen extreme (ſiquidem edendo non foret) verum maxime ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem: proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parua & leuia eryſipelata: non tamen maioribus ſatiſfacere idonea eſt. Eſt etiam edulium ſiti aduerſum. At ſemen potu genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinoſis ſomnijs vexantur, datur, ſic & agreſtis lactucæ ſemen, cuius colligitur ſuccus, argemas & caligines expurgans, tum ad aduſtiones cum lacte mulierum inungi ſolitus.

Thymum.

Thymum incidit & calfacit vehementer: ob id & vrinam, & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera potum expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Itaque in excalfaciendo exiccandóque in tertio ordine ſtatuendum eſt.

Idæa radix.

IDæa radix guſtu admodum acerba eſt: ac ſi opere periculum facias, eandem vim præferet, nimirum ſanguinis profluuia, alui fluxus, dyſenterias, profluuium mulierum, & quæcunque eius ſunt generis tum pota, tum foris impoſita curans.

Ixos. Viſcum.

Viſcum ex plurima aërea & aquea, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam effectus ſubſtantiæ reſpondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantum tenues, ſed & craſſiores, eóſque diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut thapſia: ſed & ſupra hoc commonuimus ineſſe calidis facultate medicamentis, vbi largum continent humorem recrementitium.

Ios. Viola.

Violæ folia aqueam & ſubfrigidam ſubſtantiam ſuperantem poſſident: proinde tum per ſe, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant. Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti, & oculis.

Hippuris. Cauda equina.

Hippuris adſtringentem cum amaritudine facultatem poſſidet, ac proinde valenter, ſimúlque ſine morſu exiccantem. Itaq; vulnera vel maxima conglutinat, etiamſi præſectos eſſe neruos contigerit: præterea vocatas enterocelas glutinat. Ad hæc ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſſimum rubrum, & ad dyſenterias & reliquos ventris fluxus ſtrenuũ ac generoſum eſt remediũ herba ipſa, aut ex aqua, aut ex vino epota. Sunt qui de ea ſcriptum reliquerunt, quòd nonnunquam etiam veſicæ, ac tenuium inteſtinorum vulnera ſanauit. Eius vero

ſuccus prodeſt etiam profluuio ſanguinis prorumpenti ex naribus, tum fluxui obnoxijs in ventre paſſionibus ex auſterorum vinorum quopiam potus: ac ſi febre teneantur, ex aqua.

Hippomarathrum.

Hippomarathrum: vnà cum fœniculo & de ipſo diſſeremus.

Iſatis.

Iſatis domeſtica quidem, qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exiccantis, nondum tamen mordentis: eſt enim ſimul amara atque adſtringens. Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint: & ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematωδεις mirifice digerit ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna & cacoethe mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi exedantur ac erodãtur. Quòd ſi quando quàm pro laborantis natura valentior appareat, folijs eius tritis miſcere oportebit aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticeam, aut polentam, pro vincente nimirum in vnoquoque affectu. At Iſatis ſylueſtris manifeſte iam acre quiddã tum guſtu, tum actione præfert. Proinde quàm domeſtica valentius deſiccans, valentius *humidis* etiam *putredinibus* obſiſtit, ad cætera vero iam comprehenſa deterior. Minus enim moderate mordacitérque deſiccat. talia enim irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienoſis quoq; vtilis fuerit, cum altera nondum prodeſſe poſſit.

Iſopyron, aut Phaſiolon.

Iſopyrum aut Phaſiolum ſemen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaq; & incidit humores craſſos cum hoc vt corpora cõtrahat & conſtringat. Quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & ſanguinem ſpuentibus non eſt aduerſum: imò etiam iuuare creditur. Nam propter temperaturæ miſtionem contrarijs etiam congruere videtur.

Itea. Salix.

Salicis folijs ad cruenti vulneris glutinationem vti poſſis: vèrum floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exiccantis emplaſtri præparationem: eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, vt morſu abſtineat: habet vero etiam quandam adſtrictionem. Sunt vero etiam, qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers, & exiccatoriũ, ad multas res vtile. Haud enim inuenias quid ad plures res vtilius medicamento citra mordacitatem exiccante. quod paulum etiam adſtringat: ſicut in opere De medicamentotum compoſitione exactius docebimus. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet tum floribus, tum folijs, niſi quòd temperaturæ ſit ſiccioris, velut omnes cortices: ſed hunc quidam comburunt, eiúſque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter deſiccare oportet. Nam clauos quos vocant, callos (Græci τύλους vocant) myrmecias tollunt, aceto ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret ſalix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, vtuntúrque ad ea quæ pupillas offuſcant, extergente videlicet ſimúlque tenuium partium medicamine. Vti vero illo ad multa qũis poſſit, ſi quidem talis fuerit.

LIBRI SEXTI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER ſeptimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

SEptimum de ſimplicium medicaminũ facultatibus cõmẽtarium ſcripturus, neceſſarium duxi præfari, ſolis ijs apertum ac clarũ fore, qui in ſuperioribus libris nõ velut aliud agentes aut obiter fuerint verſati: alios vero potius perperam inauditurος, q̃ eorũ quæ in eo dicenda ſunt aliquid addiſcituros exiſtimo: tum ſeſe falſuros, & nos forſan tanq̃ non recte quædã ſcripſerimus, calumniaturos, atq; conuicijs laceraturos. Itaque qui ſanioris mentis ſunt, monitis ſcio auſcultabunt: ac ſiqua illis cura eſt præſentis huius ſpeculationis, ab initio totum opus perlegent. At qui præ curioſitate potius q̃ diſcendi ſtudio huc acceſſerunt, monita noſtra contemnent. Enimuero mirum videri non debet, ſi inuenti ſunt qui myſteriorum libros à myſterijs alieni legere non ſunt reueriti. Verum illos ſui autores non ſcripſerant prophanis: nec ego, me Hercules, ijs qui in principijs nõ ſunt exercitati. Exponentur hoc in libro, & eo qui hunc ſubſequitur, reliquarũ plãtarum primæ facultates, eo doctrinæ ordine, qui in literis à quibus incipiunt viſitur. Antecedente itaq; libro vſq; ad, ι, progreſſi ſumus. Hic autẽ principium ſumemus à κ: id modo præmonentes etiã quod ad antè demonſtrata principia totũ referemus. Siquidem hinc omnis mẽbratim medicamentorũ in agendo prouenit diuerſitas, quòd hactenus eorum vnũquodq; aut calidũ eſt, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidũ, aut tenuium partium, aut craſſarũ. Cæterum iuxta exactã veritatẽ quatenus in cõprehenſorũ vnoquoq; proceſſum ſit, explicatu certè eſt impoſſibile. Sed nos id tamen claris limitibus circunſcribere ſumus conati, qui quidẽ ad artis vſum ſufficerent: Vnũ eſſe medicamẽtorum genus mõſtrantes, quod ad ſimilẽ corporibus noſtris temperaturã pertingeret, cũ à colore qui in illis eſt, mutationis alterationiſq; acciperet principium. Alterũ, quod calidius q̃ nos efficeretur: cuius quatuor cõſtituendos eſſe ordines viſum eſt. Primũ qui ſenſu obſcurus ſit, adeo vt ratione ſit opus, quæ verum deprehendat. Alterum ab eo ſecundũ, quodãmodo iam ſenſu clarũ. Tertium deinde alium, qui valenter quidẽ excalfaciat, ſed nondũ vrat. Quẽ ſequitur quartus & poſtremus iam adurens. Sic quoq; refrigerantium. Primũ quidem eorum quæ rationis ſubſidio indigent, vt refrigerare demonſtrentur. Secundum eorum quæ ſenſibiliter refrigerant. Tertium eorum quæ valenter. Quartum eorum quæ extinguunt, ac mortẽ frigore inducunt. Proportione iſtorũ & de humectantibus.

Calamintha. Nepitha.

CAlamintha eſſentia eſt tenui, & calida ſiccáq; tẽperie, ex tertio quodammodo ordine vtraq; qualitate. Horũ manifeſta ſunt indicia, partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu ſiquidem acris & palàm calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouentibus extrinſecus impoſita primũ quidẽ valde excalfacit & mordi-

cat,cutémq; exugit,poſtremo etiã vlcus efficit. In corpus autem intrò aſſumpta, tum ipſa per ſeſe ſicca,tum etiã cum melicrato, perſpicuò calfacit & ſudores ciet, omnéq; corpus tũ digerit,tum exiccat.Ea ratione ducti quidã ipſam contra corporis cõcuſſiones rigoréſq; per circuitũ repetentes adhibuerunt:foris quidẽ oleo incoctam toti corpori inungentes cũ frictione non ſegni,intrò aſſumentes ſicuti eſt dictum.Quinetiã & coxendicibus eã quidã in ægritudinibus iſchiadicis tanq̃ ſtrenuum remedium illinunt. Trahit enim quæ in profundo hærent ad ſuperficiem, totúmq; adeo articulũ excalfacit,cutémq; non obſcure adurit,menſéſq; tum epota,tum appoſita admodũ efficaciter prouocat.Bonum etiã elephanticorũ remediũ, nõ eo tantũ ꝙ ſtrenue tenues humores digerat, verũetiã quia extenuet & incidat valenter craſſos,qui talem morbũ procreant.Sic & cicatricibus atris candorẽ reddit, & ſugillata digerit.Sed ad talia recentẽ adhibere [quàm arentẽ] pręſtat.Quippe arefacta vehementior redditur,& ad vrendum promptior. Porrò talis cum ſit, ad venenatarũ beſtiarum morſus aſſumitur,velut etiã cauteria,& quæcunq; medicamenta calida ſunt & acria,tenuiúmq; partium , quæq; facilè ex alto ad ſeſe circumiacentem omnẽ humiditatẽ poſſunt attrahere.Cæterum quæ illi ineſt amaritas,planè exigua eſt, verũ ad *quædã ita efficaciter* agit, vt quæ valentiſſima eſt,nimirum cũ coniuncta ſit *vehementi* calori cũ *tenui eſſentia. Q*uare & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius aut infuſus,aut epotus enecat. Eadẽ ratione auriũ vermes, aut ſi alicubi in corporis parte ſinuoſa aut implicata, quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus.Sic & conceptũ ſeu pota,ſeu admota interimit & eijcit. Igitur incidendi quidem ei vis adeſt propter calorẽ eius,tenuitatẽ, & amaritudinem: abſtergendi vero propter vnicam amaritudinem. Itaq; aſthmaticis ob omnia ante dicta *prodeſt*:ictericis vero, ſiue regio morbo laborantibus,potiſſimũ ob amaritudinẽ,ſicut alia ferè omnia amara , *vtpote abſtergentia* & expurgantia in iecinore prouenientes obſtructiones. Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

Calamus odoratus.

Calamus odoratus leuiculam quandã adſtrictionẽ, ac minimã acrimoniam poſſidet: magna ex parte eſſentia eius terrena eſt & aëerea,in caliditatis frigiditatíſque coniugatione tẽperata.Quamobrẽ moderate vrinã mouet,& facultatibus quę iecori ſtomachóq; imponuntur, miſceri poteſt: tum in fomenta quoque vteri,quæ phlegmones gratia,aut irritandis menſibus aſſumuntur, vtiliter admiſcetur. Ponatur itaq; habeatúrq; ſecundi ordinis eorũ quæ excalfaciunt & deſiccant, valentius tamen deſiccant quàm excalfaciunt.Ineſt quoque ei quędam partium tenuitas,velut alijs omnibus odoratis , ſiue aromatibus. Cæterum illorum compluribus tenuium partium plurimum,calamo vero non multum adeſt.

Calamus phragmites. Canna.

Calami phragmitis radicem cũ bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere,ceu trahendi quædã vis ei ineſſet.Nos tamen eius rei periculum nõ fecimus:verum quantũ guſtu liceat conijcere,abſtergentẽ facultatem poſſidet nõ paucã,miniméq; acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis : cortex vero eius cõbuſtus admodũ tenuium partium,& digerẽtis facultatis efficitur,adiunctum habens abſterſorium quiddã, vt exiccet & excalfaciat tertio quodãmodo ordine,plus tamen deſiccet quàm excalfaciat.Vitandus eſt eius flos,quam anthelen vocant.Nam ſi in aures incidat,adeo tenaciter adhærens affigitur,vt auelli nõ

poſſit, auditúmque vitiat: quamobrem ſæpiſſime exurdat.

Cancanus. Cacalia.

Cancani radix facultatē habet mordacitatis expertem, & modice exiccantem, eſſentiam craſſam, & emplaſticam. Quapropter macerata vino ſicut tragacantha, & lincta arteriæ aſperitates ſanat: nec minus ſiquis eam commandat: ſuccus eius defluens prodeſt arteriæ ſimiliter vt glycyriza.

Canabis.

Canabis ſemen flatus extinguit: adeóque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui viridem ſuccum exprimentes ad aurium dolores, ab obſtructione, opinor, natos, eo vtantur.

Capnios. Fumus.

Capnios, alij capnos, acris ſimul & amaræ qualitatis eſt particeps: nec tamen planè expers eſt acerbæ. Quamobrē vrinā bilioſam multámq; prouocat, ſanátque iocinoris obſtructiones & debilitates. Succus eius oculorū aciem acuit, nō paulū trahens lachrymarū, velut ipſe fumus. Nā hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea vti ſolebat ad ſtomachum roborandum, vnáq; ventrem lubricandum. Siquidem herbam primū deſiccatam condebat: porrò cum vti volebat, ſubductionis quidē gratia, melicrato inſpergebat: roborandi vero cauſa, vino nimirū diluto.

Capparis.

Capparis radicis cortex vincentē habet qualitatē amarā, proximā acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet quòd diuerſis pugnantibúſq; conſtet facultatibus: quippe abſtergere, purgare, incidere poteſt amaritudine: excalfacere, īcidere, digerere acrimonia: porrò contrahere, denſare, conſtringere acerbitate. Itaq; lienes induratos, ſiquid aliud, hoc medicamentū iuuare valet, tum foris idoneis illinendis remedijs admiſtum, tū intrò in corpus aſſumpū, ſiue decoctū in aceto aut oxymelite, & id genus, ſiue aridū contuſum, illíſq; permiſtū: quippe cum aperte craſſos lentóſq; humores hoc pacto ſumptum euacuet, nec eos tantū per vrinas, ſed & per ventrem ſæpe etiā ſanguinolētos defert, vnde & lienes adiuti ſunt, & coxarū dolores. Quinetiam mēſes promouet, & ex capite purgat detrahítq;, quod ἀποφλεγματίζειν vocant, auxiliatúrque ruptis atq; conuulſis. Cæterū cuinam ipſum potioni in quoq; affectuum miſceri conueniat, non eſt præſentis inſtituti perſequi, ſed aut eius vbi De cōponendis agitur medicamentis, aut vbi curādi traditur methodus. Porrò radicis eius cortex vlceribus malignis cataplaſmatis modo impoſitus non malum eſt remedium: vt qui illa extergere valeat, nec ſegniter deſiccare. Præterea dentium labores prædictarū qualitatum ratione adiuuat, interim cū aceto coctus, interim cū vino, ſæpe etiā ſolus dētibus manſus ac morſus. Sed nō pertinet ad præſens negotium, quando quodq; horū tēpeſtiuum ſit, definire: nec enim id nunc propoſitum eſt: ſed ex quoq; particularium eius operū, virium eius quādā ſumere indicationē, ſermonem ad principia ab initio propoſita reducendo. Ex dictis ergo clarū eſt, incidendi quandā ei facultatē ineſſe, itémq; extergendi, digerendi, contrahendi. Vitiligines ſiquidē cū aceto detrahit, & chœradas & duros tumores digerit idoneis ad ea medicamentis miſtus. Radicis cortici, fructus proportione virium reſpondet, niſi quòd ad omnia ſit imbecillior. Imò & folia & caules eius ſimilem vim obtinent: meminíq; me folijs quandoq; paucis diebus duritiem chœradis naturā referentem diſcuſſiſſe. Sed admiſcemus ſcilicet illis quippiam quod eorū virium ob-

tundat vehementiã. Nec mirum eſt quòd aurium vermes amaritate occidant ſua. Porrò capparis quæ in admodum feruentibus regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multo eſt noſtrate acrior, adeo vt plurimũ etiã habeat facultatis adurentis.

Cardamum. Naſturtium.

Naſturtij ſemen adurentis ſeu cauſticæ facultatis particeps eſt, velut napy: proinde coxendicis & capitis dolores, atq; adeo quodcunq; rubrificationẽ poſtulat, eo excalfaciunt ſicut napy. Miſcetur quoque remedijs quæ exhibentur aſthmaticis, tanq̃ valenter craſſos ſuccos incidere valeat, velut & napy. Nã per omnia ei ſimile eſt. Porrò & herba arefacta ſimilẽ ſemini vim poſſidet. Humida vero eſt ac viridis propter aqueę humiditatis admiſtionem multo ſemine inferiorem: adeóque tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane ea vti liceat ceu obſonio.

Cardamomum.

Cardamomum eſt & ipſum ſanè facultatis admodum calidæ, non tamen vſque adeo vt naſturtium, ſed quanto ſuauius magíſque fragrans eſt naſturtio, tanto & imbecillior ei calida facultas ineſt: nec enim vlcerare idoneum eſt vel ipſum per ſe illitum. Porrò adiunctum habet quiddam etiam amaritudinis, qua lumbricos interficit, & cum aceto valenter pſoras detergit.

Caron.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodãmodo ordine, moderate acrem qualitatẽ poſſidens: itaq; & flatus extinguit, & vrinas ciet, nõ ſemen tantũ, ſed & plãta.

Caſia.

Caſia exiccat & excalfacit tertio quodammodo ordine, ſed & tenuium admodũ partium eſt, guſtu vero plurimũ habet acrimoniæ, leuiter quoq; nonnihil adſtringens. Quamobrẽ ob hæc omnia incidit ſimúlq; digerit quę in corpore ſunt recremẽta, & ad hęc robur etiã inſtrumẽtis addit. Idoneũ vero etiã ſuppreſſis mẽſibus, cũ videlicet à copia ſimul & craſſitudine excremẽtorũ quod ſufficiat euacuari nequit.

Carya. Nuces.

Carya arbor tum in folijs, tum in germinibus adſtrictionẽ quandã poſſidet, cæterum euidentẽ multámq; in nucis putamine recenti pariter & ſicco: proinde eo fullones quoq; vti ſolent. At nos eius expreſſi ſucco, ſimiliter vt mororũ & ruborum, in melle decocto, vice ſtomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus ad quæ modo dicti ſucci conuenire cenſentur. Porrò ipſius id quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaq; etiã facile exprimitur: & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc ſanè admodum fit per halitũ euaporatorium. Itaq; quidã eo gangrænas & carbunculos, & ægilωpas ſanant, ac nonnulli ad neurotrωta, hoc eſt neruorũ vulnera vtuntur. Cæterum ſi recens ſit, adſtringentis nonnihil qualitatis etiã obtinet. At quod imperfectũ eſt etiãdum, ac nondũ ſiccum, veluti reliqui fructus omnes qui virides ſunt, plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Nucleus tamẽ eius vbi *inaruit, tenuium partium & exiccatorium eſt medicamentũ, morſus expers. Eſt & aliud genus nucum minorũ, quæ nimirũ ponticæ nũcupãtur, plus habens eſſentiæ terreſtris ac frigidæ: itaq; etiã guſtanti auſterior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet: cætera magnæ nuci ſimiles ſunt, quæ à quibuſdam vocatur Græcè καρύον βασιλικόν, (Latinè Iuglans.) Appellatur autem parua hæc nux λεπτοκάρυον Græcè, (Latinè Auellana.)

* al. uſtus eſt

Caucalis.

Caucalis, quidam daucum ſylueſtrem nuncupant: eſt enim ei adſimilis guſtu ſimul ac viribus: excalfacit enim vt ille, & deſiccat,tum vrinam ciet,& muria ad repoſitionem conditur.

Carpeſium.

Carpeſium ſimile eſt vocato phu,hoc eſt valerianæ,nõ guſtu tantũ,ſed & facultate.Sed plus habet tenuitatis: proinde magis eo etiã viſcerum obſtructiones extergit,& vrinã mouet,renéſq; calculis degrauatos expurgat. Non tamen eatenus tenuium eſt partium,vt liceat loco cinnamomi, ſi nõ ad manũ ſit,vſurpare,ſicuti faciebat Quintus.Præſtantius eſt ponticũ carpeſium laërtio,nõ tamen vel ipſum cinnamomi viribus vicinum eſt,imò non paruo deterius optima caſia.Nuncupatur vtrunque à montibus quibuſdam Pamphiliæ in quibus naſcitur. Ingénſque eius prouentus eſt in Syria.

Cenchrum. Milium.

Milium primo ordine refrigerat.Exiccat vero tertio exoluto,aut certè ſecũdo intenſo.Paululũ etiã habet tenuitatis.Ex hac tũ conſiſtẽtia,tũ tẽperatura eſu quidem planè inter omnia frumẽtaria edulia minimũ confert nutrimenti.Sed & ventrem deſiccat.Porrò foris *impoſitũ in ſacculis idoneum eſt fomentũ ijs quæ citra* morſum exiccari *poſtulant:* & cataplaſmatis modo illitum exiccare poteſt: attamen admodum friabile eſt:proinde difficilis eſt eius in cataplaſmatis vſus.

Cedrus.

Cedrus ſpecie duplex eſt,altera fruticoſa iuniperis adſimilis,altera arbor nõ exigua:vtraq; eſt calidæ ſiccæq; temperaturæ tertij quodammodo ordinis ſecundum vtrunq;. Cæterũ cedrea(vocatur ita cedri oleum) quartũ etiam ordinem videtur attingere, admodum calida, ſimul & tenuium partium. *Mollem itaque carnem* prompte citráque dolorẽ putrefacit,*ſicut alia omnia,quæ* cũ eiuſdem ſint in calfaciendo *ordinis,adiunctam* etiã habent ſubſtantiæ tenuitatẽ.At in duris pluſculo tempore & vix effectum poteſt conſequi.Porrò talia omnia medicamentã ſeptica vocantur,& ſepta:ſed inter ſeſe maioris minoríſq; ratione diſſident.Eſt autẽ in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmiſſimo ordine cedrea: pleraque enim eorũ admodum ſunt efficacia. Talia itaq; & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at cedrea exiccat,ſimúlq; à corruptione tuetur corpora demortua,vtpote *humiditates* eorum depaſcens,cæterum ſolida corpora haud attingens.At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt,cedreæ vires adaugens, cauſa efficitur vt teneræ ab ea carnes deurantur.Nec mirũ videri debet,ſi cũ tanta polleat potentia,lendes, pediculos, & tineas, & in corporibus natos vermes interficere valeat, tum fœtũ viuentem quidem interimat, mortuum autem eijciat,ſicut ſanè etiam coitus ſemen pudendo circumlita. Proinde partui aduerſum eſt medicamentum, ſi ſic vtaris,nulli ſecundũ: Aliáq; multa eiuſmodi particulatim efficit.Itaque argumentum eſt ipſum valenter excalfacere,ſicut vbi dẽtium foraminibus inſtillatur. Siquidem dolores eorũ mitigat, ſed & ipſos confringit. Extenuat quoq; oculorũ cicatrices:& viſus hebetudini ab humorũ craſſitudine ortæ medetur. Porrò quod eius eſt pinguiſſimũ,& adunguem oleoſum, quod ſuſpenſis ſupra eam dũ coquitur lanis excipitur ac colligitur, tota cedrea tenuius quidem eſt, ſed minus acre, quanq̃ non minus excalfaciens. Eandem quippe rationem habet ad id,quod reli-

quum eſt cedreæ, craſſius illud videlicet, quam oleum ad amurcam. Proinde illud, vtpote craſſius, mordax eſt, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaq; vlcera irritat, phlegmonénq; illis excitat. Porrò oleoſa illa cedrea adeo clementibus eſt viribus, vt etiã plebeij experientia docti vulnera ouibus occaſione tondendi à forfice facta, illa illita ſanent, ſicut etiam pice humida. Vtuntur autẽ ea & ad ouium ſcabiem, & ricinos, Græci κρότωνας vocant. Porrò cedrides (nam ita fructum cedri nũcupant) moderatiores vires obtinent, adeo vt comedi quoq; poſſint. Attamen ſi liberalius ijs vtare, capiti dolorẽ inferent, ardorémq; ac morſum in vẽtre percipies.

Centaurium maius.

Centaurij magni radix ſicut guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Guſtu itaq; acris ſimul adſtringénſque apparet cum leuicula dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera oſtentat, menſes prouocans, & fœtũ mortuum euellens, viuúmq; corrũpens atque eijciens. Adſtrictio vero, opera craſſæ terrenæq; frigiditatis, cũ vlcera glutinet, & ſanguinem reijcientibus proſit. Exhibentur autẽ eius drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri vero liberis cũ vino. Porrò ſecundum omnium ſimul qualitatum actionem, ruptis, conuulſis, dyſpnœæ, ſiue ſpirandi difficultati, tum inueteratæ tuſſi cõuenit. Nec enim in talibus euacuare ſolum quod præter naturã eſt oportet, ſed partem quoq; euacuatã roborare ac confirmare. Vacuationi itaque accõmoda eſt acrimonia, vtiq; cum non ſola ſit ac pura, ſed aut dulcedini iuncta, aut certe nõ prorſum amaritudini. Siquidem vehementiam tunc atque violentiam miſta illi temperata quadam ſubſtantia, cuiuſmodi eſt dulcis, nòn obtinebit. Porrò ad ea quę euacuata ſunt, roboranda contrahendáque, adſtrictione eſt opus. Eadem quę radix & ſuccus ipſius efficit: vtuntúrque eo quidam vice lycij.

Centaurium minus.

Centaurij minoris radix planè inefficax eſt, ſed caulis eius extremus, & potius folia quæ illi inhærent, & flores, vtiliora ſunt: vincit in eis qualitas amara, paululũ habens & adſtrictionis, atque ob eiuſmodi temperamentũ admodũ exiccatorium eſt medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia vtiliora ſint, ſupra cõmonui, & nunc nihilo ſecius tamen nos repetere tempeſtiuum eſt, omnes eius particulatim actiones memorantes. Vlcera itaque magna herbæ ipſius recentis illitu glutinãtur: & vetuſta, quæq; ægre ad cicatricem perduci queunt, cicatrice eodem modo vtẽtibus includuntur. Arefacta vero glutinatorijs & deſiccatorijs miſcetur facultatibus, ijs videlicet quæ ſinus & fiſtulas ſanare ſunt natæ, veteréſque duritias emollire, tum vlcerũ maligna & cacoëthe ſanare. Miſcetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur. In quibus ea medicamina præſtantiſſima ſunt, quæ vehementer deſiccantia cum quadam adſtrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbæ quidam iſchiadicis infundunt, ceu bilioſa & craſſa ducẽs: nam & talia purgat: quanquã cum adeo vehementer operabitur vt cruenta euacuet, tunc plus proderit. Succus porrò eius cũ adſimilis ſit facultatis, hoc eſt exiccatoriæ & abſterſoriæ, & cætera iam comprehenſa pulchre præſtare poteſt: & cum melle oculis illinitur, menſéſque & fœtum euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs quibus nerui affecti ſunt, vt qui euacuet & deſiccet innoxie quæ impleta ſunt: quippe cum iocinoris quoque obſtructiones optime expediat, bonúmque ſit lieni indurato remedium foris impoſitum, nec ſecius ſiquis bibere ſuſtineat.

Cerasus.

Cerasus arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in harum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam vero dulcis, nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum cocta sunt ac matura, quædam admodum sunt acerba, quędam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Cõtrà austera acida pituitosis excrementosisq; stomachis sunt apta. Siquidem austeris magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis & mordacitatis expertibus medicaminibus facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommoda est. Proprie autem, siquidem quod quidam subscribunt, verum est, calculis vexatos adiuuat. Nam sic illi tenuium partium inesset facultas quædam.

Ceratonia.

Ceratonia exiccantis est & adstringentis facultatis, sicut & fructus eius, quæ ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem istis quiddam simile cerasijs. Nam si humida sumas, *magis ventrem subducunt*: sicca vero magis sistunt: *vtpote cum humiditatem* expirent, & quod essentiæ est crassioris, tantum reliquum habeant.

Cestrum. Betonica. *Psychrotrophum.*

Cestrum, aut Psychrotrophum, Romane vero Betonica, vim habet incidendi, vt gustus indicat. Amariuscula enim est & subacris ipsa herba: id quod ostendit & particulatim edita actio. Nam consistentes in renibus calculos rumpit: & pulmonem, pectus, & iecur expurgat abstergítque: menses quoque ciet: & comitialibus prodest, tum rupta conuulsáque curat: & omnibus *bestiarum* morsibus vlceri illita auxiliatur, postremo acidum *ructantibus*, (ὀξυρεγμιῶντας Græci vocant) & ischiadicis bibita auxilio est.

Cæcis. Galla.

Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ, per quam desiccat & repercutit fluxiones: adhæc constringit contrahítque partes laxas ac languidas, omnibúsque fluxionum affectibus strenue resistit. Esto vero tertij in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa & magna laxáque, & ipsa desiccat quidem, sed tanto minus, quanto minus acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaq; ipsa per se, ac deinde trita cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda est, si modica opus sit adstrictione, in aqua: sin vehementiore, in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino vtare austeriusculo. Hanc rustici nostrates οἰνοκηκίδα, quasi vinigallam dicas, nominant. Denique gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex vstione assumunt: súntq; ijs quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate. Cæterum cum ad sanguinis suppressionem præparare eas voles, carbonibus impositas dum vndequaque candeant, aceto aut vino extinguere oportebit.

Cera.

Cera quodammodo medium tenet calfacientium, refrigerantium, humectantium,& desiccantium. Habet vero quiddam etiam essentiæ crassæ, atque emplasticum: quamobrem non modo exiccare, sed & per accidens humectare videri fortassis poterit, perspirationes videlicet prohibens. Quamobrem aliorum medicamentorum tum excalfacientium, tum refrigerantium materia est. Ipsa autem per se ex genere fuerit debiliter concoquentium: nec tamen intrò in corpus assumptum, sed foris impositum. Habet enim paulum quiddam digerentis calidæque potentiæ, quæ plurima melli inerat.

Cici. Ricinus.

Ricini fructus quemadmodum expurgat, detergit ac digerit, sic quoque folium, sed vndequaque debilius. Oleum quod ex semine conficitur, tum calidius est, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde potentius quoque digerit.

Cinnamomum.

Cinnamomum summe tenuium est partium, nõ summe tamen calidum, sed ex tertio ordine: nihil autem æque desiccat eorum quæ pari sunt excalfaciendi facultate, propter tenuitatem *scilicet essentiæ. At Cinnamomis est velut imbecillum* cinnamomum. *Nonnulli esse pseudocinnamomum nuncupant.*

Circæa.

Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potam secundas purgare: est enim boni odoris,& calfactoria: semen autem eius in sorbitione exhibitum ad lactis generationem conducit.

Cisthus.

Cisthus aut Cistharus, frutex est gustu adstringens, omnibúsque particulatim operibus. *Attamen folia & parua germina* trita adeo desiccãt adstringúntq;, vt vlcera glutinare valeant. *At flores magis sunt efficaces, adeo vt cum vino poti* dysenterias, ventris imbecillitates, fluxúsq; ac humiditates sanent: cataplasmatis ritu illita vlcerum putredinosa iuuant. Est enim facultas eorũ non instrenue desiccans, feréq; secundi excessus à temperatis absoluti. Adeo vero frutex hic frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Porrò hypocistis, quam vocant, multo est magis adstrictoria quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta sanguínis reiectones, profluuia muliebria, cœliacos, dysentericósq; affectus. Quin si quam partẽ roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis epithematis hepaticísque commiscetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quò corpora confirmet ac roboret.

Cisthus.

Cisthus aut Ladanum. In calidis regionibus hic cisthus proueniẽs, tametsi haud alius sit genere quàm qui apud nos nascitur: eximiam tamen à regione ac peculiarem, digerentémq; caliditatem nactus est: atq; vtroq; à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Itaque cætera quidem huius cisthi, illis quæ in nostrate visuntur, similia sunt. Verum ladanum quod vocant, ex eo prouenit, medicamentum primo excessu iam quodammodo cõplete calidũ, vt videlicet & secundum attingat, habens etiam adstrictionis paululum. Ad hæc

ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, ſiue malacticum, paritérq; moderate digerens, ac videlicet etiam συμπεπτικὸν hoc eſt concoquens. Itaq; mirandũ non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet. Quocirca defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris ſederit, id omne abſumit: tum meatus quibus infixi ſunt, contrahit. Cæterum alopecias, & ophthalmias ſiue lippitudines, ſanare nõ poteſt, vtpote grauiores vires quàm quæ ladano inſunt, poſcentes: quippe proueniunt iſti ex prauis ſuccis lentis craſſiſque, quos ſecantia ac digerentia medicamenta potiſſimum euocant atq; euacuant. Cæterũ tenuium partium ſint facultatis oportet, nõ tamen vſqueadeo tenuium partiũ, & deſiccatoriæ, vt nimio plus deſiccent, vnáq; cum collectis inibi ſuccis prȩter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis ſuppeditantem abſumant. Nam ſic non tantum alopecia non liberabunt, ſed & caluitiem afferent. Sed hæc ad curandi rationem pertinent.

Ciſſos. Hedera.

Hedera ex contrarijs compoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, quam terrenam & frigidam eſſe oſtendimus: habétq; etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus cõprobat: Nec deeſt tertia: aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manétque quæ terrea eſt & frigida adſtringénſq;, & ea quæ calida & acris. Viridis autẽ, folijs eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat: quæq; maligna ſunt, ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cũ aceto decocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodo validiores ſunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambuſtis conueniant. Præterea ſuccus medicamentum eſt errhinon, hoc eſt, in nares fuſum, capiti purgando idoneum: tum vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur. Lachryma eius lendes interimit, pilis nudat: vſque adeo calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat: eſt enim velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lachrymæ.

Clinopodium.

Clinopodium excalfaciẽdi vim obtinet, ſed nondũ adurendi: eſt vero etiã eſſentia ſubtili: ponátq; ipſum quiſpiã in tertio ordine tũ excalfacientiũ, tum reſiccantium.

Clematis.

Clematidis folia acrem & adurentem ſiue cauſticam facultatem obtinent, adeo vt & lepras excorient. Fuerit itaq; in quarti ordinis excalfacientium initio. Vocatur autem clematis & daphnoides, quod quidam myrſinoides, alij polygonoides appellitant. Cæterum id nequaq̃ exulceratorium eſt aut acre, ſicut quod ante dictum eſt, imò profluuijs ac dyſenterijs cum vino potum prodeſt, dentiúmq; dolores manſum mitigat: tum vteri quoque doloribus in peſſo admotum vſui eſt: tantum abeſt vt perinde vrat aut vlceret, ceu illud ſuperius. Sed ſumme nobis ſuſpiciendus Pamphilus ille, ſicuti in reliquis nugatur de ijs quæ nunquam vidit, literis ea mandans, ſic hæc ambo in vnum confudit. At Dioſcorides vtriuſq; in quarto meminit, & eius quæ ſimpliciter vocatur clematoides, ídque in fine libri: & alterius, ſed in principio: quamobrem nõ eſt neceſſe, vt ego rurſum notis ſuis vtrunque depingam, ſicut nec in alijs feci.

Cnicus.

Cnici ſemine duntaxat ad purgationes vtimur. Tertij eſt ordinis excalfacientium, ſi quis foris eo vti volet.

Coccus gnidius. Granum gnidium.

Granum gnidium & ipſum quoq; purgat: ſed acris eſt adurentíſq; facultatis.

Coccos baphicos. Granum tinctorium.

Granum tinctorium adſtringentem ſimúlque amaram qualitatem poſſidet. Vtraq; ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorũ vulnerationes. Sed tunc ipſum quidã cum aceto terunt, alij cum oxymelite.

Coccymelea. Prunus.

Pruni fructus ventrem ſubducit, recens quidẽ plus, aridus minus. Cæterũ haud ſcio cur Dioſcorides pruna damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere dicat, cũ & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen quàm quæ importantur ex Iberia. Siquidem damaſcena magis adſtringunt: at quę Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent. Minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis vero quæ Damaſci. Cæterum vt in ſumma dicam, quorũ in folijs aut germinibus adſtrictio quædã ineſſe apparet manifeſta, ijs decoctis phlegmonæ in columella aut tonſillis exiſtentes idoneè colluuntur. Porrò agreſtium fructus euidenter adſtrictorius eſt, ventrémq; ſiſtit. Nominatur autem hæc planta in Aſia prumnum. Gummi autem arboris ſunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto, puerorum ſanare lichenas. Ac ſi id præſtat, clarum eſt extenuandi incidendíque illi facultatem ineſſe.

Colla, aut gluten.

Gluten quod ad libros præparant ex ſimilagine & garo, emplaſticæ concoctoriæque facultatis eſt, quibuſcunque ipſum partibus illinas.

Colocynte. Cucurbita.

Cucurbita humidæ frigidæq; temperaturæ eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis: quocirca ramentorum eius ſuccus ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum roſaceo vtilis eſt, ſic tota quoque illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In eſu autem humida eſt, & ſitim propellens.

Colocynthis.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ illi amaritudinis dum potatur adſunt opera, ea euidenter efficere nequit ob purgatoriam facultatem quam validam in ſeſe continet: nimirum cum ijs quæ expurgat, antè & ipſa per aluum excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadibus prodeſt.

Comarus. Arbutus.

Arbutus arbor ipſa qualitate acerba vnà cũ fructu eſt. Eum memecylum nuncupant. Eſt autem hic & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem commouens.

Commi. Gummi.

Gummi lachryma eſt congelata concretáq; in truncis arborum ipſam producentium, velut reſina quoq; in multis viſitur quæ reſinã proferre poſſunt. Cæterũ quòd exiccatorię emplaſticæq; potẽtiæ ſit, cõſtat. Præterea aſperitatibus medetur.

Conia. Lixiuium.

Lixiuium: ſic quòd velut ablutio eſt cineris, nominatur. Porrò omnium maxime tum abſterſorium tum exiccatorium illud eſt quod ex cinere ficus & tithy-

mallorum efficitur, feréque septicæ seu putrefacientis est facultatis, quæ cuiusmodi sit, in quinto volumine exposui.

Conyza.

Conyza & maior, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis, gustu amaræ & acres: excalfaciúntq; admodum luculenter, siue quis folia cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, siue vbi in oleo coxerit, eo vtatur. Siquidem concussiones siue rigores per circuitum redeuntes tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidã & ipsos cum folijs tritos in vino bibendos exhibent ad menses fortiter ducendos, eijciendúmque fœtum. Est & tertium conyzæ genus in locis humidioribus proueniens, vtrisque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij sunt ordinis in excalfaciendo exiccandóque.

Coriannon, Corion, Coriandrum.

Coriannon, siue Corion, aut vtcunq; vocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominabant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbã ipsam dictitans, sed perperam. Siquidem ex cõtrarijs facultatibus constat & cõposita est, plurimũ habens essentiæ amaræ, quam ostẽdimus esse tenuium partium, & terrenã. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis est facultatis: his adiunctum est quoq; adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, sed non tantum ex refrigeratione. Cæterũ ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mihi vnius duntaxat hoc in libro sententiam expromere, sed forte nihil obstabit: imò, si verum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primũ ergo non Dioscorides tantũ, sed & alij cõplures medicorũ indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate nõ paucos inuenias medicos vel insignes, præter alia, hac in re turpissime hallucinantes. Interdum enim atra, liuida frigidáq; reddita parte quę erysipelas habuit, nec amplius refrigerãtia poscẽte pharmaca, ceu antea, sed ea quæ infixũ parti præter naturã humorem eliciant, quidam tamen refrigerare perseuerant: alij ad digerentia quidem transeunt, cæterum ea erysipelas sanare dicunt. Quanquã scribant, incipientibus etiamnũ atq; gliscentibus crescentibúsve erysipelatis alia esse medicamenta, alia vero iã declinantibus ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neq; enim erysipelas etiam vocari debet postea quàm inflammatio eius, & feruor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ illa sanant, remedio esse putandum: sed velut si vel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiam aut liuidus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciántq; poscere: ad eundem, opinor, modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principij alia declinationis remedia, haud frigida esse autumãtes declinationis remedia: cõcedendum sanè est, si cui ita placet, vt talis affectio etiã erysipelas vocetur: sed eam etiam calidam dicere vbi iam refrigerata est, id vero neutiquam concedendum. Itaq; ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides coriandrum, qui cum pane aut polenta erysipelas curet illitum. Nam quod ad

vnguem eſt eryſipelas, quod vtique inflammatum eſt & flauum, haud vnq̃ ſanare queat cũ pane coriandrum, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Proinde nos ſuperioribus voluminibus, cũ determinata ac definita experientia cuiuſq; medicaminis facultatẽ explorãdam cenſuimus, quàm maxime fieri poſſet ſimpliciſſimũ eligi affectum conſuluimus. At pleriq; medici neq; quòd vel plurimi morborum protinus ab initio cõpoſiti inuadant, norunt: neq; quòd alius affectus ſit eryſipelas exactum, alius vero is qui vocatur ab omnibus nobis vſitate, vt à veteribus quoq;, phlegmone: alij autẽ inter hos medij plurimi, partim, vt ſic dicã, eryſipelata phlegmonωde, partim phlegmonæ eryſipelatωdes. Ac inuenias nonnunq̃ vbi neutrum vincat, ſed ad vnguem paria ſint. Quinetiam nonnunq̃ œdematodes eſſe eryſipelas conſpicitur, ſicut aliud ſcirrhodes: vt cõpoſitorum morborũ non paruus aceruetur numerus. De quibus copioſius cũ alibi diſſeruimus, tum in curandi rationis voluminibus. Dicetur autẽ & nunc, quoad ſaltẽ eorũ meminiſſe neceſſe eſt, quòd exactum eryſipelas haud vnq̃ ab antedicto cataplaſmate curari poſſit. Voco autẽ exactum, cũ à bilioſa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longe à refrigeratione abſit coriãdrũ, vel ex ijs quę ipſe ſcripſit Dioſcorides, diſcere liceat. Nã chœradas ſiue ſtrumas cũ eregmo, ſiue lomento, inquit, diſcutit. Porrò quòd nullum refrigerantium medicamentorũ idoneum ſit diſcutiendis chœradibus, vel ipſum Dioſcoridem non dubitaturum arbitror, quippe qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta chœradas ſanare potentia, quæ omnia tum temperie calida tum actionibus digerentia eſſe confeſſus eſt.

Coronopus.

Coronopodis radix cœliacis prodeſſe creditur manducata.

Coſtus.

Coſtus leuiculam planè amaram, plurimam autem acrem & calidam in ſe qualitatem ſimul & facultatem continet, adeo vt etiam exulceret, cum ex oleo corpus eorum quibus per circuitum rigor inuadit, ante acceſſionem illo confrigatur: ſic vero etiam in reſolutis, & iſchiadicis, atq; in ſumma in quibus excalfacere partem quamuis, aut ex alto in ſuperficiem extrahere quippiam eſt opus, ad coſtum confugitur. Eadem de cauſa vrinas menſéſque prouocat, & ad rupta, conuulſa, ac laterum dolores congruit. Porrò ob amaritatem quæ illi ineſt, lumbricos necat. Ob eandem & ad contractas velut ex ſole maculas, ἐφήλεις Græci vocant, cum aqua aut melle vſurpant. Ineſt item flatuoſa quædã illi temperiei humiditas, per quam & venerem excitat cum vino mulſo.

Cotyledon. Vmbilicus Veneris.

Cotyledon facultatis miſtæ eſt, nempe humidæ ſubfrigidæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis, & cum ea leuiter amaræ. Vnde refrigerat, repercutit, abſtergit, & diſcutit. Itaque phlegmonas eryſipelatωdes & eryſipelata phlegmonωde curat: & maxime ſtomachi ardore æſtuantis admodum vtile eſt epiplaſma. Putantur folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinam mouere.

Crania. Cornus.

Corni arboris fructus admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaq; mirum videri non debet, ipſum valenter ventrem reſtringere, ſicut & meſpila. Folia quoq; & germina guſtu acerba ſunt, valentérque deſiccant. Itaq; maxima vulnera glutinare poſſunt potiſſimum durorum corporum: at paruis vulneribus & mollioribus corporibus

magis contraria ſunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant.

Crambe. Braſſica.

Braſſica eſculenta deſiccandi vim habet tum eſa, tum foris impoſita, nõ tamen etiã admodũ acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera ſanat, præterea phlegmonas iam induratas, ac ægre ſolubiles, & id genus quoq; eryſipelata. Eadẽ facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè braſſicæ Aegyptiæ, quanto ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis particeps ſemen eſt, ſicut videlicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, & lentes, & quæcunq; modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Porrò caules braſſicæ cõbuſti cineres efficiunt admodum deſiccantes, vt videlicet iam & cauſticam ſiue adurentem vim participẽt. Hac ratione ei veterem adipẽ cõmiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent. Nam valenter digerens pharmacum efficitur.

Crambe agria. Braſſica agreſtis.

Braſſica agreſtis quodammodo calidior ſicciórque domeſtica eſt, ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis ſecundum vtranque hanc facultatem valentiora ſunt. Quamobrem *neque intra corpus citra noxam ſumitur*, vt quæ *longius ab humana receſſerit* temperatura. Eadem de cauſa & guſtantibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam domeſtica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat, ſed vtranq; habet agreſtis validam: quare etiam extergit & digerit quàm domeſtica valentius.

Crambe thalattia. Braſſica marina.

Braſſica marina ſupra quàm quòd ventrem deijciat, vtpote ſubſalſa & ſubamara guſtu, fuerit ſanè etiam ad externos corporis vſus, & ad omnia ea ad quæ tales qualitates accommodantur idonea.

Cratæogonos.

Cratæogoni herbæ fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti frigidus, ſimilis milio.

Crethmon.

Crethmon guſtantibus ſalſum eſt, cum paucula amaritate: quamobrẽ vis eius eſt exiccatoria & abſterſoria. Vtraq; tamen imbecillior in eo eſt quàm in amaris.

Crithe. Hordeum.

Hordeum primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando: habet etiam pauxillũ abſterſionis. Paulo etiam plus deſiccat quàm farina fabacea, cui non inſint cortices: cætera vero ſimilia ſunt foris vtentibus. In cibo autẽ hoc fabis præſtat, quòd flatuoſam naturã exuat: fabis, quãtumcunq; coxeris, flatuoſa natura remanet, ſunt enim craſſioris eſſentiæ quàm hordeum: quamobrem eo plus etiam alunt: porrò quoniã vtrũq; paulũ modo à medio receſſit, multo ſunt vſui. Nã talia medicamẽta multis alijs miſcentur ceu materiæ quædã: itaq; etiã cera & oleũ nõ paucis medicamẽtis cõiungũtur. Alphiton vero, hoc eſt polẽta, multo plus hordeo deſiccat.

Crimnon.

Crimnon quòd craſſæ eſſentiæ eſt tum in tritico, tum in zea, ita appellari conſueuit. Plus nutrit quàm polenta, ſed ægrius concoquitur. Porrò ſorbitio quam ex eo conficiunt, poltos nuncupatur, eáque ſi ex zea conficiatur, leuiter ventrem ſiſtit, ac potiſſimum ſi frigatur.

Crinos. *Lilium.*

Lilij flos temperaturam miſtam obtinet partim ex tenui,partim ex terrena eſſentia, ex qua vtique habet vt guſtu ſit amara, partim ex aquea,eáq; temperata. Itaque etiam quod ex eo conficitur oleum, citra morſum digerendi ſimúlque emolliendi facultatem obtinet: vnde fit vt vteri duritiebus ſit aptiſſimum. Porrò radix foliáque per ſe trita deſiccant & abſtergunt,& digerunt moderate: proinde quoque ambuſtis competunt. Siquidem hæc quoque moderatè deſiccantem extergentémq; facultaté poſtulant.Radicem ergo toſtam,ac deinde cũ roſaceo contritam,ambuſtis quoad obducatur cicatrix imponunt:quippe cũ alioqui & aliorũ vlcerũ omnium bonũ ſit inducendæ cicatrici remedium.Quinetiã vteros emollit, menſéſq; prouocat.Folia vero pręcoquentes, & ipſa ad obductã vſq; cicatricẽ imponunt,non in ambuſtionibus duntaxat,ſed alijs quoque vulneribus. Sed & ſunt qui aceto ea condientes ad vulnera ſuo tẽpore vtãtur.Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in folijs,quanq̃ tamen nec in ea ipſa multũ inſit,ſicut prædiximus.Nã primi ordinis abſtergẽtium eſt medicaminũ:itaq; cũ aut vitiligines,aut pſoram, aut leprã, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, cõmiſcemus illi aliquid aliorũ medicaminum validius extergentium, cuiuſmodi eſt mel.Cæterum ſi id moderatè illi ac conuenienter admiſceatur,& ad neruorum diuiſiones cõpetit,& ad alia vniuerſa quę valenter exiccari poſtulant abſq; morſu. Impoſuimus vero etiã quandoq; & foliorũ ſuccum cum aceto & melle coctum. Quinq; partibus ſucci plus vtroq; erat:erátq; inſigne medicamen ad omnia ea quę exiccari poſtulant abſq; morſu,ceu vulnera omnia ingentia,& maxime quæ in capitibus muſculorum eueniunt:tum ea quæ nimis mollia ſunt,& diuturna, atq; ægre ad cicatricem perducuntur. Sed hæc iam ad medicamentorum componendorum inſtitutum attinent, à quo quantum licet abſtinere impræſentiarum adnitor,cæterum rerũ ipſarum natura ſæpenumero vt attingam adigit: celeriter vero relinquenda ſunt, atque ad propoſitum reuertendum.

Crocodilium.

Crocodilij ſemen acre eſt atq; odoratũ,vrinam menſéſq; ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam digerentem & exiccantem. Succus tum caulis, tum ſeminis, vt quæ ſimilis ſint facultatis, nephriticos adiuuat. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm ſemen acris, non tamen minus amara. Trahit vero etiam per nares ſanguinem.

Crocus.

Crocus paulum etiã adſtringens quid obtinet,quod terreum frigidúmq; oſtendimus:ſed ſuperat in eo calfaciẽs & qualitas,& facultas,vt tota eius eſſentia ſecũdi ſit ordinis excalfacientium,& primi exiccantium:proinde cõcoquendi quoq; vim quandã obtinet, adiuuãte ſcilicet in hoc & paucula illa adſtrictione. Quippe quibus medicamentis,quum nõ admodũ excalfaciant,paucula adeſt adſtrictio,ea parem facultatem habent eſſentijs emplaſticis vocatis,quas cũ iunctas eſſe caliditati non vehementi contigerit,pepticas,hoc eſt concoquentes eſſe oſtendimus.

Crommyon. *Cæpa.*

Cæpa ex quarto eſt ordine excalfacientium: eſſentia eius potius craſſarum eſt partium:vnde etiam hæmorrhoidas aperit tum appoſita,tum cum aceto inuncta. In ſole alphos abſtergit,tum alopecijs attrita pilos alcyonio citius reſtituit.Porrò

ſi ſuccum eius exprimas, quòd reliquum eſt admodum terreæ ſubſtantię eſt, eiúſq; calidæ: at ſuccus aqueę aëreæq; caliditatis. Hic igitur ijs qui ſuffuſi ſunt, aut aciem oculorum obtuſam præ craſſitudine humorum obtinẽt, inunctus prodeſt: ex huius temperatura tota cæpa flatuoſa eſt manducata. itaq; quę temperatura ſunt ſiciore, minus flatuum generant.

Cyamos. Faba.

Faba in vtroque medij temperamenti proxime eſt in exiccando & refrigerãdo. Caro eius paulum quoq; abſtergentis facultatis cõtinet, ſicut putamen nonnihil adſtringentis: idcirco medicorũ nõnulli totam fabam cũ oxycrato decoctã dyſentericis, cœliacis, vomentibus, quos ἐμετικοὺς nominant, exhibuerunt. Porrò vt eduliũ, flatulẽta eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud: excreationibus ex pectore & pulmone idonea. Vt medicamentum vero foris impoſita, deſiccat innoxie. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum contuſiones, tum vulnerationes, farinam eius cum oxymelite impoſuimus. Ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat, cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maxime cũ vbera ex lacte in ipſis cõcreto phlegmonen patiantur. Quin lac *quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicut* puerorum pubes *farina fabacea illita plurimo* tempore glabra permanet.

Cyclaminos. Rapum, *ſiue tuber terræ.*

Cyclaminus varias vires poſſidet. Nã & abſtergit, & incidit, & ora venarũ aperit, & attrahit, & digerit: clarum id eſt ex particularibus operibus. Nã ſuccus eius hæmorrhoidas reſerat, violentérq; ad ſeceſſum prouocat in crocyde ſiue floccis appoſitus. Sic etiã facultatibus phymata, ſtrumas, aliáſq; durities digerentibus cõmiſcetur, ac ſuffuſis cum melle *illitus* competit: *ad hæc quoq; per nares expurgat.* Adeo vehemens eius facultas *eſt, vt abdomine illito ventrẽ* ſubducat, & fœtũ interimat. *Nã & alioqui validũ* interimendo cõcœptui medicamen eſt, in peſſo additus. Tota autem radix ſucco imbecillior eſt, quanquã & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota, ſiue appoſita euocat, & aurigini prodeſt, nõ modò ipſum viſcus expurgans, ſed etiã quæ in toto corpore bilis fuerit, eã per ſudorẽ eijciẽs. Proinde ſanè poſt potionem, ſudoris adiuuanda prouocatio eſt. Modus eius bibẽdi eſt drachmarũ trium, ſiue cũ *melicrato*, ſiue cũ paſſo. Cutem detergit cũ *in alijs*, tum quòd alopecias, ephelidas, omniáq; exanthemata ſiue efflor eſcentias curet: lienem quoq; induratũ iuuat emplaſtri modo illita tum recẽs, tum arida. Sunt qui radicẽ ſiccã aſthmaticis ſeu anhelantibus exhibeant. Porrò altera cyclaminus, quã quidã cyſſanthemon nominant, propterea quòd cyſſo, hoc eſt hederæ flore ſit aſſimilis, radicem quidẽ ſuperuacaneã habet, ſed fructũ admodũ efficacẽ: nam hic cum vino pluribus diebus potus lienes ſanat, vrinas mouens ac ventrem ſubducens: locos quoq; eijcit, & aſthmaticis prodeſt. Qualitas eius guſtanti acris eſt, & ſublenta.

Cyminum. Cuminum.

Cymini ſemine maxime vtimur, quemadmodũ aniſi, liguſtici, cari, petroſelini. Eſt vero & facultatis excalfacientis, ſicut illorũ vnumquodq;, tum vrinã mouẽtis & flatum extinguentis: ex tertio ordine excalfacientium.

Cynos batus. Sentis canis.

Huius fruticis fructus non ſegniter adſtrictorius eſt, folia vero mediocriter.

Itaque particularis eius vſus haud ignotus eſt. Cauendum ab eo quod in fructu eius lanæ ſpeciem habet, ceu arteriam vitians.

Cypariſſus. Cupreſſus.

Cupreſſi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna vlcera cõglutinant in duris corporibus: ex quo clarũ eſt quòd reſiccãdi vim habeat abſq; inſigni acrimonia, aut caliditate, ſicut certe & guſtus teſtificatur. Apparet enim in ea leuis quidem acrimonia, ſed plurima amaritudo, multóq; etiã plus acerbitatis in tota plãta. Tanta ei ineſt acrimonia caliditáſq;, quanta ſatis ſit deducendę in altum acerbitati, ac nullã tamen mordicationem aut caliditatẽ in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis putreſcentibúſq; affectibus humiditates innoxiè tutóque depaſcitur, atq; abſumit, cũ quæ excalfaciunt ſimul deſiccántq;, eas quidẽ quæ cõtentæ ſunt abſumant, cæterũ acrimonia & caliditate alias attrahãt. Sic enterocœlicos iuuat: ſiquidẽ exiccat, robúrq; addit corporis partibus præ humiditate laxis: vtpote cũ adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſa caliditate quæ admiſta eſt, eũ ſeruante modũ, vt deducere quidem valeat, nõ tamen mordicare queat. Quidam ea vtuntur ad carbunculos, & herpetes polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtantur, admiſta nimirum polenta cum aqua aut oxycrato aquoſo.

Cyperus. Iuncus quadratus.

Cyperi radices maximè vſui ſunt, excalfacientes pariter & exiccãtes abſq; mordacitate. Itaq; vlceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirifice proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter vlceribus item oris cõueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, qua & calculo vexatis congruunt, & vrinam menſéſque prouocant.

Cypros

Cyprus, *huius arboris folia ſummáq; germina in vſum veniunt*, & facultatis, & qualitatis miſtæ: habent enim *quiddã digerens cũ aquea ſubſtantia modice calida*, habéntq; etiã adſtrictoriũ quiddam ex terrena ſubſtãtia frigida. Itaq; eorum decocto quidam ambuſta fouent. Vtuntur vero etiam aduerſus igneas phlegmonas & carbunculos. Nã abſq; moleſtia & morſu deſiccant. Quinetiã ſpõte prouenietibus in ore vlceribus aphthœdeſi, & ipſis aphthis commanſa accommoda ſunt.

Cytiſus.

Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent aqueæ & temperatæ miſtam, ſicut & maluæ.

Cωneon. Cicuta.

Cicuta quòd extreme refrigerantis ſit facultatis, omnes norunt.

Conos.

Coni fructus, quem quidã cocalon nuncupãt, & ſtrobilon, viridis totus, habet cum humiditate amaritudinẽ quampiã & acrimoniã: proinde purulentis, & quibuſcunq; adeo quæ in thorace & pulmone ſunt, facile extuſſire & expuere expedit, accõmodus eſt. Porrò fructus ex eo eſculentus, nutrimẽtum eſt coctu difficile, & validũ. At vt medicamen aſperitati leniendæ cõgruit, cũ videlicet in aqua maceratus omnem in ea acrimoniã reliquerit. Nam reliquum omne minus mordax, magíſque emplaſticum redditur: in medio calidæ & frigidæ qualitatis conſiſtens, ex aquea & terrea miſtum ſubſtantia, minimum participans aëreæ.

Lagopus.

LAgopus facultatis eſt deſiccantis, adeo vt fluxus alui probe exiccet.

Lathyris.

Lathyris ſunt qui dicant & hanc eſſe tithymalli ſpeciẽ, tum quòd ſimiliter illis ſuccum habeat, tum quòd eodem modo purget, totáque illis facultate aſſimilis ſit, niſi quòd ſemen guſtantibus videatur dulce: quod ſanè etiam maxime purgatoriam vim poſſidet.

Lampſane.

Lampſane eſa quidem ſuccos prauos procreat, cæterum illita abſtergendi nonnullam digerendíque facultatem poſſidet.

Lapathum.

Lapathum moderate digerentem ſortitum facultatẽ eſt, at oxylapathum miſtam: nã cũ eo quòd digerit, nõnihil quoq; repercutit. Semẽ eorũ manifeſtã quoq; quandam adſtrictionẽ obtinet, vt & dyſenterias, & diarrhœas ſiue profluuia ſanet, & maxime oxylapathi. Porrò hippolapathum, quod in totum in paludibus prouenit, eaſdem dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores.

Lemonium.

Lemonij fructũ, vtpote acerbũ, exhibẽt cœliacis, & dyſẽtericis, hæmoptoicíſq;, ſiue ſanguinẽ ſpuentibus: iuuat & profluuiũ muliebre. Satis eſt oxybaphi mẽſura.

Lechen.

Lechen qui in petris naſcitur, eſt velut muſcus quidem, ſed recte ex plantarum cẽſeri genere poteſt. Porrò ita nominatus videtur, quòd lechenas curet: extergẽtẽ habet ac modice refrigerantẽ facultatẽ, vtranq; vero reſiccantẽ. Atq; abſtergẽtem quidem atq; exiccantẽ à petra obtinet, refrigerantẽ vero ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis & grauiter olẽtibus ſaxis. Porrò quod ex talibus cõponitur, aduerſum eſſe phlegmonæ (quod aphlegmanton vocãt) nihil mirum eſt. Cæterũ an hæmorrhagias ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id vero neutiquam dicere queam.

Leontopetalon.

Leontopetali radice maxime vtimur: digerendi facultatem & exiccandi excalfaciendíque in tertio ordine poſſidet.

Lepidium.

Lepidium ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus: ſed minus eo deſiccat.

Leucas.

Leucas acrem poſſidet qualitatem exuperantem, temperaturam vero calidam ſiccámque in tertio quodammodo ordine.

Leucacanthon.

Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alij iſchiada nũcupãt, huius amara radix eſt, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine: in calfaciendo autem ex primo eſt ordine.

Leucoion.

Leucoij frutex vniuerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partiũ, plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores magis etiã quàm virides, adeo vt & oculorum cicatrices craſſas extenuẽt. Tum mẽſes quoq; decoctũ eorũ mouet, & locos, partúmq; emortuum elicit, ac ſi bibatur, abortũ facit. Eſt ergo id medica-

mentum, vt si quod aliud, amarũ. Ac si quis viriũ eius vehementiá multa aqua admista retundat ac mitiget, aut certe id genus aliquo, habebit & ad phlegmoné nõ malum medicamen. Sic decoctũ eius si non merum fuerit, vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimũ quæ diutino tempore ad scirrhi modũ induruere. Sic cũ cerato vlcera ægre ad cicatricẽ peruenientia curat. Sunt vero etiã qui cum melle & ad aphthas adhibeant. Semen cũ eiusdem sit facultatis, aptissimũ est duarum drachmarũ mensura potum, tum mensibus ciendis impositũ conuenire creditur, partúmq; viuentem interficere, ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli vero & phlegmonas induratas ijs curant.

Leuce. Populus alba.

Leuce arbor mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida & terrena extenuata essentia: quamobrem & abstergentis facultatis est particeps.

Libanotus. Thus.

Thus excalfacit ordine secũdo, desiccat primo, habet quoq; adstrictioné pusillã. Sed minimũ manifesta adstrictio est cãdido: cortex eius euidẽter adstringit: proinde sanè strenue quoq; desiccat, adeò vt ex secũdo sit ordine cõpleto desiccantiũ. Est autẽ crassiorũ partiũ quàm ipsum thus, & minimum habet acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tũ qualitates multus est eius vsus apud medicos in hœmoptoicis, stomachicis, cœliacis, ac dysentericis, nõ tantũ ijs quæ extrinsecus applicãtur, ipsum admiscẽtes, sed & ijs quę intrò in corpus sumũtur. Ramus eius tũ sicciorís, tũ calidioris est facultatis quàm ipsum thus, adeo vt ad tertium vsq; excessum perueniat. Habet vero etiã abstersoriũ quiddam. Itaq; eo nomine & expurgare & implere quæ in oculis consistunt vlcera videtur, velut & myrrhæ, & styracis.

Libanotides.

Libanotides tres sunt, vna sterilis, duæ fructum ferentes: omnes vero eiusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ mistus melli obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine emendat. Porrò eius libanotidis quæ ad coronas est vtilis, quam Romani rosmarinum nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim libanotides abstergentis & incidentis facultatis participes sunt.

Lignys. Fuligo.

Fuligo omnis exiccatoria est, ac proinde terrestris est essentiæ, habẽs quasdã etiã ignis qui materiã cõbussit, reliquias: sed id pusillum est. Porrò tota natura terrena est, tenuium partiũ. Sed quæ speciatim in ea differentiæ sunt, eæ pro vsta materia eueniunt: ex acriore & calidiore, tali etiam proueniente fuligine, ex dulciore simili quoq; & hinc fuligine proueniẽte. Primũ enim thuris fuligine vtũtur in ocularias medicinas mista, eas videlicet quę ad oculos etiamnũ phlegmone tẽtatos accõmodantur, atq; etiamnũ fluxione vexãtur, & vlcera habẽt: nã & illa expurgat, & carne implet. Ad hęc vsurpant quoq; eã ad facultates quas vocãt calliblepharas. Pręterea terebinthinæ myrrhæq; fuligo molestia caret, nõ aliter quàm thuris: sed styracis quodãmodo valentior est: magis etiam picis liquidæ, qua etiam magis cedri. Porrò acrioribus vtuntur ad vitia superciliorũ vocata ptila, & erosos oculorum angulos humidósq; citra phlegmonen. At mollioribus mitioribúsq; tum ad hæc, tum ad ea ad quæ competere paulo superius diximus thuris fuliginem.

Libyſticum.

Libyſtici radix & ſemen ex genere excalfacientium ſunt, adeo vt & menſes cieant, & vrinas prouocent, flatúſque extinguant.

Linoſpermon. Lini ſemen.

Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, etiam ſi frigatur: adeo ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt vero etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis quodammodo in medio eſt ſitum.

Linozωſtis. Mercurialis.

Linozωſtide vtuntur omnes ad ventris purgationes duntaxat. Verum enimuero ſi quis eius facere periculum volet in cataplaſmate, ſanè admodum eam eſſe digerentis experietur facultatis.

Lonchitis.

Lonchitidis, eius videlicet quę ſemen habet triãgulare, cuſpidis figura, radix potiſſimum quodammodo ſimilis eſt radici dauci: proinde vrinam ciet. Porrò eius quæ ſcolopendrię ſimilia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea ſunt viridia, ſed ſicca cum aceto lienes induratos ſanant.

Lycion.

Lycion, ſiue pyxacãthon, arbor ſpinoſa, ex qua lycium quod vocãt cõficitur, id videlicet medicamentũ *liquidũ* quo ad ſugillata vtũtur, & ſedis oríſq; phlegmonas, vlcerationéſq;, tum herpetas, putredines, & vlcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines, ac paronychias. Eſt autẽ facultatis exiccatoriæ, cõpoſitũ ex diuerſi generis ſubſtãtijs, quas ἑτερογενεῖς Græci vocãt, altera quidẽ tenuiũ partiũ digerente atq; calida, altera terreſtri & frigida, ex qua adſtrictionẽ obtinet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt, digerit vero & deſiccat non parũ, nẽpe in secũdo ordine: in calore autẽ *medijs* & *ſymmetris proximum eſt:* proinde ad varia hoc vtũtur medicamine, *vt abſtergẽte quidẽ**⌊ad putredines, & cacoëthe vlcera:⌉vt cõtrahẽte vero, cœliacis, dyſentericis, ac muliebri profluuio adhibẽtes. Lyciũ hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Sed Indicum ad omnia valentius eſt.

**al. quãdo id aſſumunt tan quam expurgans quæ pupillam obtenebrant.*

Lyſimachios.

Lyſimachios ſuperantẽ habet qualitatem adſtrictoriam, per quã & vlcera glutinat, erumpentémq; ex naribus ſanguinẽ emplaſtri modo illita reprimit: quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt tum ipſa, tum ſuccus eius multò magis. Pota dyſenterias, ſanguinis reiectiones, ac muliebre profluuium ſanat.

Lychnis.

Lychnidos coronariæ ſemen calidum eſt ſecundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio: ſiccum ſanè etiam eodem modo.

Lotos.

Lotus domeſtica, quam quidã triphyllon, hoc eſt trifolium nominant, vt mediocriter cõcoquendi vim poſſidet, ſic etiã exiccandi: in caliditatis frigiditatíſq; cõiugatione media quodammodo eſt, & temperata. Lotus autẽ agreſtis plurima in Libya prouenit: ſemen eius ſecundi eſt ordinis excalfacientiũ, habétque nonnihil abſterſorium. Porrò Aegyptiæ loti ſemen etiam in panes fingitur.

Lωtos arbor.

Lotus arbor non ita multæ adſtrictoriæ qualitatis eſt particeps, ſed & tenuium partium eſt, & exiccatoria. Itaq; lignorum aſſulæ deraſæ muliebri accommodãtur

profluuio, & dyſenterijs, & cœliacis affectibus. Decoquuntur vero interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vſus popoſcerit, nec infunduntur tantum, ſed & bibuntur. Quinetiam quòd pilos defluentes cohibeat, nō mediocre ſignum eſt ipſum adſtringentis eſſe cuiuſdam, ſimiliter mediocriter deſiccantis facultatis. Dictū quippe eſt & in ſermone de ladano eiuſmodi eſſe facultatis oportere, quod fluentes capillos eſſet cohibiturum.

Macer.

MAcer, cortex eſt, qui ex India cōuehitur, guſtu multū acerbo, cū leuicula quadā acrimonia odorata, iucundum ſanè redolens, vt pleráq; aromata ſiue odorata quæ ex India conuehuntur. Videtur itaque & ipſe ex miſta conſtare eſſentia, pleraque terrena frigida, paucula vero calida, & tenuium partium. Quamobrem valēter deſiccat, adſtringítq;: proinde cœliacis & dyſentericis miſcetur facultatibus, in tertio exiccantium conſiſtens ordine, in caloris frigoríſque differentia neutrum inſigniter efficiens.

Malabathrum.

Malabathri folium cum ſpica nardi ſimillimam facultatem obtinet.

Malache. Malua.

Malua, agreſtis quidem, digerentis paululum & emolliētis leuiter eſt facultatis: hortenſis vero quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt. Fructus eius tanto validior eſt, quanto & ſiccior. Porrò huius generis eſt & ea quæ anadendron malache nuncupatur, ſed efficaciſſima comprehenſarum in digerendo. Appellatur etiam Althea.

Mandragoras. Mandragora.

Mandragora vincentē habet facultatē refrigeratoriam, adeo vt tertij ſit ordinis refrigerantiū. Verūtamen nonnihil etiam caloris ineſt & in pomis humiditatis: proinde ſoporem ea cōciliandi vim habēt. Radicis cortex cū ſit valentiſſimus, nō tantum refrigerat, ſed & deſiccat. reliquum quod intus eſt, imbecillum eſt.

Marathrum. Fœniculum.

Fœniculū tam valēter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientiū cenſeri promereatur: deſiccat vero nō ęque, ſed ipſum quiſpiā in hoc primi eſſe ordinis poſuerit: proinde lac procreat: quod, ſi admodū deſiccaret, non ſanè efficeret. ſuffuſis eadem ratione auxiliatur, vrinas menſéſq; ciet. Porrò eſt & alterum fœniculū, quod præ magnitudine hippomarathrū nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici, deſiccandi vim obtinet: quocirca ventrem quoq; eo nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illis ineſſe videtur adſtrictio, Huius nō radix modo, ſed & ſemen Cachryi aſſimile eſt, potéſtq; & calculos frangere, & auriginoſos ſanare, menſéſq; & vrinas mouere: non tamen lac congerere, ſicut illud ſuperius. Aliud eſt hyppomarathrum, cuius ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile, ſed debilius.

Maſtiche.

Maſtiche cādida quidem, & Chia cōſueto more cognominata, quodāmodo ex contrarijs cōpoſita facultatibus eſt, adſtringente videlicet & emolliente. Proinde ſtomachi, ventris, inteſtinorū, iecoríſq; inflāmationibus competit, vtputa ſecundo ordine excalfaciens & deſiccans. Nigra vero, quæ Aegyptia cognominatur, tum magis deſiccat, tum minus adſtringit: quamobrē aptior eſt ad ea quæ validiorem

digeſtionem per halitum expoſcunt: hac ratione furunculis bonum eſt remediũ. Porrò oleum vnguentúmque maſtichinũ ex Chia conficitur, non admodum ſanè ex Aegyptia. Cæterum ſimilis eſt & ipſum maſtichæ facultatis.

Melanthium. Nigella.

Melanthium excalfacit atq; deſiccat tertio ordine. Videtur etiã tenuiũ eſſe partium: hoc enim nomine catarrhos ſanat in linteo admotũ, atq; aſſiduo olfactum. Quinetiã ſi intro in corpus ſumatur, vel maxime flatus extinguit. Vnde cõſtat eſſentiæ ipſum eſſe ſubtilis, & ad vnguẽ à caliditate elaboratæ. Propterea ſanè etiam amarũ eſt. Oſtẽſum vero in quarto horũ voluminũ eſt, quòd cũ ad extremam tenuitatem atq; elaborationẽ terrena pertingit ſubſtãtia, amara proueniat qualitas. Itaq; mirum nõ eſt ſi lumbricos interimat nõ eſum modò, ſed etiã foris impoſitũ. Siquidem & id præſtare poſſe ſaporẽ amarũ mõſtratũ eſt. Nec ſanè etiã mirandũ ſi lepras, clauos, myrmecias eijciat, ei præſertim qui in ſuperioribus libris cõprehenſorum haud eſt immemor. Sic vero etiam orthopnœam iuuat, & mẽſes prouocat, qui vtiq; ob craſſitiem aut viſcoſitatẽ retẽti fuerint. In ſumma vero, vbi ſectione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſſimũ id remedium eſt.

Melilotum.

Melilotum miſtæ facultatis eſt: habet enim quiddam adſtringẽs: ſed & digerit & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

Mel.

Mel deſiccat & excalfacit ordine ſecundo. Eſt autem ſimplicis, quoad fieri poteſt, tum facultatis, tum tẽperamẽti, extergeſcẽtis, vt nobis appellare mos eſt, medicamentorum ſpeciei exiſtens. Porrò coctũ minus acre abſterſoriúmq; redditur: itaq; ad ſinuoſorum vlcerũ glutinationes eo vtuntur. Cæterũ ſi quod mel amarũ eſt, ceu Sardoum, clarũ eſt & ipſum miſtæ eſſe facultatis, tãquam ſi noſtrũ quiſpiã ei abſinthium admiſcuiſſet. *Sed & Sacchar*, vt vocant, quod ex India atque felici Arabia conuehitur, in calamis, vt aiunt, concreſcit, & ipſum mellis eſt ſpecies, minus certe noſtrate dulce, ſed adſimiles ei vires obtinẽs, quod ad abſtergendũ deſiccandum, & digerendum attinet. Porrò quatenus nec inimicum ſtomacho eſt ceu noſtras, nec ſitim afferens, eatenus ab illo ſubſtantia differt.

Meliſſophyllon. Citrago.

Meliſſophyllũ marrubio ſimile eſt facultate, ſed plurimũ ab eo vĩcitur: quãobrẽ nec vtitur eo quiſpiã. Superuacaneũ ſiquidẽ foret præſente marrubio, cuius tantus eſt vbiq; terrarũ ꝓuẽtus, velle vti meliſſophyllo: cæterũ ſi cui forte ad manũ quãdoq; marrubiũ nõ fuerit, illo vti liceat, modo nõ exciderit quãto ab hoc exuperet.

Meſpilum.

Meſpilum, alij tricoccũ nominãt, ꝙ tria intus in vniuerſum gerat grana, quorũ vnumquodq; arboris eſt ſemen, ceu ea quæ in malis inueniũtur, ipſius mali: & nuclei, ipſius vitis: & ficus, minuta illa grana quas cenchramidas Græci vocãt. Arboris huius fructus admodum acerbus eſt, vix q; edi poſſit, ventrẽ ſtrenue coërcens. Quin & in germinibus & folijs acerba hæc qualitas non pauca reperitur.

Medion. Trifolium odoratum.

Medij radicem contrà atq; ſemen ipſum temperatam eſſe cõtigit: nam illa quidem auſtera eſt, & fluxiones cohibet cum alias, tum vero etiam profluuium muliebre quod vocant. At ſemen tantum abeſt vt tale quid efficiat, vt etiam menſes

cieat,nimirum tenuium partium,& incidendi facultatis.

Mecon. Papauer.

Papauer alterũ rhœas nuncupatũ eſt,quòd ſcilicet celeriter flos eius defluat. Alterum domeſticũ,quandoquidẽ colitur.Quin & alteræ duæ ſunt ſpecies ſylueſtris papaueris:alterũ velut incidentẽ calicẽ ſuſtinẽs,alterũ longiorẽ quàm illud calicẽ obtinẽs,totũ autẽ ꝓcerius ac ſqualidius.Ab hoc ſuccus defluit,atq; hinc eſt quòd hanc ſpeciẽ quidã rhœada nominẽt. Porrò omniũ facultas refrigeratoria eſt. Cæterũ ſatiui ſemen,quod & thylacite cognominãt,mediocriter ſomnũ cõciliat,viſu candidũ:proinde pani ipſum inſpergũt,ac melle maceratũ edũt. At eius quod primo loco recenſuimus,cuius florẽ celeriter decidere poſuimus,validius ſemẽ refrigerat:itaq; nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſſit,ſicut ſatiuo ſiue domeſtico melli admiſcẽs.Admodũ vero ſi ita ſumptũ ſit,ſomnũ cõciliat.Cęterũ puſillũ eius inſpergũt ijs quæ ex melle cõficiuntur bellarijs,atq; itrijs,panibúſq;. Porrò tertio loco dicti ſemen atrũ etiã medicamẽtoſum eſt,admodũ refrigerãs.At quod quarto loco poſitũ eſt,omniũ eſt medicatiſſimũ tum in ſemine, tũ in caliculis, tum in folijs,tũ in ſucco.Valide enim refrigerat,ad ſtuporẽ vſq; & mortem perducẽs. Sed medici,quò probe eo vtãtur,medicamẽtis miſcẽtes, frigiditatis vehemẽtiã retundũt.Eſt enim ex quarto & vltimo refrigerantiũ ordine.Porrò quo pacto maxime ex methodo miſtionẽ facere oporteat,nõ eſt præſentis tractationis proprium, ſed eius quæ de cõponendis medicamẽtis agit,quæ poſt hoc opus à nobis exponetur.

Mecon ceratitis. Papauer cornutum.

* *calyculo*

Papauer cornutũ nominatũ quidẽ ſic eſt à*ſemine leuẽ inuerſionẽ habẽte,velut & fœnũgręcũ:vt bouis cornu eſſe videatur ſimile.Vocatur porrò à quibuſdã paraliũ,quãdoquidẽ vt plurimũ iuxta mare naſcitur.Vim habet incidẽdi,& abſtergẽdi. Itaq; radix herbę in aqua decocta ad dimidiũ,hepaticos affectus adiuuat.Porrò folia & flores ſordida admodũ & cõtumacia vlcera iuuãt:ſed ea reijcere oportet vlceribus iã expurgatis.Adeo enim abſtergere valent,vt & puræ quoq; carnis nõnihil eliquent.Hoc viriũ robore nõ ſordem duntaxat,ſed & cruſtam vlceribus detrahit.

Mecωn Heraclεa. Papauer Herculeum.

Papauer herculeum,vocatur vero & aphrωdes,hoc eſt ſpumoſum:eo quod totum candidum eſt & ſpumoſum,exile.Semen habet pituitam expurgans.

Melea. Malus.

Malus non omnis eiuſdẽ naturæ eſt,velut nec eiuſdẽ fructus.Quippe quædam mala dulcia ſunt,quædã auſtera,nonnulla acida,alia extremè exoluta & aquea:& ſanè in iſtis aqueum exuperat:vt temperies eorũ ſit tum humidior,tum frigidior: in acerbis autẽ terrenum frigidũ.In auſteris vero tũ iſtud,tũ aqueũ frigidũ,ſicut in dulcibus aqueũ temperatũ.Sic quoq; ſucci cortices, foliáq; arborũ inter ſeſe diſſidẽt. Itaq; ſi auſteriora ſint atq; acidiora,vulnera illis glutinare poſſis,tũ in phlegmonarum principio influxionẽ repercutere, ac ſtomachum vẽtrémq; exolutũ,ac languidum roborare:at aquoſioribus mediocres phlegmonas incipientes & gliſcentes remittere.Sed hæc iam ad curandi rationẽ attinẽt:proinde ea citius etiam relinquẽda.Porrò quod plurima pomis omnibus recremẽtitia frigidáq; inſit humiditas:vel hinc liqueat,quòd eorũ omniũ nullus omnino ſuccus durare,ac vetuſtatem ferre poſſit,verũ aceſcãt corrumpãtúrq; vniuerſi. Solus enim cydoniorũ & ſtruthorũ(vtpote quæ propter vincentẽ adſtrictionẽ minus cęteris ſunt humida)

ſuccus coctus cum melle durare poteſt,tametſi ipſe per ſe non ita durare queat.

Melea perſice. Malus perſica.

Melea perſice,hęc vulgo nunc ab omnibus vocatur Perſice tantũ,illo videlicet omiſſo Melea.Ipſa igitur arbor in germinibus & folijs vincẽtẽ habet amarã qualitatẽ: proinde folia eius trita & ſuper vmbilicũ impoſita lũbricos necãt. Alioquì ſanè etiã digerẽs medicamẽ eſt,Fructus eius,nẽpe eſculentũ hoc perſicũ,humidior eſt & frigidior tẽperie. *Melea Armenice. Malus armenica.*

Melea armenice,huius vetus nomẽ deficit.Vocãt enim omnes tum fructũ tum arborẽ præcocion.Fructus humidior frigidiórq; eſt,vtrunq; ſecundo quodãmodo exceſſu perpeſſus. *Melea medice. Malus medica.*

Melea medice, huius fructus non amplius malũ medicũ, ſed ab omnibus citriũ nuncupari adſolet:in ſemine quidẽ vincentẽ habens qualitatẽ acidã & ſiccã,vt ipſum tertij ſit ordinis reſiccantiũ refrigerantiúmq;:in cortice vero itidẽ deſiccantẽ temperiem eſt ſortitus,nõ parũ tamen habentem acrimoniæ: proinde deſiccat hic ſecundo exceſſu, nõ tamẽ frigidus eſt,ſed aut tẽperatus,aut paulo infrà.Porrò caro eius pariter craſſi ſucci eſt,& pituitoſa frigidáq;. Nã & ipſa editur ſicut & cortex,ſemen omne edi ineptum eſt,*tum humidum illud & acidũ,de quo primũ diſſerui,& nucleus qui in illo inuenitur,*id quod reuera ſemen eſt. Hic amarus eſt,& digerendi videlicet ſiccandíque facultatem obtinens, ſecundo quodammodo ordine à temperatis recedens.Folia vero deniq; exiccandi ac digerendi vim obtinent.

Meum.

Meum,huius radices perutiles ſunt,calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecũdo: proinde vrinã menſéſq; ciere volẽtes hoc vtũtur pharmaco.Sed ſi pluſculũ ſumatur,capiti dolorẽ mouet,vtpote cũ pluſculũ ſit calidũ quàm ſiccum:*quippe cum humiditatem crudiuſculam etiamnũ & flatuoſam caliditatẽ ad caput deferat,*atq; ita ipſum afficiat lædátque. *Milax trachea,hoc eſt aſpera.*

Milax trachea clauiculis plena eſt.Varie nanq; arboribus circũuoluitur ſurſum deorſum.Folia leuiter acria guſtantibus ſunt,& alioqui vtentibus calida.

Milax lea,hoc eſt læuis.

Milax lea quodammodo iam dictæ ſimiles vires obtinet.

Morea. Morus.

Mori fructus maturus quidẽ ventrẽ ſubducit, immaturus vero vbi aruerit, admodum reſtringit.Itaq; ad dyſenterias accommodus eſt,& affectiones cœliacas,& quaſcunq; alias fluẽtes:contunditur autẽ,ac opſonijs cõmiſcetur, velut rhoi fructus:aut ſicui ita videatur,ex aqua aut vino bibat.Porrò ꝙ maturorum ſuccus ad ſtomatica medicamẽta ſit vtilis,propter eã videlicet quæ ineſt illi adſtrictionẽ,neminem latet.Præterea ad alia cõplura particularia,quæ mediocrẽ poſcunt adſtrictionem cõpetit.At matura mora pręter acerbitatẽ & aciditatẽ ſortita ſunt:& tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtã aliquã vim obtinere videtur ex reſtringẽte & purgãte cõpoſitã.Attamẽ in radicis cortice purgatoria cũ quadã amaritudine exuperat, adeo vt & latũ lũbricũ interficiat.In alijs autẽ partibus reſtringens vincit:in folijs tamen & germinibus quodãmodo media vtriſq; tẽperies eſt.

Myagros.

Myagri ſemen pingue eſt:nam ſi tundatur,oleoſum quid effundit,quod emplaſticam vim obtinet.

Mycetes. Fungus.

Fungus frigida humidáq; admodum planta eſt:quamobrem etiam proxime ad deleteriam & enecantem facultatem accedit:& ſanè inter eos ſunt qui interficiãt, potiſſimum qui ex natura miſtam habent qualitatem putredinoſam.

Myle.

Myles radix paruo bulbo ſimilis eſt facultatis, contrahentis. nam cum farina ærina,hoc eſt lolij,apertam vuluam ſanare ſcribit Dioſcorides.

Myos ωtis. Auricula muris.

Myos ωtis, quidam vero myos ωta: deſiccat ſecundo ordine: cæterum nullam euidentem caliditatem poſſidet.

Myrice. Tamarix.

Myrice abſtergẽtis eſt ac incidẽtis facultatis,abſq; perſpicua deſiccatione:habet vero etiã adſtrictionẽ nõnullã.Has ob qualitates facultatéſq; admodũ prodeſt lieni indurato decocta cũ aceto,aut vino,ſiue radice, ſiue folijs, ſiue extremis ramulis.Sanat porrò dentiũ dolores.Cæterũ fructus & cortex non paucam ſortita ſunt adſtrictionem,adeo vt gallæ omphacitidi proxima ſint,niſi quòd acerbitas euidẽs eſt in galla,ſed myricæ fructui tẽperatura ineſt inæqualis:immiſta eſt enim naturæ eius multa partiũ tenuitas,atq; vis abſtergendi:quòd ſanè gallæ nõ accidit. At tamẽ vbi galla forte ad manũ nõ erit,eo vti liceat ad omnia ad quæ illa vtimur:in eiſdẽ & cortice.Porrò myricæ cõbuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam habens abſtergendi & incidendi facultatem,pauxillam adſtringendi.

Myriophyllon.

Myriophyllon vſq; eo deſiccatoriæ facultatis eſt,vt vulnera glutinet.

Myrrhis.

Myrrhis,quidã myrrhan nominant:radicẽ habet odoris iucundi,& dulcẽ, quę que menſes moueat,tum ea quæ thoracẽ ac pulmonem degrauãt,purgantẽ. Itaq; ex ſecundo ordine fuerit excalfacientium,adiuncta quadam partium tenuitate.

Myrrhine. Myrtus.

Myrtus,ex contrarijs ſubſtantijs hæc planta cõſtat:vincit tamẽ in ea frigidum terrenum.Habet vero etiã tenue quiddã calidũ.Itaq; valenter deſiccat.Porrò tum folia,tum germina,tum fructus,tum ſuccus, non parũ inter ſe in adſtrictione diſſident. Porrò quod ramis & trunco adnaſcitur tuberoſum , quã quidã myrthada nuncupãt,quanto dictis ſiccius eſt,tãto & deſiccat & adſtringit vehemẽtius.Quidam id tundentes reponunt,poſt ea vino ſubigentes in paſtillos formant. Folia itẽ arida viridibus plus deſiccant:miſcetur enim virentibus humiditas quædã. Porrò ſuccus non tantũ ex virentibus folijs exprimitur, ſed & fructu. Reſtringendi vim hæc omnia habent tum foris impoſita, tum intrò ſumpta in corpus : quòd ſcilicet nõdum vllam deleteriam aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admiſtam.

Mωly.

Mωly,hoc quidam vocant Peganon agrion,hoc eſt rutã ſylueſtrem,Nonnulli Harmolan, Syri Beſaſan, ſicut Cappadoces Mωly , quia radicem habeat nigram, & florem lacteum. vis eius tenuium partium eſt,& calida tertio ordine : vnde & craſſos humores diſſecat: ac digerit,& vrinam mouet.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER octauus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

QVantum itaq; reliquũ eſt facultatis ſecũdum naturam, id hoc libro dicetur:nec id quidẽ omne,ſed tãtum effectricium qualitatum actiones. Nam totius ſubſtantiæ plantarum opera poſtea per ſe exponam.Commonefactis itaq; lectoribus de ijs quę ſuprà tractauimus, nẽpe quòd cuiuſq; ſimplicis facultatis in maioris minoríſque ratione diſcriminationẽ quatuor ordinibus notauimus, quódq; perſpicuis limitibus cuiuſq; ordinis latitudinẽ circunſcripſimus, tum quòd inueniendarum facultatũ rationem quandam ac viam docuimus, horúmq; omnium demonſtrationes confecimus,ac ſcopos poſuimus,& cuiuſq; facultatis iudicandi normas tum peculiares,tum communes:ſic iam reliqua adijciemus,hortantes,ſiquis ſit qui in ſuperioribus verſatus non ſit,vt aut hæc omnino relinquat,aut ſi amãs laboris eſt, ab initio prius totum opus perlegat. Siquidem prius quàm in illis exercitatus fuerit, obſcura omnia & demonſtrationis expertia videbuntur dicenda.

Nardu ſtachys. Spica nardi.

NArdi ſpica excalfacit exceſſu primo, deſiccat ſecũdo iam cõpleto.Cõpoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia,& acri calida non multa,& quadam leuiter amara: ex his cõſtans facultatibus radix & ad iecur,& ad ſtomachum rationabiliter cõuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet,morſus ſtomachi ſanat, in ventre ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat, ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valẽtior eſt vocata Indica, quæ nigrior eſt quàm Syriaca.

Nardus Celtica,hoc eſt Gallica.

Nardus Gallica iam dictis ſimilis quadamtenus in genere facultatis eſt, cæterum ad omnia imbecillior,præterquam ad prouocandam vrinam. Siquidem calidior illis eſt,ſed minus adſtringit.

Nardus orea,hoc eſt montana.

Nardus montana, quæ & thylacitis, & pyritis nuncupatur, plurima in Cilicia naſcitur,ſed prædictis debilior.

Narthex. Ferula.

Ferulæ ſemen excalfacit & attenuat.Cæterum id quod intus ineſt,quod medullam vocant, adſtringentem qualitatem participat,cuius nomine ſanguinem ſpuentibus & cœliacis conuenit.

Napy.

Napy calfacit & deſiccat ordine quartò.

Narciſſus.

Narciſſi radix vſq; adeò exiccandi facultate pollet,vt & maxima vlcera conglutinet vel ad inciſiones vſque, quæ circa tendones accidunt. Habet vero quiddam abſterſorium & attractorium.

Neuras. Poterium.

Neuras,quidam Poterium vocant:deſiccandi abſq; morſu facultatem poſſidet, adeo vt & neruos inciſos glutinare credatur. Radices eius potiſſimum eiuſmodi vim obtinent:quin & decoctum earũ quidã exhibent ijs quibus affecti ſunt nerui.

Nerium,aut Rhododaphne.

Nerium,aut Rhododaphne, notus omnibus frutex: foris quidem illitus digerendi vim obtinet. Porrò ſi intrò in corpus aſſumatur , perniciofus ac venenoſus non tantum hominibus,ſed pleriſque etiam pecudibus eſt.

Nymphea.

Nympheæ tum radix,tum ſemen deſiccandi vim habet citra morſum.Itaq; ventris profluuia cohibet, ſeménq; ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodice profluens retinet.Iuuat porrò etiã dyſentericos.Cæterum nymphea quæ candidã habet radicem,potentioris eſt facultatis,vt & muliebri medeatur profluuio. Verum & hæc, & ea quoq; quæ atram habet radicem, ex vino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam habent quoq; & abſtergendi potentiam.Itaque & alphos ſanant,& alopecias.Cæterum ad alphos macerantur aqua,ad alopecias,pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt,ſicut ad alia,cuius alba.

Xanthium.

XAnthium vocatur etiam phaſganium.Semen digerendi vim obtinet.

Xyris.

Xyris:quidam xyrida:tenuium partium,atractoriæ,digerendi, ac nimirũ etiam deſiccãdi eſt facultatis cum radix,tum multo etiam amplius fructus qui quidem & vrinam ciet,& lienes induratos ſanare poteſt.

Xiphion. Gladiolus.

Xiphij radix,& maxime altera illa quæ ſuperior eſt, attrahentem, digerentem, & deſiccantem ſcilicet facultatem etiam poſſidet.

Oë. Sorbus.

SOrbus arbor cuius fructus Græce ὄα vocantur, & à pleriſq; οὖα, hoc eſt ſorba nominantur, adſtringentem obtinet qualitatem, ſed multo imbecilliorem quàm meſpilũ: proinde ſanè etiam eſui iucunda eſt,minúſque quàm meſpilum ventrem conſtringens.

Oenos. Vinum.

Vinũ ex ſecundo eſt ordine excalfacientiũ:ſed quod admodũ vetus eſt,ex tertio: ſicut muſtum quod vocãt,ex primo.Caliditati eius proportione reſpõdet ſiccitas.

Olynthi. Groſſi.

Groſſi acrem vim poſſidẽt propter ſuccũ totius arboris cõmunẽ qui illis ineſt. Cocti itaq; duros tumores diſcutiunt,crudi vero myrmecias & thymos eijciunt.

Oloſtium.

Oloſtium deſiccandi vim habet cũ adſtrictione, quãobrẽ ipſum ad rupta potui exhibent.

Olyra.

Olyra mediam tritici & hordei naturam poſſidet, tam vt nutrimentum,quàm vt medicamentum.Ex illis igitur de iſtis colligito.

Oënagron.

Oënagron, aut œnathera, aut œnathyris, huius radix arefacta vinoſum quiddam redolet.Sed & facultatis vini eſt maxime.

Onoſma.

Onoſma vel oſmas,vel phlonitis,vel onωnis,ex acri & amara conſtat ſubſtãtia: proinde quoque creditur fœtus necare & eijcere,folijs eius in vino potis.

Onobrychis.

Onobrychis rarefaciendi digerendíq; vim obtinet. proinde folia eius virentis etiamnum,illita ad moré cataplaſmatis,phymata digerunt:arefactæ vero ſi cũ vino bibantur,ſtrangurias ſanant. Quinetiam ſudores elicit cum oleo inuncta.

Onωnis.

Onωnis radicem habet tertio quadamtenus ordine excalfacientem.Radix eius maxime eſt vtilis,habens quippiam & abſterſorium & inciſorium. Itaque nõ tantum vrinas prouocat,ſed & lapides confringit. Eadé facultate & cruſtas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, collui videlicet eam in oxycratò coctam præcipientes.

Oxos. Acetum.

Acetum in primo horum commentariorum miſtæ eſſe ſubſtantiæ, nempe frigidæ pariter & calidæ,eiúſque vtriuſque tenuium partium,demonſtratum eſt.Cæterum calidam frigida exuperat. Porrò magnã deſiccãdi facultatem obtinet,adeò vt ſit tertij ordinis deſiccantium iam *completi,vtique* quum validum extiterit.

Oxyacanthos.

Oxyacanthus. Hæc arbor vt piro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & vires non diſſimiles:quin & ipſi fructus:piri quidem ſylueſtris,prorſum atque abſolute amarus eſt: cæterũ oxyacanthes & tenuium eſt partium, & paulum quiddam inciſiuum obtinet.Porrò arboris huius fructus,piri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, verum myrtis,ſcilicet rubens,& rarus. Habet vero & nucleos.Porrò non eſus tantum,ſed & bibitus affectus omnes fluxionum,quos ῥοώδεις græci vocant,cohibet.

Opus, ſiue ſuccus.

Opus ſiue ſuccus cyrenaicus quidem omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omnium maxime per halitum digerit:quanq̃ ſanè & reliqui admodum calidi ſunt, & ſpirituoſi. ſiquidem plurima eorum pars eſſentiæ aëriæ eſt & igneę.Porrò cõplures habẽtur ſucci.Quauis nanq; radice inciſa aut caule,quod ex vulnere craſſum ac lentum effluit, ſuccus eſt : cæterum ſpecialius & velut per excellentiam quandã cyrenaicum ita nuncupant,& medicum,& ſyriacum.

Origanus.

Origanus, heracleotica quidem efficacior eſt onitide:ſed agreſtis, quam quidã panaces heraclium,alij conylen cognominant, valentior vtraq; eſt. Omnes vero incidẽdi extenuãdi calfaciendíq; facultaté poſſident: hæcq; tertio exceſſu obtinét. Porrò ea quam tragoriganum appellitant, aſſumpſit etiã adſtrictionis quippiam.

Orobos. Eruum.

Orobus deſiccat quidem exceſſu ſecundo intenſo, calfacit vero primo. Porrò quatenus amaritatis eſt particeps,eatenus incídit,extergit, atq; obſtructiones expedit.Cæterum ſi ſumatur copioſe,ſanguinem per vrinas euocat.

Orobanche. Eruangina.

Orobanche ſiccæ frigidæq; temperaturæ eſt in primo ordine.

Oryza.

Oryza habet adſtrictorium quippiam: quare mediocriter ventrem ſiſtit.

Orchis. Teſticulus canis.

Orchis.nuncupatur & herba hæc cynos orchis.Radici eius bulboſæ ac geminæ vis ineſt humida & calida: ac guſtantibus dulciuſcula eſt. Cæterum maior radix multam videtur habere humiditatem excrementitiam,& flatuoſam: quapropter epota venerem excitat. Altera vero,minor videlicet,econtrà,nimirum admodum elaborata:vt ſit eius temperamentum ad calidius & ſiccius vergens.Itaque hæc radix tantum abeſt vt ad coitum ſtimulet,vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat. Eduntur bulborum more toſtæ.

Orchis ſerapias.

Orchis quem & ſerapiada nuncupant, ſicciorem facultatem obtinet quàm vt primi ordinis haberi mereatur: quocirca nec perinde ad venerem accommodus eſt. Oedemata illitus diſcutit. Vlcera ſordida expurgat, herpetes ſanat. Siccatus multo amplius deſiccat. Nam & putreſcentia contumaciáque vlcera ſanitati reſtituit: quippe cum & ſubadſtringens ſit:ac proinde etiam ventrem ex vino potus ſiſtit.

Oſiris.

Oſiridi herbæ,ex qua fiunt & cacoremata,amara ineſt qualitas,& obſtructiones expediendi facultas. Quare & in iocinore conſiſtentes adiuuat obſtructiones.

Pancration.

PAncratium.Radix huius,ſcillæ ſimilem guſtum refert ac vires.Quare ea quidam pro ſcilla, ſi ea non adſit, vtuntur. efficit enim omnia in genere quidem ſimiliter,ſed longe imbecillius.

Paliurus.

Paliuri folià & radix adeo non obſcuram habent adſtringendi facultatem,vt & ventrem fluentē cohibeant:adeóq; digerunt,vt & phymata curent,quæ quidē nō admodū phlegmonode ſunt & calida.*Fructus porrò tantā obtinet incidendi vim,* vt & calculos veſicæ cōminuat,& pectoris pulmoníſq; excretionibus auxilietur.

Papyrus.

Papyrus ipſa quidem per ſe in vſum medicinalem haud ingreditur. At macerata aut vſta vtilis efficitur.Igitur oxycrato vinóve macerata recentia vlcera glutinat,maxime in circulum circumpoſita. Verum hic quidem eſt ceu materia quæ medicamina ſanantia accipiat:at vbi vſta fuerit,medicamen eſt exiccatoriū, velut & chartæ combuſtæ cinis,niſi quatenus infirmior eſt quàm papyri.

Panax Heraclium.

Panaces Heraclium.Ex hoc fit vocatus opopanax,radicibus eius & caulibus ſcilicet exciſis. Porrò opopanax ipſe longe eſt ad plurimos vſus aptiſſimus, vtpote excalfaciens, emolliens & digerens. ponátq; ipſum quiſpiam in calfaciendo tertij ordinis,in deſiccando vero ſecundi.Cortex radicis exiccatorium ſimul & excalfactorium eſt medicamentū:ſed minus q̄ ſuccus. Quin & nonnullam habet abſtergendi facultatem.Quare eo quoq; vtimur & ad nuda oſſium,& ad vlcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, ſcilicet abſtergendo ſimul ac deſiccando,nec ita magnopere calfaciendo:quæ omnia ad carnem generandam neceſſaria ſunt:velut in libris de curādi ratione oſtēdimus. Fructus calidus & ipſe eſt, ac menſibus mouendis medicamen accommodū. Cæterū neſcio quo pa-

cto nunc omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc vocitent.

Panaces Asclepeum.

Panaces Asclepeum minus est calidum suprà dicto panace: quamobrē floribus eius & semine melli mistis, ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur.

Panaces Cheroneum.

Panaces Cheroneum & ipsum similem prædicto facultatem possidet.

Paronychia.

Paronychia ab effectu nominata est: sanat enim paronychias: & vt refert Dioscorides, fauos quoq;. Vis eius est tenuiū partiū, & exiccatoria, morsu vacans. Talia enim sint oportet quæ paronychias sanāt. Porrò satis cōstat tale esse idoneū ad digerendos affectus omnes qui digeri postulāt. Talia enim sunt quę cū ex tertio sint ordine excalfacientium, & desiccantiū, velut & hoc, essentiæ insuper subtilis sunt.

Pentaphyllum.

Pentaphylli radix desiccat vehementer, minimū vero acris est: quare multo est vsui: velut alia quoq; omnia quæ cū sint tenuiū partiū, citra morsum desiccāt. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio ordine, minimū habens euidentis caliditatis.

Peplos.

Peplos, quidam vero mecona aphrode. *& hic frutex succum habet similem tithymallis, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.*

Peplium.

Peplium, & hic quoq; fruticulus succū obtinet sicut tithymalli: nascitúrq; plerunq; ad mare, radicē habēs superuacuā, vt & peplos: succū vero validū, nō tamen admodum vtilē: sed semen vtile est & flatuosum, similiter semini pepli purgans.

Peperi. Piper.

Piperis radix vires costo similes potissimū obtinet. Porrò fr*uctus nuper quidem* admodū germinantis, longū piper est: quare etiam *maturo humidius* est, humiditatis eius indicium est, quòd facile repositū perforetur, ac non protinus mordicet, sed pòst paulo incipiat, verum plusculum duret. Porrò fructus qui velut omphax est, piper album est, nigro quidem acrius. Nam illud iam quasi superassatum est, & superexiccatum. Verum vtrunq; valenter tum excalfacit, tum desiccat.

Persea.

Perseæ folia adstringentem vim modice participant, adeo vt queant etiam nonnunquam vtiliter sanguinis eruptione affectis partibus imponi.

Periclymenos. Volucrum maius.

Periclymeni vtilis est tum fructus, tū folia, adeo vehementer incidētis pariter & excalfacientis facultatis, vt si plusculum bibantur, vrinā sanguinolentam efficiāt, principio quidem vrinam duntaxat mouentiā: porrò foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienosos difficulter spirantes. Competens potionis mensura est drachmæ vnius cum vino. Porrò desiccat quoq; semen: & quidā aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem bibentibus afferre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, vt Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam vrinam cruentam reddi à sexto die memorat.

Peristereon.

Peristereon, Appellata est inde adeo, quòd in ea peristeræ, hoc est columbæ versentur. Vim habet hactenus desiccantem, vt vulnera conglutinet.

Petaſites.

Petaſites ex tertio eſt ordine deſiccantium. Quamobrem ad cacoëthe & phagedænica vlcera eam adhibent.

Petroſelinum.

Petroſelini ſemẽ maxime vſui eſt, quũ tota etiã herba vnà cũ radice ſimilẽ ſed imbecilliorẽ facultatẽ ſortiatur. Eſt autẽ vt guſtu acre cum amaritudine, ſic & in operibus calidũ, vnà cũ incidẽdi effectu. Hinc mẽſes & vrinas affatim prouocat. Eſt & aphyſon, hoc eſt, flatus extinguit. Fuerit itaq; & ipſum tertij ordinis tum excalfacientiũ, tũ deſiccantiũ. Porrò Cilices, id modo petroſelinon appellãt, quod natũ eſt in Amano. Sed id ſmyrniũ potius fuerit, q̃ petroſelinũ. Nõ tamẽ ita multũ à petroſelini viribus abeſt.

Peucedanum.

Peucedani radice quidem maxime, ſed tamen etiã ſucco & liquore vtimur. Sũt autem omnia hæc eiuſdem ſpecie facultatis: ſed valẽtior ſuccus, admodum excalfaciens & digerens: quare affectibus omnibus circa neruos cõſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone thoracéq; ex craſſitudine & viſcoſitate humorum prouenientibus. Atq; intrò quidẽ in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quòd incidat & extenuet, ſæpe etiã dentium perforatorum dolores cauitati impoſitus protinus ſedauit, quia videlicet tenuium eſt partiũ, & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos iuuat nempe incidendo, digerendo atq; extenuando craſſos humores: ſed & radice ad hæc vti liceat, quæ & ſquamas celerrime ab oſſibus detrahit, quia videlicet valide deſiccat, minus tamen quàm ſuccus excalfaciens. Et vlceribus cõtumacibus remedium eſt optimum arida illita: ipſa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit, excalfaciẽs quidem ordine ſecundo iam completo, deſiccans vero tertio iam incipiente.

Peganon. Ruta.

Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfacientium & ſiccantiũ: domeſtica vero ex tertio. Eſt autẽ non ſolum guſtu acri, ſed & amaro. Ex quo ſanè etiã digerere atq; incidere craſſos lentóſq; humores poteſt. Ob eam vim & vrinas mouet. Quin & tenuium eſt partiũ, flatúſq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digerítq; atque exiccat ſanè ſtrenue: eſt enim eorum ex numero medicamentorum quæ valenter deſiccant. Porrò quod ſuperius moly &*baſanum nominari diximus, & ipſum vtique fuerit ruta ſylueſtris.

* *beſanum*

Piſſa. Pix.

Pix ſicca quidem deſiccat & excalfacit ſecundo à mediocribus ſiue ſymmetris exceſſu: ac plus deſiccare poteſt quàm excalfacere. Humida vero econtra, plus videlicet calfacit quàm deſiccat: habétq; nonnullã partiũ tenuitatẽ, quo & aſthmaticos & purulentos adiuuat. Satis eſt autẽ cyathi linxiſſe menſuram melli miſtæ. Sed & abſtergendi quandam vim habent, atq; concoquendi digerendíq;: veluti & in guſtu leuem amaritatẽ & acrimoniam. Sic leproſos vngues eximunt miſtæ cũ cera, lichenáſq; detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes cataplaſmatis inditæ. Ad ea omnia humida valentior eſt. Arida vero pix tametſi ad hæc quidem deterior eſt, glutinandis tamẽ vulneribus magis cõgruit. Ex his itaq; clarum eſt, humidæ pici calidam humiditatem affatim eſſe admiſtam.

Piſſelæum.

Piſſelæũ ex humida pice efficitur, genere quidẽ illi ſimile, ſed eſſentiæ tenuioris.

Piſtacium.

Piſtacium, in Syria vbertim hæc planta naſcitur. Fructus eius quodammodo tenuioris eſſentiæ eſt, ſubamarum quid & odoratum habens: obſtructiones itaq; liberat, ſed maxime iecoris, veruntamen etiam thoracis, pulmoníſque.

Pityïdes.

Pityïdes, nominatur ita fructus pityων, hoc eſt picearum. At quidam per abuſum ſimiliter quoque pini fructum nuncupant. Miſtam vim obtinent, vtpote adſtringentes, & acrimoniam quandã cum amaritate poſſidentes: quamobrem thoracis pulmoníſque expuitionibus conferunt.

Pitys. Picea.

Piceæ cortex vincentem habet facultatẽ adſtrictoriam, vſqueadeo vt & intertrigines belliſſime ſanet, & ventrem potus ſiſtat, ſed & ambuſta cicatrice includit. Porrò tedæ cortex illi adſimilis eſt, ſed viribus tamen moderatioribus. In folijs arboris vtriuſq;, vt quæ multo ſunt cortice humidiora, vis ineſt vlcerũ glutinatoria. In cono, quanq̃ his ſimilis ſit, validior tamen facultas eſt tum in cortice, tum in folijs, adeò vt dictorum nihil probe efficere queat, verum moleſtam quampiam habeat mordacitatẽ. Porrò fuligo quæ ex dictis colligitur, ad pilos ſuperciliorum accõmoda eſt, itémq; ad angulos oculorum eroſos, lippientes, ac lachrymantes.

Pityuſa.

Pityuſa, & hanc quidam ſpeciem putant eſſe tithymalli, quòd ſuccum habeat vt illæ, quodq; ſimiliter illis purget: cæteráq; omnia viribus illis eſt adſimilis.

Platanus.

Platanus humidioris frigidioríſq; eſſentiæ eſt non ita multo quàm ſymmetra. Proinde folia viridia trita & illita, non obſcure phlegmonas naſcentes adiuuant. Cortex autem & pilulæ magis deſiccantem vim obtinent, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulæ vero cum adipe ad vlcera ambuſta. Sunt autem qui cortice cõbuſto medicamen deſiccatorium & abſterſorium efficiunt, vt cũ aqua lepras ſanet: per ſeſe autẽ illitũ, ob humorem nimium, vlcera vetera & ſordida. Vitandus eſt puluis folijs arboris inſidens: alioqui ſi ſpiritu attrahatur, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocémq; lædit, ſicut ſanè etiam viſum & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit.

Polygonon. Seminalis.

Polygonon vti adſtrictionem quandam obtinet, ita ſanè vincit in eo aqueum frigidum: vt videlicet ſecundi ſit ordinis medicaminum refrigerantium, aut etiam quodãmodo in initio tertij: proinde ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet, foris frigidum illitum prodeſt, velut etiam eryſipelata & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum ſit, & fluxiones repercutit, & hac ratione videtur eſſe exſiccatorium. Quare cum herpetum, tum vlcerum, tum aliorum bonũ eſt remedium, tum etiã efficaciſſimum in inflammatis partibus. Eſt & cruentorum vulnerum glutinatorium. Sed & aurium vlceribus prodeſt. Ac ſi vel plurimum inſit puris, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates ſiſtit profluuium muliebre, ac dyſenteriam, & ſanguinis eiectiones, & vndecunque aliunde immoderatius quippiam feratur. Refert Dioſcorides, quòd & vrinam prouocet exhibitum ſtillicidio & ſtranguria affectis: non tamen exacte diſpoſitionem diſcriminat in qua ipſum dari expediat. Porrò mas ad omnia dicta quàm fœmina validioris eſt effectus.

Polygalon.

Polygalon modice auſtera folia obtinet: videntur autem ſi bibantur lac generare. Itaque ſuperauerit in eo calidum ac humidum.

Polygonatum.

Polygonatum miſtam habet tum facultatẽ, tum qualitatẽ: habet enim adſtrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon faſtidioſam quandam amaritatem explicatu difficilem. Quocirca nec admodum eſt vſui, ſed tantum quòd radicem eius quidam vulneribus illinunt. Sunt etiam qui næuos in facie illo detergant.

Polemonium.

Polemonium, quidam philetærium, quidam (velut Cappadoces) chiliodynamon: tenuium partium eſt, & deſiccandi vim obtinet: quamobrem quidam radicẽ eius cum vino ad iſchiadicos, dyſenteriam, lienémque induratum potui exhibent.

Polium.

Polium amarum eſt guſtantibus, & modice acre: obſtructione itaque liberat viſcera omnia, vrinámq; & menſes ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maxime ſpecies eius fruticoſa: aridum cum fuerit, rebellia vlcera ſanat illitum: & magis hoc præſtat quod minus eſt.

Polium minus.

Polium minus, quo etiam vtimur ad antidotos: nam & acrius & amarius eſt hoc quàm maius, adeo vt ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundò autem completo excalfacientium.

Polycnemon.

Polycnemũ deſiccat & excalfacit ſecũdo exceſſu. Itaq; & ipſum vlcera glutinat.

Potamogeton.

Potamogeton adſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ſed eſſentia eius craſſior quàm polygoni eſt.

Polypodium.

Polypodium dulcem ſimul & auſteram habet vincentem qualitatem: vt facultatis ſit admodum quidem deſiccantis, citra morſum tamen.

Praſium. Marrubium.

Praſium ſicut guſtu amarũ eſt, ita ſi quis vtatur, cõuenientẽ huic ſapori actionẽ poſſidet, iecur ac lienẽ obſtructione liberans, & thoracẽ pulmonémq; expurgans, ac mẽſes promouens. Sed & illitũ detergit ac digerit: ponátq; ipſum quiſpiã in caliditate quidẽ ſecũdi ordinis iam cõpleti, in ſiccitate tertij medij aut cõpleti. Succo eius ad aciei oculorũ claritatẽ vtũtur cũ melle. Quinetiã & per nares auriginẽ purgant, & ad auriũ dolores inueteratos adhibẽt, vtiq; in quibus obſtructionem diſijcere, meatúmq; ipſum & ramos meningũ ſeu membranarum expurgare eſt vſus.

Propolis.

Propolis extergentis non ita valentis eſt facultatis, cæterum admodum valenter attrahentis: eſt enim eſſentia tenui, porrò excalfacit ordine ſecundo completo, aut certe tertio incipiente.

Ptarmice.

Ptarmices flores quidẽ ciẽdę ſternutationis vim obtinẽt: vnde & herbę nomẽ obuenit. Totus autẽ frutex ſi cõtũdatur viridis, ſugillata, & reliquas ecchymoſes digerit: eſt enĩ tẽperies eius calida & ſicca, viridis etiãnũ ordine ſecũdo, ſiccatę tertio.

Ptelea. Vlmus.

Vlmi folijs quandoq; recens vulnus glutinauimus confidentes adſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt & adſtrictorius. Itaque cum aceto & lepram ſanat. Porrò viridis etiamnum ac recens ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent. nam & decocto earum quidam profundunt fracturas quæ topho ſiue callo inducto opus habent.

Pteris, Filix. Thelypteris.

Filix radicem habet maxime vtilem. latum enim lumbricum interficit ſi quis eam quatuor drachmis in melicrato ebibat. Ad eundem modum partum viuum quidem necare, mortuū autem eijcere mirum non eſt. Eſt enim amara, paulum habens adſtrictionis. Quamobrem vlceribus impoſita vim habet valenter deſiccādi. non tamen mordax eſt. Similem ei vim habet Thelypteris nominata.

Pycnocomum.

Pycnocomi radix, fructus, folia, omnia digerendi attrahendíque habent facultatem, vtpote quæ & guſtu ſunt acria. folia itaq; phymata & furunculos diſcutiunt. fructus valentior eſt, & hæc quidem efficere poteſt miſtus alicui digerentium cataplaſmatum, cuiuſmodi eſt quod ex *hordeacea farina* conficitur. palos & alia id genus infixa ad extimam cutem elicit. Porrò radix ad ſupradicta quidem deterior eſt & infirmior, cæterum bilem flauam expurgat.

Pyrethron.

Pyrethri radice potiſſime vtimur cauſticam vrentémve facultatem obtinente, qua vtiq; etiam dentes refrigeratos mitigat: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc ſtupidos quoq;, quos ναρκώδεις vocant, & reſolutos adiuuat.

Pyros. Triticum.

Triticum vt alimentum quidem quam habeat naturam, non eſt huius inſtituti exponere, vt medicamentum vero foris impoſitum primi eſt ordinis excalfacientium: non tamen nec reſiccare nec refrigerare manifeſtò poteſt. habet vero etiam quiddam lentoris, obſtruentíſque naturæ. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius eſt, tum ſiccius. Quod vero ex pane fit cataplaſma, vim habet magis digerentem quàm quod ex tritico: nimirum quum & ſalem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe quum fermentum vim habeat attrahendi digerendíque ea quæ in alto reſident.

Rhamnus.

RHamnus deſiccat & digerit exceſſu ſecūdo, refrigerat in primo cōpleto, aut ſecūdo incipiente. proinde herpetes ſanat, & eryſipelata non magnopere calida. Cæterum ad hæc teneris vtendum eſt folijs.

Rhaphanis. Radicula.

Raphanis excalfacit quidem exceſſu tertio, deſiccat vero ſecundo. agreſtis autē in vtroq; efficacior eſt. Quin & ſemē ipſum planta efficacius eſt. Facultas ei ineſt digerēdi. Itaq; ad ſugillata & alia id genus liuida ob talē facultatē accōmoda exiſtūt.

Rheum. Rha.

Rheum. quidam id Rha nuncupant. miſtam habet tum temperaturam, tum facultatem. habet enim quiddam terreſtre frigidum, ceu indicio eſt adſtrictio: & adiuncta eſt quædam caliditas. ſiquidem ſi pluſculum mandatur, ſubacrē conſpici-

tur. Quinetiam aëriæ cuiuſdam ſubſtãtiæ ſubtilis eſt particeps: quod indicat tum laxitas, tum leuitas: verum & opera. ob id enim non tantum conuulſis, ſed & ruptis & orthopnœæ prodeſt.Sic quoque liuentia & lichenas ſanat illitum cum aceto. Porrò quòd adſtrictionis opera haud inſtrenua ſunt, hinc diſcere liceat, quòd ſanguinem expuentibus,cœliacis,& dyſentericis conferat,nec enim reluctatur terreſtri frigido tenue aërium:imò eo quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus cauſa exiſtit.

Rhetinæ. Reſinæ.

Reſinæ omnes deſiccant & excalfaciũt. Cæterum inter ſe diſcrepant, quòd plus ac minus habeant in guſtu quidem acrimoniæ, in facultate vero caliditatis: tum quòd aliæ plus,aliæ minus ſortitæ ſunt partiũ tenuitatis:præterea ꝙ nonnullæ adſtrictionis ſunt participes,aliæ nequaquam.Primas meruit omniũ non iniuria lentiſcina.Eam vocant maſtichen.Nam præterquã ꝙ paucula ei adeſt adſtrictio adeò vt ſtomachi ventriſq; & iecoris imbecillitatibus & phlegmonis conueniat,inſuper illi ineſt mordacitate vacans deſiccatio.Minimũ enim acris eſt,& maxime tenuiũ partium.Inter alias præfertur terebinthina,manifeſtam quidem, non tamẽ ſimiliter atq; maſtiche adſtrictionem poſſidens.cæterum adiunctam habet amaritudinẽ quandam,per quam magis etiam quàm maſtiche digerit.Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio,tanta quidem,vt & pſoras ſanet.Quinetiam quæ in profundo reſident,cæteris reſinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem.Attamẽ pinea,& hac etiam magis ſtrobilina,acriores quidem ea ſunt, ſed non magis tamen digerunt neq; attrahunt.Mediæ inter has ſunt picea & abietina, terebinthina quidem acriores, minus tamen quàm aut pinea aut ſtrobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo lentiſcina,ſicut & cypariſſina acrimoniæ.

Rhodos. Roſa.

Roſarum vis atq; facultas ſuperioribus libris pluribus verbis expoſita eſt, nẽpe ꝙ ex aquea ſubſtantia calida miſta duabus alijs qualitatibus,adſtringenti videlicet & amaræ,cõpoſita ſit.Quinetiam cuius ſit naturæ vtraq;,amara ſcilicet & adſtringens,in horum commentariorum quarto declarauimus.Flos earum magis etiam ipſis roſis adſtringit,ac proinde ſanè etiam exſiccatorius eſt.

Rhodia rhiza. Radix Rhodia.

Rhodia radix,ea videlicet quæ in Macedonia naſcitur,tenuiũ partiũ,& digerẽtis eſt facultatis. In calfaciendo vero ſecundi ordinis cenſenda eſt, aut certe tertij incipientis.

Rhododaphne.

Rhododaphne tota ſua eſſentia venenum eſt,nec tantum homini, ſed pleriſque pecoribus.At temperie ſanè tertij eſt ordinis excalfacientium, incipientis vtique, primi autem deſiccantium.

Rhœa. Malum granatum,ſiue punicum.

Malum granatum omne adſtringentẽ qualitatem obtinet, non tamen in omnibus ea exuperat. Sunt enim inter ea quædam acida, quædam plus dulcia quàm auſtera.Et ſanè quæ ab vnoquoque eorum procedit vtilitas,ſecundum vincentem eueniat qualitatem neceſſe eſt.Dictum autem in quarto horum commẽtariorum eſt ſuper dulci ſapore,auſtero,& acido. Itaque ex illis de malorum punicorũ differentia liceat colligere.Porrò ſucci ipſius acini tum adſtringẽtiores,tum exſiccan-

tiores ſunt,his etiam magis putamina:vocantur autem Sidia.Adſimilem illis vim habent Cytini:ſic enim eorum appellantur flores.

Rhus.

Rhus fruticoſa planta adſtringit, deſiccat. Nam & coriarij ad deſiccandum & adſtringendum planta vtuntur: ac proinde βυρσοδεψική græce,(latine Coriaria)appellata eſt.Porrò medicis in vſu ſunt in primis fructus eius & ſuccus multũ auſteræ qualitatis. Conſentaneus eſt vſus particularis ipſi guſtus ſenſui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium,ex ſecundo vero refrigerantium.

Rhypos. Sordes.

Sordes in gymnaſiorũ ſtatuis,in quibus largum oleum inhæret,digerẽdi emolliendíq; vim obtinet:In palæſtris autẽ,quantũ accepit pulueris,tantũ etiã diuerſa eſt.Hanc ſordẽ πάτον græci vocãt.Prior cruda phymata digerit: ſecũda optimũ eſt phlegmones mamillarũ remedium. Siquidẽ feruorem earũ veluti igneum extinguit,& quod affluit repellit:deniq; & quod cõtinetur halitu digerit.Conſtat enim ex puluere,oleo,ſorde humana,& ſudore:Ac puluis quidẽ emplaſticã vim habet, & refrigeratoriã, repercuſſoriámq;:oleum vero emollit: porrò ſudor & ſordes digerentia ſunt. Cæterum quæ à ſtatuis corraditur cum puluerem non habeat,& ab ære æruginem quandam ſumpſerit, non iniuria acrior eſt: porrò huius mentionem modo fecimus, quòd maxima ſui parte ex planta originem ſortiatur. Sed & vbi de ijs quæ ab animalibus proueniunt verba faciemus,eius tum quoque meminiſſe neceſſe erit propter ſudorem.

Sagapenum.

SAgapenum liquor eſt calidus, & tenuium partiũ,ſicut & alij liquores. Sed & abſterſionem quandã poſſidet, qua oculorũ cicatrices expurgat atq; extenuat.Quin & ſuffuſionibus & hebetudinibus oculorũ, quæ ob humorũ proueniunt craſſitiem,nõ malum eſt medicamentũ.At ipſa plãta ex qua prouenit,ferulæ aſſimilis,imbecilla & inutilis eſt. Sanè ipſa primũ ſagapenum appellatur. At liquor eius abuſiue hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abuſum nuncupamus. Perfectius nanque foret ipſum cognominare non ſagapenum,ſed ſagapeni*ſuccum. *liquorem

Sampſychon. Meiurana.

Sampſychon tenuium partium,& digerentis eſt facultatis:deſiccat enim & excalfacit ordine tertio.

Saprotes Xylωn. Caries lignorum.

Caries lignorum,& maxime quæ particeps eſt adſtrictionis ſimul & abſterſionis,velut vlmus,expurgat implétque vlcera humida.

Sarcocolla.

Sarcocolla lachryma eſt arboris perſicæ: miſtam vim habet ex emplaſtica quadam ſubſtantia, & paucula amara:itaque citra morſum deſiccat,ac proinde glutinare vlcera valet.

Satyrium. Triphyllon.

Satyrium aut triphyllum humidum & calidum temperatura eſt: quamobrem guſtu quoque apparet dulce. Attamen recremẽtitiam & flatuoſam humiditatem poſſidet. Quocirca ad venerem incitat. Hæc vero & herbæ ipſius radix præſtare poteſt. Porrò vt quidam aiunt,ex vino nigro auſtero potum ſanat opiſthotonon.

Selinon. Apium.

Selinum vſqueadeo calidum eſt, vt & vrinas & menſes cieat, flatus quoq; diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa, ſed & oreoſelini & hippoſelini ſimilis vis eſt: verum hippoſelinon imbecillius eſt, oreoſelinon valentius.

Seris. Cichorium.

Seris holus eſt ſubamarũ, & magis quod agreſte eſt, quod ob id ipſum picrida, hoc eſt amarã quidã nuncupant, quidã vero cichorium appellant. Eſt autẽ ea ſiccę frigidæq; tẽperaturæ, vtrũq; ſecũdo exceſſu: porrò domeſtica magis etiã q̃ agreſtis refrigèrat. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatẽ extinguit: verũ vtraq; adſtringentis qualitatis eſt particeps, velut & chondrile: nã & ipſa eſt ſereos ſpecies.

Seriphum.

Seriphum, dictum ſanè de hoc eſt & in ſexto libro in ſermone De abſinthio. Eſt enim abſinthio tum ſpecie, tũ guſtu ſimile: attamen diſcrepat: guſtu quidẽ, quãdoquidẽ non æque vt illud adſtringat, plúſq; excalfaciat, amaritatémq; quãdam cũ ſalſedine reſipiat: tum quòd ſtomacho infeſtum ſit, magíſq; abſinthio lumbricos necet, ſiue foris impoſitum, ſiue intrò in corpus aſſumptum. Et ſanè calfacere ipſum in ſecundo ordine intenſo cenſendum eſt, exiccare in tertio.

Seſeli.

Seſeli, & radix quidẽ, ſed & fructus vſqueadeo excalfacit, vt admodũ vrinã mouere queat. Sed & tenuiũ eſt partiũ, vt & comitiali morbo & orthopnœis cõpetat.

Seſamon.

Seſamon non parum in ſe continet viſcoſum & pingue: quare emplaſticum eſt & emolliens, ac modice calidum. Eiuſdem facultatis eſt quod ex eo conficitur oleum: & herbæ quoq; decoctum ſimilem vim obtinet.

Seſamoides.

Seſamoides magnum, quod & anticyricos helleboros appellatũ eſt, propterea videlicet quia ſemẽ eius vt helleborus expurgat: hoc & reliqua facultate helleboro ſimile eſt. Nam & in abſtergẽdo, excalfaciẽdo, deſiccãdóq;, ſimilẽ illi vim obtinet.

Seſamoides album.

Seſamoidis albi ſemen nonnullam item amaram qualitatem continet: ſed multum amarum eſt: excalfacit itaque, rumpit, & extergit.

Sideritis.

Sideritis habet quidem etiam abſtergendi quandã facultatem, ſed plurima eius pars humida eſt, & mediocriter frigida: paucula vero ineſt adſtrictio: quare phlegmonen ſedat, & glutinat. Quidam etiã vocant Achilleon Sederitin, quę propoſitæ quidẽ, quod ad iã dicta attinet, viribus eſt nõ diſſimilibus, cæterũ adſtrictione exuperat: quare ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebre profluuium cõgruit.

Sicyos. Cucumis.

Cucumis eſculentus, pepων quidem, hoc eſt maturus, tenuioris eſſentiæ eſt: qui immaturus eſt, craſſioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt: quare & vrinã mouent, & corpus ſplẽdidũ reddunt, ac magis quoq; ſi quis ſemine arefacto contuſóq; atq; cribrato vice pulueris abſterſorij, ſiue ῥύμματος vtatur. Superat in eis humida frigidáq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiã humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, ídq; in primo quodammodo ordine, aut etiam ſe-

cũdo, sed incipiẽte. Est & in istis maior abstergẽdi facultas, q̃ in fructus ipsius carne.

Sicyos agrios. Cucumis agrestis.

Cucumeris agrestis tũ fructus ipsius succus, quẽ vocãt elaterium, tũ nõ minime radicis & foliorũ ad medicationes perutilis est. Elateriũ itaq; menses ciet, & fœtũ interimit appositũ, ceu alia omnia amara & subtilium partiũ, maxime si quam habeant caliditatẽ, velut nimirũ elaterium: summe siquidẽ amarũ est, leuiter calidũ: vt ex secundo sit ordine excalfacientium: porrò tale protinus quoq; digerẽdi vim possidet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidã cũ melle aut oleo vetere. Bonũ itẽ est regio morbo affectis fusum cũ lacte in nares. Sed & dolores capitis sanat hoc vsu. Atq; elateriũ quidẽ eiusmodi est. At radicis succus, vt & foliorũ, licet elaterio similẽ vim habeat, imbecilliorẽ tamẽ. Sed & ipsa radix adsimilẽ facultatẽ possidet: abstergit nãq;, digerit, atq; emollit. Porrò cortex ea potẽtius desiccat.

Silphium. Laserpitium.

Silphij liquor calidissimus est: verũenimuero & folia, & caulis, & radix sat strenue excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen imposita corpori efficaciora: & omnium potissimum liquor, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propositam temperiem obtinet.

**Sison.*

* Sison calidus & subamarus gustu est: quare & vrinam mouet, & concoquit, menséſque prouocat, omnésque viscerum obstructiones disijcit. **aliàs sinon*

Sion.

Sion quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalfacientis facultatis est particeps. Sed & digerit, & vrinã mouet, & calculos renũ frangit, & mẽses euocat.

Sisaron.

Sisari radix cocta stomacho grata est, & vrinã mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritatem quandam cum leuicula adstrictione.

Sisymbrium.

Sisymbrium tenuiũ partiũ, digerentis, excalfaciẽtis & resiccãtis facultatis est, & tẽperaturæ in tertio ordine. Sed & semen eius tenuium partiũ est, & calidũ. Quocirca ipsum quidam cũ vino exhibent singultientibus, & tormina patientibus.

Sisymbrium.

Sisymbrium, quod quidam cardaminen vocant, quãdoquidem *cardamomo simile quiddam gustu præfert: cum siccum est, tertij est ordinis excalfacientium & desiccantium: cum humidum & viride, secundi. **cardami*

Scandix.

Scandix ex agrestium olerum genere est, subacre & amarum, adeo vt in siccando & excalfaciendo aut secundi sit ordinis intensi ⌊aut tertij incipiẽtis⌉ vrinã valenter ciet, & viscera obstructione liberat, ex dictis qualitatibus constans.

Scilla.

Scilla admodum incidentem facultatẽ obtinet, non tamen admodum calidam. Sed secundũ hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientium. Præstat autem aut assam, aut elixam sumere: sic enim virium eius vehementia exoluitur.

Scolymus.

Scolymi radix copiosam vrinam graueolentem elicit, si quis eam in vino co-

ƈtam bibat:ac proinde graueolentiam ſanat tum alarum,tum totius corporis. Atque hoc ſanè medicamento ex tota ineſt eſſentia,nimirum cum ſuccus ſit purgatorius. At quæ ſecũdum qualitates editur actio,calidum in ſecundo ordine completo,aut tertio incipiente,medicamen indicat,ſiccum vero in ſecundo.

Scordium.

Scordium,ex varijs ĩd tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat, nã & amarum quid obtinet,& acerbum, & acre,& maxime ſcorodo, hoc eſt allio, adſimilis eius eſt acrimonia:vnde ſanè,mea ſententia,nomenclaturã ſortitum eſt.Expurgat igitur ſimúlq; excalfacit viſcera,tum menſes vrinámq; prouocat.Præterea conuulſa ruptáq; & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat epotũ: denique viride quidem illitum magna vulnera conglutinat: ſed ſordida purgat,& contumacia ad cicatricem perducit illitum aridum.

Scorodum. Allium.

Allium deſiccat & excalfacit quarto exceſſu.Porrò ophioſcorodon agreſte allium eſt,domeſtico valentius,ceu reliqua agreſtia omnia.

Scorodopraſſon.

Scorodopraſſon ſicut guſtu & odore mediam ſcorodi, hoc eſt allij, & praſſi,id eſt porri, qualitatem poſſidet, ita & viribus.

Scorpioides.

Scorpioides excalfacit ordine tertio, deſiccat ſecundo.

Smilax.

Smilax aut Taxus arbor eſt venenoſæ facultatis.

Smyrna. Myrrha.

Myrrha ſecundi ordinis eſt tũ excalfacientium,tum deſiccantium.Itaq; capitũ vulneribus illita glutinare ea poteſt.Ineſt & amaritas nõ pauca,per quam fœtũ & lumbricos tum enecat,tum eijcit.Adeſt hinc ei & abſtergendi potentia.Sic igitur ocularibus miſcetur facultatibus, vtiq; quæ ad vlcera & craſſas cicatrices præparantur.Eadem de cauſa inditur & medicamentis, quæ ad tuſſim veterẽ & aſthma, ſiue anhelationẽ exhibentur: nõ tamen arteriã exaſperat ſicut abſtergẽtium nonnulla.Verum adeo moderatã obtinet abſterſionẽ,vt nõnulli eã arteriacis quæ vocant medicamentis cõmiſceant,tanq̃ ſufficienter excalfaciens & deſiccans medicamen:ſcilicet abſterſionem proficiſcentem ab amaritudine nihil verentes.

Smyrna boice. Myrrha beotia.

Smyrna boice vim habet excalfaciendi, fundendi,emolliendi.

Smyrnium.

Smyrnium quidam hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodẽ genere & ipſum cum apio eſt,& petroſelino. Fuerítq; apio quidẽ validius, imbecillius petroſelino,Menſes itaque & vrinas mouet,calidum ſiccúmq; tertio ordine.Cilices petroſelinum nominant quod in Amano naſcitur. Sed & ipſum ſmyrnium minus eſt petroſelino ſmyrnióq; acre: proinde ſanè vlceribus imponi poteſt. quia videlicet ſine moleſtia deſiccet.Sed & digerere quę indurata ſunt poteſt.Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt. Quocirca & ſemine eius vtimur ad menſes,vrinas, & aſthmata, ſiue anhelationes.

Sonchus.

Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterum viridis etiamnum &

tener estur perinde vt cætera olera. Temperamentum eius quodammodo mistum est: constat enim ex aquea terreáq; essentia, vtraque leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps: & siue cataplasmatis in morem illinatur, siue edatur, manifesto refrigerat: postea vero quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentum redditur, modicam habens caliditatem.

Sparganium.

Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis.

Spartum. Genista.

Sparti, quo & vites alligant, tum fructus, tum virgarum succus non instrenue trahentis est facultatis.

Staphilinus. Pastinaca.

Staphilinus satiuus imbecillior, agrestis ad omnia potentior est. Vrinas mensésque prouocat cum herba quidem tota, tum maxime semen ac radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem vlcerum phagædenica quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

Stachys.

Stachys, frutex ille marrubio similis, gustu acri & amaro, tertij est ordinis excalfacientium. Quamobrem rationabiliter menses prouocat. Sed & abortum affert, & secundas eijcit.

Stœbe.

Stœbes fructus & folia maximo sunt vsui, adstringẽdi vim habẽtia mordacitatis expertẽ. Sed & desiccant euidẽter in tertio ferè ordine incipiente: quãobrẽ decoctũ eorũ dysentericis inijcitur, & auribus pure fluẽtibus, tũ vulnera magna cõglutinat. Euidẽtius hæc præstat cũ vino atro austero. Valenter enim desiccat omnes præter naturam humiditates. Præterea folia viridia si illinantur, vim habent erumpentis sanguinis supprimendi, denique & oculorum ex ictu suffusiones illita iuuant.

Stœchas.

Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens, cæterum tẽperies cõposita, nẽpe ex terrena essentia frigida exigua, vnde sanè adstringit: & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vtiq; amara est. Ob vtrorũq; vero conuenientiam & coitũ, obstructione liberare, extenuare, extergere, roboraréq; tũ viscera omnia, tum totum corpus est nata. Supra nanq; ostensum est, quòd quæ ex eiusmodi essentijs constant medicamina, dictos effectus reddere possint.

Stratiωtes.

Stratiωtes aquaticus quidem humida & frigida facultate est, terrestris vero nonnihil habet adstrictionis: proinde sanè & vlcera glutinare potest, & vlceribus esse vtilis. Sunt qui eo & ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas.

Struthion.

Struthij radice potissimũ vtũtur, vtpote gustu acri, & calida siccáq; tẽperamẽto, ex quarto quodãmodo ordine excalfacientium. Sed & abstergit & irritat: proinde quoq; sternutationẽ prouocat, ceu cętera omnia quæ calida sunt tẽperie, & gustu acria.

Styrax.

Styrax excalfacit, emollit, cõcoquit: quãobrẽ tussibus, catarrhis, pituitę destillationibus raucedinibúsq;, quas κορύζας ϗ̀ βράγχους vocãt, prodest. Tum menses seu potũ seu admotum prolicit. Cõbusti eius fuligo, thuris fuligini quodãmodo est similis.

Syca. Ficus.

Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo etiã cõpleto, aut ſecũdo incipiente: habent vero etiã partium tenuitatẽ quandã. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt quæ tubercula dura concoquant: ſtatim vero etiam ea digerunt. Atq; ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Sed & decoctum earũ eiuſdem vtiq; naturæ eſt. Verũ vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi vero plus digerere, hordeacea: panis horũ in medio. Sed hæc magis ſunt propria tractatus De medicamentorũ cõpoſitione, & rationis curãdi: verũ impræſentiarũ hæc de iſchiadibus nouiſſe ſufficiat. Porrò ſcire oportet, quòd quæ pinguiores ſunt, magis poſſunt concoquere: quæ vero guſtu acriores, magis tũ extergere, tum digerere. Cæterum quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli nõ ſolũ conſiſtentia, ſed & facultate. Porrò ficus virides comeſæ propter admiſtã humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræq; tum humidæ, tum ſiccæ. Porrò ficus caprifici acris & digerẽtis facultatis ſunt: ſic etiam domeſticarũ groſſi, græce vocant ὀλύνθους: ineſt enim illis nonnihil etiam ſucci ex ficu arbore.

Syce. Ficus arbor.

Ficus arbor calidæ tenuiúmq; partium temperaturæ eſt, ceu indicant tũ liquor eius, tum foliorum ſuccus. Valenter enim eorũ vterq; calidus eſt. Itaq; non mordicat tantum, aut vehementer abſtergit, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & verrucas quas myrmecias vocant, eijcit, ſed & purgare poteſt. Porrò ficus agreſtis, quam erineum græce (latinè caprificum) nominant, tum opus, tum ſuccus ad omnia quàm ſatiuæ valentior eſt. Sed & cradæ earum adeo ſunt calidæ, tenuiúmque partiũ, vt carnes bubulas duras, ſi coquẽdis adijciãtur, friabiles ac teneras efficiant.

Symphytum petræum.

Symphyton petræum ex cõtrarijs conſtat viribus: habet enim ſecandi vim quãpiam, qua collectum in thorace pulmonéq; pus expurgare poteſt: habétq; etiam quandam contrahendi vim, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodice calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucũdũ. Manſum ſitim extinguit, & arteriç aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarum virium miſtionem ſimul digerere abunde poteſt, ſimúlque corpora contrahere conſtringeréque: proinde enterocœlijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cũ oxymelite bibitur. Porrò qui ipſum in vino decoctum ad muliebre exhibent profluuium, vtuntur tanquam deſiccante & contrahente. Qui vero ad nephritin, tanquam expurgante & incidente.

Symphytum magnum.

Symphyton alterum, puta magnum, ſimilem dicto vim habet: non tamen guſtantibus dulce eſt, aut odorantibus odoratum. Sed his ſanè à modo ſcripto diuerſum eſt. Cæterum quatenus viſcoſitatem quandam & mordacitatẽ obtinet, ſcillæ ſimile eſt: vtitórque ad omnia ad quæ iam dicto.

Spondylon.

Spondyli fructus acris & ſecantis eſt facultatis: itaque ad aſthma & comitialem morbum aptum eſt medicamen: prodeſt & aurigini. Et radix, nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterum imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

Schinos. Lentiſcus.

Schinos, frutex hic ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigidá non paucá cōpoſitus eſt. Deſiccat igitur ſecundo ordine cōpleto, aut tertio incipiente: in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo eſt medius & ſymmetrus. Similem omnibus ſui partibus adſtrictionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac folijs: præterea fructu, & cortice: ac ſi ſuccum ex folijs eius viridibus exprimas, ſimilis hic ordinis eſt, moderate adſtringens. Itaq; bibitur & per ſe, & cum alijs medicamētis, quę dyſenterias & alui affectus ſanant: quin & ad ſanguinis expuitiones, ſanguiníſq; ex vtero eruptiones, tum ſedis vuluæq; procidentias idoneus eſt, vtpote ad hypocyſtida nonnihil propè accedens.

Schœnu anthos. Schini flos.

Schœnu anthos modice calfacit, modicéq; etiā adſtringit: nec planè à tenuitatis natura alienus eſt. Quocirca his de cauſis vrinā mouet, menſéſq; ciet adhibitum ſiue in fomentationem, ſiue in potionem, prodeſt & ięcoris & ſtomachi, ac ventris phlegmonis. Magis eo adſtringit radix. Quod vero florem vocant, calidius eſt. Porrò in omnibus ſui partibus, in alijs magis, alijs minus, guſtantibus apparet adſtrictio: proinde medicinis quæ hæmoptoicis, ſiue ſanguinem reijcientibus exhibentur, commiſcetur.

Schoinos leia. Iuncus læuis.

Schoinos leia, quædam oxyſchœnos, alia oligoſchœnos nuncupatur: gracilior duriórq; oxyſchœnos, craſſior laxiórq; oligoſchœnos. Fructus oligoſchœni ſomnum affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies: altera ſterilis, cuius quidē in medicina nullus vſus eſt: altera vero ſemen fert: conciliat vero & huius ſemen ſomnum, ſed minus quàm oligoſchœni: quanq̄ tamē hoc caput tentet. Vtrunq; ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrū ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd cōpoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Termінthos. Terebinthus.

TErebinthi tum cortex, tum folia, tum fructus adſtrictorium quiddam obtinent. Sed & ſecundo ordine excalfaciunt. Itaque quòd etiam deſiccent manifeſtum eſt: recentes quidem etiamnum humidíque, modice: ſicci vero, ordine ſecundo. Cæterum fructus aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccantium. Eſt enim adeo calidus, vt mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam vrinam prouocat, & lienibus prodeſt.

Teutlon. Beta.

Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit tum extergit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitroſitatem omnē exuit, fitq; facultatis aphlegmantæ, hoc eſt phlegmonis aduerſę, leuiter digerentis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt beta alba. Nam nigra adiunctum habet adſtrictionis quippiam, & magis in radice quàm alijs partibus.

Teucrium.

Teucrium incidendi & tenuium partium facultatis eſt: quare lienes ſanat. Ponátq; ipſum quiſpiam in tertio exiccantium, ſecundo vero calfacientium ordine.

Tephra. Cinis.

Cinis,cõbuſtorum lignorum reliquiæ ſic nuncupantur, cõpoſitæ ex contrarijs tum qualitatibus,tum ſubſtantijs.Habet enim in ſe partim terrenum,partim velut fuliginoſum,græce æthalωdes,ſiue lygniωdes,id eſt fuliginoſum,ſiue quomodocunque quis appellare volet:atq; hæ ſanè partes ſunt tenues,& quæ maceratis aqua cineribus & percolata vnà aſportãtur atq; abeunt.Quod vero reliquum eſt, terreum eſt & infirmũ,in cinerẽ calida facultate depoſita.Sed nõ omnis cinis eadẽ temperatura præditus eſt,ſed pro cõbuſtæ materiæ diuerſitate variatur.At neſcio quo pacto Dioſcorides omnes cineres adſtringẽdi habere vim prodiderit,cum ficulneus eiuſmodi omnis qualitatis ſit expers,vtpote cũ & ipſa arbor nulla ſui parte acerbã qualitatem præferat,ceu quercus, ilex,arbutus, fagus,lentiſcus,hedera, & hoc genus alia, verum plena ſucco valido tota ſit,eóq; acri & calido. Ergo ex acerbis vtiq; lignis factus cinis,nõ parũ adſtringit,meminíq; me quãdoq; cũ aliud ad manum non eſſet medicamen,ſanguinis ſuppreſſiſſe eruptionẽ.Verum nullus vnq̃ ad tale vti ficulneo audeat. Siquidem hic acrimoniæ multum adurentíſq; facultatis obtinet,miſtæ abſterſioni: & vtroque differt ab eo qui ex quercinis lignis cõficitur,tũ quòd in eo fuligineum multo eſt acrius,tũ quòd in illis terrenũ quodãmodo *ſubadſtringens eſt,in hac abſtergens, veluti in cinere tithymallorũ.Eſt* & calx cineris quædã ſpecies, cæterũ tenuioris eſſentiæ q̃ qui ex lignis fit:nimirum quanto lapides exactius torreri vt cinis fiant poſtulant: non tamen multum reliquum in ſe habet velut naturæ igneæ,quod vocãt ἐμπύρευμα.Proinde elota medicamen eſt citra morſum deſiccans,magíſq; ſi bis térve lauetur.Cęterũ ſi marina aqua abluta ſit,admodũ digerit.Dicetur porrò de ea vbi de metallicis ſermo habebitur.

Telephium.

Telephium exiccandi & detergendi facultate eſt,non tamen inſigniter calida: verum in hoc forſan *quiſpiam ipſum ſecundi eſſe ordinis* cenſeat. Deſiccat tamen ſecundo ordine intenſo:aut certe principio tertij: proinde ad putrida vlcera conuenit,& vitiliginem vtranque ſanat cum aceto.

Telis. Fœnumgræcum.

Fœnumgræcũ calidũ eſt ſecundi ordinis,deſiccat primo:proinde feruẽtes phlegmonas irritat acerbátq;:quæ vero minus ſunt calidæ,& magis duræ,eas digerendo curat.

Tithymalli.

Tithymalli omnes vincentem habent acrem calidámq; facultatẽ,ineſt vero & amaritas.Validiſſimus itaq; eorũ eſt liquor:ſecundũ locum tenent fructus & folia. Sed & radix dictarum facultatũ particeps eſt:ſed non ex æquo. Sanè ipſa cũ aceto decocta dolores ſanat dentium,maxime qui illis eroſis proueniunt:at liquores,vt qui valentiorẽ vim habeant,in foramina quidem ipſa dẽtium *induntur*:cæterum ſi aliam corporis partẽ contigerint,continuo adurunt,vlcerántq;:proinde foris illis cera circũlinitur:quippe cũ ex quarto ſint excalfacientium ordine,quẽ eſſe adurentium poſuimus.Sic pilos quoq; ſuccus inunctus tollit. Porrò cum vehementior ſit,oleo miſcetur:& ſi id identidẽ ac ſæpe fiat,tandẽ prorſum pilorum radices aduſtæ corrumpentur,corpúſque depile reddetur.Eadem facultate verrucas,quas acrochordonas nominant, & myrmecias, & pterygia, ſiue oculorum vngues,& thymos auferunt,detergéntq; lichenas & pſoras: quia ſcilicet & abſtergẽdi facultas *ineſt* propter amaritudinem. Præterea vlcerum phagædænica, anthracωde, &

gangrænode, quia valenter tum excalfaciunt, tum deſiccant, ſi in tempore & moderate vtare, iuuare aliquãdo poterunt. Verumenimuero & fiſtularum callos eximunt. Cæterum hæc omnia genere quidem ſimiliter, imbecillius tamē & folia, & fructus præſtare poſſunt. Quibus ſanè & ad piſces in aqua ſtagnali capiendos vti aſſolent. Celerrime nanq; ab illis in vertiginē acti, ac ſemimortui redditi, ad aquæ ſuperficiem feruntur. Porrò cum ſeptem ſint eorum genera, valentiſſimus eſt quē characian nominant, quē vtiq; etiam quidã marem cognominant, & fœmina nuncupata myrſinites: & qui in petris naſcitur ad modū arboris: deinceps qui phlomo adſimilis eſt, & cypariſſias: deinde paralius ſiue marinus: deniq; helioſcopius. Proportione vero comprehenſæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

Tragacantha.

Tragacantha ſimilem gummi vim obtinet, emplaſticam quandam, & * acrimoniam hebetiorem. Et ſanè ſimiliter illi deſiccat. * *aliàs quæ acrimoniam obtundit*

Tragion.

Tragij folia, fructus, lachrymáq;, trahentis digerentíſq; ſunt facultatis. Eſt vero & tenuium partium, & facultate in principio tertij ordinis calida: ſtipites & hærentia corporibus extrahit, lapides frangit, menſes mouet drachmæ pondere potū. Porrò in Creta ſola naſcitur, *lentiſco adſimile. Cæterum alterū tragium hoc* minus, cuius *folia ſcolopendrio ſimilia* ſunt, *viſitur quidem multis in locis*: ſed non parum habet facultatis adſtringentis: vt & ad fluxionum affectus conueniat.

Tragoriganum.

De tragorigano in ſermone de origano ſupra eſt dictum.

Tribolos.

Tribolus ex humida eſſentia modice frigida & ſicca nō mediocriter & ipſa frigida componitur: in terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum: quod adſtringens oſtendimus: in aquatico vero aqueum. Propter vtrunq; itaq; & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus cum tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Tripolium.

Tripolij radix guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu.

Triphyllum.

Triphyllum, quidam aſphaltion, quidam oxyphyllon, nōnulli minyantes, ſunt & qui cnicium vocitent: prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud ſcio vnde. Vis plantæ eſt calida & ſicca vt bitumen, cui odore eſt ſimilis, vtrinque tertio ordine. Proinde pota laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, & vrinam menſéſque prouocat.

Trichomanes.

Trichomanes eadem præſtat quæ Adiantum.

Trychnon. Solanum.

Trychnon quidam præpoſito ſ ſtriychnum vocant. Eſculentum quidem quod in hortis naſcitur, notum eſt omnibus, vtuntúrq; ad omnia ea quæ refrigerari adſtringíq; poſtulant. Poteſt enim hæc duo ordine ſecūdo. Cæterorū nō eſculentorū vnū quidem nuncupatur alicacabum, fructū habens rufum, acino vuæ tū figura, tum magnitudine adſimilem quo & ad coronas vtuntur: alterū vero fruticoſum, à conciliãdo ſomno hypnoticū: & tertiū, quod inſaniã afferat, manicū appellitant.

Alicacabum igitur in foliorum facultate hortensi solano simile est, fructum habens ciendæ vrinæ idoneum: proinde cõpluribus facultatibus cõpositis quæ ad iecur, ad vesicam, & renes accõmodantur, adiungitur. Solani vero hypnotici cortex radicis si cũ vino bibatur, somnũ accersit drachmæ põdere sumptus. Sed & cætera quoq; papaueris succo persimilis est, nisi quòd hactenus imbecillior est, quòd ipse tertij habeatur ordinis refrigerãtiũ, cũ hic positus sit in quarto. Huius solani semẽ vrinã ciendi potestatẽ habet. Cæterũ si plus duodecim corymbis hauseris, dementiam quoq; adsciscet. Porrò quod reliquum est ex ꝓpositis solanis, ad medicationes quæ intrò in corpus adhibẽtur, inutile est. Nã si quatuor eius drachmæ offerãtur, mortẽ inferent: si pauciores, saltẽ insaniã. Vna certe innoxiè sumitur, cæterum nec ipsa vtile quid obtinet. Verũ si foris corpori emplastri modo illinatur, vlcera cacoëthe, & nomæde, siue pascentia curat. Sed ad talia radicis cortex pręfertur, desiccans secũdo ordine iam cõpleto, & tertio incipiẽte, refrigerans secũdo incipiẽte.

Hyacinthus.

HYacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando: secundi vero cõpleti, aut certe tertij incipientis in refrigerando. Itaq; pueros diutissime seruare impuberes *illita creditur*. Fructus leuiter extergit & adstringit: quamobrem & ipse regio morbo *laborãtibus exhibetur in vino*, ordine quidẽ tertio quadãtenus desiccans, cæterũ in medio consistens caliditatis ac frigiditatis.

Hydnon. Tuber terræ.

Hydna omnibus nota sunt. Substantiam habent vincẽtem terrestrem quidem, sed tamen cum paucula quadam tenuitate mistam.

Hydropeperi.

Hydropeperi à locis in quibus nascitur, & à similitudine quę illi cũ pipere in gustu est, nomẽ *sortitũ est. Cæterũ nõ vsq;adeo calidũ est* q̃ piper. Attamẽ herba ipsa etiãnũ viridis cataplasmatis in modũ *imposita, suggillata* & tumores induratos digerit.

Hyoscyamus. Altercum.

Hyoscyamus cui semen atrum est, insaniam ac soporem affert: sed is cui semen mediocriter flauum est, propinquam ei facultatem possidet. Verum vtriq; fugiendi sunt vt inutiles & venenosi, seu deleterij. Cæterum cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes vel maxime idoneus est, ex tertio quodammodo ordine refrigerantium. Porrò flos eius quidem cui semen est nigrum, mediocriter purpureus est: eius vero cui est subflauum, leuiter mali colorem refert.

Hypericum.

Hypericum calfacit & desiccat, essentia tenui, adeo vt & menses & vrinas prouocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Porrò cum folijs illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterũ si sicca contusa inspergas, sanabis & mollia nimis, humidáq; & putredinosa vlcerum. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant.

Hypecoon.

Hypecoon refrigerãdi vim habet ex tertio ordine refrigerãtiũ, vt parũ absit à papauere.

Hypoglosson.

Hypoglosson inde adeo nuncupata est, quòd summis corymbis velut ligulæ quædam exeunt. Cæterum radix & succus fruticis emolliendi vim possident.

Hyſſopum.

Hyſſopum deſiccat & excalfacit ordine tertio: ſed & tenuium eſt partium.

Phaci. Lentes.

LEntes valenter adſtringunt: medium tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine: ipſum itaque earum corpus deſiccat & ſiſtit ventrem: cæterum decoctum prouocat: proinde etiam prior aqua abijcitur, vbi retentionis cauſa adhibentur.

Phacos. Lenticula paluſtris.

Lenticula paluſtris humidæ frigidæque temperaturæ eſt, vtrinque ex ſecundo quodammodo ordine.

Phaleris.

Phaleridis tum ſuccus, tum ſemen, tum folia potari vtiliter creduntur ad veſicæ dolores, ceu in ſeſe habeant tenue quiddam & calidum.

Phalangites.

Phalangites, ſic appellata eſt, quòd morſis à phalangijs auxilietur: eſt autē facultatis tenuium partium, deſiccãtis: quamobrē & tormina patientibus ſuccurrit.

Phlomus. Verbaſcum.

Phlomos, quidam per p literā & ſcribunt, & proferunt. Quædam folijs alba eſt, quædam vero nigra. Et albæ quidem mas eſt, cuius folia anguſtiora: fœmina, cuius maiora. Et præter has eſt alia phlomos agria cognominata, flores habet aureos & luteos, ſiue melizontas. Sed & alia præter has eſt, quam proprie phlomida nominant, & thryallida. Priorum itaq; duarum radix acerba guſtu eſt, & fluxionis affectibus prodeſt. ſed & ad dentium dolorem eam quidā colluunt. Attamen folia digerēdi vim habent: ſic & aliarū folia, & maxime eius quæ aurei coloris flores obtinet, aut etiā pilis flaueſcētes. Omniū enim folia deſiccādi & detergēdi vim poſſidēt.

Phœnix. Palma.

Phœnix arbor adſtrictoriæ facultatis omnibus ſui partibus eſt particeps. Igitur ramorū ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtātia tepida & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt encephalos quē vocāt, hoc eſt cerebrū ſiue medulla, eſui aptus. At fructus eius, & maxime dulcis, non paucam obtinet caliditatem. Cæterum cū edendo ſit, multo eſt vſui, non tantū foris impoſitus, vbi quid roborare & deſiccare, cōtrahere, ſtipare, denſaréq; conſilium eſt: ſed & tanq̃ cibus ſumptus & ſimul cum alijs & per ſe. Porrò quod elaten vocant, nempe tenerum illud palmæ germen, eãdem cū cerebro eius facultatem poſſidet. Quod vero velut decoctum eius eſt, adſtringentem & ipſum qualitatem habet, verum plus q̃ dicta omnia exiccat: vtpote quod & eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & nimium habet humiditatis. Itaq; iure vtuntur illo ad vlcerū putreſcentia, miſcéntq; medicamentis articulos plus iuſto laxatos contrahentibus: ad hæc facultatibus hepaticis & ſtomachicis, ſeu intrò ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam.

Phorbion.

Phorbij ſemine ad leucomata, hoc eſt albugines, cū melle applicant. Sed & ſpicula extrahere creditur. Porrò & ipſa herba idem præſtare videtur. Ex quibus cōſtat quòd tenuium partium, & attrahendi detergendíq; potentiam obtinet.

n.iiij.

Phu.

Phu,odorata quodãmodo eſt huius herbæ radix,nardo viribus ſimilis:ſed tamẽ ad pleraq; infirmior,vrinas mouet plus q̃ aut Indica,aut Syrica nardus,perinde vt Gallica.

Phycos. Alga.

Phycos humens etiamnum & virens ex mari exemptus deſiccat & refrigerat ordine ſecundo:habet enim quiddam modice acerbum.

Phyllitis.

Phyllitis cum qualitatis ſit acerbæ, non abſurde diarrhœas, ſiue profluuia, & dyſenterias pota iuuat.

Phyllon malabathru. Folium malabathri.

Folium malabathri nardo ſimilem vim poſſidet.

Chalbane. Galbanum.

GAlbanum ſuccus eſt plantæ ferulaceæ molliendi & digerendi vi.Fuerítq; ſanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente,aut ſecundo completo: in deſiccando vero ex ſecundo incipiente.

Chamædris.

Chamædris vincentem habet qualitatem amaram: eſt & quodammodo acris. Quocirca merito lienes colliquat,& vrinas ac menſes prouocat,craſſitudinem humorum incidit, & viſcerum obſtructiones purgat. Ponátq; eam quiſpiam in tertio ordine excalfacientium & deſiccantium:plus tamen calfacit quàm deſiccat.

Chamæciſſos.

Chamæciſſi flos cum ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, datúrq; ex coxendice laborantibus.

Chamælea.

Chamælea vincentem habet qualitatem amaram: quamobrem admodum ſordida vlcera,& quæ maximas habent cruſtas,cum melle purgare poteſt.

Chamæleuce.

Chamæleuce calidæ facultatis eſt tertio quodammodo ordine,ſiccæ primo.

Chamæleon.

Chamæleontis radix,nigri quidem,letale quiddam obtinet : quamobrem foris vtiq; vſus eius ad pſoras adhibetur,& lichenas,& vitiligines,& in ſumma,quæ deterſionem poſtulant:præterea digerentibus & emollientibus pharmacis cõmiſcetur:& phagędenica vlcera ſanat illita.Eſt enim ſicca tertio ordine,calfacit vero ſecundo ordine abſoluto.Porrò albi chamæleontis radix potui datur cum vino auſtero menſura oxybaphi.Exhibent ſanè etiam aqua inter cutem laborantibus adſimilem habentem temperiem ipſius nigri radici,niſi quatenus illa acrior eſt.

Chamæpitys.

Chamæpitys guſtu quidem amarũ ſaporem validiorẽ acri obtinet, effectu vero expurgat abſtergítq; viſcera plus q̃ calfacit:proinde auriginoſis,& omnino quibus facile iecur obſtruitur,bonum eſt remedium. Quin & menſes ducit tum pota,tũ appoſita cũ melle.Sed & vrinæ mouẽdæ medicamen eſt.Sunt autẽ etiam qui eam exhibent decoctam in melicrato ijs qui coxendicis doloribus torquentur. Herba porrò ipſa viridis vulnera magna cõglutinat,& vlcera putreſcẽtia ſanat,præterea vberũ durities diſcutit.Eſt enim in ſiccãdo ordinis tertij,in calfaciẽdo vero ſecũdi.

Chamæſyce.

Chamæſyce abſtergẽdi ſimul & acrẽ vim poſſidet.Itaq; acrochordonas & myrmecias caules eius teneriores in modũ cataplaſmatis admoti, quíq; ex eis profluit liquor,auferunt. Cum melle vero craſſas oculorũ cicatrices detergunt: ſed & hebetudinem viſus à craſſitie natam adiuuant,ſicut ſanè & ſuffuſionum principia.

Chelidonium.

Chelidonium extergentis admodũ & calidæ facultatis eſt:ſed & ſuccus eius ad acuendũ viſum cõmodus eſt,vtiq; in quibus craſſum quiddã in pupilla colligitur digeſtione atq; diſcuſſione indigens. Vſi ſunt radice eius quidã ad auriginẽ ab obſtructione iecoris proficiſcentẽ,in vino eã albo potui exhibentes. Similiter manſa confert dentiũ doloribus.Porrò chelidoniũ minus cũ acrius ſit maiore,celeriter illitum cutẽ exulcerat,vnguéſq; ſcabros eijcit.Succus eius per nares purgat,vtpote admodũ acer.Itaq; hæc herba quarti ordinis fuerit calfaciẽtiũ incipiẽtis.Maius autem chelidoniũ tertij eſt ordinis abſoluti iam,ídq; tũ in calfaciẽdo, tũ in ſiccando.

Chondrila.

Chrondrila,& hanc quidam ſerin nominant.Eſt enim eiuſdem ferè cum illa facultatis:niſi quòd guſtu amariuſcula eſt ac proinde facultate ſiccantiore.

Chrondrus.

Chondrus eſt ſanè nutrimentũ optimũ,ſicuti & triticũ: ſed huius inſtituti non eſt de nutrimẽto diſtinguere: verũ vt medicamẽ emplaſticæ facultatis eſt, tẽperie tritico ſimilis,plus tamen illo viſcoſus:quare ſanè etiam illo plus nutrit.Eſtq; ceu materia quædã idonea excipiẽdis aceto,marina aqua,muria,& id genus alijs valẽter deſiccantibus:proinde quidã ex genere admodũ exiccantiũ eſſe & hoc ſemẽ autumarunt.Cæterũ chondrus ex numero eſt potius cõcoquentiũ,vt & triticũ,quæ minime profectò deſiccãt. At ob exiccantiũ medicaminũ admiſtionẽ, cũ quod ex illis cõpoſitũ eſt,exiccatoriũ ſit,medicorũ cõplures in errorẽ inducti ſunt,vt falſò putarent deſiccationẽ chondro acceptã ferendã,ijs quæ admiſta erant præteritis.

Chryſocome.

Chryſocome, vocatur & chryſites. Radix vincentes habet acrem ſimul & adſtringentem qualitates:quare non admodum multi vſus eſt.Vſui tamen eſt decocta in melicrato in peripneumonijs,& morbis hepaticis ſiue iecorarijs:ſed & menſtruæ purgationis prouocandæ vim quandam obtinet.

Pſeudodictamnum.

PSeudodictamnum imbecillam dictamni vim habet.

Pſyllium.

Pſyllium ſemen habet admodum vtile ex ſecũdo refrigerantiũ ordine: in deſiccando vero & humectando medium quodammodo eſt & ſymmetrum.

Ocimon.

OCimum ex ſecundo eſt ordine calfacientium , habet autẽ recrementitiã humiditatem:proinde nec commodum eſt quod in corpus ſumatur.Cęterum foris illitum,ad digerendum & concoquendum idoneum eſt.

Ocimoides.

Ocimoides,quidam philitærium cognominãt.Radix ſuperuacua eſt. At ſemen tenuium partium,& deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt.

LIBRI OCTAVI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER nonus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

Procemium.

QVotquot plantarũ partes ſunt, & fructus, & ſucci, atq; liquores,ſuprà dicta ſunt omnia. Nunc autẽ de reliquis medicamentis,quæ metallorum genere cẽſentur,quæq; ipſius terrę proprię ſunt,diſſerere propoſitũ eſt,poſt quę deinceps nonnihil tractabitur De partibus animalium, vtiq; quibus ceu medicamentis ad curationes vtimur. Cæterũ pręſtare mihi videtur,cõmuniter de illis omnibus præfari, quò videlicet tum quæ dicta ſunt, clarius intelligi poſſint,tum quæ dicenda ſunt, diſtincte ceu in articulos inaudiantur. Nam ſi quis in omnibus ſequatur ſcriptores ſiue medicamentorum,ſiue materiarum, ſiue illorum præparandorũ:in multis profecto turpiſſime hallucinabitur,& ea *quæ præfinite ac determinate* à me poſita ſũt,perperã accipiet.Cæterum *cum duo ſint* capita *communis orationis iam* proponendę: Alterum eſt,an ſponte naſcentium medicaminũ quæ cõbuſta ſunt,calidiora arbitrari oporteat,an frigidiora: Alterũ de medicamentis adſtringẽtibus,quorũ in genere eſſe ſupra oſtẽſum eſt tum auſtera,tum acerba.Itaq; ſuper his quidẽ in quarto horum cõmentariorũ verba fecimus:ſed & modo cõmemorare ſatius fuerit,medicamentis adſtringentibus & facultatem & qualitatẽ ineſſe cũ acribus pugnantiſſimam. *Adſtringunt enim* Acacia, Balauſtium, Hypocyſtis, Cytini,Galla,Rheon, Rhus,*Omphacium,Meſpila,Corna,Malicoriũ,Myrta.* Acria vero ſunt Euphorbium,Alliũ,Cæpa,Porrũ,Napy,*Piper,Gingiberi,Smyrniũ,Origanũ,Pulegiũ,*Calamẽthe, & Thymus. Reuocandũ itaq; in memoriã dũtaxat qualẽ cuiuſq; dictorũ percipimus ſenſum, & protinus ſequetur qualitatis eorũ diuerſitas,quã in quarto libro expoſui vnà cum alijs omnibus guſtus differentijs. Sanè contrahunt conſtipántq; atq; condenſant ſubſtantiam noſtram adſtringentia:ac proinde in quamuis corporis noſtri partem extrinſecus impoſita,cõtinuo illam rugoſam & cõtractam efficiunt,contrà quàm acria, quæ impoſita cuti perſpicuo eam excalfaciũt,atq; in molem attollunt,rubente colore:ac ſi diutius immorentur,etiã vlcerãt.Hęc itaq; euidẽter apparent tum incidere, tum excalfacere,tum etiam à vicinis partibus ad ſeſe ſanguinẽ attrahere:at adſtrigentia refrigerando,contrahendo,cõſtringendóq; in illis etiã contentum repellere.Facultas itaq; aduerſiſſima eſt adſtringentibus cũ acribus:nec quę in guſtu apparet qualitas,ſimile quippiã obtinet.Quid ergo nonnullis in mentẽ venerit,vt piper,allium,atq; adeo acria omnia adſtringere dicerẽt, ſanè cogitatione aſſequi nequeo.Nã ſi vt hæc adſtringere dictitãt,ita Rhoon, Balauſtiũ,Omphaciũ,Meſpilũ,& quotquot eius ſunt generis,acria cognominarent, diuerſa ac cõmutata in nominibus cõſuetudine:ignaros ꝓfecto illos vocũ,& earũ ſignificatuum,non tamen guſtandi aut olfaciendi carere iudicio dicerẽ.Nũc vero cum res duas & olfactu,& guſtu,& effectibus ſuis contrariam inter ſeſe naturam oſtentantes, vna appellatione nuncupent: admiranda profecto hominũ aut ſtupi-

ditas eſt,aut demẽtia,aut ſimul vtraq;:perinde enim faciunt atq; illi qui & ignis,& niuis eundem eſſe ſenſum aiunt. Atq; adeo in quendam quondam incidi, qui præ tam aliena atq; abſurda vſurpandorum vocabulorum conſuetudine diceret nihil prohibere quo minus diceretur nix eandem igni habere tum qualitatem,tum facultatem:quia videlicet & hæc quandoq; viſa ſit pedes diutius per eã ambulantiũ aduſſiſſe.Sanè non paruo tempore opus eſt,vt illis hominibus ſordẽ animi expurges. At quibus non in tam profunda ignorantiæ caligine degere cõtigit,ac quartum horum cõmentariorum perlegerint, ijs quæ iam dicta ſunt, memoriæ cauſa repetita ſufficiunt. quò diſtinctè nomina de quaq; propriarũ rerum ita inaudiant, quemadmodũ Latinis efferre Gręcíſq; mos eſt. Tranſibo vero ad ſecundũ ſcemma ſiue ſpeculationem,haud etiam de nomine & ſignificato eius habendũ,verũ de rei natura.Nam pleriq; exiſtimãt combuſta omnia ſeipſis effici frigidiora. Alij econtra,combuſtorum omnium augeri caliditatẽ exiſtimant:vtriq; ſanè errãtes. Conſpiciuntur enim liquidò quædam calidiora reddita & ad guſtum,& ad tactum, & eam quæ in vſu cernitur facultatem: velut ſuprà dicebã de acribus & adſtringentibus.Quædã contrà aduſtione minus apparent calida:ídq; clare diſcernimus tum tactu,tum vſu.Dico autem vſum,ceu ante dixi,cum cuti impoſita alia calidiorem rubentiorémq; partem efficiunt, alia exanguem & frigidam: & alia molem attollunt , alia contrahunt. Igitur acria multum caloris amittunt vſta. At quæ eiuſmodi non ſunt,aſſumunt.Sanè combuſtorum omnium nullũ planè eſt frigidum. Relinquitur enim in illis velut ἐμπύρευμα, hoc eſt ignitio quædã. Nam ita vocabat Ariſtoteles:atq; id eſt quod per ablutiones detergitur, ex combuſtorum ſubſtantia ſubtiliſſimum: quod vbi cum aqua abierit, quod vſti reliquum eſt, ſubſtantia terrena eſt.Siquidem humidum omne combuſtio abſumit , reliquum autem terrenum eſt vnà cum empyreumate ab Ariſtotele vocato. Hoc ergo vbi per lotionem ablatum ac ſemotũ fuerit, aqua in qua medicamen ablutũ eſt,calidam adſciuit facultatem,eámq; tenuium partium:quod reliquum vero eſt, terreum eſt,deſiccare citra mordacitatem potens. De his quidem & ſuprà diximus: cæterum nihilo deterius eſt in memoriam nunc ea reuocaſſe , vt refricata illorum memoria, ſimul quæ dicenda ſunt,exactius quis aſſequatur.

De terræ differentijs.

CVm duæ ſint res quæ terræ vocabulo ſignificãtur, neceſſariũ duxi prius eas diſtinguere, vt clariora ſint quæ dicẽda veniunt. Altera ſanè Græcis [pariter Latiníſq;] cõſueta eſt.Siquidẽ vbi triticum,hordeum,aut aliud quodpiã ſeminũ,quę cerealia nuncupãtur,ſeminãt,mediocriter humidã eſſe terrã oportere aiunt:at vbi vites,ficus,oleas,aut aliam quanuis arborẽ plantãt,fugiendam præcipiunt tum eã quę vliginis planè expers ſit,& arida,tum quę humida ſit & lutoſa. Nam lutum vocant terram humido maceratam. Tum qui de colendis agris ſeu georgica cõſcribũt,in regionũ differẽtijs atram terrã,argilloſam, arenoſámq; diſcriminãtes efferunt:ſed & pinguem terrã vocãt, ex qua lutũ fit viſcoſum ac lentum:Alterã vero contrà quàm hanc diſpoſitã,quæ lutũ efficiat,pinguitudinis expers,& friabile,vt ſic dicam. Atq; hoc eſt vnum terræ vocabuli ſignificatũ, omnibus vſitatum.Alterũ eſt ſolis philoſophis vſurpatum,cũ aiunt elemẽta corporum eſſe terram,aquã, aërem,& ignem. Corpus nanq; extreme ſiccũ ac frigidũ

terram nuncupant.Secundũ hos ergo nullum compoſitorũ corporum terra cenſetur elementaris:aiunt tamen ea plurimũ habere terræ,puta adamantem,& ſaxa: & quanto corpore fuerint duriore,tanto magis ea dicunt eſſe terrea, cõtrà quàm agricolæ.Haud enim quo durior ſit corporum cõſiſtentia,eo plus terream eſſe dictitant,verum lapides & petras planè ad agriculturam eſſe ineptiſſima contendũt. Cæterum eã eſſe terram dicunt exactiſſimam,quæ quàm longiſſime receſſit à ſaxi conſiſtentia:quippe cum & argilloſam & arenoſam ad pleraq; damnent inutilem. Secundum itaq; ſignificatum quod à philoſophis celebratur, tribus finientur gegeneribus terræ differentiæ. Siquidẽ vnum eius genus lapis eſt, alterũ corpus metallicum,tertiũ vero terra quæ colitur: facta apud eos differẽtia de metallicis corporibus quæ fundi poſſunt,velut ære,ſtãno,plumbo.Hæc enim quidam aiunt nõ terræ,ſed aquæ plus continere. Attamen cæteri homines omnes eam dũtaxat terram nominant,quæ humido macerata lutũ efficitur:de qua vtiq; & ego nunc ſtatui differentias exponere,id modo præfatus,quòd propoſita ſectio corporum terrenorum in lapides,metallica,& terram quę colitur,abſq; corporibus quæ proprie phyſica ſeu naturalia nominantur,dicta eſt.Nã ſi ea accedant,tum ligna omnia,& fructuum partes cõplures,velut etiã animalium,eſſentia eſſe terrena dicẽtur: fructuum quidem partes, vt nuclei oliuarũ, & acini vuarum,putamina nucum & conorum,& eius generis multa alia.Animalium vero,oſſa,cornua,dentes.Verum de plantarum partibus,quæ terrenæ vtiq; ſunt & duræ,partim iam ſuprà dictum eſt, partim etiam nũc dicetur.Et de ijs quæ animantiũ ſunt infrà tractabitur,vbi prius terræ ſpecies abſoluero.Licet enim ea tibi aut differentias,aut ſpecies,aut etiã appellare genera.Dico autem hæc,lapides,metallica corpora,terram in lutum ſolubilem.Ac primum omnium dicam ab Latinis nuncupatæ terræ differentias, quæ commune hoc habet, vt addita aqua continuo ſoluatur,& fiat lutum.Nam quod à philoſophis ſic appellatur,non habet omnibus commune,ſed illis tantum conſuetum ac celebratum ſignificatum.

De differentijs nominatæ paſſim terræ.

TErram vſitate Latinis vocari dixi,quæ iniecta aqua ſtatim ſoluitur,& fit lutum. Huiuſmodi ergo eſt quam homines ad culturã elaborant, differentias habens quaſdã ſanè ſecundũ propriam rationẽ, dum pinguis eſt & viſcoſa,quæ vtiq; omnino & atra colore eſt:alia vero friabilior,& pinguitudinis expers,quam vocant argillam,quæ ſanè quodãmodo candidior eſt.Atq; hę cõtrariſſimæ ſunt differentiæ.Aliæ harũ in medio ſunt,alteri atq; alteri magis accedentes:atq; adeo quædã etiam quæ ex æquo ad vnguem in medio, pari interuallo ab vtraq; diſtant.At aliæ ſunt terræ differentiæ ex diuerſi generis corporũ natæ commiſtione,qua ratione lapidoſæ & arenoſæ habentur: atq; admiſtã talium ſubſtantiam ſegregant largę aquæ affuſione ac maceratione,dum totũ humidũ efficiatur. Cum enim id effectum eſt,id quod defertur atq; ineſt lapidoſum atq; arenoſum, id omne ſubſidit,& terra exacta ſupernatat. Tale quiddam & in Lemnia terra viſitur,quã cognominant quidã milton lemniam,id eſt rubricam lemniã,& alij quidam ſphragida lemniã, hoc eſt ſigillũ lemniũ, ob impreſſum videlicet illi ſigillũ, Dianæ ſacrum.Siquidem hãc terram ſacerdos cum patrio quodam honore ſumẽs, haud mactatis animalibus,ſed tritico atq; hordeo piamẽti gratia terræ redditis,in

vrbem comportat:quam deinde aqua maceratam, atque in lutum redactam, vbi valēter conturbauit,paulúmque inde quiescere siuit, aquam quæ supernatat, aufert,& mox quod sub ea est lutum tollit,at reliquum duntaxat quod ad imū subsedit,lapidosum scilicet & arenosum,relinquit vt inutile ac superuacaneum.Porrò lutum illud pingue vsque eo desiccat, dum mollis ceræ consistentiam accipiat: huiúsque exiguis acceptis particulis,sacrum Dianæ signū imprimit.Ac postea rursum in vmbra siccandum reponit,donec omnem planè humiditatem amittat,fiátque illud medicis omnibus cognitum medicamen lemnia sphragis,siue sigillum. sic enim quidam illam cognominant ob impressam illi sphragida,hoc est sigillum: ceu etiam nōnulli ob colorem lemniā milton siue rubricam appellitāt. Verum ab ea differt,quòd contactu nō contaminet atq; illa:& secundū collem in Lemno,qui totus colore fuluo est,& in quo neq; arbor,neq; planta nascitur,tantum huiusmodi terra visitur.Porrò tres eius signantur differentiæ: vna quam posuimus terræ sacræ,quam alij nemini præter vnā sacerdotem contingere fas est:altera vero eius quæ reuera miltos est,siue rubrica:vtuntur autē ea potissimū fabri: demū tertia eius quæ extergit,qua vtuntur qui lintea & vestes lauāt, quibus vtiq; collibitum est.Cæterū cum & apud Dioscoridem & alios quosdā scriptum legissem,*lemniæ terræ hircinū misceri sanguinē,atq; ex luto quod ea mistione cōficiebatur,sacerdotem lemnias sphragidas tum cōformare,tum consignare,*cupiebam profecto & ipse mistionis modū inspicere atq; symmetriam. Itaq; quēadmodū in Cyprum nauigaueram videndorū quæ in ea sunt metallorum gratia, & in cauam Syriam Palæstinæ partem profectus fueram, bituminis & aliorum quorūdam inspiciendorum causa,ita nec in Lemnū enauigare piguit,vt quantū sanguinis terrę admisceretur, conspicerem. Nā iterum cum Romam pedestri peterem itinere per Thraciā & Macedoniā,prius à Troade Alexandręa in Lemnū adnauigaui,nactus illic nauem quæ ad Thessalonicā cursum destinabat. Conueniebā autē cū nauclero,vt in cursu Lemno appelleret.Et sanè ille præstitit,sed nō ad eam ciuitatem ad quam oportebat.Antea enim nesciueram duas esse in insula ciuitates,sed credebā, vt Samus, Chius, Cωs, Andrus, Tenus, & omnes adeo quæ in Aegæo sunt mari, vnam duntaxat ciuitatem habēt toti insulæ cognominem, ita & Lemnum nominis sui vnam habere ciuitatem. Porrò vt ex naui descenderā, intellexi ciuitati nomen esse Myrinæ:nec in regione ciuitatis illius aut Philoctetis templum esse,aut sacrum Neptuni collem,sed in altera quę vocaretur Hephestias:nec ciuitatē eam Myrinæ esse ꝓpinquā.Cúmq; me nauclerus expectare nō posset,distuli,vt cū Roma in Asiam redirē, tunc Hephestiada viserem: id quod feci prout speraueram & proposueram.Nam vbi ex Italia in Macedoniā traiecissem,eámq; penè totam pedestri itinere petrāsijssem,peruenissémq; Philippos, quæ ciuitas est finitima Thraciæ:inde ad mare descendi quod proximū aberat centum viginti stadijs:primúmq; Thason transmisi distātem plus minus ducentis stadijs:atque illinc in Lemnum septingentis, ac rursum ferme septingentis in Alexandræam Troada traieci. Ac proinde sanè ex industria tum de nauigatione, tum de stadijs adscripsi, vt si quem eadem quæ me caperet Hephestiada visendi cupiditas, cognito eius situ, sic nauigationem institueret.In tota nanq; insula Lemno oriētem spectat Hephestias,occidentem vero Myrina.Et quod à poëta dictum de Vulcano est,qui Gręce dicitur Hephestus,Decidit in Lemnum, propter collis naturam occasionē sumpsisse fa-

bulæ crediderim. Apparet enim cōbusto simillimus tum colore ipso, tū etiā quia nihil in eo nascitur. In hunc itaq; collē sacerdos quo tempore ego ad insulā accesseram, egressa, certo quodā tritici hordeíq; numero in terram cōiecto, aliísq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totū terra impleuit. Atq; vbi in vrbem conuexisset, quo dixi modo, illas fama hominū adeo celebratas lemnias sphragidas præparabat. Visum ergo mihi erat percontari, nunquid vnquam antea hircinum sanguinē huic misceri solitum, memoriæ proditū accepisset. Quo audito omnes in risum soluti sunt, nec ij sanè quiuis ex vulgo, sed viri oppidò quàm eruditi cum in alijs, tum præcipue in vniuersa patriæ historia. Quin & à quodā librum accepi quondā ab incolarum quopiam conscriptum, qui omnē lemniæ terræ vsum edocebat. Quamobrē nec me quoq; piguit huius medicamenti periculū facere, acceptis sphragidum viginti milibus. Sed & is à quo librum dono accepi, inter principes habitus, ad multa hoc vtebatur medicamine. Siquidem ad vulnera tum vetera, tum cicatrici inducēdæ cōtumacia: ad hęc ad morsus viperę, atq; adeo omnes ferarum morsus, necnō aduersus medicamēta letalia non antè modo exhibere, sed & pòst sphragide vti consueuerat. Addebat porrò sese periculum fecisse medicamenti, quod quia fructum iuniperi accipit διὰ τῶν ἀρκευθίδων nuncupatur, cui vtiq; indebatur & terra lemnia: vomitúmq; ciere aiebat, siquis cū etiamnū in ventre letale venenū hæreret, alexiterium siue amuletum ebibisset. Et sanè nos quoq; huius fecimus periculū in lepore marino, & cantharidibus, cū sese tale quippiā accepisse homines suspicarentur: verū hausto quod lemniam sphragida habebat medicamento, protinus omne euomuerunt, nec postea vllum illis accidit symptoma eorum quæ ad leporē & cantharides comitari cōsueuerunt. tametsi conuicta esset perniciosorum pharmacorum exhibitio. Cæterum an ad alia mortifera pharmaca, hæc inquam quæ vocant deleteria, eandem vim habeat medicamentum quod ex fructu iuniperi & terra lemnia conficitur, mihi vtiq; ignotū est. At ille ab Hephestiade profecto asserebat, adeo vt & rabientis canis morsum eam sanare diceret in vino diluto epotam, at vlceri ex aceto impense acri impositā. Sed & aliarum ferarum ictus ex aceto sanare referebat, extrinsecus folijs insuper impositis, quæ putredini resistere didicimus. In primis vero prędicabat Scordium, deinde Centaurium exile, inde Marrubium. Porrò si quando nos sanè ad vlcera cacoēthe & putrida terram lemniam adhibuimus, magnifice profuit. Vsus autē est pro prauitatis vlceris magnitudine. Quippe id quod grauiter olet, impēdióq; laxum molléq; est ac sordidum, sustinet vt vel per acerrimū acetum lemnia terra in lutosam soluatur consistentiā, aliorum more pastillorū, quorum alius alio vtitur: dico autem Polyïdæ, & Prasiωnis, & Andronis, & qui nūc dictus est, quē Betinū vocant. Siquidem hi omnes valenter desiccantes prosunt vlceribus contumacibus, soluti interim quidem in vino dulci, interim sapa, interim œnomelite, nōnunquam etiam alborum quopiam, aut fuluorum, aut flauorum, prout nimirum vsus postulat. Nā de talibus alibi definietur. Similiter vero quandoq; soluuntur aut ex aceto, aut vino, aut aqua, aut oxymelite, aut oxycrato, aut melicrato. Porrò lemnia terra ex aliquo comprehensorū soluta, medicamen fit idoneum tum recentibus glutinandis vulneribus, tum medendis inueteratis, ægre ad cicatricem venientibus, & contumacibus. Similiter autem & alia quæuis terra pharmacωdes siue medicamentosa. Necesse enim erit distinguere, sicuti suprà, ab elementari terra, in qua & lapides

cõprehendebantur, eam quæ lutũ ſoluitur: ſic nũc ab ea quæ colitur, medicamentoſam: nihilo enim deterius erit ita eã cognominaſſe qua ad curationes vtimur: tametſi eius quoq; quę colitur, ſi qua pinguis eſt, cõmoda eſt ad curationẽ earum omnium partiũ quæ deſiccari poſcũt: vnde ſanè ea & Alexandriæ & per Aegyptum vtũtur multi ſua vtiq; ſpõte ac iudicio, multi vero etiã moniti ſomnijs. Vidi enim Alexãdriæ quoſdã aqua inter cutem laborantes ac lienoſos Aegyptiæ terræ luto vtentes, qui ſibi ſuras, femora, cubitos, brachia, tergum, latera, pectúſq; inungerẽt, ac perſpicuo iuuarentur. Eũdem in modũ & veteres phlegmonas, & laxa œdemata adiuuat lutum hoc. Noui ſiquidem quoſdã, qui ex immodica per hæmorrhoidas euacuatione turgentes effecti ac tumidi, nõ obſcure fuere adiuti. Sed & quidam diutinos fixóſq; parte quapiam dolores perpeſſi, luto hoc planè perſanati ſunt: deſiccandi nanque vim terra quæuis poſſidet. Quoniam vero corpus eius natura ſiccum eſt, & quia prorſum igneæ ſubſtantiæ miſtionis eſt expers, ita deſiccat, vt minime ſit mordax: ad quod tamen etiam proficit ſi lauetur.

De terræ lotione.

CAeterum lauatur terra omnis ad eundem modum quo propoſitum eſt de lemnia. Primum quidem maceratur aqua, quæ nullam habet medicamentoſę qualitatis ſuſpicionem: at vbi lutum conſederit, effunditur quę innatat aqua: ac quod in fundo erat, ſegregatur à lapidoſis atque arenoſis quæ ad imum reſederunt. Ac ſi exercitatum habeas guſtandi ſenſum, ipſe iudex eris accuratus, quam oporteat terram lauare, quam non. Nam quædam lauari nõ deſiderãt, quædam etiam bis térq; elui expoſcunt. Ac lemniam quidem paratam accipis ſemel à ſacerdote lotam, quæ iterum ablui non exigit.

De terra Samia.

AT Samiam ne lauari quidẽ opus eſt: vtimur autem altera eius ſpecie magis, quam Samium aſtera cognominant, ad ſanguinis expuitiones vndecunq; natas, velut etiam Lemnio ſigillo. Eadẽ vi iuuant ſanguinis ex vtero profluuia, & vocatũ fluxum muliebrem. Quin & proſunt exulcerationibus dyſentericis antequã putreſcentia euadãt vlcera. Nomas id genus affectus appellare medicis mos eſt, ab eo quòd putredo depaſcat, & ad vicinas partes ſerpat, quod Græce dicitur νέμεσθαι, vnà cum primũ vitiata & ipſas corrumpens. Tametſi etiã in iſtis quandoq; ſum vſus Lemnia, & palàm profuit tum per ſedẽ infuſa, tum epota, vtiq; antea: (quod facere ſolemus) vlceribus melicrato priore ablutis, poſteriore vero muria. Inijciebatur ergo per ſuccũ arnogloſſæ: bibebatur vero ex oxycrato aquoſo. Sed nõ paulo efficacioribus videtur eſſe viribus Lemnia terra quàm Samia: quare nec ea quæ iam phlegmone tẽtari cœperint, vim eius perferũt, ſed clare irritantur, atq; exaſperantur, potiſſimum ſi vir ſit habitus mollioris, quẽ malacoſarcon Græci vocãt. At à Samia adeo nõ exaſperatur vlla ſic affectarũ partiũ, vt etiã mitigẽtur, maxime quę humidiores ſũt & laxiores, velut vbera, teſtes, adenes. Idonee autẽ vtaris terra eiuſmodi, ſi vbi ad læuorẽ redegeris per aquã, tantum admiſceas olei roſati boni, quod miſtione ſua medicamentum à reſiccatione prohibeat: ſed & commodum vtiléq; eſt, vbi ſic prępáratum fuerit, ad alias quoq; phlegmonas calidas, & bubonas incipientes, & fluxiones podagricas, & ſummatim vbi

refrigerare ſtatutũ eſt mediocriter cũ mitigatione ac lenitione:vt euidenter appareat vim Samiæ mediocriter eſſe refrigeratoriã. Quin & magis quodãmodo aërea eſt eius eſſentia collata ad lemniam,cuius argumentũ eſt & leuitas. His itaq; notis & omnem aliam terram medicaminoſam æſtimato. Dico autẽ notas conſiſtentiæ tum leuitatem,tum grauitatem,prætereáq; in guſtu aſperitatem ac lęuitatem, ad hęc tenacitatem,& abſtergendi potentiã. Tenax enim & viſcoſus eſt Samius aſter, cum & Lemnia ſphragis eiuſmodi paululũ quiddam habeat. Abſterſoriam quoq; facultatem moderatam obtinent & Selinuſia terra,& Chia:quamobrem mulieres quædam ad faciem ijs vtuntur. Oſtenſum autem eſt in tertio libro De ratione curandi,quicquid leuiter abſterget,producendæ vlcerũ carni eſſe idoneũ. Id autem ſi etiam deſiccet,cicatrici inducendæ habile eſt. Porró omnium ex ijs aptiſſima ſunt & ad vlcera quæ in ſumma cute conſiſtunt, & ad ambuſta, illa quæ cũ citra morſum exiccant,tum neq; manifeſto excalfaciunt,neq; refrigerãt. Quocirca terra Selinuſia & terra Chia pulcherrima ſunt ad ambuſta vlcerum remedia : Expoſcunt enim ea moderatiſſime extergentia medicamina abſq; inſigni aut calfactione , aut refrigeratione:quod vtiq; ineſt tum Selinuſiæ,tum Chiæ,tum Samię terrę. Oſtenſum eſt autẽ quòd & huius ſpecies eſt Aſter quẽ vocant,reliqua terra hoc præſtãs, quòd viſcoſum quiddam ac tenax obtineat. Quocirca quod cũ ad alia vlcera,tum ad ambuſta pertinet,alijs terris quæ tenacitatẽ non habent, conferendus non eſt. Siquidem ſubſtantiã tenacitas magis reddit emplaſticã,quàm vt ſinat abſtergere: ſcilicet vbi nulla vtiq; alia adſit acrimonia viſcoſo tenacíq; corpori,vt in viſco cernere eſt. Attamen Chia & Selinuſia terra inferiores ſunt Samia ad phlegmonas in mamillis,teſtibus,atq; inguinibus incipientes:tametſi vbi inopia eſt aliorum quæ ſumme proſunt,nec ipſæ planè ineptæ ſunt & incõmodæ. Porro Cimolia cũ miſtę ſic facultatis,partim refrigerat,partim etiã digerit,ſed leuiter:proinde dum lauatur,hanc facultatem deponit atque exuit. Abſque eo ſecundum vtraſque agit facultates,ceu alia quoq; compoſitorum medicamentorum plurima digerentia pariter & repercutientia. Porrò vtranq; facultatem facile indicat dum illi miſcentur humores naturæ contrariæ. Nam ſi miſta ſit repercutientibus refrigerantibuſq;, lutum quod ex ipſa & illis cõficitur,refrigerans repercutiénſq; efficit. Sin digerentibus,& ipſum digerens. Sic ambuſtis conuenit. Atq; idiotæ quidam protinus aceto maceratam illinunt. Sed in tali vſu non impenſe acre ſit acetum oportet. Ac ſi tale ſit,aquam miſcere præſtat. Et illud mihi ſemper memoria teneto, ceu cõmune omnis terræ leuis. Omnes enim ambuſta iuuant, continuò illitæ ex aceto, aut oxycrato,nimirum bullas exiſtere prohibentes. Cæterum contemplandum inſuper eſt,corporis curandi quæ ſit natura ſiue habitudo,duráne an mollis: id in vniuerſum præ oculis habendo,corpora mollia valentium medicaminum vim haud poſſe perferre,dura vero poſſe. Sed hæc huius inſtituti nõ ſunt, verũ copioſius exponentur tum in tractatu De cõponendis pharmacis,tum in libris De facile parabilibus. Præſens autẽ narratio à principio id ſtuduit, vt generales inueniret facultates. Quibus animum intendens quiſpiã complura habiturus eſt ad particularis vſus copiam,vtiq; ſi vtendi eorum viam ac rationem inſuper adiũxerit atq; edidicerit. Quare immorandum non eſt. Verum quod antea dictum eſt, nunc in memoriam reuocare oportet, nempe terram ipſam expertem miſtionis ſubſtãtiæ generis alterius, vim habere citra morſum deſiccandi. Atqui cum nullum reperire

corpus queas miſtionis ad vnguem expers, inſpicienda item eſt eorum quæ illi accidunt commiſtio, ídque ſecundum leuitatis & grauitatis differentias, eáſque quæ in guſtu viſuntur. Nam ſi qua eluceat adſtrictio, tantum aſſumpſit frigiditatis, quantum habet & adſtrictionis. Sin etiam acrimonia quædam appareat, tantum ineſſe ſcito caliditatis, quantum & acrimoniæ. Similiter in leui & graui videndum: cum leuitas illi inde proueniat, quòd larga & copioſa in tota eius temperie aërea inſit ſubſtantia: grauitas vero quanto maior ſit, tanto itidem ſyncerior terra exiſtat. Terræ proprium eſt, quod igni admota non fundatur aut liqueſcat: id quod accidit plumbo, ſtanno, argento, & auro. Itaque cum terram audis ab argento nominari argyriten (nam ita nuncupant quidam illas quæ ex metallis ſumuntur) haud putes per totum terrę immiſtum eſſe argentum, aurum, aut ferrum: ſed contingere, coniunctáſque eſſe paruis terræ particulis immiſtas particulas paruas: in chryſite quidem, quæ ab auro dicitur, auri: in argyrite, quæ ab argento, argenti: in ſiderite, quæ à ferro, ferri: eáſq; ab igne in fornacibus fuſas, coire adinuicẽ. Eundem in modum quæ vitrum continet terra, arenoſa eſt. In arena enim potiſſimum eiuſmodi ſubſtantiæ fruſtula reperiuntur ſæpenumero parua. Et qui earum rerum periti ſunt, cõſpectis arenis talibus haud difficulter cognoſcunt, quantum ex eis colligi queat vitri. Sed & auri quoq; fruſtula exigua frequenter non paruo numero in quibuſdam inueniuntur arenis. Verum non ex quauis arena, qui negocio huic ſunt dediti, aurum vitrúmq; extrahunt: ſed eas eligunt arenas quæ quamminimo impendio plurimum congerunt. Siquidem poſt multos ſumptus quos in fornacibus inſtruẽdis facere neceſſe eſt, ſi paulum modo colligeretur ſubſtãtię, damnoſum id ipſis eſſet. Itaq; cum in plurimis arenis auri vitríq; fruſtula parua cõtineantur, qui talia callent, non ad quaſuis accedunt. Ad eundem modum neque æs, aut argentum, aut ferrũ, aut ſtannum, plumbúmve ex quauis terra colligũt. Nec tamen vbi dictorum quodq; ab admiſta terra ſeparauerint, quæ reliqua eſt, alijs terris eſt ſimilis (quas paſſim ſic ab omnibus nuncupari propoſui, quæ cõmunem habent notam, quòd irrigatæ facile ſoluantur in lutum) nam terræ, quæ in metallis eſt, reliquiæ lapideæ fiunt, nec macerari rigaríve poſſunt. Dico autem rigari, per totam ſubſtantiam humectari: madeſcere vero, extima tãtum ſuperficie madefieri, haud etiam in altũ penetrante humore: illud τέγγεσθαι, hoc βρέχεσθαι Græci appellitant. Sic fit cadmia, quam vocant, lapidea, nec ipſa rigari potis. Sed de talibus corporibus infra diſſeretur. Nũc rurſum ad medicaminoſam terrã reuertor, quæ proinde quòd aqua irrigata facile in lutũ ſoluitur, terra appellatur. quia vero ea vtimur velut alijs medicamentis, idcirco non iniuria Græce pharmacitis, Latine medicaminoſa ſola vocatur: nempe quia aut ſola eſt eiuſmodi, aut euidentiorem vim medicaminoſam poſſidet. Id quod ſanè verum eſt. Nominatur autẽ ampelites, nõ quòd vitem in ea ſerere præſtat, ſed quòd viti circumlita interimat naſcentes in ea vermes, quos ſcnipas apud nos vinitores cognominant. Naſcũtur porrò hi ineunte vere, cum germinare vites, turgeréque earum pars vnde germen exit (quem oculum nominant) incipiunt. Hos igitur oculos ſcnipes depaſcentes, non leuem viti noxam afferunt: ac proinde oculorum iſtorum radices, qui hæc ſapiunt, inungunt ac illinunt. Hac itaque ratione ampelites & pharmacites id genus terra appellata eſt, vel ex eo quòd ſcnicas perdat quantum habeat facultatis medicaminoſæ indicans. Sed & à reliqua terra, qua ad curationes vtimur, multũ diuerſa eſt:

quippe quæ proxime ad lapideam proueniat: quamobrem misceri eam in medicaminum scriptionibus comperies, vbi exiccare atque digerere quid opus est. Nec enim mordacitatis expers est, nec moderata, nec mitigandi vim obtinet velut Chia, Samia, & Selinusia. Atque de Cimolia quidem dictum est, quòd illis paulo sit valentior, verumtamen etiam morsus expers, maxime si elota sit. Cretica vero terra istis quodammodo assimilis est: verum admodum imbecilla est, multum habens substantiæ aëreę: inest tamẽ ei vis extergendi: quamobrem ea homines vasis argenteis sordidis splendorem recuperant. Itaque & hæc tibi vsui fuerit ad ea omnia, ad quæ alias sine morsu extergentes idoneas esse posuimus. Harum omnium Lemnia valentissimas vires obtinet. siquidem & adstrictio ei quædam inest. Porrò Eretriensis hac etiam valentiorem possidet, hactenus tamen, vt nondum mordicet. Quòd si lauetur, valde moderata efficitur, non secus atque supradictæ. Expedit vero hanc terram non semel, sed bis terque lauare, vt & Cimoliam. Quin & vrunt eam quidam, quò videlicet essentiæ reddant subtilioris & acrioris, vt & ad digerendi potentiam transeat. Cæterum si vsta lauetur, tunc deposita in aquam acrimonia, subtilitatem quidem quam ex tostione acquisiuerat, retinens, desiccantior constituitur. Quocirca cum vstionem non experta, communi ratione *terræ cuiuslibet, vlceribus* sit accommoda, magis certe iam cõgruit & ad ea quę carnẽ sibi restitui ægre patiuntur, & ad ea quę ad cicatricem difficulter perueniunt, si postquam combusta fuerit, abluatur. Porrò cum duæ eius species sint, ea quæ colore est cinericio, illi quæ admodum albida est præfertur. Est & alia terra dicta Pnigites, tota quidem facultate Cimoliæ assimilis, cæterum colore diuersa. Est enim atra, perinde vt Ampelites. Porrò viscositatem & tenacitatem non minorem quàm Samia terra obtinet, immo nonnunquam etiam maiorem. Cæterum *durante* hac immani & graui peste, allata ad me terra est ex Armenia ea quæ Cappado*ciæ finitima est*, etiã siccãtior, colore pallido. Lapidem qui donarat, non terram appellabat: promptissiméque *in læuorem soluitur*, ceu etiam calx. Sic enim videlicet nuncupo petram combustam. Verum vti nec in illa arenosum quippiam admistum est: ita nec in Armenia. Nam posteaquam in mortario pistillo comminuta est, adeo est læuis, nec plus est lapidea, quàm aut calx, aut Samius aster: tametsi non æque vt aster leuis est. Itaque illo etiam magis conspissata est minúsque aërea, quamobrem opinionem ac phantasiam prębet ijs qui negligentius intuentur, quasi lapis esset. Cæterum quod ad præsentia attinet, nihil interest, lapidem an terram vocites, si id modo teneamus, quòd summe desiccat. Siquidem ad dysenterias & ventris profluuia, tum sanguinis expuitiones, & catarrhos, ad hæc ad putrescentia oris vlcera in primis competit. Quin & eos magnifice iuuat quibus ex capite in thoracem fluxio decumbit: quamobrem illis quibus ex tali occasione assidua difficilis est anhelitus, valide prodest. Sed & eos qui phthoë laborant, adiuuat. Vlcus enim eorum desiccat: vt haud etiam tussiant, nisi in victu peccetur non leuiter, aut ambiens de repente ad intemperiem recidat. Ac mihi videtur, quòd, sicut in fistulis sæpe conspeximus, non in alijs partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, vt citra collyrij immissionem quod sordem & callum auferret, ipso duntaxat desiccante medicamine contraherentur ac clauderentur, ita quoque in pulmonis eueniat vlcere. Siquidem & ipsum ab exiccantibus iuuari medicamentis perinde conspicitur, vtiq; cum mediocre est, non admodum

magnum. Itaque visi sunt quidam eorum qui talia habebāt, prorsum esse liberati. Ac quidā qui Roma in Libyam talem ob causam profecti sunt, planè se sanos esse credidere: & sanè vsq; ad annos aliquot inculpate transigebāt: postea vero cū non pari degerent cura & cautione, reditus morbi apparuit. Hos ergo, vt dixi, bolus ex Armenia euidenter adiuuit: Quin & eos qui Romæ aguntqui assiduo difficultate spirandi discrutiantur, magis etiā. Porrò in magna hac peste, cuius eadē facies fuit atq; eius quæ Thucydidis memoria grassabatur, quotquot hoc medicamen bibere, celeriter curati sunt. At quibus nō profuit, omnes interiere, scilicet cū nec alio quouis iuuarentur. Vnde colligitur quòd ijs duntaxat nō fuerit auxilio, qui planè erant incurabiles. Cæterum bibitur ex vino albo, consistentia tenui, modice diluto, si aut planè febri careat, aut leuiter ea teneatur: sin grauius febriat, admodum aqueo. Non tamen calore vehementes sunt febres pestilētiales. Porrò de vlceribus resiccari postulantibus quid attinet dicere quantam vim habeat bolus hæc armenica? Liberum est autem vtcunq; appellare velis, siue lapidem, vt is qui mihi donauit: siue terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.

De lapidibus.

Ex sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc est diuersi à vulgo nuncupata terra, quòd rigari non sustinent. Vires habent partim secundū totius substātiæ proprietatem, partim secundū qualitates effectrices. Porrò vt hæc differant, superius docui. Nūc autē sermo nobis esto de illis quæ secundum effectrices agunt qualitates: in quibus sanè est & vtēdi ratio ac methodus. Siquidem, vt ostēdimus, facultates quæ proprietatis totius substātiæ ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscuntur experientiā. Nā cur hic lapis tacto vulnere, vnde sanguis prorūpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis quē vocāt Hęmatiten, in oculares facultates indatur, haud latet. Nam id rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eū teras cū aqua donec mellis crassitiem accipiat, adstringentem facultatē percipies. Atqui didicisti quòd phlegmonas etiamnum gliscentes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, restringentibus medicamentis repercutere oporteat: at vbi haud etiam sanguis in partē affluit, adstringentibus medicinis, quæ digerant adiungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus disseremus, vbi ea prius in memoriam reuocarimus, de quibus fuse locuti sumus in libro contra eos cōscripto, qui insultant ijs qui voce solœcismū committunt. Nā horū quidam λίθον (quæ vox lapidem Græcis significat) masculino genere efferri nō sinunt: verum si dicas, ἔμβαλλον τὸν λίθον ἐπὶ τὸν κύνα, non aliter vociferantur, quàm si ipsis in caput lapis esset coniectus: velut etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaque si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animum inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτην, καὶ τὴν πυρίτην, καὶ τὴν γαλακτίτην, καὶ τὴν σχιστὸν, vt curiosus sanè & stolidus damnabitur: nimirum cum veteres ex more omnes masculine efferāt eorū differētias, αἱματίτην, πυρίτην, γαλακτίτην, μελιτίτην, γαγάτην, σχιστὸν, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. Econtrario vero τὴν πέτραν fœminine pronunciant, nō τὸν πέτρον masculine. Nā ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nominant λίθον ἄσιον, hoc est lapidem asium, ceu etiam asiæ petræ florem. Porrò ex petra cōbusta calcem fieri dicunt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis

lapide calcem fieri volunt, ſed ex ſola petra, nuncupãtes ita per excellentiã ſolum qui ſit lapidum duriſſimus. Equidẽ ego vel ex induſtria & ſtudio conſueui mutatis inuicem nominibus vtroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nõnulli rixantur, id re ipſa cõmonſtrãs, nihil offendi enarrationis claritatem vtrouis modo quis dixerit. Cæterũ mirandum non eſt, qui ignorant enarrationis naturalis aut vnam ſolámq; habendam virtutem, ipſam ſcilicet perſpicuitatem ac claritatem, aut certe omnium aliarum primam principémq; atq; optimam, ſi ad tantas vertantur nugas. Itaq; de ijs lapidibus primum diſſeram, qui mortarij aut cotis attritu in liquorem ſuccúmve ſoluuntur.

Ciſeris. Pumex.

Cæterum ſi pumex inter lapides recenſeri poteſt, & ipſe eiuſdem eſt facultatis, quod certe ad abſterſionem attinet, velut etiam figulina teſta, ac multo magis ea quæ fornacum eſt. Sed Smiris acrimoniæ quiddã obtinet: proinde cauſticis & deſiccantibus facultatibus additur, eíſq; quæ curant gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autem ſi comburatur, haud erit inferior eoſdem ad vſus Smire.

De lapidibus qui in ſpongijs reperiuntur.

Lapides qui reperiuntur in ſpongijs, frangendi vim obtinent, nõ tamen ita validam vt lapides in veſica cõminuant: & qui id ſcriptum reliquerũt, mentiti ſunt. Verum qui in renibus conſiſtunt rumpũt, velut qui ex Cappadocia cõuehuntur, quos in Argio naſci aiunt. Soluũtur autem hi in ſuccum colore lacteum: ex quo liquet, quòd extenuandi vim obtinent abſq; vt inſigniter excalfaciant.

Oſtracites.

Porrò oſtraciten vocatum lapidem prædicare quoſdam audio quaſi deſiccandi valenter facultatem obtineat, temperatã ex adſtrictione & acrimonia, velut Geωden nomine pupillas expurgare, & vberum teſtiúmque phlegmonas ſanare, ex aqua videlicet inunctum. Attamen Cotis Naxiæ ramentum mammas virginibus ſuo tempore prohibet tumeſcere, & puerorum teſtes, tanquam videlicet particeps facultatis refrigeratoriæ.

Ophites.

Sed ophites quẽ vocant lapis extergendi cõfringendíq; vim poſſidet, ceu etiam vitrum. Admodum enim ipſum ex vino albo ac tenui epotũ lapides veſicæ conterit atq; confringit. Verum ipſum in lapidibus quiſpiam forte non numeret.

Iaſpis viridis.

Proprietatem nõnulli lapidibus quibuſdam teſtimonio ſuo adſcribunt, qualem reuera habet Iaſpis virens, nempe ſtomachũ adhæſu ventríſq; os adiuuãs. Ac nonnulli quoq; annulis inſerunt, ſcalpúntq; in eo draconem radios habentem: velut rex Nechepſωs memoriæ prodidit in ſexto & decimo libro. Sanè huius ego quoq; lapidis abunde feci periculũ. Torquem enim ex huiuſmodi lapillis confectum à collo ſuſpendi, ita vt lapides os ventris contingerent. Apparebant autẽ nihilo ſecius prodeſſe, etiamſi ſculpturam non haberent quã ſcripſit Nechepſωs. Porrò lapidem* Omphatiten vir fide dignus reuera iuuare morſos à vipera ſuſpẽſum retulit. Sed eiuſmodi facultates extra vſum ſunt methodo cõſtantem: velut etiã cum Hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus ſiſtunt ſanguinem.

* al. ophiten

Sapphyrus.

Sed & Sapphyrus ictos à ſcorpio epotus iuuare creditur.

Aphroselinus.

Et aphroselinus quem vocant, comitiali morbo vexatos: non tamen nos experti sumus. Sunt vero & alij lapides nõnulli, qui aduersus quædã suspenduntur. Cæterum quidam characteres quosdam & literas inscriptas habent: sicut qui hęmorrhoidibus congruit Hieracites: cuius nos fecimus periculũ. Sed non est nunc tempus de illis disserere, quæ sola experientia fidem habent, ac non rationali quadam methodo in vsum veniunt. Aliud de his tempus erit & locus. Nunc autem ad id quod toto opere propositum fuit, reuertor.

Dioscoridis Thyites.

Omnium dictorum lapidum valentissimã vim habet is qui ex Aethiopia affertur, quadantenus subuiridis, vt Iaspis quem vocant. Soluitur hic lapis in succum colore lacteum, gustu vero acrem, ac proinde illũ nemo ocularibus miscet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; vlcera sanantibus: sed tantum ad purgandum, & abstergendum quæ pupillam offuscant absque phlegmone: ex quibus sunt cicatrices recentes, quas attenuare potest: sed & oculorum vngues (Græci pterygia vocant) vtique si non admodum duri fuerint.

Iudaicus.

Est & alius lapis viribus valentioribus in Palæstina Syria proueniens, colore candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas. appellitant eum à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: vtuntúrque ad vesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes. Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides vesicæ pertinet: verum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

Pyrites.

Vnus eorum qui validam facultatem possidẽt, est & pyrites quem vocant, quo vtimur digerenti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum vbi in vsum vocantur lapides, admodum vehementer contusi, atque ad læuorem redacti sint oportet, similiter atque ea quæ in ophthalmicas facultates admiscentur. Etenim nisi pollinis instar comminuantur, adeo vt in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis, & fluuialibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum vim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, videlicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis vtimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistentes tum sanguinem, tum muliebre profluuium facultates, præterea ad glutinanda vlcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nam qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt vtiles: velut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendúmque, tum detrahendum, extenuandum, digerendum, valentérque siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

Huius facultatis habetur & phrygius quem vocant. Sed eo semper vtor cõbusto quidem ad vlcera putrida, ídq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos vero medicamẽtum siccum efficiens: quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscentur ei & alia quæpiã. Dicetur autẽ de ipso in opere de

componēdis pharmacis.Nūc ſatis eſt de generali eius facultate explicuiſſe:valide enim deſiccat,habēs quiddā adſtrictionis ſimul & mordicationis.Dictū vero ſuperius eſt,ea eſſe omnia optima medicamina,plurimíq; vſus,quæ miſtas in ſeſe haſce facultates habent,nempe repercutientem,& digerentem.

Ageratus.

Eſt autem lapis ageratus quem vocant, quo vtuntur coriarij, facultatis miſtæ, adſtringentis ſcilicet,& digerentis.Sed de ſola adſtringente conſiderandum.Iuuat quidem euidenter columellas phlegmone grauatas: nō tamen apertam guſtu adſtrictionem præferre aut acrimoniam conſpicitur.

Aſſius.

Eſt & alius lapis in Aſſo proueniens,quē ob id ipſum Aſſion cognominant, nō durus vt petræ.Siquidem color illi eſt paritérq; conſiſtentia ceu tophi, friabilis & laxus.Innaſcitur ei quiddam farinæ tenuiſſimæ ſimillimum, qualis in molarū parietibus adhærere viſitur. Appellitant hoc medicamentum petræ aſiæ florem. Eſt vero & ſubtilium partium,vt ſine morſu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra vero in qua naſcitur, tametſi vim habeat illi ſimilem, actionis tamen vehementia inferior eſt. Hoc enim ea potior eſt flos, non tantū quòd magis colliquet ac digerat,& velut ſale condita ſeruet, ſed & quia hæc præſtet abſque vehementi mordicatione.*Habet & ſalſedinem quandam in guſtu hic aſiæ petræ flos* : vt coniectura ſit illum naſci ex eo quòd ros ex mari in petram reſidens, poſtea à ſole deſiccetur.

Gagates.

Eſt & alius lapis colore atro,qui vbi igni admotus fuerit,perſimilem bitumini odorem exhibet:quē Dioſcorides nonnullíq; alij in Lycia inueniri prodiderūt, ad *fluuium* nomine Gagaten.vnde & ipſi lapidi nomenclaturā inditā dicunt. Ego tamen *eum fluuium non vidi,*tametſi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quò videlicet quæ in ea ſunt *inſpicerem. Cruſtaceos vero lapides, & qui in ignem* additi exilem flammam ederent, cōplures ex Cœle Syria aſportaui, natos in colle mari mortuo, quod vocant, circundato, qua orientē ſpectat, vbi & bitumen eſt: erátq; lapidum odor ſimilis bitumi.Vtebárq; eis ad tumores in genu diuturnos,& ægre curabiles, miſtis videlicet facultatibus quæ ad hoc ſymptoma probatæ fuerant.Planéq; viſum eſt mihi euidentiorem earū facultatem reddidiſſe. Miſcui vero ipſum & Barbaro quam vocant:& palàm medicamētum effectum eſt exiccantius,adeo vt & ſinus cōtraheret,nedū cruenta vulnera glutinaret,ad quę cōpetere maxime creditur.Eſt & alius lapis,cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis vratur candenti Thracius igne,&
Poſt madefiat aqua,flagrabit totus:at idem
Mox oleo affuſo penitus reſtinguitur:adfert
Thracius hunc ad nos paſtor de flumine,nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina vſus eſt:neque Nicander pręter graueolentiam, quæ ſuffitu feras fugat,quicquam ei adſcripſit.

Magnites,quæ & Heraclea. Magnes.

Ex lapidibus vnus eſt & magnites,& heraclea quam vocant,adſimilem hæmatiti vim obtinens.

Arabius.

Attamen arabius quem nominant, lapis elephanti similis, desiccātis abstergentísque facultatis est.

Alabastrites.

Et alabastrites vocatus vnguis in medicinæ vsum ingreditur combustus. Quidam eum bibendum dant stomachicis.

Smiris.

Sed & smiris quòd multam abstergentem habeat facultatem, clarum est vel eo quòd dactylioglyphi, hoc est qui annulos exculpunt, eum in vsum illo vtantur. Quinetiam quòd dentes puros efficiat, experti sumus.

Hæmatites, Galactites, & Melitites.

Porrò talium quoq; vnus est hæmatites quem vocant, à coloris similitudine id appellationis sortitus: sicut & galactites, quando & ipse in succum solutus, lacti similis conspicitur. Huic autem colori adsimilem succũ efficiens melitites à mellis similitudine, quod gustu repræsentat, nũcupatus est. Porrò ostẽsum in quarto horum cõmentariorũ est, quòd succus omnis dulcis à tẽperato calore talis eueniat, adstringens vero à frigore. Habebit ergo lapis hæmatites tantũ frigiditatis, quantum habet adstrictionis: melitites vero calorẽ temperatũ: mediã autẽ vtrisq; temperiem galactites. Merito itaq; ausi sunt medici ocularibus facultatibus lapidem miscere hæmatiten. Ac solo eo vti possis superciliis exasperatis: si quidẽ cũ phlegmone aspera sint reddita, ex ouo ipsum diluens: ac si magis, etiã per decoctũ fœnigræci. Sin vero citra phlegmonẽ, ex aqua. Incipito vero semper à modice humido, per specillũ infundens. Vbi autẽ quòd vires eius ferat cõspexeris, magis ac magis crassum efficies: ac tandẽ adeo crassum facies, vt specilli cuspide inungas secũdum subiectionem aut euersionem supercilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni competit, omnibúsq; vlceribus. Porrò siccus si ad tantum redactus fuerit læuorem vt pollinem tenuitate æquet, reprimit excrescentia. Atque eo nullus solo atque per sese vtitur. Ego vero, vti proposui, vsus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta, quum mox experientia periclitari vellem, nunquid recte coniecissem. Et ipsa quidem oculorum vlcera solus per se cicatrice includit (vt paulo ante comprehensum est) attritus, cæterum aut affusus, aut inunctus. Nam & id experientia exploratum habeo.

Schistos.

Huic lapidi persimilem vim obtinet, verũ infirmiorẽ, is qui vocatur schistus: ac post eũ galactites. At melitites caliditatis etiã nonnihil, vt dixi, adiunxit. Vt itaq; vnusquisq; leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in vsum ducitur: est tamẽ mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiamnũ phlegmone afflictis semper gratiora sunt atq; iucũdiora: cæterũ liberis iam phlegmone partibus infirmiora quàm quæ persanare valeant. Porrò cũ lapidibus omnibus commune sit vt desiccẽt: quotquot ex iis in succum soluti, aut alioqui ad lęuorem triti, nullam continuo qualitatem in gustu obtinẽt, hos putandum est esse tum infirmissimos, tum mitissimos, tum minime mordaces. At qui manifestã gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitatis proportione potentiam possident: ac si quidem adstringant, ad cõprimendum, constringendũ, spissandũ, & contrahendum: si vero mordicent, ad excalfaciendum, digerendũ, & liquandũ. medij eorum sunt qui abstergent

citra mordicationem. Igitur hæmatites, ſchiſtos, galactites, ac melitites, in ſuccum ſoluuntur quo poſui modo, ad cotem aut mortarium attriti: cum ſint & alij lapides in ſuccum ſolubiles, vt qui in Aegypto naſcitur, quo vtuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autem omnium dictorum minimũ qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præ ſe ferens: quocirca hoc ipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quòd deſiccet videlicet: proinde cerato eũ miſcentes, ad cicatricem vlceribus inducendam in mollibus corporibus vſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus perinde vt modo dicti: at quanto eſt maiore emolliendi vi quàm prædicti, quòd nullam videlicet effectricem qualitatem habeat, tanto etiam moderatior eſt, magíſque dolorem leuat. Hũc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphida nuncupant.

Metallica medicamenta.

Metallica medicamenta appellare medicis mos eſt, quorum generatio in metallis eſt, ſiue ſpontanea, ſiue per fornacem facta. Et ad hæc tertio loco ſunt quæ rurſum homines ex his ipſis præparant quouis modo, velut ceruſſam, pſoricum, ſandyca, phycum. Deinceps itaq; de ſingulis dicetur ea ſerie literarum, qua quodq; nomen incipit. *Verum illud primum de omnibus illis dicemus communi pręfatione, qualem de lapidibus paulo ante habuimus, & his* etiam ſuperius de terra medicaminoſa. Nam vt illis id inter ſeſe omnibus cõmune eſt, vt deſiccẽt, ita metallicis quoq; medicamẽtis omnibus: eſt enim eſſentia eorũ terrea, ſecundum elementaris videlicet terræ ſignificatũ nunc loquẽdo. Sed quemadmodum á nobis ex terra figulina dolia, & fictilia, ollæq;, & alia eiuſmodi parãtur, per ignem, qui torrendo humiditatẽ abſumit, durata: eundem in modũ in terra, caliditate diutina miſtam ex terra & aqua, nonnunquã etiam aëre, ſubſtantiã vniente temperantéq;, ac poſtea deſiccante, metallicorũ medicamentorum proueniũt cõſiſtẽtię. Porrò locorũ in quibus *hæc proueniũt, natura, prout plus minúſq; eſt* frigida, alia plus, alia minus congelat ac cogit. Quemadmodum itaq; in terræ differentijs plurima ineſt eſſentia terræ elementaris, paulum vero aëris: ita in metallicis multum immiſtũ eſt igneæ ſubſtantiæ. In medio eorum ſunt lapides. Proinde pleraq; metallicorum medicamentorũ alia ſemel aut bis, alia vero frequẽtius lota, idonea ſunt ad deſiccantes ſine morſu facultates. Atq; hę ſunt cõmunes rationes quas pręſcire oporteat. Deinceps vero dicẽtur quæ cuiq; ſingulatim ſunt propriæ, ídq; iuxta literarum, à quibus appellationes incipiunt, ordinem.

Hales. Sales.

Sal partim ex mari prouenit, in ſalinis videlicet, quas Græci vocant halas, cuius & inter marina medicamenta mentionem facturi ſumus: partim ex terra effoditur, Græci ὀρυκτὰς ἅλας nominãt, communi metallicorum genere comprehenſus. Vtriq; vis adſimilis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue ex mari oriundus. De quibus & ſupra verba fecimus libro quarto, eo loco vbi ſalſum ac ſalſuginoſum ſaporẽ ab amaro diſtinximus. Ac nunc quoq; dicetur, quòd aphonitri quidẽ amarus eſt & abſtergens: ſalis vero tanto in abſtergendo inferior eſt, quantum acceſſit adſtrictionis. Eſt enim ex duabus qualitatibus miſtus abſtergente videlicet, & adſtringente. Porrò quòd magnopere vterque deſiccet, ſupra monſtratum eſt: Cęterum vtriuſque in medio eſt ſpuma litri.

Armeniacum.

Armeniacum vim habet extergentẽ cũ leuicula acrimonia,& leuiſſima adſtri-ctione.Itaq; tale cũ ſit,ocularibus miſcetur facultatibus. Et ipſo per ſeſe quoq; ad pollinis lęuorẽ redacto,vtũtur ſicco ad pilorũ in ſupercilijs incrementũ:nẽpe vbi præ humorum acrimonia partim excidunt,partim vero nec creſcunt,nec aluntur. Siquidem depaſtis his acrimonijs,in bonum naturę habitum pars reducitur,cuius cum alia ſint munera,tum etiam producendi,incrementum præbendi,ac roborãdi qui in ſupercilijs ſunt pili:quippe cum prima & ex profeſſo quædam ſint medica-mentorum opera:quædam vero mediante natura,quæ animantium corpus diſpen ſat,edũtur, velut quæ in his ipſis calliblephara nũcupãt. Ipſa enim partes oblæſas mediocriter deſiccant, pilos corrumpentem humiditatem abſumendo, quæ vbi abolita eſt,tum natura ad proprias redit actiones,nimirum ſublatis quæ hactenus impedimento fuerant.

Arrhenicum. Auripigmentum.

Arrhenice,ſiue arrhenicum(vtroq; enim modo appellitant) facultatis eſt cau-ſticæ,ſiue vrentis, ídq; tam cõbuſtum quàm vſtionis expers. Cæterum id conſtat vſtione reddi tenuiorum partium. Vtuntur porrò eo ceu adurente ad denudandã pilis partem quamuis. Verum ſi diutius inhæreat,nec cuti etiam ipſi parcet.

Aphros litri.

Aphros litri ab aphonitro differt. Litri enim aphros, hoc eſt ſpuma,medicamẽ-tum eſt exiccatorium,aſpectu triticeæ farinæ ſimilis. Etenim alba eſt,nõ,vt Aſiæ petræ flos,cinericea.Aphonitrum vero farinę ſpeciem nõ habet,neq; ſolutũ eſt,ſed congelatũ & coactum,quo qui in balneis ſordes exterunt,quotidie vtuntur:ea de-tergendi facultate,vt nõ modo ſordes extergeat,ſed etiam pruritum ſanet,nempe digerendis quæ ipſum excitant ſaniebus. Non abs re itaq; medici ex eo multa di-gerentium medicaminũ præparant.At ſpuma litri,eiuſdẽ quidem cũ litro tum na turæ,tum facultatis eſt,cęterum eſſentiæ tenuioris.Dictum tamen paulo ante eſt, *aphrolitrum in medio conſiſtentẽ habere facultatẽ aphonitri & ſalis.Aphonitro enim ſola ineſt vis extergẽdi:ſali vero etiã adſtringẽdi multo magis,ac extergẽdi. *aphros litri

Gypſus. Gypſum.

Gypſum & ipſum ad cõmunem omnium terrenorũ lapidoſorúmq; corporũ fa-cultatem,qua deſiccare dicta ſunt,inſuper hoc adiunctũ habet,quòd eſt facultatis emplaſticæ.Vnitur enim ipſa ad ſeſe,& cogitur lapideſcítq; macerata.Quamobrẽ ſiccis medicamentis,quæ ad ſanguinis accõmodantur eruptionẽ,vtiliter cõmiſce-tur.Nam ipſa per ſeſe lapidoſa fit coacta ac cõgelata:proinde rigare diluerẽq; illã excogitaui tenui albóq; oui liquore,quod ad ophthalmias vtile eſt,admiſto quod in farina triticea eſt pollinis tenuiſſimi,qui in parietibus molarũ reſidet. Excipere vero quod ſic maceratũ eſt tenellis leporis pilis,aut q perinde ſunt molles,expedit.

Gypſum κεκαυμένον,hoc eſt, deuſtum.

Gypſum cõbuſtum nõ æque emplaſticã vim habet, cæterũ tenuiorũ eſt partiũ, & valentius deſiccat.Quin & repercuſſorium eſt,maxime ſi maceretur oxycrato.

Dyphriges.

Dyphriges miſtam habet tum qualitatem,tum facultatem.Habet enim in ſeſe quiddã & mediocriter adſtringens,& mediocriter acre:quãobrem vlcerum rebel-lium optimum medicamen eſt.Conuexi autẽ & huius medicamenti vim ingentẽ

ex Cypro Solis,vbi metallum ab vrbe abest,quasi triginta stadijs.Proiectum enim erat in medio spacio ædium quæ ante metallum extructæ erant,& vici qui ei subiacet.Cæterum præfectus ac procurator metalli,id quod post cadmiam reperiretur,esse dicebat inutile:itaq; abijci nō secus atq; vstorum in foco lignorum cinerē. Verum hoc mihi multo vtilissimū factum est medicamentū,tum ad putrescentia oris vlcera,siue per se,siue cū melle cui detracta sit spuma:tum ad anginam,videlicet vbi iam per adstringentium medicaminū auxilium constitit quod influebat. Prętera columellam vbi pręsecuissem,ipso solo & statim,& vsq; ad cicatricē sum vsus:ac frequēter exacte occlusam effecit cicatricem tū huius particulæ,tum omnium adeo exulceratorū:sic in vlceribus omnibus pudendorū,atq; ani. Vsus autē similis est vt in oris vlceribus:siquidem eæ partes eisdem ferè medicamentis gaudent,nimirū calidæ similiter ac humidæ.Verum hæc oratio iam tractatum de cōponendis medicamentis attingit. Ea itaq; omissa,ad id quod propositū est pergamus,vniuersalem medicamenti cuiusq; facultatē exponentes,sicut sanè diphrigis diximus.Adijciā vero huic qui de illo habetur sermoni,rem nō modo de diphrige scitu vtilem,sed & de lemnia sphragide, & pompholyge,& opobalsamo,& lycio Indico.Nam etiamnū adolescens didici hæc ita præparare,vt à veris natiuisq; nihil differre viderentur.Nā qui me docebat ingenti mercede,homo curiosissimus erat, *non in his tantū,sed & alijs similibus.Itaq; in Lemnum,in Cyprum, in Palæstinā* Syriam eo studio nauigaui,vt medicamētorū istorum cuiusq; vim magnā, quæ in omnem vitā meam satis forēt,reponerē.Sed & lycium Indicum cū aloe Indica id tēporis cōmodum accipere contigit,cū à Palæstina iter reflecterem:cū persuasum haberē,eo ipso quòd à camelis cum tota sarcina aduectum esset,proculdubio esse Indicū:quódq; adulteratū haud nosci ab ijs qui portassent posset,propterea quòd materia,ex qua id pręparatur atq; adulteratur,illis in locis haud nasceretur.Porrò satius *visum est mihi, quibus rationibus* ea adulterātur, haud quaq̄ adscribere,vtpote cum homines scelerati *in lucro ponant talia posse dicere.*Nec enim necessarium est cum verorum ac germanorum notis ac indicijs , adulterandorum nosse compositiones,cum nihil ad ea discernenda conferant:imò optem,si queam,quæ à maioribus me perperam conficiendorum atque adulterādorum medicaminum proditæ sunt compositiones,omnes prorsum delere atq; extirpare.

Theon. Sulfur.

Sulfur omne trahendi vim possidet, éstq; temperamenti calidi,atq; essentiæ tenuis, adeo vt ad multa venenatorum animalium resistat. Siquidem ego aduersus turturem marinum & draconem sæpenumero eo sum vsus : & cum id piscatores quosdam docuissem,reuerso post aliquantum temporis magnifice medicamentū hoc cōmendarunt. Vsus eius est vt & siccum ictui inspergatur, & cum saliua mistum:nam cum & hoc excogitassem,ab experientia comprobari reperi.Sed & vrina maceratum idem effecturum excogitaui.Docebā enim piscatores medicamenta maxime parabilia, dixíq; pulchre illos & cum oleo veteri, & melle & resina terebinthina vsuros.Et sanè horum omnium experientia iudicium præstitit. Quin & psoras & lichenas,& lepras, non raro hoc medicamento cum resina terebinthina sanaui.Extergit enim omnes id genus affectus,absq; vt in profundum repellat, cum alia multa medicamenta quæ illos curent,mistam habeant potentiam,nempe vt digerant pariter & repercutiant.

Ios. *Aerugo.*

Aerugo gustantibus acrem qualitatem offert,digerens,detrahens,& liquans nõ teneram modo sed & duram carnem. Porrò supra dictum est, nonnullos eius generis medicamenta,epulotica,hoc est, quæ cicatricẽ inducant,appellare,quum ijs in tenuissimũ pollinem tritis per specilli cuspidem contigerint vlcera excrescentia,ac postridie contracta reperiant:tametsi illos haud lateat,si paulo plus impositum foret,sese vlcus non contractum, sed erosum inuenturos. Siquidem colliquat & digerit carnem,cum medicamenta epulotica contrahant,constipent,constringant,& calli in morem illam indurent.Quin & gustum mordicat ærugo,non tantũ ipsa vlcera.Quòd si pauculum eius cerato non pauco admisceas,id quod ex ambobus mistum est,citra morsum exterget. Dictũ vero supra est de talium medicamentorũ natura,tũ vt sese quidã fallunt,ex talibus cõpositionibus aut sarcoticam,aut epuloticã adscribentes facultatem medicamentis quibus minime oportet,vtpote cũ ipsa id præstare nequeant,verum ea quæ ex ipsis cõposita sunt.

Cadmia.

Cadmia fit vbi in fornacibus æs paratur,nempe tota terra ex qua æs generatur, in fornacibus in altũ egerente velut fuliginem quampiã, & fauillam,siue vtcunq; appellare libebit. At si non terrã,sed lapidem nuncupare velis,ex quo in fornacibus secernendo partim fit æs partim cadmia, partim dyphriges,nihil sanè retulerit.Sed & in argẽteis metallis efficitur simili secretione siue generatione,aut quomodocunq; vocare voles. Quin & ex pyrite lapide in fornacibus vsto fit cadmia. Cæterum absq; fornace in Cypro cadmia inuenitur:ac iure quispiam illam lapidẽ nuncupet. Itaq; in Solis,quo tempore ego in insula peregrinabar,paucissimũ etiã reliquum erat cadmiæ quæ in fornacibus prouenit.Verum lapidibus qui in montibus & riuis reperiebantur,à metallis profecto acceptis,eos in *Asiam Italiám*que portaui ad amicos,à quibus summã inibam gratiam,quòd se vel maximum munus accepisse dicerent,& quæ alia omni cadmia multo esset præstantior.Et talem certe merito quis lapidosam vocet cadmiam. At eius quæ cõbusta est, aliam botryitin,aliam placitin medici nuncupant:Botryitin quidem,quæ in editioribus domorũ,in quibus fornaces extructæ sunt partibus colligitur: Placitin vero,quæ in inferioribus.Ac liquet sanè botryitin partiũ esse tenuiorũ,crassiorũ vero placitin, vtrãq; autẽ vi desiccãdi ceu alia metallica omnia,& lapidosa terrenáq;.Porrò præter desiccandi facultatem mediocriter item extergit.Attamen quæ in fornacibus colligitur,igneæ facultatis aliquid habeat necesse est. Merito itaq; lauantes eam, medicamentũ efficiunt mediocriter tum desiccans,tum extergens absq; mordicatione,vtile ad vlcera carnis impletionẽ poscentia,& in oculis,& in toto corpore. Porrò vlcera magnopere humida aut putrescentia in corporibus impẽdio mollibus,qualia sunt eunuchorum,puerorum,ac mulierum,eiusmodi cadmia adiuuat. At in durioribus & cõtentioribus,quę valentius desiccant requiruntur.Itaq; illud semper memoria tenendum , sermonem ad temperatã & mediam excessuum naturam in ijs quæ ita simpliciter efferuntur, referendum : puta cũ dicimus medicamentum aut vlcera carne implere,aut cicatrice claudere,aut aliud quiduis eius generis præstare,ad quam vtiq; & nos respiciẽtes,leuiter desiccatoriã abstersoriámq; cadmiæ inesse facultatem dicimus. In caliditatis autem & frigiditatis differentia, temperata quodãmodo existit cadmia,nẽpe neutrum insigniter efficiens.

Cinnabari.

Cinnabari modice acrem facultatẽ obtinet. Habet vero & adſtrictionis quippiã.

Ciſeris. Pumex.

Pumicem ſi inter metallica recenſeas, calumniabũtur quibus animus prurit accuſandi libidine, & ſi inter lapides ponas, lapidem eſſe negabunt: ac multo minus terram eſſe concedent, nec marinorũ haberi quodpiam volent. Atqui alicubi tamen de illo dicendum eſt: quippe qui in ſarcotica indatur medicamenta, & ea quæ dentes extergunt, partim vſtionem non expertus, partim etiam vſtus, quando videlicet, alijs omnibus combuſtis ſimiliter, ſubſtantiæ efficitur tenuioris. Cæterum vſtione quiddam acquirit acrimoniæ, quam rurſum lotione exuit. Videri autẽ poterit ſplendorem conciliare nõ tantum facultate, ſed etiam aſperitate: velut etiã ſi ſmirin, aut teſtam, aut hoc genus quippiam tritum admoueas. Quæ certe & ipſa ſplendorem afferunt, forte vtroque, tum quia detergẽdi habeant facultatem, tum quia aſperitatem. Eundem in modũ cornua deuſta dentes ſplendidos efficiunt.

Conia. Lixiuium ex cinere.

Lixiuium, abluto cinere fit lixiuium. Cinerem autẽ, vſtorũ corporum reliquias Latini nuncupant, ſiue natura ſint lapidea, ſiue arborũ animaliúmve particulæ. Fit ergo lixiuiũ pro eius quod eluitur natura: eius quidẽ quod empyreuma, ſiue igneã naturã habet acerrimam, ipſum quoq; acerrimũ eſt, eius quod tale non eſt, etiam moderatius. Quare & ſepticis vocatis facultatibus cõmiſcetur, vtpote cauſticam caliditatem poſſidens, ſed propter ſubſtantiæ tenuitatem citra dolorem adurens.

Cyanos. Cæruleus.

Cyanos ſiue maſculino, ſiue fœminino genere pronunciare velis: hoc medicamen acri facultate eſt tum detrahendi, quam καθαιρετικὴν vocant, tum digerendi, potentiore quàm Cinnabari. Ineſt quoque ei nonnulla adſtrictio.

Lepis, id eſt ſquama æris & ferri.

Squama alia eſt æris medicamen, *multo vtiliſſimum: alia ferri* & *ſtomωmatis*. Quidã vero nominant & helitin lepida ſiue ſquamã. Omnes ſanè vehementer deſiccant. At inter ſeſe diuerſæ ſunt, tũ quòd alia magis, alia minus exiccat: tũ quòd alia craſſioris, alia tenuioris ſit eſſentię: quódq; plus minúſve adſtrictionis ſint participes. Helitis certe principẽ in deſiccando locũ obtinet. nã & ſubtiliſſimæ omniũ ſubſtantiæ eſt: nimirũ quæ & ęruginis nõnihil aſſumpſerit. Maiorẽ obtinet adſtrictionem ſquama ferri, & hac etiã maiorẽ ſtomωmatis: quamobrẽ ad cõtumacia vlcera meliores ſunt quàm ſquama æris. Detrahit & liquat carnẽ potentius ſquama æris, & hac etiam valentius helitis. Omnes autem ſquamæ non inſtrenue mordaces ſunt. Ex quo clarum eſt, quòd eſſentiæ ipſarum conſiſtentia non admodum tenuis eſt, ſed potius craſſa. Siquidem inter ea quæ eandem vim obtinent, minus eſt mordax quod eſt tenuius: ceu ſuperioribus libris oſtendimus.

Litharg yros.

Lithargyrus deſiccat quidem velut alia omnia metallica, lapidea, terrenáq; medicamenta, verum omnium id efficit moderatiſſime: & ſecundum alias tum qualitates, tũ facultates quodammodo in medio eſt, neq; manifeſtò excalfaciens, neque refrigerans: modica tamen adſtringẽdi abſtergendíq; facultas ei ineſt: quamobrem inferior eſt & ſarcoticis medicamentis, quæ mediocriter extergentia oſtendimus, & contrahentibus atq; adſtringentibus. Cæterum ad intertrigines femorum vtilis

medela eſt:quandoquidem vtriuſq; iam dictæ facultatis leuiter eſt particeps. Iure itaq; medij ordinis in metallicis habebitur. Proinde ea frequenter vtimur ceu materia ijs miſcentes quæ valentem facultatem obtinent ſiue mordicantem,ſiue adſtringentem,ſicut in liqueſcentibus ad pleraque medicamenta ceram abhibemus tanquam materiam,quia ſcilicet & ipſa quodammodo medium tenet eorum quæ valentem facultatem poſſident.

Nitrum.

Nitrum dictum eſt ſuprà in medio eſſe aphronitri & ſalis virium:cæterũ vſtum propius ad aphronitrũ accedit,vtpote exuſtione tenuius redditũ: deſiccat itaq; ac digerit:& ſi intro in corpus ſumatur,ſecat & extenuat craſſos lentóſq; ſuccos potentius multo q̃ ſal. Aphronitrum vero,niſi grauis vrgeat neceſſitas, deuorandũ nõ eſt,nimirũ inimicũ ſtomacho:quãdoquidẽ plus etiã * litro incidit.Sanè ad fungos ſuffocãtes,ruſticus quidã vti eo aſſolet:& ſemp̃ profuiſſe probatũ eſt.Cæterũ nitro vſto ſimul & nõ vſto,& multo etiã magis eius ſpuma in talibus vti cõſueuimus. *nitro

Melanteria.

Melanteria ex medicamentis eſt multum adſtringentibus, cum hoc quòd omnia propemodum adſtringentia tenuitate exuperet.

Melan graphicum. Atramentum ſcriptorium.

Atramentum quo ſcribimus,admodum & ipſum deſiccat aqua ſolutum:vlcera autem igni ambuſta protinus illitũ iuuat:at ſi acetũ quoq; habeat,multo magis.

Miſy.

Miſy,In metallo Cypri,cuius modo mentionem feci,in mõtibus Solorum,domus erat ingens,cuius ad parietem dextrum, ſed ad nos vtiq; qui ingrediebamur ſiniſtrum,deſcenſus erat in ipſum metallum,in quo quaſdam conſpexi in longiſſimum porrectas veluti zonas alias ſuper alias, numero *tres:infima erat ipſius* ſoreos,ſuper quam erat altera chalciteως,*ſuprema miſyos. Cæterũ* id temporis præfectus metalli,*his cõmonſtratis: Sicut,inquit*,nunc aduenis in cadmiæ fornacariæ inopia,ita horũ trium admirandas has vides diuitias. Itaq; ego ingẽti eius accepto pondere,primũ quidem in Aſiam,deinde Romã attuli,& vſq; modo habui,elapſis iam annis plus minus triginta. Et forte quadã abſolutum fuit hoc opus aduſque octauum librum ante annos viginti,nec adiectus fuit nonus,partim quòd lapides quoſdã nondũ conſpexiſſem,partim ob alia negocia quæ mihi interea tẽporis obuenere. Nunc autẽ cum nonũ hunc librum cæteris addere pararem, interea forte fortuna mihi accidit res ſpectatu longè pulcherrima, ac ſi quiſpiam eã ſtudio ac induſtria magno cũ artificio effeciſſet. Nam cũ miſy opus haberẽ ad medicamen quodpiã præparandũ,bolum eius accepi,quã ferè plena manu teneas,qualem ſanè conſiſtentiam miſy nõ admodũ ſolet habere,cũ in parua fruſtula diuidatur. Miratus itaq; inſolitã eius condenſationem, bolo fracta, extimũ quidem miſy circumquaq; reperi eius quod intus erat velut effloreſcentiam. Porrò ſub eo,inter chalcitin videlicet & miſy,quiddã erat medium vergens ex chalcite ad miſy,ex dimidio iam cõmutatũ: principio enim bolus fuerat chalciteos, cæterũ quod in alto erat, perfecta erat chalcitis,nullam dum alterationẽ experta. Hoc igitur vbi vidiſſem, cogitatione repetens & in metallo ita ſuper chalcitin naſci ipſum miſy, vt ærugo ſuper æs,in mẽtem ſubijt inſpicere quod ſeruabatur adhuc apud me reliquum ipſius soreως,nunquid & ipſum vllam accepiſſet mutationẽ in chalcitin:& quædam

certe apparuit suspicio, vt videretur & ipsum forte longo tẽpore mutationem in chalcitin posse accipere. Itaq; mirum nõ est, tria hæc medicamina eiusdem generefacultatis esse, sωri dico & chalcitin, & misy, tenuitate & crassitudine inter se diuersa. Crassissimũ enim est inter ipsa sωri, tenuissimum misy, mediam vtriusq; facultatem habet chalcitis. Adurunt vniuersa hæc tria, & escharas quas vocant efficiunt. Attamen etiamsi vrant, nonnihil quoq; adstringunt. Cæterum misy admotũ corporibus duris minus chalcite mordicat, tametsi ea nõ minus sit calidum: verum id habet beneficio tenuitatis. Porrò cũ vtraq; hæc in decoctionibus fundãtur, & magis chalcitis quàm misy, sωri tamen nõ liquescit, nimirum quòd lapidosius sit ac vehementius cõpactum: sicut rursum misy, quia à congenito calore elaboratius est, ac proinde siccius chalcite, idcirco merito quoq; ægrius liquescit.

Molibdæna. Plumbago.

Molibdęna similem lithargyro vim possidet, tantum à media temperie ad frigidius paulum quid recedens. Sed nec abstergentis facultatis est particeps. Vtraq; autem hæc medicamina liquari possunt, ac nõ vt lapides, & cadmia, & arena liquationem respuunt, sed celerrime liquãtur, vbi oleo additũ nõnihil aceti est: liquantur tamen etiam admista aqua, sed diutissima coctione. Porrò ceu in Cypro Cadmiam, quæ in montibus & riuis nascitur, accipiebã, quæ & ipsa lapidis, vt dixi, species est: ad eundẽ modum Molibdænã multam cũ alijs proiectam lapidibus conspexi in via quæ ad Ergasteria ducit à Pergamo. Vocatur autem Ergasteria pagus quidam in quo & metalla sunt, inter Cyzicum & Pergamum, quadringentis & quadraginta stadijs distans à Pergamo.

Molibdos. *Plumbum.*

Plumbum facultatis est refrigeratoriæ. Siquidem non modo multã habet substãtiam humidam à frigore congelatã coactámq;, sed & aëream, paucam autẽ teream. Igitur quòd plurimũ habet essentiæ humidæ à frigore coactæ, indicium tibi esto, quòd vbi admotũ est igni, celeriter fundatur fluátq;. Quòd vero & aëreæ sit particeps, hoc habeto signum. Omnium quæ nouimus, vnicũ plumbũ tum mole ipsa, tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis aërem habentibus turbidum, ita vt quæcunq; illic ponantur, celeriter situm colligant. Tum etiam plumbea statuarũ vincula, quibus earũ pedes annectũtur, sæpenumero creuisse visum est, & quædam adeo intumuisse, vt ex lapidibus dependerent crystalli modo verrucæ. Atq; hæ probabiles quidẽ sunt humiditatis eius frigiditatísq; notæ, prius quàm experiaris: cæterũ scientificæ & certæ per experientiam cognoscuntur. Præparato igitur mortario, simúlq; pistillo, vtrisq; ex plumbo, infunde quemlibet liquorem, itaq; terito vt & pistillus, & plumbeum mortarium succum quendã reddat, id quod ex vtroq; cõstabit, multo erit frigidius q̃ liquor ipse fuerat. Licet autem & aquam, & vinũ tenue aqueũ, & oleum inijcere, aut quiduis eiusmodi. At si etiã plus efficere succum voles refrigeratorium, oleum omphacinum sit, aut rosaceum, aut melinum, aut myrtinum. Porrò si succo qui proueniet vti voles, optimum habebis remedium & ad phlegmonas in sede cũ vlcere aut rugis, & ad eas quæ in pudẽdis, testibúsq; & vberibus consistunt: similiter aduersus cæteras omnes fluxiones incipientes, quæ aut in inguina, aut in pedes, aut in alium quemuis articulum decumbunt. Sed & vlceribus rebellibus vtile est. Nam ad cancros eo vtens, virtutẽ medicamẽti mirabere. Quòd si celeriter multũ succi plumbei voles colli-

gere,conare in ſole terere,aut quocunq; certe modo aëre excalfacto. Multo autẽ vtiliſſimũ habebis medicamentum,ſi adfuſo refrigerantium ſuccorũ quopiam teras,ceu ſemperuiui, cotyledonis,intybi,lactucæ,chondriles,pſillij,omphacis,portulacæ.Porrò ſi qua horũ nõ facile in ſuccum ſoluuntur,velut portulaca,miſceto illis aliorũ ſuccorum quempiam,velut omphacis, qui & ipſe per ſeſe prædicto mortario inditus,medicamentũ efficit refrigeratorium longe pulcherrimũ. Quin & in laminã diductum plumbum ipſum per ſeſe athletarũ ſeſe exercitãtium lumbis inſternitur,vbi Veneris ſomnijs vexantur ſcilicet:nimirũ haud obſcure eos refrigerans.Sed & bractea tenuis probe ganglio illigata planè ipſum diſſipat.Illigabit autẽ probe quiſquis ab Hippocrate didicerit in ipſam noxam potius firmandũ, quàm hinc vel inde. Mirum ergo nõ eſt,ſi plumbum crematũ, ac rurſus ablutũ, refrigerantis efficiatur facultatis,cũ ante lotionẽ miſtæ fuerit. Et hoc ipſum medicamen,nempe plumbũ cõbuſtum,bonum eſt ad vlcera rebellia.Vbi vero lotum fuerit,multo optimum medicamen eſt & ad vlcerũ impletionem,& ad eadem cicatrice obducenda. Conuenit & Chironeis quæ vocant vlceribus, & cancroſis omnibus,& putredinoſis,tum ipſum per ſeſe, tum medicaminũ ad cicatricem perducentium quibuſdã cõmiſtum,quale eſt quod ex Cadmia conficitur. Cæterum ſoluendum eſt principiò,ſi copioſa ſit ſanies,quotidie: ſi minus,tertio aut quarto quoq; die.Verũ foris *ſpongiam* imponito aquæ frigidæ, quæ ſi deſiccetur,rurſum mergatur.Sed hæc fuſius quàm pro inſtituto diximus,pluſculum ſermonis affinitate prouecti.At tempus iam eſt ſequentia deinceps perſequi.

Oſtracon. Teſta.

Teſta deſiccandi vim poſſidet,atq; abſtergendi,maxime quæ ex fornacibus eſt, quòd videlicet toſta ſit.Quocirca Emplaſtrus quam vocant Hepheſtiada,ex hac præparata videlicet,optimum eſt medicamen inducendæ cicatrici.

Pompholyx. Spodium.

Pompholyx fit & in ęris fornace,velut & Cadmia:fítq; & dũ in fornacibus Cadmia vritur,vt in Cypro.Cũ enim præfectus ad æris fornacem inſtructas res nõ haberet,præcepit ex ipſa Cadmia præparari (præſentibus atq; inſpectantibus nobis) pompholyga,videlicet minutis Cadmiæ fragmentis ín ignem coniectis, qui ante ærarium iacebat follem. Camera erat incurua,nuſquã pertuſa, ſed integra, quæ egeſtam ab vſta Cadmia fauillam excipiebat,quam vbi collegiſſent,habebant pompholyga.At quod reflectens in pauimentũ recidebat, ſpodos eſt quã vocant,quæ plurima vbi æs in fornacibus vritur,colligi aſſolet.Quidã eam ſpodium neutro genere pronunciant:Cui videtur ſimilem habere facultatẽ quod vocãt Antiſpodiũ. At ego illo vſus ſum nunq̃,cũ large mihi ſemper põphólyx ſuppeteret.Nec enim quiſquã vbi hæc adſit,ſpodio vti velit,nedum antiſpodio. Eſt autem pompholyx medicamentũ propè omnium quæ citra morſum deſiccant,ſi elota fuerit,præſtantiſſimum:quãobrem ad vlcera cancroſa idonea eſt,& ad alia omnia maligna.Itaq; inditur collyrijs quæ ad oculorum imponũtur fluxiones,quæq; bullas ſiue puſtulas in eis natas curant. Præterea ad pudendorũ ac ſedis vlcera optimũ eſt medicamen,nimirũ ſine morſu deſiccans.Sed nõ eſt huius negocij in iſtis diutius ĩmorari.

Sandarace.

Sandarace vrentis eſt facultatis, ceu Arſenicum quod vocant. Merito itaque eam digerentibus facultatibus commiſcent,atque extergentibus.

Sandix.

Sandix qua ſit facultate prædita, in ſermone de pſimythio explicabitur.

Scoria.

Scoria omnis reſiccatorium medicamen eſt,potiſſimum autem ferri. Siquidem ad læuorem redigens ipſam in aceto quàm acerrimo, poſteáq; decoquens, ad aures quæ longo iam tempore pure fluxerunt, ea vtor pro medicamento maxime exiccatorio,adeo vt mirentur qui præparantem me vident, & ante rei periculum fidem non habeant,aures tale poſſe ferre medicamen.Porrò argenti ſcoriam proprie helcyſma appellant. Verum emplaſtris quibuſdam reſiccatoriæ facultatis commiſcetur.

Stimmi.

Stimmi,ad facultatē deſiccantem adiunctā habet hoc medicamen adſtrictionē: quamobrem & ocularibus medicinis cōmiſcetur, & illis ſcilicet quæ conformantur in collyria quæ vocant,& ſiccis, quæ vtiq; ſicca collyria cognominant.

Stypteria ſchiſte, & ſtrongyle, & hygra. Alumen fiſſile, rotundum, & humidum.

Stypteria,huius medicamenti nomen ab adſtrictione deductum eſt:nā adeſt illi vehementiſſima. Cæterum cum ſit craſſarum partium, tenuior quodammodo eſt quæ vocatur ſchiſte,hoc eſt fiſſilis:proxima eſt ſtrongyle,& aſtragalote.Admodū autem craſſa eſt,tum liquida,tum placites,& plinthites appellata.

Titanos. Calx.

Calx, viua quidem, quæ ἄσβεστος græce dicitur,vehementer vrit,adeo vt cruſtas efficiat:extincta vero protinus etiam cruſtam molitur & ipſa:at poſt diem vnum aut alterum minus vrit, minúſq; inducere cruſtam poteſt. At vero temporis progreſſu prorſum ne cruſtam quidem gignere queat, tametſi etiamnum calfaciat, carnémque liquet. Porrò ſi lauetur in aqua,ſuam mordacitatem exuit,efficítque nuncupatam græce κονίαν, (latine lixiuium.) At ipſa abſq; morſu reſiccat:ac ſi bis térq;,aut amplius abluta fuerit,planè mordacitatis expers conſtituitur,ac ſtrenue abſq; mordacitate exiccat.

Hydrargyros.

Hydrargyrus non eſt ex ſponte naſcentibus medicamentis, ſed ex ijs quæ præparantur,velut pſimythium,ærugo, pſoricum, lithargyros. Nullum autem eius feci periculum,neq; quòd interimat,ſi deuoretur,neq; vbi foris admota ſit.

Phycos.

Phycos cuiuſnam ſit facultatis,vbi de pſimythio agetur,exponam.

Chalcanthos. Atramentum ſutorium.

Chalcanthos. Forte fortuna & chalcanthum in chalcitin tranſire conſpexi. Aſportaui enim ex Cypro & huius medicamenti ingentē copiam.Extimum eius omne poſt annos plus minùs viginti chalcitis effectum eſt,intima eius parte chalcanthi ſpeciem ſeruāte. Quamobrē & vſq; in hunc diem quod ſic mutatur,aſſeruo,obſeruans dum ad imum vſq; voluentibus annis procedat mutatio,ceu chalcitidis quoq; in miſy:vt eſt antè poſitum.Cæterū mirari ſubit de hoc medicamento, quo pacto vehementiſſimæ adſtrictioni admiſta eſt caliditas non inſtrenua. Conſtat ergo quòd omnium maxime condire ſeruaréq; carnes humidas poteſt, nimirum caliditate humiditatem abſumens, atq; adſtrictione ſubſtantiam contrahens

atque conſtipans : hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipſius exprimit. Conſtringit vero, deſiccat, atq; contrahit in ſeſe totius ſubſtantiam carnis. Porrò quo tempore in Cypro diuerſabar, hunc in modum medicamentum hoc colligi conſpexi. Domus erat magna quidem, ſed humilis, ingreſſui in metallum obiecta. Ad parietem autem domus ſiniſtrum, qui erat ingredientibus dexter, effoſſus erat ſpecus in continentem collem, ea latitudine, vt tres ſeſe viri in eo contingerent, tanta vero altitudine, vt viro ſumme procero recto liceret incedere. Specus hic decliuis quidem erat, ſed non planus, verum multis locis præruptus. Porrò ad finẽ eius quaſi in ſtadium porrecti, lacus erat aquæ viridis & craſſæ, calore tepenti. At in toto deſcenſu calor ſimilis qualis in primis balneorum ædibus percipitur: quas, quòd in eis corpora præmolliri ſoleant, προμαλακτήρια appellare conſueuerunt. Aqua vero quotidie guttatim ex pertuſo colle diſtillans, quatuor & viginti horis totius diei ac noctis colligi aſſolet ad amphoras Romanas quaſi octo. Eam vincti quidam in piſcinas quaſdam quadratas fictiles in domo ad ingreſſum poſita ſitas efferebant, in quibus paucis diebus concreſcebat fiebátq; chalcanthus. Mihi vero vbi ad terminum effoſſi ſpecus deſcendiſſem, vbi videlicet tepida hæc viridíſque aqua colligitur, æris odor viſus eſt ſuffocans, & toleratu difficilis, chalcitin æruginémq; redolens. Et aqua quoque guſtu præferebat qualitatem eiuſmodi. Ea propter & nudi, & cũ ſumma feſtinatione amphoras vincti exportabant, nec longiorem illic moram perferre poterant, ſed celeriter recurrebant. Accenſi autem erant mediocribus in ſpecu interuallis lychni, qui nec ipſi longo tempore durabant, ſed celerrime extinguebantur. Hunc ergo ſpecum pedetentim excauatum multis annis, ab ijs tunc didici. Hæc enim, inquiebant, aqua viridis quam vides ex colle in lacum manantem, ſenſim ſe ipſa minor effici aſſolet. At vbi propè adeſt vt deſinat, rurſum vincti, quod continens eſt ipſius collis, perfodere pergunt: euenítq; aliquando olim vt ſubito quicquid perfoſſum eſſet, concideret, omnéſq; ad vnum occideret, ac totam viam corrumperet. Id vbi fit, alio foramini fodiendo eouſq; inſiſtunt, quoad rurſum aqua illis adſit. Hæc habui quæ tibi de chalcantho exponenda cenſerem, & ſanè fortaſſis non neceſſaria, cæterum quæ ſcire præſtaret quàm ignorare. Memineris autem, quòd ad ſiniſtram manũ ingredientibus conſpectum nobis dixerim metallum ſoreos, chalciteos, & miſyos: vt ex his conijcere liceat, aquam pluuiam totius collis terram illam colluere atque abluere, ex qua ſponte quidem fiebat ſori, miſy, & chalcitis: & per fornaces æs, cadmia, pompholyx, ſpodium, & diphriges.

Chalcitis.

Chalcitis, dictum de ea eſt in ſermone de Miſy: nunc autem tantum dixiſſe ſufficiat, quòd miſtas habeat adſtringẽtem acrémq; facultates. Cæterum vincit acris, vt quæ adeo eſt vehemens, vt carnem vrat, vocatámq; eſcharam efficiat. Vſtum hoc medicamen minus quidem mordicat, cæterum non minus deſiccat: ſed & adſtrictionis nõ parum remittit. Itaq; vndequaq; melior eſt chalcitis vſta quàm quæ non vſta eſt, nempe partibus tunc quidem tenuioribus, ceu alia omnia combuſta, verũ haud aſſumpta acrimonia, velut in alijs multis accidit. Didiciſti porrò, quòd vſta omnia ſi lauentur, moderatiora reddantur, minúſq; mordacia.

Chalcos cecaumenos. Aes vſtum.

Aes vſtum habet & acrimoniam quandam, ſed & adſtrictionis eſt particeps.

Proinde si lauetur, pulcherrimum est medicamen, inducendis cicatricibus: quanquam idipsum præstare & antequam lauetur possit, potissimum in carne duriore: alioqui in molliore commodius est quod ablutum est.

Chalcu anthos. Flos æris.

Flos æris tenuioris essentiæ est, quàm aut æs vstum, aut squama. Merito itaque ex eo factis collyrijs extergunt auferúntque superciliorum magnas asperitates, quas vocant sycωσεs.

Chrysocolla.

Chrysocolla, & hoc medicamentum ex ijs est quæ carnem liquant, non tamen valenter mordicat, quanquam sit facultate admodum digerente desiccantéque. Igitur quidã id modo quod in metallis inuenitur, ita nominant: alij vero id quod in æreo mortario pistillóq; æreo ex pueri vrina præparatur: id quod quidam inter æruginum differentias numerant. Satius vero est ipsum præparare tempore æstiuo, aut certe aëre prorsum calido, vrinam in mortario terentes. Præstat autem æs, ex quo mortarium pistillúmq; conficias, rubrum sit. Nam quo æs mollius fuerit, eo plus circumagendo pistillo deteritur. Hoc medicamentum aptissimum est vlceribus contumacibus, tum per se, tum alijs mistum, vt in opere De componendis medicamentis referetur. Nunc autem id nouisse sat est, quòd quanto plus quàm chrysocolla metallica desiccat, minúsq; mordicat, tanto etiam ipsam excellit tenuitate. Ipsam tamen chrysocollam illa si vras, multo tenuiorem efficies.

Psimythium. Cerussa.

Psimythium, & hoc medicamen testimonium præbet modo dictæ facultati. Nã si ex acri aceto soluatur, gustu tamen neq; acre erit, neq; mordax, sed emplasticum & refrigeratorium: facultatis æruginì dissimillimæ, tametsi & illa conficiatur aceto æs dissoluente. Porrò cerussa adusta, in sandyca quam vocant, transit, medicamentum seipso tenuius, nõdum tamen excalfaciens. Phycos autem seruata cerussæ frigiditate, tenuitatem assumpsit, vt per eam in profundum altúmq; corporum quibus admouetur, vis eius penetrare valeat.

Psωricum.

Psωricum, Conficitur hoc medicamen dupla chalcite admista lithargyro: antè tamen vtrisque aceto acerrimo solutis, sícq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media diebus quadraginta obrutam sepelies. Hoc medicamen desiccatorium est, simúlq; minus chalcite mordax: nimirum cũ partibus sit tenuioribus.

LIBRI NONI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER decimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

NIhil eorum quæ nunc dicenda veniunt, magnopere iuuare poterit eos qui ea quæ principio huius tractationis, primis videlicet quinq; libris tradita ſunt, ignorant: immo quædam fortaſſis noxæ occaſio erunt illi, qui quũ ſcriptis hic medicamentis vti volet, rationem tamen ac methodum non habeat. Tanq̃ itaq; illa didiceris, ita tecum verba faciã, repetita totius tractatus ſumma. Oſtenſum eſt, medicamenta quæ effectricibus nominatis qualitatibus agunt, nempe caliditate, frigiditate, humiditate & ſiccitate, harũ miſtione effici acerba, auſtera, ſalſa, ſalſuginoſa, amara, acria, dulcia: præterea extergentia, repercutientia, attrahentia, emollientia, vrentia, ſeptica, cruſtifica: ad hæc ſecundum alias actiones magis ſpeciales ſarcotica, ſynulotica, glutinatoria tum fiſtularum, tum vlcerum, aut carnis excreſcentiam detrahentia. Oſtenſum quoque eſt, quo pacto vniuerſalis facultas experientia vnica demonſtratorie inueniatur, nec ea vulgari & quauis, ſed quæ cum dictis adhibeatur limitationibus. Cæterum inuenta ſemel facultate vniuerſali, nulla inſuper experientia opus eſſe ad particulares actiones, niſi ad confirmationem eorum quæ ratio reperit. Sic ergo nunc quoq; iudicium faciamus propoſitæ materiæ, quæ eſt ea quæ ab animantibus accipitur. In tribus enim libris qui inſequuntur quintum, nempe ſexto, ſeptimo, & octauo, materiam ad plantas attinentem expoſuimus, non ſanè omnem quæ vniuerſo terrarum orbe reperiatur, ſed quantum nobis experiri eius datum eſt. In ſuperiore vero qui eſt totius operis nonus, eam quæ verſatur in terroſis ac lapidoſis, enarrauimus. Reliquum porrò nunc eſt, vt eam quæ ab animalibus ſumitur materiam, diuidamus. Deinde reſtant quę in mari, paludibus, aut omnino in aqua naſcuntur, quæ quidem neq; plantæ, neque terra, neq; lapis, neq; animal ſunt. Ea planè pauciſſima ſunt, & vltimo loco ſcribenda, poſtquam videlicet quæ ad animantium corpora pertinent, abſoluero. In quibus is doctrinæ ordo ſeruabitur, qui in nomenclaturarum primis viſitur literis. Porrò ſicut in plantarum materia etiam de ſuccis, qui ex ipſis fiunt, diſſerui, ita nunc quoq; non ſolũ edocebo ſolidarum in animalibus partium facultatem, ſed eorum quoque quæ in ipſis continentur, puta pituitæ, bilis, ſanguinis, vrinæ, ſtercoris, & ſimilium. Igitur in ijs quæ ſuperius ſunt dicta, haud ita multa particularia eorum quæ in materijs conſcripta ſunt à medicis, ignota mihi fuere: verum operã dedi, vt ipſe per experientiam facultates eorũ cognoſcerem. Quòd ſiquid ignorabam, planè nec de illo quicquã conſcripſi, haud credẽdum alijs cenſens, ne de vno quidẽ eiuſmodi, quòd certum habeam nonnullos multa mentiri. At in præſenti materia non ita ſe res habet. Ingenue ſiquidem fateor, cõplura eſſe tum partium, tum liquorum in animantium corporibus comprehenſorum, quorum nullius eiuſmodi feci periculum, cuiuſmodi quidam ſcriptum reliquerunt. Siquidẽ quædam eorũ abominãda deteſtandáque ſunt, quædam etiam legibus vetita, de quibus haud ſcio quo pacto

ſcribere licuit Xenocrati,homini non olim nato, ſed proauorum noſtrorũ ſeculo, cum imperium Romanũ hominibus veſci vetuiſſet. Atq; ille ſanè,tanquã ipſemet fuerit expertus,magna profectò fiducia ſcribit, quoſnã affectus curare valeat comeſum cerebrũ,aut carnes,aut iecur humanũ : quos autẽ capitis,ſuræ,& digitorũ oſſa partim vſta,partim vſtionẽ non experta: quæ deniq; & ſanguis. Sed hæc ſanè tametſi contra leges ſunt,non tamen ſunt fœda atq; abominanda. At potio ſudoris,aut vrinæ,aut menſium mulieris, abominanda deteſtandáq; eſt : atq; horum in primis ſtercus,quod tamen ſcribit Xenocrates, ſi oris ac gutturis partibus inungatur,& in ventrem deuoretur,quid pręſtare valeat. Scripſit etiã de aurium ſordibus deuorandis. At ego ne has quidẽ vnquã deuorare ſuſtineam,ne ſi in totũ quidem morbo deinceps liber degerem. Atq; his etiam magis abominandũ puto ſtercus. Eſtq; probrum grauius homini modeſto audire κοπροφάγον, hoc eſt ſtercoriuorum,quàm fellatorẽ aut cinædum: & inter fellatores magis execramur qui phœniciſſant,quàm qui leſbiantur. Cui nõ diſſimile mihi videtur perpeti qui menſes bibere ſuſtinet. Itaq; horũ nemo periculũ facere nõ auerſabitur, hominũ certe ſecundum naturã habentium:neq; inſuper quæ tametſi modeſtiora videantur,tamẽ etiam fœda ſunt, nẽpe partem aliquã corporis ſtercore inungi perpeti, ob affectũ ſcilicet,ſi quẽ patiatur:aut humano ſemine,id quod γόνον,hoc eſt geniturã, appellare ſolet Xenocrates : *ſummáq; diligentia diſtinguit*, quænam ipſa genitura ſola illita,quæ vero vbi ex ſinu mulieris poſt coitũ viri effluxerit. Nam ingens ſit medicamentorũ penuria oportet, vbi quis quò chimethla, ſiue perniones curet, viri ſemen conquirere cogitur, quod in mulieris congreſſu intus nõ remanſit,verum effluxit,atq; effuſum eſt. Atq; pleraq; ſanè eiuſmodi materiæ ſpecies eſt in ijs, quæ de vtilitate ab animalibus percipienda,ab illo ſunt conſcripta. Siquidem non quã vim habeat epota vrina, aut deuoratum illitúmve oris partibus ſtercus duntaxat hominis enarrat, verũ etiam aliorum cuiuſq; animalium, atq; alia etiam nõ pauca rarorũ & paratu difficilium, puta cũ elephanti aut equi Niloi meminit. Nam beſtiam ſeu ferã regiam,quam vocant βασιλικὸν θηρίον, ne videre quidẽ vnquã contigit: & ſi vera ſunt quæ de illa referuntur,periculoſum etiam eſt vel propè accedere ad hoc animal. Nõ diſſimilia ijs quæ à Xenocrate ſcripta ſunt, & ab alijs prodita ſunt de animalibus,ex quibus & ipſe Xenocrates pleraq; exſcripſit. Nã vnde illi tantarum taliúmq; rerũ experiundarum fuiſſet copia? Sanè rex quondã noſter Attalus cũ ambitioſiſſime talia ad experientiã conquireret, tamen pauciora ſcribere conſpicitur. Porrò quidam Ateuriſti eandem tractationem cõmendans, enarrandam mihi tradidit: cæterum iudicio meo nec illa quidem etiam ita ab illo conſcripta eſt,vt omnia ipſe fuerit intuitus,oculíſq; ſuis præſens cõſpexerit. Proinde nec ego baſiliſcorũ,aut elephãtorum,aut equorũ Niloorum,neq; alterius cuiuſquã,cuius ipſe periculum non fecerim, meminero. Porrò φίλτρων,ἀγωγίμων,ὀνειροπομπῶν & μισήθρων (ex induſtria enim ipſa illorum nomina recenſui) planè nec ſi abunde illa forem expertus mentionem facere in animum inducerem, ſicuti nec letalium medicamentorum , aut vt ipſi vocant , παθοποιῶν. Nam illa ſanè ridicula ſunt, conſtringere ac vincire aduerſarios,vt in iudicio nihil poſſint eloqui,aut grauidæ aborſum afferre,aut vt ne vnquam deinceps concipiat efficere, & quæcunque eius ſunt generis. Sanè horum pleraque vel antequam facias periculum , ſcire licet eſſe impoſſibilia , quædam vero poſſibilia, cæterum vitæ mortalium noxia. Itaque ego,

per deos, admiror, qua cogitatione, quóve consilio ad ea scribenda quidam accesserint. Nam quæ viuentibus dedecori atque ignominiæ sunt prodita, quo pacto sibi post mortem gloriæ fore sperarunt? Itaque si regia potestate præditi in hominibus morti condemnatis illa experirentur, nihil graue committerent. At vbi totam vitā degunt priuati, atque eiusmodi potestatis expertes ad ea scribenda accedunt, duorum alterum necesse est: Aut enim si experti nō sunt, ea conscribunt quæ ipsi ignorant, aut si experti sunt, hominum omnium sunt vel impijssimi, qui experiundi gratia hominibus innoxijs perniciosa medicamenta exhibent, ac nonnunquam etiam honestis ac probis viris. Nam quidā medicis duobus ad vnguentariorum officinam conspectis, attulit ad eos mel, venditurus scilicet: illi vbi gustassent, de pretio disceptant: at hic tanquam illi parum offerrent, propere subducit sese: verum medicorum neuter seruatus est. Itaq; nō minus qui scribunt, quàm qui talia perpetrant, immo magis etiam odio digni sunt: quanto scilicet minor iniuria ac scelus est, quod solus facias, quàm quod cum multis. Deinde cum eo qui perpetrauit, moritur & malorum theorematum experientia. At eorum qui scriptis prodidere, immortalis est malitiæ arma prauis hominibus suppeditans. Iam igitur nos dicamus de ijs rebus quæ humano generi sunt vtiles, vtique quarum fecimus periculum.

Hæma. Sanguis.

SAnguis, intelligendum videlicet est animalis secundum naturam habentis: nam is re vera sanguis est. At melancholicus, aut biliosus, aut pituitosus, aut serosus, aut putridus, sanguis est mistus, ex sanguine scilicet vero, & succo, aut sanie illi permista. Tum ipsius quoque sanguinis naturalis in quoque animali alius est liquidior, alius siccior: hic magis, *ille minus* calidus. Nam frigidus sanguis nullus est.

De sanguine suillo.

Sanguis suillus humidus est, & minus calidus: humano maxime temperie similis. Siquidem & carnes suum humanis sunt similes. Comperti enim sunt hospites & coqui complures, qui humanas carnes pro suillis venderent: tametsi qui eas edissent, nullum omnino discrimen percipere potuerint. Quin & ipse narrantes audiui viros fide dignos sese in diuersorio publico ius esitasse delicatum cum carnibus suauissimis: cæterum cum iam penè saturi essent, inuenisse digiti partem anteriorem, quæ videlicet ad vnguem est, quo perculsi, ac metuentes eos qui agebant in diuersorio, ne scilicet se quoque vorarent, ceu ei rei assueti, protinus quidem illinc exiere, ac vomitu redditis quæ ederant, ita iter denuo ingressi sunt. Sed & in ipso facinore homines mactantes deprehēsos non ita multo post referebant. Itaque iure quispiam existimet suillum sanguinem humano esse simillimum. Ex tali enim sanguine tum prima constat generatio, tum postea nutritio carnibus. Itaque quisquis sanguinem humanum morbo alicui vtilem esse ait, in suillo primum id comprobet: ac si non eandem, saltem similem actionem ostendat. Nam etsi aliquatenus inferior sit humano sanguine, saltem assimile quippiam efficiet, quo cognito, ab humano pleniorem fore vtilitatem sperabimus. Nam si ne paulum quidem promissis respondeat, non erit cur in humano experiri oporteat. Quippe similia efficere posse similia, experti sumus. Nam columbæ sanguinem

Pergameni noſtri, atque adeò per totam ferè Aſiam qui capitis oſſa confracta perforant, in craſſam cerebri meningem effundere aſſolent. Poſtea quidam cum haberet palumbum, nec eſſet ad manũ columba, vſus eſt palumbi ſanguine, & tamen ſeruatus eſt homo ille. Et alius turturem eundẽ ad vſum applicans, nihil hominem læſit. Siquidem ſimilibus ad eoſdem vti affectus, vbi quæ antea expertus ſis non adſunt, vnum eſt ex confeſſis, & experientia cõprobatis. Et humanæ vitæ pleraque hunc in modum peraguntur.

Hæma periſteras. Sanguis columbæ.

Porrò quoniam exempli vice mẽtionem feci ſanguinis columbini, nihilo deterius fuerit iam ipſum ſermoni proponere. Siquidẽ eo ad hypoſphagmata in oculis conſiſtentia quidã vtuntur, protinus videlicet ſumentes qui ex animante mactata effluit. Nam calidũ in hypoſphagmata affundunt, venis ad alarũ exortus inciſis, quò videlicet ad multos vſus idẽ animal ſufficiat. Alter pullorũ tenerorũ extractis pennis (ſunt autẽ hæ molles, & fiſtulas humore plenas obtinent) eũ ipſum humorẽ exprimebat, oculis inſtillans. At alijs medicis cõtrouerſia fuit, pullíne ſanguinẽ, an colũbæ adultę meningi affundere oporteret: & an maris, an fœminę. Ego vero ſexcẽtos noui eorũ quibus Romæ perforata fuere capitis oſſa, nec quicq̃ ab vſu roſacei citra columbę ſanguinẽ offenſos. Verũ id calidũ ſit æque atq; columbę ſanguis, neceſſe eſt. Ac fortaſſis ipſa tantũ caliditatis in contactu moderatione eſt vtilis, haudquaq̃ eximia & incognita facultate. Adeſt illi quoq; bona facultatis tẽperatura. Sed quid hoc? Nã & hæc roſaceo ineſt, præterq̃ quòd leuiter adſtringat. Itaq; melius inuenire nihil poſſis in capite perforato, q̃ vt roſaceo probo vtare. Indicaui autẽ ſuprà, quo pacto oporteat roſaceũ, de quo queri nõ liceat, præparare. Sed & collyria ſunt plurima quæ medeantur hypoſphagmatis, & maxime quod plurimã recipit myrrhã, quale eſt quod à Damocrate cõpoſitũ eſt, quod vocant diaſmyrnon. Secundo ſunt quæ habent multũ thuris: poſt quæ ſunt quæ ex croco conſtant. Quin & fœnigræci ſuccus ſanguine colũbino in hoc vtiq; præſtat. Quid ergo moramur aut columbos, aut palumbos, aut turtures, cum omnium medicamentorum paratu facillimũ habeamus fœnumgræcum? tum memorata collyria in promptu ſeruemus? Ad eundem modum nec noctuæ ſanguine ad difficulter ſpirantes egebimus: quanquam ſunt qui non ſanguinem bibendum exhibeant, ſed ipſam iubeant coctam edere ex albo iure. Ac ſanguinem quidem alij aquæ, alij vino inſtillantes exhibent. Et fuit etiam quidam qui immodice hunc ſanguinem apud mulierem aſſidue difficulter ſpirantem extolleret, & cum rogarem, qualem ab eo ſciret curatam ſpirandi difficultatem, ne id quidem nouerat, quòd plures eſſent. Et ſanè in muliere quidem eſt vſus, verum profuit nihil.

Hæma nycteridos. Sanguis veſpertilionis.

Sicut nec ſanguis veſpertilionis, quem ſcribunt quidam, ſi virginum vberibus illinatur, plurimo ea tempore ab extuberatione tueri. Eſt autem & ipſum falſum, veluti & quòd enaſci ſub alis pilos prohibeat: id quod recte Xenocrates tanq̃ mendacium calumniatus eſt. Verũ ipſe cenſet poſt illius vſum aut chalcãthum inſpergendum, aut ſemen cicutæ. Aitq; vbi hoc factũ erit, aut prorſum pilos nõ prodituros, aut certe lanuginoſos: ceu leue atq; exile medicamentũ adderet cicutæ ſemen, ac nõ per ſeſe ſufficiat ſtrenue refrigerare partes quibus fuerit impoſitũ. Alij vero & puerorũ pudendis ſanguinẽ veſpertilionis illinunt, credentes ita diutiſſime

eas partes à pube ſeruari poſſe immunes. Atqui nō oportebat putare diutiſſime, verū perpetuò fore tales, velut exiſtimāt & alas. Ergo ex refrigeratione partis vehementi eiuſmodi quippiā poſſe contingere, non eſt à ratione alienū. Non tamen adeò frigidæ facultatis eſt veſpertilionis ſanguis. Nā in totū nullus ſanguis frigidus eſt. Sunt tamē nō pauci qui pro alimēto habent ſanguinē leporis, gallinarū, & caprarū: verū leporis & gallinarū cōplures etiam eorū qui vrbes incolunt: at agreſtes ventres ſuos caprarū ſanguine vnà cū adipe implent, vti Homerus ait ſolitos ſponſos Penelopes. Sed nunc non tractatur de ijs quæ ciborū loco ſumuntur, ſed quæ adhibentur vt medicamenta. Sed quædam ſunt, vti ſuprà poſui, alimenta ſimul & medicamenta, quorū hic facienda mentio eſt, quatenus medicamenta, non quatenus alimenta. Etenim qui aqua inter cutem laborantibus ſanguinem caprarum cum melle exhibuerunt, eum vt medicamen, non vt alimentū obtulere: tum qui ad dyſenteriā toſto eo, & ad ventris fluxum ſunt vſi. Videtúrq; mihi quiſpiam craſſam eius eſſentiam & terream cū caliditate exiccatoriā eſſe ſuſpicatus, ad hunc vſum perductus. Porrò galli gallinæq; ſanguinem cū ab ipſis ad meningum hæmorrhagiam ſcriptum inueniſſem, nec magnum quippiam effecturū ſperaui, nec auſus ſum experiri. Simul enim metuebam, ne curioſus & ſtolidus viderer, ſi tantis, támq; probatis remedijs ſemel præteritis, confiderē ſanguinē gallinaceum illis plus poſſe præſtare. Simul vero quum eiuſmodi ſanguinis eruptio admodū ſit periculoſa, nō eſt mihi viſum fore honeſtū, ſi ad ea quæ inexplorata eſſent, trāſiſſem. Siquidē periculoſa eſt eiuſmodi experiētia, & quę ſolis regibus in homines noxios merito vſurpatur. Deſperabā vero etiā de ſanguine agnorum, quem quidā comitiali morbo mederi potū ſcripſerunt. Itaq; nec hunc quidē etiā experimento dare ſum auſus. Quod ſi quis experiri volet, certo ſcio dānabit qui talia ſcripſerunt. Siquidem quæcunq; potu iuuāt epilepticos, ea facultatis ſunt incidentis. At ſanguis agninus omniū minime talis eſt. Porrò quod de hœdorū ſanguine prodidit Xenocrates, cū exiſtimaſſem nō eſſe ĩpoſſibile, ratus ob aceti miſtionē poſſe aliquid efficere, perſuaſi cuidā in agro degēti, ac rei ruſticę quidē ſtudioſo, cęterū primis diſciplinis erudito, retulítq; ſe in duobus ſanguinē expuentibus vſum, nōnullam vtilitatem expertū. Cæterum illorū neuter ex ijs quæ mihi narrabat, neq; ex arteria, neque ex larynge aut pulmone expuiſſe viſus eſt. Xenocrates igitur in primo libro De percipienda ab animantibus vtilitate, vbi de hœdis diſſerit, ſcribit in hæc verba: Ad hæmoptoïcos, hoc eſt ſanguinē ſpuentes, admodum vtile. Oportet autem ⌊hœdorum ſanguini⌉ nondū concreto plus minus menſura ſemicotylę tantundē admiſcere aceti acris, ídq; feruefactum trifariam partiri, & in ſingulos dies ſingulas partes exorbēdas præbere. Itaque liceat tibi forte fortuna in agro deprehenſo, vbi reliquorū fuerit inopia, hoc vti, cum citra periculum id experiri poſſis. Vrſorū vero ſanguis ſi abſceſſibus imponatur, fieri poteſt vt concoquat. Adijciam vero etiam Caprinum, Hircinum, Taurinum. Licétq; tibi, ſi voles, præteritis decē milibus medicaminū paratu promptorū, quibus coquuntur abſceſſus, vrſos, tauros, ac hircos mactare, quolibet ſcilicet vſu: nec enim quiſpiā ſemel impoſito in partem medicamento promiſſum eius exiget, nec etiam ſi refrixerit vt iam cogatur.

De ſanguine viridium ranarum.

Porrò quum aſſereret quidam ſanguinē viridium ranarum, paruarum ſcilicet, quas quidam brexantes nuncupant, ſi euulſis ex palpebris pilis inungeretur, vt

in posterum ne recrescerent prohibiturum, falsum id comperi facto periculo. Postea vero scriptum à quibusdam reperi illud ipsum, sicut etiam crotonũ, quos potius veteres appellitant Cynoraistas. Verũ nec hic facto periculo promissa pręstitit.

De sanguine Crocodili, & reliquorum.

Cæterum an Crocodili terrestris sanguis visum acuat, ne id quidẽ experiri volui, cũ haberem probata aciei exacuendæ medicamina, quæ Græci vocant ὀξυδερκῆ. Neq; an admissariorum equorum sanguis crustam moliatur, & septicus sit: neq; an murium domesticorũ sanguis verrucas, quas vocãt ἀκροχορδόνας, decidere faciat. Nam aliorum fuit mihi magna semper copia & ad hoc pathema, & quod ægrius illo medicabile est, nempe ad vocatã myrmeciam. Et cauebã ne præstigiaturæ opinionem merito referrem, cum iam etiã improbi quidam medici ex diuinandi quapiam arte, nõ ex speculatione medica me in morbis solere prædicere calũniarẽtur.

Gala. Lac.

Lac, bifariam hoc vtimur, partim vt cibo, partim vt medicamento. Sed quid valeat vt cibus, in curandi methodo alibíq; expositum est: At facultatẽ eius ceu medicamenti, eam nunc explicabimus, ac primũ illud cõmonebo, quod paulo ante de sanguine, quòd nõ de morbido lacte, sed de naturali cuiusq; animãtis, ea quę dicẽda sunt, intelligere oporteat. Igitur lac sanissimũ, velut etiã sanguis, purũ syncerúmq; est, nec amaritudinis, nec acrimoniæ, aut aciditatis, aut salsedinis, aut fœtoris particeps, sed vt dixerit quispiam, bono odore præditum, aut odoris expers, aut certe exiguum odorẽ bonum referens. Clarum etiã est id esse debere gustu suaue, pauculam habens dulcedinem, sicut & sanguis integræ sanitatis, ex quo & lacti cõstat generatio. Tale lac ad acres & mordaces fluxiones est vtilissimũ, non abluens tantummodo eas à partibus afflictis (est enim id illi cũ aqua cõmune) sed & corpora illinens, vt non in nuda cadat quod defluit. Nec in hoc duntaxat aquæ præstat, verum etiam quia colluit, vtpote extergentem in sese humiditatem continens, quã vocant Serũ, id quod colluit, diluítq; corpora: reliquo autem quod crassum pinguéq; est collinitur, nõ aliter q̃ pinguedo, adeps, atq; oui albumen, & ceratum ex eloto oleo ceráque confectum. Nam & hæc ab acribus humoribus natas mordicationes mitigant, corpora videlicet oblinẽdo, ipsa naturę minimè mordacis. Porrò cum lac omnium facillime alteretur, præsertim si ambiens fuerit calidus, multum à dicta facultate amittit, nisi protinus quis ab vberibus effuso calido etiamnũ vtatur. Maxime igitur mulieris bene habitæ, & bonam victus rationẽ seruantis, lacte vtendũ (nã id humano corpori est familiarissimũ) deinde aliorũ animalium, quæ quidem ab humana natura non longissimè absunt, id quod scies ex carnium odore: nã fastidiosus est & iniucundus eorũ quę multũ diuersam habent tẽperiem, ceu canis, lupi, leonis, pardalis, vulpis, * hyęnæ, vrsi, & similium: nõ iniucũdus autẽ est eorũ quæ nõ porrò absunt, vt suis, capræ, equæ, bouis, ouis, asini. Quocirca etiã homines docti experientia, caprino, ouillo, bubulo, asininóq; vtuntur lacte, & caseos ex eis conficiunt, excepto asinino. Nam id planè tenue est, & plenum humoris serosi, velut bubulum crassum: cæterum consistentia medium caprinum est. at sus crudum aqueúmque lac obtinet. Porrò lac omne ex tribus constat essentijs, caseosa, serora, pingui: hanc plurimam habere conspicitur bubulum, ex quo conficitur & id quod butyrum nominant, concoquentis & laxantis facultatis, quamobrem maxime illo vtuntur ad parωtidas & bubonas.

* Pli. lib. 8. cap. 30.

Serum lactis.

At serum, vt dictum est, extergendi potentiam possidet, adhibeturq; subducendi ventris gratia, ac per clysteres inijcitur, extergens & abluens sine mordacitate intestinorum acrimoniam. Præterea si quis vlcera quæ sanie infestantur acri, vice aquæ sero colluat, optime sanè fecerit. Præterea quæcunque medicamenta digerere solent ecchymomata & atra, ea præstat sero quàm aqua diluere. Sic etiã eo vtimur ad suggillata & hyposphagmata, peculiaribus ad hæc medicamẽtis cõmiscẽtes. At caseosum illud & crassum ipsius lactis magis illitum adhæret, & eo nomine acrimoniam retundit ⌊magis.⌉ Porrò vbi aliam quampiam desiccãtem facultatem habuerit adiunctam, optimum est remedium dysenteriæ, & omnium vẽtris acrium fluxionum. Eam accipit à lapidibus qui prædecocto ipsi inijciuntur igniti. Porrò eos esse oportet quos vocant κάχληκας. Et lac eousque decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit. At nos iniectis ferreis in ipsum cylindris candentibus eandem, aut etiam meliorem facultatẽ efficimus. Nam ferrum adstringẽtis quoque (vt est dictum) facultatis est particeps: ac proinde cylindros ego complures effeci huius gratia, ad fines veruum propendentes, quò videlicet quis manubrio ignitum ferrum facile igni eximat, & sicut cauteriorum, ita horum manubria pannis inuoluo. Porrò lac totum ad acres oculorum fluxiones tum per se, tum cum *mollium collyriorum quopiam est vtile*, præterea ad hypopia, & hyposphagmata. Quinetiam palpebris extrinsecus, vbi qui ophthalmia laborant, somno sese dabunt, impositum simul cũ rosaceo & ouo, phlegmonas eorum concoquet. Sed hoc esto lac mulieris recens ex mamillis expressum. Infundimus ipsum & vtero vlcerato tum per sese, tum ijs medicamentis commiscentes quibus misceri potest, vtique citra morsum curantibus, & vbi in sede vlcera mitigamus præ saniei acrimonia dolentia, aut phlegmonas aut stolidas perpetientia. Sic & ad vlcera pudendorum vtimur, & ad *omnia quæ leniri postulant*, siue ob phlegmonen, *siue ob morsum, siue ob malignitatẽ*. Eapropter & cãcrosis applicatur vlceribus, medicamentis anodynis commistum, qualia sunt quæ constant ex pompholyge. Et quid attinet commemorare, quòd ore cõtentum & collutũ gargarizatúmq; vel maxime phlegmonas eius mitigat? Sed & tõsillas, & columellã, & antiadas phlegmone affectas admodum mitigat, & proinde & synanchen siue anginam. Atq;, vt semel dicam, medicamentũ est leniens (Græci vocant παρηγορικὸν) totam quidem substantiam habens mordacitatis expertem, sed multo magis vbi concoctione moderata potissima pars serosi humoris absumpta est. Sic mihi videntur etiã medici ad venena quæ erosione interimunt, lac dari suadere, velut sunt lepus marinus, & cãtharis. Sed & sũt qui exhibẽt ijs qui aconitũ & thapsiã sumpserint. Sed hæc ex ratione fecerũt. Alia vero palàm mẽtiti sunt, vt de lacte canino, ꝙ in palpebris pilos renasci ꝓhibeat, si prioribus euulsis ei loco foret illitũ, vnde pilorum radices extractæ essent. Ad eundẽ modũ qui scripserunt, quòd celerẽ pilorũ in pudendis exortũ reprimat, si quidẽ foret ante pubertatẽ illitũ, quíq; quòd fœtus emortuos eijceret potũ, verum nõ protulere. Sed & alia quędã præstigiaturis contaminata, tum de horũ, tum de aliorum quorundã animalium lacte conscribunt, quæ me ab initio dicturum negaui, etiamsi experientia didicissem vera dixisse.

Caseus.

Caseus, Sermoni qui habetur de lacte, annectẽdum est de caseo, propterea quòd

lac ſic coagulatum ac glaciatum, non tamen vniuerſa lactis eſſentia in caſeos cogitur, ſed quod craſſum eſt duntaxat, ſcilicet tenui ſeroſo ſecreto ac ſeparato. Porrò dictum eſt habere lac in ſe naturam quandam pinguem & oleoſam, eámq; plurimam eſſe poſui in bubulo, ac vbi à reliquo lacte ſeiunctum fuerit, ſolúmque per ſe conſtiterit id pingue, butyrum appellari. At vbi cum toto lacte coagulatū fuerit, ſeroſo duntaxat humore per coagulationem ſeparato, pinguem caſeum effici. Fiúntque hoc pacto caſei bubuli quidam adeò pingues, vt ex ijs effluat quiddam ad ſpeciem olei. Porrò tum hi, tum reliqui omnes temporis ſpatio acriores tibi apparebunt, ſiue guſtes, ſiue olfacias. Itaq; cum mihi olim caſeus allatus eſſet bubulus, quem ex odore acrem eſſe conijciebam, abieci, & iam à famulis abſumptum putabam: cæterum illi talia ſeruare ſoliti, longo poſt tempore ex promptuario proferentes, quidnam de illo fieri iuberem rogant. Cum igitur edendo non eſſet propter acrimoniam, ludicrum nobis problema extitit, proponentibus cui rei quis illum vtiliter poſſet accommodare. Interea cum ad me arthriticus quiſpiam in curru conuectus eſſet, tophos quos Græci πώρους nuncupant, in articulis habens: ſubijt mihi crure ſuillo ſalſo decocto, caſeum eo decocto macerare, ac probè in mortario ſubigēdo vnitum, tophis imponere. Et ſanè arthriticus ab hoc medicamine magnifice adiutus eſt. Nam rupta ſponte ſua cute, abſq; inciſione videlicet, effluxere quotidie citra dolorem tophorū particulæ. Vbi autē totus qui apud me erat caſeus fuiſſet abſumptus, talem ſibi alium comparans arthriticus in poſterum ſeruauit, & poſtea rurſum vſus eſt inueterato: atq; vbi tunc quoque idem percepit commodum, ſæpius deinceps vti perſeuerabat: & quoſdam amicorum ſimiliter affectorum docuit. Atq; id quidem nos excogitauimus, cæterum comprobauit atque confirmauit experientia. Porrò recentem, qui inueterato contrarij eſt temperamenti, quandoq; homini in agro degenti moderatæ magnitudinis vulnus habenti impoſui, antea videlicet ad læuorem tritum. Extrinſecus autem illi imponebam folia lapathi. Poſſint vero etiam, ſi hæc non adſint, folia ſuperponi vitis, aut platani, aut betæ, aut lactucæ. At ipſe quidem caſeus vulnus glutinauit, erátq; etiamnū mollis. Alius vero qui vocatur & in patria mea Pergamo, & per ſuperiacentem Aſiā oxygalactinus, magnū ruſtici vulnus conglutinauit impoſitus. Nam recens coagulatus ac mollis repercutiendi vim obtinet, nimirum leuiter refrigerans. At oxygalactinus præter hæc digerendi inſuper leuem quandam vim poſſidet.

Butyrum.

Butyrus, aut butyrum, vtcunq; nominare voles, ſiue maſculino, ſiue neutro genere, fit quidem, vt ſupra dictum eſt, ex eo quod in lacte pinguiſſimum eſt. Miror autem quo pacto Dioſcorides ex ouillo & caprino confici referat: Ego nanq; ex bubulo fieri noui, ac proinde nūcupatum eſſe butyrū exiſtimo. Facultatis eſt concoquentis, paulū habens etiam digerendi potentiæ, in medijs nimirum corporibus ſecundum duritiem ac mollitiem. Nam id ſemper memoria tenere oportet, quicquid ſimpliciter ac ſine addito profertur, de medijs temperatura corporibus intelligi. Nam corporum planè durorum tumores præter naturam hoc nequit medicamen digerere. At quæ in mollibus ſunt phlegmonæ, eas & concoquit & digerit perfacilè. Nam parotidas & bubonas, & oris phlegmonas, aliáſq; partes complures prorſum illo ſolo curauimus, nimirum puerilibus corporibus ac muliebribus

perpetientibus.Sed & gingiuis puerorum dentientium assidue illitum, nihilo imbecillius melle gingiuas extenuat,per quas exitus est dentibus: & alios omnes in ore affectus phlegmonosos,postea quàm fluxio restiterit,digerit pariter & concoquit.Proinde cataplasmatis inditur quæ extrinsecus imponũtur parotidibus, hypochondrijs,& bubonibus.Sed & in vẽtrem deuoratum,& ex eo distributum,magnifice confert expuitionibus ex pulmone, ídq; in pleuriticis & peripneumonicis affectibus, cum hoc quòd eos etiam concoquat. Atque si solum lingatur, magis quidem concoquit,verum minus educit:sin cum melle & amygdalis amaris,plus educit,sed minus concoquit.

Pytia. Coagulum.

Coagulum omne acris ac digerentis potentiæ est, ac nimirum etiam exiccatorię:nam necessariò id superiora comitatur.Ac leporis quidem coagulum comitialem morbum,si cum aceto ebibatur,præterea profluuium muliebre sanare proditum est:sed & lac in ventre coagulatum dissoluere, quod certe & nos experti sumus,non solum in leporino,sed etiam in aliorum animalium omnium coagulo. Attamen leporinum omnium est præstantissimũ. Sed & sanguinem in vẽtre concretum simili modò epotum dissoluit, ac efficacius quidem cæteris, verum non solum,quod quibusdam scriptum legitur,sed & hoc commune est omni coagulo. Quidam autem sanguinis ex thorace reiectiones leporinum coagulum epotum supprimere prodiderunt:cæterum nec alium quenquã eo vsum noui,nec ipse sum ausus acri vti remedio ad affectum adstrictionem poscentem. Porrò coagulum equinum ad dysentericos & cœliacos peculiariter accõmodari scripserũt nõnulli.

Coagulum phocæ.

At phocæ coagulum eximie aptum esse quidam prædicant,tanquam vires obtineat castorij. Verum quæcunq; proditum est quodq; coagulum secũdum essentiæ suæ præstare proprietatem,non est nunc tempus exponere.

Chole. Fel.

Hic succus omnium quæ in quoque sunt animalium,calidissimus esse demonstratus est. Itaq; sicuti sanguinem & carnes dissimiliter temperata obtinẽt animalia,eadem ratione & fel.Quocirca calidissimorum fel, aliorum quoq; animalium fel excellere necesse est:& quæ illis minus sunt calida,proportione & hũc humorẽ illis inesse minus calidũ,quãto scilicet & in alijs sunt inferiora.Didicisti enim quatuor esse vniuersos in vnoquoque animali sanguineo humores,sanguinem, pituitam,& bilem tum flauam,tum atrã.Didicisti porrò ex more non tantum medicis, sed & Latinis omnibus bilem flauam absolute efferri bilem, tanquam subaudituris qui audiunt,coloris cognominationem: Atram vero nõ simpliciter nuncupari bilem,sed cum addito,nempe hoc totum, atram bilẽ. Sed & quòd flauam bilem nonnunquam pallidam cognominant,nosti:& quòd in vesica iecoris interdũ pallidam,interdum flauam in consectionibus animalium conspicimus.Audisti porrò flauam tanto esse pallida calidiorem,quanto & crassiorem.Nam seroso recremento flauæ bili commisto pallidam constitui contingit : sicut & flauam plusculum excalfactam consistentia reddi crassam, colore autem flauam. Quin & in animalibus apparet flaua quidem ijs quæ magis sunt calida: quæ vero minus, pallida. Et vbi calida animalia aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem vergit, interim illum habens æruginosum, interim cœruleum, interim Isatidis, qui quidem

magis eſt colore braſſicæ fuſcus. Itaq; & tu bilis colori diligenter intendito, cum medicamentum præparabis cui admiſcenda eſt bilis. Miſcent autem cycliſcis vocatis & trochiſcis, qualis eſt Andronis, & Polyidæ, & Paſionis, & Bitinus, qui tauri recipiunt bilem: nam vbi ea medicamenta præparant quæ ſunt vtilia ad oculos: hyænæ, galli, perdicis, & aliorum quorundam animalium bilem adhibent. Porrò taurorum bilis calidior eſt & ſiccior quàm boum caſtratorum. Nam caſtratũ animal ſemper ſimile redditur fœminæ, & ijs quæ ſunt ætatis minoris. Itaq; ſicut hæc humore ſuperant adulta & perfecta, vincuntúrq; ab ijſdem caliditate: ad eundem modum bos caſtratus à tauris. Et quorundam ego taurorum bilem vidi cœruleã, flaua nimirum ſuperaſſata: quam ſanè in præparandum inijci medicamentũ vetui, ſumpto illius loco alterius tauri bile mediocriter flaua. Nam ille vinculis violenter tractus, ſupra modum fuerat defatigatus. Itaq; eo labore cum excãduiſſet, clarum eſt temperaturam eius fuiſſe calidiorem: probabiléq; eſt ſic violenter pertractum tum ſitiſſe, tum etiam eſuriuiſſe: atque, vt ſummatim dicã, velut vrina à modica potione modice pallere, & ſitim famémq; & multum laborem perpeſſis flaua eſſe conſpicitur: impletis vero atque inebriatis albida: ita & bilis colores variat: ad flauius quidem per exercitia, inediam, & ſitim: ad candidius vero in contrarijs. Scito ergo ſi præparando medicamini bilem impenſe flauam inijcias, calidius te id effecturum: ſi pallidam, mediocriter calidum: ſin exolutam & aqueam, tanto imbecillius temperie cõuenienti, quãto & bilis ad candidius fuerit verſa. Sic qui occluſas hæmorrhoidas taurino felle aperiunt, ijs interdum imbecillum, interdum vero ſupra quàm conueniebat acre apparuit. Quanquam nonnulla quoq; diuerſitas exiſtit pro corpore cui adhibetur, prout ſcilicet promptiore ſenſu aut hebetiore fuerit, tum perfacile patiens, aut difficulter. Verum in ipſa bile non parua viſitur, vt dixi, varietas. Nam idem homo à pallida minus, à flaua bile plus mordicatur. Liquet itaq; vel ex eo quòd hæmorrhoidas aperit, quàm ſit hic humor acris: ſed & illis ipſis qui vtuntur, mordicare percipitur. Ac proinde cauemus, ne ad aliũ morbum aut ſymptoma bilem vſurpemus ſolam ac per ſe. Nã propoſiti cycliſci pauculum bilis accipiunt. Ac quæ ad oculorum acutiem componuntur medicamenta, partim hyænæ, partim perdicis, partim galli, partim alterius cuiuſpiam bilem accipientia, admiſtum habẽt tum mel, tum fœniculi ſuccum, tum opobalſamum. Porrò animalium quorundam ſingulariter bilis à medicis extollitur, tanquam aciem exacuat oculorum, & ſuffuſionum initia digerat, velut piſcis quem vocant callionymon, hyænæ, & ſcorpij marini, tum galli, & perdicis. At ſuilla adeo omniũ imbecillima eſt, vt ne vlceribus quidem toleratu ſit grauis: & apparet omnium bilium maxime aquea, exceptis ſylueſtribus ſuibus, & ijs quæ degunt in montibus. Nam vt harum caro & calidior & ſiccior eſt, ita & bilis. Porrò domeſticarum ſuũ bile vtuntur quidam ad vlcera aurium, medicamento vtique non reprobo: & tu quoque vbi compoſitorum nihil adfuerit, vtitor: ſunt enim innumera. Sed & pro affectus magnitudine alia etiam atq; alia alterius animalis bilis poteſt congruere. Nam vbi vlcus diuturnum fuerit, multámq; ſaniem púſq; contineat, etiam ſicciorem bilem perferet, puta ouium, quæ paulo eſt acrior ſuilla, hac etiam magis caprarum, cui adſimilis quodammodo eſt vrſorum, & boum. At taurorum his valentior eſt, inferior tamen bile hyænarum: & hæc quoq; inferior bile callionymi, & ſcorpij marini, & marinæ teſtudinis. Porrò hirci agreſtis bilem ſcripſere quidam

prodeſſe luſcioſis, ſiue nyctalope vexatis. Cæterum volatilium animalium biles omnes tum acriores ſunt, tum ſicciores quàm quadrupedum, & inter ipſas quoq; volucres gallinarum & perdicum biles ad medicinæ vſum probatiores habentur. Miluiorum vero & aquilarum impendio acres ſunt: ſed & erodunt: quamobrem colore viſuntur ærugineo, ac nonnunquam atro. His itaque earum cognitis differentijs atq; affectibus, qui plus, quíq; minus deſiccari poſtulant cognitis, ſi vnam modo quampiam opere fueris expertus, inde ad alias tranſire poteris per methodum, vt ſemper quæ commoda ſit adhibeatur. Nam cum velut in coniectura ſita ſit cuiuſque facultatis vehementia, à definito quopiam principio ad materiam inexploratam tranſire oportet: ac à prius explorato, exceſſus qui in illis conſiſtunt diſcere. Sed & notas quaſdam luculentas ego expoſui tum à bilis colore, tum ab animalium temperie.

Hidrωs. Sudor.

Sudor, Vnus hic eſt humorum in animantis corpore prouenientium, & eandem habens materiam quam vrina, & eundem generationis modum. Siquidem vtriq; ex bibito humore conſtat generatio, excalfacto ſimul in corpore, & bilioſæ nonnihil ſubſtãtiæ adepto. Verum ſudor plus eſt elaboratus, vtpote qui ad cutem vſque permeatis omnibus quæ interſunt partibus, peruenit. Attamen ſudores inter ſeſe & vrinas differre neceſſe eſt, tum pro animalium temperaturis, quæ & natura & per ætates non parum à ſeſe inuicem ſunt diuerſæ, & pro ambientis nos aëris temperie. Clarum autem eſt, etiamſi aliquando in ſermone omiſſum fuerit, pro tempore anni, & præſenti conſtitutione, præterea pro regionibus diuerſitatem effici in animantium corporibus non paruam. Nam compendij gratia vno capite complecti eiuſmodi omnia ſoleo, nempe pro cingentis nos aëris temperie ea mutari dicens. Etenim diuerſitatem regionum quæ eſt in caliditate & frigiditate, hic comprehendit, vt tempus anni, & præſentem præteritámq; conſtitutionem. Cum ergo ſermo fuerit de vrinis, aut ſudoribus, aut bilibus, aut ſanguine, aut pinguedine, aut adipe, aut quopiam in corpore nato, diuidentibus videlicet nobis eas quæ in animalibus viſuntur differentias, de ſanis corporibus ſermo intelligendus eſt, mediam propriæ ipſorum temperaturæ conſtitutionem habẽtibus. Sic ergo quòd & ſudor ſalſæ & ſalſuginoſæ vocatæ qualitatis eſt particeps, guſtus teſtimonio probatur. Nam ſæpenumero nolẽtibus in os defluens, dictam qualitatem indicat. Sæpe vero etiam non obſcuram præfert amaritudinem. Attamen & color eius naturam deſignat. Nã ſicut vrina naturalis modice eſt pallida, ſic & ſudor. Verum id facile cognoſces in ijs qui lauantur, cum abſque oleo ſtrigili raduntur. Nam ſudor in cauo ſtrigilis colligitur, colorem quem dixi ſimul & guſtum præferens, ac euidenter ſalſedinem habens, ſed obſcure amaritudinem. Verũ de vrina plus etiam quàm conueniat medici ſcripſerunt: propterea nimirum quòd large ea in omnibus hominibus tum priuatim, tum publice quotidie colligatur. At de ſudoribus aut nihil, aut quæ curioſa ſint potius, & præſtigiaturæ obnoxia, & inſuper ſcripſerunt alij ſuperuacanea, quæ per aliam fieri poſſent materiam. Porrò ſudor etiam in palęſtris miſcetur exercẽtium ſordibus, quem quidam curioſe Atticam ſectantes linguam, Coniſalon vocant: confértq; tenuibus ſordibus ac ſimplicibus vt tumores præter naturam per halitum digerant. Nam illæ plus repercutiunt, minus autem digerunt: at poſt adiunctum exercentium ſudorem acquirunt multum fa-

cultatis digerentis. Ergo in phlegmonas vberum ſolæ hæ ſordes impoſitæ, efficaciori ſunt remedio. Sin ſicciores videbuntur, cyprinum ſuper vngito: & ſi valde etiam ſiccæ, cyprino item ſubigito. Præſtat autem non ſiccas, ſed molles accipere. Porrò ſi nō adſit cyprinum, roſaceum bonum miſcuiſſe ſufficit. Hoc medicamentum admodum eſt vtile ijs quibus à partu reſtinguere lac conſilium eſt, eo nomine quòd in mammis coaguletur in morem caſei. Hinc orſo, ad alios affectus ſimiles vti licebit. Atque ego ſanè ad bubonem eo vſus, celeriter diſparuiſſe tumorem conſpexi.

Vrina.

Dictum quidem eſt de tota eius natura in ſermone de ſudore: dicetúrq; & nunc, quòd quanta eſt in animalibus bilis diuerſitas, tanta item ſit in vrinis. Atque omnes quidem facultate ſunt calidę: ſed plus tamen animalium calidiorum: minus autem, frigidiorum.

Vrina humana.

At vrina hominis omnium propè aliarum vrinarum eſt imbecillima, exceptis porcis domeſticis, quibus execti ſunt teſtes. Nam illorum ſimilis eſt totius corporis temperatura, temperiei hominum, & vrina ſimiliter debilis. Verum montanorum aprorum valida eſt, vt etiam ex odore apparet, qui vtiq; acerrimus eſt. Sed & in alijs animalibus ex odore vim eius conijcere liceat. Nam vrinas illas deguſtare planè eſt abominandum, cum ne pueri quidem vrinam vir quidam honeſtus vita pariter ac moribus ebibere ſuſtinuerit, cum peſtifere ægrotaret in Syria, vbi cum multi vrinam puerorum ſimul & virorum hauſiſſent, ſeſe hinc ſeruatos credebāt. Cæterum vrina hominum, vt ſi quid aliud, extergendi vim obtinet: quod cum alij multi ſatis indicant, tum maxime fullones, qui ſordida veſtium expurgant ea atq; extergunt. Hanc eius vim cum & medici conſpexiſſent, pſoras & lepras ea detergunt, perfundúntque vlcera tum multa humiditate, tum ſordibus & impuritate ſcatentia, ac multo magis vbi putridum quiddam obtinent. Sed & pudendis, vbi ſic afficiuntur, vrinam infundunt, & auribus pure fluentibus. Quin & achoras, & furfures ea curant, capiti identidem infundentes. At nos hæc facere odimus potius, cum ad manum ſint quæ illis conducant alia medicamina. At vlcera digitorum pedis maxime quæ ex illiſione atq; offenſione eſſent inflicta, ſæpenumero, vbi nimirum phlegmone carerent, & ipſe curaui, eáq; in ſeruis & hominibus ruſticis, quos iter ingredi abſq; medicis erat neceſſe. Siquidem linamento (μῶτον Græci vocant) vlceri impoſito, ac inſuper linteo circumuoluto, quoties meiendi inceſſeret cupiditas, in digitum ferri vrinam pręcepi, nec antè ſoluere quàm bene eſſet curatus. Nam & ſi quem alium ruri ſine medico agētem, vrinam vlceribus perfundentem audiſſem, non vetui, vbi ſcilicet in partibus thorace inferioribus vſq; ad imos pedes vlcus conſtitiſſet. Siquidem vlcera aut capitis, aut faciei, vrina perfundi ſinere auerſabar. Attamen medicamentum quod ex vrina pueri conficitur, quod quidam vocāt chryſocollan, quia eo ad auri glutinationem vtūtur, ad vlcera difficilia ſanatu optimum eſſe aſſero. Fit autem id figura phiali, confecto mortario ex ære rubro, habente piſtillum eiuſdem materiæ, in quod meiente puero piſtillum circumages identidem, vt non tantum à mortario quid deradat, ſed etiam à ſeſe nonnihil deterat, id quod pluribus deinceps diebus peragitur, donec vrina craſſitudinem aſſequatur mellis. Faciēdum vero id in ſole. Nam facilius in aëre eiuſmo-

di à mortario quid deteritur. Aut si sol absit, calidas esse ædes saltem cõuenit. Hoc medicamento misto ijs quæ curandis vlceribus rebellibus sunt idonea, vtimur, vt dixi, ceu optimo. Nihil enim habet abominandum, perinde vt vrina capiti, alterísve parti infusa. Nam quid cõmemorem vrinæ potum? Scripsere tamen medicorum quidam de subsidente in vrina crasso illo videlicet & albo, dicẽtes id mederi erysipelatis. Sanè ea erysipelata, quæ ignea etiamnum sunt, & reuera erysipelata, calidorum & acrium medicamentorum omnino nullũ iuuare potest. Quæ vero per refrigerantia refrixere, tum hoc, tum alia multa medicamina digerentia adiuuare valent. Atq; hoc quidem vti licebit, vbi non in facie, aut propè erysipelas constiterit, verum in artuum quopiam, aut dorso aut ventre. At vrinã pueri orthopnœæ gratia ebibere necessarium nõ est, cum sint & alia medicamina quæ huic medeantur affectui. Quin cum bibisset quidam, affectu liberatus non est, adeo vt non eximium quid præter alias possideat.

Sielon. Saliua.

Sielon, siue Sialon, siue Ptyelon appellare libet, nihil interest. Verum id sciendum est, vim eius esse differentem tum in animalium speciebus, tum in eorũ vnoquoq; sano & ægroto, ieiuno & sitibundo, aut cibo potúq; sumpto. Etenim vt vrina & bilis, sic etiam saliua sumpto quidem cibo imbecilla est: valida & acris eorũ qui ingenti aut inedia, aut siti premũtur. In medio vtriusq; est eorũ qui probe concoxere quidem, nondum tamen cibum potúmve hausere. Hac ergo saliua nutrices pueris lichenas curant, paruum videlicet digitum rigãtes, ac deinde cutem affectam confricantes. Idq; faciunt subinde, tanto scilicet interuallo, dum saliuæ vires in lichene perdurent, ac nondum sint extinctæ. Sed & triticum mandentes rustici non pauci furunculis imponunt. Nam celeriter eos & digerit, & concoquit: cum si macerarent aqua, non æque prodesset. Ex quo liquet saliuã iuuandi robur adferre. Atq; corporibus mollibus, aut puerorum, panem, non triticum imponũt, ore commansum. Porrò omnia sic commansa digerunt & suggillata, cæteráq; ecchymomata, maxime vbi panis simul cum pauco radiculæ fuerit cõmansus. Porrò tota substantia vel maxime aduersa est saliua bestijs hominem interficientibus, ceu alicubi etiam Nicander poëta refert. Pollicitus autem mihi quidam incantationem sese ostensurũ, quæ scorpios interficeret: vbi illam semel dixisset, in scorpium expuit: inde rursum eam obmurmurans, iterum scorpium conspuit: ac vbi tertio dixisset, atque expuisset, mortuus est scorpius. At postea ego absque incantatione à sola saliua occisum vidi scorpium, ídque celeriter à saliua esurientiũ, aut sitientium, tarde autem ab illis qui cibo potúque fuerant impleti: in alijs autem proportione.

De ijs quæ in corpore proueniunt.

Nascuntur in corpore cum alia præter naturam, quorũ non est satis honestum meminisse, tum etiam lapis in vesica, de quo scripsere quidam quòd lapides vesicæ comminuat. Atque hoc quidem falsum ex experientia iudicatũ. Cæterum an renum lapides frangat, omnino experti non sumus, cum suppeterent alia ad hoc symptoma probata medicamina. De pure autem & id genus dicere supersedeo, id illis concedens qui his in rebus mirifici sunt, scilicet quibusdã cum præstigijs. Cæterum stercus vnũ est inter ea, quæ in corpore proueniunt secundum naturam affecto animali, veluti & aurium sordes. De vtroq; itaq; deinceps differam.

Copros. Stercus.

Copros,ſiue Copron, ſiue Apopatema appellari velis,perinde eſt.Scito autem hanc ſubſtantiam vim habere vel maxime digerentem.Verum ſtercus humanum ob fœtorem abominandum eſt. At bubulum, caprinum, crocodillorum terreſtrium, & canum, vbi oſſibus duntaxat veſcuntur,neque grauiter olet, & multa experientia non tantum nobis,ſed & alijs medicis me natu maioribus comprobatum eſt. Siquidem Aſclepiades,cui cognomentũ erat Pharmaceon,& alia omnia medicamenta collegit,vt multos impleret libros, & ſtercore ad multos ſæpe affectus vtitur, non modo medicamentis quæ foris imponuntur commiſcens, ſed ijs quoque quæ intrò in os ſumuntur.

Stercus caninum.

Sanè ego memini me admirandam tum humani,tum canini ſtercoris expertum facultatem.Sed prius diſſeram de canino,quo vti aſſidue conſueuit præceptorum noſtrorum quidã,ſola oſſa cani edẽda exhibens duobus cõtinuo diebus,ex quibus durum candidum ac minime fœtens ſtercus proueniebat. Hoc igitur acceptum deſiccabat, vt cum poſtea vſus eſſet, facile ad læuorem poſſet redigi. Vtebatur eo ad anginam,& dyſenteriam,& ſumme inueterata vlcera.Ad anginam quidem, ijs admiſcens quæ alioqui huic affectui congruebant. Ad dyſenteriam, lacti illi immiſcens,cui decocto calculos vocatos κάχληκας ignitos inijci antè poſuimus:aut,vt ego poſtea ob parabilitatem ad ferrum cõfugi,id candens lacti probè decocto inijciens.Vocant autẽ medici nõnulli lac eiuſmodi,neſcio quo pacto,ſchiſtũ. Verum oportebat non hoc ſic appellare,ſed in quo ſegregamus ac ſcindimus(quod σχίζειν Græce dicitur)ſerum à caſeo.Cęterum medicus ille ſtercus caninum lacti, in quo extincti erant calculi marini,clàm inijciebat,& id ſolum generoſiſſimos quoſque diſcipulos docebat. in his ergo duobus multum expertus ſum ſtercus caninũ ceu medicamentum mirabile, ſicut & in vlceribus extreme malignis. Miſcui ergo & ad illa paulum quiddam ſtercoris canini medicamentis probatis: & manifeſtò ſeipſo valentius redditum eſt medicamen. Et ſi quando digerere aut deſiccare quid opus eſſet,illis etiam medicamentis admiſcui.

Stercus humanum.

Cęterum humani ſtercoris hoc habeo experimentum.Aſſidue quidam à phlegmonis ad guttur exiſtentibus vexabatur,adeo vehemẽter,vt ſuffocationis ſubiret periculum,& ſanè ob hoc periculum ſanguinem mittere cogebatur. In hũc cum forte quis incidiſſet,pollicitus eſt ſe præbiturum medicamenti experimentum, & ſe vocari ſi quãdo rurſus aliqua in parte gutturis emicuiſſet phlegmone,ante ſanguinis miſſionem præcepit.Itaque vocatus, medicamento illito ſtatim hominem curauit.Vt autem iterum profecit,non in ipſo tantum, ſed & in alijs qui ſimiliter erãt affecti:rogabat is qui adſſiduò periclitabatur,data mercede,vt ſe medicamentum illud doceret.Erat enim ille & locuples,& in pecuniæ ſumptu liberalis. Porrò vbi cõuentum eſſet de pretio,is qui vendebat:Hoc medicamentum,inquit, per antipatheian quandam vtilitatem obtinet.Eſſe autẽ eam antipatheian,vt qui curatur neſciat vnde conficiatur.Iuſſit itaque alium daret, qui pro ipſo diſceret, quíq; iureiurando reciperet,ſeſe nulli eius facturum copiam, prius quàm ipſe qui dediſſet,foret defunctus.Itaque à morte eius qui indicarat, non tantum ille ſuum hominem, ſed & alios ſanabat: & mihi ne petenti quidem medicamenti exemplum

volens ac lubens obtulit. Erat autem ſtercus pueri ſiccum cum melle attico ad lęuorem tritum. Victitabat autem puer, cuius ſtercus accepturus erat, vti ipſe qui medicamentum dederat oſtendit, lupinis, illis videlicet qui ex more edi ſolēt cum pane bene cocto in clibano, modicum ſalem & fermentum habente. Præbebat autem bibendum vinum vetus: atque hæc omnia mediocri in quantitate, modo vt perfecte ea puer poſſet concoquere. Itaque cũ primo die eo victu eſſet vſus, poſtero tamen die nondum ſtercus capiebat, ſed in eo quoq; die rurſum eodem alebat victu, ac tertio demum ſumebat, ac poſtea arefacto vtebatur, ſimiliter vt ſtercore canino, vt ante dictum eſt. Dicebat autem illum qui docuerat, fugitantem alios cibos ob fœtorem, prætuliſſe lupinos: ſeſe vero, experimenti gratia, carnes gallinaceas aut perdicum ex aqua, aut tenui iure bene coctas perſæpe exhibuiſſe, & medicamentum nihilominus operatum. Atque ego ſanè hæc tibi de canino humanóque ſtercore narrare poſſum.

Stercus lupinum.

At lupinum ſtercus quidam colicis potandum dabat, non tantum in ipſis paroxyſmis, ſed etiam in interuallis, ſi quidem phlegmone vacarent. Quorũ ego quoſdam vidi non amplius inuadi: & qui erant inuaſi, non amplius id grauiter paſſos, ſed nec poſt paucum temporis. Accipiebat autem ille albidius potius ſtercus, quale vbi oſſa ederint ſolent excernere. Verum illud etiam in eo mirabar, quòd vel ſuſpenſum euidenter aliquoties iuuiſſet. Itaque hic ſtercus capiebat quod non deciſſet in terram: id quod non erat inuentu difficile. Ea enim eſt luporum natura, quæ canum, vt ſuſpenſo altero poſteriorum crurum & meiant & cacent in eminenti quopiam ex terra. Itaque in ſpinis ſæpe æſtate ſtercus lupinum reperitur, & fruticibus, vepribus, herbíſque procerioribus. Inuenitur porrò in ſtercore illorum & nonnihil oſſium deuorati animalis: quod vt effugit commanſionem, ita & concoctionem: quod & ipſum contundens ac cõterens, bibendũ præbuit colicis: ac ſi homo eſſet puritatis amãs, miſcebat & ſalis quippiam aut piperis, aut quippiam eiuſmodi. Vt plurimum autem ex vino albo conſiſtentiæ tenuis bibendum prębebat: interim vero etiam ex aqua. Hoc ergo ſtercoris quod patientis * inguinibus, * ilibus λαγῶνας Græci vocant, applicandum eſſet, præcepit ſuſpendi ex vinculo confecto ex lana, ſed non qualibet, verum multo præſtabat eam eſſe ouis à lupo laniatæ, vnde quod ad hunc vſum accommodaretur eſſet conficiendum. Quòd ſi talis non adeſſet lana, ex pelle ceruina & lorum quod cingeret * inguina, & in quo ſtercus con- * ilia tineretur, parari præcipiebat, At nos ollulam ad magnitudinem maxime fabæ cõfecimus, quam experiundi gratia indito ſtercore quibuſdam ſuſpendimus, nec potuimus non mirari, cum plurimos ipſorum videremus adiutos: cæterum ad ollulam duas ceu aures affiximus, per quas lorum tranſmitti poſſet. Sed hoc quidem obiter dictum eſto, ſiquis inuenietur qui ſic ſuſpenſis fidem habere dignabitur. Dico autem ſic, nam ſubſtantia eſt quæ ſuſpenditur, non voces barbaræ, vt quidam facere præſtigiatorum aſſolent, quando & alias expertus ſum ſubſtantias, quæ in ali s affectibus ſimiliter operarentur. Sed de his non eſt nunc dicendi tempus. Ad propoſitum itaque reuertamur.

Stercus caprinum.

Nam humanum, caninum, lupinúmq; ſtercus recenſui, alia vero nondum, quorum etiam maior eſt quàm dictorum numerus: & quædã aſſiduo habentur in vſu,

quædam ratione. Omnium creberrime vtimur caprino ſtercore (Græci σπυράθους proprie nominant) digerentis & acris facultatis: adeo vt & induratis ſcirrhorũ in modum tumoribus congruat, nec tantum lienis, ad quos creberrime medici non pauci huiuſmodi ſtercora applicant, ſed etiam aliarum partium. Siquidem ego eo vſus ſum ad genu tumorẽ habens inueteratũ & ægre ſolubilẽ, iuſſo fieri cataplaſmate ex farina hordeacea per oxycratũ indito videlicet hoc ſtercore: & mirum eſt quàm homo ille fuerit adiutus. Erat autem ruſticus in quo id factum eſt. Et iam etiam alius ruſticus cum ſic vſus eſſet non tantum in genu, ſed etiam alijs in partibus ad tumores ſimiles, perinde adiutus eſt. Nam acrius eſt medicamentũ quàm vt mulieres vrbanas, aut pueros, aut omnino qui tenera ſunt carne, ſanare poſſit. Sed de particulari omnium medicamentorum vſu in opere de componendis illis tractabitur. Quin & ad aquam inter cutem, & ad ſplenicos varie caprino ſtercore vtimur. Sed & vſtum tenuioris quidem eſſentiæ, verum haud manifeſtò redditur acrius: quamobrem ſanè ad alopecias congruit, & omnia adeo quæ extergẽtia medicamenta deſiderant, vt lepras, pſoras, lichenas, & hoc genus alia. Miſcetur & digerentibus cataplaſmatis, qualia ſunt quæ accommodantur ad parotidas & bubonas diuturniores. Eſt enim vis eius tum vſti, tum non vſti, abſterſoria, & digerens, nec eam paruam habet digerendi potentiam. Nam medicus quiſpiam ex ijs qui in agris & vicis medicinam exercent, vtebatur eo ex aceto ad viperarum morſus, & multo ſanè etiam magis aliarum beſtiarum: ac profecto ex ijs complures ſeruauit. Et hic ipſe quoq; medicus ad auriginem potendas ipſas ſpyrathos ex vino præbuit, & ad profluuiũ muliebre cũ thure appoſuit. Quæ omnia ſanè optimus medicus ignorare nõ debet: cæterum potiora eligere potiſſimum ad vrbanos & honoratos, alicuiúſque exiſtimationis viros: in quibus equidem ego tali nunquam ſum vſus medicamine, cum multo meliorum ſuppeteret copia. Attamen exiſtit nonnunquam talium vſus, aut in itinere, aut in venatione, aut ruſticatione, cum ſcilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo ruſticus perinde fuerit carnis duræ ac aſinus. Nam eiuſmodi multos in agris reperias dignos qui bibant ſpyrathos. Porrò quod & ſuprà monui de vrinis & bile & ſaliua, id nunc memoria repete, nẽpe vniuerſalem & communem facultatem eandem omnibus ineſſe, verũ pro animalium temperaturis variam. Nam eorum quæ ſicciore ſunt temperatura, & ſtercus exiccantius eſt: ſicut & calidiorum magis etiã excalfactorium. Verum nullum omnino ſtercus refrigerat, ſicut nec vllum humectat. Sed & pro natura eorũ quę edunt, multa item fuerit diuerſitas. Proinde in hominibus potius quàm alijs animalibus maior eſt: quãdoquidem hoc animal diuerſiſſimis maximéque varijs cibis vtitur. Nam quid ſimile habent qui allium ac cæpas comedunt, & qui cucurbitam, verbi cauſa? At caprarum ſpyrathi pro paſtu vario nonnihil item habuerint differentiæ, non tamen tantum quantum ſtercus humanum.

Stercus bubulum.

Similiter ſtercus bubulũ exiguã habet differentiã, éſtq; & ipſum facultatis exiccatoriæ. Verum attractoriam etiam obtinet, vt monſtrat dum apum veſparúmq; morſus iuuat. Atque hæc vt à proprietate ſubſtantiæ totius iuuentur, fieri poteſt. Cæterum medicus quidam medicamentorũ peritus, in Myſia quæ in Helleſponto eſt, aqua inter cutem laborantes bubulo ſtercore oblinens, in ſolem exponebat. Atque hic ipſe impoſuit & partibus ruſticorum phlegmone obſeſſis humidum

illud vere collectum, cum herbam boues paſcuntur. Manifeſtum autē eſt hoc eſſe alio moderatioribus multo viribus. Dico autem aliud, cum paleis veſcūtur. Nam hoc medium eſt inter id quod modo diximus, & quod prouenit ab*erui paſtu. Liquet ergo quemadmodum id quod ex paſcuo herbaceo prouenit, ad phlegmonas accommodatur, ſic iſtud aqua infeſtatis eſſe idoneum. Scire tamen oportet, omnia id genus medicamenta duris agreſtium hominum corporibus aptari, nempe foſſoribus & meſſoribus, & qui opus obeunt tam validum, in quibus vtique Myſius ille medicus & ad chœradas adhibebat, & ad tumores omnes ſcirrhoſos, ex aceto in cataplaſmatis formam compoſitum illinens. * orobi

Stercus ouillum.

Sed & hic ipſe medicus ouiū vtebatur ſtercore ad acrochordonas, & myrmecias, & thymos, & furunculos duros, quos clauos nominant, aceto videlicet diluens. Quin & vlcerum ambuſta ad cicatricē illo ducebat, nempe ſtercus hoc cerato roſaceo commiſcens. Sed & per ſtercus caprinū combuſtum ſimiliter curabat: cæterum pauculum eius multis numeris maiori cerati moli admiſcebat. Et in totum ſtudium id illi erat vnicū, omnia curare per ea quæ in agris facillime parantur: inter quæ ſunt & herbæ, & frutices, & arborum flagra, & germina, & folia mollia, & fructus, & cortices: ſuper quibus copioſius dicetur in facile parabilibus.

Stercus columbinum.

Porrò ſtercore columbarum nomadum (nam ſic eas quidam cognominant, à domeſticis videlicet diſtinguentes) tanquam medicamento excalfaciente & ipſe ad multa frequenter admodum vtor, nempe cum ſemine naſturtij contuſum cribratúmq; ſiccum vice napyos ad ea quę rubrificari debent adhibens. Manifeſtum autē eſt, ꝙ inueterata omnia iuuat, dico in talibus affectibus quales ſunt coxēdix, hemicrania, ſcotomata, vertigines, & cephalæa, & in lateribus, ſcapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati: & ad hæc nephritides, & affectus cœliaci, & podagricæ arthritides: quando videlicet in articulis eorum nondum conſtiterint tophi ſiue pωri. Atque hoc ſtercus planè fœtidum nō eſt, & maxime arefactum. Quocirca & in vrbibus eo varie vtimur, aliàs alijs miſcentes medicamentis.

Stercus gallinaceum.

Porrò cum conſpexiſſem illum in Myſia medicum gallinaceo vtentem ſtercore in eis qui ab eſu fungorum ſuffocabantur: & ipſe quoq; ſum vſus in quibuſdam vrbem inhabitantibus, qui & ipſi fungos eſitarant, ipſum videlicet ad læuorē contritum tribus quatuórve oxycrati aut oxymelitis inſpargens cyathis, & palam adiuti ſunt, ídque celeriter. Nam qui præfocabantur, paulo poſt vomebant pituitoſum humorem omnino craſſiſſimum, & exinde planè liberati ſunt ſymptomate. Eſt autem hoc ſtercus columbino minus calidum. Cæterum Myſius ille medicus dabat etiam bibēdum ſtercus gallinaceum ijs, qui diutino coli dolore fuiſſent vexati, ex œnomelite. Quòd ſi hoc non aderat, ex aceto aut vino aqua diluto. Porrò memoria tenere oportet communem de omnibus animantibus rationem, nempe tum in ijs quæ in corporibus ipſorum continentur tam humida quàm ſolida, tum in ipſis partibus plurimam eſſe diuerſitatem montanorum quæ vocant, & eorum quæ in pratis, paludibus, lacubus, & ædibus verſantur. Semper enim quæ exercentur, ijs quæ non exercentur, ſunt ſicciora: & quæ cibis vtuntur calidioribus ſiccioribúſque, ijs quæ humidis frigidíſque. Nam in columbis

q.ij.

(quandoquidem creber nobis earum ſtercoris eſt vſus) multo ſemper inferius ac imbecillius expertus ſum earum ſtercus quæ in domibus degebant, quàm earum quæ in montibus, quas nomadas nuncupant. Tum gallinarum quoque inueni multo etiam imbecillius earum quæ concluſæ ſeruantur, & furfuribus aluntur, non paulo autem valentius earum quæ in agris, atrijs, aut foris paſcuntur.

Stercus anſerum, & ciconiarum.

Cæterum ſtercus anſerinum præ nimia acrimonia inutile eſt. Colligo etiam ita eſſe & accipitrum, & aquilarum. Verum fugienda eſt materia omnis eiuſmodi quę difficulter comparari poteſt. Qua occaſione complures validiſſimas vires talibus materijs teſtimonio adſcribunt ſuo ceu nõ facile redarguendi: velut qui ciconiarum ſtercus comitiali morbo mederi ſcriptitant. Verum quanquã hoc multis alijs quæ ſcribunt, longe ſit parabilius, curioſum tamẽ eſt, vt taceam falſum eſſe, quod de illo eſt proditum. Nam quidã ijs qui talia memorant credulus, epoto hoc ſtercore nihil adiutus eſt. Nam & antequam experiare, promiſſorum prauitatem ac falſitatẽ ipſi qui talia ſcribunt detegũt. Nam cũ multis modis difficulter homines ſpirent: nec quod omnibus conferant adſcribunt, nec quod his, aut huic. Tametſi ſunt inter eos qui talia ſcriptitant, qui non ſimpliciter dyſpnœæ, hoc eſt difficilis ſpirationis, ſed orthopnœæ talia eſſe remedia dicunt, nempe ciconiæ ſtercus, noctuæ ſanguinem, vrinam humanã, & alia his abſurdiora: haud ſcientes quòd pituitoſus viſcoſúſq; ſuccus bronchia obſtruens pulmonis, huius affectus ſit cauſa, & quòd in eo euacuãdo conſiſtat medela, & quòd euacuatur dum per tuſſim excreatur, & quòd id fieri nequeat abſq; crebro epoto medicamento acriore. At hi adeo ſunt nugaces, aut præſtigiatores, aut quo illos digno appellẽ nomine neſcio, vt dicant abſurdorum iſtorum poculorũ vnumquodq; epotũ à diſpnœa liberare: quod fieri non poſſet, ne ſi vel ſpecillum fas eſſet alicui in pulmonem demittere, quo infixum humorẽ tolleret, ſemel duntaxat demiſſo. Præſtabat itaq; illis dixiſſe, non ſi epotus ſit hic ſanguis, aut vrina, ſanare dyſpnœan, ſed ſi potetur. Rectiúſq; etiam quòd non ſemper & omnino ſanabit, ne ſi vel aſſiduò potetur: ſed quòd multos ſanauit, multos vero adiuuit quidem, ſed morbo prorſum nõ liberauit. Sed hos iam mittamus, & quod deinceps eſt, ad id pergamus. Cuiuſq; enim ſtercoris acrimoniã & digerendi vim poſſidẽtis, prout aliud alio plus minúſve eius ſortitum eſt facultatis, ita particulares in ipſis proueniunt differentiæ: ac proinde aliud hoc pathema potius, aliud illud magis curare valet.

Stercus murium.

Sic enim murium ſtercus alopecias curare proditum eſt, & inuentus eſt quidam medicus, qui ad hoc pathema vtebatur compoſito medicamento ex murium ſtercore confecto. Et alius quidam glandem puero familiaribus rogantibus vt apponeret, præcepit vt ex ſtercore conficeretur murium. Quo dicto omnes qui audierant in riſum ſoluti ſunt, quòd cum tot eſſent quæ appoſita ſedi ad excretionem excitarent inteſtinum, ille omnibus præteritis ad muriũ confugiſſet ſtercus. Nam re vera pudẽdum eſt talia etiam experiri velle, cum omnes ceu curioſum & præſtigiatorem condemnent eum qui talia aut faciat, aut dicat. Itaq; de murium ſtercore hæc quoque ſufficiunt.

Stercus crocodilorum terreſtrium.

Cæterum terreſtrium crocodilorum, horũ inquam exiguorũ, & humi ſerpen-

tium stercus prætiosum effecere mulieres delitiosæ, quibus non est satis quòd alia sint medicamenta tam multa, quibus faciei cutis & tensa & splendens efficitur, quinetiam adiungāt stercus crocodilorum. Similis illi est sturnorum, cum solam oryzam ederint. Clarum itaque est quòd abstergendi desiccandique facultatem vtranque moderatam habent stercora eiusmodi, & multo moderatiorem & hebetiorem stercus sturnorum. At stercus crocodilorum sicut à facie ephelen tollit, ita & vitiliginem, & lichenas.

Rhypos, hoc est sordes hominum.

Sordes nascitur non tantum per totam corporis cutem, sed & in auribus, sed ob paucitatem paratu difficilis est. Proinde de illa nihil scribunt, nisi quòd paronychijs congruat sordes aurium, quā sanè etiam solam per se licet accipere. Nam quę in tota cute prouenit, & in balneis & in palæstris deraditur, conferens nonnihil & ipsa ad patum quem vocant, de quo suprà disserui. Sed & generatio eius naturam indicat. Nam si sordes est crassum illud ac terrestre, quod reliquū est eorum quæ per latentem transpirationem euacuantur, sequitur vt desiccandi vim habeat cum nonnulla caliditate iunctam. Ea tamen sordes quæ lanis ouium inhæret & adnascitur, ex qua œsypon, quod vocant, conficitur, concoquendi vim habet similem butyro: paulum vero etiam digerentis facultatis obtinens.

LIBRI DECIMI FINIS.

GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, LIBER vndecimus, Theodorico Gerardo Gaudano interprete.

PLeræque animantium partes communes inter ſe omniũ ſunt, nulla tamen eſt æque cõmunis vt caro. Hanc enim habet omne animal ſanguine quidem pręditũ, vt homo, & omnes quadrupedes, tum aues, ſerpẽtes, lacerti, quos ſauros vocant, teſtudines, & quæ ſunt eius generis. Sanguine carentia, tum oſtrea omnia, tum nõ pauca eorum quæ in aquis degunt, ſicut & nonnulla quæ in terris. Et quod ex animantibus maxime editur, caro eſt. Nam & viſcerum plurima moles ex carnibus ipſis inhærentibus conſtat. Verum nonnulli medicorũ carnem viſcerũ parenchyma vocandam cenſent, propterea quòd ex venis effuſus ſanguis circum vaſa omnia cõcreſcat, vt ipſi arbitrantur. Sed eam quæ viſitur in muſculis, ſolam carnis appellatione dignãtur. Verum de nominibus, vt ſemper monemus, contendendum non eſt: ſed exercenda potius rerũ ſciẽtia, cuius nos quoq; ſtudio vſq; dediti, quæcunq; tum de cuiuſq; animantis partibus, tum de cõmunibus cognouimus, eáq; partim experientia, partim ratione docti, omnia deinceps exponemus, orſi à carne proprie dicta.

Caro viperæ.

Non omnes animalium carnes hominem nutriunt, ſed quorundam etiam letales ſunt, non ſecus atq; venena quæ vocãt deleteria. Tum inter eas carnes quę hominem nutriunt, quædam hoc ipſum tantum ſunt, nempe nutrimentũ. Quædam vero ſupra quàm quòd nutriunt, habent & facultatem ceu medicamenti: quandoquidem deſiccando, humectando, excalefaciẽdo, ac refrigerando corpus alterant. Nam viperarũ carnes palàm videre eſt excalfacientes & deſiccantes, vbi condiuntur ceu anguillæ, nempe oleo, ſale, anetho, porro, & aqua, ſeruato nimirum modo. Quòd autem totũ corpus per cutim euacuent, diſcere tibi liceat vel ex iјs quę ego iunenis etiamnũ in Aſia noſtra ſum expertus, quæ ſingulatim deinceps narrabo. Homo quidam morbo quẽ elephanta cognominant, laborans, aliquouſq; cũ ſodalibus conuerſabatur, donec ex ipſius conſuetudine conuerſationéq; quidam noſtrum morbi inficerentur cõtagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aſpectu. Conſtructo igitur illi tugurio proxime vicum in iugo collis propter fontem, illic hominẽ collocãt, tantum illi quotidie ciborũ ferentes, quod vitæ ſuſtinendæ ſatis foret. Cæterum ad canis exortum, cũ forte meſſoribus haud procul inde metentibus vinũ eſſet allatum in fictili ſanè quàm fragrans: is quidẽ qui attulerat, depoſito illo propè meſſores, abiјt: verũ vbi eius bibendi aduenìſſet tẽpus, ſublato fictili adoleſcens, vt pro more impleto cratere, cõpetente aqua vinũ temperaret, in cratera vinum effundit, & vnà excidit vipera mortua. Quare attoniti meſſores, veriti ne quod, ſi ebibiſſent, inde ſibi malum eueniret, ſuam quidem ſitim aquæ potione ſedare maluerunt: cæterum cum illinc diſcederent, præ humanitate videlicet ac miſericordia homini illi elephanti obnoxio vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quàm viuere in ea miſeria. At ille vbi

bibiſſet,admirandum in modum ſanitati reſtitutus eſt.Nã tuberoſum illud omne cutis totius non aliter quàm animalium à teſtis mollitie nuncupatorum malacoſtracωn,tegmen decidit.Quod autem reliquum erat,molle admodũ apparuit, inſtar cutis cancrorum ac locuſtarum(καράβους Græci vocant)vbi extima teſta fuerit detracta.Alterum quoq; eiuſmodi nõ diſſimili caſu in Myſia Aſiæ,non procul ab vrbe noſtra accidit.Vir quidam elephãtiaſi laborans profectus eſt ad aquarũ ſpõte naſcentium vſum,ſperans inde nonnihil ſe cõmodi adepturum. Erat illi ſcortum mancipium, iuuencula ſanè formoſa, compluribus amatoribus ambita. Profectis igitur illis,in ędibus,quibus vicinus erat locus ſqualidus,& viperarum plenus,forte fortuna ex illis vna in vrceum vini incidit negligentius poſitum: extinctáq; eſt. Ac ſcortum quidem in lucro id reputans quod fors eueniſſet, hero id vini propinat,atq; ille ebibit:cæterum exinde ad eum modum quo ille qui degebat in tugurio,perſanatus eſt.Porrò tertium quoq; annectam quod ex noſtra profectum eſt imitatione.Cum quidam hoc morbo ægrotaret, animo magis quàm vulgus philoſophico,& contemptore mortis,oppidò quàm grauiter ferebat,ſatiúſq; dicebat mortem ſemel perpeti, quàm vitam viuere tam miſerabilem. Itaq; illi quæ ſuperioribus duobus accidiſſent indico. Erat autẽ ipſe auguriorũ peritus,& amico vtebatur mirifice hanc diſciplinam tractante.Itaq; vbi ad augurium cum illo conſediſſet,perſuaſus eſt,vt quæ per experientiam eſſent cognita,ipſe imitaretur: atque epoto vino quod ſic erat veneno infectum,leproſus factus eſt : ac poſtea lepram eius nos conſuetis remedijs ſanauimus.Quartus præterea viuas capere viperas arte inſtituit. Sed illius in illo morbi tantum erant principia:itaque cura ſtudiúmque nobis fuit,vt illum quamcelerrime ſanitati redderemus: quocirca miſſo ſanguine, atráq; bile medicamento detracta, viperis quas capiebat vti iuſſimus, præparatis in olla anguillarum in modum.Atq; hic ita ſanatus eſt, euaporato per cutem affectu.Poſtremo & alius vir quidam opulentus,non noſtras ille quidem, ſed ex media Thracia, Pergamum aduenit, admonitus ſomnio: vbi iubente deo per inſomnium, vt quotidie medicamentum biberet quod confectum eſt ex viperis, foríſq; corpus inungeret,nõ multos poſt dies morbus in lepram abijt:rurſúmque & hoc pathos quibus deus præcipiebat medicamentis curatum eſt. Sanè viperarũ caro adeo ingentem obtinet deſiccandi facultatem,vt quidam qui eam edêre, vehementiſſima cruciati ſint ſiti:ac proinde illas dipſadas cognominãt. Sunt autem qui dicant demorſos à viperis ſatiari non poſſe potando,ſed dirumpi citius, quàm ſiti liberari.Quocirca eos qui Romæ viperas venantur,quos Marſos nuncupant, percõtatus ſum,ecquid haberent ſigni quo genus vtrumq; viperarũ diſcernerent. At illi prorſum negabant vllũ eſſe genus viperarũ dipſadũ,verũ eas quæ iuxta mare atq; in locis degũt ſalſedinem multã habentibus,carnẽ obtinere ſalſam: ac proinde in Libya talium ingentẽ eſſe prouentum:in Italia vero propter regionis humiditatem non inueniri. Atq; hæc quidem narrantes audiui Marſos, non tamen certò dicere queam, an in totum verũ dixerint, an partim etiam falſum. Nã quaſdam eſſe viperas in ijs quas memorabant regionibus,quibus ſalſa ſit caro,vel maxime mihi videtur eſſe probabile. Scio enim cum cibis animalium mutari carnes: non tamen nullum eſſe genus viperarum dipſadum pronunciare valeam. Cæterum tutiſſimum eſt cauere , ne in eiuſmodi regionibus viperas venemur ſeu ad vſum,ſeu ad medicamenti præparationem,quale eſt & hoc præclarũ quod medici

propè omnes Theriacam appellitant. Porrò quoniam ex more,cum artiscos theriacos,quos vocant,præparamus,non tantum caput,sed & caudam earum abijcimus,subijt mihi frequenter rationabile fortassis esse, caput quidem totum abijci, ob venenum quod ore continent,verum à ratione alienum esse,adimere & caudã. Nec enim dicere liceat quòd id faciendum sit ob recremẽta tum liquida, tum sicca.Nam interfectis atq; excoriatis apertísq; exempta interanea omnia abijcimus, vt sola sit carnium substantia reliqua vnà cum arterijs venísque per ipsas innatis, quarum minima moles est vt ad totam carnẽ,ac ne apparens quidẽ,nisi quis multum diligenter intentis oculis consideret. Atq; artiscos,quos & Theriacos vocãt, hunc in modum præparamus. Purgatas illas in aqua lixamus,quoad exacte nobis videantur coctæ.Indimus autem ab initio statim aquæ anethũ, & post coctionem spinas à carne separamus:mox pani ad lęuorem trito carnem cõmiscemus. Verum nõ quemlibet panem citra delectum accipimus,sed quàm fieri possit purissimum, simul & probe in clibano coctum,& salis simúlque fermenti quod satis sit habentem.Eum autem antea desiccamus in ædibus siccis,miniméque humectis, donec adeò siccus efficiatur,vt in mortario contundi possit. Non tamen tundentes miscemus,verum aqua in qua decoctæ fuerant viperæ, maceramus,& carnem ipsam prius quàm commisceatur pani,in mortario coquorum eatenus conterimus, donec exacte reddatur lęuis. *Postea paruos artiscos fingentes,atque in ędibus calidis* siccísque desiccantes,deinde quoque in talibus repositos seruamus. Hos ergo ineunte æstate conficimus, quo potissimum tempore optima est viperarum caro. Porrò vtimur eis postea cõtusis denuo & cribratis,& rursus ad læuorem redactis, salis nonnihil adijcientes ad suauitatem compositi,cuius etiam aliquid ipsi theriacæ inijcimus. Cæterum eodem quoque tempore ex viperis deustis salem conficimus,*viuis* illis in ollam nouam iniectis vnà cum ijs medicamẽtis quæ illis & substerni,& *apponi assolent,quæ* omnia nunc commemorare non est præsentis negocij.Nam inueniantur fortassis *etiã qui me non iniuria reprehendent*, ob monstratam hoc in loco Artiscorum præparationem,tãquam alieno tempore expositam. Verum hæc posteaquam dicta nunc sunt,seruentur tamen ac maneant etiã,si non admodum videãtur huic instituto propria. At quæ sequuntur,conuenienti dicantur modo.Conueniens autẽ est generalis facultatis meminisse,carnem viperinam dicendo exiccatoriam, & valenter digerentem, mediocriter vero excalfacientem. Properat autẽ,vt videtur,vis eius ad cutẽ, per eam videlicet quæ in corpore sunt recrementa exigens. Quibus ergo affatim est mali succi in corpore,ijs ingens prouenit pediculorũ numerus, & à cute ceu squama abscedit ac decidit extima cutis, quã Gręci vocant ἐπιδερμίδα, ad quã sistũtur ac retinentur crassi terrosíq; humores ad cutem protrusi,à quibus quidem psoræ,lepræ & elephantes nascuntur. Et hæc quidem habui quæ de viperarũ carne dicenda putarem. Rursum ergo sermonem repetam. Calidiorum natura animalium carnes non solum nos alunt, sed etiam calfaciunt:frigidiorum autem refrigerant: sic etiam sicciorum carnes desiccant: humidiorum humectant. Memoria itaque repete, quemadmodum didicisti in libris De temperamentis,quòd vbi conieceris animal quoduis temperatura esse siccius,velut exempli gratia suem syluestrem domestico,huius & carnem esse magis exiccatoriam,& secundum alias temperaturarũ differentias similiter:puta sue sicciorem ouem,& hac capram, qua bouem, quo deniq; leonem:sic in caliditate leo

calidior eſt cane,canis tauro,taurus boue execto.Itaque pro portione,qua cætera animalia in temperatura excedunt, & carnes quoque eorum differunt atq; exuperant.Proinde vbi cõſilium fuerit corpus exiccare,ſicciorum temperie animalium carnem exhibeto:calfacere autẽ volens, calidiorum : & frigidiorum,ſi coneris refrigerare:deniq; ſi humidius reddere,humidiorum.Nec parua exiſtit carnium differentia, cum quaſdam ſale condimus. Nam prorſum diuerſæ atq; aliæ euadunt, adeo vt ſæpenumero animalis temperatura humidiſſimi caro ſalita longè euaſerit exiccantior,quàm ea quæ natura fuerat ſicca. Porrò inter eas quæ ſalitæ nõ ſunt, ſiccior eſt quæ aſſa eſt,quàm quæ in aqua elixa.Scripſerunt autem & aliorum animalium carnes quidam prodeſſe tum comeſas , tum in partes affectas impoſitas, vt erinacei terreſtris deſiccatam , ſi bibenda præbeatur elephanto obnoxijs , cachectis, hoc eſt qui mali ſunt habitus, tum conuulſionem ſæpenumero patientibus,nephriticíſq;,& ijs qui laborant aqua inter cutem,quam anaſarca vocant.Ac ſi ea efficere poteſt, facultatem habuerit valenter ſimul digerentem deſiccantémque, ſicut & caro Muſtelæ (Græci γαλῆν vocant) arefacta , quæ vtique comitiali morbo afflictos iuuat epota . Sed & ſalitorum Hælurorum carnem ad lęuorem contritam palos & ſpicula educere aiunt, impoſitam videlicet,tanquam trahendi vim habeat. Porrò Mutulorum,quos Myacas Græci vocant,carnem vlceribus à mordente cane inflictis competere . Ego vero nullam inſignem inuenio facultatẽ quam requirant id genus vlcera , tanquam ea quæ à rabido cane mordente ſunt illata. At cochlearum caro prius in mortario contuſa,ac poſtea ad lęuorem redacta,omniũ valentiſſime deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas,adeo vt & hydericis conueniat. Ipſe autem humor ſolus per ſe citra carnem acceptus(vocatur autem is à vulgo cochliu myxa,hoc eſt mucus limacis) thuríq; miſtus,aut aloe, aut myrrhæ,aut horum quibuſdã, aut omnibus quoad accipiat cerati craſſitiem, medicamentum fit tenax,deſiccátq; purulentos mucos aurium:ſed & fronti impoſitum inhæret,oculorum fluxiones reſiccans. Quidam etiam ad palos eximendos vtuntur totis vnà cum teſtis ad læuorem tritis: ſed & quidã ad ſiſtendos menſes . Equidẽ ego aliquando in agro carnes ipſas ſolas in vulnus cum nerui vulneratione & contuſione factum tritas impoſui, ipſúmque vulnus pulchre glutinatum eſt,& neruus phlegmonen haud perpeſſus : erat autem homo durus & agreſtis , miſcui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripſere autem maiores me nonnulli medici, ad eiuſmodi vſum miſcendũ thus aut myrrham. Verum horum habebam tum neutrum, vt qui tunc ab vrbe abeſſem in agro. Poſſis autem & reſinæ frictæ contritæ admiſcere, ſi adſit, quippiam. Porrò vbi multi muci cochlearum accipere voles ſeorſum , ſtylo carnem earum pungito. Sed non ante multos dies venatas eſſe expedit:alioqui enim tempore deſiccantur.Nam recentes plurimum habent viſcoſæ illius humiditatis,quã ſtylo compunctæ effundunt. Humiditas hæc pilorum in ſupercilijs præter naturam gluten eſt.

Pinguedo, & adeps.

Pinguedo,& adeps,& hæc quoque cõmuniſſimæ ſunt inter animalium partes. Nam quæcunque bene nutriuntur, ea omnia aut pinguedinem, aut adipem obtinent. Quæ vero macilẽta ſunt, maléq; nutriuntur,ſæpe omnino ne habere quidẽ, ſæpe vero pauculum , ídq; ſiccum,vt ægre vti poſſis,apparent. Porrò differt à pin=

guedine adeps, quòd craſſior ſit, ac propterea animātibus totam naturā terroſiorē habētibus adeps prouenit, velut humidioribus pinguedo. Proinde pinguedo celeriter in ignē poſita liqueſcit: nec facile vbi liquata fuerit, rurſum cōcreſcit ac cogitur. At adeps nec facile funditur liqueſcítve, & fuſus celerrime coit ac conglaciatur, multóq; apparet pinguedine durior. Sus enim bene habitus paſtúſq; multā habet pinguedinem, ob naturalem temperamenti humiditatē. At boues & capræ, & quæcunq; id genus cornigera, ob ſiccitatē adipem plurimū generant. At tu ſi voles, oleoſam & pinguem in animalibus ſubſtantiam omnem adipem appellato, vt pleriq; medici. Sed & pinguedinem appellare totum hoc genus licet. Non tamen licet citra mendacium adipem caprinum humidiorē eſſe dicere quàm ſuum. Nam hic omnium fermè aliorum eſt humidiſſimus, ac proinde actione ſua vicinā oleo vim poſſidens, quanquam oleo magis tum emolliat, tum concoquat, ac proinde cataplaſmatis quæ ad phlegmonas accommodantur, commiſceri ſolet. Qui vero mordicationes perpetiuntur aut in recto inteſtino, aut in colo, ijs potius caprinū adipem quàm ſuillum inijcimus: non quòd acrimonias plus obtundat (nam ex natura ſua ſuillus obtundit magis, ac proinde miſcetur medicamentis vlcera curantibus, cuiuſmodi eſt quod vocant parygrum) ſed quòd caprinus ob craſſitiem citius concreſcat, ſuillus autem inſtar olei defluat: proinde ipſum potius dyſentericis & tineſmoſis inijcimus, quando morſum eorū mitigare conſilium eſt. Porrò ob tenuitatem eſſentiæ nonnulla acrimonias magis retundunt, vbi nimirum in alto mordicatorum corporum quod moleſtum eſt hæſerit. Nam quod craſſiorum eſt partium, minus, magis autem quod ſubtilium, tota corpora penetrat, & omnibus ipſum ſaniebus mordicantibus permiſcetur. Hac ratione adeps anſerinus quæ in alto corpore mordicant magis obtundit. Sed & ſuillo calidior eſt. Horum tamen in medio eſt gallinaceorum adeps ac gallinarum. Porrò calidior ſemper ac ſiccior eſt maſculorum animalium, & horum ipſorū exectorum minus tum calidus, tum ſiccus. Quippe mas caſtratus eiuſdem ſemper generis fœminæ aſſimilatur. Hoc autem ſermonis caput commune eſt, cuius meminiſſe oportet. Pro animalium temperatura ſemper exiſtere differentias eius quæ in illis eſt pinguedinis, aut adipis, aut quocunq; modo appellare libebit totū hoc genus corporis in animantibus oleoſi & pinguis. Igitur cum ſus omnibus propè quadrupedibus animalibus in caliditate ac ſiccitate inferior ſit, proinde pinguedinem quoq; minus habet calidam, magíſque humidam. Omnis igitur pinguedinis facultas eſt humectatoria & excalfactoria humanorum corporum. (Huius enim meminiſſe perpetuo oportet in principijs huius operis dicti.) At differentiæ quæ ſunt cuiuſque ſingulatim, in maioris minoríſque ratione ſunt. Nam pinguedo ſuis, vt ad nos quidem, largius humectare poteſt, ſed non æque excalfacere vt oleum: verum pinguedinis ſuum talis eſt caliditas, qualis ſpectatur in nobis. Porrò taurorum adeps ſuillo multo calidior eſt & ſiccior. Rurſum id memoria repetentibus nobis, marem fœmina eſſe tum calidiorem, tum ſicciorem: marem autem caſtratum adſimilari fœminæ, velut quicquid iuuenilis eſt ætatis. Et inter iuuenilia, fœmina mare humidior eſt, & minus calida. Sic & adeps vitulinus taurino minus tū calidus eſt, tum ſiccus, & hœdorum quàm caprarum: Sed & caprarum minus quàm hircorum: Et rurſum taurorum minus quàm leonum. Nam horum adeps omnium propè quadrupedum adipe potentius digerit. Nam & caliditate exuperat, & par-

tium tenuitate. Itaq; ſi ipſum medicamentis ad vlcera & phlegmonas conuenientibus cõmiſceas, non modo nihil adiuueris, verumetiam læſeris, nimirum addita maiori quàm conueniat acrimonia. Inueteratis tamen tumoribus atque ſcirrhi in morem induratis, tum neruorũ * curuaturis (ἀγκύλας Græci vocant) & in ſumma quæcunque ſcirrhoſa ſunt, ijs aptiſſimus eſt, in quibus ſanè minime apparet efficax ſuillus. Taurinus autem ab vtroque ex æquo diſtat: vt quanto calidior ſiccióрq; ſuillo eſt, tanto ſuperetur à leonino. Itaque tanquam in medio conſiſtens, merito vtriq; medicamentorũ miſcetur generi, & ei ſcilicet quod ſcirrhoſis medetur, & ei quod phlegmonas concoquit, cuiuſmodi eſt tetrapharmacum quod vocant, ex cera, reſina, pice, & adipe conſtans. Nam ſiue in hoc taurinũ, ſiue vitulinum, ſiue hircinum, ſiue caprinũ, ſine ſuillum indideris, ſemper puri mouendo aptum, & concoctorium medicamen effeceris. Sed ſuillus ſi addatur in pueris, & fœminis, & vt breuiter dicã, omnibus quibus caro eſt mollior, competit. Sin taurinum adieceris, foſſoribus & meſſoribus, & omnibus carnem duram habentibus, ſiue ob naturalem temperiem: ſiue ex ratione ac forma vitæ, conueniens effeceris. Cæterum adeps dum inueteraſcit, ſeipſo & calidior, & tenuior efficitur, ac proinde quoq; valentius deſiccans. Verum id omnibus inueteraſcentibus accidit, quæ quidem non putreſcere anticipent. Nam vinum, mel, acetum, frumentũ, butyrũ, * hyſſopum, oleum omne, ſiue lentiſcinũ, ſiue cicinũ, ſiue rhaphaninum, ſiue ipſum quod ex oliuis conficitur, vetuſtate & calidiora, & tenuioris eſſentiæ efficiuntur, ac proinde guſtantibus apparent acriora, & ad induratos ægréq; ſolubiles affectus adhibentibus potientius digerentia. Atq; ego ſanè guſtantibus acriora videri dixi. At quidã quibus ſtudium eſt nominũ ſignificatus corrumpere, non acria ſed adſtringentia vocant id genus omnia, aduſq; piper: tanquam interſit nihil, adſtringẽs, an acre dixeris. Et ſi denuo illos roges de galla, myrtho, meſpilis, mali punici putaminibus, quæ ſidia vocant, rhoo & omphacio, & hæc dicunt adſtringere: tametſi aduerſiſſimũ ex illis ſenſum percipiamus, ei qui à pipere, pyrethro, napy, euphorbio, cæpa, allio, adarce percipitur. Igitur ſi quemadmodũ adſtrictionis vocabulum de vtroq; affectu quem guſtu percipimus, cõmuniter efferunt, ſic ipſos quoq; affectus vnã habere naturã exiſtimant, quiduis aliud potius habendi ſunt q̃ homines, vt qui ſoli proprios ſenſus obtineant. At ſi omphaca, rhoon, gallam, balauſtium, hypocyſtida contrahere conſtringeréq; noſtrã fateantur ſubſtantiam, ſecernere vero, mordicare ac penetrare, piper, napy, pyrethrum: improprie adſtringentia nuncupant quæ mordicant & excalfaciunt, cæterum in cognoſcendis ipſis medicamentis non peccant. Verum ſi oportet coniectantem dicere, in vocabulis, an in rebus hallucinẽtur, equidem in vocabulis potius falſos viros illos dixerim, & maxime quibus Græca lingua inſueta eſt, qualis eſt Dioſcorides Anazarbenſis, qui profecto multa bene dixit eorum quæ de materia memoriæ prodidit, cæterũ ſignificata græcanicarum vocum non ſatis pernouit. Hic ergo cum ait, magis eſſe adſtrictorium adipem caprinum ſuillo: ſi quidem acriorẽ ſignificare velit per magis adſtrictorium, accipimus ſermonem ceu verum. At ſi illud, talem habentem qualitatem, qualem rhus, rheon, hypocyſtis, balauſtium, haud verum eſſe ſermonem dicemus. Porrò quoniam viperarũ adipem vbi radicitus pilos ſub alis euulſeris, prohibere illos recreſcere illitum referunt, viſum eſt mihi eius facere periculum eſſe ſatius: at vbi prout iubent feciſſem, mentitos comperi, ſicut etiam quòd

* contractionibus

* œſipum

initia suffusionum sanet. Verum vrsorum adipem alopecias curare vere est proditum: cum tamen probatiora habeamus ad eum affectum remedia. Porrò cum dicant tamen vulpinum adipem dolores aurium sanare, absq; vt dicant quos aurium dolores, ceu non noscentibus ipsos distinguere, attendendum non est. Alij piscium adipem laudant, tanquam ad suffusiones, aut quemcunque alium affectum nominare velint, congruat. Alij non similiter piscium dicunt, sed addunt fluuiatilium, alij vero potius marinorum: quò videlicet aliquid plus scire videantur quàm vulgus.

Myelos. Medulla.

Medulla vim habet indurata & scirrhosa corpora emolliendi, siue musculis, siue tendonibus, siue ligamentis id accidat, siue etiam visceribus. Optimam semper expertus sum ceruinam, deinde iuniorum boum, quos vitulos etiam nominant, ac proinde medullam eorum vitulinam appellitant. At hircorum & taurorum tum acrior est, tum siccior. Itaque durities scirrhosas emollire nequit, siqua etiam memoria manet eorum quæ in quinto libro de his sunt prodita. Ex vitulina igitur & ceruina medulla pessi cōponuntur vteros emollientes. Et extrinsecus vteris medicamenta imponuntur, quæ ex medulla præparantur, vim habentia emolliendi. Accipitur autem non solum medulla ex ossibus, quæ sanè reuera est medulla, sed & ex spina, quam & ipsam medullam nominant, spinalem videlicet: quæ tum durior, tum siccior est quàm alia. Illa enim mollior est & pinguior: ac proinde ego spinalem seorsum per sese absq; illa repono. Sed ea mihi vtriusq; cura est ne aut putrescant, aut sitū colligant. Itaq; in hyeme primū eas capio, velut & adipem, deinde in ædibus siccis atq; editis, planè humoris expertibus, cum folijs lauri siccis repono. Nam quæ recentia sunt & humida, multū etiam qualitatis suæ illis impartiunt, vt acriores fiant medullæ. At si quando ambiente calido & austrino medullas aut adipem voles reponere, paratum sit in hoc cubiculum neq; calidū, qualia ferè sunt quæ meridiem spectant (putrescunt enim in talibus) nec humo proximum, atq; humidū (nam in talibus situm contrahunt) sed supernum atq; excelsum, & ad aquilonem obuersum, paruas habens apertas fenestras, vt tam noctu quàm interdiu ab Arcto spirantes ventos accipiat.

Caput mænidum.

Capitibus mænidum sale inueteratarum ad sedis fissuras vtebatur quidam, & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo vis illarum esse desiccatoria, non admodum acris, nam id adustorum quæpiam obtinent, sicut omnes communiter desiccationem.

Caput leporum.

Alius caput leporis comburens vtebatur ad alopecias cum adipe vrsino.

Caput saurarum.

Porrò sauræ caput contritum quidam palos & spicula extrahere memoriæ reliquerunt, tum myrmecias, acrochordonas, & clauos.

Cerebrum leporis.

Cerebrum leporis attritum & esum vtile esse didicimus pueris dentientibus, capite videlicet toto elixo, vt ego facere soleo. Non tamen eximia vis eius est, sed similis melli & butyro, & alijs quæ ad dentientes pueros conueniunt. Quidam etiā aduersus metum vtiliter edi cerebrum hoc prodidere.

Cornua cerui & capræ.

Cornibus cerui & capræ vſtis maxime vtuntur, vt & nos ſæpe vſi ſumus, tũ ad candorẽ dentium, tũ ad contrahẽdas mollitie fluidas gingiuas. Cæterum ceruinũ maxime cõmendatur ab ijs qui talia ſcribunt, quòd ſi ab vſtione lauetur, dyſenteriam & ſanguinis excreationem, præterea cœliacos affectus ſanat: & aurigini vtile eſſe dicunt. Porrò duo exhiberi cochlearia ad omnia iſta præcipiunt. Miſcuerunt autem ipſum nonnulli, vt dictum eſt, vſtum & elotum collyrijs etiam deficcantibus oculorum fluxiones. Eſt enim ſcilicet omnium talium vis exiccatoria: velut & dictum eſt.

Pulmo agninus, & porcinus.

Pulmo agninus pariter & porcinus intertrigines à calciamẽtis curare creditur. At vulpinus ſi bibatur reſiccatus, aſthmaticos iuuat.

Iecur canis rabidi.

Iecur canis rabidi ſi aſſum edatur, remediũ exiſtere ijs, qui ab ipſo fuerint morſi, quibuſdam eſt proditum: ac ſcio certe quoſdã qui ſumpſere manſiſſe ſuperſtites, verum non illo duntaxat vſos. Siquidem alia præterea remedia, quorum fecimus periculum, in rabientibus tunc adhibuimus. Audiui vero quoſdam cum illi ſoli fidem habuiſſent, poſtea mortuos.

Iecur caprinum.

Porrò caprinum iecur quidam aſſantes, ſaniémq; effluentẽ excipientes, ea vtuntur ad nyctalopas. Vaporem autem eius dum lixatur, oculis apertis excipiendum præcipiunt. Quin & aſſum ſi edatur, & ad eoſdem affectus accõmodari aiunt: & eos qui comitiali morbo ſunt obnoxij, arguere, conuulſionémq; illis accerſere. Idem poteſt hircinum.

Iecur lacertæ.

Iecur autem lacertæ eroſis impoſitum dentibus, eos dolore liberare nonnulli ſcriptum reliquere.

Venter mergi.

Ventrem mergi quidam cõmendant tanquam medicamen concoquens, & pepticum, ídq; ſiue protinus lixum, ſiue arefactum comedas. At nos id experti, vanã eſſe promiſſionem cõperimus, ſicut ſanè etiam quod de interna tunica gallinarum memorię eſt proditũ. Aiunt enim quidã, ſi ea arefacta bibatur, iuuare ſtomachicos.

Iecur lupinum.

Iecur lupinum ſæpenumero in medicamentum indidi hepaticum, quod ex eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum ſit amplius præſtare comperi, ad illud videlicet comparans quod ſine ipſo componitur.

Caſtorium.

Teſticulos caſtoris nuncupant caſtorium, medicamentum & celebre, & multi vſus, adeo vt Archigenes de caſtorij vſu totum conſcripſerit librum. Atq; ille ſanè particulares eius facultates expoſuit, nos vero velut in alijs medicamentis fecimus, ita & in hoc quoque generalem modo facultatem dicemus. Quam ſi præ oculis habeas, ipſe per te particulares inuenire poſſis. Itaq; quòd excalfaciat, manifeſtum eſt. Nam ſi voles ipſum ad vnguem læuigatum oleo maceratum parti cuipiam infricare, euidenter illum incaleſcere percipies. Porrò calefacientia omnia vbi contactæ ſubſtantiæ quippiam digerunt, continuo etiam illam deſiccant, niſi

ſi quid natura fuerit humidum, ceu oleum & aqua, atq; aduentitiam qualitatem calidam, non facultatẽ aſſumpſerit: ſicut certe hæc ipſa igni ſolíve æſtiuo admota. Itaq; cum caſtorij conſiſtentia quoq; ſit ſicca, & calfaciendi potentiam habeat adiunctam, merito deſiccat. Atq; hoc illi cum multis alijs medicamentis commune exiſtit. Porrò quoniã impenſe ſubtilium eſt partium, ob id plus valet quàm alia, quæ ſimiliter vt ipſum & calfaciunt & deſiccant. Nã quæ tenuium ſunt partium medicamenta, ijs quæ ſunt craſſarum, plus ſunt efficacia, etiam ſi parẽ ſortita fuerint facultatem, nimirũ quia penetrent & in altum ſubeant admotorum corporũ, potiſſimum ſi ea denſa fuerint, velut neruacea. Palàm igitur talia ob cauſam poſitam magnifice iuuantur à caſtorio. Cæterum falluntur medicorũ pleriq; in vſu caſtorij, cum id modo conſiderant, partem quampiam aut tremere, aut conuelli, aut ſenſu motúve priuatam eſſe, aut ægre ſentire moueréve: haud ſcientes id genus ſymptomata ad diſſimiles ſequi corporis affectus. At tu ab Hippocrate doctus, ex plenitudine pariter & inanitione conuulſionem conſequi: vbi quidem quę in neruis continentur præter naturam, euacuare conſilium eſt, ibi & bibendũ exhibe, & foris cuti caſtorium impone. Vbi vero ex ſiccitate nimia obuenerit conuulſio, ſcito hoc medicamen illic eſſe aduerſiſſimum. Ad eundem modum ijs qui præ plenitudine tremunt, vtiliſſimum: aduerſiſſimum vero ijs quibus id accidit ab inanitione. Ad portionem modo dictorum affectuum, vbi ſingultus euenerit ſtomachi, perſcrutato prius inuentóq; illius affectu, ac diſcreto, ſiquidem à plenitudine ipſum ægroti perpetiantur, ad caſtorei vſum accedito. Sin autem ab euacuatione, aut acrium humorum morſu prouenerit, medicamen hoc fugito. Sanè ſi odori guſtuíq; aduertas animum, ſuſpicaberis humano corpori aduerſiſſimam habere ſubſtantiam: tametſi in natura nihil efficere comperiatur eorũ quæ talia facere aſſolent. Siquidem alia ſtomachum vitiant, alia ventrem, alia caput, alia aliam quãuis partem lædunt. At hoc medicamen ſiue corpori humido applices reſiccationem poſcenti, ſiue frigido excalfactionem, ſiue humido ſimul frigidóq; excalfactionem pariter & reſiccationem requirenti, magnam vtiq; experiere cõmoditatem: nec vllam parti cuiquam noxam afferet, potiſſimum ſi febri vacet, aut non admodum calidam perpetiatur homo febrim, ſed vt ſic dicam tepidam, qualis accidit in cataphoris maxime & lethargis. Ac multis ſanè caſtorium exhibuimus vnà cum pipere albo, vtrunq; menſura cochlearij ex melicrato bibendũ præbentes: nec quiſquam vllam ſenſit noxam. Sed & menſibus retentis, vbi per venã quæ in talo eſt, modice euacuaſſem, oblato caſtorio vnà cum pulegio aut calamintho, ſemper medicamen hoc expertus ſum purgationem ciere abſq; vt hominem læderet. Præterea locos morantes eijcit. Eáq; omnia ex melicrato potum efficit. At quibus ita venter flatu diſtenditur, vt ægre curationem admittat, itaque torminibus vexatur atq; ſingultu, ídq; ob frigidos craſſóſq; humores, aut craſſos flatulentóſq; ſpiritus, eos ex oxycrato potum adiuuat. Quæ porrò iuuat in corpus intrò ſumptum, ijs prodeſt quoq; cuti impoſitũ cũ ſicyonio aut veteri oleo. Quæ vero ampliori caliditate indigent, ijs etiam per ſeſe infricari debet. Iuuat etiam, ſi quis ſuffitum eius in prunis impoſiti inſpiratione hauriat, maxime affectus, in pulmone aut capite conſiſtentes. Attamen lethargicos & cataphoricos affectus, qui quidem adiunctam habent febrem, præſtat non dictorum oleorũ quopiam macerantes curare, ſed potius ex roſaceo capiti collóq; imponere.

Hipp. aphoriſ. 39. lib. 6.

Renes ſcincorum.

Renes ſcincorum bibunt quidam tanquam pudenda intendentes: quorum contrarium accidere videtur ſemini lactucæ poto ex aqua. Sed & quidam lenticularum decoctum cum melle bibitum intenſiones ſedare referunt.

Vngues caprarum, & aſinorum.

Quidam vngues caprarum deuſtos móxque aceto perfuſos alopecijs illinunt. Itaque fuerit & talis cinis facultatis extenuatoriæ. Sunt autem qui combuſtos aſinorum vngues comitialem morbum curare dicant, ſi ſcilicet aſſiduo bibantur: ſi vero oleo macerentur, chœradas digerere. Sed & ipſum cinerem ſi ſiccus inſperſus fuerit, ſanare perniones ſiue chimethla.

Oſſa.

Oſſa combuſta admodum digerentem exiccantémq; vim obtinent, & id maxime, vt quidam ferunt, humana. Certe * talum ſuillum cõbuſtum, ac deinde bibitum, inflationes & tormina ſanare dixerunt. Noui autem noſtratium quoſdã oſſa potui exhibuiſſe, haud ſcientibus qui biberent, quidnã ebibiſſent, ne ſcilicet auerſarentur, ac multorum tum epilepſiam, tum arthritin curaſſe. * *aſtragalũ*

Senecta ſerpentis.

Senectam ſerpẽtis ſcripſere quidã in aceto bullitam dẽtium mederi doloribus.

Pellis ouina.

Pellis ouina recens detracta, circumpoſita ijs qui quocunq; modo fuerint verberati, omnium luculentiſſime adiuuat, adeo vt die ac nocte vna illos curet: concoquit enim & digerit quæ ſub cute ſanguinem habent.

Equorum lichenes.

Equorum lichenas cũ aceto tritas comitiales curare ſcriptum quibuſdam eſt. Alij vero & ad cuiuſuis feræ morſum adhiberi conſulunt.

Tela aranei.

Aranei telam ſcribunt quidam à phlegmone tueri ſummæ cutis vlcera.

Coria vetera.

Coria vetera, quæ videlicet veteramentorum ſunt, vſta, ad attritiones commodari calceamentorum ſcriptum à quibuſdam eſt, tanquam ſcilicet hoc faciant ex antipathıa quadam. Certe quæ phlegmone obſidentur, haudquaquam iuuantur: verum vbi extincta fuerit phlegmone, non iniuria iuuantur, nempe quia reſiccantur. Eſt enim talis cinis reſiccatorius. Ac nos ſanè quandoq; in agro ad vlcus eiuſmodi ex attritione ſumus vſi. Curat autem talis cinis non abs re vlcerum ambuſta, & quæ vocantur intertrigines in fœminibus exiſtentes.

Oſtrea.

Oſtrea quidam nuncupant omnia oſtracoderma, hoc eſt teſtacea, ab Ariſtotele appellata. At quod à pleriſq; vocatur oſtreon, ſecunda ſyllaba abſq; ι ſcripta, vnã eſſe oſtreorum ſpeciem conſtituunt, in toto genere cõprehendentes & buccina, & purpuras, & chamas, & pinas, & ſimilia omnia.

Buccina, & purpuræ.

Buccinorum purpurarúmq; teſta quandoquidem duriſſima eſt, nunquam abſq; vſtione vtor. Atq; vſta quidem deſiccandi vim poſſidet, cæterũ ad vnguem eam læuigare, planéq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando. Quod tibi cõmune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceíſque ſubſtantijs præceptum.

Nam niſi exacte læuia ſint reddita,arenis ſimilia ſunt:per ſe autem illarum tritarum farina vlceribus malignis competit. Id quod ipſum quoq; commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant vehementer: quippe quũ alioqui fluxionum cauſa exiſtant.Sed & aliud eſt omnium id genus commune, nempe vt cum aceto,aut oxycrato,aut œnomelite, aut oxymelite idonea ſint vlceribus putreſcentibus. Idcirco lapides omnes vbi ad eum vſum applicantur, alij magis,alij minus,certe omnes conferunt.

Oſtrea.

Oſtreorum teſta vſta ſimilis eſt facultatis buccinorum teſtis,tametſi plus etiam ſubtilis,immo vt certius veriúſq; dicã, minus craſſæ. Nã terroſam durámq; corporis ſortita conſiſtentiam concretionémq;,impendiò omnia craſſarum ſunt partium. Itaque accuratè ea lęuigare neceſſe eſt. Quamobrem cum dicimus horum aliud alio eſſe tenuius,ita inaudienda dictio eſt, tanquam ſi Vlyſſem Therſite dicamus maiorem,cum vterq; tamen fuerit paruus:aut Aiacem Achille minorem, cum ambo itidem fuerint magni.Ceterũ omnia id genus(vt & antea eſt dictum) cogendi quandam in ſe facultatem obtinent, per quam condenſata eorum eſſentia,dura terroſáq; ſunt reddita, quam vbi per vſtionem depoſuerint, contrariam adſciſcunt facultatem, quam vocant digerentem. Porrò ſi laueris ea vſſeríſque, ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeo vt & putrefaciat, ſed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt,morſus expers, id quod maxime implendis cicatricéq; claudendis vlceribus humidis eſt vtile. Igitur teſta eorum quæ peculiariter vocantur oſtrea,combuſta vtor ad diuturnas ex fluxione,ægréq; carne implebiles cauitates, nempe quæ fiſtuloſæ ſunt atq; profundæ,eam foris cum ſuillo adipe veterato circumponens:id vulgo axungiam nuncupant. At in ſinum ipſum aliquid eorum quæ talia carne implent,immitto, quale eſt vſtum diaphanes,quod ſpecarium nominant. Parem in genere facultatẽ habent & cæterorum oſtracodermorũ teſtæ deuſtæ, maximè vero,vt dixi, oſtreorum, deinde buccinorum, & purpurarum. Itaq; cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cũ quouis adipe digerit.Verũ quoniam inueteratus efficacius digerit,illi magis miſceri ſolet.Porrò potentius hoc medicamen digeret,ſi acrem illi adipẽ quempiã miſcueris,de quibus ſuperius determinatũ eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit,non tantum extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtãtiæ, velut & pumex,& teſta clibani. Verum in vſu eiuſmodi non eſt neceſſe quæ ſic vſta ſunt admodũ lęuigare. At in vlceribus rebellibus prę omnibus diligenter ſunt lęuiganda.Porrò excreſcentiam mediocriter exterunt comprimúntq;.Ad hęc cũ ſale omnia id genus vſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeo vt nõ modo laxitatem mollitiémque gingiuarum deſiccet,verumetiam vlcera putreſcentia adiuuat.

Sepia.

Sepiarum teſta admodum laxa eſt,non vt oſtreorum lapidoſa. Itaque abſterſio quidem illi cum alijs oſtracodermorum teſtis communis eſt, velut etiam deſiccatio: cæterũ partium tenuitas eximia illi præ cæteris ineſt.Quocirca vſta ea vtimur ad vitiligines,ephelin,lentes, pſoras. Quin & foſſili ſali miſta, in oculis exiſtentes vngues eliquat. Et antequam vratur,dentibus ſplendorem adfert, vlceráq; deſiccat. Porrò hoc nomine,quòd mediocrem obtinet aſperitatem,adhibemus eam &

ad ingentes oculorum aſperitates, quas ſycωſεις appellare conſueuimus. Nam exſcalpentes ex ea quiddam ipſa figura ſimile collyrio, eo illas confricamus, donec ſanguinem reddere incipiant, quo facto collyria cathæretica ſiue detrahentia præſtantius effectum ſuum in illas exerunt.

Opercula purpurarum.

Opercula purpurarum quidã memoriæ prodiderunt, lienes turgidos ſanare, & ſuffitu eas quę vteri ſuffocatione periclitãtur, iuuare: pręterea retẽtos eijcere locos.

Lana hyſωpera, hoc eſt ſuccida.

Lana ſordida, ac proinde à quibuſdam appellata ſuccida, idoneè excipit irrigationes quæ adhibentur contuſis, aut quomodocunque percuſſis, vt quæ vtilitatẽ ex illis proficiſcentem promoueat, ídq; propter œſypon. Lota vero, nec amplius œſypon habens, apta eſt humoribus qui irrigantur, excipiẽdis. Porrò vſta vim habet acrem pariter & calidam, vnà cũ partium tenuitate. Itaque molles nimiúmq; humidas vlcerum carnes celerrimè eliquat. Inditur & in medicamen deſiccatorium. Vrito eam tanquam alia plurima, ollam implens nouam, quam tegat operculum multis foraminibus pertuſum.

Pili vſti.

Pili vſti, ſimiliter vſtæ lanæ excalfaciendi deſiccandíq; admodũ ſunt facultatis.

Ouorum facultas.

Conſequens fuerit ad partium doctrinam de ouis diſſerere. Nam alibi eorũ meminiſſe non licet. Sanè oua partes non ſunt animalium, ceu nec arborũ fructus, nec grauidarum fœtus: verum proportione reſpondent ijs quæ agnaſcuntur. Itaq; eorũ quæ agnaſcuntur, quædã planè familiaria propriáq; conſpiciuntur tũ plantarum, tum animalium naturis: quædam nõ omnino talia, vt viſcum quod agnaſcitur quercubus: & vt ſemel dicam, ſi qua arboribus, alterius generis arbor, frutex, fructus, herba aut germen quodpiam, vt fungi agnaſcantur. Ex familiaribus autẽ eſt & ouium lana, & aliorum animalium pili, & cornua quæ decidentia denuò renaſcũt, vt in maſculis ceruis, ex hoc ſunt genere. Conceptus autẽ ſiue fœtus fructibus proportione reſpõdent, nimirum ad generis propagationẽ à natura creati. Ex his vnum eſt & ouum factum ad generis ſucceſſionẽ perpetuitatémq;. Cæterum vtile eſt & tanquam nutrimentum. Verum de nutrimento non eſt nunc inſtitutum diſſerere. Poinde quæ tanquam medicamentũ efficere poteſt, ea hoc loco recenſebo, ex pauculis vſibus particularibus vim eius exquirens tum in partibus, tum in tota ſubſtantia. Siquidẽ quo pacto inuẽta rerũ cuiuſq; generali facultate, ad multos eam vſus particulares ducere poſſimus, didicimus. Inſuper ſupra docti iam ſumus, quomodo ex vno alteróve experimento de generali facultate liceat colligere. Igitur ouorum album & tenue illud, quo item ad ophthalmias vtimur, ex numero eſt medicamẽtorum minimè mordicantium, nec vnquam effectu fruſtratus ſum ex vlla tali intemperie, qualem habet ſæpe lac, vti ante oſtendimus, in animalibus cruditatem perpetientibus, aut nimiam famem, ſitímve aut quæ cibis paſta ſunt prauis. Quæ ſanè frequentius euenire ſolent mulieribus, ob victus videlicet vitæque errorem. At oua vnam modo prauitatem patiuntur, quam ſcilicet adfert vetuſtas. Eámque facillimè effugias, ſi vtaris recentibus. Porrò vſitatiſſimum nobis eſt, maximéque parabile gallinarum ouum: ea propter illo vtimur, aliorum oua nihil curantes, tametſi eandem illi habeant naturam. Tempera-

tura porrò ſymmetro frigidius eſt. Itaq; vtendum eſt oui albumine nõ tantum ad oculos, verum etiam ad alia omnia quæ medicamenta requirunt ſuauiſſima, miniméq; mordacia, vt ſunt vniuerſa ſedis ac pudendorũ vlcera contumacia. Miſcetur quoq; idoneè medicamentis profluuium ſanguinis ex cerebri inuolucris ſupprimentibus, quę nimirũ citra morſum illinuntur, atq; adſtringunt. Sed & ad vlcera rebellia miſcetur ijs quæ abſq; morſu ea poſſunt deſiccare, cuiuſmodi eſt medicamen põpholyx elota, & metallicorũ quædam elota, de quibus priuatim ſuprà diſſeruimus. Porrò & ipſe vitellus adſimilis eſt naturæ, ac proinde miſcetur ceratis morſus expertibus, ouis videlicet aut elixis, aut aſſis. Verum id tamen manifeſtum eſt hic leuiculam exiſtere differentiam, quòd paulo plus deſiccent quæ ſunt aſſa: ac quantum huius accipiunt facultatis, tantũ deperdant de mitigandi potentia. Miſcetur & cataplaſmatis *phlegmonẽ* extinguẽtibus, vt ijs quę ex meliloto conſtant, ſedi applicandis. Crudo vero ouo toto vtimur admiſto roſaceo ad palpebrarum, aurium, mammarúmq; phlegmonas, quæ ſcilicet aut ictis illis, aut alio quouis modo euenerint, aut extiterint in neruoſis corporibus, puta cubito, & digitorũ tẽdonibus, aut articulis, ídq; in pedibus pariter & manibus. Porrò in aceto coctum ouum ſi edatur, fluxiones ventris deſiccat. At ſi etiam quippiam eorũ quæ ad dyſenteriam, aut cœliacum affectũ cõueniunt, adiunxeris, atq; in igne modico fumíq; experte (*qualis eſt qui ex prunis conſtat*) *frixeris, edendúmq;* ita præbeas, non minimè ſanè laborantes adiuueris. Aptiſſima talem ad vſum ſunt omphacium, rhus, tum ipſe qui cibis aſpergitur, erythros nuncupatus, tum ſuccus ipſius: galla, ſidia, hoc eſt mali granati putamina, cinis cochlearũ integrarum vſtarum. Apta quoq; & vuarum acini, & myrta & meſpila, & corna. Magis iſtis medicaminoſa ſunt balauſtium, hypociſtis, cytini, ſiue mali punici flores. Sed & ad ambuſtiones protinus *impoſitũ eſt vtile,* ſiue quis ſeorſum albumen dũtaxat ipſum molli lana excipiat, ſiue etiam *cũ vitello commiſcens confundénſq;* applicet. Etenim mediocriter refrigerat, & citra morſum deſiccat. *Tale cum ſit, & ad anacollemata* vocata, quæ fronti videlicet imponuntur, vtimur, & pilos palpebrarũ adglutinamus, nimirum admiſto idoneorum quopiam, cuius generis eſt thus, potiſſimum pingue ſi fuerit, ac non inueteratum & ſiccum. Verum in illiuſmodi, ipſius albuminis commoda eſt viſcoſitas, nõ autem temperies, niſi quis quatenus nequaq̃ aduerſatur illi quod adhibetur medicamento, eo nomine vtile cõmodúmq; dixerit. Nam viſcoſorum quædã ſunt quæ aduerſantur, velut viſcum, nimirũ acre & calidũ, ad ea quæ excalfieri nõ debent, dictúmq; frequẽter ſuperius eſt, ea quæ validã vim nullã obtineant medicamenta, ceu materiã ijs quæ tales vires obtinent, miſceri: proinde quoq; creberrimi ſunt vſus, vtpote ijs quæ valẽter agunt, inſeruientia. Eiuſmodi cũ ſit ouũ, ſimúlq; non paruã adipiſcatur in elixationis aſſationíſq; qualitate differentiã, fit ſanè multo vtiliſſimũ. Nam medicamentis quæ humiditates deſiccant, aut elixum, aut aſſum, aut frictũ miſcetur: ijs vero quæ lentorẽ humorum in pectore pulmonéq; incidunt, ſorbile quod vocant, id quod in aqua eouſq; elixari debet, dum incaluerit. Eiuſdem huius naturæ nomine & ad eos quibus gutturis ſupremum aut ex vociferatione, aut ex humorum acrimonia exaſperatum eſt, aſſumitur: tum ſcilicet quòd affectis partibus illinitur, atq; cataplaſmatis modo inhæret, tum quòd ſubſtantiæ ſuæ lęuitate eas mitigat, ſanátque. Eadem ratione, ſtomachi, ventris, inteſtinorum ac veſicæ medetur aſperitatibus.

Echinus, hoc est erinaceus, combustus.

Erinacei vtriusq; tum marini, tum terrestris corpus vstum cinerem efficit facultatis tum extergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaq; eo quidam & ad excrescentia, & ad sordida vsi sunt vlcera.

Cochleæ, siue limaces.

Cochleæ si totæ cum testis vrantur, admista galla, omphacitide, simúlque pipere albo, mirificè prosunt dysenterijs, in quibus vlcera nondum computrescere cœperunt. Conuenit autem vt piperis sit pars vna, gallæ vero duæ, quatuor cochlearum. Hæc vbi ad vnguem læuigaris, cibis inspergito, bibendúmque aut ex aqua, aut ex vino albo & austero præbeto. Cæterum absque gallæ mistione cinis cochlearum admodum resiccantis est facultatis, obtinens item nonnihil ex vstione calidum. Porrò cochleæ quæ vstionem non sunt expertæ, si tritæ vnà cũ testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægre quidem diuelli poterunt, cæterum impensè desiccant. Et sanè inhærere sinere oportet, quoad sponte decidant. Idémque faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile solubilibus, & ex contusione facta in auribus. Desiccant enim illos magnopere vniuersos, etiamsi viscosus crassúsque in alto humor contineatur.

Carcini, hoc est cancri, vsti.

At fluuiatilium cancrorũ cinis quanq̃ similiter prædictis exiccatorius est, substantiæ tamẽ proprietate mirabilis est eius in ijs qui à* rabiente cane sunt morsi, effectus, ísq; tum solius, tum cũ gentiana & thure multo præstantior. Thuris sanè partẽ esse vnã oportet, quinq; autẽ gentianæ, porrò cancrorũ decem. Et raro equidem aliter illis vstis nos sumus vsi, cæterũ ad eum modũ plerunq;, quo Aeschrion empiricus ille, medicamentorum peritissimus senex, conciuis ac præceptor meus. Patella erat ex ære rubro, in quã impositis cancris viuentibus, eos hactenus vssit, dum facile ad lęuorẽ redigi possent. Hic Aeschrion paratũ semper in ædibus hoc habebat medicamen, vrens eos post ortum Canis, quando Sol in Leonẽ transisset, non nisi Luna decimaoctaua. Porrò bibendũ hoc medicamen ijs qui à cane rabido fuissent morsi præbebat quotidie diebus quadraginta, mensura cochlearij magni aquæ inspersum. At si nõ protinus ab initio, verum aliquot post dies curam cepisset demorsi, tũc quotidie duo cochlearia aquæ inspergebat. Ad ipsum vero vulnus emplasticũ applicabat medicamẽtum, quod ex pice brutia & opopanace acetóq; conficitur, habens picis librã vnam, vnum aceti acerrimi sextarium Italicum, opopanacis vero vncias tres. Hęc tametsi à pręsenti instituto essent aliena, scribẽda tamen censui, quia magnopere medicamento huic ipse confiderem: nimirum cum nullus vnq̃ eorũ qui illo fuerint vsi, sit mortuus. Cæterum seorsum librum conscribã aliquando de ijs quæ proprietate substantiæ totius quid agunt, è quorũ numero sunt id genus omnia. Ignoscendũ itaq; tum hoc in loco scribendi importunitati, tum sicubi præterea id mihi hoc in opere cõtigit: nempe quia ex ijs summa proueniret vtilitas, quã sanè posteris impertiri volebã, si forsan me prius q̃ quę his deinceps sunt opera perfecissem, mors occupasset, propositum impediens. Cæterum Pelops doctor meus & ipse omniũ eiusmodi causas reddere volens, nõ abs re inquit, cancer cũ animal sit aquaticũ, prodest à cane rabido morsis, quibus videlicet metus est ne corripiantur affectu siccissimo, nempe rabie: quamobrem sanè

* rabido

etiam aquam metuunt. Ac fluuiatiles, nõ marinos conuenire cancros dictitabat, ſcilicet quòd animalia marina ob admiſtionem ſalis natura ſicciſſimi haud æque exactam tuerentur eam quæ eſt aduerſus rabiem contrarietatẽ. Ac cum quidam ſubieciſſet,cur nõ omnia quæ in potabili aqua degunt animalia,perinde vt cancri iuuare aſſolent? quia,inquit,ſimilem cancris pręparationem non admittunt.Nam horum vſtorum cinerem, exiccatorius cum ſit, canum rabientium venenum abſumere ſimúlq; digerere profeſſus videlicet eſt,ambitione magna iactitans,omniũ ſe talium nouiſſe cauſas.At ego niſi planè me ſcire quippiam perſuaſum habeam, alijs perſuadere non tento. Itaq; nec Pelopis rationẽ vt veram accepi,vt quæ crebras habeat contradictiones:verum cancros opinor ex proprietate totius ſubſtantiæ prodeſſe. Quoniam autem nullum eorum qui fuerant illis vſi,mortuum ſciueram, hæc aperienda recenſendáque à me exiſtimaui,tametſi non eſſet huius inſtituti proprium. Sed corporibus totis(nam id erat propoſitum)non in ijs tãtum animalibus quæ poſui.

Chelidones, ſiue hirundines vſtæ.

Sed & hirundinibus vſi ſunt multi, comburentes videlicet, & cinerem melli miſcentes,ac deinde ſynanchicos inungentes, & in totum quicunq; in gutture ac columella conſiſtunt affectus. Vtuntur & ad acuendum viſum hoc cinere nonnulli.At alij eas arefactas drachmæ pondere bibendas exhibent.

Tettiges, id eſt cicadæ.

Sed & cicadis quidam vtuntur ad colicos affectus cum paribus numero piperis granis,dántq; aut tres,aut quinq;,aut ſeptem,per intermiſſionem videlicet,& ipſos etiam paroxyſmos.Porrò alij aſſas edendas offerunt quibus affecta veſica eſt.

Coridos,id eſt galerita.

Galerita tamen auis illa puſilla ob iter nobis plerũq; obuia, in iure elixa colicos adiuuat.Verum aſſidue eam edere ſimul cum iure neceſſe eſt.Habet vero hoc animal in capite velut galerum ex pilis ſponte enatum, cuius occaſione efficta eſt, quæ apud Ariſtophanem comicum legitur fabula. Is enim inquit hunc in modũ: » Imperitus es,& curioſus, & nec Aeſopum quidẽ didiciſti, qui ait galeritam primã » volucrum fuiſſe,etiam ante terram:inde patre morbo defuncto,cũ humus nondũ » eſſet enata,illum quidem dies quinq; iacuiſſe: at hanc præ inopia melioris conſilij, » in capite tãdem patrem ſuum defodiſſe.Hoc quoq; aiunt,obſcure licet,deſignaſſe tamen Theocritum, οὐδ᾽ ἐπιτυμβίδιαι κορυδαλλίδες, ἢ λάϊνόν τι: nempe indicare illum eas quæ in capite tymbon, hoc eſt, ſepulchrum gerant. Annexui autem huic iſta ſermoni,quò planè & clarè hoc animal,nempe galeritam,ſignificarem,quos ferat in capite pilos erectos: quandoquidem expertus ſum eius aduerſus colicos vtilitatem,velímq; qui ipſum non norunt,ijs bene apertéq; monſtratum. Nam & ipſa corydalis appellata herba colicis conuenit.Et hoc quoq; tibi obiter ſit notatum.

Alectorides, id eſt gallinæ.

At gallinarum ius ſimplex retinendi vim poſſidet, vti gallorum ſubducendi. Coquendi autem ſunt cum ſale prolixiſſimè.Sed horum ipſi fecimus periculum.

Gale, id eſt muſtela.

Muſtelam nunquam combuſſimus,de qua ſcriptum legitur, cinerem quidem eius cum aceto illitum,podagricos arthriticóſq; iuuare,tanquam vehementer valeat digerere:ipſam vero arefactã ac potam prodeſſe comitialibus,eadem nimirum

illa facultate. Porrò quidam etiam planè omnis feræ alexipharmacum eam eſſe referunt,& maxime eius ventrem.

Ranæ vſtæ.

At ranarum vſtarum cinerem ſanguinis eruptioni mederi referunt inſperſum,cæterum cum liquida pice ſanare alopecias.

Hippocampus.

Et Hippocampum animal illud marinum ſi totum vſſeris, alopecijs prodeſſe proditum quibuſdam eſt, ipſúmq; videlicet deſiccantis eſſe facultatis, extenuantíſque,aut certe eius cinerem, quem quidam vnguento amaracino commiſcent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi ſuillo.

Tellinæ ſalſæ.

Et ſalſas tellinas vſtas adeo vrentem efficere cinerem aiunt, vt is cum cedria, euulſos radicitus ex palpebris pilos,inſtillatus in locum,renaſci prohibeat.

* *Inteſtina terræ, ſiue lumbrici.*

Porrò citra vſtionem aut elixationem,totorũ animalium in partes affectas impoſitorũ,aut intrò in corpus ſumptorũ,quidã medicorũ fecere periculum,aut ceu fecerint periculum, ita ſcribunt, terræ quidem inteſtina contrita, neruíſque diuiſis impoſita, protinus mirum in modum* prodeſſe: atque hæc ipſa quoque cum mulſo pota,medicamen *eſſe mouendæ vrinæ idoneum.

Cimices.

Sed & de cimicibus quibuſdã traditum eſt,quòd ſi cũ aceto bibantur,hirudines eijciant:at nobis,cũ eas perpetuò alliorũ eſu eiecerimus,haud opus fuit cimicibus.

Cantharides.

Veruntamen ſufficientem habemus de cantharidibus experiẽtiam, quod in vngues pſorωdεis cũ idoneis ceratis aut emplaſtris impoſitæ ſic illos educunt,vt toti cadant.Miſcuimus eas etiam facultatibus pſoris & lepris congruentibus,nec non quibuſdam ſeptis,atq; interim etiam ijs quæ clauos, quos vocant,eijciunt. Porrò præceptorum meorũ quidam earum paulum quiddam in medicamenta vrinã mouentia ſolet inijcere. At quidam ſolas alas & pedes inijciunt, quæ aiunt eſſe alexiteria ijs qui corpora ipſorum bibiſſent. Alij contrà. At nos totas indimus. Cæterũ aptiores ſunt ad ea quæ expertum me dixi, eæ cantharidum quæ inuentæ in frumento, lutea tranſuerſim in alis cingula obtinent, potiſſimũ ſi inijciantur in vas fictile,cuius ori linteum obductum ſit rarum, itaq; illud inuertas, vt linteum halitum ab aceto ſubtus poſito excipiat,donec emoriantur ipſæ cantharides.

Bupreſtis.

Sic bupreſtεis quoque reponere expedit. Sunt autem & ipſæ animalis quoddam genus cantharidibus tum ſpecie,tum viribus adſimile.

Pityocampe.

Quin & erucæ quæ in piceis naſcuntur, merito ſanè nuncupatæ pityocampæ, huius ſunt facultatis.

Salamandra.

Et ſalamandræ combuſtæ cinerem quidam ſepticis & lepricis pſoricíſque miſcent facultatibus.

Narce. Torpedo.

Sed & torpedinem totam(dico autem animal marinum)capitis dolores ſanare

* *In multis codicibus cõtinuatur hic ſenſus cum ſuperiori uſque ad dictionem, ſcribunt: ibiq; incipit hoc caput, Inteſtina terræ &c.*

* *al. proſunt*

* *al. ſunt*

capiti admotam, ſedémq; euerſam coërcere, à quibuſdam eſt proditum. Verum ego cum vtrunque eſſem expertus, neutrum verum comperi. Eam igitur cũ cogitaſſem viuam eſſe applicandam, cui caput doleret (poſſe enim fieri vt hoc medicamen anodynon ſit, ac dolore liberet ſimiliter alijs quæ ſenſum obſtupefaciũt) ita habere comperi. Putóque eum qui primus eſt vſus, tali quapiam motum ratione experiri aggreſſum.

Draco marinus, & trigle, & alia id genus.

Viuas etiamnum haſce animantes apertas, & protinus partibus affectis appoſitas prodeſſe ſcripſerunt, nempe draconem marinũ in ſuum ipſius ictum impoſitũ, ſimiliter & triglam in draconis, mures domeſticos in ictũ ſcorpij, velut & ſauram, mygalen in ſuum ipſius, & ſaurã chalcidicam, quam & ex vino bibendam præbẽt: tanq̃ ſuum ipſius morſum ſanet. Porrò ſcorpium ſuum ipſius ictum curare ſi tritus imponatur, ſimiliter ſi aſſus edatur. Congruere autem aiunt & ijs qui à vipera ſunt morſi, Aſcalabωta vero ijs qui à ſcorpio. Referũt autẽ & in Aegypti regionibus arefactum aſyracum quẽ vocãt, exhiberi ijs qui à ſcorpio percuſſi ſunt: & vocatum cybium vtiliter vulneri à cane inflicto imponi: Multáq; eiuſmodi, de quibus copioſius diſſeremus, vbi tractabitur de ijs quæ proprietate ſubſtantiæ quid agunt. Cæterũ in oleo lixis totis animalibus, ipſo oleo vtebantur noſtratium medicorum quidã, ſed & ſuperiorũ nonnulli, ad depilationem ſeu pilorũ nudationẽ, nempe pityocãpis, & vrticis marinis, lepore marino, ſcolopendro marino. Ad aurium vero dolorẽ ſilphis in oleo coctis, & ijs quos vocant oniſcos Græci (Latini multipedas.) Ea enim animalia in globum ſeſe contrahunt, vocántq; ea apud nos quidã cyamos, hoc eſt fabas, quandoquidẽ eſculentis fabis ſunt perſimilia, vbi ſeſe videlicet in globum conuoluerint, colore fuſco. Porrò in agro cõplures videre eſt natos ſub ſitulis, quibus à fontibus ruſtici aquam cõportant, deponúntq; eas iuxta focum. Vidíq; quoſdã ex ijs qui medicinã in agro exercebant, aſſidue oleo ex illis cõpoſito ad vniuerſos aurium dolores, vti nõ diſcernẽtes affectum vnde oriretur. Itaq; non ab re euenit, vt interim effectum conſequerentur, interim læderent. Et quid mirum, quando & inſignes quidã medici de ijs citra diſtinctionem ſcripſere? Tales ſunt Apollonij libri De parabilibus. Atque hic ſanè etiam ſcripſit, vermes terræ in oleo coctos aurium dolores mitigare: ſed alij cenſent, admiſto adipe anſerino, ſic demum vtendum.

Vulpes & hyænæ.

Cæterũ de vulpibus quæ totæ in oleo coquuntur (nam ſic quidã curant arthriticos, partim viuas vulpes in lebetem ingentẽ inijcientes, partim etiam mortuas) fuſius dicere mihi neceſſe eſt, quandoquidem pleroſque viſæ ſunt principiò planè morbo hoc liberaſſe, verum poſt multum temporis non ita profuiſſe. Siquidem illos malum repetijt, quanquã non ita vehemens quàm antea. Sanè oleum in quo cocta vulpes eſt, non eſt potentioris in digerendo facultatis, quàm in quo hyæna: quæ ſi ſimiliter in oleo lixetur, redditur oleum longe potentiſſimæ in digerendo facultatis. Porrò frequenter dictũ eſt, talibus medicamentis ineſſe potentiam eorũ quæ in alto continẽtur corpore, in extimã cutem extrahendi, ac eo nomine quandoq; ſedandi dolores: nõ enim perpetuò hoc ad ea ſequitur, quum ij duntaxat dolores ab eiuſmodi medicamẽtis ſedentur, quorũ cauſa eſt humor in alto cõtentus, dolorẽ ciens aut ſubſtantiæ craſſitie, aut refrigeratione, aut vehementi acrimonia,

aut etiam ſpiritus flatuoſus exitum non habens. Itaq; qui vtuntur vulpibus, & ipſi oleum digeſtorium efficiunt: atq; inde impletis eo alueolis totos arthriticos in eos imponunt, multo ibi tempore immorari præcipientes: verum ex hoc fit vt nõ tantum qui citra articulos ſunt tumores euacuẽtur, ſed etiam vniuerſum corpus. Itaq; vbi corpus illis antea plenitudine affectum fuerit, mirum non eſt per euacuationem cõſecutum commodum, nempe cum nihil etiam in affectas partes influat, quia corpus vniuerſum iam euacuatum eſt, & qui continebantur humores exhalarunt. Cæterum quemadmodum antea cum corpus noxa vacaret, praua victus ratio morbum inuexit: eundem in modum, aut etiam amplius, à ſimili diæta par eſt rurſum illos ſimiliter afficiendos in articulis quibus iam laborauerunt.

De ijs quæ in mari & aquis ſalſis proueniunt.

SOla hæc in toto opere reliqua hoc habent nunc tempus opportunum. Nã quæ in mari & aqua naſcuntur animalia, ſuperiori ſermone expoſita ſunt, vbi videlicet agebatur de animalibus. At quæ in aquis quidem naſcuntur, nec ſunt animalia, ea nunc exponentur.

Adarcion.

Adarcion, quidã vero maſculine efferunt adarcon, alij fœminine adarcen appellitant, eſſentia *quidem ſua velut ſpuma* eſt aquæ ſalſæ concreta, circa arundines & farragines cõcreſcens. Acerrimũ hoc eſt ſimúlq; calidiſſimum: proinde & per ſe inutile eſt, verum commiſceri ſolet ijs quæ vim eius retundunt, ſicq; fit multo vtiliſſimum in ijs affectibus qui excalfieri poſtulant, ídq; foris impoſitum. Nam intrò in corpus ipſum ſumere eſt impoſſibile, nimirum ob virium vehementiam.

Alcyonia.

Alcyonia omnia detergunt ac digerunt, qualitatem habentia acrem *& calid*am: verum aliud alio non parũ plus minúſq;, *& in his ipſis quæ di*ximus ſecundũ partium eſſentiæ *tenuitatem. Eſt autem* eorũ vnum denſum & graue, odoris praui: olet enim piſces putridos, ſpongiæ in ſpecie ſimile. Alterum vero figura longiuſcula, leue & rarũ, odorem habens ſimilẽ phycijs. Aliud tertiũ vermi ſimile eſt ſpecie, colore purpureo, conſiſtentia molli: vocant id mileſiũ. Poſt quæ quartum ſecundo quidem iam poſito ſimiliter & leue & rarum, verũ lanis ſuccidis ſimile. Deniq; & quintum extima ſuperficie lęui, cæterũ interna ſubſtantia aſperum, nullius odoris, guſtu tamen apparẽs acre: & ſanè omnium alcyoniorum eſt calidiſſimum, adeo vt & pilos vrere poſſit. Itaq; cum duo prima lichenas, alphos, pſoras, lepráſq; adiuuent, præterea cutem ſplendidiorem competentia virium efficiant, idem præſtare non poteſt hoc vltimo loco poſitũ. Nec enim perinde vt illa cutem duntaxat ſummã extergit, ſed etiã excoriat, vſq; in profundũ cutis penetrans, vt etiam vlcera moliatur. Porrò quod tertio ordine recenſuimus, omnium eſt tenuiſſimũ. Itaq; vſtum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen eſſentia. Quartũ autẽ eiuſdẽ cũ hoc ſpeciei vires obtinet, verũ haud parũ imbecilliores.

Sal.

Sal eiuſdem genere facultatis eſt, ſiue foſſilis ſit, ſiue marinus: verũ hoc differũt, quòd ſalis ex terra effoſſi ſubſtantia magis ſit compacta, ac proinde in hoc maior eſt & partium craſſities, & adſtringendi potentia. Itaq; marinus affuſa aqua protinus liqueſcit, at foſſili hoc non euenit. Porrò eiuſdẽ ſpeciei cum marino eſt qui in

ſtagnis quibuſdam ſalſedinem habentibus naſcitur, æſtate videlicet aquis æſtu ex ijs abſumptis,cuiuſmodi eſt Tragaſius,non procul à Sminthio. Confluit enim illuc ante aquas ſpontaneas,quæ admodum ſunt calidæ,copioſa aqua ſtagnans non amplo in loco:& ea æſtate omnis abſumitur,à ſole videlicet arefacta. Porrò quoniam locus ipſe ſalſedinem continet,quod reliquum eſt omne,ſal eſt,cognominationem à loco pariter & aquis ſortitus. Nam ſpontaneæ & ipſæ illis in locis aquæ Tragaſiæ nũcupantur,potentia ſumme exiccatoria:& ſanè qui in ea regione ſunt medici,ad hoc illas accõmodant. Porrò dictum eſt & de Sodominis in mari mortuo prouenientibus,in quarto libro,quem ſiquis librum diligenter perlegerit,illi tantum refricare memoriam nunc opus eſt,vt expoſita guſtus qualitate, ipſe medicamenti facultatem cognoſcat. Igitur cum qualitas ſalſa digerat ſimul & contrahat cõtactam ab ipſa ſubſtantiam,aphrolitron in hoc differt, quòd in ipſo vnũ modo ſaporem exuperantem ſit videre,quem vocant amarum,vim habentem digerendi,haud etiam contrahendi vti ſal.Nam hic quicquid in corporibus humidũ ineſt,id*quodammodo abſumit:& quod reliquum eſt ſubſtãtiæ ſolidæ,adſtrictione contrahit:ac proinde etiam conditura ſua carnes ſeruat, & à putredine tuetur. Quippe quæ putreſcunt, excrementitium continent humorem, ſubſtantiámque tum diſſolutam,tum minimẽ cõpactam.Quibus ergo corporibus nulla prorſum eſt humiditas ſuperflua, ceu melli optimo, & corpus ſolidum & compactum eſt, ceu lapidibus,ea vt putreſcant eſt impoſſibile: ac proinde in his ſalis non probatur vſus:verum in ijs in quibus ſuſpecta eſt putredo.

* al. totum

Sal vſtus.

Sal vſtus digerit quidem potentius quàm vſtionis expers,quanto ſcilicet ſubtilius ipſum corpus accepta ab igne facultate redditur:velut & in alijs quę combuſta ſunt,euenire diximus:verum non perinde ei qui non eſt vſtionem expertus,ſolidam ipſam ſubſtantiam contrahere conſtringeréq; poteſt.

Litrum. Nitrum.

Litrum.Oſtẽſum eſt & hoc medicamẽ in medio ſalis & aphrolitri vires habere.

Halos anthos,hoc eſt,ſalis flos.

Halos anthos,Quidam vt vnum nomen holoſanthos,quidam diuidẽtes halos anthos nominant. Eſt autem hoc medicamen liquidum, tenuius etiam quàm ſal vſtus:tum acris qualitatis,& admodum digerentis facultatis.

Halos achne. Spuma ſalis.

Halos achne,ſpumoſa eſt ſalis effloreſcentia, multo tenuioris naturæ quàm ſal ipſe : quare & extenuare & digerere multo plus ipſo poteſt: verũ quod ſubſtantiæ eſt reliquum,contrahere vt ſal nequit.

Aſphalton. Bitumen.

Bitumẽ,vnũ & ipſum eſt ex ijs quæ in aqua marina proueniũt,& in alia quapiã quæ nõ eſt marinæ diſſimilis,vt in Apollonio Epiri,& per alia id genus loca multa aquis ſponte naſcentibus ceu ſpuma quędã innatans hoc medicamen reperitur: & molle quidẽ eſt dum innatat,poſtea vero reſiccatum pice ſicca durius efficitur.

Bitumen proueniens in mari mortuo.

*Optimum vero bitumen in mari quod mortuum vocant,prouenit. Eſt autem id ſtagnum ſalſum in Cœle(hoc eſt caua)Syria. Cæterum medicaminis ipſius vis eſt tum reſiccatoria,tum excalfactoria in ſecundo ordine. Merito itaq; eo vtũtur

* al. plurimũ

& ad glutinationes vulnerum cruentorum, & ad alia omnia quæ exiccari debent cum modica excalfactione.

Spongos, id est Spongia.

Spongia vſta acris eſt & digerentis potentiæ. Vtebatur ea præceptorũ meorum quidam ad ſanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigẽt: in quem vſum ſemper eam paratam habebat ſiccam & exarefactam: cum vero res poſceret, bitumine in primis imbuebat, ſin eo careret, pice. Porrò admouebat eam partibus ſanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & cruſta parti induceretur, & ipſum ſpongiæ corpus ceu operculum acciperet. Cæterum ſpongia noua, non ſicut lana aut linamentũ (quod μότοῤ τιλτὸῤ, id eſt carpinatũ vocant) materia duntaxat eſt quæ humores irrigandos excipiat, ſed etiam manifeſte deſiccat. Id quod ſcies, ſi ea vtaris in vulnere cum aqua, aut oxycrato, aut vino, pro diuerſitate videlicet corporũ, vti eſt antè dictum. Glutinabit ſiquidem ea ſimiliter atq; medicamenta quæ vocant enæma. At ſi non noua ſit, ſed vſui accommodata, palàm cognoſces quãtum à noua ſuperetur, ſi vulneribus eam imponas ſiue cum aqua, ſiue cum oxycrato, ſiue cum vino. Nec mirum eſt, cum in ſpongia noua ſeruetur, etiàmnum ea quam à mari accepit facultas, modice corpora exiccandi. Atq; hæc quidem præſtare poteſt, cum etiamnum ſeruat maris odorem. Nam temporis ſpatio, etiamſi nũquam vſui accommodata ſit, tamen & odorem maris amittit, neq; æque deſiccat.

Garus, vel garum.

Garus facultatem habet multum & calidam & ſiccam, ac proinde eo quidam ad vlcera vſi ſunt putreſcentia: tum dyſentericis iſchiadicíſque inijciunt.

Halme. Salſugo.

Salſugo piſcium ſalſorum ſimiliter garo & ad putredines accommodatur, & ad iſchiadas dyſenteriáſque infunditur. Et acrimonia quidem humores coxam infeſtantes attrahit, ac proinde per inteſtina euacuat. Putreſcentia vero vlcera in dyſenteria colluit atq; deſiccat. Maxime vero ſalſugine ſalſorum ſilurorum & mænidum ad talia vti medici quidam aſſolent, & nos ſanè ad vlcera in corpore putrida accommodauimus.

FINIS VNDECIMI ET VLTIMI LIBRI GALENI DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, THEODORICO GERARDO GAVDANO INTERPRETE.

EXCVDEBAT LVTETIAE SIMON COLINAEVS.
AN. DOMINI M. D. XLV. NON. MARTII.

GALEN. DE SIMP. MEDICA.

A DILIGENTIA ET LABO
RE N [illegible] GES [illegible]
CHVBE [illegible] BOVRDIN
G: DEVOVGES 13
NOVĒB: AN. 1570